ΒΟΛΙΝ

ΙΙ. Η ΑΓΝΩΣΤΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΔΙΕΘΝΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

VOLIN

Η ΑΓΝΩΣΤΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Β' ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΡΧΙΑ

Μετάφραση :
Σεραφείμ Ζάκκα

ΔΙΕΘΝΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

'Ο δεύτερος τόμος τοῦ βιβλίου τοῦ Βολίν: «'Η Ἄγνωστη 'Επανάστα-
ση» ἐκδόθηκε ἀπὸ τὴν «Διεθνῆ Βιβλιοθήκη», 'Ακαδημίας 63, ὄρ. 7ος,
γραφ. 10, τηλ. 608-635, τὸν 'Ιανουάριο τοῦ 1976, σὲ μετάφραση Σε-
ραφεὶμ Ζάκκα. 'Υπεύθυνος τυπογραφείου: Λουκᾶς Γιοβάνης, Θεμι-
στοκλέους 80 (πλατεῖα 'Εξαρχείων) τηλ. 615-079, 'Αθήνα.

ΟΙ ΔΥΟ ΙΔΕΕΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

I. — ΔΥΟ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Ἡ βασικὴ μας προσπάθεια εἶναι νὰ καθορίσουμε καὶ νὰ ἐξετάσουμε, μέσα στὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων μας, αὐτὸ τὸ ἄγνωστο ποὺ ἐμπεριέχει ἡ Ρώσσικη Ἐπανάσταση, ἢ τὸ ἐλάχιστα γνωστό.

Ὑπογραμμίζουμε ἕνα γεγονὸς ποὺ χωρὶς νά 'χει ἀγνοηθεῖ δὲν ἔχει ληφθεῖ σοβαρὰ ὑπόψη, ἢ μᾶλλον, δὲν ἐξετάστηκε παρὰ ἐπιφανειακὰ στὶς δυτικὲς χῶρες.

Ἀπὸ τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1917, ἡ Ἐπανάσταση στὴ Ρωσσία περνᾶ σὲ μιὰ περιοχὴ ὁλότελα καινούρια: τὴν περιοχὴ τῆς μεγάλης Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης. Μπαίνει, ἔτσι, σ' ἕνα δρόμο πολὺ ἰδιαίτερο, ὁλοκληρωτικὰ ἀνεξερεύνητο.

Ἀπ' αὐτὸ προκύπτει ὅτι ἡ κατοπινή, ἡ μεταγενέστερη πορεία τῆς Ἐπανάστασης ντύνεται μ' ἕνα χαρακτήρα τὸ ἴδιο καινούριο ὅσο καὶ πρωτότυπο.

(Ἡ μελέτη κ' ἡ ἀνάλυσή μας λοιπὸν δὲν θὰ μοιάζει πιὰ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα μ' αὐτὸ ποὺ εἶταν μέχρι τώρα. Ἡ γενικὴ δομή της, τὰ στοιχεῖα ποὺ τὴ συνθέτουν, ἡ ἴδια ἡ γλῶσσα της ἀκόμη, θ' ἀλλάξουν, θὰ πάρουν μιὰ πλευρὰ ἀσυνήθιστη, εἰδική. Αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ δὲ θὰ πρέπει νὰ ξαφνιάσει τὸν ἀναγνώστη).

Ἂς περάσουμε σ' ἕν' ἄλλο γεγονὸς ποὺ εἶναι λιγότερο γνωστό, καὶ πού, γιὰ πολλοὺς ἀναγνῶστες, θά 'ναι ἀπρόσμενο. Ὡστόσο, τὸ ἔχουμε κιόλας ἀφήσει νὰ διαφανεῖ.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν κρίσεων καὶ τῶν ἀποτυχιῶν ποὺ

διαδέχονταν ἡ μία τὴν ἄλλη, ὡς τὴν Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1917, δὲν ὑπῆρχε μονάχα ὁ μπολσεβικισμὸς σὰ θεωρία τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης ποὺ πραγματοποιοῦνταν. Χωρὶς νὰ μιλᾶμε γιὰ τὴ σοσιαλεπαναστατικὴ (τῆς Ἀριστερᾶς) θεωρία, ποὺ συγγενεύει μὲ τὸ μπολσεβικισμὸ ἐξαιτίας τοῦ πολιτικοῦ, ἀπολυταρχικοῦ, κρατιστικοῦ καὶ συγκεντρωτικοῦ χαρακτῆρα της, οὔτε γιὰ μερικὰ ἄλλα παρόμοια ρεύματα, μιὰ δεύτερη ἰδέα θεμελιακή, ποὺ ἀποβλέπει σὲ μιὰ εἰλικρινῆ κι ἀκέραια Κανωνικὴ Ἐπανάσταση, διαμορφώθηκε καὶ διαδόθηκε μέσα στοὺς ἐπαναστατικοὺς κύκλους κι ἀκόμη στοὺς κόλπους τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν: εἶταν ἡ ἀναρχικὴ ἰδέα.

Ἡ ἐπίδρασή της, πολὺ ἀσθενικὴ στὴν ἀρχή, αὐξήθηκε στὸ μέτρο ποὺ ἔπαιρναν ἔκταση τὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Στὰ τέλη τοῦ 1918, ἡ ἐπίδραση αὐτὴ στάθηκε τέτοια ὥστε οἱ μπολσεβίκοι, ποὺ δὲν παραδέχονταν καμία κριτικὴ —κι ἀκόμη λιγότερο μιὰ ἀντίθεση ἢ μιὰ ἀντιπολίτευση— νὰ ἀνησυχήσουν σοβαρά. Ἀπ᾽ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1918 καὶ μέχρι τὰ τέλη τοῦ 1921 χρειάστηκε νὰ δόσουν ἕναν πολὺ σκληρὸ ἀγώνα ἐνάντια στὴν ἐξάπλωση αὐτῆς τῆς ἰδέας: ἀγώνα τὸ ἴδιο μακρόχρονο καὶ βίαιο, τουλάχιστο, ὅσο κι αὐτὸς ποὺ δόθηκε κατὰ τῆς ἀντίδρασης.

Ὑπογραμμίζουμε, μ᾽ αὐτὴ τὴν εὐκαιρία, ἕνα τρίτο γεγονὸς ποὺ δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστό: ὁ μπολσεβικισμὸς στὴν ἐξουσία πολέμησε τὴν ἰδέα καὶ τὸ κίνημα τοῦ ἀναρχισμοῦ καὶ τοῦ ἀναρχοσυνδικαλισμοῦ, ὄχι σ᾽ ἕνα ἐπίπεδο ἰδεολογικῶν ἢ συγκεκριμένων ἐμπειριῶν, ἀλλὰ μὲ μεθόδους ξεκάθαρης βίας. Ἄρχισε μὲ τὸ αὐθαίρετο κλείσιμο τῶν γραφείων τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ὀργανώσεων, μὲ τὴν ἀπαγόρευση κάθε ἀναρχικῆς προπαγάνδας ἢ δραστηριότητας. Καταδίκασε τὶς μάζες νὰ μὴν ἀκοῦν τὴ φωνὴ τῶν ἀναρχικῶν, νὰ τὴν περιφρονοῦν. Κι ἀφοῦ, παρ᾽ ὅλα αὐτὰ τ᾽ ἀπαγορευτικὰ μέτρα, ἡ ἰδέα ἐξακολουθοῦσε νὰ κερδίζει ἔδαφος, οἱ μπολσεβίκοι πέρασαν γρήγορα σὲ πιὸ βίαιες μεθόδους: τὴ φυλακή, τὴν κήρυξη ἐκτὸς νόμου, τὴν καταδίκη σὲ θάνατο. Ἔτσι, ἡ ἄνιση πάλη ἀνάμεσα στὶς δυὸ τάσεις —τὴ μιὰ στὴν ἐξουσία, τὴν ἄλλη κόντρα στὴν ἐξουσία— ὀξύνθηκε, διαπλατύνθηκε κι εἶχε σὰν κατάληξη, σ᾽ ὁρισμένες περιοχές, τὸν ἀληθινὸ ἐμφύλιο πόλεμο. Στὴν Οὐκρανία, λόγου χάρη, αὐτὴ ἡ κατάσταση πολέμου κράτησε πάνω

ἀπὸ δυὸ χρόνια, ὑποχρεώνοντας τοὺς μπολσεβίκους νὰ κινητοποιήσουν ὅλες τους τὶς δυνάμεις γιὰ νὰ καταπνίξουν τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα καὶ γιὰ νὰ συντρίψουν τὰ λαϊκὰ κινήματα ποὺ ἐμπνέονταν ἀπ' αὐτήν.

Ἔτσι, ὁ ἀγώνας ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἀντιλήψεις τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης καί, ταυτόχρονα, ἀνάμεσα στὴ μπολσεβίκικη Ἐξουσία καὶ σ' ὁρισμένα κινήματα τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν, πῆρε μιὰ θέση πολὺ σημαντικὴ μέσα στὰ γεγονότα τῆς περιόδου 1919-1921.

Ὡστόσο, γιὰ λόγους εὔκολα κατανοητούς, ὅλοι οἱ συγγραφεῖς, χωρὶς ἐξαίρεση, ἀπὸ τὴν Ἄκρα Δεξιὰ ὡς τὴν Ἄκρα Ἀριστερὰ — δὲ μιλοῦμε γιὰ τὴν ἀντιεξουσιαστικὴ φιλολογία — ἀποσιωποῦν αὐτὸ τὸ γεγονός. Εἴμαστε λοιπὸν ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ ἐπισημάνουμε, νὰ τοῦ ἀποδόσουμε ὅλες του τὶς λεπτομέρειες, καὶ νὰ στρέψουμε σ' αὐτὸ τὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη.

Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ προκύπτει ἕνα διπλὸ ἐρώτημα:

1ο. — Ἀφοῦ, στὶς παραμονὲς τῆς Ὀκτωβριανῆς Ἐπανάστασης, ὁ μπολσεβικισμὸς συγκέντρωσε στὶς τάξεις του τὴ συντριπτικὴ λαϊκὴ πλειοψηφία, ποιὰ ὑπῆρξε ἡ αἰτία γιὰ τὴν τόσο σημαντικὴ καὶ γρήγορη ἄνοδο κι ἐξάπλωση τῆς ἀναρχικῆς ἰδέας;

2ο. — Ποιὰ ὑπῆρξε ἀκριβῶς ἡ θέση τῶν ἀναρχικῶν ἀπέναντι στοὺς μπολσεβίκους, καὶ γιατί αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι ὑποχρεώθηκαν νὰ πολεμήσουν — καὶ μὲ βίαιο τρόπο μάλιστα — τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα καὶ τὸ ἀντιεξουσιαστικὸ κίνημα:

Μὲ τὸ ν' ἀπαντήσουμε σ' αὐτὰ τὰ δυὸ ἐρωτήματα, θὰ μπορέσουμε πιὸ εὔκολα ν' ἀποκαλύψουμε στὸν ἀναγνώστη τ ὸ ἀ λ η θ ι ν ὸ π ρ ό σ ω π ο τ ο ῦ μ π ο λ σ ε β ι κ ι σ μ ο ῦ.

Ἀκόμη, μὲ τὸ νὰ ἀντιπαραθέσουμε αὐτὲς τὶς δυὸ ἰδέες καὶ τὰ δυὸ κινήματα σὲ δράση, θὰ μπορέσουμε καλύτερα νὰ τὰ γνωρίσουμε, νὰ ἐκτιμήσουμε τὴ σωστή τους ἀξία, νὰ καταλάβουμε τὶς αἰτίες αὐτῆς τῆς κατάστασης πολέμου ἀνάμεσα στὰ δυὸ στρατόπεδα καί, τέλος, νὰ «πιάσουμε τὸ σφυγμὸ» τῆς Ἐπανάστασης, μετὰ τὴ μπολσεβίκικη ἀνατροπὴ τοῦ Ὀκτώβρη.

Ἂς συγκρίνουμε λοιπόν, σὲ χοντρὲς γραμμές, τὶς δύο ἰδέες ἔτσι ὅπως μᾶς παρουσιάζονται:

Ἡ μπολσεβίκικη ἰδέα ἔλεγε νὰ οἰκοδομηθεῖ, πάνω στὰ ἐρείπια τοῦ ἀστικοῦ Κράτους, ἕνα νέο «ἐργατικὸ Κράτος», νὰ

συγκροτηθεῖ μιὰ «κυβέρνηση ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν», νὰ ἐγκαθιδρυθεῖ ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου».

Ἡ ἀναρχικὴ ἰδέα ἔλεγε νὰ μετασχηματισθοῦν οἱ οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς βάσεις τῆς κοινωνίας, χωρὶς νὰ καταφύγουμε σὲ πολιτικὸ Κράτος, σὲ κυβέρνηση, σὲ «δικτατορία», ὁποια κι ἂν εἶταν δλ' αὐτά, δηλαδὴ νὰ πραγματοποιήσουμε τὴν Ἐπανάσταση καὶ νὰ λύσουμε τὰ προβλήματά της ὄχι μὲ πολιτικὰ ἢ κρατικὰ μέσα, ἀλλὰ μὲ τὴ φυσικὴ κι ἐλεύθερη δραστηριότητα, τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνική, τῶν συνασπισμῶν τῶν ἰδίων τῶν ἐργαζόμενων, ἀφοῦ θὰ εἶχαν ἀνατρέψει τὴν τελευταία καπιταλιστικὴ κυβέρνηση.

Γιὰ τὸ συντονισμὸ τῆς δράσης, ἡ πρώτη ἀντίληψη ἀπέβλεπε σὲ μιὰ κεντρικὴ πολιτικὴ ἐξουσία, ποὺ θὰ ὀργάνωνε τὴ ζωὴ τοῦ Κράτους μὲ τὴ βοήθεια τῆς κυβέρνησης καὶ τῶν πρακτόρων της, κι ἀνάλογα μὲ τὶς ἐπίσημες ἐντολὲς τοῦ «κέντρου».

Ἡ ἄλλη ἀντίληψη ὑπέθετε τὴν ὁριστικὴ ἐγκατάλειψη τῆς πολιτικῆς καὶ κρατικῆς ὀργάνωσης· συμφωνία καὶ συνεργασία, ἄμεση καὶ ὁμοσπονδιακή, τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, τεχνικῶν ἢ ἄλλων ὀργανισμῶν, (συνδικάτων, συνεταιρισμῶν, διαφόρων συνασπισμῶν κτλ.), τοπικά, περιφερειακά, ἐθνικὰ ἢ καὶ σὲ διεθνῆ κλίμακα· λοιπόν, ἀπέβλεπε σ' ἕνα συγκεντρωτισμό, ὄχι πιὰ πολιτικὸ καὶ κρατικό, ποὺ νὰ ἐξαπλώνεται ἀπὸ τὸ κυβερνητικὸ κέντρο πρὸς τὴν περιφέρεια, ποὺ νὰ παίρνει ἐντολὲς ἀπ' αὐτὸ τὸ κέντρο, ἀλλὰ σ' ἕνα συγκεντρωτισμὸ οἰκονομικὸ καὶ τεχνικό, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ πραγματικὰ συμφέροντα, ποὺ θὰ ξεκινᾶ ἀπὸ τὴν περιφέρεια πρὸς τὸ κέντρο, ἕνα συγκεντρωτισμὸ ἑδραιωμένο κατὰ τρόπο φυσιολογικὸ καὶ λογικό, ἀνάλογα μὲ τὶς συγκεκριμένες ἀναγκαιότητες, χωρὶς τὴν παραμικρὴ κυριαρχία ἢ ἐπιβολή.

Μένει νὰ σημειώσουμε ἐδῶ πόσο ἀνόητη — ἢ συνειδητὰ ψευδὴς — εἶναι ἡ κατηγορία ποὺ προσάπτουν στοὺς ἀναρχικοὺς ὅτι δὲν ξέρουν παρὰ νὰ «καταστρέφουν», ὅτι δὲν ἔχουν καμία «θετικὴ» ἰδέα, καμία ἐποικοδομητικὴ ἰδέα, κι προπάντων ὅταν αὐτὴ ἡ κατηγορία προέρχεται ἀπὸ τοὺς «ἀριστερούς». Οἱ διαφωνίες ἀνάμεσα στὰ πολιτικὰ κόμματα τῆς Ἄκρας Ἀριστερᾶς καὶ τοὺς ἀναρχικοὺς εἶχαν πάντα σὰν ἀντικείμενο τὴ θετικὴ καὶ ἐποικοδομητικὴ προσπάθεια ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνει

μετὰ τὴ συντριβὴ τοῦ ἀστικοῦ Κράτους (καὶ ποὺ σχετικὰ μ' αὐτὴν ὅλοι εἶταν σύμφωνοι). Ποιὸς ἔπρεπε νὰ εἶναι, λοιπόν, ὁ τρόπος ποὺ θὰ οἰκοδομηθεῖ ἡ νέα κοινωνία: κρατιστικός, συγκεντρωτικὸς καὶ πολιτικός, ἢ ὁμοσπονδιακός, ἀντιπολιτικὸς καὶ ἁπλᾶ κοινωνικός; Αὐτὸ ὑπῆρξε ἀπὸ πάντα τὸ θέμα τῶν διαφωνιῶν ἀνάμεσα στοὺς μὲν καὶ στοὺς δέ: ἀπόδειξη ἀναμφισβήτητη ὅτι γιὰ τοὺς ἀναρχικοὺς εἶταν ἀπὸ πάντα ἡ πιὸ βασική τους ἀπασχόληση, συγκεκριμένα, τὸ μελλοντικὸ δ η μ ι ο υ ρ γ ι κ ὸ ἔ ρ γ ο.

Στὴ θέση τῶν ἀριστερῶν κομμάτων περὶ «μεταβατικοῦ», πολιτικοῦ καὶ συγκεντρωτικοῦ Κράτους, οἱ ἀναρχικοὶ ἀντιτάσσουν τὴ δική τους: προοδευτική, μὰ ἄμεση, μετάβαση στὴν αὐθεντικὴ κ ο ι ν ό τ η τ α. Τὰ πολιτικὰ κόμματα στηρίζονται στὴν κοινωνικὴ δομὴ ποὺ ἔχει καθιερωθεῖ προαιώνια κι ἀπὸ ξοφλημένα καθεστῶτα καὶ ἰσχυρίζονται πὼς αὐτὸ τὸ πρότυπο ἐμπεριέχει ἐποικοδομητικὲς ἰδέες. Οἱ ἀναρχικοὶ κρίνουν ὅτι ἡ δημιουργία μιᾶς νέας κοινωνίας ἀπαιτεῖ, ἀ π ὸ τ ὴ ν π ρ ώ τ η σ τ ι γ μ ή, νέες μεθόδους, καὶ αὐτὲς ἀκριβῶς ὑποστηρίζουν. Εἴτε ἡ θέση τους αὐτὴ εἶναι λαθεμένη, εἴτε σωστή, ὁπωσδήποτε, πάντως, ἀποδείχνει ὅτι ξέρουν πολὺ καλὰ αὐτὸ ποὺ θέλουν κι ὅτι ἔχουν ξεκάθαρες ἐποικοδομητικὲς ἰδέες.

Μιλώντας γενικά, μιὰ λαθεμένη ἑρμηνεία — ἤ, τὸ πιὸ συχνά, συνειδητὰ ἀνακριβὴς ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἀντικρατιστικὴ ἀντίληψη σημαίνει ἀπουσία κάθε ὀργανωτικότητας. Τίποτα δὲν εἶναι πιὸ λαθεμένο ἀπ' αὐτό. Δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ «ὀργανωτικότητα» ἢ «μὴ - ὀργανωτικότητα», ἀλλὰ γιὰ δύο διαφορετικὲς μορφὲς ὀργανωτικότητας.

Κάθε ἐπανάσταση ἀρχίζει, ἀναγκαστικά, κατὰ ἕναν τρόπο, λίγο ὡς πολὺ αὐθόρμητο, κι ἑπομένως συγχισμένο, χαοτικό. Εἶναι αὐτονόητο — κ' οἱ ἀναρχικοὶ τὸ καταλαβαίνουν αὐτὸ τὸ ἴδιο καλὰ μὲ τοὺς ἄλλους — πὼς ἂν μιὰ ἐπανάσταση μείνει ἐκεῖ, σ' αὐτὸ τὸ πρωταρχικὸ στάδιο, ἀποτυχαίνει. Ἀμέσως μετὰ τὸ αὐθόρμητο ξέσπασμα, ἡ ἀρχὴ τῆς ὀργανωτικότητας πρέπει νὰ παρέμβει μέσα σὲ μιὰ ἐπανάσταση, ὅπως καὶ σὲ κάθε ἄλλη ἀνθρώπινη δραστηριότητα. Καὶ τότε εἶναι ποὺ γεννιέται τὸ σοβαρὸ ἐρώτημα: ποιὸς θὰ εἶναι ὁ τρόπος καὶ ποιὰ ἡ βάση αὐτῆς τῆς ὀργάνωσης;

Οἱ πρῶτοι ἰσχυρίζονται ὅτι πρέπει νὰ σχηματιστεῖ μιὰ κεν-

τρική ἡγετική ὁμάδα — δηλαδὴ μιὰ ὁμάδα ἀπὸ «ἐκλεκτοὺς» — γιὰ νὰ πάρει στὰ χέρια της ὁλόκληρο τὸ ἔργο, νὰ τὸ καθοδηγήσει σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψή της, νὰ ἐπιβάλει αὐτὴ τὴν τελευταία πάνω στὸ σύνολο, νὰ ἐγκαθιδρύσει μιὰ κυβέρνηση καὶ νὰ ὀργανώσει ἕνα Κράτος, νὰ ὑπαγορεύσει τὴ θέλησή της στὸν πληθυσμό, νὰ ἐπιβάλει τοὺς «νόμους» της μὲ τὸν καταναγκασμὸ καὶ τὴ βία, νὰ πολεμήσει, νὰ ἐκμηδενίσει κι ἀκόμη νὰ ἐξοντώσει αὐτοὺς ποὺ δὲ συμφωνοῦν μαζί της.

Οἱ ἄλλοι κρίνουν ὅτι μιὰ παρόμοια ἀντίληψη τῶν πραγμάτων εἶναι παράλογη, ἀντίθετη πρὸς τὶς θεμελιακὲς τάσεις τῆς ἐπανάστασης καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἐξέλιξης, καί, στὸ κάτω - κάτω, κάτι περισσότερο ἀπὸ στείρα: καταστρεπτικὴ καὶ μοιραία γιὰ τὸ ἔργο ποὺ ἔχει ἀναληφθεῖ. Φυσικά, λένε οἱ ἀναρχικοί, ἡ κοινωνία πρέπει νὰ ὀργανωθεῖ. Μὰ τούτη ἡ νέα ὀργάνωση, ἡ φυσιολογικὴ καὶ ἀπ' τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἐφικτὴ πρέπει νὰ πραγματοποιηθεῖ ἐλεύθερα, κανονικὰ καί, πάνω ἀπ' ὅλα, ξεκινώντας ἀπ' τὴ βάση. Ἡ ἀρχὴ τῆς ὀργανωτικότητας πρέπει νὰ βγαίνει, ὄχι ἀπὸ ἕνα κέντρο δημιουργημένο ἀπὸ πρίν, γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ στὴν ὁλότητα καὶ νὰ τὴ χειραγωγήσει ἀλλὰ — πράγμα ποὺ εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο — νὰ ξεκινᾶ ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα γιὰ νὰ καταλήγει σ' ἑστίες συντονισμοῦ, σὲ φυσιολογικὰ κέντρα προορισμένα νὰ ἐξυπηρετήσουν ὅλ' αὐτὰ τὰ σημεῖα. Βέβαια, τότε πρέπει νὰ παρέμβει τὸ ὀργανωτικὸ πνεῦμα, ἄνθρωποι ἱκανοὶ νὰ ὀργανώσουν — «ἐκλεκτοί». Ἀλλὰ σὲ κάθε σημεῖο καὶ σὲ κάθε περίπτωση, ὅλες αὐτὲς οἱ ἀνθρώπινες ἀξίες πρέπει ἐλεύθερα νὰ μετέχουν στὸ καινὸ ἔργο, σὰν πραγματικοὶ συνεργάτες κι ὄχι σὰν δικτάτορες. Πρέπει παντοῦ νὰ δίνουν τὸ καλὸ παράδειγμα καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ συγκεντρώσουν, νὰ συντονίσουν τὶς ἱκανότητες, τὶς καλὲς θελήσεις, τὶς πρωτοβουλίες, τὶς γνώσεις καὶ τὰ προτερήματα, χωρὶς νὰ κυριαρχοῦν πάνω τους, νὰ τὰ ὑποτάσσουν ὅλ' αὐτὰ ἢ νὰ τὰ καταπιέζουν. Παρόμοιοι ἄνθρωποι θὰ εἶταν οἱ ἀληθινοὶ ὀργανωτές, ποὺ θ' ἀποβοῦν γόνιμοι καὶ σταθεροί, καὶ ποὺ τὸ ἔργο τους θ' ἀποτελοῦσε τὴν ἀληθινὴ ὀργανωτικότητα, ποὺ θὰ εἶταν φυσιολογική, ἀνθρώπινη κι ἀποτελεσματικὰ προοδευτική. Ἐνῶ ἡ ἄλλη «ὀργανωτικότητα», ποὺ ἀντιγράφει αὐτὴ μιᾶς γερασμένης καταπιεστικῆς κι ἐκμεταλλευτικῆς κοινωνίας — καὶ κατὰ συνέπεια προσαρμόζεται σ' αὐτὰ τὰ δύο χαρακτηριστικὰ ἐκείνης τῆς κοινωνίας — θὰ εἶναι στείρα κι ἀσταθής, γιατὶ δὲν ἀνταπο-

κρίνεται στοὺς νέους σκοπούς, καὶ κατὰ συνέπεια δὲν εἶναι διόλου προοδευτική. Στὴν πραγματικότητα δὲν θὰ ἐμπεριέχει κανένα στοιχεῖο μιᾶς κοινωνίας νέας· ἀντίθετα, θὰ ὁδηγοῦσε ὡς τὸν παροξυσμό τους, ὅλα τὰ ἐλαττώματα τῆς παλιᾶς κοινωνίας, ἀφοῦ δὲ θά 'χει μετατρέψει παρὰ μόνο τὴν ἐξωτερική τους μορφή. 'Ανήκοντας σὲ μιὰ κοινωνία ποὺ ἔχει κιόλας φθαρεῖ καὶ ξεπεραστεῖ ἀπ' ὅλες τὶς ἀπόψεις, κι ἄρα εἶναι ἀνίκανη νὰ ὑπάρξει σὰν φυσικὸ σύστημα, ἐλεύθερο καὶ ἀληθινὰ ἀνθρώπινο, δὲ θὰ μπορεῖ νὰ κρατηθεῖ ἀλλιῶς παρὰ μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς νέου τεχνάσματος, μιᾶς νέας ἀπάτης, νέας βιαιότητας, νέων καταπιέσεων κι ἐκμεταλλεύσεων. Πράγμα ποὺ μοιραῖα θὰ ὁδηγοῦσε σὲ παρεκκλίσεις, θὰ ὑπονόμευε καὶ θὰ ἔθετε σὲ κίνδυνο ὁλόκληρη τὴν ἐπανάσταση. Εἶναι φανερὸ πὼς μιὰ παρόμοια ὀργανωτικότητα θὰ ἔμενε τελείως στείρα σὰν κινητήρια δύναμη τῆς Κοινωνικῆς 'Επανάστασης. Δὲ θὰ μποροῦσε κατὰ κανένα τρόπο νὰ χρησιμέψει σὰ μεταβατικὴ κοινωνία (ἔτσι ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ «κομμουνιστές»), γιατὶ μιὰ τέτοια κοινωνία θά 'πρεπε ἀναγκαστικὰ νὰ διαθέτει τουλάχιστο μερικὰ ἀπὸ τὰ σπέρματα ἐκείνης πρὸς τὴν ὁποία ἐξελίσσεται· ὅμως, κάθε ἀπολυταρχικὴ καὶ κρατιστικὴ κοινωνία, δὲ θὰ διέθετε παρὰ τὰ κατάλοιπα τῆς κοινωνίας ποὺ ἀνέτρεψε.

Σύμφωνα μὲ τὴ θέση τῶν ἀναρχικῶν, ἔπρεπε οἱ ἴδιες οἱ μάζες τῶν ἐργαζόμενων, μέσ' ἀπὸ τὶς διάφορες ταξικὲς ὀργανώσεις τους (ἐπιτροπὲς ἐργοστασίων, συνδικάτα βιομηχανικὰ κι ἀγροτικά, συνεταιρισμοὺς κλπ.) ποὺ θὰ ὁμοσπονδοποιηθοῦν καὶ θὰ συσπειρωθοῦν ἀνάλογα μὲ τὶς πραγματικὲς ἀνάγκες, ν' ἀσχοληθοῦν, παντοῦ καὶ ἐπιτόπια, μὲ τὴ λύση τῶν δημιουργικῶν προβλημάτων τῆς 'Επανάστασης. Μὲ τὴ δυναμικὴ καὶ γόνιμη δράση τους, μιὰ δράση ἐλεύθερη καὶ συνειδητή, θὰ 'πρεπε νὰ συντονίσουν τὶς προσπάθειές τους σ' ὅλη τὴν ἔκταση τῆς χώρας. Κι ὅσο γιὰ τοὺς «ἐκλεκτούς», ὁ ρόλος τους, σύμφωνα μὲ τὶς ἀναρχικὲς ἀντιλήψεις θὰ 'ταν νὰ βοηθήσουν τὶς μάζες: νὰ τὶς διαφωτίσουν, νὰ τὶς ἐνημερώσουν, νὰ τὶς δώσουν τὶς ἀναγκαῖες συμβουλές, νὰ τὶς προωθήσουν σ' αὐτὴ ἢ τὴν ἄλλη πρωτοβουλία, νὰ τὶς δόσουν τὸ παράδειγμα, νὰ τὶς ὑποστηρίξουν στὴ δράση τους, μὰ ὄχι νὰ τὶς διευθύνουν μέσα ἀπὸ μιὰ κυβέρνηση.

Κατὰ τοὺς ἀναρχικούς, ἡ πραγματικὴ λύση τῶν προβλημάτων τῆς Κοινωνικῆς 'Επανάστασης δὲ μποροῦσε νὰ προκύψει

παρὰ ἀπὸ τὸ ἐλεύθερα καὶ συνειδητὰ συλλογικὸ καὶ συναδελφικὸ ἔργο τῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ποὺ θὰ ἔφερναν στὴν ἐπιφάνεια καὶ θὰ ἐναρμόνιζαν ὅλη τὴν ποικιλία τῶν ἀναγκῶν τους καὶ τῶν συμφερόντων τους, καθὼς κι αὐτὴ τῶν ἰδεῶν τους, τοῦ δυναμικοῦ καὶ τῶν ἱκανοτήτων τους, τῶν προσόντων καὶ τῶν προτερημάτων τους, τῶν διαθέσεων καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν τους γνώσεων κλπ. Μὲ τὴ φυσικὴ ἀνάπτυξη τῶν οἰκονομικῶν, τεχνικῶν καὶ κοινωνικῶν ὀργανισμῶν τους, μὲ τὴ βοήθεια τῶν «ἐκλεκτῶν» καί, στὴν ἀνάγκη, κάτω ἀπ' τὴν προστασία τῶν ἔνοπλων δυνάμεών τους, ποὺ θὰ εἶχαν ὀργανωθεῖ τελείως ἐλεύθερα, οἱ ἐργατικὲς μάζες θὰ μποροῦσαν, κατὰ τὴν ἄποψη τῶν ἀναρχικῶν, νὰ ὁδηγήσουν ἀποτελεσματικὰ πρὸς τὰ μπρὸς τὴν Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση καὶ νὰ φτάσουν προοδευτικὰ στὴν οὐσιαστικὴ ὑλοποίηση ὅλων τῶν καθηκόντων της.

Ἡ μπολσεβίκικη θέση εἶταν διαμετρικὰ ἀντίθετη. Σύμφωνα μὲ τοὺς μπολσεβίκους, εἶταν ἡ τάξη τῶν «ἐκλεκτῶν» — τῶν δικῶν τους «ἐκλεκτῶν» — ποὺ ἀφοῦ σχημάτιζε μιὰ κυβέρνηση (ὑποτίθεται «ἐργατική» καὶ ποὺ θ' ἀσκοῦσε τὴν ἀποκαλούμενη «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου») θὰ πραγματοποιοῦσε τὸν κοινωνικὸ μετασχηματισμὸ καὶ θὰ ἔλυνε τὰ τεράστια προβλήματά του. Οἱ μάζες ἔπρεπε νὰ βοηθήσουν αὐτὴ τὴν τάξη τῶν ἐκλεκτῶν (θέση ἀντίθετη ἀπ' αὐτὴ τῶν ἀναρχικῶν, ὅπου οἱ «ἐκλεκτοὶ» πρέπει νὰ βοηθοῦν τὶς μάζες), ἐκτελώντας πιστά, τυφλά, «μηχανικά», τὰ σχέδιά της, τὶς ἀποφάσεις της, τὶς διατάξεις καὶ τοὺς «νόμους» της. Καὶ οἱ ἔνοπλες δυνάμεις, ποὺ κι αὐτὲς θὰ ὀργανώνονταν σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπα τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν, θά 'πρεπε νὰ ὑπακούουν τυφλὰ στὴν τάξη τῶν «ἐκλεκτῶν».

Αὐτὴ ὑπῆρξε — κι αὐτὴ εἶναι — ἡ βασικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὶς δύο ἰδέες.

Αὐτὲς ὑπῆρξαν ἀκόμη οἱ δυὸ ἀντιμαχόμενες ἀντιλήψεις μέσα στὴν Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση, τὴ στιγμὴ τῆς ἀνατροπῆς ποὺ σημειώθηκε στὴ Ρωσία τὸ 1917.

Οἱ μπολσεβίκοι, τὸ ἔχουμε κιόλας πεῖ, δὲ θέλησαν οὔτε ν' ἀκούσουν τοὺς ἀναρχικοὺς καὶ πολὺ λιγότερο νὰ τοὺς ἀφήσουν νὰ ἐκθέσουν τὶς ἀπόψεις τους μπροστὰ στὶς μάζες. Πιστεύοντας ὅτι κατέχουν μιὰ ἀπόλυτη, ἀναμφισβήτητη, «ἐπιστημονικὴ» ἀλήθεια, μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι ἔπρεπε νὰ τὴν ἐπιβάλουν καὶ νὰ τὴν ἐφαρμόσουν στὴν πράξη κατεπειγόντως, καταπολέμησαν κι

ἐξόντωσαν τὸ ἀντιεξουσιαστικὸ κίνημα μὲ τὴ βία, ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ πού αὐτὸ ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρει τὶς μάζες: μέθοδος συνηθισμένη ὅλων τῶν κυρίαρχων, τῶν ἐκμεταλλευτῶν καὶ τῶν καταπιεστῶν.

Ἀπὸ τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1917, οἱ δυὸ ἀντιλήψεις πέρασαν στὴν ἀνοιχτὴ σύγκρουση μ' ἕναν τρόπο ὅλο καὶ πιὸ ἐξὺ καὶ χωρὶς καμία πιθανότητα συμβιβασμοῦ.

Ἐπὶ τέσσερα χρόνια αὐτὴ ἡ σύγκρουση θὰ κόβει τὴν ἀνάσα τῆς μπολσεβίκικης ἐξουσίας, παίζοντας ἕνα ρόλο ὅλο καὶ πιὸ σημαντικὸ μέσα στὶς περιπέτειες τῆς Ἐπανάστασης, μέχρι τὴν ὁριστικὴ συντριβὴ τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κινήματος, μὲ στρατιωτικὰ μέσα (τέλη τοῦ 1921).

Ἔχουμε πεῖ κιόλας ὅτι παρ' ὅλη, ἢ μᾶλλον, ἐξαιτίας τῆς σημασίας του, καὶ γιὰ τὰ διδάγματα πού συναποκομίζει κανεὶς ἀπ' αὐτό, τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀποσιωπήθηκε μὲ πολλὴ φροντίδα ἀπ' ὁλόκληρο τὸν «πολιτικὸ» τύπο.

II. — ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ. — Καθὼς ξέρουμε ἐπικράτησε τελικὰ ἡ πολιτική, κυβερνητική, κρατιστική, συγκεντρωτικὴ ἀντίληψη.

Ἐδῶ τίθεται προκαταβολικὰ ἕνα ἐρώτημα πού ἔχει σημασία νὰ τὸ ξεκαθαρίσουμε πρὶν ξαναγυρίσουμε στὰ γεγονότα καὶ στ' ἄλλα προβλήματα.

Ποιοί ὑπῆρξαν οἱ βασικοὶ λόγοι πού ἐπέτρεψαν στὸ μπολσεβικισμὸ νὰ ἐπικρατήσει πάνω στὸν ἀναρχισμὸ στὰ πλαίσια τῆς Ρωσικῆς Ἐπανάστασης; Πῶς ἀξιολογεῖται αὐτὸς ὁ θρίαμβος;

Ἡ ἀριθμητικὴ διαφορὰ κ' ἡ κακὴ ὀργάνωση τῶν ἀναρχικῶν δὲν εἶναι ἀρκετοὶ λόγοι γιὰ νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ ἀποτυχία τους: κατὰ τὴν πορεία τῶν γεγονότων ὁ ἀριθμός τους θὰ μποροῦσε ν' αὐξηθεῖ κ' ἡ ὀργάνωσή τους νὰ βελτιωθεῖ.

Ἡ βία, ἀπὸ μόνη της, δὲν ἀποτελεῖ πάλι ἱκανοποιητικὴ ἐξήγηση: ἂν μεγάλες μάζες μποροῦσαν ἔγκαιρα νὰ ἐνστερνι-

στοῦν τὶς ἀναρχικὲς ἰδέες, ἡ βία δὲ θὰ μποροῦσε ν' ἀσκηθεῖ.

Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ὅπως θὰ δοῦμε, ἡ ἀποτυχία δὲ μπορεῖ νὰ καταλογιστεῖ ουτε στὴν ἴδια τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα, οὔτε στὴ στάση τῶν ἀντιεξουσιαστῶν: ὑπῆρξε συνέπεια, σχεδὸν ἀναπότρεπτη, ἑνὸς συνόλου γεγονότων, ἀνεξάρτητων ἀπ' τὴ θέλησή τους.

Ἂς προσπαθήσουμε λοιπὸν νὰ καθορίσουμε τὶς βασικὲς αἰτίες τῆς ἥττας τῆς ἀναρχικῆς ἰδέας. Καὶ εἶναι πολλαπλές. Ἂς τὶς ἀπαριθμήσουμε κατὰ σειρὰ σημασίας, κι ἂς προσπαθήσουμε νὰ τις κρίνουμε σύμφωνα μὲ τὴ σωστή τους ἀξία.

1ο. — Ἡ γενικὴ πνευματικὴ κατάσταση τῶν λαϊκῶν μαζῶν (κι ἀκόμη τῶν καλλιεργημένων στρωμάτων).

Στὴ Ρωσσία ὅπως καὶ παντοῦ ἀλλοῦ, τὸ Κράτος καὶ ἡ κυβέρνηση ἐμφανίζονταν στὶς μάζες σὰν ἀπαραίτητα, φυσικὰ καὶ ἱστορικὰ ἑδραιωμένα στοιχεῖα, μιὰ γιὰ πάντα. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀναρωτιοῦνταν σχεδὸν καθόλου ἂν τὸ Κράτος, ἂν ἡ Κυβέρνηση* ἀντιπροσώπευαν «κανονικοὺς» θεσμούς, χρή-

---

* Γιὰ ν' ἀποφύγουμε κάθε σύγχυση θὰ ἤθελα νὰ δώσω ἐδῶ, ἀπ' τὴν ἀρχή, μερικὲς ἐξηγήσεις.

Χρησιμοποιῶ παντοῦ τὸν ὅρο Κ ρ ά τ ο ς στὴν ο ὐ σ ι α σ τ ι κ ή, στὴν τ ρ έ χ ο υ σ α καὶ σ υ γ κ ε κ ρ ι μ έ ν η τ ο υ ἔννοια: σ' αὐτὴν ποὺ ἔχει ἀποκτήσει ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μακρόχρονη ἱστορικὴ ἐξέλιξη, ἔννοια ποὺ εἶναι τέλεια κι' ὁμοιόμορφα ἀποδεκτὴ ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο· μιὰ ἔννοια, τέλος, ποὺ ἀ π ο τ ε λ ε ῖ ἀ ν τ ι κ ε ί μ ε ν ο κ ά θ ε δ ι α φ ω ν ί α ς.

Κ ρ ά τ ο ς σημαίνει ἕναν π ο λ ι τ ι κ ὸ ὀργανισμὸ σταθεροποιημένο, «μηχανιστικὰ» συγκεντρωτικὸ ἢ κατευθυνόμενο ἀπὸ μιὰ πολιτικὴ Κ υ β έ ρ ν η σ η, ποὺ στηρίζεται πάνω σ' ἕνα σύνολο ν ό μ ω ν καὶ κ α τ α π ι ε σ τ ι κ ῶ ν θ ε σ μ ῶ ν.

Μερικοὶ ἀστοί, σοσιαλιστὲς καὶ μπολσεβίκοι συγγραφεῖς καὶ ἀντίπαλοι μας, παίρνοντας τὸν ὅρο «Κράτος» κάτω ἀπὸ μιὰν ἄλλη ἔννοια, ἀόριστη καὶ γενική, δηλώνουν πὼς ὁλόκληρο τὸ κοινωνικὰ ὀργανωμένο σύνολο, μὲ μεγάλη καὶ πλατειὰ ἔκταση, ἀντιπροσωπεύει ἕνα «Κράτος». Καὶ ἀπ' αὐτὸ συμπεραίνουν πὼς ἡ κάθε νέα Κοινωνία, ὅποια κι' ἂν εἶναι, θὰ ἀποτελέσει «ἀναγκαστικὰ» ἕνα «Κράτος». Κατὰ τὴ γνώμη τους, συζητοῦμε μάταια πάνω σὲ μιὰ λ έ ξ η.

Κατὰ τὴ δική μας γνώμη, α ὐ τ ο ὶ π α ί ζ ο υ ν μὲ τὶς λέξεις. Μιὰ συγκεκριμένη ἔννοια, γενικὰ ἀποδεκτὴ καὶ ἱστορικὰ δοσμένη, τὴν ἀντικαθιστοῦν μὲ μιὰν ἄλλη κι' ἀγωνίζονται νὰ καταπολεμήσουν ἐξ ὀνόματός της τὴν ἀντικρατικὴ (ἀντιεξουσιαστικὴ κι' ἀναρχι-

σιμους κι ἀποδεχτούς. Ἀλλὰ τέτιο πρόβλημα δὲν τοὺς περνοῦσε ἀπ' τὸ μυαλό. Κι ἂν κανένας τὸ διατύπωνε, στὴν ἀρχὴ τουλάχιστο — καὶ πολὺ συχνά, ὁριστικὰ — δὲν θὰ κατάφερνε νὰ τὸν καταλάβουν.

(Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπανάστασης, οἱ μάζες γίνονταν ἐνστικτώδικα ὅλο καὶ πιὸ «ἀναρχίζουσες». Ἀλλὰ τοὺς ἔλειπαν ἡ ἀναρχικὴ συνειδητοποίηση καὶ οἱ γνώσεις. Κι ὁ χρόνος γιὰ νὰ φτάσουν σὲ μιὰ τέτοια συνειδητοποίηση, ἔλειπε κι αὐτός).

2ο. — Ἡ προκατάληψη περὶ Κράτους, σχεδὸν ἔμφυτη, ποὺ ὀφείλεται σὲ μιὰ προαιώνια ἐξέλιξη καὶ ἀτμόσφαιρα, ἔγινε λοιπὸν μιὰ «δεύτερη φύση» κι ἑδραιώθηκε κατόπι — πρὸ πάντων στὴ Ρωσσία ὅπου ἡ ἀναρχικὴ φιλολογία δὲν ὑπῆρχε

κή) ἰδέα. Ἀκόμη, συγχέουν ἔτσι — ἀσυνείδητα ἢ θεληματικὰ — δύο ἔννοιες βασικὰ διαφορετικές: τὸ Κράτος καὶ τὴν Κοινωνία.

Εἶναι αὐτονόητο πὼς ἡ μελλοντικὴ κοινωνία — ἡ ἀληθινὴ — θἆναι μιὸ «κοινωνία». Εἴτε τὰ μέλη της τότε τὴν ὀνομάζουν «Κράτος» εἴτε διαφορετικά, δὲν ἔχει καμιὰ σημασία, εἶναι δευτερεῦον ζήτημα. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ ἡ λέξη ἀλλὰ ἡ οὐσία. (Θὰ πρέπει νὰ ὑποθέσουμε πὼς θὰ ἐγκαταλείψουν τότε ἕναν ὅρο ποὺ ὑποδεικνύει μιὰ καθορισμένη καὶ φθαρμένη κοινωνία. Ὅπως καὶ νἄχει τὸ πράγμα, ἂν ἡ μελλοντικὴ κοινωνία — ἡ ἀληθινὴ — ὀνομάζεται «Κράτος», θἄχει μιὰ ἔννοια ἀλλιώτικη ἀπ' αὐτὴ ποὺ ἀμφισβητεῖται τώρα). Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία — κι' αὐτὸ ποὺ βεβαιώνουν οἱ ἀναρχικοὶ — εἶναι πὼς αὐτὴ ἡ κοινωνία θἆναι ἀσυμβίβαστη μ' αὐτὸ ποὺ ἀποκαλεῖται σήμερα «Κράτος».

Ἐπωφελοῦμαι ἀπ' τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ παρατηρήσω ὅτι πολλοὶ συγγραφεῖς ἔχουν ἄδικο νὰ δέχονται μόνο δύο ὁρισμοὺς μέχρι σήμερα παραδεγμένους: ἢ τὸ Κράτος (ποὺ τὸ συγχέουν μὲ τὴν Κοινωνία), ἢ τὸν ἐλεύθερο, ἀχαλίνωτο ἀνταγωνισμό, καὶ τὴ χαοτικὴ πάλη ἀνάμεσα στὰ ἄτομα καὶ τὶς ὁμάδες ἀτόμων. Συνειδητὰ ἢ ἀσυνείδητα ἀποκλείουν μιὰ τρίτη δυνατότητα, ποὺ δὲν θὰ εἶναι οὔτε ἕνα «Κράτος» (μὲ τὴ συγκεκριμένη ἔννοια ποὺ ὑποδείξαμε), οὔτε ἕνα ὁποιο ἄθροισμα ἀτόμων, ἀλλὰ μιὰ κοινωνία βασισμένη στὶς ἐλεύθερες καὶ φυσικὲς σχέσεις μεταξὺ κάθε εἴδους ἑνώσεων καὶ συνασπισμῶν: καταναλωτικῶν, παραγωγικῶν...

Ὑπάρχει λοιπὸν ὄχι ἕνας, ἀλλὰ δύο ἀντικρατισμοὶ βασικὰ διαφορετικοί: ὁ ἕνας παράλογος καὶ κατὰ

σχεδὸν καθόλου, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς μπροσοῦρες καὶ προκηρύξεις ποὺ κυκλοφοροῦσαν παράνομα — ἀπ' ὁ λ ό κ λ η ρ ο τ ὸ ν Τ ύ π ο, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐντύπων τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων.

Ἂς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ προοδευτικὴ ρωσσικὴ νεολαία διάβαζε μιὰ φιλολογία ποὺ, ἀπαρέγκλιτα, παρουσίαζε τὸ σοσιαλισμὸ κάτω ἀπὸ κρατιστικὴ ἄποψη. Οἱ μαρξιστὲς κ' οἱ ἀντιμαρξιστὲς διαφωνοῦσαν μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς δύο τὸ Κ ρ ά τ ο ς π α ρ έ μ ε ν ε ἡ ἀ ν α μ φ ι σ β ή τ η τ η β ά σ η κ ά θ ε σ ύ γ χ ρ ο ν η ς κ ο ι ν ω ν ί α ς.

συνέπεια εὔκολα διαβλητός, ποὺ ὑποτίθεται πὼς βασίζεται στὰ «ἐλεύθερα καπρίτσια τῶν ἀτόμων» (ποιός λοιπὸν κήρυξε μιὰ παρόμοια ἀνοησία; δὲν εἶν' ὅλο αὐτὸ μιὰ καθαρὴ ἐπινόηση, ποὺ τὴν κυλοφόρησαν γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθεῖ ὁ σκοπός;)· ὁ ἄλλος, ἀντιπολιτικός, ἀλλὰ βασισμένος λογικὰ σὲ κάτι λογικὰ ὀργανωμένο: πάνω στὶς σχέσεις συνεργασίας ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἑνώσεις. Εἶναι ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦ τ ε λ ε υ τ α ί ο υ ἀντι-κρατισμοῦ ποὺ ὁ ἀναρχισμὸς καταπολεμᾶ τὸ Κράτος.

Μιὰ ἀνάλογη παρατήρηση θὰ πρέπει νὰ γίνει καὶ πάνω στὸν ὅρο κ υ β έ ρ ν η σ η. Πολλοὶ εἶν' αὐτοὶ ποὺ δηλώνουν: «Δὲ μποροῦμε ποτὲ νὰ κάνουμε χωρὶς ἀνθρώπους ποὺ νὰ ὀργανώνουν, νὰ διοικοῦν, νὰ κατευθύνουν, κτλ.». Ἔ, λοιπόν, αὐτοὶ ποὺ κάνουν κάτι τέτιο γιὰ ἕνα μεγάλο κοινωνικὸ σύνολο — γιὰ ἕνα «Κράτος»— σχηματίζουν «Κυβέρνηση», εἴτε τὸ θέλουμε, εἴτε ὄχι. Καὶ ἰσχυρίζονται ἀκόμη ὅτι συζητοῦμε πάνω σὲ λέξεις! Πέφτουν κι' ἐδῶ στὸ ἴδιο λάθος: ἡ πολιτικὴ καὶ καταπιεστικὴ Κυβέρνηση ἑνὸς π ο λ ι τ ι κ ο ῦ Κ ρ ά τ ο υ ς εἶν' ἕνα πράγμα, κι' ἄλλο πράγμα τὸ σῶμα τῶν ἐμψυχωτῶν, τῶν ὀργανωτῶν, τῶν διοικητικῶν ἢ τεχνικῶν ὑπευθύνων κλπ., ποὺ εἶν' ἀπαραίτητο γιὰ τὴ συντονισμένη λειτουργία τῶν ἑνώσεων, τῶν ὁμοσπονδιῶν κλπ.

Δὲν παίζουμε λοιπὸν μὲ τὶς λέξεις γιὰ νὰ μὴ δίνουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι διαφωνοῦμε πάνω σὲ λέξεις! Εἴμαστε καθαροὶ καὶ ξάστεροι. Παραδεχόμαστε ναὶ ἢ ὄχι, ὅτι ἕνα πολιτικὸ «Κράτος», κατευθυνόμενο ἀπὸ μιὰ ἀντιπροσωπευτικὴ πολιτικὴ ἢ ὁποιου ἄλλου εἴδους «Κυβέρνηση», μπορεῖ νὰ χρησιμέψει σὰν πλαίσιο μιᾶς ἀληθινῆς μελλοντικῆς κοινωνίας; Ἂν τὸ παραδεχόμαστε αὐτό, τότε δὲν εἴμαστε ἀναρχικοί. Ἂν ὄχι, εἴμαστε ὡς ἕνα μεγάλο βαθμό. Παραδεχόμαστε ναὶ ἢ ὄχι ὅτι ἕνα «Κράτος» πολιτικό, κλπ., μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσει μιὰ «μεταβατικὴ» κοινωνία ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν πορεία της πρὸς τὸν ἀληθινὸ σοσιαλισμό; Ἂν τὸ παραδεχόμαστε κάτι τέτοιο, τότε δὲν εἴμαστε ἀναρχικοί. Ἂν ὄχι, εἴμαστε.

Ποτὲ οἱ νέες ρώσικες γενιὲς δὲν εἶδαν τὸ σοσιαλισμὸ ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ κρατισμοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς σπάνιες κι ἀτομικὲς ἐξαιρέσεις, ἡ ἀναρχικὴ θεωρία θὰ παραμείνει ἄγνωστη γι' αὐτές, μέχρι τὰ γεγονότα τοῦ 1917. Ὄχι μόνο ὁ Τύπος, μὰ κι ὁ λ ό κ λ η ρ ο τ ὸ ἐ κ π α ι δ ε υ τ ι κ ὸ σ ύ σ τ η μ α — ἀπὸ πάντα — εἶχαν ἕναν κρατιστικὸ χαρακτῆρα.

3ο. — Εἶναι γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀναπτύξαμε παραπάνω, ποὺ τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μπολσεβίκων, μπόρεσαν νὰ διαθέσουν, ἀ π ὸ τ ὸ ξ ε κ ί ν η μ α κ ι ό λ α ς τ ῆ ς Ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς, πολυάριθμα καὶ μαχητικὰ στελέχη ἕτοιμα γιὰ δράση.

Τὰ μέλη τῶν μετριοπαθῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων εἶταν ἀπὸ τότε κιόλας σχετικὰ πολλὰ στὴ Ρωσσία, πράγμα ποὺ ὑπῆρξε μία ἀπ' τὶς αἰτίες τῆς ἐπιτυχίας τῶν μενσεβίκων καὶ τῶν σοσιαλεπαναστατῶν τῆς Δεξιᾶς.

Ὅσο γιὰ τὰ στελέχη τῶν μπολσεβίκων, τότε βρίσκονταν, στὸ σύνολό τους σχεδόν, στὸ ἐξωτερικό. Μὰ ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι μπόρεσαν γρήγορα νὰ ξαναγυρίσουν στὴ χώρα τους καὶ νὰ περάσουν ἀμέσως στὴ δράση.

Συγκριτικὰ μὲ τὶς σοσιαλιστικὲς καὶ μπολσεβίκικες δυνάμεις ποὺ δροῦσαν ἔτσι στὴ Ρωσσία ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς Ἐπανάστασης καὶ σὲ μεγάλη κλίμακα, μὲ τρόπο μαζικό, ὀργανωμένο, συγκεντρωτικό, ο ἱ ἀ ν α ρ χ ι κ ο ὶ τ ό τ ε δ ὲ ν ε ἶ τ α ν π α ρ ὰ μ ι κ ρ ὲ ς ὁ μ ά δ ε ς χ ω ρ ὶ ς ἐ π ι ρ ρ ο ή.

(Ἀλλὰ δὲν πρόκειται μόνο γιὰ τὸν ἀριθμό. Ἀπαρνούμενοι τὰ π ο λ ι τ ι κ ὰ μέσα καὶ σκοπούς, οἱ ἀναρχικοί, λογικά, δὲν ἀποτελοῦν ἕνα πολιτικὸ Κόμμα τεχνητὰ πειθαρχημένο, ἔχοντας σὰ σκοπὸ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας. Ὀργανώνονται σὲ ὁμάδες προπαγάνδας ἢ κοινωνικῆς δράσης, καὶ μετὰ σὲ ἑνώσεις ἢ ὁμοσπονδίες ἀκολουθώντας μιὰ ἐλεύθερη πειθαρχία. Αὐτὸς ὁ τρόπος ὀργάνωσης καὶ δράσης βοηθάει στὸ νὰ βρεθοῦν προσωρινὰ σὲ μιὰ θέση κατωτερότητας ἀπέναντι στὰ πολιτικὰ κόμματα. Αὐτό, ἄλλωστε, δὲν τοὺς ἀποθαρρύνει καθόλου, γιατὶ ἐργάζονται γιὰ τὴν ἡμέρα ὅπου οἱ πλατιὲς μᾶζες, ἔχοντας καταλάβει — ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πίεση τῶν πραγμάτων. καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἐπεξηγηματικὴ καὶ μορφωτικὴ προπαγάνδα — τὴ

ζωτική ἀλήθεια τῆς θεωρίας τους, θὰ θελήσουν νὰ τὴν ὑλοποιήσουν).

Θυμᾶμαι πώς, ὅταν γύρισα στὴ Ρωσσία ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἔφτασα στὴν Πετρούπολη τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Ἰούλη 1917, ἔμεινα κατάπληκτος ἀπ' τὸν ἐντυπωσιακὸ ἀριθμὸ τῶν μπολσεβίκικων ταχοκολλήσεων ποὺ ἀνάγγελναν συσκέψεις καὶ συνέδρια, σὲ ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς πρωτεύουσας καὶ τῶν προαστείων, σὲ δημόσιες αἴθουσες, σ' ἐργοστάσια κλπ. Δὲν ἔβλεπα οὔτε μία ἀφίσσα τῶν ἀναρχικῶν. Ἔμαθα ἀκόμη ὅτι τὸ κόμμα τῶν μπολσεβίκων κυκλοφοροῦσε στὴν πρωτεύουσα κι ἀλλοῦ καθημερινὲς ἐφημερίδες σὲ πλῆθος ἀντίτυπα, κι ὅτι εἶχε σχεδὸν παντοῦ — στὰ ἐργοστάσια, στὶς διοικήσεις, στὸ Στρατὸ κλπ. — σημαντικοὺς κι ὅλο ἐπιρροὴ πυρῆνες. Καὶ παρατηροῦσα ταυτόχρονα, μὲ μιὰ πικρὴ ἀπογοήτευση, τὴν ἀπουσία ἀπ' τὴν Πετρούπολη μιᾶς ἀναρχικῆς ἐφημερίδας, καθὼς καὶ κάθε προφορικῆς προπαγάνδας. Βέβαια, ὑπῆρχαν μερικὲς ἀντικρατιστικὲς ὁμάδες ἐκεῖ, μὰ σὲ πολὺ πρωτόγονη κατάσταση. Ὑπῆρχαν ἀκόμη στὴν Κρονστάνδη (βλέπε Μέρος III, Κεφάλαιο Πρῶτο) μερικοὶ δραστήριοι ἀναρχικοὶ μ' αἰσθητὴ ἐπίδραση. Ἀλλ' αὐτὰ τὰ «στελέχη» εἶταν ἀνεπαρκῆ γιὰ μιὰ ἀποτελεσματικὴ προπαγάνδα, ποὺ ἔπρεπε ὄχι μόνο νὰ κηρύσσει μιὰ ἰδέα σχεδὸν ἄγνωστη, μὰ ἀκόμη καὶ ν' ἀνταπαλεύει τὴν ἰσχυρὴ προπαγάνδα καὶ δράση τῶν μπολσεβίκων. Στὸν πέμπτο μήνα μιᾶς ἐκπληκτικῆς ἐπανάστασης, καμία ἐφημερίδα, καμία φωνὴ ἀναρχικοῦ στὴν πρωτεύουσα τῆς χώρας! Κι αὐτά, ἀπέναντι στὴν ξέφρενη δραστηριότητα τοῦ μπολσεβίκικου κόμματος. Αὐτὲς ἦταν οἱ διαπιστώσεις μου. Μόνο τὸ μήνα Αὔγουστο κ' ὕστερ' ἀπὸ πολὺ μεγάλες δυσκολίες, ἡ μικρὴ ἀναρχοσυνδικαλιστικὴ ὁμάδα, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν προπάντων σύντροφοι ποὺ γύρισαν ἀπ' τὸ ἐξωτερικό, κατάφερε νὰ συγκροτήσει μιὰ ἑβδομαδιαία ἐφημερίδα (τὴ «Γκόλος Τρούντα», τὴ «Φωνὴ τῆς Ἐργασίας»). Κι ὅσο γιὰ τὴν προφορικὴ προπαγάνδα, δὲν ὑπῆρχαν στὴν Πετρούπολη παρὰ τρεῖς — τέσσερεις σύντροφοι ἱκανοὶ νὰ τὴν ἀσκήσουν. Στὴ Μόσχα ἡ κατάσταση ἦταν πιὸ εὐνοϊκή, γιατὶ ὑπῆρχε κιόλας μιὰ καθημερινὴ ἀντικρατιστικὴ ἐφημερίδα, ποὺ τὴν κυκλοφοροῦσε μιὰ με-

γάλη 'Ομοσπονδία, μὲ τίτλο «Ἡ 'Αναρχία». Στὴν ἐπαρχία, οἱ ἀναρχικὲς δυνάμεις καὶ προπαγάνδα εἶταν ἀσήμαντες.

Εἶν' ἐκπληκτικὸ λοιπὸν πώς, παρ' ὅλη τούτη τὴν ἀνεπάρκεια καὶ κάτω ἀπὸ τόσο δυσμενεῖς συνθῆκες, οἱ ἀναρχικοὶ μπόρεσαν ν' ἀποκτήσουν ἀργότερα — καὶ σχεδὸν παντοῦ — μιὰ ἀξιόλογη ἐπιρροή, ὑποχρεώνοντας τοὺς μπολσεβίκους νὰ τοὺς πολεμήσουν μὲ τ' ὅπλο στὸ χέρι καί, σὲ μερικοὺς τόπους, νὰ τοὺς πολεμοῦν γιὰ ἀρκετὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα, πρὶν τοὺς συντρίψουν. Τ ο ύ τ η ἡ γ ρ ή γ ο ρ η κ α ὶ α ὐ θ ό ρ μ η τ η ἐ π ι τ υ χ ί α τ ῆ ς ἀ ν α ρ χ ι κ ῆ ς ἰ δ έ α ς ε ἶ ν α ι π ο λ ὺ ἐ ν δ ε ι κ τ ι κ ή. (Θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, τὸ πῶς ὅλ' αὐτὰ τὰ γεγονότα συνδέονται μεταξύ τους κι ἀλληλοεξηγοῦνται).

Ὅταν, μετὰ τὴν ἄφιξή μου, μερικοὶ σύντροφοι θέλησαν νὰ γνωρίσουν τὶς πρῶτες ἐντυπώσεις μου, τοὺς εἶπα αὐτὰ τὰ λόγια: «Ἡ καθυστέρησή μας εἶναι ἀνεπανόρθωτη. Εἶναι σὰ νὰ θέλουμε νὰ προφτάσουμε ἕνα τραῖνο ἐξπρές, ποὺ βρίσκεται στὰ χέρια τῶν μπολσεβίκων καὶ σ' ἀπόσταση 100 χλμ. καὶ τρέχει μὲ 100 χιλιόμετρα τὴν ὥρα! Πρέπει ὄχι μόνο νὰ τὸ προφτάσουμε, ἀλλὰ νὰ τρέξουμε μὲ τὴν ἴδια ταχύτητα, νὰ σκαρφαλώσουμε πάνω του, νὰ χωθοῦμε μέσα, νὰ πολεμήσουμε τοὺς μπολσεβίκους, νὰ τοὺς ἐκτοπίσουμε καί, τελικά, ὄχι νὰ καταλάβουμε ἐμεῖς τὸ τραῖνο, ἀλλά, — πράγμα πολὺ πιὸ δύσκολο — νὰ τὸ θέσουμε στὴ διάθεση τῶν μαζῶν βοηθώντας τες νὰ τὸ βάλλουν σὲ κίνηση. Χρειάζεται ἕνα «θαῦμα» γιὰ νὰ πετύχουν ὅλ' αὐτά. Τὸ καθῆκον μας εἶναι νὰ πιστέψουμε σ' αὐτὸ τὸ θαῦμα καὶ νὰ ἐργαστοῦμε γιὰ τὴν πραγματοποίησή του».

Προσθέτω πὼς αὐτὸ τὸ «θαῦμα» λίγο ἔλειψε νὰ πραγματοποιηθεῖ, τουλάχιστον δύο φορὲς κατὰ τὴν διάρκεια τῆς 'Επανάστασης: τὴν πρώτη, στὴν Κρονστάνδη κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐξέγερσης τὸ Μάρτη τοῦ 1921· τὴ δεύτερη, στὴν Οὐκρανία, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ λεγόμενου «μαχνοβίστικου» κινήματος τῶν μαζῶν.

Αὐτὰ τὰ δυὸ γεγονότα, καθὼς τὄ' χουμε πεῖ ἀποσιωπήθηκαν ἢ διαστρεβλώθηκαν μέσα στὰ ἔργα ποὺ βγῆκαν ἀπ' τὴν πέννα συγγραφέων ἀπληροφόρητων ἢ πλαστογράφων. Παραμένουν γενικὰ ἄγνωστα στὸ κοινό. Θ' ἀσχοληθοῦμε μ' αὐτὰ λε-

πτομερειακά στό τελευταΐο μέρος τοῦ ἔργου μας.

4ο. — Μερικά γεγονότα ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση (βλέπε πιὸ κάτω) μᾶς ἀποδείχνουν πώς, παρ' ὅλες τὶς δυσμενεῖς συνθῆκες καὶ τὴν ἀνεπάρκεια τῶν ἀναρχικῶν ἀγωνιστῶν, ἡ ἰδέα θὰ μποροῦσε ν' ἀνοίξει ἕνα δρόμο, κι ἀκόμη νὰ θριαμβεύσει, ἂν οἱ ἐργαζόμενες μάζες τῆς Ρωσσίας εἶχαν στὴ διάθεσή τους, τὴ στιγμὴ τῆς Ἐπανάστασης, ὀργανισμοὺς ταξικούς, δοκιμασμένους ἀπὸ παλιὰ καὶ μὲ πεῖρα, ἕτοιμους νὰ δράσουν ἐπικεφαλῆς τῶν μαζῶν καὶ νὰ ἐφαρμόσουν αὐτὴ τὴν ἰδέα στὴν πράξη. Ὅμως, ἡ πραγματικότητα στάθηκε διαφορετική. Οἱ ἐργατικὲς ὀργανώσεις δὲ δημιουργήθηκαν παρὰ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης. Βέβαια, ἁπλώθηκαν ἀμέσως ἀριθμητικὰ μ' ἕναν θαυμαστὸ ἐνθουσιασμό. Γρήγορα, ἡ χώρα ὁλόκληρη καλύφθηκε μ' ἕνα τεράστιο δίκτυο συνδικάτων, ἐργοστασιακῶν ἐπιτροπῶν, Σοβιέτ.κτλ. Ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ὀργανισμοὶ γεννιοῦνταν δίχως προετοιμασία, χωρὶς προηγούμενα στάδια δραστηριότητας, χωρὶς ἀποκτημένη πεῖρα, χωρὶς ξεκάθαρη ἰδεολογία, χωρὶς ἀνεξάρτητη πρωτοβουλία. Δὲν εἶχαν ἀκόμη γνωρίσει τὴν πάλη τῶν ἰδεῶν ἢ ὁποια ἄλλη. Δὲν εἶχαν τὴν παραμικρὴ ἱστορικὴ παράδοση, καμία ἐπιδεξιότητα, καμία ἀντίληψη τοῦ ρόλου τους, τῶν καθηκόντων τους, τῆς πραγματικῆς τους ἀποστολῆς.

Ἡ ἀναρχικὴ ἰδέα τοὺς εἶταν ἄγνωστη. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἦταν καταδικασμένοι νὰ σέρνονται, ἀπὸ τὸ ξεκίνημά τους, στὸ ἅρμα τῶν πολιτικῶν κομμάτων. (Καὶ στὴ συνέχεια — οἱ μπολσεβίκοι φρόντισαν γι' αὐτὸ — τοὺς ἔλειψε ὁ χρόνος γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ ἐλάχιστες δυνάμεις τῶν ἀναρχικῶν νὰ τοὺς διαφωτίσουν στὸ ἀναγκαῖο μέτρο).

Οἱ ἀναρχικὲς ὁμάδες, σὰν τέτοιες, δὲ μποροῦν παρὰ νὰ εἶναι οἱ «πομποὶ ἀναμετάδοσης» ἰδεῶν. Γιὰ νὰ ἐφαρμοστοῦν αὐτὲς οἱ ἰδέες στὴ ζωή, πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ «πομποὶ λήψης»: ἐργατικοὶ ὀργανισμοὶ ἕτοιμοι νὰ συλλάβουν τὰ κύματα αὐτῶν τῶν ἰδεῶν νὰ τὶς «αἰχμαλωτίσουν» καὶ νὰ τὶς βάλουν σ' ἐφαρμογή. (Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ τέτοιοι ὀργανισμοὶ ὑπάρχουν, οἱ ἀναρχικοὶ τοῦ ἀντίστοιχου ἐπαγγέλματος ἐντάσ-

σονται σ' αὐτούς, προσφέροντας τὴ βοήθειά τους. τὶς συμβουλές, τὸ παράδειγμά τους, κτλ). Ὅμως, στὴ Ρωσία, αὐτοὶ οἱ «πομποὶ λήψης» ἔλειπαν, οἱ ὀργανώσεις ποὺ δημιουργήθηκαν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης δὲ μποροῦσαν νὰ ἐκτελέσουν αὐτὸ τὸ ρόλο ἀ μ έ σ ω ς. Οἱ ἀναρχικὲς ἰδέες, παρ' ὅλο ποὺ κυκλοφόρησαν πολὺ ἐνεργητικὰ μέσα ἀπὸ μερικοὺς «πομποὺς ἀναμετάδοσης» — ὄχι πολλούς, ἄλλωστε — χάνονταν στὸν ἀέρα, χωρὶς καθόλου νὰ «συλληφθοῦν», καὶ χωρὶς λοιπὸν ἔμπρακτα ἀποτελέσματα, δηλαδὴ σχεδὸν χωρὶς πραγματικὴ ἀπήχηση. Γιὰ νὰ μπορέσει κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἡ ἀναρχικὴ ἰδέα ν' ἀνοίξει ἕνα δρόμο καὶ νὰ πετύχει, θὰ 'πρεπε, εἴτε ὁ μπολσεβικισμὸς νὰ μὴν ὑπῆρχε (ἢ οἱ μπολσεβίκοι νὰ δράσουν σὰν ἀναρχικοί), εἴτε ἡ Ἐπανάσταση νὰ προσφέρει στοὺς ἀναρχικοὺς καὶ στὶς μάζες τῶν ἐργαζομένων τὸν ἀπαραίτητο χρόνο ποὺ θὰ χρειάζονταν οἱ ἐργατικοὶ ὀργανισμοὶ γιὰ νὰ «συλλάβουν» τὴν ἰδέα καὶ νὰ καταστοῦν ἱκανοὶ νὰ τὴν πραγματοποιήσουν, πρὶν ὑποταχθοῦν καὶ ἀλυσοδεθοῦν ἀπὸ τὸ μπολσεβίκικο Κράτος. Τούτη ἡ τελευταία πιθανότητα δὲν σημειώθηκε, μιὰ ποὺ οἱ μπολσεβίκοι πῆραν ἀμέσως κάτω ἀπ' τὴν κηδεμονία τους τὶς ἐργατικὲς ὀργανώσεις (φράζοντας καὶ τὸ δρόμο στοὺς ἀναρχικούς), πρὶν αὐτὲς ἐδῶ μπορέσουν νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα, ν' ἀναταχθοῦν σ' αὐτὴ τὴν ὑποδούλωση καὶ νὰ προσανατολίσουν τὴν Ἐπανάσταση πρὸς τὴν ἀντιεξουσιαστικὴ κατεύθυνση.

Ἡ ἀπουσία «πομπῶν λήψης», δηλαδὴ ἐργατικῶν ὀργανισμῶν κοινωνικὰ ἕτοιμων ν' ἀναληφθοῦν καὶ νὰ κάνουν πράξη, ἀ π ὸ τ ὴ ν ἀ ρ χ ή, τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα (καί, κατόπι, ἡ ἔλλειψη τοῦ ἀναγκαίου χρόνου γιὰ τὸ σχηματισμὸ τέτοιων «πομπῶν»), αὐτὴ ἡ ἀπουσία ὑπῆρξε, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἕνας ἀπ' τοὺς κυριώτερους λόγους.

5ο. — Ἕνας ἄλλος παράγοντας ποὺ μόλις τὸν θίξαμε καὶ ποὺ ἡ σημασία του δὲν ὑπῆρξε μικρότερη, παρ' ὅλο τὸν ὑποκειμενικὸ χαρακτήρα του, ἦρθε νὰ προστεθεῖ στὸν προηγούμενο. Τὸν ἔξυνε, τ ὸ ν κ α τ έ σ τ η σ ε ὁ ρ ι σ τ ι κ ὰ μ ο ι ρ α ῖ ο γ ι ὰ τ ὴ ν Ἐ π α ν ά σ τ α σ η.

Ὑπῆρχε ἕνα μέσο ἁπλὸ καὶ γρήγορο γιὰ νὰ ξεπεραστοῦν οἱ ἐπιπτώσεις ἀπὸ τὴν καθυστέρηση τῶν μαζῶν, γιὰ νὰ ξανακερδηθεῖ ὁ χαμένος χρόνος, γιὰ νὰ καλυφθοῦν τὰ κενά: ν' ἀφεθεῖ ἐλεύθερο τὸ πεδίο γιὰ τὴν ἀναρχικὴ προπαγάνδα καὶ τὸ

ἀντιεξουσιαστικὸ κίνημα ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ πού, ὅταν ἔπεσε ἡ τελευταία κυβέρνηση Κερένσκυ, ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου, τῆς ὀργάνωσης καὶ τῆς δράσης θὰ εἶχαν κατακτηθεῖ ὁριστικὰ ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση.

Ἡ ἔλλειψη ταξικῆς ὀργάνωσης, πλατιᾶς ἀντιεξουσιαστικῆς προπαγάνδας καὶ προζύμωσης τῶν ἀναρχικῶν ἰδεῶν πρὶν ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση, μᾶς ἀφήνει νὰ καταλάβουμε γιατὶ οἱ μάζες ἐμπιστεύθηκαν τὴν τύχη αὐτῆς τῆς Ἐπανάστασης σ' ἕνα πολιτικὸ κόμμα καὶ σὲ μιὰ Ἐξουσία, ἐπαναλαμβάνοντας ἔτσι τὸ βασικὸ λάθος τῶν προηγούμενων ἐπαναστάσεων. Μέσα στὶς δεδομένες συνθῆκες, αὐτὸ τὸ ξ ε κ ί ν η μ α ὑπῆρξε ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ὰ ἀναπόφευκτο. Μὰ ἡ σ υ ν έ χ ε ι α δ ὲ ν ἦ τ α ν κ α θ ό λ ο υ ἴ δ ι α.

Καὶ ἐξηγοῦμαι.

Ἡ ἀ λ η θ ι ν ὴ ἐπανάσταση δὲ μπορεῖ νὰ ἐμφανιστεῖ, νὰ ἐξελιχθεῖ, νὰ πετύχει τοὺς σκοπούς της, παρὰ μόνο ἂν βρεθεῖ μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἐλεύθερης κυκλοφορίας τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, σχετικὰ μὲ τὴν πορεία ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθηθεῖ καὶ πάνω στὰ προβλήματα ποὺ πρέπει νὰ λυθοῦν. Αὐτὴ ἡ ἀτμόσφαιρα ἐλευθερίας εἶν' ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὁποια ἐπανάσταση, ὅπως ὁ ἀέρας γιὰ τὴν ἀναπνοή.* Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἡ δικτατορία ἑνὸς Κόμματος, ἡ δικτατορία ποὺ καταλήγει μοιραῖα στὴν ἀναστολὴ κ ά θ ε ἐλευθερίας, λόγου, τύπου, ὀργάνωσης καὶ δράσης — ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ ἴδια τὰ ἐπαναστατικὰ ρεύματα, ἐκτὸς ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἀνήκουν στὸ Κόμμα ποὺ κατέχει τὴν ἐξουσία — εἶναι θ α ν ά σ ι μ η γιὰ τὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση. Ἀπὸ κοινωνικῆς πλευρᾶς κανένας δὲ μπορεῖ νὰ ἰσχυριστεῖ ὅτι κατέχει ὁλόκληρη τὴν ἀλήθεια, ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ λαθέψει στὴν πορεία. Αὐτοὶ ποὺ τὸ

* Μερικοὶ ἰσχυρίζονται πὼς ἡ ἐλευθερία τῶν ἰδεῶν εἶναι ἕνας κ ί ν δ υ ν ο ς γιὰ τὴν Ἐπανάσταση. Μὰ ἀπ' τὴ στιγμὴ πού, ἀπ' τὴν ἀρχή, ἡ ἔνοπλη βία εἶναι μ ὲ τ ὸ μ έ ρ ο ς τ ο ῦ ἐ π α ν α σ τ α τ η μ έ ν ο υ λ α ο ῦ (ἀλλιώτικα ἡ Ἐπανάσταση δὲ θὰ μποροῦσε νὰ πραγματοποιηθεῖ) καὶ ποὺ αὐτὸς ὁ ἴδιος λαὸς τὴν ἐλέγχει, ποιὸ κίνδυνο θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει ἡ διατύπωση μιᾶς γνώμης; Κι' ὕστερα, ἂν οἱ ἴ δ ι ο ι οἱ ἐργάτες ἐπαγρυπνοῦνε γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς Ἐπανάστασης, θὰ μπορέσουν νὰ ἀπωθήσουν κάθε π ρ α γ μ α τ ι κ ὸ κίνδυνο, καλύτερα ἀπ' ὁποιοδήποτε ἄλλο κατασταλτικὸ μέτρο.

ἰσχυρίζονται κάτι τέτοιο — εἴτε ἀποκαλοῦνται «σοσιαλιστές», «κομμουνιστές», «ἀναρχικοί» ἢ ὅπως ἀλλιῶς — καὶ πού, ἔχοντας γίνει ἰσχυροί, συντρίβουν, μ' αὐτὸ τὸ πρόσχημα, τὶς ἄλλες ἰδέες, δημιουργοῦν μοιραῖα ἕνα εἶδος κοινωνικῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασης, ποὺ ὅπως κάθε Ἱερὰ Ἐξέταση, καταπνίγει κάθε ἀλήθεια, κάθε δικαιοσύνη, κάθε πρόοδο, τὴ ζωή, τὸν ἄνθρωπο, τὴν ἴδια τὴν πνοὴ τῆς Ἐπανάστασης. Μόνο ἡ ἐλεύθερη ἀνταλλαγὴ τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, ἡ πολύπλευρη συλλογικὴ σκέψη, μὲ τὸ φυσικό της νόμο τῆς ἐπιλογῆς, μποροῦν νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπ' τὰ λάθη καὶ νὰ μᾶς ἐμποδίσουν νὰ πάρουμε στραβὸ δρόμο. Αὐτοὶ ποὺ δὲν τὸ ἀναγνωρίζουν κάτι τέτιο εἶναι, πολὺ ἁπλά, κακοὶ ἀτομικιστές, ὅσο κι ἂν ἰσχυρίζονται πὼς εἶναι «σοσιαλιστές», «κολλεκτιβιστές», «κομμουνιστὲς» κλπ. Στὶς μέρες μας αὐτὲς οἱ ἰδέες εἶναι τόσο ξεκάθαρες, τόσο φυσικὲς — θὰ ἔλεγα μάλιστα «εὐνόητες» — ποὺ σίγουρα θὰ ἐνοχλοῦμε τὸν ἀναγνώστη ἐπιμένοντας νὰ τὶς ξεκαθαρίζουμε. Θὰ πρέπει νά 'μαστε κουφοὶ καὶ τυφλοὶ ἢ κακόπιστα, γιὰ νὰ τὶς περιφρονοῦμε ἢ νὰ μὴ τὶς παραδεχόμαστε. Κι ὡστόσο, ὁ Λένιν κι ἄλλοι μαζί του, ἀναμφισβήτητα εἰλικρινεῖς, τὶς ἐξόρκιζαν. Τύφλωση τῆς ἀνθρώπινης σκέψης. Κι' ὅσο γι' αὐτοὺς ποὺ ἀκολούθησαν τυφλὰ τοὺς «Ἀρχηγούς», κατάλαβαν τὸ λάθος τους πολὺ ἀργά: ἡ Ἱερὰ Ἐξέταση, λειτουργώντας πολὺ ἀποδοτικά, δημιούργησε τὸ «μηχανισμὸ» καὶ τὶς καταπιεστικές της δυνάμεις· οἱ μάζες «ὑπάκουσαν», εἴτε ἔχοντας συνηθίσει πιά, εἴτε πάλι μὴ μπορώντας ν' ἀλλάξουν τὴν κατάσταση. Ἡ Ἐπανάσταση εἶχε διαφθαρεῖ, εἶχε παρεκκλίνει ἀπ' τὸ δρόμο της, κι' ὁ σωστὸς δρόμος εἶχε χαθεῖ. «Ὅλα μὲ ἀηδιάζουν σὲ τέτοιο σημεῖο πού, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴν ἀρρώστεια μου, θά 'θελα νὰ τὰ παρατήσω καὶ νὰ φύγω», ὁμολόγησε ὁ Λένιν μιὰ μέρα, στοὺς συντρόφους του, βλέποντας τί γινόταν γύρω του. Εἶχε ἄραγε καταλάβει;

Ἄν, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ βρέθηκε στὴν ἐξουσία, τὸ μπολσεβίκικο κόμμα εἶχε, ἂς μὴν ποῦμε ἐνθαρρύνει (θὰ ζητούσαμε τότε πολλὰ ἀπ' αὐτό), μὰ μόνο ἀνεχτεῖ τὸν ἀντιεξουσιαστικὸ λόγο καὶ τὸ κίνημα, ἡ καθυστέρηση θά 'χε γρήγορα καλυφθεῖ καὶ τὰ χάσματα δὲν θὰ ὑπῆρχαν. Τὰ γεγονότα, ὅπως θὰ δοῦμε, τὸ

ἀποδείχνουν ἀναμφισβήτητα. Μόνο ὁ σκληρὸς καὶ μακρόχρονος ἀγώνας ποὺ οἱ μπολσεβίκοι ἀνάπτυξαν ἐνάντια στὸν ἀναρχισμό, παρ' ὅλη τὴν ἀδυναμία του, ἐπιτρέπουν ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ τελευταίου, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ὁλοκληρωθεῖ, ἂν εἶχε κατακτήσει τὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τῆς δράσης.

Ὅμως, ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς τῶν πρώτων ἐπιτυχιῶν τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κινήματος, κι' ἐπειδὴ ἡ ἐλεύθερη ἀναρχικὴ δραστηριότητα θὰ μποροῦσε ν' ἀποδείξει ἀπαρέγκλιτα τὴν ἀχρηστία (τουλάχιστο!) κάθε πολιτικοῦ κόμματος καὶ κάθε Ἐξουσίας, πράγμα ποὺ θὰ ὁδηγοῦσε μαραῖα στὴν κατάργησή τους, ἡ μπολσεβίκικη ἐξουσία δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀνεχτεῖ αὐτὴ τὴν ἐλευθερία. Ἂν ἀνεχόταν τὴν ἀναρχικὴ προπαγάνδα θά 'ταν σὰ ν' αὐτοκτονοῦσε. Ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ ἐμποδίσει ἀρχικά, ν' ἀπαγορεύσει μετά, καὶ νὰ ἀφανίσει τελικά, μὲ χρήση βίας, κάθε ἐκδήλωση τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ἰδεῶν.

Ἰσχυρίζονται συχνὰ ὅτι οἱ μάζες τῶν ἐργαζόμενων εἶναι ἀνίκανες νὰ ὁλοκληρώσουν ἀπὸ μόνες τους, κι' ἐλεύθερα, τὴν ἐπανάστασή τους. Τούτη ἡ θέση εἶναι ἰδιαίτερα ἀγαπητὴ στοὺς «κομμουνιστὲς» γιατὶ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἐπικαλοῦνται μιὰ «ἀντικειμενικὴ» κατάσταση, ποὺ καταλήγει ἀναγκαστικὰ στὴν καταστολὴ τῶν «ἐλέθριων ἀναρχικῶν οὐτοπιῶν». (Μὲ τὶς μάζες ἔτσι ἀνίκανες, λένε, μιὰ «ἀναρχικὴ ἐπανάσταση» θὰ σήμαινε τὸ θάνατο τῆς Ἐπανάστασης). Ὅμως αὐτὴ ἡ θέση εἶν' ἀπόλυτα αὐθαίρετη. Ἂς μᾶς δώσουν λοιπὸν ἀποδείξεις γι' αὐτὴ τὴν ὑποτιθέμενη ἀνικανότητα τῶν μαζῶν! Μάταια θὰ ψάξουμε στὴν Ἱστορία, δὲν πρόκειται νὰ βροῦμε οὔτε ἕνα παράδειγμα ὅπου νὰ ἔχουν ἀφεθεῖ πραγματικὰ ἐλεύθερες νὰ δράσουν οἱ μάζες τῶν ἐργαζόμενων (βοηθώντας τες, φυσικά), πράγμα ποὺ θὰ ἦταν τὸ μοναδικὸ μέσο γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ ἡ ἀνικανότητά τους. Γιὰ λόγους εὔκολους νὰ τοὺς καταλάβουμε δὲν θὰ ἐπιχειρηθεῖ ποτὲ ἕνα τέτοιο πείραμα. (Ὡστόσο, θά 'ταν πολὺ εὔκολο). Γιατὶ ξέρουμε πολὺ καλὰ ὅτι ἡ θέση αὐτὴ εἶναι ψεύτικη κι' ὅτι τὸ πεί-

ραμα θά 'βαζε τέλος στὴν ἐκμετάλλευση τοῦ λαοῦ καὶ στὴν ἐξουσία, ποὺ βασίζονται, ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ μορφή τους, ὄχι στὴν ἀνικανότητα τῶν μαζῶν, ἀλλ' ἀποκλειστικὰ στὴ βία καὶ στὴν ἀπάτη. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἄλλωστε, ἀργὰ ἢ γρήγορα, οἱ μάζες τῶν ἐργαζόμενων θὰ κληθοῦν ἱστορικὰ νὰ π ά ρ ο υ ν τὴν ἐλευθερία δράσης τους μέσ' ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση, τὴν ἀ λ η θ ι ν ή· γιατὶ π ο τ ὲ οἱ κυρίαρχοι (ποὺ εἶναι πάντα ταυτόχρονα ἐκμεταλλευτὲς ἢ βρίσκονται στὴν ὑπηρεσία τῶν ἐκμεταλλευτῶν) δὲν θὰ τὴν «παραχωρήσουν», ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ ἐτικέττα ποὺ μ' αὐτὴν παρουσιάζονται.

Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐργατικὲς μάζες ἐμπιστεύονται πάντα τὴν τύχη τους, μέχρι τώρα, σὲ κόμματα, σὲ κυβερνήσεις καὶ σὲ «ἀρχηγοὺς» — ἕνα γεγονὸς ποὺ ὅλοι οἱ ἐκκολαπτόμενοι κυρίαρχοι κι' οἱ ἐκμεταλλευτὲς τὸ μετατρέπουν πρὸς ὄφελός τους γιὰ νὰ ὑ π ο τ ά ξ ο υ ν τὶς μάζες — ἐξηγεῖται ἀπὸ πολλοὺς λόγους, ποὺ δὲ χρειάζεται νὰ ἀναλύσουμε ἐδῶ, καὶ ποὺ δὲν ἔχουν καμία σχέση μὲ τὴν ἱκανότητα ἢ τὴν ἀνικανότητα τῶν μαζῶν. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀποδείχνει, ἂν θέλουμε, τὴν εὐπιστία, τὴν ξενοιασιὰ τῆς μάζας, τὴν ἄ γ ν ο ι α σχετικὰ μὲ τὴ δύναμή της, μὰ διόλου τὴν ἀνικανότητά της, δηλαδὴ τὴν ἔλλειψη αὐτῆς τῆς δύναμης. «Ἀνικανότητα τῶν μαζῶν!». Τί ὡραῖο εὕρημα γιὰ ὅλους τοὺς κυρίαρχους κι' ἐκμεταλλευτὲς τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ προπάντων γιὰ τοὺς σύγχρονους ὀπαδοὺς τῆς σκλαβιᾶς, ὅποιο κι' ἂν εἶναι τ' ὄνομά της: «ναζισμὸς» ἢ «μπολσεβικισμός», «φασισμὸς» ἢ «σοσιαλισμός»! «Ἀνικανότητα τῶν μαζῶν!». Νὰ ἕνα σημεῖο πάνω στὸ ὁποῖο οἱ ἀντιδραστικοὶ κάθε ἀπόχρωσης θὰ συμφωνήσουν ἀπόλυτα μὲ τοὺς «κομμουνιστές». Κι' αὐτὴ ἡ συμφωνία εἶναι πολὺ ἐνδεικτική.

Ἂς ἐπιτρέψουν λοιπὸν οἱ ὑποψήφιοι «ἀρχηγοὶ» τῆς ἐποχῆς μας, οἱ μόνοι ἀλάθητοι καὶ «ἱκανοί», ἂς ἐπιτρέψουν στὶς μάζες τῶν ἐργαζομένων, τὴν ἑπομένη τῆς Ἐπανάστασης ποὺ ἔρχεται, νὰ ἐνεργήσουν ἐλεύθερα, βοηθώντας τες ἁπλούστατα, ὅπου χρειαστεῖ! Θὰ δοῦν τότε πολὺ καλὰ ἂν οἱ μάζες εἶναι «ἀνίκανες» νὰ δράσουν χωρὶς πολιτικὴ κηδεμονία. Μποροῦμε νὰ τοὺς βεβαιώσουμε ὅτι ἡ Ἐπανάσταση θὰ καταλήξει τότε σ' ἕνα ἀποτέλεσμα πολὺ διαφορετικὸ ἀπ' αὐτὸ τοῦ 1917, ἀπ' τὸ «φασισμὸ» καὶ τὸν ἀδιάκοπο πόλεμο!

Ἀλλοίμονο, τὸ ξέρουμε προκαταβολικά: δὲ θὰ τολμήσουν

ποτὲ μιὰ παρόμοια πειραματικὴ ἐνέργεια. Κι' οἱ μάζες θά 'χουν πάλι μιὰ ἰδιαίτερη προσπάθεια νὰ ὁλοκληρώσουν: νὰ ἐκκαθαρίσουν μὲ γνώση τῶν συνεπειῶν, καὶ ἔγκαιρα, ὅλους τοὺς «μνηστῆρες», γιὰ νὰ πάρουν τὴν ὑπόθεση στὰ δικά τους χέρια καὶ νὰ τὴν καθοδηγήσουν μὲ κάθε ἀνεξαρτησία. Ἂς ἐλπίσουμε ὅτι, αὐτὴ τὴ φορά, ἡ προσπάθεια θὰ φτάσει ὥς τὸ τέλος.

Ὁ ἀναγνώστης καταλαβαίνει τώρα γιατὶ ὁ προπαγανδισμὸς τῶν ἀναρχικῶν ἰδεῶν, ποὺ ἀποσκοποῦσαν στὸ νὰ διαλύσουν τὴν εὐπιστία τῶν μαζῶν καὶ νὰ τοὺς ἐμφυσήσουν τὴ συνειδητοποίηση τῆς δύναμής τους καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό τους, θεωρήθηκε, ἀπὸ πάντα καὶ σ' ὅλες τὶς χῶρες, σὰν ὁ πιὸ ἐπικίνδυνος. Καταδιώχθηκε τούτη ἡ προπαγάνδα, κι αὐτοὶ ποὺ τὴν ὑπηρετοῦσαν κυνηγήθηκαν, μὲ μιὰ βιαιότητα καὶ μιὰ αὐστηρότητα δίχως προηγούμενο, ἀπ' ὅλες τὶς ἀντιδραστικὲς κυβερνήσεις.

Στὴ Ρωσσία, αὐτὴ ἡ ἄγρια καταστολὴ κατέστησε τὴ διάδοση τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ἰδεῶν — ποὺ κιόλας ἦταν πολὺ δύσκολη μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπικρατοῦσε — σχεδὸν ἀδύνατη, μέχρι τὶς ἴδιες τὶς παραμονὲς τῆς Ἐπανάστασης. Βέβαια, ἡ Ἐπανάσταση ἄφησε στοὺς ἀναρχικοὺς μιὰ ὁρισμένη ἐλευθερία δράσης. Ἀλλά, καθὼς εἴδαμε, στὴν ἐποχὴ τῶν «προσωρινῶν» κυβερνήσεων (ἀπὸ τὸ Φλεβάρη ὥς τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1917), τὸ κίνημα δὲ μπόρεσε νὰ βγάλει ἀπ' αὐτὸ μεγάλο ὄφελος. Κι' ὅσο γιὰ τοὺς μπολσεβίκους, δὲν ἀποτέλεσαν ἐξαίρεση στὸν κανόνα. Μόλις ἀνέβηκαν στὴν ἐξουσία, σχεδίασαν τὴν ἐ ξ ό ν τ ω σ η τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κινήματος μ' ὅλα τὰ μέσα ποὺ εἶχαν στὴ διάθεσή τους: δημοσιογραφικὲς ἐκστρατεῖες καὶ συνέδρια, συκοφαντίες, συλλήψεις, πράξεις βίας, κλείσιμο τῶν γραφείων. δολοφονίες — ὅλα τὰ θεωροῦσαν καλὰ γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθεῖ ὁ σκοπός τους. Κι' ὅταν ἔνοιωσαν πὼς ἡ ἐξουσία τους εἶχε ἱκανοποιητικὰ ἑδραιωθεῖ, ἐξαπόλυσαν ἐνάντια στοὺς ἀναρχικοὺς γ ε ν ι κ ή καὶ ἀ π ο φ α σ ι σ τ ι κ ή καταστολή. Τὸ πράγμα ἄρχισε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1918 καὶ δὲν ἔχει χαλαρώσει ἀκόμη μέχρι σήμερα. (Ὁ ἀναγνώστης θὰ βρεῖ πιὸ κάτω συγκεκριμένα στοιχεῖα γι' αὐτὰ τὰ «ἀνδραγαθήματα» τῶν μπολσεβίκων ποὺ παραμένουν ἄγνωστα ἔξω ἀπ' τὴ Ρωσσία).

Ἔτσι ἡ ἀναρχικὴ δραστηριότητα δὲ μπόρεσε ν' ἀναπτυχθεῖ στὴ Ρωσσία σχεδὸν ἐλεύθερα παραπάνω ἀπὸ ἕ ξ η μ ή-

νες περίπου. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἐκπληκτικὸ ποὺ τὸ ἀντιεξουσιαστικὸ κίνημα δὲ βρῆκε τὸν καιρὸ νὰ ὀργανωθεῖ, ν' ἀνθίσει καὶ ν' ἀπαλλαγεῖ, ὡριμάζοντας, ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες του.

Πρέπει ἀκόμη νὰ ὑπογραμμίσουμε ἐδῶ τὴν κεφαλαιώδη σημασία — γιὰ τὴν Ἐπανάσταση — αὐτῶν ποὺ μόλις διαπιστώσαμε.

Οἱ μπολσεβίκοι συντρίψανε τὸν ἀναρχισμὸ ἀπὸ σκοποῦ, θεληματικά. Καὶ βιαστικά. Ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπικρατοῦσε, τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὴν ἐπιβολή τους πάνω στὶς μάζες, συντρίψανε κατὰ τὸν πιὸ ἄγριο τρόπο τὶς ἀντιεξουσιαστικὲς ἰδέες καὶ τὰ κινήματα ποὺ ἐμπνέονταν ἀπ' αὐτές. Δὲν ἐπέτρεψαν στὸν ἀναρχισμὸ νὰ ὑπάρξει, κι ἀκόμα λιγότερο νὰ φτάσει στὶς μάζες. (Ἀργότερα ἔκαναν τὴν ἀνοησία νὰ βεβαιώνουν, γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σκοποῦ τους, ὅτι ὁ ἀναρχισμὸς ἀπότυχε «ἰδεολογικά», ὅτι οἱ «μάζες» κατάλαβαν κι' ἀπόρριψαν τὴν «ἀντιπρολεταριακὴ θεωρία» του. Στὸ ἐξωτερικό, ὅσοι θέλουν νά 'ναι ἀνόητοι τὰ δέχονται ὅλ' αὐτὰ χωρὶς συζήτηση. Οἱ «κομμουνιστὲς» ἰσχυρίζονται ἀκόμη, καθὼς ἔχουμε πεῖ, ὅτι ἀφοῦ ὁ ἀναρχισμὸς μὲ τὸ νὰ στραφεῖ κατὰ τῶν μπολσεβίκων δὲν εἶχε «ἀντικειμενικὰ» καμία πιθανότητα νὰ παρασύρει τὴν Ἐπανάσταση στὸ δικό του κανάλι, φρόντιζε νὰ τὴν ἐκθέσει σὲ κίνδυνο, κι' ἀποδείχθηκε «ἀντικειμενικὰ» ἀντεπαναστατικός, καί, κατὰ συνέπεια, ἔπρεπε νὰ καταπολεμηθεῖ δίχως οἶκτο. Φροντίζουν φυσικὰ νὰ μὴ ποῦνε πὼς ἦταν αὐτοὶ ἀκριβῶς πού, πολὺ «ὑποκειμενικά», ἀφαίρεσαν ἀπ' τοὺς ἀναρχικοὺς — καὶ ἀπὸ τὶς μάζες — τὶς τελευταῖες καὶ πιὸ ἔντονες πιθανότητες, τὰ πιὸ πραγματικὰ μέσα καὶ τὶς πιὸ συγκεκριμένες δυνατότητες γιὰ μιὰ ἀντικειμενικὴ ἐπιτυχία).

Συντρίβοντας τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα καὶ τὸ ἀντιεξουσιαστικὸ κίνημα, τσακίζοντας τὰ ἐλεύθερα κινήματα τῶν μαζῶν, οἱ μπολσεβίκοι αὐτόματα σταματοῦσαν καὶ κατέπνιγαν τὴν Ἐπανάσταση.

Μὴ μπορώντας νὰ προχωρήσει περισσότερο πρὸς τὴν πραγματικὴ χειραφέτηση τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν, ποὺ ἐρχόταν νὰ τὴν ἀντικαταστήσει ὁ ἀπόλυτος κρατισμός, ὁ μικραῖα γραφειοκρατικός, ἐκμεταλλευτικὸς καὶ «νεοκαπιταλιστικός», ἡ ἀληθινὴ Ἐπανάσταση ὑποχωροῦσε ἀπαρέγκλιτα.

Γιατί, κάθε ανολοκλήρωτη επανάσταση, — δηλαδή μιά επανάσταση πού δέν καταλήγει στήν άληθινή κι' ολοκληρωτική χειραφέτηση της 'Εργασίας — ε ί-ναι καταδικασμένη νά υποχωρήσει κάτω άπ' τη μία ή την άλλη μορφή. 'Η 'Ιστορία μας τό έχει διδάξει αυτό. 'Η Ρώσσικη 'Επανάσταση μάς τό επιβεβαίωσε. 'Αλλά οί άνθρωποι πού δε θέλουν ούτε νά δοΰν, ούτε ν' άκούσουν, άργοΰν νά τό άντιληφθοΰν: άλλοι μέ πείσμα πιστεύουν σέ μιά εξουσιαστική επανάσταση· άλλοι καταλήγουν ν' άπελπιστοΰν άπό κάθε επανάσταση, αντί ν' αναζητήσουν τά «γιατί» της αποτυχίας· άλλοι πάλι, αλλοίμονο οί πιό πολλοί, φαντάζονται πώς μπορούν νά «ζοΰν τή ζωή τους» στό περιθώριο, προφυλαγμένοι άπ' τή μανία των γιγάντιων κοινωνικών άναταραχών, καί δέ θέλουν ν' ακούσουν ούτε νά δοΰν· άδιαφορούν γιά τό κοινωνικό σύνολο κι' άποζητοΰν νά περιχαρακωθοΰν μέσα στή θλιβερή τους ύπαρξη, τήν άτομική, άγνοώντας τά τεράστια εμπόδια πού θέτουν μέ τή στάση τους στό δρόμο γιά τήν πανανθρώπινη πρόοδο καί γιά τή δική τους άληθιν ή άτομική ευτυχία. Αυτοί οί άνθρωποι πιστεύουν σ' ό,τι νά 'ναι κι' ακολουθούν όποιον νά 'ναι, φτάνει «νά τούς άφήνουν στην ησυχία τους». 'Ελπίζουν ότι μπορούν νά «σωθοΰν» έτσι, μέσα στό γενικό κατακλυσμό: λάθος καί ψευδαίσθηση, βασικά καί μακρυά! 'Ωστόσο, ή αλήθεια είναι άπλή: όσο ή εργασία του άνθρώπου δέν θ' άπελευθερωθεΐ άπό κάθε άνθρώπινη εκμετάλλευση, κανένας δέ θά μπορεΐ νά μιλά ούτε γιά άληθινή ζωή, ούτε γιά πραγματική πρόοδο, ούτε γιά μιά άληθινή προσωπική ευτυχία.

'Εδώ καί χιλιετηρίδες τώρα, τρεις βασικοί όροι εμπόδιζαν τήν ελεύθερη εργασία, δηλαδή τή «συναδέρφωση» καί τήν ευτυχία τών ανθρώπων: (α) ή κατάσταση της τεχνικής (ό άνθρωπος δέν είχε στην κατοχή του τις τεράστιες δυνάμεις της Φύσης, πού τώρα είναι κύριός τους)· (β) ή οικονομική κατάσταση πραγμάτων πού άπέρρεε άπ' τήν προηγούμενη κατάσταση (ή ανεπάρκεια τών προϊόντων της άνθρώπινης εργασίας καί σάν συνέπεια, ή «συναλλακτική» οικονομία,*

* 'Ο άναγνώστης πού θά ήθελε νά μυηθεί περισσότερο στό πρόβλημα της σύγχρονης οικονομικής εξέλιξης θά 'πρεπε νά συμβουλευτεί προπάντων τά έργα τοΰ Ζάκ Ντυμπουέν.

τὸ χρῆμα, τὸ κέρδος, καί, μὲ δύο λόγια, τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα παραγωγῆς καὶ κατανομῆς ποὺ βασίζεται στὴ σπανιότητα τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας)· (γ) ὁ ἠ θ ι κ ὸ ς παράγοντας, πού, μὲ τὴ σειρά του, ἀκολουθοῦσε τοὺς δυὸ πρώτους ὅρους (ἀμάθεια, ἀποκτήνωση, ὑποταγή, παραίτηση, ἀπὸ μέρους τῶν ἀνθρώπινων μαζῶν). Ὅμως ἐδῶ καὶ μερικὲς δεκαετίες, οἱ δυὸ πρῶτοι ὅροι ἔχουν ὁλοκληρωτικὰ μετατραπεῖ: τεχνικὰ καὶ οἰκονομικά, ἡ ἐλεύθερη ἐργασία εἶναι τώρα ὄχι μόνο πιθανή, μὰ κι' ἀ π α ρ α ί τ η τ η στὴ ζωὴ καὶ στὴ φυσιολογικὴ ἐξέλιξη τῶν ἀνθρώπων· τὸ καπιταλιστικὸ κι' ἐξουσιαστικὸ σύστημα δὲ μπορεῖ πιὰ νὰ ἐξασφαλίσει οὔτε τὴ μιὰ οὔτε τὴν ἄλλη· δὲ μπορεῖ νὰ δημιουργήσει παρὰ μόνο πολέμους. Μόνο ὁ ἠθικὸς ὅρος βρίσκεται σὲ καθυστέρηση: συνηθισμένοι ἐδῶ κι' αἰῶνες τώρα στὴν παραίτηση καὶ στὴν ὑποταγή, ἡ τεράστια πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων δὲν βλέπουν ἀκόμη τὸν ἀληθινὸ δρόμο ποὺ ἀνοίγεται μπροστά τους· δὲν ἀναλαμβάνονται ἀκόμη τὴ δράση ποὺ τοὺς ἐπιβάλλει ἡ Ἱστορία. Ὅπως καὶ πρὶν οἱ ἄνθρωποι στὴν τεράστια πλειοψηφία τους «ἀκολουθοῦν» καὶ «ὑποκύπτουν», δανείζοντας τὴν τεράστια ἐνεργητικότητά τους σὲ ἔργα πολέμου καὶ ξέφρενης καταστροφῆς, ἀντὶ ν' ἀντιληφθοῦν ὅτι, κάτω ἀπ' τὶς σημερινὲς συνθῆκες, ἡ ἐλεύθερα δημιουργικὴ δραστηριότητά τους θὰ μποροῦσε νὰ στεφθεῖ ἀπὸ ἐπιτυχία. Θὰ χρειαστεῖ ἡ δ ύ ν α μ η τ ῶ ν π ρ α γ μ ά τ ω ν: πόλεμοι, δεινὰ κάθε εἴδους κι' ἐπαναστάσεις ἀποτυχημένες καὶ ἐπαναλαμβανόμενες, οἱ ἀδιάκοποι κλονισμοί, ποὺ θὰ τοὺς στεροῦν κάθε δυνατότητα νὰ ζήσουν, γιὰ ν' ἀνοίξουν ἐπιτέλους τὰ μάτια τους στὴν ἀλήθεια καὶ ν' ἀφιερώσουν τὴν ἐνεργητικότητά τους στὴν ἀληθινὴ ἀνθρώπινη δράση: τὴν ἐλεύθερη, ἐποικοδομητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ δράση.

Ἂς προσθέσουμε ἐδῶ, μὲ τὴν εὐκαιρία, πὼς στὴν ἐποχή μας ἡ Ἐπανάσταση κ' ἡ Ἀντίδραση θὰ εἶναι, μοιραῖα, ἀπ' τὶς ἴδιες τους τὶς συνέπειες, παγκόσμια φαινόμενα. (Ἄλλωστε ἀπὸ τὸ 1789 κιόλας ἡ Ἐπανάσταση κ' ἡ Ἀντίδραση ποὺ ἀκολούθησε εἶχαν ἔντονες ἀπηχήσεις καὶ προκάλεσαν σημαντικὰ κινήματα σὲ πολλὲς χῶρες). Ἂν ἡ Ρώσσικη Ἐπανάσταση συνέχιζε, ἂν γινόταν ἡ μεγάλη λυτρωτικὴ Ἐπανάσταση, κι' ἄλλες χῶρες θὰ τὴν εἶχαν ἀκολουθήσει μέσα σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα καὶ μὲ τὴν ἴδια κατεύθυνση. Στὴν περίπτωση αὐτὴ θὰ εἶχε γίνει, πραγματικὰ κι' ὄχι στὰ χαρτιά, ὁ ἰσχυρὸς φάρος ποὺ θὰ φώτιζε τὴν ἀληθινὴ πορεία τῆς Ἀνθρωπό-

τητας. Ἀντίθετα, διαστρεβλωμένη, ἐμποδισμένη κι' ὑποχωρώντας, ἔμελλε νὰ ἐξυπηρετήσει θαυμάσια τὴ διεθνὴ ἀντίδραση, ποὺ περίμενε τὴν ὥρα της. (Τὰ μεγάλα μυαλὰ τῆς ἀντίδρασης εἶναι πάντα πιὸ ξυπνὰ ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες). Ἡ ψευδαίσθηση, ὁ μῦθος, τὰ συνθήματα, τὰ «ντεκὸρ» καὶ τὸ χαρτοβασίλειο παράμειναν, μὰ ἡ πραγματικὴ ζωή, ποὺ περιφρονεῖ τὶς ψευδαισθήσεις, τὰ ντεκὸρ καὶ τὸ χαρτοβασίλειο, ἀκολουθεῖ ἕναν ὁλότελα διαφορετικὸ δρόμο. Ἀπὸ τότε ἔχουμε τὴν Ἀντίδραση καὶ τὶς τεράστιες ἐπιπτώσεις της: τὸ «φασισμό», τοὺς νέους πολέμους καὶ τὶς κανωνικο-οἰκονομικὲς καταστροφές, ποὺ ἔγιναν σχεδὸν κάτι ἀναπόφευκτο.

Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴ σειρὰ συλλογισμῶν, τὸ θεμελιακὸ — καὶ πολὺ γνωστὸ — λάθος τοῦ Λένιν εἶναι πολὺ περίεργο καὶ μᾶς βάζει σὲ σκέψεις. Καθὼς ξέρουμε, ὁ Λένιν περίμενε πὼς θὰ ξεσποῦσαν μὲ γρήγορο ρυθμὸ «κομμουνιστικὲς» Ἐπαναστάσεις καὶ σ' ἄλλες χῶρες. Οἱ ἐλπίδες του αὐτὲς διαψεύσθηκαν. Κι' ὡστόσο, στὸ βάθος, δὲν γελιόταν: ἡ ἀληθινὴ Ἐπανάσταση «θὰ πυρπολήσει τὸν κόσμο». Μιὰ ἀληθινὴ Ἐπανάσταση μποροῦσε τότε νὰ πυρπολήσει τὸν κόσμο. Μόνο πού, νά: ἡ «δική του» ἐπανάσταση δὲν ἦταν ἡ ἀληθινή. Κι' αὐτὸ δὲν τὸ ἔβλεπε ὁ Λένιν. Πάνω σ' αὐτὸ εἶναι ποὺ γελάστηκε. Τυφλωμένος ἀπ' τὴν κρατιστικὴ θεωρία του, γοητευμένος ἀπ' τὴ «νίκη», τοῦ ἦταν ἀδύνατο ν' ἀντιληφθεῖ πὼς ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ ἀποτυχημένη, πλανημένη ἐπανάσταση· γιὰ μιὰ ἐπανάσταση ποὺ θὰ ἔμενε στείρα, ποὺ δὲ μποροῦσε τίποτα νὰ «πυρπολήσει», γιατὶ εἶχε πάψει κ' ἡ ἴδια νὰ «καίει»· ὅτι εἶχε χάσει αὐτὴ τὴ μεταδοτικὴ δύναμη, ποὺ ὑπάρχει μέσα στὰ μεγάλα ἰδανικά, γιατὶ εἶχε πάψει πιὰ νά 'ναι μεγάλο ἰδανικό. Μποροῦσε ὁ Λένιν μέσα στὴν τύφλωσή του νὰ προβλέψει, ὅτι αὐτὴ ἡ Ἐπανάσταση θὰ σταματοῦσε, θὰ ὑποχωροῦσε, θὰ ἐκφυλιζόταν, θὰ ξυπνοῦσε στὶς ἄλλες χῶρες μιὰ νικηφόρα ἀντίδραση, ὕστερ' ἀπὸ μερικὲς ἀναταραχὲς δίχως αὔριο; Βέβαια ὄχι! Κι' ἔτσι ὁ Λένιν ἔχανε ἕνα δεύτερο λάθος: πίστεψε πὼς ἡ ὑπέρτατη τύχη τῆς Ρώσσικης Ἐπανάστασης ἐξαρτιόταν ἀπ' τὴν ἐπέκτασή της σ' ἄλλες χῶρες. Ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο ἦταν ἀληθινό: ἡ ἐπέκταση τῆς Ἐπανάστασης σ' ἄλλες χῶρες ἐξαρτιόταν ἀπ' τ' ἀποτελέσματα τῆς Ρώσσικης Ἐπανάστασης. Κι' αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα ἦταν ἀόριστα, ἀβέβαια, ἔτσι ποὺ οἱ ἐργαζόμενες μάζες τοῦ ἐξωτερικοῦ νὰ διστά-

ζουν, νὰ περιμένουν συγκεκριμένα στοιχεῖα, νὰ ἐρευνοῦν. Ὅμως οἱ πληροφορίες καὶ τ' ἄλλα ἐνδεικτικὰ στοιχεῖα γίνονταν ὅλο καὶ πιὸ θαμπὰ κι' ἀντιφατικά. Οἱ ἔρευνες κι' οἱ ἴδιες οἱ ἀντιπροσωπίες ποὺ στέλνονταν ἐκεῖ, δὲν ἔφερναν πίσω τίποτα τὸ ξεκάθαρο. Στὸ ἀναμεταξύ, οἱ ἀρνητικὲς μαρτυρίες συσσωρεύονταν. Οἱ εὐρωπαϊκὲς μάζες καθυστεροῦσαν, δὲν τολμοῦσαν, δυσπιστοῦσαν ἢ ἀδιαφοροῦσαν. Τοὺς ἔλειπε ὁ ἀναγκαῖος ἐνθουσιασμός, μιὰ καὶ τὸ ἰδανικὸ παρέμεινε ἀμφίβολο. Κατόπιν ἦρθαν οἱ διαφωνίες καὶ τὰ σχίσματα. Ὅλ' αὐτὰ ἔπαιζαν θαυμάσια τὸ παιχνίδι τῆς Ἀντίδρασης. Κι' αὐτὴ προετοιμάστηκε, ὀργανώθηκε καὶ πέρασε στὴ δράση.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Λένιν ὑποχρεώθηκαν ν' ἀντιληφθοῦν τὴν πραγματικότητα. Χωρὶς ἴσως νά 'ναι σὲ θέση νὰ ξεχωρίσουν τὰ πραγματικὰ αἴτια, κατάλαβαν ἐνστικτώδικα πὼς ἡ κατάσταση τῶν πραγμάτων εὐνοοῦσε ὄχι μιὰ *ἐπέκταση* τῆν «κομμουνιστικῆς» Ἐπανάστασης, ἀλλά, ἀντίθετα, μιὰ τεράστια *ἀντίδραση* ἐνάντια στὴν Ἐπανάσταση. Κατάλαβαν πὼς τούτη ἡ ἀντίδραση θά 'ταν ἐπικίνδυνη γι' αὐτούς, γιατὶ ἡ Ἐπανάστασή τους, τέτοια ποὺ ἦταν καμωμένη, δὲ μποροῦσε νὰ ἐπιβληθεῖ στὸν κόσμο. Στρώθηκαν λοιπὸν σπασμωδικὰ στὸ ἔργο τῆς προετοιμασίας τῶν μελλοντικῶν πολέμων, ποὺ ἔγιναν πιὰ ἔτσι ἀναπόφευκτοι. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα δὲν τοὺς ἔμενε παρὰ αὐτὸς ὁ δρόμος. Καὶ στὴν Ἱστορία τὸ ἴδιο!...

Φαίνεται παράξενο πού, στὴ συνέχεια, οἱ «κομμουνιστὲς» προσπάθησαν νὰ δώσουν μιὰ ἐξήγηση γιὰ τὸν ἀνολοκλήρωτο χαρακτήρα καὶ τὴν παρέκκλιση τῆς Ἐπανάστασης, ἐπικαλούμενοι τὸν «καπιταλιστικὸ περίγυρο», τὴν ἀδράνεια τοῦ προλεταριάτου τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ τὴ δύναμη τῆς παγκόσμιας ἀντίδρασης. Δὲν ὑποψιάζονταν — ἢ δὲν τ' ὁμολογοῦσαν — ὅτι ἡ μαλθακότητα ποὺ ἔδειξαν οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ ἐξωτερικοῦ, καθὼς καὶ ἡ ἀντίδραση ποὺ ξέσπασε, ἦταν, ὡς ἕνα μεγάλο σημεῖο, οἱ φυσικὲς συνέπειες τοῦ λαθεμένου δρόμου ποὺ σ' αὐτὸν *ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι* εἶχαν ὁδηγήσει τὴν Ἐπανάσταση· πὼς παρεκκλίνοντάς την ἀπ' τὴν πορεία της εἶχαν ἀπὸ *μόνοι τους* προεταμάσει τὸ δρόμο γιὰ τὴν ἀντίδραση, γιὰ τὸ «φασισμὸ» καὶ γιὰ τοὺς πολέμους.*

---

* Ἂς μὴ γελιόμαστε σχετικὰ μὲ τὴν τύχη τῆς Ἐπανάστασης ποὺ ἔρχεται! Δὲ θά 'χει μπροστά της παρὰ μόνο δυὸ δρόμους: ἢ τὸ δρόμο

Αὐτὴ εἶναι ἡ τραγικὴ ἀλήθεια πάνω στὴ μπολσεβίκικη Ἐπανάσταση. Αὐτὸ εἶναι τὸ κεφαλαιῶδες δίδαγμα ποὺ κληροδότησε στοὺς «ἐργαζόμενους ὅλων τῶν χωρῶν». Στὸ βάθος εἶναι κάτι πολὺ ἁπλό, ξεκάθαρο, ἀ ν α μ φ ι σ β ή τ η τ ο. Ὡστόσο δὲν εἶναι ἀκόμη οὔτε καθορισμένο, οὔτε κὰν γνωστό. Καὶ δὲν θὰ καθοριστεῖ παρὰ στὸ μέτρο ποὺ τὰ γεγονότα κ' ἡ ἐλεύθερη μελέτη τῆς Ρώσσικης Ἐπανάστασης θὰ τὸ ἐπιτρέψουν. Ὁ ἀναγνώστης θὲ μὲ καταλάβει καλύτερα ὅταν θὰ φτάσει στὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ἔργου.

6ο. — Ἂς ἀναφέρουμε τέλος ἕνα στοιχεῖο πού, χωρὶς νά 'χει τὴ σημασία τῶν πιὸ πάνω παραγόντων, ἔπαιξε ὡστόσο ἕνα ρόλο μέσα στὴν τραγωδία. Πρόκειται γιὰ τὸ «θόρυβο», γιὰ τὴ «διαφήμιση», γιὰ τὴ δημαγωγία. Ὅπως ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα, ἔτσι καὶ τὸ μπολσεβίκικο κόμμα (τὸ «κομμουνιστικό») τὰ χρησιμοποίησε ὅλ' αὐτὰ καὶ τὰ ἐκμεταλλεύτηκε. Γιὰ νὰ ἐντυπωσιάσει τὶς μάζες, γιὰ νὰ τὶς «κατακτήσει», τοῦ χρεια-

---

τῆς ἀληθινῆς κι' ὁλοκληρωτικῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης, ποὺ θὰ καταλήξει στὴν π ρ α γ μ α τ ι κ ή χ ε ι ρ α φ έ τ η σ η τ ῶ ν ἐ ρ γ α ζ ο μ έ ν ω ν (πράγμα ποὺ εἶναι ἀντικειμενικὰ δυνατό), ἢ τὸ κρατιστικό, πολιτικὸ κι' ἐξουσιαστικὸ ἀδιέξοδο, ποὺ καταλήγει μοιραῖα σὲ μιὰ νέα ἀντίδραση, σὲ πολέμους καὶ σὲ κάθε εἴδους καταστροφές. Ἡ ἀνθρώπινη ἐξέλιξη δὲ σταματᾶ. Ἀνοίγει ἕνα δρόμο μέσ' ἀπ' ὁποιοδήποτε ἐμπόδιο, καὶ μ' ὅποιο τρόπο. Στὶς μέρες μας ἡ καπιταλιστική, ἐξουσιαστικὴ καὶ πολιτικὴ κοινωνία ἀ π α γ ο ρ ε ύ ε ι στὴν ἀνθρώπινη ἐξέλιξη, ὁ ρ ι σ τ ι κ ά, κ ά θ ε π ρ ό ο δ ο. Αὐτὴ ἡ κοινωνία λοιπὸν πρέπει νὰ ἐξαφανιστεῖ, τ ώ ρ α, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο. Ἂν καὶ τούτη τὴ φορὰ οἱ ἄνθρωποι δὲν κατορθώσουν νὰ τὴν ἀ ν α τ ρ έ ψ ο υ ν π ρ α γ μ α τ ι κ ὰ καὶ κατὰ τ ὴ σ τ ι γ μ ὴ τ ῆ ς ἴ δ ι α ς τ ῆ ς ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς, οἱ ἀναπότρεπτες συνέπειες θὰ εἶναι μιὰ καινούρια ἀντίδραση, ἕνας καινούριος πόλεμος, φοβερὲς οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς καταστροφές· μὲ δυὸ λόγια, θὰ συνεχίζεται ἡ ἴδια ὁλοκληρωτικὴ καταστροφή, μ έ χ ρ ι π ο ὺ ο ἱ ἄ ν θ ρ ω π ο ι ν ὰ κ α τ α λ ά β ο υ ν κ α ὶ ν ὰ ἐ ν ε ρ γ ή σ ο υ ν ἀ ν ά λ ο γ α. Γιατί, στὴν περίπτωση αὐτή, ἡ ἀνθρώπινη ἐξέλιξη δὲν θὰ ἔχει ἄλλο μέσο γιὰ ν' ἀνοίξει τὸ δρόμο της. (Βλέπε, σχετικὰ μὲ τὰ παραπάνω, τὰ «Πράγματα ποὺ ἔζησα», τὴν πρώτη συνοπτικὴ μελέτη μου πάνω στὴ Ρώσσικη Ἐπανάσταση, ποὺ πρωτοδημοσιεύθηκε στὴν «Ἀναρχικὴ Ἐπιθεώρηση» τοῦ Σεμπαστιὲν Φώρ, ἀπὸ τὸ 1922 ὡς τὸ 1924).

ζόταν ἡ «φασαρία», ἡ «δημοσιότητα», ἡ μπλόφα. Ἀκόμη, φρόντισε νὰ σκαρφαλώσει, κατὰ κάποιο τρόπο, στὴν κορυφὴ ἑνὸς βουνοῦ, γιὰ νὰ μποροῦν ὅλοι νὰ τὸ βλέπουν, νὰ τὸ ἀκοῦν καὶ νὰ τὸ θαυμάζουν. Ὅλ' αὐτὰ τοῦ χάρισαν, γιὰ μιὰ στιγμή, τὴ δύναμή του. Ὅλ' αὐτὰ ὅμως εἶναι ξένα γιὰ τὸ ἀντιεξουσιαστικὸ κίνημα, πού, ἀπ' τὴν ἴδια του τὴ φύση, εἶναι πιὸ ἀνώνυμο, διακριτικό, μετριόφρονο, σιωπηλό. Κι' αὐτὸ προσθέτει στὴν προσωρινή του ἀδυναμία. Μὲ τὸ ν' ἀρνιέται νὰ *ὁδηγήσει* τὶς μάζες, μὲ τὸ νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴ συνειδητοποίησή τους καὶ ὑπολογίζοντας στὴν ἐλεύθερη κι' ἄμεση δράση αὐτῶν τῶν μαζῶν, εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ παραιτηθεῖ ἀπ' τὴ δημαγωγία καὶ νὰ ἐργάζεται μέσα στὴ σκιά, προετοιμάζοντας τὸ μέλλον, χωρὶς νὰ ἐπιδιώκει νὰ ἐπιβάλλει τὴν ἐξουσία του.

Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ κατάστασή του καὶ στὴ Ρωσσία.

Ἂς μοῦ ἐπιτραπεῖ, γιὰ λίγες στιγμές, νὰ ἐγκαταλείψω τὴν ἀφήγηση τῶν συγκεκριμένων γεγονότων καὶ νὰ ἐπιχειρήσω μιὰ σύντομη ἀναδρομὴ σ' ἕνα «φιλοσοφικὸ» πεδίο, νὰ κατέβω γιὰ λίγο *στὸ βάθος* τῶν πραγμάτων.

Ἡ βασικὴ ἰδέα τοῦ ἀναρχισμοῦ εἶναι ἁπλή: κανένα κόμμα, πολιτικὸς ἢ ἰδεολογικὸς ὀργανισμός, ποὺ νὰ τοποθετεῖται πάνω ἢ ἔξω ἀπ' τὶς μάζες τῶν ἐργαζόμενων γιὰ νὰ τὶς «κυβερνᾶ» ἢ νὰ τὶς «ὁδηγεῖ» δὲν θὰ καταφέρει ποτὲ νὰ τὶς *χειραφετήσει*, ἀκόμη κι' ἂν τὸ ἐπιθυμεῖ εἰλικρινά. Ἡ *πραγματικὴ* χειραφέτηση δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ὑλοποιηθεῖ παρὰ μόνο μὲ μιὰ *ἄμεση, πλατιὰ κι' ἀνεξάρτητη δραστηριότητα τῶν ἐνδιαφερομένων, τῶν ἴδιων* τῶν ἐργαζομένων, ποὺ θὰ συνενωθοῦν ὄχι κάτω ἀπ' τὸ λάβαρο ἑνὸς πολιτικοῦ κόμματος ἢ ἑνὸς ἰδεολογικοῦ σχηματισμοῦ, ἀλλὰ μέσα στοὺς δικούς τους *ταξικοὺς ὀργανισμοὺς* (συνδικάτα παραγωγῆς, ἐργοστασιακὲς ἐπιτροπές, συνεταιρισμοὺς κτλ), πάνω στὴ βάση μιᾶς συγκεκριμένης *δράσης* καὶ μιᾶς «*αὐτοδιοίκησης*», *βοηθούμενοι*, μὰ ὄχι *κυβερνημένοι*, ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες ποὺ θὰ ἐργάζονται στοὺς *ἴδιους τοὺς κόλπους κι' ὄχι πάνω* ἀπ' τὴ μάζα καὶ τὰ ἐπαγγελματικά, τεχνικά, ἀμυντικὰ κι' ἄλλα ὄργανά της. Κάθε πολιτικὴ ἢ ἰδεολογικὴ ὁμάδα ποὺ θὰ ζητοῦσε νὰ «καθοδηγήσει» τὶς μάζες πρὸς τὴ χειραφέ-

τησή τους, μέσ' ἀπὸ πολιτικὴ ἢ κυβερνητικὴ ὁδό, θ' ἀκολουθοῦσε λαθεμένη πορεία, θὰ κατέληγε σὲ μιὰ ἀποτυχία καὶ μοιραῖα θὰ ὁδηγοῦσε στὴν ἐγκαθίδρυση ἑνὸς νέου συστήματος οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν προνομίων, προκαλώντας ἔτσι τὴν ἐπιστροφή, κάτω ἀπὸ μιὰ νέα ὄψη, ἑνὸς καταπιεστικοῦ κι' ἐκμεταλλευτικοῦ καθεστῶτος γιὰ τοὺς ἐργαζόμενους. Δηλαδὴ σὲ μιὰν ἄλλη παραλλαγὴ τοῦ καπιταλισμοῦ, ἀντὶ νὰ βοηθήσει τὴν Ἐπανάσταση νὰ βάλει τὶς μάζες στὸ δρόμο πρὸς τὴ χειραφέτησή τους.

Τούτη ἡ θέση ὁδηγεῖ ἀναγκαστικὰ σὲ μιὰν ἄλλη: ἡ ἀναρχικὴ ἰδέα κ' ἡ ἀληθινὴ Ἐπανάσταση ποὺ χειραφετεῖ τὶς μάζες, δὲ θὰ μποροῦσαν νὰ ὑλοποιηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀναρχικοὺς σὰν τέτοιους, ἀλλ' ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς τεράστιες μάζες τῶν ἐνδιαφερομένων, ἐνῶ οἱ ἀναρχικοί, ἢ μᾶλλον οἱ ἐπαναστάτες γενικά, δὲν ἔχουν ἄλλο καθῆκον παρὰ νὰ διαφωτίσουν καὶ νὰ βοηθήσουν τὶς μάζες σ' ὁρισμένες περιπτώσεις. Ἂν οἱ ἀναρχικοὶ ἰσχυρίζονταν ὅτι μποροῦν νὰ ὁλοκληρώσουν τὴν Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση «καθοδηγώντας» τὶς μάζες, ἕνας παρόμοιος ἰσχυρισμὸς θά 'ταν ἀπατηλός, ὅπως ὑπῆρξε κι' αὐτὸς τῶν μπολσεβίκων, κι' ἀκριβῶς γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους.

Μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ὅλο. Ἔχοντας ὑπόψη μας τὸν τεράστιο ὄγκο — θά 'πρεπε νὰ ποῦμε τὴν παγκοσμιότητα — καὶ τὸν χαρακτήρα τὸν ἴδιο τῆς προσπάθειας, ἡ ἐργατικὴ τάξη ἀπὸ μόνη της δὲν θὰ μποροῦσε οὔτε κι' αὐτὴ νὰ ὁδηγήσει σ' ἕνα καλὸ λιμάνι τὴν ἀληθινὴ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση. Ἂν ἰσχυριζόταν ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ ἐνεργήσει ἀπὸ μόνη της, ἐπιβαλλόμενη σ' ἄλλα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ μὲ μιὰ δικτατορία καὶ παρασύροντάς τα πίσω της μὲ τὴ βία, θὰ δοκίμαζε τὴν ἴδια ἀποτυχία. Θὰ πρέπει νὰ μὴν ξέρει κανεὶς τίποτα σχετικὰ μὲ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα, οὔτε γιὰ τὸ χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, γιὰ νὰ πιστέψει τὸ ἀντίθετο.

Ἔτσι, καθὼς ξημερώνουν οἱ ἀγῶνες γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ χειραφέτηση, ἡ Ἱστορία παίρνει ἀναγκαστικὰ ἕναν ἄλλο δρόμο.

Τρεῖς ὅροι εἶναι ἀπαραίτητοι — σύμφωνα μ' αὐτὲς τὶς σκέψεις — γιὰ νὰ πετύχει μιὰ ἐπανάσταση μέχρι τὸ τέλος.

(α) χρειάζεται νὰ μετάσχουν ὁλόψυχα οἱ πιὸ τεράστιες μάζες — ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, ἀπὸ πλῆθος χῶρες — ποὺ νὰ τὶς ἐξωθεῖ ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη·

(β) ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ γεγονότος, πρέπει τὰ πιὸ προωθημένα καὶ τὰ πιὸ δραστήρια στοιχεῖα: οἱ ἐπαναστάτες, ἕνα τμῆμα τῆς ἐργατικῆς τάξης, κλπ., νὰ μὴ καταφύγουν σὲ μέτρα καταναγκασμοῦ πολιτικῆς μορφῆς·

(γ) πρέπει, γιὰ τοὺς δυὸ παραπάνω λόγους, ἡ τεράστια «ουδέτερη» μάζα, παρασυρόμενη ἀδίαστα ἀπ' τὸ πλατὺ ρεῦμα, ἀπ' τὸν ἐλεύθερο ἐνθουσιασμὸ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων κι' ἀπὸ τὰ πρῶτα θετικὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ τοῦ γιγαντιαίου κινήματος, νὰ δεχτεῖ πρόθυμα τὸ τετελεσμένο γεγονὸς καὶ νὰ ἐνταχθεῖ ὅλο καὶ πιὸ πολὺ στὸ πλευρὸ τῆς ἀληθινῆς Ἐπανάστασης.

Ἔτσι, ἡ ὑλοποίηση τῆς ἀληθινῆς Ἐπανάστασης, ποὺ θὰ φέρει τὴ χειραφέτηση, ἀπαιτεῖ τὴ δραστήρια συμμετοχή, τὴ στενὴ συνεργασία, τὴ συνειδητὴ καὶ χωρὶς ἐπιφυλάξεις, ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων κάθε κοινωνικῆς ὑπόστασης, κι' ἀκόμα «στεκλασσέ», ἀνέργων ἢ «λοῦμπεν», ποὺ γίνονται ἕνα καὶ ρίχνονται στὴν Ἐπανάσταση ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν πραγμάτων.

Ὅμως, γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν μαζὶ αὐτὰ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων, χρειάζεται πάνω ἀπ' ὅλα τούτη ἡ δύναμη τῶν πραγμάτων νὰ τοὺς ἐκτοπίσει ἀπὸ τὶς παμπάλαιες συνήθειες ποὺ τὶς ἔχτισε ἡ καθημερινή τους ὕπαρξη. Καὶ γιὰ νὰ συμβεῖ αὐτό, χρειάζεται τούτη ἡ ὕπαρξη — δηλαδὴ ἡ σημερινὴ κοινωνία — νὰ καταστεῖ ἀνυπόφορη: νὰ καταστραφεῖ ἀπὸ τὰ θεμέλιά της, μαζὶ μὲ τὴν οἰκονομία της, τὸ κοινωνικὸ καθεστώς της, τὴν πολιτική της, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμά της καὶ τὶς προλήψεις της.

Αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος ποὺ ἀκολουθεῖ ἡ Ἱστορία ὅταν οἱ καιροὶ ὡριμάζουν γιὰ τὴν ἀ λ η θ ι ν ὴ Ἐπανάσταση, γιὰ τὴν ἀ λ η θ ι ν ὴ χειραφέτηση.

Κι' ἐδῶ εἶναι ποὺ θίγουμε τὸ β ά θ ο ς τοῦ προβλήματος.

Κρίνω πὼς στὴ Ρωσσία τούτη ἡ καταστροφὴ δὲν ἔφτασε σὲ ἀρκετὸ βάθος. Ἔτσι ἡ πολιτικὴ ἰδέα δὲν ξερριζώθηκε, πράγμα ποὺ ἐπέτρεψε στοὺς μπολσεβίκους νὰ πάρουν στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία, νὰ ἐπιβάλλουν τὴ δικτατορία τους καὶ νὰ τὴν ἑδραιώσουν. Κι' ἄλλες ἀκόμη λαθεμένες ἀρχὲς καὶ προλήψεις παρέμειναν στὴ θέση τους.

Ἡ καταστροφὴ ποὺ προηγήθηκε τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1917 ἦταν ἀρκετὴ γιὰ νὰ σταματήσει ὁ Πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος καὶ νὰ τροποποιηθοῦν οἱ μορφὲς τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἦταν ἀρκετὰ ὁλοκληρωμένη γιὰ νὰ τὰ ἐκμηδενίσει ὅλ' αὐτὰ ἀπὸ τὴ ρίζα τους, γιὰ νὰ ὑποχρεώσει ἑκατομμύρια ἀνθρώπους νὰ ἐγκαταλείψουν ὅλες τὶς λαθεμένες σύγχρονες κανωνικὲς ἀρχὲς (Κράτος, Πολιτική, Ἐξουσία, Κυβέρνηση κλπ.), νὰ δράσουν ἀπὸ μόνοι τους πάνω σὲ βάσεις ὁλοκληρωτικὰ νέες καὶ νὰ τελειώσουν, μιὰ γιὰ πάντα, μὲ τὸν καπιταλισμὸ καὶ τὴν Ἐξουσία, κάτω ἀπ' ὅλες τὶς μορφές τους.

Τούτη ἡ ἀνεπάρκεια τῆς καταστροφῆς ὑπῆρξε, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ βασικὴ αἰτία γιὰ τὸ σταμάτημα τῆς Ρωσσικῆς Ἐπανάστασης καὶ τὴ διαστρέβλωσή της ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους.*

Καὶ εἶν' ἐδῶ ποὺ τίθεται τὸ «φιλοσοφικὸ» πρόβλημα.

Ὁ ἀκόλουθος συλλογισμὸς θὰ φαινόταν ἀπόλυτα σωστός: «Ἄν, ἀλήθεια, ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ προηγούμενου γκρεμίσματος ἐμπόδισε τὶς μάζες νὰ πραγματοποιήσουν τὴν Ἐπανάστασή τους, αὐτὸς ὁ παράγοντας καὶ μόνο θὰ ἐπέφερε καὶ θὰ ἐξηγοῦσε ὅλους τοὺς ἄλλους. Στὴν περίπτωση αὐτή, οἱ μπολσεβίκοι δὲν θὰ εἶχαν δίκιο ἄν, καταλαμβάνοντας τὴν ἐξουσία, προωθοῦσαν τὴν Ἐπανάσταση ὅσο γινόταν περισσότερο, φράζοντας ἔτσι τὸ δρόμο τῆς Ἀντίδρασης; Ἡ πράξη τους δὲν θὰ ἦταν ἔτσι ἱστορικὰ δικαιωμένη, μαζὶ μὲ τὰ μέσα της καὶ τὶς συνέπειές της;»

Σ' αὐτό, ἔχω ν' ἀπαντήσω τοῦτα:

(α) Πρὶν ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ ἐντοπίσουμε τὸ πρόβλημα. Στὸ βάθος, οἱ ἐργαζόμενες μάζες ἦταν, ναὶ ἢ ὄχι, ἱκανὲς νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν Ἐπανάσταση καὶ νὰ οἰκοδομήσουν τὴ νέα κοινωνία ἀπὸ μόνες τους, μέσ' ἀπ' τοὺς ταξικοὺς ὀργανισμούς τους, ποὺ δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἐπαναστατῶν;

Τὸ πραγματικὸ πρόβλημα βρίσκεται ἀκριβῶς ἐδῶ.

---

* Ὅλες αὐτὲς οἱ ἰδέες ἔχουν ἀναπτυχθεῖ μ' ἕναν τρόπο πιὸ ὁλοκληρωμένο στὴ μελέτη μου ποὺ ἔχω ἀναφέρει πιὸ πάνω, μὲ τίτλο: «Πράγματα ποὺ ἔζησα».

Ἂν μᾶς ἀπαντήσουν *ὄχι*, θὰ μπορέσουμε νὰ καταλάβουμε πῶς γίνεται μιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ δικαιωθοῦν οἱ μπολσεβίκοι,* παρ' ὅλ' αὐτὰ χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ ἰσχυριστοῦν πὼς ἡ ἐπανάστασή τους ὑπῆρξε ἡ *ἀληθινή* οὔτε ὅτι οἱ μέθοδοί της στάθηκαν δικαιολογημένες, ἐκεῖ ὅπου οἱ μάζες θά 'ταν ἱκανὲς νὰ ἐνεργήσουν ἀπὸ μόνες τους. Ἂν μᾶς ἀπαντήσουν *ναί*, εἶναι καταδικασμένοι ἀνεπανόρθωτα καὶ «χωρὶς ἐλαφρυντικά», ὅπως κι' ἂν ἦταν οἱ συνθῆκες καὶ οἱ στιγμιαῖες πλάνες τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν.

Μιλώντας γιὰ τὴν ἀνεπάρκεια τῆς καταστροφῆς ἐννοοῦμε μ' αὐτὸ προπάντων τὴ μοιραία ἐπιβίωση τῆς *πολιτικῆς ἰδέας*. Καὶ μιὰ ποὺ αὐτὴ ἡ πολιτικὴ ἰδέα δὲν εἶχε καταπολεμηθεῖ ἀπὸ τὰ πρίν, οἱ μάζες, ποὺ ὄγῆκαν νικηφόρες τὸ Φλεβάρη τοῦ 1917, ἐμπιστεύθηκαν τὴν τύχη τῆς Ἐπανάστασης κατόπι, σ' ἕνα *Κόμμα*, δηλαδὴ σὲ καινούρια ἀφεντικά, ἀντὶ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' ὅλους τοὺς «μνηστῆρες», ὅπως ἐτικέττες κι' ἂν φοροῦσαν, καὶ νὰ πάρουν τὴν Ἐπανάσταση ὁλοκληρωτικὰ στὰ χέρια τους. Ἐπαναλήφθηκε ἔτσι τὸ βασικὸ σφάλμα ὅλων τῶν προηγούμενων ἐπαναστάσεων. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ λαθεμένη ἐνέργεια δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ τὴν *ἱκανότητα* ἢ τὴν *ἀνικανότητα* τῶν μαζῶν. Ἂς ὑποθέσουμε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὅτι δὲν ὑπῆρχαν αὐτοὶ ποὺ θὰ μποροῦσαν «νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὸ λάθος». Οἱ μάζες θὰ ἦταν τότε ἱκανὲς νὰ ὁδηγήσουν τὴν Ἐπανάσταση πρὸς τὸν τελικό της σκοπό: τὴν οὐσιαστικὴ καὶ πλέρια χειραφέτηση; Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώ-

* Ὅπως καταλαβαίνει ἀπόλυτα ὁ ἀναγνώστης, δὲ λέω πὼς στὴν περίπτωση αὐτὴ οἱ μπολσεβίκοι *θά 'ταν δικαιολογημένοι*. Αὐτὸς ποὺ θὰ 'θελε νὰ βεβαιώσει κάτι τέτοιο θὰ 'πρεπε ν' ἀποδείξει ὅτι οἱ μπολσεβίκοι δὲν εἶχαν *κανένα μέσο γιὰ νὰ ἐνεργήσουν διαφορετικά*, πρόκειμένου νὰ προετοιμάσουν τὶς μάζες, προδευτικά, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν παρ' ὅλ' αὐτὰ μιὰ ἐλεύθερη καὶ ὁλοκληρωμένη ἐπανάσταση. Εἶμαι ἀκριβῶς τῆς γνώμης πὼς θὰ μποροῦσαν νὰ βροῦν ἄλλες μεθόδους. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ν' ἀσχοληθῶ γιὰ πολὺ μ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ τοῦ προβλήματος: θεωρώντας τὴν ἄποψη περὶ τῆς «ἀνικανότητας τῶν μαζῶν» σὰν ἀπόλυτα λαθεμένη, καὶ κρίνοντας ὅτι τὰ γεγονότα ποὺ ἔχουν συγκεντρωθεῖ σ' αὐτὸ τὸ ἔργο τὸ ἀποδεικνύουν πλούσια, δὲν ἔχω κανένα λόγο νὰ ἐξετάσω μιὰ περίπτωση ποὺ γιὰ μένα εἶν' ἁπλούστατα ἀνύπαρκτη.

τημα ἀπαντῶ κατηγορηματικά: ν α ί . Βεβαιώνω ἀκόμη πὼς οἱ ἴδιες οἱ ἐργαζόμενες μάζες εἶναι οἱ μόνες ἱκανὲς νὰ καταλήξουν ἐκεῖ. Ἐλπίζω πὼς ὁ ἀναγνώστης θὰ βρεῖ πάνω σ' αὐτὸ ἀναμφισβήτητες ἀποδείξεις σὲ τοῦτο τὸ βιβλίο. Ὅμως, ἂν αὐτὴ ἡ διαβεβαίωση εἶναι σωστή, τότε ὁ πολιτικὸς παράγοντας δὲν ἦταν καθόλου ἀπαραίτητος γιὰ νὰ ἐμποδιστεῖ ἡ ἀντίδραση, γιὰ νὰ συνεχιστεῖ ἡ Ἐπανάσταση καὶ γιὰ νὰ ὁδηγηθεῖ στὸ σωστό της τέλος.

(β) Ἂς ὑπογραμμίσουμε μιὰ καὶ καλὴ — θὰ τὸ δοῦμε καὶ πιὸ κάτω — πὼς ἕνα βασικὸ γεγονὸς ἐπιβεβαιώνει τὴ θέση μας. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης, ἀρκετὰ μεγάλα τμήματα τῶν μαζῶν κατάλαβαν τὸ λάθος τους. (Ἡ πολιτικὴ ἰδεολογία ἄρχιζε νὰ ἐξασθενεῖ). Θέλησαν νὰ τὸ διορθώσουν, νὰ ἐνεργήσουν ἀπὸ μόνες τους, ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὴν αὐταρχικὴ καὶ διόλου ἀποτελεσματικὴ κηδεμονία τοῦ Κόμματος ποὺ βρισκόταν στὴν ἐξουσία. Σὲ μερικὲς περιοχὲς ξεκίνησαν μάλιστα τοῦτο τὸ ἔργο. Ἀλλὰ οἱ μπολσεβίκοι, ἀντὶ νὰ χαροῦν γι' αὐτό, ἀντὶ νὰ ἐνθαρρύνουν τὶς μάζες, νὰ τὶς βοηθήσουν σ' αὐτὸ τὸ δρόμο ποὺ πήγαιναν νὰ πάρουν, ὅπως θά 'ταν φυσικὸ ἀπὸ μέρους ἀληθινῶν ἐπαναστατῶν, ἀντιτάχθηκαν μὲ πονηριά, μὲ βία καὶ μὲ μιὰ σειρὰ στρατιωτικῶν καὶ τρομοκρατικῶν κατορθωμάτων ποὺ δὲν εἶχαν τὸ προηγούμενό τους. Ἔτσι, ἔχοντας καταλάβει τὸ λάθος τους, οἱ ἐπαναστατικὲς μάζες θέλησαν κι' ἔνιωσαν πὼς εἶναι ἱκανὲς νὰ ἐνεργήσουν ἀπὸ μόνες τους. Οἱ μπολσεβίκοι τσάκισαν τὸν ἐνθουσιασμό τους μὲ τὴ βία.

(γ) Ἀπ' τὸ γεγονὸς αὐτὸ προκύπτει, κατὰ τρόπο ἀναμφισβήτητο, ὅτι οἱ μπολσεβίκοι διόλου δὲν «προώθησαν τὴν ἐπανάσταση ὅσο γινόταν πιὸ μακρυά»: ὄντας κάτοχοι τῆς ἐξουσίας, τῶν δυνάμεων καὶ τῶν πλεονεκτημάτων της, ἀντίθετα, τ ρ ο χ ο π έ δ η σ α ν τὴν Ἐπανάσταση. Καὶ κατόπι, ἔχοντας καταλάβει τὸν παραγωγικὸ μηχανισμό, κατάφεραν ὕστερ' ἀπὸ λυσσαλέο ἀγώνα ἐνάντια στὴ λαϊκὴ καὶ πλέρια Ἐπανάσταση, νὰ τὸν θέσουν σὲ λειτουργία πρὸς ὄφελός τους, ἀνανεώνοντας κάτω ἀπὸ μιὰν ἄλλη μορφὴ τὴν καπιταλιστικὴ ἐκμετάλλευση τῶν μαζῶν. (Ἂν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐργά-

ζοντα ἐλεύθερα, τότε τὸ σύστημα εἶναι καπιταλιστικό, ἀναγκαστικά. Μόνο ἡ *μορφή* του παραλλάζει).

(δ) Εἶναι λοιπὸν ξεκάθαρο πὼς δὲ γίνεται διόλου λόγος γιὰ μιὰ *δικαιολόγηση*, μὰ ἀποκλειστικὰ γιὰ μιὰ ἱστορικὴ *ἐξήγηση* τοῦ θριάμβου τοῦ μπολσεβικισμοῦ ἀπέναντι στὴν ἀντιεξουσιαστικὴ ἀντίληψη, μέσα στὴ Ρώσσικη Ἐπανάσταση τοῦ 1917.

(ε) Ἀπ' αὐτὸ προκύπτει ὅτι τὸ ἀληθινὸ «ἱστορικὸ νόημα» τοῦ μπολσεβικισμοῦ στάθηκε καθαρὰ ἀρνητικό· εἶν' ἕνα ἐμπειρικὸ μάθημα ἀκόμη, ποὺ ἀποδείχνει στὶς μάζες τῶν ἐργαζομένων *πῶς δὲν πρέπει νὰ κάνουν μιὰ ἐπανάσταση*: ἕνα μάθημα ποὺ καταδικάζει ὁριστικὰ τὴν ἰδέα τῆς πολιτικῆς. Κάτω ἀπ' τὶς δεδομένες συνθῆκες ἕνα τέτοιο μάθημα ἦταν σχεδὸν ἀναπόφευκτο, μὰ *καθόλου ἀπαραίτητο*. Ἐνεργώντας κατὰ ἕναν ἄλλο τρόπο (πράγμα πού, θεωρητικά, ἦταν μπορετὸ) οἱ μπολσεβίκοι θὰ μποροῦσαν ν' ἀποφύγουν αὐτὸ τὸ μάθημα. Δὲν ἔχουν λοιπὸν τίποτα ποὺ νὰ τοὺς κάνει νὰ ὑπερηφανεύονται καὶ νὰ ἐμφανίζονται σὰν σωτῆρες.

(στ) Τὸ μάθημα αὐτὸ ὑπογραμμίζει κι' ἄλλα σημαντικὰ σημεῖα:

— Ἡ *ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητας* ἔχει φτάσει σ' ἕνα βαθμὸ ὅπου ἡ ἐξακολούθηση τῆς προόδου προϋποθέτει τὴν *ἀπελευθέρωση* τῆς ἐργασίας, τὴν ἀπόρριψη κάθε ὑποταγῆς, κάθε καταναγκασμοῦ, κάθε ἐκμετάλλευσης ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο. Οἰκονομικά, τεχνικά, κοινωνικά, ἀκόμη κ' ἠθικά, μιὰ τέτοια ἐλεύθερη ἐργασία εἶναι πιὰ ὄχι μόνο *δυνατή*, μὰ καὶ *ἱστορικὰ ἀπαραίτητη*. Ὁ «μοχλὸς» αὐτῆς τῆς τεράστιας κοινωνικῆς μετατροπῆς (ποὺ ζοῦμε ἐδῶ καὶ μερικὲς δεκάδες χρόνια τὶς τραγικές της συσπάσεις) εἶναι ἡ *Ἐπανάσταση*. Γιὰ νά 'ναι ἀληθινὰ προοδευτικὴ καὶ «δικαιωμένη» αὐτὴ ἡ Ἐπανάσταση ὀφείλει ἀναγκαστικὰ νὰ καταλήξει σ' ἕνα σύστημα ὅπου ἡ ἀνθρώπινη ἐργασία θὰ εἶναι *οὐσιαστικὰ κι' ὁλοκληρωτικὰ χειραφετημένη*.

— Γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ μάζες τῶν ἐργαζομένων νὰ περάσουν ἀπὸ τὴν ἐργασία - σκλαβιὰ στὴν ἐλεύθερη ἐργασία, ὀφείλουν ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς Ἐπανάστασης νὰ τὴν καθοδηγήσουν

οἱ ἴδιες, μ' ἀπόλυτη ἐλευθερία, μ' ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία. Μόνο μ' αὐτὸ τὸν ὅρο θὰ μπορέσουν, συγκεκριμένα κι' ἄμεσα, νὰ πάρουν στὰ χέρια τους τὸ καθῆκον ποὺ τοὺς ἔχει ἐπιβάλει ἡ Ἱστορία: τὴν οἰκοδόμηση μιᾶς κοινωνίας βασισμένης στὴ χειραφετημένη Ἐργασία.

Σὰν συμπέρασμα, κάθε σύγχρονη ἐπανάσταση ποὺ δὲν θὰ καθοδηγεῖται ἀπ' τὶς ἴδιες τὶς μάζες δὲν θὰ καταλήξει στὸ ἱστορικὰ ὑποδειγμένο ἀποτέλεσμα. Λοιπόν, δὲν θὰ εἶναι οὔτε προοδευτική, οὔτε «δικαιωμένη», μὰ λαθεμένη, ἔχοντας παρεκκλίνει ἀπ' τὸ σωστό της δρόμο, καὶ τελικὰ ἀποτυχημένη. Οἱ ἐργαζόμενες μάζες, ὁδηγημένες ἀπὸ νέα ἀφεντικὰ καὶ κηδεμόνες, παραμερισμένες καὶ πάλι ἀπὸ κάθε πρωτοβουλία κι' ἀπὸ κάθε ἐλεύθερα ὑπεύθυνη καὶ οὐσιαστικὴ δραστηριότητα, ὑποχρεωμένες ὅπως καὶ στὸ παρελθὸν ν' ἀκολουθοῦν πειθήνια τὸν ὁποιο «ἀρχηγὸ» ἢ «ὁδηγὸ» ποὺ θὰ μπορέσει νὰ τοὺς ἐπιβληθεῖ, θὰ ξαναγυρίσουν στὴν προαιώνια συνήθειά τους ν' «ἀκολουθοῦν» καὶ θὰ παραμείνουν ἕνα «ἄμορφο κοπάδι», ὑποταγμένο καὶ καταπιεσμένο. Καὶ ἡ ἀληθινὴ Ἐπανάσταση, δὲν θά 'χει ὁλοκληρωθεῖ.

(ζ) Θὰ μποροῦσαν νὰ μοῦ ἀντιτείνουν ἀκόμη, καὶ τοῦτο:

«Ἂς ὑποθέσουμε, γιὰ μιὰ στιγμή, πὼς ἔχετε δίκιο πάνω σ' ὁρισμένα σημεῖα. Μὰ αὐτὸ σημαίνει πὼς μιὰ ποὺ τὸ προηγούμενο γκρέμισμα δὲ στάθηκε ἀρκετό, κατὰ τὴ γνώμη σας, ἡ Ἐπανάσταση μὲ τὴν ἀντιεξουσιαστικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου ἦταν ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ὰ ἀ δ ύ ν α τ ο νὰ πραγματοποιηθεῖ. Κατὰ συνέπεια, αὐτὸ ποὺ συνέβηκε ἦταν ἱστορικὰ ἀ ν α π ό φ ε υ κ τ ο, καὶ ἡ ἀντιεξουσιαστικὴ ἰδέα δὲν ἦταν παρὰ ἕνα οὐτοπικὸ ὄνειρο. Ὁ οὐτοπισμός της θά 'βαζε σὲ κίνδυνο ὅλη τὴν Ἐπανάσταση. Οἱ μπολσεβίκοι λοιπὸν τὸ κατάλαβαν αὐτὸ κι' ἐνέργησαν ἀνάλογα. Αὐτὴ εἶναι ἡ δικαίωσή τους».

Ὁ ἀναγνώστης θὰ παρατήρησε ἴσως ὅτι λέω πάντα: «σ χ ε δ ὸ ν ἀ ν α π ό φ ε υ κ τ ο». Καὶ χρησιμοποιῶ βέβαια αὐτὸ τὸ «σχεδὸν» γιὰ συγκεκριμένους λόγους κι' ὄχι στὴν τύχη. Κάτω ἀπὸ τὴν πέννα μου αὐτὴ ἡ λέξη ἀποκτᾶ μιὰ ὁρισμένη σημασία.

Φυσικά, κατ' ἀρχήν, οἱ γενικοὶ κι' ἀντικειμενικοὶ παράγοντες προεξάρχουν τῶν ἄλλων. Στὴν περίπτωση ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει, ἡ ἀνεπάρκεια τῆς προηγούμενης καταστροφῆς — ἡ ἐπιβίωση τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς — ὄφειλε, ἀντικειμενικά, νὰ

καταλήξει στὴν ἄνοδο τοῦ μπολσεβικισμοῦ. Ἀλλὰ στὸν κόσμο τῶν ἀνθρώπων τὸ πρόβλημα τῶν «παραγόντων» εἶναι πολὺ λεπτό. Οἱ ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ο ὶ παράγοντες κυριαρχοῦν, ὄχι κατὰ ἕν' ἀπόλυτο τρόπο, μὰ μόνο σ' ἕνα ὁρισμένο μέτρο, καὶ οἱ ὑ π ο κ ε ι μ ε ν ι κ ο ὶ παράγοντες παίζουν πάνω σ' αὐτὸν ἕνα ρόλο σημαντικό. Ποιὸς εἶναι ὅμως ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ ρόλος κι' αὐτὸ τὸ μέτρο; Δὲν τὸ ξέρουμε γιατὶ ἡ στοιχειώδης κατάσταση τῶν ἀνθρώπινων γνώσεων δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ τὰ καθορίσουμε. Καὶ ἡ προσπάθεια γίνεται ἀκόμα πιὸ δύσκολη μιὰ ποὺ οὔτε ὁ ἕνας, οὔτε τὸ ἄλλο μποροῦν νὰ καθοριστοῦν μιὰ φορὰ καὶ γιὰ πάντα, ἀλλὰ εἶναι, ἀντίθετα, ἀπεριόριστα κινητικὰ καὶ παραλλασσόμενα στοιχεῖα. (Αὐτὸ τὸ πρόβλημα συγγενεύει μ' ἐκεῖνο τῆς «ἐλεύθερης βούλησης». Πῶς καὶ σὲ παό μέτρο ὁ «ντετερμινισμὸς» ἐπικρατεῖ ἀπέναντι στὴν «ἐλεύθερη βούληση» τοῦ ἀνθρώπου; Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά: μὲ ποιά ἔννοια κι' ὣς ποιό μέτρο ἡ «ἐλεύθερη βούληση» ὑπάρχει καὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ «ντετερμινισμοῦ»; Παρ' ὅλες τὶς ἔρευνες πολυάριθμων στοχαστῶν, δὲν ξέρουμε ἀκόμη τί ἀκριβῶς συμβαίνει).

Ἀλλ' αὐτὸ ποὺ ξέρουμε πολὺ καλὰ εἶναι ὅτι οἱ ὑ π ο κ ε ι μ ε ν ι κ ο ὶ παράγοντες κρατοῦν μέσα στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἕνα σημαντικὸ ρόλο: σὲ τέτοιο σημεῖο μάλιστα πού, καμιὰ φορά, καθορίζουν τὶς φαινομενικὰ «ἀναπόφευκτες» ἐπιπτώσεις τῶν ἀντικειμενικῶν παραγόντων, προπάντων ὅταν οἱ πρῶτοι δένονται μαζί τους κατὰ ἕναν ὁρισμένο τρόπο.

Ἂς ἀναφέρουμε ἕνα πρόσφατο, ἐκπληκτικὸ καὶ διεθνῶς γνωστὸ παράδειγμα.

Στὸν πόλεμο τοῦ 1914 ἡ Γερμανία, ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ά , ἔπρεπε νὰ συντρίψει τὴ Γαλλία. Καὶ πραγματικά, ἕνα μήνα μόλις μετὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐχθροπραξιῶν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα βρίσκονταν μπροστὰ στὰ τείχη τοῦ Παρισιοῦ. Ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη οἱ μάχες χάνονταν γιὰ τοὺς Γάλλους. Ἡ Γαλλία ἐπρόκειτο νὰ νικηθεῖ «σχεδὸν» ἀναπόφευκτα. (Ἂν νικιόταν θά 'ταν πολὺ εὔκολο νὰ ποῦμε ἀργότερα, μὲ «ἐπιστημονικὸ» ὕφος, ὅτι κάτι τέτοιο ἦταν «ἱστορικὰ κι' ἀντικειμενικὰ ἀπαραίτητο»). Τότε συνέβησαν μιὰ σειρὰ περιστατικά, ὁ λ ό τ ε λ α ὑ π ο κ ε ι μ ε ν ι κ ά . Συνδέθηκαν τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο κι' ἐκμηδένισαν τὶς ἐπιπτώσεις τῶν ἀντικειμενικῶν παραγόντων.

Ἔχοντας πολὺ ἐμπιστοσύνη στὴ συντριπτικὴ ὑπεροχὴ τῶν δυνάμεών του καὶ παρασυρμένος ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμὸ τῶν νικηφόρων στρατευμάτων του, ὁ στρατηγὸς φὸν Κλούκ, ποὺ διοικοῦσε τὴ γερμανικὴ στρατιά, παραμελεῖ νὰ καλύψει σοβαρὰ τὴ δεξιὰ πτέρυγά του: πρῶτο καθαρὰ ὑποκειμενικὸ γεγονός. Ἕνας ἄλλος στρατηγὸς — ἢ ἀκόμα κι' ὁ ἴδιος ὁ φὸν Κλοὺκ σὲ διαφορετικὴ στιγμὴ — θὰ εἶχε φροντίσει νὰ καλύψει καλύτερα τὴν πτέρυγά του).

Ὁ στρατηγὸς Γκαγιενί, στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ Παρισιοῦ, διακρίνει τὸ λάθος τοῦ φὸν Κλοὺκ καὶ προτείνει στὸν στρατάρχη Ζὸφρ νὰ ἐπιτεθεῖ σ' αὐτὴ τὴν πτέρυγα μ' ὅλες τὶς διαθέσιμες δυνάμεις, συγκεκριμένα μὲ τὰ στρατεύματα τῆς φρουρᾶς τοῦ Παρισιοῦ: δεύτερο ὑποκειμενικὸ γεγονός, γιατὶ χρειαζόταν ἡ ἀντιληπτικότητα καὶ τὸ σωστὸ πνεῦμα τοῦ Γκαγιενὶ γιὰ νὰ ληφθεῖ μιὰ τέτοια ἀπόφαση καὶ ν' ἀναληφθεῖ μιὰ τέτοια ὑπευθυνότητα. (Ἕνας ἄλλος στρατηγὸς — ἢ ἀκόμη κι' ὁ Γκαγιενὶ σὲ μιὰν ἄλλη στιγμὴ — μποροῦσε νὰ μὴ δείξει οὔτε τόση ἀντίληψη, οὔτε τόση ἀποφασιστικότητα).

Ὁ στρατάρχης Ζὸφρ δέχεται τὸ σχέδιο τοῦ Γκαγιενὶ καὶ διατάσσει τὴν ἐπίθεση: τρίτο ὑποκειμενικὸ γεγονός, γιατὶ χρειαζόταν ἡ μετριοφροσύνη καὶ τ' ἄλλα ἠθικὰ προτερήματα τοῦ Ζὸφρ γιὰ νὰ γίνει ἀποδεκτὴ μιὰ τέτοια πρόταση. (Ἕνας ἄλλος στρατάρχης, πιὸ ἐγωιστὴς καὶ πιὸ ζηλότυπος ἀπέναντι στοὺς κατώτερούς τους, θὰ μποροῦσε ν' ἀπαντήσει στὸ Γκαγιενί: — Εἴσαστε διοικητὴς τοῦ Παρισιοῦ, ἀσχοληθεῖτε μὲ τὶς ὑποθέσεις σας, καὶ μὴν ἀνακατευόσαστε σὲ θέματα ποὺ δὲν εἶναι μέσα στὶς ἁρμοδιότητές σας).

Τελικά, τὸ παράξενο γεγονὸς ὅτι οἱ συνομιλίες ἀνάμεσα στὸν Γκαγιενὶ καὶ Ζὸφρ δὲν ἔγιναν γνωστὲς στὴ γερμανικὴ διοίκηση ποὺ γενικὰ ἦταν πολὺ καλὰ πληροφορημένη σχετικὰ μ' ὅσα γίνονταν στὴ γαλλικὴ πλευρά, ἔρχεται νὰ προστεθεῖ σ' αὐτὴ τὴν ἀλληλουχία τῶν ὑποκειμενικῶν παραγόντων, μιὰ ἀλληλουχία ποὺ εἶχε σὰν κατάληξη τὴ γαλλικὴ νίκη καὶ στάθηκε ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴν τύχη τοῦ πολέμου.

Ἔχοντας ἀντιληφθεῖ κ' οἱ ἴδιοι οἱ Γάλλοι τὸ ἀντικειμενικὸ ἀπίθανο αὐτῆς τῆς νίκης, τὴ βάφτισαν «τὸ θαῦμα τοῦ Μάρνη». Φυσικά, δὲν ἐπρόκειτο γιὰ κανένα «θαῦμα». Ὑπῆρξε ἁπλούστατα ἕνα γεγονὸς μᾶλλον σπάνιο, ἀπρόβλεπτο κι' «ἀδιανόητο», ἕνα σύνολο στοιχείων καθαρὰ ὑποκει-

μενικῶν πού ἐπικράτησαν πάνω στούς ἀντικειμενικούς παράγοντες.

Κάτω ἀπ' αὐτή τήν ἔννοια ἦταν πού ἔλεγα στούς συντρόφους μου στά 1917 στή Ρωσσία: «Χρειάζεται ἕνα θαῦμα» γιά νά μπορέσει ἡ ἀντιεξουσιαστική ἰδέα νά ἐπικρατήσει πάνω στό μπολσεβικισμό μέσα σ' αὐτή τήν Ἐπανάσταση. Ὀφείλουμε νά πιστέψουμε σ' αὐτό τό θαῦμα καί νά ἐργαστοῦμε γιά τήν πραγματοποίησή του». Ἤθελα νά πῶ μ' αὐτό πώς μόνο ἕνα ἀπρόβλεπτο κι' ἀδιανόητο παιχνίδι ὑποκειμενικῶν παραγόντων μποροῦσε ν' ἀντιταχθεῖ στό συντριπτικά ἀντικειμενικό βάρος τοῦ μπολσεβικισμοῦ. Αὐτό τό «παιχνίδι» δέ συνέβη. Μά ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία εἶναι ὅτι θ ά μ π ο ρ ο ῦ σ ε νά συμβεῖ. Ἄλλωστε, τό ξαναθυμίζουμε, λ ί γ ο ἔ λ ε ι ψ ε νά π ρ α γ μ α τ ο π ο ι η θ ε ῖ, δυό φορές τουλάχιστο: κατά τήν ἐξέγερση τῆς Κρονστάνδης, τό Μάρτη τοῦ 1921, καί κατά τή διάρκεια τῶν σκληρῶν μαχῶν ἀνάμεσα στή νέα Ἐξουσία καί στίς ἀναρχικές μάζες τῆς Οὐκρανίας (ἀπ' τό 1919 ὥς τό 1921).

Ἔτσι, μέσα στόν κόσμο τῶν ἀνθρώπων τό «ἀπόλυτα ἀντικειμενικά ἀναπόφευκτο» δέν ὑπάρχει. Τήν κάθε στιγμή, παράγοντες καθαρά ἀνθρώπινοι, δηλαδή ὑποκειμενικοί, μποροῦν νά παρέμβουν καί νά ἐπικρατήσουν.

Ἡ ἀναρχική ἀντίληψη, τό ἴδιο στέρεα κι' «ἐπιστημονικά» ἑδραιωμένη μ' αὐτή τῶν μπολσεβίκων (κι' αὐτή τό ἴδιο χαρακτηριζόταν «οὐτοπική» ἀπό τούς ἀντιπάλους της, τίς παραμονές ἀκόμη τῆς Ἐπανάστασης), ὑ π ά ρ χ ε ι. Ἡ τύχη της, κατά τή διάρκεια τῆς ἑπόμενης Ἐπανάστασης, θά ἐξαρτηθεῖ ἀπό ἕνα πολύπλοκο παιχνίδι κάθε εἴδους παραγόντων, ὑποκειμενικῶν κι' ἀντικειμενικῶν, μέ τούς πρώτους προπάντων ἀπεριόριστα ἐναλλασσόμενους, κινητικούς, ἐναλλακτικούς, ἀπροσδιόριστους κι' ἀσύλληπτους: ἕνα παιχνίδι πού τό ἀποτέλεσμά του δέ μπορεῖ νά 'ναι σέ καμιά στιγμή «ἀντικειμενικά ἀναπόφευκτο».

Συμπεραίνοντας στό σημεῖο αὐτό λέω πώς ἡ ἀνεπάρκεια τῆς καταστροφῆς τῶν θεμελίων τῆς ὑπάρχουσας κοινωνίας ὑπῆρξε ἡ βασική αἰτία τοῦ θριάμβου τοῦ μπολσεβικισμοῦ πάνω στόν ἀναρχισμό, κατά τή Ρώσσικη Ἐπανάσταση τοῦ 1917. Εἶναι αὐτονόητο νά συνέβη ἔτσι καί νά τό ἐξετάζουμε ἐδῶ, ἐ-

πειδὴ τὸ παιχνίδι τῶν διαφόρων ἄλλων παραγόντων δὲν εἶχε ἀποφασιστικὴ ἐπίδραση οὔτε στὰ αἴτια οὔτε στ' ἀποτελέσματα αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Μὰ μποροῦσε νὰ συμβεῖ καὶ διαφορετικά; Ναί. (Γιατὶ ποιός ξέρει τὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξαν οἱ ὑποκειμενικοὶ παράγοντες μέσα στὸ θρίαμβο τοῦ μπολσεβικισμοῦ;).

Βέβαια, ἡ *προηγούμενη* δυσφήμηση τῆς ὀλέθριας πολιτικῆς χίμαιρας τοῦ ἐξουσιαστικοῦ «κομμουνισμοῦ» θὰ εἶχε ἐξασφαλίσει, διευκολύνει κι' ἐπιταχύνει τὴν ὑλοποίηση τῆς ἀνεξουσιαστικῆς ἀρχῆς. Ἀλλά, κατὰ ἕνα γενικὸ τρόπο, *ἡ ἀνεπάρκεια αὐτῆς τῆς δυσφήμισης στὶς ἀρχὲς τῆς Ἐπανάστασης δὲ σήμαινε διόλου καὶ τὴν ἀναπόφευκτη συντριβὴ τοῦ ἀναρχισμοῦ.*

Τὸ πολύπλοκο παιχνίδι τῶν διαφόρων παραγόντων μπορεῖ νά 'χει ἀπρόβλεπτα ἀποτελέσματα. Μπορεῖ νὰ καταλήξει στὴν κατάργηση τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων. Ἡ *πολιτικὴ κι' ἐξουσιαστικὴ ἰδέα, ἡ κρατιστικὴ ἀντίληψη, μποροῦσαν νὰ ἐκμηδενιστοῦν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης, πράγμα ποὺ θ' ἄφηνε τὸ πεδίο ἐλεύθερο στὴν ὑλοποίηση τῆς ἀναρχικῆς ἀντίληψης.*
Τὸ ἴδιο μ' ὅλες τὶς ἄλλες Ἐπαναστάσεις, κι' αὐτὴ τοῦ 1917 εἶχε μπροστά της δυὸ δρόμους:

1ο. — Τὸ δρόμο τῆς *ἀληθινῆς μαζικῆς Ἐπανάστασης* ποὺ ὁδηγεῖ κατευθεία στὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀπελευθέρωση τῶν μαζῶν. Ἂν αὐτὸς ὁ δρόμος εἶχε ἀκολουθηθεῖ, ὁ τεράστιος ἐνθουσιασμὸς καὶ τὸ *ὁριστικὸ* ἀποτέλεσμα μιᾶς τέτοιας Ἐπανάστασης θά 'χε πραγματικὰ «συγκλονίσει τὸν κόσμο». Τὸ πιθανότερο, κάθε ἀντίδραση θά 'ταν πιὰ ἀδύνατη· κάθε παρέκκλιση στοὺς κόλπους τοῦ κινήματος θὰ παραμεριζόταν προκαταβολικὰ ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ τετελεσμένου γεγονότος· τέλος, ὁ ἀναβρασμὸς ποὺ στὴν Εὐρώπη ἀκολούθησε τὴ Ρώσσικη Ἐπανάσταση, θὰ ὁδηγοῦσε ἀληθινὰ στὸ ἴδιο ὁριστικὸ πιὰ ἀποτέλεσμα.

2ο. — Τὸ δρόμο τῆς *ἀνολοκλήρωτης* Ἐπανάστασης. Στὴν περίπτωση αὐτή, ἡ Ἱστορία δὲν θὰ εἶχε παρὰ μόνο ἕνα μέσο γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν πορεία της: ὀπισθοδρόμη-

ση σὲ μιὰ παγκόσμια ἀντίδραση, παγκόσμια καταστροφὴ (πόλεμος), ὁλοκληρωτικὴ διάβρωση τῆς μορφῆς τῆς σημερινῆς κοινωνίας καί, τελικά, ἐπανάληψη τῆς Ἐπανάστασης ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς μάζες ποὺ θὰ ὑλοποιοῦσαν τὴν ἀληθινὴ χειραφέτησή τους.

Κατ' ἀρχήν, οἱ δυὸ δρόμοι ἦταν πιθανοί. Ἀλλὰ τὸ σύνολο τῶν ὑπαρχόντων παραγόντων καθιστοῦσε τὸ δεύτερο δρόμο ἀπεριόριστα πιὸ πιθανό.

Καὶ πραγματικὰ εἶναι ὁ δ ε ύ τ ε ρ ο ς δρόμος ποὺ ἀκολουθήθηκε ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1917.

Εἶναι ὁ π ρ ῶ τ ο ς ποὺ θὰ πρέπει ν' ἀκολουθηθεῖ ἀπὸ τὴν προσεχῆ Ἐπανάσταση.

Καὶ τώρα ποὺ ἡ «φιλοσοφική» παρένθεσή μας ἔκλεισε, ἂς ξαναγυρίσουμε στὰ γεγονότα.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΧΤΩΒΡΙΑΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

I. — Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ ΠΡΙΝ ΑΠ' ΤΟΝ ΟΧΤΩΒΡΗ

Ἡ στάση τοῦ μπολσεβίκικου Κόμματος κατὰ τὶς παραμονὲς τῆς Ὀχτωβριανῆς Ἐπανάστασης ὑπῆρξε πολὺ χαρακτηριστικὴ (μὲ τὴν ἔννοια ποὺ ἐξετάσαμε προηγουμένως).

Θὰ πρέπει νὰ θυμίσουμε ἐδῶ πὼς ἡ ἰδεολογία τοῦ Λένιν κ' ἡ θέση τοῦ μπολσεβίκικου Κόμματος εἶχαν πολὺ ἐξελιχθεῖ ἀπὸ τὸ 1900 κι' ὕστερα. Καταλαβαίνοντας πὼς οἱ ἐργαζόμενες μάζες τῆς Ρωσσίας, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ρίχνονταν στὴν Ἐπανάσταση, θὰ πήγαιναν πολὺ μακριὰ καὶ πὼς δὲ θὰ σταματοῦσαν σὲ μιὰ ἀστικὴ λύση — προπάντων σὲ μιὰ χώρα ὅπου ἡ ἀστικὴ τάξη μόλις ποὺ ὑπῆρχε σὰν τάξη — ὁ Λένιν καὶ τὸ κόμμα του, στὴν ἐπιθυμία τους νὰ πάρουν τὴν πρωτοπορία καὶ νὰ κυριαρχήσουν πάνω στὶς μάζες, κατάληξαν στὸ συμπέρασμα ὅτι ἔπρεπε νὰ καταστρώσουν ἕνα ἐξαιρετικὰ προωθημένο ἐπαναστατικὸ πρόγραμμα. Ἀντιμετώπιζαν τώρα μιὰ ἐπανάσταση καθαρὰ σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ή. Ἔφτασαν σὲ μιὰ ἀντίληψη σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάσταση καὶ συνθήματα ποὺ χαρακτηρίζονταν ἀπὸ ἕνα πνεῦμα σχεδὸν ἀ ν α ρ χ ι κ ό, ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὰ σημεῖα τῶν θεμελιακῶν διαφορῶν: τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ Κράτους.

Ὅταν διάβαζα τὰ γραπτὰ τοῦ Λένιν, προπάντων τὰ πρὶν ἀπὸ τὸ 1914, παρατηροῦσα τὸν τέλειο παραλληλισμὸ τῶν ἰδεῶν του μ' αὐτὲς τῶν ἀναρχικῶν, μὲ μόνη ἐξαίρεση τὶς ἰδέ-

ες περὶ Κράτους κι' Ἐξουσίας. Αὐτὴ ἡ ταυτότητα ἐκτίμησης τῶν πραγμάτων, κατανόησης καὶ πρόβλεψης, μοῦ φαινόταν κιόλας πολὺ ἐπικίνδυνη γιὰ τὸ *ἀληθινὸ* ἰδανικὸ τῆς Ἐπανάστασης. Γιατὶ — δὲ γελιόμουνα πάνω σ' αὐτὸ — κάτω ἀπ' τὴν πέννα του, στὸ στόμα καὶ στὴ δράση τῶν μπολσεβίκων, ὅλες αὐτὲς οἱ ὄμορφες ἰδέες ἦταν χωρὶς πραγματικὴ ζωή, χωρὶς αὔριο. Αὐτὰ τὰ γραπτὰ κι' αὐτὰ τὰ λόγια, γοητευτικά, συναρπαστικά, ἔμελλαν νὰ μείνουν χωρὶς σοβαρὲς ἐπιπτώσεις. ἀφοῦ οἱ κατοπινὲς *πράξεις* δὲν θὰ ἔρχονταν βέβαια νὰ συμφωνήσουν μὲ τὴ θεωρία. Ἔτσι, εἶχα τὴ σιγουριὰ πώς, ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ οἱ μάζες, ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀναρχισμοῦ, θ' ἀκολουθοῦσαν τυφλὰ τοὺς μπολσεβίκους, καὶ πώς, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι μοιραῖα θὰ ἐξαπατοῦσαν τὶς μάζες, θὰ τὶς παραπλανοῦσαν σ' ἕνα καταστρεπτικὸ δρόμο. Γιατὶ ἀναπόφευκτα ὁ δρόμος τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἔμελλε νὰ ὑποσκάψει καὶ νὰ διαστρεβλώσει τὶς ἀρχὲς ποὺ εἶχαν διακηρυχτεῖ.

Κι' αὐτὸ πραγματικὰ ἔγινε.

Μὲ σκοπὸ νὰ ἐντυπωσιάσουν τὸ πνεῦμα τῶν μαζῶν, νὰ κερδίσουν τὴν ἐμπιστοσύνη τους καὶ τὴ συμπάθειά τους, οἱ μπολσεβίκοι καὶ τὸ Κόμμα τους κυκλοφόρησαν, μ' ὅλη τὴ δύναμη τοῦ μηχανισμοῦ κινητοποίησης καὶ προπαγάνδας τους, συνθήματα ποὺ μέχρι τότε ἀκριβῶς χαρακτήριζαν τὸν ἀναρχισμό:

— *Ζήτω ἡ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση!*

— *Κάτω ὁ Πόλεμος! Ζήτω ἡ ἄμεση εἰρήνη!*

Καὶ προπάντων τὸ σύνθημα:

— *Ἡ γῆ στοὺς ἀγρότες! Τὰ ἐργοστάσια στοὺς ἐργάτες!*

Οἱ μάζες τῶν ἐργαζομένων ἐντυπωσιάστηκαν γρήγορα ἀπ' αὐτὰ τὰ συνθήματα ποὺ ἐξέφραζαν τέλεια τὶς ἀληθινές τους ἐλπίδες.

Ὅμως, στὸ στόμα καὶ στὴν πέννα τῶν ἀναρχικῶν αὐτὰ τὰ ἴδια συνθήματα ἦταν εἰλικρινῆ καὶ συγκεκριμένα. γιατὶ ἀνταποκρίνονταν στὶς ἀρχές τους καὶ προπάντων ἀναλογοῦσαν σὲ μιὰ δράση ποὺ ἦταν ὁλοκληρωτικὰ σύμφωνη μ' αὐτὲς τὶς ἀρχές. Ἐνῶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν μπολσεβίκων τὰ ἴδια συνθήματα σήμαιναν πρακτικὲς λύσεις ὁλότελα διαφορετικὲς ἀπ' αὐ-

τὲς τῶν ἀντιεξουσιαστῶν, καὶ δὲν ἀναλογοῦσαν διόλου στὶς ἰδέες ποὺ τὰ συνθήματα αὐτὰ ἰσχυρίζονταν πὼς ἐκφράζουν. Δὲν ἦταν παρὰ μόνο «συνθήματα».

«Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση» σήμαινε γιὰ τοὺς ἀναρχικοὺς μιὰ ἀληθινὰ κοινωνικὴ δράση: μιὰ μετατροπὴ ποὺ θὰ πραγματοποιοῦνταν ἔξω ἀπὸ κάθε πολιτικὸ ἢ κρατιστικὸ ὀργανισμὸ καὶ δραστηριότητα, ἀπὸ κάθε φθαρμένο κοινωνικὸ σύστημα, κυβερνητικὸ κι' ἐξουσιαστικό.

Ὅμως οἱ μπολσεβίκοι ἰσχυρίζονταν πὼς θὰ ἔκαναν τὴν Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση ἀκριβῶς μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς πανίσχυρου Κράτους, μιᾶς πανίσχυρης Κυβέρνησης, μιᾶς δικτατορικῆς ἐξουσίας.

Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ μιὰ ἐπανάσταση δὲν καταργεῖ τὸ Κράτος, τὴν κυβέρνηση καὶ τὴν πολιτική, οἱ ἀναρχικοὶ δὲν τὴ θεωροῦν σὰν μιὰ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση, ἀλλ' ἁπλὰ σὰν μιὰ πολιτικὴ ἐπανάσταση (ποὺ βέβαια μπορεῖ νὰ ἐμπεριέχει λίγα ὡς πολλὰ κοινωνικὰ στοιχεῖα).

Ἀλλά, ἡ ἄνοδος στὴν ἐξουσία, ἡ ὀργάνωση τῆς κυβέρνησής «τους» καὶ τοῦ Κράτους «τους», ἦταν πράγματα ἀρκετὰ γιὰ τοὺς «κομμουνιστὲς» προκειμένου νὰ μιλοῦν γιὰ μιὰ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση.

Στὸ πνεῦμα τῶν ἀναρχικῶν «Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση» σημαίνει: γκρέμισμα τοῦ Κράτους, ταυτόχρονα μὲ τὸν καπιταλισμό, καὶ γέννηση μιᾶς κοινωνίας βασισμένης σ' ἕναν ἄλλο τρόπο κοινωνικῆς ὀργάνωσης.

Γιὰ τοὺς μπολσεβίκους, «Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση» σήμαινε, ἀντίθετα, μιὰν ἀνάσταση τοῦ Κράτους, μετὰ τὴν κατάργηση τοῦ ἀστικοῦ Κράτους, δηλαδὴ δημιουργία ἑνὸς νέου ἰσχυροῦ Κράτους ποὺ σκοπός του θὰ ἦταν ἡ «οἰκοδόμηση τοῦ σοσιαλισμοῦ».

Οἱ ἀναρχικοὶ θεωροῦσαν ἀδύνατη τὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπὸ ἕνα Κράτος.

Οἱ μπολσεβίκοι ἰσχυρίζονταν ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ κάτι τέτοιο παρὰ μόνο ἀπὸ τὸ Κράτος.

Ἡ διαφορὰ ἑρμηνείας ἦταν, καθὼς τὸ βλέπουμε, θεμελιακή.

(Θυμᾶμαι ἐκεῖνες τὶς μεγάλες ταχοκολλημένες ἀφίσες τὴ στιγμὴ τῆς Ὀχτωβριανῆς Ἐπανάστασης, ποὺ ἀνάγγελναν τὶς διαλέξεις τοῦ Τρότσκυ σχετικὰ μὲ τὴν Ὀ ρ γ ά ν ω σ η τ ῆ ς Ἐ ξ ο υ σ ί α ς. «Χαρακτηριστικὸ καὶ μοιραῖο λάθος — ἔλεγα στοὺς συντρόφους — γιατὶ ἂν πρόκειται γιὰ μιὰ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση, πρέπει ν' ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς Ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς κι' ὄχι μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς Ἐ ξ ο υ σ ί α ς») .

Ἡ ἑρμηνεία τῆς ἔκκλησης γιὰ ἄ μ ε σ η ε ἰ ρ ή ν η ἦταν κι' αὐτὴ πολὺ διαφορετική.

Οἱ ἀναρχικοὶ ἐννοοῦσαν μὲ τὸ σύνθημα αὐτὸ μιὰ ἄ μ ε σ η δ ρ ά σ η τῶν ἔνοπλων μαζῶν, ἀπὸ μόνων τους, πάνω ἀπ' τὴν κεφαλὴ τῶν κυβερνώντων, τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατηγῶν. Σύμφωνα μὲ τοὺς ἀναρχικούς, αὐτὲς οἱ μάζες ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Μέτωπο καὶ νὰ ξαναγυρίσουν στὴ χώρα, διακηρύσσοντας ἔτσι ἔντονα, καὶ σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο, τὴν ἄρνησή τους νὰ πολεμοῦν ἠλίθια γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν καπιταλιστῶν, τὴν περιφρόνησή τους γι' αὐτὸ τὸ φοβερὸ σφαγεῖο τοῦ πολέμου. Οἱ ἀναρχικοὶ ἦταν τῆς γνώμης πὼς ἀκριβῶς μιὰ τέτοια χειρονομία — εἰλικρινής, ἀκέραια, ἀποφασιστική — θὰ δημιουργοῦσε ἐκπληκτικὴ ἐντύπωση στὰ στρατεύματα τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ὁδηγήσει, τελικά, σ' ἕνα τέλος τοῦ πολέμου, κ' ἴσως ἀκόμη στὴ μετατροπὴ τοῦ πολέμου σὲ παγκόσμια ἐπανάσταση. Πίστευαν πὼς ἔπρεπε, στὴν ἀνάγκη, ἐπωφελούμενοι ἀπ' τὴν τεράστια ἔκταση τῆς χώρας, νὰ παρασύρουν ἐκεῖ τὸν «ἐχθρό», νὰ τὸν ἀποκόψουν ἀπ' τὶς βάσεις του, νὰ τὸν ἀποσυνθέσουν καὶ νὰ τὸν θέσουν ἐκτὸς μάχης.

Οἱ μπολσεβίκα φοβοῦνταν μιὰ τέτοια ἄμεση δράση. Πολιτικοὶ καὶ κρατιστὲς καθὼς ἦταν, σκέφτονταν μιὰ εἰρήνη μέσω τῆς διπλωματικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ὁδοῦ, ποὺ θὰ ἦταν καρπὸς διαπραγματεύσεων μὲ τοὺς γερμανοὺς διπλωμάτες καὶ στρατηγούς.

Ἡ γ ῆ σ τ ο ὺ ς ἀ γ ρ ό τ ε ς! Τ ὰ ἐ ρ γ ο σ τ ά σ ι α σ τ ο ὺ ς ἐ ρ γ ά τ ε ς! Οἱ ἀναρχικοὶ ἐννοοῦσαν μ' αὐτὸ τὸ σύνθημα ὅτι, χωρὶς νὰ εἶναι ἰδιοχτησία κανενός, τὸ ἔδαφος τῆς χώρας θά 'πρεπε νὰ τεθεῖ στὴ διάθεση ὅλων αὐτῶν ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ τὸ καλλιεργήσουν (χωρὶς νὰ ἐκμεταλλεύονται κανένα), τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῶν ὁμοσπονδιῶν τους, κι' ὅτι, ἀκόμη, τὰ ἐργοστάσια, τὰ ὀρυχεῖα, τὰ μηχα-

νήματα, κτλ. θά 'πρεπε νὰ περάσουν τὸ ἴδιο στὴ διάθεση ὅλων τῶν παραγωγικῶν ἐργατικῶν ἑνώσεων καὶ τῶν ὁμοσπονδιῶν τους. Ὁ τρόπος κ' οἱ λεπτομέρειες αὐτῆς τῆς δραστηριότητας θὰ διακανονίζονταν ἀπ' τὶς ἴδιες τὶς ἑνώσεις καὶ τὶς ὁμοσπονδίες, σύμφωνα μὲ τὴν ἐλεύθερη παραδοχή τους.

Ὅμως οἱ μπολσεβίκοι ἐννοοῦσαν μὲ τὸ ἴδιο αὐτὸ σύνθημα τὴν κρατικοποίηση ὅλων αὐτῶν τῶν στοιχείων. Γι' αὐτούς, ἡ γῆ, τὰ ἐργοστάσια, τὰ ὀρυχεῖα, τὰ μηχανήματα, τὰ μεταφορικὰ μέσα κλπ., ἔπρεπε νὰ γίνουν ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους, ποὺ θὰ παραχωροῦσε τὴν ἐπικαρπία τους στοὺς ἐργαζόμενους.

Γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη ἡ διαφορὰ τῆς ἑρμηνείας γινόταν θεμελιακή.

Ὅσο γιὰ τὶς ἴδιες τὶς μᾶζες, ἐνστικτώδικα κατανοοῦσαν ὅλ' αὐτὰ τὰ συνθήματα κάτω ἀπ' τὴν ἀντιεξουσιαστικὴ τους ἔννοια. Ἀλλά, καθὼς τὸ ἔχουμε κιόλας πεῖ, ἡ φωνὴ τῶν ἀναρχικῶν ἦταν σχετικὰ τόσο ἀδύναμη ποὺ οἱ τεράστιες λαϊκὲς μάζες νὰ μὴ τὴν ἀκοῦν. Ἔτσι οἱ μάζες εἶχαν τὴν ἐντύπωση πὼς μόνο οἱ μπολσεβίκοι τολμοῦσαν νὰ διακηρύξουν καὶ νὰ ὑποστηρίξουν αὐτὲς τὶς ὄμορφες καὶ δίκαιες ἀρχές. Κι' αὐτὸ πολὺ περισσότερο ἀφοῦ τὸ μπολσεβίκικο Κόμμα ἐμφανιζόταν καθημερινὰ καὶ στὴν κάθε γωνιὰ τῶν δρόμων σὰν τὸ μόνο Κόμμα ποὺ ἀγωνιζόταν γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν· τὸ μόνο πού, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θ' ἀνέβαινε στὴν ἐξουσία, θὰ μποροῦσε νὰ πραγματοποιήσει τὴν Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση. «Ἐργάτες κι' ἀγρότες! Τὸ μπολσεβίκικο κόμμα εἶναι τὸ μόνο ποὺ σᾶς ὑπερασπίζεται. Κανένα ἄλλο κόμμα δὲ θὰ μπορέσει νὰ σᾶς ὁδηγήσει στὴ νίκη. Ἐργάτες κι' ἀγρότες! Τὸ μπολσεβίκικο κόμμα εἶναι τὸ κόμμα σας. Εἶναι τὸ μοναδικὸ κόμμα ποὺ πραγματικὰ ἀνήκει σὲ σᾶς. Βοηθεῖστε το ν' ἀνέβει στὴν ἐξουσία καὶ θὰ θριαμβεύσετε». Αὐτὸ τὸ λάιτ-μοτίβ τῆς μπολσεβίκικης προπαγάνδας ἔγινε τελικὰ μιὰ πραγματικὴ ἔμμονη ἰδέα. Ἀκόμη καὶ τὸ κόμμα τῶν σοσιαλεπαναστατῶν τῆς Ἀριστερᾶς — ἕνα πολιτικὸ κόμμα τόσο ἰσχυρότερο ἀπ' τὶς μικρὲς ὁμάδες τῶν ἀναρχικῶν — δὲ μπόρεσε νὰ συναγωνιστεῖ τοὺς μπολσεβίκους. Ὡστόσο, εἶχε τότε ἀρκετὴ δύναμη, ὥς τὸ σημεῖο ποὺ

οἱ μπολσεβίκοι χρειάστηκε νὰ τὸ ὑπολογίσουν καὶ νὰ τοῦ προσφέρουν γιὰ ἕνα διάστημα ἕδρες στὴν κυβέρνηση.

ΟΙ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΟΙ, ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑ ΤΑ ΣΟΒΙΕΤ. — Εἶναι, τελικά, ἐνδιαφέρον νὰ συγκρίνουμε τὴ θέση τῶν μπολσεβίκων μ' αὐτὴ τῶν ἀναρχικῶν κατὰ τὶς παραμονὲς τῆς Ὀχτωβριανῆς Ἐπανάστασης, κι *ἀπέναντι στὸ πρόβλημα τῶν ἐργατικῶν Σοβιέτ*.

Τὸ μπολσεβίκικο Κόμμα ὑπολόγιζε νὰ ὁλοκληρώσει τὴν Ἐπανάσταση, ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ μὲ τὴν ἐξέγερση αὐτῶν τῶν Σοβιὲτ ποὺ θ' ἀπαιτοῦσαν δική τους «ὅλη τὴν ἐξουσία», κι' ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ μὲ τὴ στρατιωτικὴ ἐξέγερση ποὺ θὰ ὑποστήριζε τὴ δράση τῶν Σοβιὲτ (ὅλ' αὐτὰ βέβαια θὰ γίνονταν κάτω ἀπ' τὴν ἄμεση κι' οὐσιαστικὴ διεύθυνση τοῦ Κόμματος). Οἱ μάζες τῶν ἐργαζόμενων εἶχαν σὰν ἀποστολὴ νὰ στηρίξουν ἔντονα τούτη τὴ δράση. Σὲ τέλεια συμφωνία μὲ τὸν τρόπο του νὰ βλέπει τὰ πράγματα καὶ μὲ τὴν «τακτική» του, τὸ Μπολσεβίκικο Κόμμα κυκλοφόρησε τὸ γενικὸ σύνθημα τῆς Ἐπανάστασης: «Ὅλη ἡ ἐξουσία στὰ Σοβιέτ!».

Ὅσο γιὰ τοὺς ἀναρχικούς, αὐτὸ τὸ σύνθημα τοὺς ἔβαλε σὲ σκέψεις, καὶ δικαιολογημένα· ἤξεραν πολὺ καλὰ πὼς αὐτὴ ἡ διατύπωση δὲν ἀνταποκρινόταν διόλου στὰ πραγματικὰ σχέδια τοῦ Κόμματος. Ἤξεραν πὼς σὲ τελευταία ἀνάλυση τὸ Μπολσεβίκικο Κόμμα θὰ *ζητοῦσε τὴν πολιτικὴ ἐξουσία γιὰ λογαριασμό του* (δηλαδὴ γιὰ τὴν κεντρικὴ ἐπιτροπή του, καί, σὲ τελευταία ἀνάλυση, γιὰ τὸν ἀρχηγό του τὸν Λένιν, πού, ὅπως τὸ ξέρουμε, κατεύθυνε ὅλες τὶς προετοιμασίες γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Τρότσκυ).

«Ὅλη ἡ ἐξουσία στὰ Σοβιέτ», τὸ σύνθημα λοιπὸν αὐτὸ δὲν ἦταν στὸ βάθος γιὰ τοὺς ἀναρχικοὺς παρὰ μιὰ κούφια φράση ποὺ μποροῦσε νὰ καλύψει ἀργότερα τὸ ὁποιο περιεχόμενο. Ἦταν ἀκόμη καὶ μιὰ λαθεμένη διατύπωση, ὑποκριτική, παραπλανητική. «γιατὶ — ἔλεγαν οἱ ἀναρχικοὶ — ἂν ἡ "ἐξουσία" ὀφείλει ν' ἀνήκει πραγματικὰ *στὰ Σοβιέτ*, δὲ μπορεῖ ν' ἀνήκει *στὸ Κόμμα*· κι ἂν ὀφείλει ν' ἀνήκει *στὸ κόμμα* ὅπως τὸ θέλουν οἱ μπολσεβίκοι, δὲ μπορεῖ ν' ἀνήκει *στὰ Σοβιέτ*». Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ ἀναρχικοί, παρ' ὅλο ποὺ δέχονταν ὅτι τὰ Σοβιὲτ μποροῦν ν' ἀναλάβουν ὁρισμένες λειτουργίες μέσα στὴν οἰκοδόμηση τῆς νέας κοινωνίας, δὲν δέχονταν τὸ σύνθημα χωρὶς κάποιες ἐπι-

φυλάξεις. Γι' αὐτοὺς ὁ ὅρος ἐ ξ ο υ σ ί α καθιστοῦσε τὸ σύνθημα διφορούμενο, ὕποπτο, παράλογο καὶ δημαγωγικό. Ἤξεραν πῶς ἀπ' τὴν ἴδια της τὴ φύση ἡ πολιτικὴ ἐξουσία δὲ θὰ μποροῦσε πραγματικὰ ν' ἀσκηθεῖ παρὰ ἀπὸ μιὰ πολὺ περιορισμένη ὁμάδα ἀνθρώπων, στὸ κέντρο. Λοιπόν, αὐτὴ ἡ ἐξουσία — ἡ ἀ λ η θ ι ν ή — δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀνήκει στὰ Σοβιέτ. Θὰ βρισκόταν στὴν πραγματικότητα στὰ χέρια τοῦ Κόμματος. Ἀλλὰ τότε ποιὰ ἔννοια εἶχε τὸ σύνθημα: «Ὅλη ἡ ἐξουσία στὰ Σοβιέτ»;

Νὰ πῶς οἱ ἀναρχοσυνδικαλιστὲς ἐξέφραζαν τὶς ἀμφιβολίες καὶ τὶς σκέψεις τους πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα (μεταφρασμένο ἀπ' τὰ ρώσσικα, μεταφέρεται ἐδῶ ἄρθρο τῆς ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς ἑβδομαδιαίας ἐφημερίδας τῆς Πετρούπολης, «Γκόλος Τρούντα», Νο 11, 20 τοῦ Ὀχτώβρη 1917, μὲ τίτλο: «Εἶναι αὐτὸ τὸ τέλος;») :

Ἡ πιθανὴ ὑλοποίηση τοῦ συνθήματος: Ὅ λ η ἡ ἐ ξ ο υ σ ί α σ τ ὰ Σ ο β ι έ τ — ἤ, μᾶλλον, ἡ πιθανὴ κατάληψη τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας — θ ὰ ε ἶ ν α ι τ ὸ τ έ λ ο ς ; Αὐτὸ θὰ εἶναι ὅλο: Μ' αὐτὴ τὴν πράξη θὰ τελειώσει τὸ καταστροφικὸ ἔργο τῆς Ἐπανάστασης; Θὰ ξεκαθαρίσει ὁριστικὰ τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν μεγάλη κοινωνικὴ οἰκοδόμηση, γιὰ τὸν δημιουργικὸ ἐνθουσιασμὸ τοῦ ἐπαναστατημένου λαοῦ;

Ἡ νίκη τῶν «Σοβιέτ» — ἂν γίνει ἕνα τετελεσμένο γεγονὸς — καί, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, ἡ «ὀργάνωση τῆς ἐξουσίας» ποὺ θ' ἀκολουθήσει, θὰ σημάνει πράγματι τὴ νίκη τῆς Ἐ ρ γ α σ ί α ς , τ ῶ ν ὀ ρ γ α ν ω μ έ ν ω ν δ υ ν ά μ ε ω ν τ ῶ ν ἐ ρ γ α ζ ο μ έ ν ω ν , τὴν ἔναρξη τῆς ἀληθινῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησης; Αὐτὴ ἡ νίκη καὶ τούτη ἡ καινούρια «ἐξουσία», θὰ καταφέρουν νὰ βγάλουν τὴν Ἐπανάσταση ἀπ' τὸ ἀδιέξοδο ὅπου ἔχει ἐμπλακεῖ; Θὰ καταφέρουν ν' ἀνοίξουν νέους δ η μ ι ο υ ρ γ ι κ ο ὺ ς ὁρίζοντες γιὰ τὴν Ἐπανάσταση, γιὰ τὶς μάζες, γιὰ ὅλους; Θὰ ὑποδείξουν στὴν Ἐπανάσταση τὸν ἀ λ η θ ι ν ὸ δ ρ ό μ ο γιὰ ἕνα ἐποικοδομητικὸ ἔργο, γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ λύση ὅλων τῶν καυτῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας;

Ὅλα θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπ' τὴν ἑρμηνεία ποὺ οἱ νικητὲς θὰ δώσουν στὴ λέξη «ἐξουσία» κι' ἀπὸ τὸ τί ἐννοοῦν σχετικὰ μὲ τὴν «ὀργάνωση τῆς ἐξουσίας». Ὅλα θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπ' τὸν τρόπο ποὺ θὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ νίκη ἀπὸ μέρους τῶν στοιχείων ποὺ θὰ κατέχουν, ἀπὸ τὴν ἐπαύριο τῆς νίκης, τὴ λεγόμενη «ἐξουσία».

Ἂν μὲ τὸν ὅρο «ἐξουσία» θέλουν νὰ ποῦν ὅτι ὅλη ἡ δημιουργικὴ ἐργασία κι' ὅλη ἡ ὀργανωτικὴ δραστηριότητα, σ' ὅλη τὴν ἔκταση τῆς

χώρας, θὰ περάσουν στὰ χέρια τ ῶ ν ἐ ρ γ α τ ι κ ῶ ν κ ι' ἀ γ ρ ο τ ι κ ῶ ν ὀ ρ γ α ν ι σ μ ῶ ν, ποὺ θὰ ὑποστηρίζονται ἀπ' τὶς ἔνοπλες μάζες·

Ἂν μὲ τὴν «ἐξουσία» ἐννοοῦν τὸ ἀπόλυτο δικαίωμα αὐτῶν τῶν ὀργανισμῶν ν' ἀσκήσουν μιὰ τέτοια δραστηριότητα καὶ νὰ συνασπισθοῦν μ' αὐτὸ τὸ σκοπό, κατὰ ἕνα τρόπο φυσιολογικὸ κι' ἐλεύθερο, ἀρχίζοντας ἔτσι τὴ νέα οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ οἰκοδόμηση ποὺ θὰ ὁδηγήσει τὴν Ἐπανάσταση σὲ καινούριους ὁρίζοντες εἰρήνης, οἰκονομικῆς ἰσότητας κι' ἀληθινῆς ἐλευθερίας·

Ἂν μὲ τὸ σύνθημα «ἡ ἐξουσία στὰ Σοβιὲτ» δὲν ἐννοοῦν τὴ δημιουργία ἑστιῶν μιᾶς π ο λ ι τ ι κ ῆ ς ἐ ξ ο υ σ ί α ς, ἑστιῶν ὑποταγμένων σ' ἕνα γενικὸ πολιτικὸ κι' ἐξουσιαστικὸ κέντρο τοῦ Κράτους·

Ἂν, τέλος, τὸ π ο λ ι τ ι κ ὸ κ ό μ μ α ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἐξουσία καὶ στὴν κυριαρχία διαλυθεῖ μετὰ τὴ νίκη καὶ παραχωρήσει πραγματικὰ τὴ θέση του σὲ μιὰ ἐλεύθερη αὐτο-ὀργάνωση τῶν ἐργαζομένων·

Ἂν ἡ «ἐξουσία στὰ Σοβιὲτ» δὲν γίνει στὴν πραγματικότητα μιὰ κρατικὴ ἐξουσία ἑνὸς καινούριου πολιτικοῦ κόμματος,

Τότε, καὶ μόνον τότε, ἡ νέα κρίση θὰ μπορέσει νά 'ναι ἡ τελευταία, θὰ μπορέσει νὰ σημάνει τὴν ἀρχὴ μιᾶς καινούριας ἐποχῆς.

Ἀλλὰ ἂν μὲ τὴν «ἐξουσία» ἐννοοῦν μιὰ δραστηριότητα π ο λ ι τ ι κ ῶ ν κι' ἐ ξ ο υ σ ι α σ τ ι κ ῶ ν ἑ σ τ ι ῶ ν τ ο ῦ κ ό μ μ α τ ο ς, ἑστιῶν ποὺ κατευθύνονται ἀπ' τὸ κ ύ ρ ι ο π ο λ ι τ ι κ ὸ κι' ἐ ξ ο υ σ ι α σ τ ι κ ὸ κ έ ν τ ρ ο τ ο υ (κεντρικὴ ἐξουσία τοῦ κόμματος καὶ τοῦ Κράτους)· ἂν ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὰ Σοβιὲτ» σημαίνει, στὴν πραγματικότητα, ὑφαρπαγὴ τῆς ἐξουσίας ἀπὸ ἕνα ν έ ο π ο λ ι τ ι κ ὸ κ ό μ μ α, μὲ σκοπὸ τὴν ἐπανοικοδόμηση, μὲ τὴ β ο ή θ ε ι α α ὐ τ ῆ ς τ ῆ ς ἐ ξ ο υ σ ί α ς, ἀπὸ τὰ πάνω κι' ἀπὸ τὸ «κέντρο», ὁλόκληρης τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς χώρας καὶ τὴ λύση, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τῶν πολύπλοκων προβλημάτων τῆς στιγμῆς καὶ τῆς ἐποχῆς μας, — τότε αὐτὸ τὸ νέο στάδιο τῆς Ἐπανάστασης, δ ὲ ν θ ὰ ε ἶ ν α ι, ο ὔ τ ε κι' α ὐ τ ό, ἕ ν α ὁ ρ ι σ τ ι κ ὸ σ τ ά δ ι ο. Δὲν ἀμφιβάλλουμε οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ πὼς αὐτὴ ἡ «νέα ἐξουσία» δὲ θὰ μπορέσει οὔτε ν' ἀρχίσει τὴν ἀληθινὴ σοσιαλιστικὴ οἰκοδόμηση, οὔτε ἀκόμα καὶ νὰ ἱκανοποιήσει τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ βασικὰ καὶ ἄμεσα συμφέροντα τοῦ πληθυσμοῦ. Δὲν ἀμφιβάλλουμε πὼς οἱ μάζες γρήγορα θ' ἀπογοητευθοῦν ἀπὸ τὰ νέα εἴδωλα καὶ θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ στραφοῦν πρὸς ἄλλες λύσεις, ἀφοῦ ἐγκαταλείψουν τοὺς τελευταίους θεοὺς τους. Τότε, ὕστερ' ἀπὸ ἕνα μεσοδιάστημα — λίγο ὡς πολὺ μακρόχρονο — ὁ ἀγώνας ἀναγκαστικὰ θὰ ξαναρχίσει. Θὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς τ ρ ί τ η ς κ α ὶ τ ε λ ε υ τ α ί α ς φ ά σ η ς τῆς Ρώσικης Ἐπανάστασης: ἕνα στάδιο καὶ μιὰ φάση ποὺ θὰ τὴν

κάνουν οὐσιαστικὰ μιὰ Μ ε γ ά λ η Ἐ π α ν ά σ τ α σ η.

Θὰ εἶναι μιὰ πάλη ἀνάμεσα στὶς ζωντανὲς δυνάμεις ποὺ θὰ ἀναπτυχθοῦν μέσ' ἀπὸ τὸ δημιουργικὸ ἐνθουσιασμὸ τῶν μαζῶν, ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, καὶ τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἐξουσίας μὲ τὸ συγκεντρωτικὸ πνεῦμα ποὺ θὰ ἀμυνθεῖ σκληρά, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά. Μ' ἄλλο λόγια: μιὰ πάλη ἀνάμεσα στοὺς ὀργανισμοὺς τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν, ποὺ θὰ δροῦν ἄμεσα κι' ἀπὸ μόνοι τους, καὶ θὰ πάρουν στὰ χέρια τους τὴ γῆ κι' ὅλα τὰ μέσα παραγωγῆς, μεταφορᾶς, διανομῆς, γιὰ νὰ δημιουργήσουν μ' ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία μιὰ ἀνθρώπινη ζωὴ ἀληθινὰ νέα, ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, καὶ τῆς μαρξιστικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά· μιὰ πάλη ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἀρχὲς ποὺ διεκδικοῦν ἐδῶ καὶ πολὺν καιρὸ τὴν ὑπεροχή: τὴ μαρξιστικὴ καὶ τὴν ἀντιεξουσιαστικὴ ἀρχή.

Καὶ μ ό ν ο ἡ π λ έ ρ ι α, ὁ ρ ι σ τ ι κ ὴ ν ί κ η τ ῆ ς ἀ ν τ ι ε ξ ο υ σ ι α σ τ ι κ ῆ ς ἀ ρ χ ῆ ς, τῆς ἀρχῆς ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἐλεύθερη καὶ φυσικὴ αὐτο-ὀργάνωση τῶν μαζῶν, θὰ σημάνει τὴν ἀληθινὴ νίκη τῆς Μεγάλης Ἐπανάστασης.

Δὲν πιστεύουμε στὴ δυνατότητα ὁλοκλήρωσης τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης μὲ πολιτικὲς μεθόδους. Δὲν πιστεύουμε ὅτι τὸ ἔργο τῆς οἰκοδόμησης τῆς νέας κοινωνίας, ὅτι ἡ λύση τῶν τόσο τεράστιων προβλημάτων, ποὺ παρουσιάζουν τέτοια συνθετικότητα καὶ ποικιλία στὴν ἐποχή μας, μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν μὲ μιὰ πολιτικὴ πράξη, μὲ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας, ἀπὸ τὰ πάνω, ἀπὸ τὸ κέντρο...

Ὅποιος ζήσει, θὰ δεῖ!

II. — Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΟΧΤΩΒΡΙΑΝΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Τὴν ἴδια μέρα, ἡ «Ἕνωση Ἀναρχο-Συνδικαλιστικῆς Προπαγάνδας» δημοσίευε στὴ «Γκόλος Τρούντα» τὴν ἀκόλουθη δήλωση, ὅπου ἔπαιρνε ξεκάθαρη θέση ἀπέναντι στὰ γεγονότα:

1. — Μιὰ ποὺ δίνουμε στὸ σύνθημα «Ὅ λ η ἡ ἐ ξ ο υ σ ί α σ τ ὰ Σ ο β ι έ τ!» ὁλότελα διαφορετικὴ ἔννοια ἀπ' αὐτὴν ποὺ, κατὰ τὴ γνώμη μας, τοῦ δίνει τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα τῶν μπολσεβίκων, «ποὺ ἔχει κληθεῖ ἀπὸ τὰ πράγματα νὰ κατευθύνει τὸ κίνημα»· μιὰ ποὺ δὲν πιστεύουμε στὶς πλατιὲς προοπτικὲς μιᾶς ἐπανάστασης ποὺ ξεκινάει μὲ μιὰ π ο λ ι τ ι κ ὴ πράξη, δηλαδὴ μὲ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας· μιὰ ποὺ κρίνουμε ἀρνητικὰ κάθε ἐνέργεια τῶν ἐπαναστατημένων μαζῶν γιὰ πολιτικοὺς σκοποὺς καὶ κάτω ἀπ' τὴν αἰγίδα ἑνὸς πολιτικοῦ κόμματος· μιὰ ποὺ, τέλος, ἀντιλαμβανόμαστε μὲ ὁλότελα διαφορετικὸ τρόπο, τόσο τὸ ξεκίνημα ὅσο καὶ τὴν κατοπινὴ ἐξέλιξη μιᾶς ἀληθινῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης, ἐκτιμοῦμε τὸ σημερινὸ κίνημα ἀ ρ ν η τ ι κ ά.

2. — Παρ' όλ' αυτά, άν ξεσπάσει ή δράση τών μαζών, τότε, σάν άναρχικοί, θά λάβουμε μέρος σ' αυτή μέ τήν πιό μεγάλη ένεργητικότητα. Δέ μπορούμε νά τεθούμε παράμερα άπ' τίς έπαναστατημένες μάζες, έστω κι' άν αυτές δέν άκολουθούν τό δρόμο μας ούτε τίς έκκλήσεις μας, έστω κι' άν προβλέπουμε τήν άποτυχία τού κινήματος. Δέν ξεχνούμε ποτέ ότι είναι άδύνατο νά προβλεφθεί τόσο ή πορεία όσο κι' ή κατάληξη ένός μαζικού κινήματος. Κατά συνέπεια, θεωρούμε ότι έχουμε καθήκον νά μετέχουμε πάντα σ' ένα τέτοιο κίνημα, ζητώντας νά τού μεταδόσουμε τή *δική μας άντίληψη*, τίς *δικές μας ιδέες*, τή *δική μας άλήθεια*.

III. — ΜΕΡΙΚΑ ΑΛΛΑ ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΦΩΝΙΑΣ

Έκτός άπό τίς μεγάλες διαφορές άρχών πού χώριζαν τούς άναρχικούς άπό τούς μπολσεβίκους, ύπήρχαν άνάμεσά τους καί μερικές διαφωνίες πάνω σέ λεπτομέρειες. Άναφέρουμε δυό άπ' αυτές, τίς πιό σημαντικές:

ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑΙ «Ο ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ». — Ή πρώτη άπ' αυτές τίς διαφωνίες άφορούσε τό έργατικό πρόβλημα.

Οί μπολσεβίκοι προεταμάζονταν ν' άρχίσουν μέ τόν άποκαλούμενο *έργατικό έλεγχο τής παραγωγής*, δηλαδή μέ τήν άνάμιξη τών έργατών μέσα στή διαχείριση τών ιδιωτικών έπιχειρήσεων.

Οί άναρχικοί άντέτειναν πώς άν αυτός ό «έλεγχος» δέν έπρεπε νά μείνει νεκρό γράμμα, άν οί έργατικές όργανώσεις ήταν ικανές ν' άσκήσουν ένα *άποτελεσματικό έλεγχο*, τότε ήταν καί σέ θέση νά έξασφαλίσουν άπό μόνες τους όλη τήν παραγωγή. Στήν περίπτωση αυτή μπορούσε νά καταργηθεί άμέσως, άλλά προοδευτικά, ή ιδιωτική βιομηχανία καί νά άντικατασταθεί άπό τή συλλογική. Κατά συνέπεια, οί άναρχικοί άπέρριπταν τό άόριστο, άμφίβολο σύνθημα «έλεγχος τής παραγωγής». Κήρυσσαν τήν *άπαλλοτρίωση — προοδευτική, μά άμεση — τής ιδιωτικής βιομηχανίας άπό όργανισμούς συλλογικής παραγωγής*.

Άς ύπογραμμίσουμε μέ τούτη τήν ευκαιρία κάτι πού είναι άπόλυτα ψεύτικο — έπιμένω στό σημείο αυτό, γιατί τούτη τήν ψεύτικη διαβεβαίωση τήν ύποστήριξαν άρκετοί άπληροφό-

ρητα ἢ κακόπιστοι ἄνθρωποι καὶ γνώρισε μεγάλη διάδοση — εἶναι ψεύτικη, λέω, ἡ ἄποψη πὼς κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ρωσικῆς Ἐπανάστασης οἱ ἀναρχικοὶ δὲν ἤξεραν παρὰ νὰ «καταστρέφουν» ἢ «νὰ κατακρίνουν», «χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ διατυπώσουν τὴν παραμικρὴ θετικὴ ἰδέα». Εἶναι ψέμμα ὅτι οἱ ἀναρχικοὶ «δὲν διέθεταν καί, κατὰ συνέπεια, δὲν διατύπωναν ποτὲ ἰδέες ἀρκετὰ ξεκάθαρες πάνω στὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἴδιας τῆς ἀντίληψής τους». Ρίχνοντας ματιὲς στὸν ἀναρχικὸ τύπο τῆς ἐποχῆς («Γκόλος Τρούντα», « Αναρχία», «Ναμπάτε» κτλ.) , μποροῦμε νὰ δοῦμε ὅτι τὰ ἔντυπα αὐτὰ εἶναι γ ε μ ά τ α ἀπὸ ξεκάθαρες καὶ πρακτικὲς ἀπόψεις σχετικὰ μὲ τὸ ρόλο καὶ τὴ λειτουργία τῶν ἐργατικῶν ὀργανισμῶν καθὼς καὶ πάνω στὸν τρόπο δράσης ποὺ θὰ ἐπέτρεπε σ' αὐτοὺς τοὺς ὀργανισμοὺς ν' ἀντικαταστήσουν, σὲ συνεργασία μὲ τοὺς ἀγρότες, τὸν καπιταλιστικὸ καὶ κρατικὸ μηχανισμὸ ποὺ εἶχε καταστραφεῖ.

Αὐτὸ ποὺ ἔλειπε ἀπ' τὸν ἀναρχισμὸ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ρώσσικης Ἐπανάστασης, δὲν ἦταν οἱ ξεκάθαρες καὶ συγκεκριμένες ἰ δ έ ε ς , ἦταν, τὸ ἔχουμε ξαναπεῖ, οἱ ὀ ρ γ α ν ι σ μ ο ὶ ποὺ θὰ μποροῦσαν, ἀπ' τὴν ἀρχή, νὰ ἐφαρμόσουν στὴ ζωὴ αὐτὲς τὶς ἰδέες. Κι' ἦταν οἱ μπολσεβίκοι πού, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὰ δικά τους σχέδια, ἀντιτάχθηκαν στὴ δημιουργία καὶ στὴ λειτουργία αὐτῶν τῶν ὀργανισμῶν.

Οἱ ξεκάθαρες καὶ συγκεκριμένες ἰδέες εἶχαν διακηρυχτεῖ, οἱ μάζες ἦταν ἀπὸ ἔνστικτο ἕτοιμες νὰ τὶς καταλάβουν καὶ νὰ τὶς ἐφαρμόσουν μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἐπαναστατῶν, τῶν διανοούμενων, τῶν εἰδικῶν. Οἱ ἀναγκαῖοι ὀργανισμοὶ εἶχαν διαφανεῖ καὶ μποροῦσαν γρήγορα νὰ προσανατολιστοῦν πρὸς τὸν ἀληθινὸ σκοπό, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἴδιων στοιχείων. Οἱ μπολσεβίκοι ἐμπόδισαν ἐσκεμμένα καὶ τὴ διάδοση αὐτῶν τῶν ἰδεῶν, καὶ αὐτὴ τὴ φωτισμένη βοήθεια, καὶ τὴ δραστηριότητα αὐτῶν τῶν ὀργανισμῶν. Γιατὶ ἤθελαν ὅλη ἡ δράση νὰ προέρχεται ἀπ' αὐτοὺς μόνο καὶ κάτω ἀπὸ τὴ μορφὴ τῆς πολιτικῆς Ἐξουσίας.

Αὐτὸ τὸ σύνολο τῶν συγκεκριμένων κι' ἀναμφισβήτητων γεγονότων εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ ὁποιον θά 'θελε νὰ καταλάβει τὴ διαδικασία καὶ τὸ νόημα τῆς Ρώσσικης Ἐπανάστασης. Ὁ ἀναγνώστης θὰ βρεῖ πιὸ κάτω ἀναρίθμητα παραδείγματα — ἀνάμεσα σὲ χίλια δυὸ — ποὺ νὰ στηρίζουν τὶς διαβεβαιώσεις μου, σημεῖο πρὸς σημεῖο.

ΟΙ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΟΙ, ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΚΑΙ Η ΣΥΝΤΑ-

ΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ. — Τὸ δεύτερο ὑπὸ ἀμφισβήτηση θέμα ὑπῆρξε αὐτὸ τῆς Συντακτικῆς Συνέλευσης.

Γιὰ νὰ συνεχίσουν τὴν Ἐπανάσταση καὶ γιὰ νὰ τὴ μετατρέψουν σὲ μιὰ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση, οἱ ἀναρχικοὶ δὲν ἔβλεπαν καμιὰ ὀφελιμότητα στὴ σύγκληση αὐτῆς τῆς Συνέλευσης: θεσμὸς βασικὰ πολιτικὸς κι' ἀστικός, παρεμποδιστικὸς καὶ στεῖρος, ἔλεγαν· θεσμὸς ποὺ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ φύση θὰ τοποθετοῦνταν «πάνω ἀπ' τοὺς κανωνικοὺς ἀγῶνες», καὶ θὰ ἐπιβαλλόταν ἀποκλειστικὰ μὲ σκοπὸ νὰ καταλήξει σὲ ἐπικίνδυνους συμβιβασμούς, νὰ σταματήσει τὴν Ἐπανάσταση κι' ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ τὴν καταπνίξει.

Οἱ ἀναρχικοὶ προσπαθοῦσαν λοιπὸν νὰ δόσουν στὶς ἐργαζόμενες μάζες νὰ καταλάβουν πόσο ἄχρηστη ἦταν αὐτὴ ἡ «Συντακτική», καὶ πόσο ἀνάγκη ἦταν νὰ τὴν ἀφήσουν κατὰ μέρος καὶ νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν ἄμεσα μὲ κοινωνικοὺς κ' οἰκονομικοὺς ὀργανισμούς, ἂν πραγματικὰ ἤθελαν ν' ἀρχίσουν μιὰ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση.

Οἱ μπολσεβίκα, σὰν ἀληθινοὶ πολιτικοί, δίσταζαν νὰ ἐγκαταλείψουν πραγματικὰ τὴ Συντακτικὴ Συνέλευση. (Ἡ σύγκλησή της, καθὼς εἴδαμε, φιγουράριζε σ' ἔντονη θέση μέσα στὸ πρόγραμμά τους πρὶν ἀπ' τὴν κατάληψη τῆς Ἐξουσίας). Αὐτὸς ὁ δισταγμὸς ξεκινοῦσε ἀπὸ πολλὲς αἰτίες: ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ οἱ μπολσεβίκοι δὲν ἔβλεπαν τίποτα τὸ ἄτοπο στὸ ὅτι ἡ Ἐπανάσταση μποροῦσε νὰ «σταματήσει» στὸ σημεῖο ποὺ βρισκόταν, φτάνει αὐτοὶ νὰ ἔμεναν οἱ κύριοι τῆς ἐξουσίας. Σύμφωνα μ' αὐτὲς τὶς σκέψεις, ἡ Συντακτικὴ μποροῦσε νὰ ἐξυπηρετήσει τὰ συμφέροντά τους ἄν, λόγου χάρη, ἡ πλειοψηφία της μεταβαλλόταν σὲ μπολσεβίκικη, ἢ ἂν οἱ ἀντιπρόσωποι δέχονταν τὴν κατεύθυνση καὶ τὶς ἐνέργειες τῶν μπολσεβίκων. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, οἱ λαϊκὲς μάζες ἦταν ἀκόμη ἰσχυρὰ συνδεδεμένες μὲ τὴ Συνταχτικὴ καὶ δὲν ἦταν συνετὸ νὰ τοὺς φέρει κανεὶς ἀντίρρηση ἀπὸ τὴν ἀρχή. Τέλος, οἱ μπολσεβίκα δὲν αἰσθάνονταν ἀκόμη ἀρκετὰ ἰσχυροὶ γιὰ νὰ διακινδυνεύσουν νὰ προσφέρουν ἕνα «ἀτοῦ» στοὺς ἐχθροὺς πού, θυμίζοντας τὶς ἐπίσημες ὑποσχέσεις τοῦ Κόμματος πρὶν ἀπ' τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας, μποροῦσαν νὰ βάλουν τὶς φωνὲς ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ προδοσία καὶ ν' ἀναταράξουν τὶς μάζες. Ὅμως, ὅσο αὐτὲς οἱ μαζες

δὲν ἦταν ἀκόμη γερὰ χαλιναγωγημένες καὶ ὑποταγμένες, τὸ πνεῦμα τους ἀγρυπνοῦσε καὶ ἡ διάθεσή τους ἄλλαζε εὔκολα: τὸ παράδειγμα τῆς κυβέρνησης Κερένσκυ ἦταν ἀκόμη πολὺ πρόσφατο. Τελικά, τὸ Κόμμα διάλεξε τὴν ἀκόλουθη λύση: νὰ προχωρήσει στὴ σύγκληση τῆς Συντακτικῆς Συνέλευσης, παρακολουθώντας ταυτόχρονα ἀπὸ κοντὰ τὶς ἐκλογὲς καὶ καταβάλλοντας ὅσο γίνεται μεγαλύτερες προσπάθειες γιὰ νά 'ναι τὸ ἀποτέλεσμα εὐνοϊκὸ γιὰ τὴ μπολσεβίκικη κυβέρνηση. Ἂν ἡ Συντακτικὴ Συνέλευση ἦταν φιλικὴ πρὸς τοὺς μπολσεβίκους, ἢ τουλάχιστο πειθαρχοῦσε χωρὶς νά 'χει ἡ ἴδια πραγματικὴ ὑπόσταση, θὰ μποροῦσαν νὰ τὴν μανουβράρουν καὶ νὰ τὴ χρησιμοποιήσουν γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τῆς κυβέρνησης· ἄν, παρ' ὅλ' αὐτὰ ἡ Ἐθνοσυνέλευση δὲν ἀποδεικνυόταν εὐνοϊκὴ στὸ μπολσεβικισμό, θὰ παρακολουθοῦσαν ἀπὸ κοντὰ τὶς ἀντιδράσεις τῆς μάζας καὶ θὰ τὴ διέλυαν μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία ποὺ θὰ τοὺς δινόταν. Βέβαια, τὸ παιχνίδι αὐτὸ ἦταν κάπως ἐπικίνδυνο. Μὰ ὑπολογίζοντας στὴν πλατιὰ καὶ βαθιὰ δημοτικότητά τους καὶ στὴν ἔλλειψη ἐξουσίας στὰ χέρια τῆς Ἐθνοσυνέλευσης, ποὺ ἀκόμη θὰ ἔχανε σίγουρα τὸ κῦρος της ἂν ὀρθωνόταν ἐνάντια στὸ μπολσεβικισμό, οἱ μπολσεβίκοι ἀποδέχτηκαν αὐτὸ τὸν κίνδυνο. Τὰ γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν ἀπόδειξαν ὅτι τὸ μπολσεβίκικο κόμμα δὲν εἶχε γελαστεῖ.

Στὸ βάθος, ἡ ὑπόσχεση τῶν μπολσεβίκων νὰ συγκαλέσουν τὴ Συντακτικὴ Συνέλευση μόλις ἔπαιρναν στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία, δὲν εἴταν γι' αὐτοὺς παρὰ μιὰ δημαγωγικὴ φράση. Μέσα στὸ παιχνίδι τους εἴταν ἕνα «χαρτί» ποὺ ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ κερδίσει. Ἂν ἡ Συντακτικὴ ἀναγνώριζε τὴν ἐξουσία τους, ἡ θέση τους θὰ ἑδραιωνόταν γρήγορα καὶ ἀποτελεσματικά, τόσο μέσα στὴ χώρα ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικό. Στὴν ἀντίθετη περίπτωση, εἴταν πιὰ ἀρκετὰ ἰσχυροὶ ὥστε ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' αὐτὴν μόλις κάτι τέτοιο ἦταν δυνατό.

IV. — ΜΕΡΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ

Φυσικά, οἱ λαϊκὲς μάζες δὲ μποροῦσαν ν' ἀντιληφθοῦν ὅλες τὶς ἀποχρώσεις αὐτῶν τῶν διάφορων ἑρμηνειῶν. Τοὺς εἴταν ἀδύνατο — ἀκόμη κι ὅταν καμιὰ φορὰ ἔρχονταν σ' ἐπαφὴ μὲ τὶς ἰδέες μας — νὰ καταλάβουν τὴν πραγμα-

τικὴ σημασία αὐτῶν τῶν διαφορῶν. Οἱ Ρῶσσοι ἐργαζόμενοι ἦταν ἀπὸ τοὺς λιγότερο μυημένους στὰ πολιτικὰ πράγματα. Δὲ μποροῦσαν νὰ καταλάβουν οὔτε τὸ μακιαβελισμὸ οὔτε τὸν κίνδυνο τῆς μπολσεβίκικης ἑρμηνείας.

Θυμοῦμαι τὶς ἀπελπισμένες προσπάθειές μου γιὰ νὰ προειδοποιήσω τοὺς ἐργάτες, ὅσο κάτι τέτοιο μοῦ εἶταν δυνατό, μὲ τὸ λόγο ἢ μὲ τὴν πέννα, γιὰ τὸν ἄμεσο κίνδυνο ποὺ διέτρεχε ἡ ἀληθινὴ Ἐπανάσταση στὴν περίπτωση ὅπου οἱ μάζες θὰ ἐπέτρεπαν στὸ μπολσεβίκικο Κόμμα νὰ ἑδραιωθεῖ σταθερὰ στὴν ἐξουσία.

Μάταια ἐπέμενα: οἱ μάζες δὲν ἀντιλαμβάνονταν τὸν κίνδυνο. Πόσες φορὲς δὲν μοῦ εἶχαν ἀπαντήσει ἔτσι: «Σύντροφε, σὲ καταλαβαίνουμε πολὺ καλά. Ἄλλωστε, δὲν ἔχουμε καὶ π ο λ ὺ ἐμπιστοσύνη. Συμφωνοῦμε ὅτι πρέπει νὰ προσέχουμε λιγάκι, νὰ μὴ πιστεύουμε τυφλά, νὰ διατηροῦμε στὸ βάθος μας μιὰ συνετὴ δυσπιστία. Μὰ μέχρι τώρα οἱ μπολσεβίκοι δὲ μᾶς πρόδωσαν ποτέ· βαδίζουν πάντα πλάι μας, εἶναι φίλοι μας· μᾶς βοηθοῦν πολὺ καλὰ καὶ βεβαιώνουν πὼς ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ πάρουν στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία, θὰ μπορέσουν εὔκολα νὰ πραγματοποιήσουν τὶς ἐλπίδες μας. Κάτι τέτοιο μᾶς φαίνεται ἀληθινό. Λοιπὸν γιὰ ποιὸ λόγο νὰ τοὺς ἀπαρνηθοῦμε; Ἂς τοὺς βοηθήσουμε νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία καὶ μετά, θὰ δοῦμε».

Μάταια τοὺς βεβαίωνα ὅτι δὲ θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ πραγματοποιήσουν τοὺς σκοποὺς τῆς ἀληθινῆς Ἐπανάστασης, τῆς Κοινωνικῆς, μέσ' ἀπὸ μιὰ πολιτικὴ ἐξουσία· μάταια τοὺς ἐπαναλάβαινα πὼς ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ὀργανωθεῖ καὶ θὰ ἐξοπλιστεῖ ἡ μπολσεβίκικη ἐξουσία, ἐνῶ θὰ γινόταν μαραῖα ἀνίκανη ὅπως κ' οἱ προηγούμενες, θ' ἀποτελοῦσε γιὰ τοὺς ἐργαζόμενους ἕναν πολὺ μεγαλύτερο κίνδυνο, καὶ θά 'ταν πολὺ πιὸ δύσκολο νὰ τὴν καταπολεμήσουν ἀπ' ὅσο τὸ μπόρεσαν μὲ τὶς ἄλλες. Ἀπαράγραπτα, μοῦ ἀπαντοῦσαν ἔτσι: «Σύντροφε, εἴμαστε ἐμεῖς οἱ μάζες ποὺ ἀνατρέψαμε τὸν τσαρισμό. Ἐμεῖς ἀνατρέψαμε τὴν ἀστικὴ κυβέρνηση. Ἐμεῖς εἴμαστε ἕτοιμοι ν' ἀνατρέψουμε καὶ τὴν κυβέρνηση τοῦ Κερένσκυ. Ἔ, λοιπὸν ἂν ἔχεις δίκιο, ἂν οἱ μπολσεβίκοι κάνουν τὴν κουτσαμάρα νὰ μᾶς προδόσουν, νὰ μὴν κρατήσουν τὶς ὑποσχέσεις τους, θὰ τοὺς ἀνατρέψουμε κι αὐτοὺς ὅπως ὅλους τοὺς ἄλλους. Καὶ τότε θὰ βαδίσουμε ὁριστικὰ κι ἀποκλειστικὰ στὸ πλευρὸ τῶν φίλων μας τῶν ἀναρχικῶν».

Μάταια τοὺς διαβεβαίωνα ἀκόμη ὅτι γι' αὐτοὺς καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, τὸ Μπολσεβίκικο Κράτος θά 'ταν πολὺ πιὸ δύσκολο ν' ἀνατραπεῖ: δὲν ἤθελαν νὰ μὲ πιστέψουν.

Δὲν πρέπει καθόλου νὰ μᾶς ἐκπλήσσει κάτι τέτοιο ἀφοῦ ἀκόμη καὶ στὶς χῶρες ὅπου οἱ λαοὶ εἶναι συνηθισμένοι στὶς πολιτικὲς μεθόδους κι ὅπου (ὅπως στὴ Γαλλία) τὶς ἔχουν ὅλοι, λίγο ὡς πολύ, ἀηδιάσει, οἱ ἐργαζόμενες μάζες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ διανοούμενοι, παρ' ὅλο ποὺ θὰ εὔχονταν τὴν Ἐπανάσταση, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ καταλάβουν ὅτι ἡ ἐγκατάσταση στὴν ἐξουσία ἑνὸς πολιτικοῦ κόμματος, ἔστω καὶ τῆς Ἄκρας Ἀριστερᾶς, καὶ ἡ δημιουργία ἑνὸς Κράτους, ὁποια κι ἂν εἶταν ἡ ἐτικέττα του, θὰ ὁδηγοῦσαν στὸ θάνατο τὴν Ἐπανάσταση. Μποροῦσε κάτι τέτοιο νά 'ταν διαφορετικὸ σὲ μιὰ χώρα σὰν τὴ Ρωσσία ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ ἀποκτήσει τὴν παραμικρὴ πολιτικὴ ἐμπειρία;

Ὅταν γύριζαν ἀπ' τὴν Πετρούπολη στὰ πολεμικὰ πλοῖα τους στὴν Κρονστάνδη μετὰ τὴ νίκη τοῦ Ὀχτώβρη 1917, οἱ ἐπαναστατημένοι ναῦτες, ἄρχισαν κιόλας νὰ συζητοῦν πάνω στὸν κίνδυνο ποὺ μποροῦσε νὰ προκύψει ἀπ' τὴν ὕπαρξη ἔστω καὶ τοῦ «Συμβουλίου τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ» στὴν ἐξουσία. Μερικοὶ βεβαίωναν συγκεκριμένα πὼς αὐτὴ ἡ πολιτικὴ «κάστα» θά 'ταν ἱκανὴ νὰ προδόσει μιὰ μέρα τὶς ἀρχὲς τῆς Ὀχτωβριανῆς Ἐπανάστασης. Ἀλλὰ στὸ σύνολό τους, οἱ ναῦτες, ἐντυπωσιασμένοι προπάντων ἀπ' τὴν εὔκολη νίκη τῆς Ἐπανάστασης, δήλωναν κραδαίνοντας τὰ ὅπλα τους: «Στὴν περίπτωση αὐτή, ἀφοῦ τὰ κανόνια μπόρεσαν νὰ πλήξουν τὰ Χειμερινὰ Ἀνάκτορα, γιατὶ νὰ μὴ μπορέσουν νὰ φτάσουν καὶ τὸ Σμόλνυ» (Τὸ πρώην Ἰνστιτοῦτο «Σμόλνυ» εἶταν ἡ πρώτη ἕδρα τῆς μπολσεβίκικης κυβέρνησης στὴν Πετρούπολη, ἀμέσως μετὰ τὴ νίκη).

Ὅπως τὸ ξέρουμε, ἡ πολιτική, κρατιστικὴ κυβερνητικὴ ἰδέα δὲν εἶχε ἀκόμη δυσφημιστεῖ στὴ Ρωσσία τοῦ 1917. Ἀλλὰ καὶ σήμερα δὲν ἔχει ἀκόμη δυσφημιστεῖ σὲ καμιὰ ἄλλη χώρα. Θὰ χρειαστεῖ σίγουρα πολὺς καιρὸς κι ἄλλες ἱστορικὲς ἐμπειρίες γιὰ νὰ καταλάβουν οἱ μ ά ζ ε ς ξεκάθαρα, φωτισμένες ταυτόχρονα κι ἀπ' τὴν προπαγάνδα, τὸ λάθος, τὸ κενό, τὸν κίδυνο αὐτῆς τῆς ἰδέας.

Τὴ νύχτα τῆς περίφημης ἐκείνης 25ης τοῦ Ὀχτώβρη βρισκόμουνα σ' ἕνα δρόμο τῆς Πετρούπολης. Εἶταν ἕνας ἥσυ-

χος καὶ σκοτεινὸς δρόμος. Ἀπὸ μακριὰ μόνο ἀκούγονταν ἀνάριες τουφεκιές. Ξαφνικά, ἕνα θωρακισμένο αὐτοκίνητο μὲ προσπέρασε μὲ μεγάλη ταχύτητα. Μέσ' ἀπ' τ' αὐτοκίνητο ἕνα χέρι πέταξε ἕνα δέμα μὲ προκηρύξεις ποὺ σκορπίστηκαν παντοῦ. Πῆρα μία στὰ χέρια μου. Εἶταν μιὰ ἔκκληση τῆς νέας κυβέρνησης στοὺς «ἐργάτες καὶ στοὺς ἀγρότες», ἀναγγέλλοντάς τους τὴν πτώση τῆς κυβέρνησης Κερένσκυ καὶ τὸν κατάλογο τῶν «ἐπιτρόπων τοῦ λαοῦ» ποὺ σχημάτιζαν τὴ νέα κυβέρνηση, μὲ τὸν Λένιν ἐπικεφαλῆς.

Ἕνα μπερδεμένο συναίσθημα, θλίψης, ὀργῆς, ἀηδίας, ἀλλὰ κι ἕνα εἶδος εἰρωνικῆς ἱκανοποίησης μὲ πλημμύρισε. «Αὐτοὶ οἱ ἠλίθιοι (ἂν δὲν εἶναι ἁπλούστατα δημαγωγοὶ κι ἀπατεῶνες, σκέφτηκα) θ' ἀρχίσουν τώρα νὰ πιστεύουν ὅτι κάνουν ἔτσι τὴν Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση! Ἔ, λοιπὸν θὰ δοῦν... Καὶ οἱ μάζες θὰ πάρουν ἕνα καλὸ μάθημα!»

Ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ προβλέψει ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὅτι μόνο τέσσερα χρόνια ἀργότερα, στὰ 1921, στὶς ἔνδοξες ἡμερομηνίες τοῦ Φλεβάρη — 25 καὶ 28 γιὰ τὴν ἀκρίβεια — οἱ ἐργάτες τῆς Πετρούπολης θὰ ἐπαναστατοῦσαν ἐνάντια στὴν καινούρια «κομμουνιστική» κυβέρνηση;

Ἐπικρατεῖ μιὰ γνώμη ποὺ βρίσκει κάποιαν ἀπήχηση ἀνάμεσα στοὺς ἀναρχικούς. Ἰσχυρίζονται ὅτι κάτω ἀπ' τὶς δεδομένες συνθῆκες, οἱ Ρῶσσοι ἀναρχικοί, ἐγκαταλείποντας γιὰ λίγο τὴν ἄρνησή τους ἀπέναντι στὴν πολιτικὴ τῶν κομμάτων, στὴ δημαγωγία, στὴν ἐξουσία κλπ. θά 'πρεπε νὰ ἐνεργήσουν «ἀλὰ μπολσεβίκους», δηλαδὴ νὰ σχηματίσουν ἕνα εἶδος πολιτικοῦ κόμματος καὶ νὰ ἐπιχειρήσουν νὰ καταλάβουν προσωρινὰ τὴν ἐξουσία. Στὴν περίπτωση αὐτή, λένε, θὰ μποροῦσαν νὰ «παρασύρουν τὶς μάζες» πίσω τους, νὰ ἐπικρατήσουν πάνω στοὺς μπολσεβίκους καί, καταλαμβάνοντας τὴν ἐξουσία, νὰ «ὀργανώσουν κατόπι τὴν ἀναρχία».

Θεωρῶ αὐτὸ τὸ συλλογισμὸ σὰν θεμελιακὰ κι ἐπικίνδυνα λαθεμένο.

Ἀκόμη κι' ἂν οἱ ἀναρχικοὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ εἶχαν καταφέρει νὰ νικήσουν (πράγμα ποὺ εἶναι πολὺ ἀμφίβολο), ἡ νίκη αὐτὴ θά 'χε πληρωθεῖ μὲ τὴν «προσωρινή» παραίτηση ἀπὸ τὴ βασικὴ ἀρχὴ τοῦ ἀναρχισμοῦ, καὶ δὲ θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ καταλήξει στὸ θρίαμβο αὐτῆς τῆς ἀρχῆς. Παρασυρμένοι ἀπ' τὴ

δύναμη καὶ τὴ λογικὴ τῶν πραγμάτων, οἱ ἀναρχικοὶ στὴν ἐξουσία — τί ἀνοησία! — δὲν θὰ εἶταν παρὰ μιὰ π α ρ α λ λ α γ ή τ ο ῦ μ π ο λ σ ε β ι κ ι σ μ ο ῦ.

(Θεωρῶ πὼς τὰ πρόσφατα γεγονότα τῆς Ἱσπανίας καὶ ἡ στάση μερικῶν ἱσπανῶν «ἀναρχικῶν» ποὺ δέχτηκαν κυβερνητικὰ πόστα, πέφτοντας ἔτσι μέσα στὴ χοάνη τῆς πολιτικῆς, καὶ περιορίζοντας στὸ μηδὲν τὴν ἀληθινὴ ἀναρχικὴ δράση, ἐπιβεβαιώνουν ὡς ἕνα μεγάλο βαθμὸ τὴν ἄποψή μου).

Ἂν μιὰ παρόμοια μέθοδος μποροῦσε νὰ φέρει τὸ ζητούμενο ἀποτέλεσμα, ἂν εἶταν δυνατὸ νὰ καταστρέψουμε τὴν ἐξουσία μέσω τῆς ἐξουσίας, τότε ὁ ἀναρχισμὸς δὲν θά 'χε κανένα λόγο ὕπαρξης. «Κατ' ἀρχήν», ὅλοι οἱ ἄνθρωποι «εἶναι ἀναρχικοί». Ἂν οἱ κομμουνιστές, οἱ σοσιαλιστές, κλπ., δὲν εἶναι στὴν π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η τ α, τοῦτο ὀφείλεται ἀκριβῶς στὸ ὅτι πιστεύουν πὼς μποροῦν νὰ φτάσουν στὴν ἀταξικὴ καὶ ἀκρατικὴ κοινωνία περνώντας μέσ' ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐξουσίας. (Ἐδῶ μιλάω γιὰ τοὺς εἰλικρινεῖς ἀνθρώπους). Λοιπόν, ἂν θέλουμε νὰ καταργήσουμε τὴν ἐξουσία, μέσω τῆς ἐξουσίας καὶ μὲ τὶς «μάζες ποὺ θὰ παρασυρθοῦν πίσω μας», εἴμαστε μπολσεβίκοι, σοσιαλιστὲς κι ὅ,τι ἄλλο, ἀλλὰ δὲν εἴμαστε ἀναρχικοί. Εἴμαστε ἀναρχικοί, ἀκριβῶς ἐπειδὴ θεωροῦμε σὰν ἀδύνατη τὴν κατάργηση τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ Κράτους μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ Κράτους (καὶ μὲ τὶς μάζες νὰ παρασύρονται πίσω μας). Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ καταφεύγουμε σ' αὐτὰ τὰ μέσα — ἔστω καὶ «στιγμιαῖα» καὶ μὲ τὶς πιὸ καλὲς προθέσεις — παύουμε νὰ εἴμαστε ἀναρχικοί, καταργοῦμε κι ἀπαρνιόμαστε τὸν ἀναρχισμό, ἐντασσόμαστε στὴν μπολσεβίκικη ἄποψη.

Ἡ ἰδέα τῆς ἀπόπειρας νὰ παρασυρθοῦν οἱ μάζες πίσω ἀπ' τὴν ἐξουσία εἶναι ἀντίθετη μὲ τὸν ἀναρχισμὸ πού, ἀκριβῶς, δὲν πιστεύει ὅτι οἱ ἄνθρωποι μποροῦν ποτὲ νὰ φτάσουν στὴν πραγματική τους χειραφέτηση ἀκολουθώντας αὐτὸ τὸ δρόμο.

Θυμᾶμαι μὲ τὴν εὐκαιρία μιὰ συνομιλία μου μὲ τὴν πολὺ γνωστὴ συντρόφισσα Μαρία Σπιριντόνοβνα, ἐμψυχώτρια τοῦ σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος τῆς 'Αριστερᾶς, στὰ 1919 (ἢ 1920) στὴ Μόσχα.

(Μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς της ἡ Μαρία Σπιριντόνοβνα εἶχε ἐκτελέσει παλιότερα ἕναν ἀπ' τοὺς πιὸ ἄγριους σατράπες τοῦ τσάρου. Εἶχε ὑποστεῖ βασανιστήρια, ἔφτασε κοντὰ στὸ θάνατο

κι ἔμεινε πολλὰ χρόνια στὰ κάτεργα. Ἀπελευθερωμένη μὲ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917, προσχώρησε στὸ σοσιαλεπαναστατικὸ κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς, κι ἔγινε ἀπὸ τοὺς στυλοβάτες του. Εἶταν μιὰ πολὺ εἰλικρινὴς ἐπαναστάτρια, ἀφοσιωμένη, ποὺ ὅλοι τὴν ἄκουαν κι ὅλοι τὴν ἐκτιμοῦσαν).

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συνομιλίας μας μὲ βεβαίωσε ὅτι οἱ σοσιαλεπαναστάτες τῆς Ἀριστερᾶς θεωροῦσαν τὴν ἐξουσία κάτω ἀπὸ μιὰ πολὺ περιορισμένη μορφή, πολὺ ἀνθρώπινη καὶ προπάντων πολὺ προσωρινή. «Ἀκριβῶς τὸ αὐστηρὰ ἀπαραίτητο, ποὺ θὰ ἐπιτρέψει, ὅσο γίνεται πιὸ γρήγορα, νὰ τὸ ἐξασθενήσουμε ἀκόμη περισσότερο, νὰ τὸ ἐκμηδενίσουμε καὶ νὰ τ' ἀφήσουμε νὰ σβήσει». — «Μὴ γελιέσθε — τῆς λέω — ἡ ἐξουσία δὲν εἶναι σὰ μιὰ πήλινη μπίλια ποὺ ὅσο κυλᾶ φθείρεται, ἀποσυντίθεται· εἶναι πάντα μιὰ χιονοστιβάδα ποὺ ὅσο κυλᾶ, ὅλο καὶ μεγαλώνει σὲ ὄγκο. Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ βρεθεῖτε στὴν ἐξουσία θὰ κάνετε ὅπως οἱ ἄλλοι».

Καὶ οἱ ἀναρχικοὶ τὸ ἴδιο, θὰ μποροῦσα νὰ προσθέσω.

Μέσα στὸν ἴδιο κύκλο σκέψεων, θυμοῦμαι τώρα μιὰν ἄλλη ἐκπληκτικὴ περίπτωση.

Στὰ 1919 βρισκόμουνα στὴν Οὐκρανία. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ λαϊκὲς μάζες εἶχαν κιόλας ἀπογοητευτεῖ σοβαρὰ ἀπ' τὸ μπολσεβικισμό. Ἡ ἀναρχικὴ προπαγάνδα στὴν Οὐκρανία (ὅπου οἱ μπολσεβίκοι δὲν εἶχαν ἀκόμα ὁλοκληρωτικὰ ἐκμηδενίσει) ἄρχιζε νὰ σημειώνει ζωηρὴ ἐπιτυχία.

Ἕνα βράδι, μερικοὶ κόκκινοι στρατιῶτες, σταλμένοι ἀπ' τὰ συντάγματά τους, ἦρθαν στὰ γραφεῖα τῆς Ὁμάδας μας τοῦ Χάρκοβο καὶ μᾶς δήλωσαν τ' ἀκόλουθα: «Πολλὲς μονάδες τῆς φρουρᾶς, ἔχοντας ἀπογοητευτεῖ μὲ τὸ μπολσεβικισμὸ καὶ δείχνοντας συμπάθεια στοὺς ἀναρχικούς, εἶναι ἕτοιμες γιὰ δράση. Θὰ μποροῦσαν νὰ συλλάβουν, χωρὶς φασαρία, μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς νύχτες, τὰ μέλη τῆς μπολσεβίκικης κυβέρνησης τῆς Οὐκρανίας καὶ νὰ σχηματίσουν μιὰ κυβέρνηση ἀπὸ ἀναρχικοὺς ποὺ θὰ ἦταν ὁπωσδήποτε καλύτεροι. Κανένας δὲ θά 'φερνε ἀντίρρηση, ὅλοι ἔχουν βαρεθεῖ τὴν ἐξουσία τῶν μπολσεβίκων. Ζητοῦμε λοιπὸν ἀπ' τὸ ἀναρχικὸ κόμμα — λένε — νὰ συμφωνήσει μαζί μας, νὰ μᾶς ἐξουσιοδοτήσει νὰ δράσουμε ἐξ ὀνόματός του γιὰ νὰ προετοιμάσουμε τὴν κατάσταση, νὰ προχωρήσουμε στὴ σύλληψη τῆς σημερινῆς κυβέρνησης καὶ νὰ πά-

ρετε τὴν ἐξουσία στὴ θέση της μὲ τὴ βοήθειά μας. Βρισκόμαστε ὁλοκληρωτικὰ στὴ διάθεση τοῦ ἀναρχικοῦ κόμματος».

Ἡ παρεξήγηση ἦταν φανερή. Καὶ μόνο ὁ ὅρος «ἀναρχικὸ κόμμα» τὴ μαρτυροῦσε. Οἱ γενναῖοι αὐτοὶ στρατιῶτες δὲν ἤξεραν τίποτα ἀπὸ τὸν ἀναρχισμό. Θά 'πρεπε νὰ εἶχαν ἀκούσει ἀόριστα νὰ μιλοῦν γιὰ ἀναρχισμό, ἢ θά 'χαν παρακολουθήσει κάποια συγκέντρωσή μας.

Μὰ τὸ γεγονὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ παραμένει. Δυὸ πιθανὲς λύσεις ἐμφανίζονταν μπροστά μας: ἢ θὰ φροντίζαμε νὰ ἐπωφεληθοῦμε ἀπ' αὐτὴ τὴν παρεξήγηση δίνοντας ἐντολὴ νὰ συλλάβουν τὴ μπολσεβίκικη κυβέρνηση, καὶ νὰ «καταλάβουμε τὴν ἐξουσία» στὴν Οὐκρανία· ἢ νὰ ἐξηγήσουμε στοὺς στρατιῶτες τὸ λάθος τους, νὰ τοὺς δώσουμε νὰ καταλάβουν τὴ βαθύτερη ἔννοια τοῦ ἀναρχισμοῦ καὶ νὰ παραιτηθοῦμε ἀπ' αὐτὴ τὴν περιπέτεια.

Φυσικά, ἀποφασίσαμε τὴ δεύτερη αὐτὴ λύση. Ἐπὶ δυὸ ὧρες ἐξηγοῦσα στοὺς στρατιῶτες τὴν ἄποψή μας: «Ἂν, τοὺς εἶπα τότε, οἱ τεράστιες μάζες τοῦ λαοῦ ξεσηκώνονταν γιὰ μιὰ καινούργια ἐπανάσταση, ἐγκαταλείποντας ειλικρινὰ τὴν κυβέρνηση καὶ συνειδητοποιώντας ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν μὲ μιὰν ἄλλη γιὰ νὰ ὀργανώσουν τὴν καινούρια ζωή τους πάνω σ' ἄλλες βάσεις, αὐτὴ θὰ εἶταν ἡ καλή, ἡ ἀληθινὴ Ἐπανάσταση, κι ὅλοι οἱ ἀναρχικοὶ θὰ βάδιζαν στὸ πλευρὸ τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ἀλλὰ ἂν ἐμεῖς — μιὰ ὁμάδα ἀνθρώπων — συλλάβουμε τὴ μπολσεβίκικη κυβέρνηση γιὰ νὰ πάρουμε τὴ θέση της, τίποτα δὲ θὰ 'χει ἀλλάξει στὸ βάθος. Καὶ στὴ συνέχεια, παρασυρμένοι ἀπ' τὸ ἴδιο σύστημα, δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ κάνουμε τίποτα καλύτερο ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους».

Οἱ στρατιῶτες στὸ τέλος κατάλαβαν τὶς ἐξηγήσεις μου κι ἔφυγαν δίνοντας ὅρκο ν' ἀγωνιστοῦν ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα γιὰ τὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση καὶ γιὰ τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα.

Μὰ αὐτὸ ποὺ εἶν' ἀκατανόητο εἶναι τὸ ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ στὶς μέρες μας «ἀναρχικοὶ» — καὶ ὄχι οἱ «τελευταῖοι» — ποὺ μὲ κατηγοροῦν γιατὶ δὲν «καταλάβαμε» τὴν «ἐξουσία» ἐκείνη τὴ στιγμή. Κατὰ τὴ γνώμη τους θὰ 'πρεπε νὰ προχωρήσουμε μπροστά, νὰ συλλάβουμε τὴ μπολσεβίκικη κυβέρνηση καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦμε στὴ θέση τους. Ἰσχυρίζονται ὅτι κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο χάσαμε μιὰ πολὺ καλὴ εὐκαιρία νὰ ὑλοποιήσουμε τὶς ἰδέες μας... μὲ τὴν βοήθεια τῆς ἐξουσίας, δη-

λαδὴ μὲ κάτι ποὺ εἶν' ὁλότελα ἀντίθετο στὶς ἴδιες τὶς ἰδέες μας.

Πόσες φορὲς δὲν εἶπα στὸ ἀκροατήριό μου, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης: «Μὴ ξεχνᾶτε πὼς γ ι ὰ σ ᾶ ς, π ά ν ω ἀπὸ σᾶς, στὴ δ ι κ ή σ α ς θέση κανένας δὲ θὰ μπορέσει νὰ κάνει ποτὲ τίποτα. Ἡ «καλύτερη» κυβέρνηση θὰ ὁδηγηθεῖ ἀναπόφευκτα σὲ ἀποτυχία. Κι ἂν μιὰ μέρα μάθετε πὼς ἔχοντας μπεῖ στὸν πειρασμὸ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ καὶ ἐξουσιαστικὴ ἰδέα, ἐγώ, ὁ Βολίν, δέχτηκα μιὰ κυβερνητικὴ θέση, ἔχοντας γίνει «ἐπίτροπος», ἢ «ὑπουργός», ἢ κάτι παρόμοιο, δυὸ βδομάδες ἀργότερα, σύντροφοι, θὰ μπορεῖτε νὰ μὲ τουφεκίσετε μ' ὅλη τὴν πνευματικὴ σας ἠρεμία καὶ μὲ ἥσυχη τὴ συνείδησή σας, ξέροντας ὅτι πρόδωσα τὴν ἀλήθεια, τὸ ἀληθινὸ ἰδανικὸ καὶ τὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση!»

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΟΧΤΩΒΡΗ

I. — ΟΙ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ. ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΝΑΜΕΣΑ Σ' ΑΥΤΟΥΣ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΑΝΑΡΧΙΚΟΥΣ

ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ. — ΠΡΩΤΟΙ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΙ. — ΠΡΩΤΕΣ ΕΞΑΠΑΤΗΣΕΙΣ. — ΟΙ ΜΟΙΡΑΙΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΣ. — Ὁ ἀγώνας ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἀντιλήψεις τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης, τὴν κρατιστικὴ-συγκεντρωτικὴ καὶ τὴν ἀντιεξουσιαστική- φεντεραλιστικὴ εἶταν ἄνισος μέσα σ' αὐτὴ τὴ Ρωσσία τοῦ 1917.

Ἡ κρατιστικὴ ἀντίληψη ἐπικράτησε. Ἡ μπολσεβίκικη κυβέρνηση ἐγκαταστάθηκε στὸ θρόνο ποὺ χήρευε. Ὁ Λένιν ἔγινε ὁ ἀδιαμφισβήτητος ἀρχηγός. Σ' αὐτὸν καὶ στὸ κόμμα του εἶταν ποὺ ἔπεφτε ἡ εὐθύνη νὰ σταματήσει τὸν πόλεμο, ν' ἀντιμετωπίσει ὅλα τὰ προβλήματα τῆς Ἐπανάστασης καὶ νὰ τὴν ὁδηγήσει στὸ δρόμο τῆς ἀληθινῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης.

Ἡ πολιτικὴ ἰδέα ἐπικράτησε. Τώρα αὐτὴ εἶταν ποὺ θὰ δοκιμαζόταν. Θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια μὲ ποιὸ τρόπο τὸ ἔκανε.

Ἡ νέα κυβέρνηση — ἡ μπολσεβίκικη — εἶταν στὴν πραγματικότητα μιὰ κυβέρνηση διανοούμενων, δογματικῶν μαρξιστῶν. Ἔχοντας ἐγκατασταθεῖ στὴν ἐξουσία, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἀντιπροσωπεύουν τοὺς ἐργάτες κι ὅτι ξέρουν, μόνο αὐτοί, τὴν ἀληθινὴ μέθοδο γιὰ νὰ τοὺς ὁδηγήσουν πρὸς τὸ σοσιαλισμό, ἐπιδίωκαν νὰ κυβερνήσουν, πάνω ἀπ' ὅλα, μέσω διαταγμάτων καὶ νόμων, ποὺ οἱ μάζες τῶν ἐργαζομένων καλοῦνταν νὰ ἐγκρίνουν καὶ νὰ ἐφαρμόζουν στὴν πράξη .

Στὴν ἀρχὴ ἡ κυβέρνηση κι ὁ ἀρχηγός της ὁ Λένιν ἔδειξαν ὅτι παραμένουν πιστοὶ ἐκτελεστὲς τῆς θέλησης τοῦ λαοῦ· ὅπως καὶ νὰ ’ναι, προσπαθοῦσαν νὰ δικαιολογοῦν μπροστὰ σ’ αὐτὸ τὸ λαὸ τὶς ἀποφάσεις, τὶς ἐνέργειές τους καὶ τὶς δραστηριότητες τῆς κυβέρνησης. Ἔτσι, λόγου χάρη, τὰ πρῶτα τους μέτρα, καὶ συγκεκριμένα τὸ πρῶτο ἐπίσημο βῆμα πρὸς τὴν ἄμεση εἰρήνη (διάταγμα τῆς 28ης Ὀχτώβρη 1917) καὶ τὸ διάταγμα ποὺ ἀπόδινε στοὺς ἀγρότες τὴ γῆ (26 τοῦ Ὀχτώβρη), ἐγκρίθηκαν ἀπ’ τὸ Συνέδριο τῶν Σοβιὲτ ποὺ ἐπικρότησε τὴν κυβέρνηση. Ἄλλωστε ὁ Λένιν ἤξερε προκαταβολικὰ ὅτι αὐτοὶ οἱ νόμοι θὰ γίνονταν δεκτοὶ μὲ ἱκανοποίηση κι ἀπὸ τὸ λαὸ κι ἀπὸ τοὺς ἐπαναστατικοὺς κύκλους. Στὸ βάθος ὅμως δὲν εἶταν τίποτ’ ἄλλο ἀπὸ μιὰ ἐπικύρωση τῆς κατάστασης ποὺ ὑπῆρχε.

Ἀπ’ τὴν ἄλλη μεριὰ ὁ Λένιν ἔκρινε ἀκόμη ἀπαραίτητο νὰ δικαιολογήσει μπροστὰ στὴν Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Σοβιὲτ τὴ διάλυση τῆς Συντακτικῆς Συνέλευσης (τὸ Γενάρη τοῦ 1918).

Αὐτὴ ἡ πράξη τῆς Ἐπανάστασης — ποὺ εἶταν μιὰ ἀπ’ τὶς πρῶτες — ἀξίζει νὰ μελετηθεῖ μὲ πιότερες λεπτομέρειες.

Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ. — Ὁ ἀναγνώστης ξέρει ὅτι οἱ ἀναρχικοί, σ’ ἀπόλυτη συμφωνία μὲ τὸ σύνολο τῆς ἐπαναστατικῆς καὶ κοινωνικῆς τους θεωρίας, εἶταν ἀντίθετοι μὲ τὴ σύγκληση τῆς Συντακτικῆς.

Νὰ μὲ ποιὰ λόγια ἀνέπτυξαν τὶς ἀπόψεις τους στὸ ἄρθρο τῆς ἑβδομαδιαίας ἐφημερίδας τῆς Πετρούπολης «Γκόλος Τρούντα», Νο 19 τῆς 18 Νοέμβρη — 1 Δεκέμβρη 1917:

Σύντροφοι ἐργάτες, ἀγρότες, στρατιῶτες, ναῦτες κι’ ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι.

Νὰ καὶ πάλι ποὺ μᾶς καλοῦν σ’ ἐκλογὲς γιὰ τὴ Συντακτικὴ Ἐθνοσυνέλευση.

Εἶναι πιθανὸ πὼς σὲ λίγο αὐτὴ ἡ Συντακτικὴ θὰ συγκληθεῖ καὶ θ’ ἀρχίσει νὰ συνεδριάζει.

Ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα — συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μπολσεβίκων — παραδίνουν τὴν κατοπινὴ τύχη τῆς Ἐπανάστασης, τῆς χώρας καὶ τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ, στὰ χέρια αὐτοῦ τοῦ κεντρικοῦ ὀργάνου.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἔχουμε καθῆκον νὰ στρέψουμε τὴν προσοχή σας σὲ δύο πιθανοὺς κινδύνους.

Π ρ ῶ τ ο ς κ ί ν δ υ ν ο ς : οἱ μπολσεβίκοι δὲν θὰ ἔχουν στὴ Συνταχτικὴ μιὰ ἰσχυρὴ πλειοψηφία (ἢ μάλιστα θὰ βρεθοῦν στὴ θέση τῆς μειοψηφίας).

Στὴν περίπτωση αὐτή, ἡ Συνταχτικὴ θὰ εἶναι καὶ πάλι ἕνας ἀνώφελος, πολύχρωμος, σοσιαλ-ἀστικὸς πολιτικὸς θεσμός. Θά 'ναι καὶ πάλι ἕνα ἄχρηστο ἀντηχεῖο λόγων, κατὰ τὸ πρότυπο τῆς «Κρατικῆς Συνέλευσης» τῆς Μόσχας, τῆς «Δημοκρατικῆς Συνέλευσης» τῆς Πετρούπολης, τῆς «Προσωρινῆς Συνέλευσης τῆς Δημοκρατίας» κτλ. Θὰ ἐξακολουθήσει τὶς ἀνώφελες, μάταιες συζητήσεις καὶ διαφωνίες. Θὰ βάλει ἕνα φραγμὸ στὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση.

Ἂν δὲ θέλουμε νὰ ὑπογραμμίσουμε ἔντονα αὐτὸ τὸν κίνδυνο εἶναι γιατὶ ἐλπίζουμε πὼς στὴν περίπτωση αὐτὴ οἱ μάζες θὰ φροντίσουν, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, νὰ σώσουν τὴν Ἐπανάσταση μὲ τὰ ὅπλα στὸ χέρι καὶ νὰ τὴν προωθήσουν πάνω στὸν ἀληθινὸ δρόμο.

Μὰ ὀφείλουμε νὰ ποῦμε, ἀναφορικὰ μ' αὐτὸ τὸν κίνδυνο, ὅτι οἱ μάζες τῶν ἐργαζομένων δ ὲ ν ἔ χ ο υ ν κ α μ ι ὰ ἀ ν ά γ κ η ἀπὸ μιὰ νέα τέτοια ἀναστάτωση. Οἱ μάζες θὰ μποροῦσαν καὶ θά 'πρεπε νὰ τὴν ἀποφύγουν. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν νὰ σπαταλοῦμε ἐνεργητικότητα καὶ χρῆμα γιὰ νὰ δημιουργοῦμε καὶ νὰ διατηροῦμε ἕναν ἄχρηστο θεσμό; (Καί, στὸ μεταξύ, ἡ Ἐπανάσταση τῶν ἐργαζόμενων νὰ σταματᾶ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά!). Γιὰ ποιό λόγο νὰ θυσιάσουμε καὶ πάλι δυνάμεις καὶ αἷμα γιὰ νὰ καταπολεμήσουμε ἀργότερα αὐτὸ τὸ θεσμὸ τὸν ἀνόητο καὶ στεῖρο μὲ σκοπὸ νὰ «σώσουμε» (πόσες φορὲς ἀκόμη;) τὴν Ἐπανάσταση, καὶ νὰ τὴ βγάλουμε ἀπὸ ἕνα «νεκρὸ σημεῖο»; Αὐτὲς οἱ δυνάμεις κι' αὐτὲς οἱ προσπάθειες θὰ μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν, πρὸς ὄφελος τεράστιο τῆς Ἐπανάστασης, τοῦ λαοῦ καὶ τῆς χώρας, γιὰ νὰ ὀ ρ γ α ν ω θ ο ῦ ν ο ἱ μ ά ζ ε ς τ ῶ ν ἐ ρ γ α ζ ό μ ε ν ω ν μ ὲ τ ρ ό π ο ἄ μ ε σ ο κ α ὶ σ τ ὴ ν ἴ δ ι α τ ὴ β ά σ η : στὰ χωριά, στὶς πόλεις, στὶς ἐπιχειρήσεις κτλ.· γιὰ νὰ συνδεθοῦν αὐτοὶ οἱ ὀργανισμοὶ ἀπὸ τὰ κάτω, σὲ κομμοῦνες καὶ σὲ ὁμοσπονδίες χωριῶν καὶ πόλεων, ἐλεύθερες, μ' ἕναν τρόπο φυσιολογικὸ κι' ἄμεσο πάνω στὴ βάση τῆς ἐργασίας κι' ὄχι στὴ βάση τῆς πολιτικῆς ἢ τῆς προσχώρησης σ' αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο κόμμα· γιὰ νὰ καταλήξουν κατόπι σὲ ἑνοποιήσεις περιφερειακές, κτλ. Αὐτὲς οἱ δυνάμεις κι' αὐτὲς οἱ προσπάθειες θά 'πρεπε νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ νὰ ὀργανωθεῖ ἄμεσα κι' ἐνεργητικὰ ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν ἐργοστασίων μὲ πρῶτες ὕλες καὶ καύσιμα, γιὰ νὰ βελτιωθοῦν οἱ ἐπικοινωνίες, γιὰ νὰ ὀργανωθοῦν οἱ ἀνταλλαγὲς κι' ὁλόκληρη ἡ νέα οἰκονομία γενικά· τέλος γιὰ νὰ ἐξαπολυθεῖ ἕνας ἄμεσος ἀγώνας ἐνάντια στὰ κατάλοιπα τῆς ἀντίδρασης (προπάντων ἐνάντια στὸ πολὺ ἐνοχλητικὸ κίνημα τοῦ Καλέντιν στὴ Μεσημβρινὴ Ρωσσία).

Δεύτερος κίνδυνος: οἱ μπολσεβίκοι θ' ἀποκτήσουν μέσα στὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση μιὰ **ἰσχυρὴ πλειοψηφία**.

Στὴν περίπτωση αὐτή, ἔχοντας θριαμβεύσει ἄνετα πάνω στὴν «ἀντιπολίτευση» καὶ συντρίβοντάς την χωρὶς δυσκολία, θὰ γίνουν κατὰ ἕνα τρόπο σταθερὸ καὶ σίγουρο, **νόμιμοι** κύριοι τῆς χώρας καὶ τῆς κατάστασης γενικά: κύριοι ἀναγνωρισμένοι φανερὰ ἀπ' τὴν «πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ». Αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς ποὺ οἱ μπολσεβίκοι ζητοῦν νὰ πετύχουν μὲ τὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὴν ἔχουν ἀνάγκη. Ἡ Συνταχτικὴ ὀφείλει νὰ ἑδραιώσει καὶ νὰ «νομιμοποιήσει» τὴν ἐξουσία τους.

Σύντροφοι, **αὐτὸς ὁ κίνδυνος εἶναι πολὺ πιὸ σημαντικός, πολὺ πιὸ σοβαρὸς ἀπ' τὸν πρῶτο.**

Σύντροφοι, προσοχή!

Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ἑδραιώσουν καὶ θὰ «νομιμοποιήσουν» τὴν ἐξουσία τους, οἱ μπολσεβίκοι — ποὺ εἶναι σοσιαλδημοκράτες, πολιτικοὶ καὶ κρατιστές, δηλαδὴ ἄνθρωποι συγκεντρωτικῆς κι' ἐξουσιαστικῆς δράσης — θ' ἀρχίσουν νὰ διακανονίζουν τὴ ζωὴ τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ μὲ κυβερνητικά, δικτατορικὰ μέσα, ποὺ θὰ ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὸ κέντρο. Ἡ ἕδρα τους στὴν Πετρούπολη θὰ ὑπαγορεύει τὴ θέληση τοῦ Κόμματος σ' ὁλόκληρη τὴ Ρωσσία, θά 'χει στὴ διάθεσή της ὅλη τὴ χώρα. **Τὰ Σοβιὲτ σας κι' οἱ ἄλλοι τοπικοὶ ὀργανισμοί σας θὰ μεταβληθοῦν σιγὰ-σιγὰ σὲ ἁπλὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα τῆς θέλησης τῆς κεντρικῆς κυβέρνησης.** Ἀντὶ γιὰ τὴ δημιουργικὴ ἐργασία τῶν μαζῶν, ἀντὶ γιὰ μιὰ ἐλεύθερη ἑνοποίηση **ἀπὸ τὰ κάτω**, θὰ παρακολουθήσουμε τὴν ἐγκαθίδρυση ἑνὸς ἐξουσιαστικοῦ, πολιτικοῦ καὶ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, ποὺ θὰ ἐνεργεῖ **ἀπὸ τὰ πάνω** καὶ θὰ συντρίβει τὰ πάντα μὲ τὴ σιδερένια γροθιά του. Τὰ Σοβιὲτ καὶ τ' ἄλλα ὄργανα θὰ ὀφείλουν νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἐκτελοῦν! Αὐτὸ θ' ἀποκαλεῖται «πειθαρχία». Δυστυχία σ' ὅποιον δὲν θά 'ναι σύμφωνος μὲ τὴν κεντρικὴ ἐξουσία, καὶ δὲν θὰ κρίνεται χρήσιμος γιὰ νὰ τὴν ἐξυπηρετήσει! Ἔχοντας ἐνισχυθεῖ μὲ τὴ «γενικὴ ἔγκριση» τοῦ πληθυσμοῦ, αὐτὴ ἡ ἐξουσία θὰ τοὺς ἀναγκάσει νὰ ὑποταχθοῦν.

Προσοχή, σύντροφοι!

Νὰ παρατηρεῖτε σωστὰ καὶ νὰ θυμᾶστε!

Ὅσο περισσότερο ἐπισημοποιεῖται ἡ ἐπιτυχία τῶν μπολσεβίκων, ὅσο ἡ θέση τους ἑδραιώνεται, τόσο πιὸ πολὺ ἡ δράση τους θὰ παίρνει **ἐξουσιαστικὴ** μορφή, δηλαδὴ θὰ γίνεται πιὸ ξεκάθαρη καὶ πιὸ συγκεκριμένη ἡ συγκρότηση καὶ ὑπεράσπιση τῆς πολιτικῆς καὶ συγκεντρωτικῆς ἐξουσίας τους. Θὰ ἀρχίσουν νὰ δίνουν διαταγὲς ὅλο καὶ

πιὸ κατηγορηματικὲς στὶς τοπικὲς ὀργανώσεις καὶ στὰ Σοβιέτ. Θὰ προσπαθήσουν νὰ ἐπιβάλουν ἀπὸ τὰ πάνω τὴν πολιτική τους, χωρὶς νὰ διστάσουν νὰ χρησιμοποιήσουν ἔνοπλη βία σὲ περίπτωση ἀντίστασης.

Όσο πιὸ πολὺ θὰ ἑδραιώνεται ἡ ἐξουσία τους, τόσο περισσότερο ὁ κίνδυνος θὰ γίνεται συγκεκριμένος, γιατὶ ἡ δράση τους θὰ γίνεται ὅλο καὶ πιὸ σίγουρη, πιὸ σταθερή. Κάθε καινούργια ἐπιτυχία — κι' αὐτὸ θὰ τὸ δεῖτε! — θὰ τοὺς ξεσηκώνει ἀκόμη περισσότερο τὰ μυαλά. Κάθε μέρα μιᾶς τέτοιας ἐπιτυχίας θὰ φέρνει τὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση πιὸ κοντὰ σ' αὐτὸ τὸν κίνδυνο. Ἡ συσσώρευση τῶν ἐπιτυχιῶν τους θὰ σημαίνει ὅτι ὁ κίνδυνος γίνεται πιὸ σοβαρός.

Μπορεῖτε ἄλλωστε νὰ τὸ δεῖτε αὐτὸ ἀπὸ τώρα κιόλας.

Παρατηρεῖστε προσεχτικὰ τὶς τελευταῖες διαταγὲς καὶ τὰ μέτρα ποὺ πῆρε ἡ καινούρια ἐξουσία. Ἀπὸ τώρα κιόλας μπορεῖτε ὅλοι σας ν' ἀντιληφθεῖτε ξεκάθαρα τὴν τάση τῆς μπολσεβίκικης ἡγεσίας νὰ διακανονίζει τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ κατὰ πολιτικὸ κι' ἐξουσιαστικὸ τρόπο, μέσω τοῦ κέντρου ποὺ τοῦ ἐπιβάλλεται. Ἀπὸ τώρα κι' ὅλας οἱ ἀρχηγοί τους δίνουν ρητὲς διαταγὲς στὴ χώρα. Ἀπὸ τώρα κιόλας βλέπουμε καθαρὰ πὼς ἀντιλαμβάνονται τὸ σύνθημα «Όλη ἡ ἐξουσία στὰ Σοβιέτ» σὰν ἰσχὺ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας τῆς Πετρούπολης, μιᾶς ἐξουσίας ὅπου τὰ Σοβιὲτ καὶ τ' ἄλλα τοπικὰ ὄργανα θὰ πρέπει νὰ ὑποταχθοῦν σὰν ἁπλὰ ἐκτελεστικὰ ὄργανα.

Αὐτὸ συμβαίνει τ ώ ρ α ποὺ οἱ μπολσεβίκοι νοιώθουν ἀκόμη ἔντονη τὴν ἐξάρτησή τους ἀπ' τὶς μάζες καί, φυσικά, φοβοῦνται νὰ προκαλέσουν ἀπογοητεύσεις· τώρα ποὺ ἡ ἐπιτυχία τους δὲν εἶν' ἀκόμη ὁλοκληρωτικὰ ἐξασφαλισμένη κι' ἐξαρτᾶται ἀπόλυτα ἀπ' τὴ στάση τῶν μαζῶν ἀπέναντί τους.

Τί θὰ γίνει λοιπὸν ὅταν ἡ ἐπιτυχία τους καταστεῖ τετελεσμένο γεγονὸς κι' ὅταν οἱ μάζες θὰ τοὺς ἔχουν περιβάλει μὲ μιὰ ἐνθουσιαστικὴ καὶ σταθερὴ ἐμπιστοσύνη;

Σύντροφοι ἐργάτες, ἀγρότες, στρατιῶτες!

Μὴ χάνετε ποτὲ ἀπ' τὰ μάτια σας αὐτὸ τὸν κίνδυνο!

Νά 'στε ἕτοιμοι νὰ ὑπερασπιστεῖτε τὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση καὶ τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία τῶν ὀργανώσεών σας καὶ τῆς δράσης σας — παντοῦ ὅπου κι' ἂν βρίσκεστε — ἐνάντια στὴ βία καὶ στὸ ζυγὸ τῆς καινούριας Ἐξουσίας, τοῦ καινούριου ἄρχοντα: τοῦ συγκεντρωτικοῦ Κράτους, καὶ τῶν νέων σφετεριστῶν: τῶν ἀρχηγῶν τῶν πολιτικῶν κομμάτων.

Νά 'στε ἕτοιμοι νὰ ἐνεργήσετε κατὰ τρόπο ποὺ οἱ ἐπιτυχίες τῶν μπολσεβίκων — ἂν αὐτὲς οἱ ἐπιτυχίες τοὺς πάρουν τὰ μυαλὰ καὶ τοὺς μετατρέψουν σὲ σφετεριστὲς — νὰ γίνουν ὁ τάφος τους.

Νά 'σαστε ἕτοιμοι νὰ βγάλετε τὴν Ἐπανάσταση ἀπὸ μιὰ καινούρια φυλακή.

Μὴ ξεχνᾶτε πὼς μόνο ἐ σ ε ῖ ς ο ἱ ἴ δ ι ο ι ὀφείλετε καὶ μπορεῖτε νὰ οἰκοδομήσετε καὶ νὰ θημιουργήσετε τὴν καινούρια ζωὴ

σας μέσ' ἀπὸ τὶς ἐλεύθερες τοπικὲς ὀργανώσεις σας καὶ τὶς ὁμοσπονδίες τους. 'Αλλιώτικα, τὴ ζωὴ αὐτὴ δὲ θὰ τὴ δεῖτε ποτέ!

Οἱ μπολσεβίκοι σᾶς λένε συχνὰ τὰ ἴδια πράγματα.

Τόσο τὸ καλύτερο, φυσικά, ἄν, στὸ κάτω τῆς γραφῆς, ἐνεργήσουν ἀνάλογα μ' αὐτὰ ποὺ λένε.

'Αλλά, σύντροφοι, κάθε καινούρια ἀφεντικά, ποὺ ἡ κατάστασή τους ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴ συμπάθεια καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν μαζῶν, μιλοῦν στὴν ἀρχὴ μιὰ γλυκιὰ γλῶσσα. Τὶς πρῶτες μέρες, ὁ Κερένσκυ, εἶχε κι' αὐτὸς τὸ μέλι στὸ στόμα· μὰ ἡ χολή του ἀποκαλύφθηκε λίγο ἀργότερα.

Νὰ ὑπολογίζετε καὶ νὰ λαβαίνετε ὑπόψη σας ὄχι τὰ λόγια καὶ τὶς ὑποσχέσεις, μὰ τὰ ἔργα καὶ τὴ δράση. Καὶ μόλις ἀνακαλύψετε τὴν παραμικρὴ διαφωνία ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ποὺ σᾶς λένε οἱ μπολσεβίκοι καὶ σ' αὐτὰ ποὺ κάνουν, νὰ βρεθεῖτε σ' ἐπιφυλακή!

Μὴν ἐμπιστευόσαστε στὰ λόγια, σύντροφοι!

Νά 'χετε ἐμπιστοσύνη ἀποκλειστικὰ στὰ ἔργα καὶ στὴ δράση!

Μὴν ἐμπιστευόσαστε τὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση, τὰ κόμματα καὶ τοὺς ἀρχηγούς.

Νά 'χετε ἀποκλειστικὰ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό σας καὶ στὴν 'Επανάσταση.

Μόνο ἐσεῖς οἱ ἴδιοι, δηλαδὴ οἱ τοπικές σας ὀργανώσεις βάσης, οἱ ὀργανώσεις τῶν ἐργαζομένων κι' ὄχι τῶν κομμάτων, καὶ κατόπι ἡ ἄμεση καὶ φυσιολογικὴ (περιφερειακή, κτλ.) ἑνοποίηση αὐτῶν τῶν ὀργανώσεων — μόνο ἐσεῖς οἱ ἴδιοι θὰ γίνετε οἱ οἰκοδόμοι καὶ οἱ κύριοι τῆς καινούριας ζωῆς, κι' ὄχι ἡ Συνταχτικὴ Συνέλευση, ὄχι μιὰ κεντρικὴ κυβέρνηση, ὄχι τὰ κόμματα, οὔτε οἱ ἀρχηγοί τους!

Καὶ σ' ἕνα ἄλλο ἄρθρο τῆς ἴδιας ἐφημερίδας (Νο 21 τῆς 2-15 Δεκέμβρη 1917, μὲ τίτλο «Στὴ θέση τῆς Συνταχτικῆς Συνέλευσης») οἱ ἀναρχικοὶ ἔλεγαν τ' ἀκόλουθα:

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἐμεῖς οἱ ἀναρχικοὶ ἀρνιόμαστε τὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση, κρίνοντάς την ὄχι μόνο ἀνώφελη, μὰ καὶ καταστρεπτικὴ γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς 'Επανάστασης.

'Ωστόσο, πολὺ λίγοι εἶν' ἀκόμη αὐτοὶ ποὺ ἀντιλαμβάνονται τοὺς λόγους ποὺ καθορίζουν αὐτὴ τὴ στάση μας.

Ὅμως, αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασία δὲν εἶναι τόσο τὸ γεγονὸς ὅτι ἐναντιωνόμαστε στὴ Συνταχτική, ἀλλὰ οἱ αἰτίες ποὺ μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ τὸ κάνουμε.

Δὲν εἶναι ἀπὸ καπρίτσιο, ἀπὸ κάποιο πεῖσμα ἢ ἀπὸ πνεῦμα ἀντιλογίας ποὺ ἀπορρίπτουμε τὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση. Δὲν περιοριζόμαστε ἄλλωστε στὸ νὰ τὴν ἀπορρίπτουμε «ἁπλὰ καὶ ξεκάθαρα»: φτά-

νουμε σ' αὐτὴ τὴν ἄρνηση μ' ἕναν τρόπο ἀπόλυτα λογικό.

Θεωροῦμε, πραγματικά, ὅτι σὲ μιὰ περίοδο Κοινωνικῆς 'Επανάστασης αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασία γιὰ τοὺς ἐργαζόμενους εἶναι νὰ μποῤέσουν νὰ ὀργανώσουν ἀπὸ μόνοι τους μιὰ καινούρια ζωή, ἀπὸ τὰ κάτω, καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἄμεσων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν τους, κι' ὄχι ἀπὸ τὰ πάνω, μέσ' ἀπὸ ἕνα ἐξουσιαστικὸ πολιτικὸ κέντρο.

'Απορρίπτουμε τὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση, γιατὶ τοποθετοῦμε στὴ θέση της ἕναν ἄλλο «συνταχτικὸ» θεσμό: ἕναν ὀ ρ γ α ν ι σ μ ὸ ἐ ρ γ α σ ί α ς, ἑνοποιημένο ἀπὸ τὰ κάτω, μ' ἕναν τρόπο φυσιολογικό.

'Απωθοῦμε λοιπὸν τὴν ἰδέα τῆς Συνταχτικῆς Συνέλευσης, γιατὶ προτείνουμε στὴ θέση της κάτι ἄλλο. Καὶ δὲ θέλουμε αὐτὸ τὸ ἄλλο νὰ ἐμποδιστεῖ ἀπὸ τὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση.

Οἱ μπολσεβίκοι ἀναγνωρίζουν, ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, τὴν ὀργάνωση τῶν ἐργαζόμενων, μιὰ ταξικὴ κι' ἄμεση ὀργάνωση (Σοβιὲτ κτλ.)· μὰ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ διατηροῦν τὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση, αὐτὸ τὸν ἀδρανὴ καὶ χωρὶς ὠφελιμότητα ὀργανισμό.

Κρίνουμε πὼς αὐτὸς ὁ δυαδισμὸς εἶναι ἀντιφατικός, βλαβερός, πολὺ ἐπικίνδυνος. Εἶναι τὸ μοιραῖο ἀποτέλεσμα τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ μπολσεβίκοι, σὰν ἀληθινοὶ σοσιαλδημοκράτες, μπλέκονται γενικὰ στὰ προβλήματα τῆς «πολιτικῆς» καὶ τῆς «οἰκονομίας», τῆς «ἐξουσίας» καὶ τῆς μὴ ἐξουσίας, τοῦ «κόμματος» καὶ τῆς «τάξης». Δὲν τολμοῦν ν' ἀρνηθοῦν ὁριστικὰ κι' ὁλοκληρωτικὰ τὶς νεκρὲς προκαταλήψεις, γιατὶ κάτι τέτοιο θὰ σήμαινε γι' αὐτοὺς σὰ νὰ πέφτουν στὸ νερὸ δίχως νὰ ξέρουν κολύμπι.

Τὸ νὰ μπλέκεσαι μέσα σ' ἀντιθέσεις εἶναι κάτι ἀναπόφευκτο γι' ἀνθρώπους πού, ἐνῶ ἔχουμε μιὰ προλεταριακὴ 'Επανάσταση, αὐτοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ὀ ρ γ ά ν ω σ η τ ῆ ς ἐ ξ ο υ σ ί α ς !

'Αρνιόμαστε αὐτὴ τὴν «ὀργάνωση τῆς ἐξουσίας», γιατί, ἀκριβῶς, τὴν ἀντικαθιστοῦμε μὲ τὴν ὀ ρ γ ά ν ω σ η τ ῆ ς 'Ε π α ν ά σ τ α σ η ς .

'Η «ὀργάνωση τῆς 'Εξουσίας» καταλήγει λογικὰ στὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση.

'Η «ὀργάνωση τῆς 'Επανάστασης» καταλήγει, τὸ ἴδιο λογικά, σὲ μιὰν ἄλλη οἰκοδόμηση ὅπου, πολὺ ἁπλά, δὲν ὑπάρχει θέση γιὰ τὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση, ὅπου τούτη ἡ τελευταία εἶναι ἁπλὰ καὶ ξάστερα ἐνοχλητική.

Νὰ γιατὶ ἀρνιόμαστε τὴ Συνταχτικὴ Συνέλευση.

Οἱ μπολσεβίκοι προτίμησαν νὰ συγκαλέσουν τὴ Συνέλευση, ἀποφασισμένοι προκαταβολικὰ νὰ ἐπικρατήσουν σ' αὐτή, ἢ νὰ τὴ διαλύσουν ἂν ἡ πλειοψηφία της δὲν εἴταν μπολσεβίκικη (πράγμα ἐφικτό, μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς στιγμῆς)[1].

Ἡ Συντακτικὴ συγκλήθηκε λοιπὸν τὸ Γενάρη τοῦ 1918. Παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες τοῦ μπολσεβίκικου Κόμματος, ποὺ βρισκόταν στὴν ἐξουσία ἐπὶ τρεῖς μῆνες, ἡ πλειοψηφία εἶταν ἀντιμπολσεβίκικη. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ ἐπιβεβαίωσε ἀπόλυτα τοὺς φόβους τῶν ἀναρχικῶν. «Ἂν οἱ ἐργαζόμενοι, ἔλεγαν, ἐξακολουθοῦσαν σταθερὰ τὸ ἔργο τους τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς οἰκοδόμησης, χωρὶς ν' ἀσχολοῦνται μὲ πολιτικὲς κωμωδίες, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ θὰ τοὺς ἀκολουθοῦσε τελικὰ χωρὶς ἄλλους δισταγμούς. Ἐνῶ τώρα ἔχουμε στὴν πλάτη μας αὐτὴ τὴν ἀνώφελη ἔγνοια...».

Παρ' ὅλ' αὐτά, καὶ παρ' ὅλη τὴν ὀφθαλμοφανὴ ἀχρηστεία αὐτῆς τῆς Συνέλευσης ποὺ οἱ «ἐργασίες» της συνεχίζονταν μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα ἀδιαφορίας, πένθιμης καὶ γενικῆς (ὅλα ἔνοιωθαν, πραγματικά, τὴν ἀχρηστεία καὶ τὸ εὔθραυστο αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ), ἡ μπολσεβίκικη κυβέρνηση δίσταζε νὰ τὴ διαλύσει.

Χρειάστηκε ἡ σχεδὸν τυχαία παρέμβαση ἑνὸς ἀναρχικοῦ γιὰ νὰ διαλυθεῖ τελικὰ ἡ Συντακτικὴ Συνέλευση. Αὐτὸ ὑπῆρξε ἕνα ἐλάχιστα γνωστὸ ἱστορικὸ γεγονός.

Ἡ τύχη θέλησε πραγματικά, ἕνας ἀναρχικός, ἕνας ναύτης ἀπ' τὴν Κρονστάνδη, ὁ Ἀνατὸλ Ζελεζνιάκωφ, νὰ διοριστεῖ ἀπ' τὴ μπολσεβίκικη κυβέρνηση ἐπικεφαλῆς τοῦ ἀποσπάσματος τῆς φρουρᾶς στὴν ἕδρα τῆς Ἐθνοσυνέλευσης.*

Γιὰ πολλὲς ἤδη μέρες, οἱ ἀτέλειωτοι λόγοι τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν μέσα στὴν Ἐθνοσυνέλευση — λόγοι ποὺ συνεχίζονταν, χωρὶς οὐσιαστικὴ αἰτία πολὺ ἀργὰ μέσα στὴ νύχτα — κούραζαν κι ὁδηγοῦσαν στὴν ἀπελπισία τὸ σῶμα τῆς φρουρᾶς ποὺ εἶταν ὑποχρεωμένο νὰ περιμένει νὰ τελειώσουν

---

* Ὅπως καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις οἱ μπολσεβίκοι προσπάθησαν, ἐδῶ καὶ πολὺν καιρό, νὰ διαστρεβλώσουν τὰ γεγονότα. Βεβαιώνουν στὰ κείμενά τους πὼς ὁ Ζελεζνιάκωφ εἶχε γίνει — ἢ μᾶλλον ὑπῆρξε ἀπὸ πάντα — μ π ο λ σ ε β ί κ ο ς . Καταλαβαίνουμε πολὺ καλὰ ὅτι τὸ ἀντίθετο θὰ τοὺς ἐνοχλοῦσε. Ὅταν πέθανε ὁ Ζελεζνιάκωφ (ποὺ τραυματίστηκε θανάσιμα σὲ μιὰ μάχη ἐνάντια στοὺς «λευκοὺς» τῆς Μεσημβρινῆς Ρωσσίας), οἱ μπολσεβίκοι ἔγραφαν σ' ἕνα σχόλιο ποὺ δημοσιεύτηκε στὴν «Ἰσβέστια», ὅτι ὁ Ζελεζνιάκωφ στὸ κρεββάτι τοῦ θανάτου του δήλωσε πὼς ἦταν σύμφωνος μὲ τὸ μπολσεβικισμό. Ὅλ' αὐτὰ εἶναι ψέμμα. Ὁ συγγραφέας αὐτῶν τῶν σελίδων κι'

οἱ ὁμιλίες μέχρι τὰ χαράματα.

Καὶ μιὰ νύχτα — οἱ μπολσεβίκοι κ' οἱ σοσιαλεπαναστάτες εἶχαν ἐγκαταλείψει τὴ συνεδρίαση ὕστερ' ἀπὸ μιὰ σύγκρουση μὲ τοὺς βουλευτὲς τῆς Δεξιᾶς — κι' ἐνῶ οἱ λόγοι συνεχίζονταν, ὁ Ζελεζνιάκωφ, ἐπικεφαλῆς τοῦ ἀποσπάσματός του, μπῆκε στὴν αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων, πλησίασε τὴν προεδρικὴ ἕδρα (πρόεδρος ἦταν ὁ Β. Τσερνώφ, σοσιαλεπαναστάτης τῆς Δεξιᾶς) καὶ εἶπε στὸν πρόεδρο: «Σᾶς παρακαλῶ νὰ διακόψετε τὴ συνεδρίαση, οἱ ἄντρες μου εἶναι κουρασμένοι!»

Δυσαρεστημένος κι' ἀγανακτισμένος ὁ πρόεδρος διαμαρτυρήθηκε. «Σᾶς λέω πὼς οἱ ἄντρες τῆς φρουρᾶς ἔχουν κουραστεῖ, ἐπέμενε ἀπειλητικὸς ὁ Ζελεζνιάκωφ. Κι' ἄλλωστε, *βαρεθήκαμε πιὰ τὰ λόγια! Ἀρκετὰ φλυαρήσατε! Φύγετε!*

Ἡ Ἐθνοσυνέλευση ὑποχρεώθηκε νὰ διαλυθεῖ.

Ἡ *μπολσεβίκικη κυβέρνηση ἐπωφελήθηκε ἀπ' αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο γιὰ νὰ καταλάβει μὲ στρατεύματα τὴν ἕδρα τῆς Συντακτικῆς καὶ νὰ δημοσιεύσει τὴν ἄλλη μέρα τὸ διάταγμα διάλυσής της.*

Ἡ χώρα παρακολούθησε ἀδιάφορη τὸ γεγονός.

Ἀργότερα ἡ κυβέρνηση δικαιολόγησε αὐτὴ τὴν ἐνέργεια ἐνώπιον τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Σοβιέτ.

Ὅλα ἐξελίσσονταν λοιπὸν «καταπῶς ἔπρεπε», — *μέχρι τὴν ἡμέρα ὅπου ἡ θέληση τῆς «κυβέρνησης» ἦρθε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ σύγκρουση μ' αὐτὴ τῶν «κυ-*

ἄλλοι ὁμοϊδεάτες σύντροφοί του γνώρισαν *στενὰ* τὸν Ζελεζνιάκωφ. Φεύγοντας ἀπ' τὴν Πετρούπολη γιὰ τὸ Μέτωπο, ἀποχαιρετώντας με καὶ ξέροντας σὰν ἀναρχικὸς ὅτι ὅλα μποροῦσε νὰ τὰ περιμένει ἀπὸ μέρους τῶν μπολσεβίκων, μοῦ δήλωσε κατὰ λέξη αὐτά: «Ὅ,τι κι' ἂν συμβεῖ, κι' ὅ,τι κι' ἂν ποῦν γιὰ μένα, νὰ ξέρεις ὅτι εἶμαι *ἀναρχικός*, ὅτι θὰ πολεμήσω *σὰν ἀναρχικός*, κι' ὅτι ἂν εἶν' ἡ μοίρα μου νὰ πεθάνω, θὰ πεθάνω *σὰν ἀναρχικός*». Καὶ μοῦ ἀνάθεσε τὸ καθῆκον νὰ ἀποκαλύψω, ἂν χρειαζόταν, τὰ ψέμματα τῶν μπολσεβίκων. Ἐκπληρώνω ἐδῶ αὐτὸ τὸ καθῆκον.

δ ε ρ ν ώ μ ε ν ω ν », τ ο ῦ « λ α ο ῦ ».

Καὶ τότε, ὅλα ἄλλαξαν.

Τοῦτο συνέβη μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς γερμανικῆς ἐπίθεσης, τὸ Φλεβάρη τοῦ 1918.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΜΠΡΕΣΤ-ΛΙΤΟΦΣΚ — Τὴν ἑπομένη τῆς 'Οχτωβριανῆς 'Επανάστασης τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ποὺ βρίσκονταν στὸ μέτωπο τῆς Ρωσσίας ἔμειναν γιὰ ἕνα διάστημα ἀδρανῆ. 'Η γερμανικὴ διοίκηση δίσταζε, περίμενε τὴν ἐξέλιξη τῶν γεγονότων, καὶ σχεδίαζε νὰ βγάλει ὅσο γινόταν περισσότερο κέρδος ἀπ' τὴν κατάσταση ποὺ εἶχε δημιουργηθεῖ.

Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1918, πιστεύοντας ὅτι ἡ κατάσταση εἶχε ὡριμάσει, οἱ Γερμανοὶ ἐξαπόλυσαν μιὰ ἐπίθεση ἐνάντια στὴν ἐπαναστατημένη Ρωσσία.

Ἔπρεπε κάτι πιὰ νὰ γίνει. Κάθε ἀντίσταση ἦταν ἀδύνατη, μιὰ ποὺ τὰ ρώσσικα στρατεύματα δὲ μποροῦσαν πιὰ νὰ πολεμήσουν. Ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ μιὰ λύση γιὰ τὴν κατάσταση. Κι' αὐτὴ ἡ λύση ἔπρεπε νὰ ταχτοποιήσει ταυτόχρονα καὶ τὸ πρῶτο πρόβλημα τῆς 'Επανάστασης, τὸ πρόβλημα τοῦ πολέμου.

'Η κατάσταση δὲν πρόσφερε παρὰ μόνο δυὸ πιθανὲς λύσεις:

(α) νὰ ἐγκαταλειφθεῖ τὸ Μέτωπο: ν' ἀφεθεῖ ὁ γερμανικὸς στρατὸς νὰ εἰσχωρήσει μέσα στὴν τεράστια ἐπαναστατημένη χώρα· νὰ παρασυρθεῖ στὰ βάθη τῆς χώρας μὲ σκοπὸ νὰ προκληθεῖ ἡ ἀπομόνωσή του, ν' ἀποχωριστεῖ ἀπ' τὶς βάσεις ἀνεφοδιασμοῦ του, νὰ δημιουργηθεῖ ἕνας ἀνταρτοπόλεμος, ποὺ θὰ ἔσπαζε τὸ ἠθικὸ τῶν γερμανῶν καὶ θὰ τὸν ἀποσύνθετε, πραγματοποιώντας ἔτσι καὶ τὴν ὑπεράσπιση τῆς Κοινωνικῆς 'Επανάστασης· μιὰ λύση ποὺ χρησιμοποιήθηκε κιόλας μ' ἐπιτυχία στὰ 1812 καὶ ποὺ παραμένει πάντα χρησιμοποιήσιμη σὲ μιὰ χώρα τέτοια σὰν τὴν τεράστια Ρωσσία.

(β) ν' ἀρχίσουν διαπραγματεύσεις μὲ τὴ γερμανικὴ στρατιωτικὴ διοίκηση. Νὰ τῆς προταθεῖ ἡ εἰρήνη, ν' ἀρχίσουν διαπραγματεύσεις καὶ νὰ γίνει ἀποδεχτὴ μιὰ φόρμουλα, ὅποια κι' ἂν ἦταν οἱ ὅροι ποὺ θὰ ἐπιβάλλονταν.

Ἡ πρώτη λύση ὑπῆρξε αὐτὴ ποὺ πρότειναν σχεδὸν ὅλες οἱ ἐργατικὲς ὀργανώσεις ποὺ ζητήθηκε ἡ γνώμη τους, καθὼς κι' οἱ σοσιαλεπαναστάτες τῆς 'Αριστερᾶς, οἱ μαξιμαλιστὲς κ'

οἱ ἀναρχικοί. Ὅλοι αὐτοὶ ἦταν τῆς γνώμης πὼς μόνο αὐτὸς ὁ τρόπος δράσης ἦταν ἀντάξιος τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης· μόνο αὐτὴ ἡ λύση θὰ ἐπέτρεπε στὸ Ρώσσικο λαὸ νὰ διαπραγματευτεῖ μὲ τὸν ἴδιο τὸ λ α ὸ τῆς Γερμανίας, πάνω ἀπ' τὴν κεφαλὴ τῶν στρατηγῶν κι' αὐτῶν ποὺ τὸν κυβερνοῦσαν· μόνο αὐτὴ θὰ ἐξασφάλιζε μιὰ θαυματουργὴ ἐξόρμηση τῆς Ἐπανάστασης στὴ Ρωσσία καὶ θὰ μᾶς ἔδινε τὸ δικαίωμα νὰ ἐλπίζουμε, σὰν συνέπεια, μιὰ ἐξάπλωση τῆς Ἐπανάστασης στὴ Γερμανία κι' ἀλλοῦ. Μὲ δυὸ λόγια, ὅπως τό 'χουμε κιόλας πεῖ, κρίναμε πὼς αὐτὴ ἡ λύση — ἕνα εἶδος ἄμεσης δράσης, ἀληθινὰ ἐντυπωσιακῆς — θ' ἀποτελοῦσε, μ έ σ α σ τ ὶ ς δ ε δ ο μ έ ν ε ς σ υ ν θ ῆ κ ε ς κ α ὶ σ ὲ μ ι ὰ χ ώ ρ α σ ὰ ν τ ὴ Ρ ω σ σ ί α , τὴ μόνη σωστὴ μέθοδο γιὰ τὴν ἄμυνα τῆς Ἐπανάστασης.

Νά, τί ἔγραφε πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα ἡ «Γκόλος Τρούντα» (Νο. 27, τῆς 24 Φλεβάρη 1918) σ' ἕνα ἄρθρο μὲ τίτλο: «Π ε ρ ὶ ἐ π α ν α σ τ α τ ι κ ο ῦ π ν ε ύ μ α τ ο ς»:

Βρισκόμαστε σὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ καμπὴ τῆς Ἐπανάστασης. Μιὰ κρίση δημιουργήθηκε ποὺ μπορεῖ ν' ἀποβεῖ μοιραία. Ἡ ὥρα ποὺ σημαίνει εἶναι ἐκπληκτικὰ ξεκάθαρη καὶ ἐξαιρετικὰ τραγική. Ἡ κατάσταση ἔχει ἐπὶ τέλους ξεκαθαρίσει. Τὸ πρόβλημα πρέπει νὰ λυθεῖ ἀμέσως. Σὲ μερικὲς ὧρες θὰ ξέρουμε ἂν ἡ κυβέρνηση θὰ ὑπογράφει ἢ ὄχι τὴν εἰρήνη μὲ τὴ Γερμανία. Ὁ λ ό κ λ η ρ ο τ ὸ μ έ λ λ ο ν τ ῆ ς Ρ ω σ σ ι κ ῆ ς Ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς κ α ὶ τ ῆ ς ἐ ξ έ λ ι ξ η ς τ ῶ ν δ ι ε θ ν ῶ ν γ ε γ ο ν ό τ ω ν ἐ ξ α ρ τ ᾶ τ α ι ἀ π' α ὐ τ ὴ τ ὴ ν ἡ μ έ ρ α , ἀ π' α ὐ τ ὴ τ ὴ σ τ ι γ μ ή .

Οἱ ὅροι ποὺ ἔχουν προταθεῖ ἀπὸ τὴ Γερμανία εἶναι ξεκάθαροι καὶ χωρὶς ἐπιφυλάξεις.

Ἀπὸ τώρα κιόλας ξέρουμε τὶς ἰδέες πολλῶν ἀπὸ τὰ ἐξέχοντα μέλη τῶν πολιτικῶν κομμάτων κι' ἀκόμη μερικῶν ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Κυβέρνησης. Δὲν ὑπάρχει ἑνότητα ἀπόψεων ἀπὸ καμιὰ πλευρά. Οἱ μπολσεβίκοι διαφωνοῦν. Οἱ σοσιαλεπαναστάτες τῆς Ἀριστερᾶς διαφωνοῦν. Τὸ Συμβούλιο τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ διαφωνεῖ. Τὸ Σοβιὲτ κι' ἡ Ἐκτελεστικὴ του Ἐπιτροπὴ Πετρούπολης διαφωνοῦν. Διαφωνίες ὑπάρχουν μέσα στὶς λαϊκὲς μάζες, στὰ ἐργοστάσια καὶ στοὺς στρατῶνες. Ἡ γνώμη τῆς ἐπαρχίας δὲν εἶν' ἀκόμη ἀρκετὰ γνωστή...

Τὸ ἔχουμε πεῖ καὶ πιὸ πάνω: ἡ γνώμη τῶν σοσιαλεπαναστατῶν τῆς Ἀριστερᾶς, κι' ἀκόμη τῆς μάζας τῶν ἐργαζόμενων στὴν Πετρούπολη καὶ στὴν ἐπαρχία, συγκεκριμενοποιήθηκε, ἀργότερα, σὰν ἐ χ θ ρ ι κ ὴ ὡς πρὸς τὴν ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης εἰρήνης μὲ τοὺς Γερμανοὺς στρατηγούς.

Ἡ προθεσμία ποὺ δίνει τὸ γερμανικὸ τελεσίγραφο εἶναι 48ωρη. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι, τὸ πρόβλημα θὰ συζητηθεῖ, ἡ ἀπόφαση θὰ παρθεῖ βιαστικά, μέσα στοὺς αὐστηρὰ κυβερνητικοὺς κύκλους. Κι' ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται τὸ πιὸ τρομερό...

Ὅσο γιὰ τὴ δική μας γνώμη, οἱ ἀναγνῶστες μας τὴν ξέρουν. Ἀπ' τὴν ἀρχὴ εἴμασταν ἐναντίον τῶν «διαπραγματεύσεων εἰρήνης». Ὀρθωνόμαστε σήμερα ἐνάντια στὴν ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης. Εἴμαστε τῆς γνώμης ὅτι πρέπει νὰ ὀ ρ γ α ν ω θ ε ῖ ἀ μ έ σ ω ς κ α ὶ δ ρ α σ τ ή ρ ι α μ ι ὰ ἀ ν τ ί σ τ α σ η ἀ ν τ ά ρ τ ι κ ω ν σ ω μ ά τ ω ν. Κρίνουμε πὼς τὸ κυβερνητικὸ τηλεγράφημα ποὺ ζητᾶ εἰρήνη πρέπει ν' ἀκυρωθεῖ· ἡ πρόκληση πρέπει νὰ γίνει ἀποδεχτὴ καὶ ἡ τύχη τῆς Ἐπανάστασης νὰ ἐναποτεθεῖ ἄμεσα κι' εἰλικρινὰ στὰ χέρια τῶν προλετάριων ὅλου τοῦ κόσμου.

Ὁ Λένιν ἐπιμένει στὴν ὑπογραφὴ τῆς εἰρήνης. Καί, ἂν οἱ πληροφορίες μας εἶναι ἀκριβεῖς, μιὰ μεγάλη πλειοψηφία θ' ἀκολουθήσει τελικὰ τὴ γνώμη του. Ἡ συνθήκη θὰ ὑπογραφεῖ.

Μόνο ἡ πεποίθηση ἡ βαθύτερη γιὰ τὸ τ ε λ ι κ ὰ ἀ κ α τ α ν ί κ η τ ο αὐτῆς τῆς Ἐπανάστασης μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μὴν πάρουμε αὐτὴ τὴν πιθανότητα π ο λ ὺ τ ρ α γ ι κ ά. Μὰ αὐτὸς ὁ τρόπος γιὰ τὴ σύναψη εἰρήνης θὰ καταφέρει ἕνα ἰ σ χ υ ρ ὸ χ τ ύ π η μ α στὴν Ἐπανάσταση, καθιστώντας την ἀ ν ά π η ρ η, τ α π ε ι ν ώ ν ο ν τ ά ς τ η ν, δ ι α σ τ ρ ε β λ ώ ν ο ν τ ά ς τ η ν γιὰ ἕνα μεγάλο διάστημα — ὅσο γι' αὐτὸ εἴμαστε πιὰ ἀπόλυτα σίγουροι.

Γνωρίζουμε τὴν ἐπιχειρηματολογία τοῦ Λένιν προπάντων ὕστερ' ἀπὸ τὸ ἄρθρο του «Περὶ ἐπαναστατικῆς φρασεολογίας» («Πράβδα» Νο 31). Αὐτὴ ἡ ἐπιχειρηματολογία δὲν κατάφερε νὰ μᾶς πείσει.

Ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου ἀσκεῖ κατόπιν ἐκτεταμένη κριτικὴ πάνω στὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Λένιν καὶ προτείνει ἄλλα, γιὰ νὰ καταλήξει ἔτσι:

Ἔχουμε τὴ σταθερὴ πεποίθηση ὅτι ἡ ἀποδοχὴ τῆς προσφερόμενης εἰρήνης θὰ καθυστερήσει τὴν Ἐπανάσταση, θὰ τὴ μειώσει, θὰ τὴν καταστήσει γιὰ πολὺν καιρὸ ἀνάπηρη, ἀναιμική, ἄχρωμη... Ἡ ἀποδοχὴ τῆς εἰρήνης θὰ ταπεινώσει τὴν Ἐπανάσταση, θὰ τὴ γονατίσει, θὰ τῆς κόψει τὰ φτερά, θὰ τὴν ὑποχρεώσει νὰ συρθεῖ... Γιατὶ τὸ ἐ π α ν α-

στατικὸ πνεῦμα, ὁ μεγάλος ἀγωνιστικὸς ἐνθουσιασμός, αὐτὴ ἡ ὑπέροχη ἐξάπλωση τῆς μεγαλόπρεπης ἰδέας γιὰ παγκόσμια ἀπελευθέρωση, — δλ' αὐτὰ θὰ τῆς ἀφαιρεθοῦν.

Καὶ — γιὰ τὸν κόσμο δλόκληρο — τὸ φῶς τῆς Ἐπανάστασης θὰ σβήσει.

Ἡ πλειοψηφία τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος κηρύχθηκε ἀρχικὰ ὑπὲρ τῆς πρώτης λύσης. Μὰ ὁ Λένιν φοβήθηκε τούτη τὴν τολμηρὴ ἀπόφαση. Σὰν ἀληθινὸς δικτάτορας δὲν εἶχε καμιὰ ἐμπιστοσύνη στὴ δράση τῶν μαζῶν, ἂν αὐτὲς οἱ τελευταῖες δὲν καθοδηγοῦνταν ἀπὸ ἀρχηγοὺς καὶ πολιτικούς, μέσ' ἀπὸ ἐπίσημες διαταγὲς καὶ μηχανισμοὺς τῶν παρασκηνίων. Ἐπικαλέστηκε τὸ θανάσιμο κίνδυνο γιὰ τὴν Ἐπανάσταση ἂν ἡ εἰρήνη ποὺ προσφερόταν ἀπ' τοὺς Γερμανοὺς δὲ γινόταν ἀποδεχτή. Διακήρυξε τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ «ἀνάπαυση», ποὺ θὰ ἐπέτρεπε νὰ δημιουργηθεῖ ἕνας τακτικὸς στρατός.

Γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερ' ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση, περιφρονοῦσε τὴ γνώμη τῶν μαζῶν κι' ἀκόμη τῶν ἴδιων τῶν συντρόφων του. Ἀπειλοῦσε αὐτοὺς τοὺς τελευταίους λέγοντας πὼς δὲν ἀναλάβαινε καμιὰ εὐθύνη γι' αὐτὰ ποὺ θ' ἀκλουθοῦσαν καὶ πὼς θ' ἀποσυρόταν στὴ μέση τῆς συνεδρίασης ἂν ἡ θέλησή του δὲ γινόταν ἀποδεχτή. Οἱ σύντροφοι, μὲ τὴ σειρά τους, φοβήθηκαν μήπως χάσουν τὸ «μεγάλο ἡγέτη τῆς Ἐπανάστασης». Ὑποχώρησαν. Ἡ γνώμη τῆς λαϊκῆς μάζας καταπατήθηκε. Ἡ εἰρήνη ὑπογράφηκε.

Ἔτσι, γιὰ πρώτη φορά, ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» ἐφαρμόστηκε πάνω στὸ ἴδιο τὸ προλεταριάτο. Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ μπολσεβίκικη ἐξουσία πέτυχε νὰ τρομοκρατήσει τὶς μάζες, νὰ ὑποκαταστήσει τὴ θέλησή τους, νὰ ἐνεργήσει αὐθαίρετα, περιφρονώντας τὴ γνώμη τῶν ἄλλων.

Ἡ εἰρήνη τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ ἐπιβλήθηκε πάνω στὸν ἐργαζόμενο λαὸ ἀπὸ τὴ μπολσεβίκικη κυβέρνηση. Ὁ λαὸς ἤθελε νὰ τελειώσει τὸν πόλεμο μ' ἕναν ὁλότελα ἄλλο τρόπο. Μὰ ἡ κυβέρνηση ἀνάλαβε νὰ τὰ ταχτοποιήσει αὐτὴ ὅλα. Ἐβίασε τὰ πράγματα, ἐξεβίασε τὰ γεγονότα καὶ σύντριψε

ἔτσι τὴν ἀντίσταση τῶν μαζῶν. Ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ ὑποχρεώσει τὶς μάζες νὰ σωπάσουν, νὰ ἀναγκαστοῦν νὰ ὑπακούσουν, ἐξασφάλισε τὴν ἀναγκαστική τους παθητικότητα.

Θυμοῦμαι ὅτι συνάντησα αὐτὲς τὶς πυρετικὲς ὧρες, ὁλότελα τυχαῖα τὸ γνωστὸ μπολσεβίκο Ν. Μπουχάριν (ποὺ ἐκτελέστηκε ἀργότερα κατὰ τὴν περίφημη δίκη τῆς Μόσχας). Τὸν εἶχα γνωρίσει παλιότερα στὴ Νέα Ὑόρκη. Δὲν εἴχαμε ξαναϊδωθεῖ ἀπὸ τότε στὴ Ρωσσία. Περνοῦσα βιαστικὰ ἀπὸ ἕνα διάδρομο τοῦ Σμόλνυ (ὅπου ἦταν τὰ γραφεῖα τῆς μπολσεβίκικης κυβέρνησης στὴν Πετρούπολη ἐκείνη τὴν ἐποχή), ὅπου εἶχα πάει γιὰ μιὰ ὑπόθεση ποὺ ἀφοροῦσε τὴν ὀργάνωσή μας, ὅταν πρόσεξα τὸ Μπουχάριν νὰ μιλᾶ καὶ νὰ χειρονομεῖ σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ διαδρόμου, στὴ μέση μιᾶς συντροφιᾶς μπολσεβίκων. Πλησίασα. Χωρὶς προλόγους, μέσα στὴν ἔξαψή του, ὁ Μπουχάριν ἄρχισε νὰ παραπονιέται γιὰ τὴ στάση τοῦ Λένιν στὸ θέμα τῆς εἰρήνης. Θρηνολογοῦσε λέγοντας ὅτι διαφωνοῦσε ἀπόλυτα μὲ τὸν Λένιν. Ὑπογράμμισε πώς, πάνω στὸ σημεῖο αὐτό, συμφωνοῦσε ἀπόλυτα μὲ τοὺς σοσιαλεπαναστάτες τῆς Ἀριστερᾶς, τοὺς ἀναρχικοὺς καὶ τὶς μάζες γενικά. Βεβαίως, μὲ τρόμο, πὼς ὁ Λένιν δὲν ἤθελε ν' ἀκούσει τίποτα, πὼς ὁ Λένιν «ἀδιαφοροῦσε ἄσχημα γιὰ τὴ γνώμη τῶν ἄλλων», πὼς «ζητοῦσε νὰ ἐπιβάλει τὴ θέλησή του καὶ τὸ σφάλμα του σ' ὅλους καὶ τρομοκρατοῦσε τὸ Κόμμα, ἀπειλώντας νὰ ἐγκαταλείψει τὴν ἀρχηγία». Κατὰ τὴ γνώμη τοῦ Μπουχάριν τὸ λάθος τοῦ Λένιν ἦταν θανάσιμο καὶ μοιραῖο γιὰ τὴν Ἐπανάσταση. Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἦταν ποὺ τὸν τρόμαζε.

— Μά, τοῦ λέω, ἂν διαφωνεῖτε μὲ τὸ Λένιν δὲν ἔχετε παρὰ νὰ τὸ δηλώσετε φανερὰ καὶ νὰ ἐπιμείνετε. Πολὺ περισσότερο μάλιστα τώρα ποὺ δὲν εἴσαστε μόνος. Κι' ἄλλωστε, ἀκόμη κι' ἂν εἴσασταν μόνος, θὰ εἴχατε, ὑποθέτω, τὸ ἴδιο δικαίωμα μὲ τὸ Λένιν νὰ ἐκφράσετε τὴ γνώμη σας, νὰ τὴν ἀξιοποιήσετε, νὰ τὴ διαδόσετε καὶ νὰ τὴν ὑπερασπιστεῖτε.

— Ὤ, μὲ σταμάτησε, οὔτε νὰ τὸ σκεφτόσαστε! Φαντάζεστε τί σημαίνει αὐτό; νὰ τὰ βάλει κανεὶς μὲ τὸν Λένιν; Θά 'ταν τρομερό. Θὰ σήμαινε αὐτόματα τὴ διαγραφή μου ἀπὸ τὸ Κόμμα. Θά 'ταν ἐξέγερση ἐνάντια σ' ὅλο μας τὸ παρελθόν, ἐνάντια στὴν πειθαρχία μας, ἐνάντια στοὺς συναγωνιστές μας. Θὰ βρεθῶ ὑποχρεωμένος νὰ προκαλέσω ἕνα σχίσμα μέσα στὸ Κόμμα,

νὰ παρασύρω μαζί μου κι' ἄλλους δυσαρεστημένους, νὰ δημιουργήσω ἕνα ἐπιμέρους Κόμμα γιὰ ν' ἀγωνιστῶ ἐνάντια στὸ Κόμμα τοῦ Λένιν. Βλέπετε, φίλε μου, μὲ ξέρετε ἀρκετὰ καλά: εἶμαι ἐγὼ ἱκανὸς νὰ γίνω ἀρχηγὸς Κόμματος καὶ νὰ κηρύξω τὸν πόλεμο στὸν Λένιν καὶ στὸ μπολσεβίκικο Κόμμα; Ὄχι, ἄς μὴ ξεγελιόμαστε! Δὲν εἶμαι ἐγὼ φτιαγμένος γιὰ ἀρχηγός. Μὰ ἀκόμη κι' ἂν εἴμουνα... Ὄχι, ὄχι, δὲ μπορῶ, δὲ μπορῶ νὰ τὸ κάνω αὐτό.

Ἦταν πολὺ συγκινημένος. Ἔπιανε τὸ κεφάλι μὲ τὰ χέρια του, καὶ σχεδὸν ἔκλαιγε.

Βιαστικὸς καθὼς εἴμουνα, καὶ νοιώθοντας πόσο ἀνώφελο θά' ταν νὰ συνεχίσω μιὰ τέτοια συζήτηση, τὸν ἐγκατέλειψα στὴν ἀπελπισία του.

Ὅπως ξέρουμε, ὁ Μπουχάριν ἀργότερα υἱοθέτησε — ἴσως ἐπιφανειακὰ μόνο — τὴ θέση τοῦ Λένιν.

Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ πρώτη σοβαρὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν καινούρια κυβέρνηση καὶ στὸν κυβερνώμενο λαό. Καὶ ἡ διαφορὰ λύθηκε πρὸς ὄφελος τῆς ἐξουσίας ποὺ ἐπιβλήθηκε.

Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ πρώτη ἐξαπάτηση. Καὶ δὲν ἔμεινε ἡ μοναδικὴ — μὰ ἦταν ἡ πιὸ δύσκολη. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τὰ πράγματα θὰ ἐξελίσσονταν «ἀπὸ μόνα τους». Ἔχοντας τὴν πρώτη φορὰ ἀτιμώρητα παραβιάσει καὶ ποδοπατήσει τὴ θέληση τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν, ἔχοντας πάρει γιὰ πρώτη φορὰ τὴν πρωτοβουλία στὴ δράση, ἡ καινούρια ἐξουσία ἔρριξε, ἄς ποῦμε, τὸ λάσσο της γύρω ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση. Στὴ συνέχεια, δὲν εἶχε πιὰ παρὰ νὰ σφίγγει τὴ θηλειὰ γιὰ νὰ ὑποχρεώνει καὶ τελικὰ νὰ συνηθίσει τὶς μάζες νὰ σέρνονται πίσω ἀπ' τὸ ἅρμα της, γιὰ νὰ τῆς παραδόσουν στὸ ἔσχατο σημεῖο τὴν κάθε πρωτοβουλία, γιὰ νὰ τὶς καθυποτάξει ὁλοκληρωτικὰ καὶ νὰ περιορίσει ὁλόκληρη τὴν Ἐπανάσταση στὰ μέτρα μιᾶς δικτατορίας.

Πραγματικά, αὐτὸ γίνηκε στὸ τέλος. Γιατί, τέτοια εἶναι μοιραῖα ἡ στάση κάθε κυβέρνησης. Τέτοιος εἶναι, μοιραῖα, ὁ δρόμος κάθε Ἐπανάστασης ποὺ ἀφήνει ἀνέπαφη τὴν κρατιστική, συγκεντρωτική, πολιτική, κυβερ-

ν η τ ι κ ή ἀ ρ χ ή.

Αὐτὸς ὁ δρόμος εἶναι μιὰ κατηφοριά. Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ περάσουμε σ' αὐτὴ τὴν κατηφοριά, τὸ γλύστρημα γίνεται ἀπὸ μόνο του. Τίποτα δὲ μπορεῖ πιὰ νὰ μᾶς σταματήσει. Στὴν ἀρχὴ οὔτε αὐτοὶ ποὺ κυβερνοῦν, οὔτε ἐκεῖνοι ποὺ κυβερνιοῦνται τὸ ἀντιλαμβάνονται. Οἱ πρῶτοι (ὅσο εἶναι εἰλικρινεῖς) πιστεύουν ὅτι ἐκτελοῦν τὸ ρόλο τους κι' ἐκπληρώνουν ἕν' ἀπαραίτητο, σωτήριο ἔργο. Οἱ δεύτεροι, παραπλανημένοι, ἐξαναγκασμένοι, κυριαρχημένοι, ἀκολουθοῦν... Κι' ὅταν τέλος οἱ πρῶτοι, καὶ πρὸ πάντων οἱ δεύτεροι, ἀρχίζουν νὰ καταλαβαίνουν τὸ σφάλμα, εἶναι πολὺ ἀργά. Ἀδύνατο νὰ γυρίσουν πίσω. Ἔχουν προχωρήσει πολὺ στὴ μοιραία κατηφοριά. Κι' ἀκόμη ἂν οἱ κυβερνώμενοι οὐρλιάζουν κι' ὀρθώνονται ἐνάντια στοὺς κυβερνῶντες, γιὰ νὰ τοὺς κάνουν νὰ ἐπιστρέψουν ἀπ' τὸν κατήφορο, εἶναι πολὺ ἀργά!

II. — Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΚΑΤΗΦΟΡΙΑ

Γιὰ νὰ δοῦμε τί γίνηκε στὴ συνέχεια ἡ Ρώσσικη Ἐπανάσταση, γιὰ νὰ καταλάβουμε τὸν πραγματικὸ ρόλο τοῦ μπολσεβικισμοῦ καὶ νὰ διακρίνουμε τὰ αἴτια ποὺ — γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία — μετέτρεψαν μιὰ ὑπέροχη καὶ νικηφόρα ἐπανάσταση τοῦ λαοῦ, σὲ μιὰ θλιβερὴ ἀποτυχία, πρέπει, ἀκριβῶς καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, νὰ διεισδύσουμε μέσα σὲ δ υ ὸ ἀ λ ή θ ε ι ε ς ποὺ, δυστυχῶς, δὲν ἔχουν γίνει ἀκόμα πλατιὰ γνωστὲς καὶ ποὺ ἡ ἄγνοιά τους στερεῖ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐνδιαφερόμενων ἀπὸ ἕν' ἀληθινὸ μέσο κατανόησης τοῦ θέματος.

Π ρ ώ τ η ἀ λ ή θ ε ι α:

Ὑπάρχει μιὰ ρητὴ κι' ἀσυμβίβαστη ἀντίθεση, ὑπάρχει μιὰ ἀντίφαση ἀνάμεσα στὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση ποὺ τείνει νὰ ἀναπτυχθεῖ — καὶ π ρ έ π ε ι ν ὰ μ π ο ρ ε ῖ ν ὰ ἀ ν α π τ υ χ θ ε ῖ κ α τ ὰ ἀ ν ε μ π ό δ ι σ τ ο τ ρ ό π ο γ ι ὰ ν ὰ ν ι κ ή σ ε ι ὁ ρ ι σ τ ι κ ὰ — ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, καὶ στὴν ἐξουσιαστικὴ καὶ κρατιστικὴ πρακτικὴ καὶ θεωρία ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά.

Ὑπάρχει μιὰ ρητὴ κι' ἀσυμφιλίωτη ἀντίθεση, ὑπάρχει μιὰ πάλη ἀνάμεσα στὴν ἴδια τὴ φύση τῆς κ ρ α τ ι σ τ ι -

κ ῆ ς ἐ ξ ο υ σ ί α ς τῶν «σοσιαλιστῶν» (ἂν θριαμβεύσει) καὶ τῆς ἀληθινὰ κ ο ι ν ω ν ι κ ῆ ς ἐ π α ν α σ τ α τ ι κ ῆ ς δ ι α δ ι κ α σ ί α ς.

Τὸ ἴδιο τὸ νόημα, ἡ οὐσία τῆς ἀληθινῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης εἶναι ἡ ἀναγνώριση καὶ ἡ ὑλοποίηση ἑνὸς τεράστιου κι' ἐλεύθερου δημιουργικοῦ κινήματος τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν ποὺ ἔχουν ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν ὑποταγμένη ἐργασία. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιβεβαίωση κι' ἡ ἄνθιση μιᾶς τεράστιας ἐποικοδομητικῆς διαδικασίας, ποὺ βασίζεται πάνω στὴ χειραφετημένη ἐργασία, πάνω στὸ ψυχολογικὸ συντονισμὸ καὶ στὴν ἰσότητα.

Στὸ βάθος, ἡ ἀληθινὴ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς πραγματικῆς ἀνθρώπινης ἐξέλιξης, δηλαδὴ μιᾶς ἐλεύθερης δημιουργικῆς ἀνόδου τῶν ἀνθρώπινων μαζῶν, ποὺ βασίζεται στὴν ἀπέραντη καὶ πραγματικὴ πρωτοβουλία ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῶν δραστηριοτήτων.

Τούτη ἡ οὐσία τῆς Ἐπανάστασης γίνεται ἀπὸ ἔνστικτο κατανοητὸ ἀπὸ μέρους τοῦ ἐπαναστατημένου λαοῦ. Κι' ἔχει λίγο ὡς πολὺ ξεκάθαρα κατανοηθεῖ καὶ διατυπωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀναρχικούς.

Αὐτὸ ποὺ προκύπτει «αὐτόματα» ἀπὸ τοῦτο τὸν ὁρισμὸ τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης (ὁρισμὸ ποὺ κανένας δὲ θὰ μποροῦσε ν' ἀπορρίψει) δὲν εἶναι ἡ ἰδέα μιᾶς ἐ ξ ο υ σ ι α σ τ ι κ ῆ ς κ α θ ο δ ή γ η σ η ς τῶν μαζῶν (δικτατορικῆς ἢ ἄλλης) — ἰδέα ποὺ ἀνήκει ὁλοκληρωτικὰ στὸν παλιὸ ἀστικὸ κόσμο, τὸν καπιταλιστικὸ κι' ἐκμεταλλευτικὸ — μὰ ἡ ἰδέα μιᾶς σ υ ν ε ρ γ α σ ί α ς ποὺ θὰ βοηθήσει τὶς μάζες στὴν πορεία τους. Ἀπ' αὐτὸ προκύπτει ἀκόμα ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἀπόλυτα ἐλεύθερης κυκλοφορίας τῶν ἰδεῶν, ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, καί, τέλος, ἡ ἀνάγκη γιὰ ἀψεγάδιαστες ἀλήθειες, γιὰ ἐλεύθερη καὶ γενικὴ ἀναζήτησή τους, γιὰ τὴν ἀνακάλυψή τους, γιὰ πειραματισμὸ πάνω σ' αὐτὲς καὶ γιὰ τὴν ἐφαρμογή τους στὴν πράξη, σὰν βασικὲς συνθῆκες μιᾶς γόνιμης δράσης τῶν μαζῶν καὶ τοῦ ὁριστικοῦ θριάμβου τῆς Ἐπανάστασης.

Ὅμως, στὴ βάση τοῦ κρατιστικοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τῆς ἐξουσίας ποὺ προκύπτει ἀπ' αὐτόν, ὑπάρχει μόνο ἡ ρ η τ ὴ μ ὴ ἀ ν α γ ν ώ ρ ι σ η α ὐ τ ῶ ν τ ῶ ν ἀ ρ χ ῶ ν τ ῆ ς Κ ο ι ν ω ν ι κ ῆ ς Ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς.

Τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σοσιαλιστικῆς ἰδεολογίας καὶ πρακτικῆς (ἐπιβολή, ἐξουσία, Κράτος, δικτατορία) δὲν ἀ-

νήκουν διόλου στὸ μέλλον, ἀλλ' ἀποτελοῦν ὁλοκληρωτικὰ τμῆμα τοῦ ἀστικοῦ παρελθόντος. Ἡ «στατική» ἀντίληψη τῆς ἐπανάστασης, ἡ ἰδέα ἑνὸς ὅριου, ἑνὸς «τελειώματος» τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας, ἡ τάση νὰ περιφράσσεται, νὰ «ἀπολιθώνεται» αὐτὴ ἡ διαδικασία, καὶ προπάντων — ἀντὶ νὰ προσφέρονται στὶς μάζες τῶν ἐργαζόμενων ὅλες οἱ δυνατότητες ἑνὸς ἀπλόχωρου καὶ αὐτόνομου κινήματος καὶ δράσης — ἡ συγκέντρωση καὶ πάλι ἀνάμεσα στὰ χέρια τοῦ Κράτους καὶ μιᾶς ὁμάδας νέων ἀφεντικῶν ὁλόκληρης τῆς μελλοντικῆς ἐξέλιξης, ὅλ' αὐτὰ ἀνήκουν στὶς παλιὲς παραδόσεις, σὲ μιὰ φθαρμένη πιὰ ρουτίνα, σ' ἕνα πρότυπο ξεπερασμένο, ποὺ δὲν ἔχουν καμιὰ σχέση μὲ τὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση.

Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὸ τὸ πρότυπο θὰ ἐφαρμοστεῖ στὴν πράξη, οἱ ἀληθινὲς ἀρχὲς τῆς Ἐπανάστασης θὰ ἐγκαταλειφθοῦν μοιραῖα. Κι' εἶναι ἔτσι πού, τὸ ἴδιο μοιραῖα, θὰ ξαναγεννηθεῖ — κάτω ἀπὸ μιὰν ἄλλη μορφὴ — ἡ ἐκμετάλλευση τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν, μ' ὅλες τὶς ἐπιπτώσεις της.

Εἶναι λοιπὸν ἔξω ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία πὼς ἡ πορεία πρὸς τὰ μπρὸς τῶν ἐπαναστατημένων μαζῶν, ἡ πορεία πρὸς τὴν πραγματικὴ χειραφέτησή τους, πρὸς τὴ δημιουργία νέων μορφῶν κοινωνικῆς ζωῆς, εἶναι κάτι ἀσυμβίβαστο μὲ τὴν ἴδια τὴ φύση τῆς κρατιστικῆς ἐξουσίας.

Εἶναι ξεκάθαρο πὼς ἡ ἐξουσιαστικὴ ἀρχὴ κ' ἡ οὐσία τῆς Ἐπανάστασης ἔχουν ἀποδειχτεῖ διαμετρικὰ ἀντίθετες κι' ἀμοιβαῖα ἀποκλειόμενες: ὅτι ἡ ἐπαναστατικὴ ἀρχὴ στρέφεται ὁλοκάθαρα πρὸς τὸ μέλλον, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἔχει ὅλες τὶς ρίζες της στὸ παρελθὸν (δηλαδὴ εἶναι ἀντιδραστική).

Ἡ σοσιαλιστικὴ ἐξουσιαστικὴ ἐπανάσταση καὶ ἡ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση ἀκολουθοῦν δυὸ ἀντίθετες διαδικασίες. Μοιραῖα, ἡ μιὰ ὀφείλει νὰ νικήσει κι' ἡ ἄλλη νὰ συντριβεῖ. Ἢ ἡ ἀληθινὴ Ἐπανάσταση μὲ τὸ τεράστιο ρεῦμα της, τὸ ἐλεύθερο καὶ δημιουργικό, ξεριζώνοντας ὁριστικὰ τὰ κατάλοιπα τοῦ παρελθόντος, θὰ θριαμβεύσει πάνω στὴν ἐξουσιαστικὴ ἰδέα, ἢ αὐτὴ ἡ ἐξουσιαστικὴ ἰδέα θὰ ἐπικρατήσει καὶ τότε οἱ ρίζες τοῦ παρελθόντος θὰ «καταπνίξουν» τὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση, ποὺ δὲ θὰ μπορέσει νὰ ὁλοκληρωθεῖ.

Ἡ σοσιαλιστικὴ ἐξουσία καὶ ἡ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση εἶναι δυὸ ἀντιμαχόμενα

στοιχεῖα. Ἀδύνατο νὰ τὰ συμφιλιώσεις καὶ π:ὸ ἀδύνατο ἀκόμη νὰ τὰ συνενώσεις. Ὁ θρίαμβος τοῦ ἑνὸς σημαίνει τὴν ἐξόντωση τοῦ ἄλλου, μ' ὅλες τὶς λογικὲς ἐπιπτώσεις, τόσο στὴ μιά, ὅσο καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση.

Μιὰ ἐπανάσταση ποὺ ἐμπνέεται ἀπ' τὸν κρατιστικὸ σοσιαλισμὸ καὶ τοῦ ἐμπιστεύεται τὴν τύχη της, ἔ σ τ ω κ α ὶ « π ρ ο σ ω ρ ι ν ή » ἢ γιὰ μιὰ « μ ε τ α β α τ ι κ ή » φάση εἶναι χαμένη: ἀκολουθεῖ λαθεμένο δρόμο. σὲ μιὰ κατηφοριὰ ὅλο καὶ πιὸ ἀπότομη. Τρέχει κατευθεῖα στὴν ἄβυσσο.

Ἡ δ ε ύ τ ε ρ η ἀ λ ή θ ε ι α — ποὺ εἶναι πιότερο ἕνα λογικὸ σύνολο ἀπὸ ἀλήθειες — συμπληρώνει τὴν πρώτη, κάνοντάς την πιὸ πολὺ συγκεκριμένη:

1. — Κάθε πολιτικὴ ἐξουσία δημιουργεῖ ἀναπόφευκτα μιὰ π ρ ο ν ο μ ι ο ῦ χ α κ α τ ά σ τ α σ η γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὴν ἀσκοῦν. Παραβιάζει ἔτσι, ἀπὸ τὸ ξεκίνημά της, τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσότητας καὶ χτυπᾶ κόλας τὴν καρδιὰ τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης, ποὺ στηρίζεται ὡς ἕνα μεγάλο μέρος της σ' αὐτὴ τὴν ἀρχή.

2. — Κάθε πολιτικὴ ἐξουσία γίνεται ἀναπόφευκτα πηγὴ ἄλλων προνομίων, ἀκόμη κι' ἂν δὲν ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν ἀστικὴ τάξη. Ἔχοντας ἐπιβληθεῖ πάνω στὴν Ἐπανάσταση, ἔχοντας κυριαρχήσει, χαλιναγωγήσει τὴν Ἐπανάσταση, ἡ ἐξουσία ε ἶ ν α ι ὑ π ο χ ρ ε ω μ έ ν η ν ὰ δ η μ ι ο υ ρ γ ή σ ε ι τ ὸ ν γ ρ α φ ε ι ο κ ρ α τ ι κ ὸ κ α ὶ κ α τ α π ι ε σ τ ι κ ὸ μ η χ α ν ι σ μ ό τ η ς, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητος στὴν κάθε ἐξουσία ποὺ θέλει νὰ κρατηθεῖ, νὰ παραγγέλλει, νὰ διατάζει, μὲ δυὸ λόγια — νὰ «κυβερνᾶ». Γρήγορα προσελκύει καὶ συγκεντρώνει γύρω της κάθε εἴδους στοιχεῖα ποὺ ἀποβλέπουν στὸ νὰ ἄρχουν καὶ νὰ ἐκμεταλλεύονται. Σχηματίζει ἔτσι μιὰ κ α ι ν ο ύ ρ ι α κ ά σ τ α π ρ ο ν ο μ ι ο ύ χ ω ν, πρῶτα ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς κι' ὕστερα κι' ἀπὸ οἰκονομικῆς: ἡγετικὰ στελέχη, δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοί, ἀστυνομικοί, μέλη τοῦ Κόμματος ποὺ βρίσκεται στὴν ἐξουσία (ἕνα εἶδος καινούριας ἀριστοκρατίας), κτλ., ἄτομα ποὺ ἐ ξ α ρ τ ι ο ῦ ν τ α ι ἀ π' α ὐ τ ή ν, δηλαδὴ ἕτοιμα νὰ τὴν ὑποστηρίξουν, νὰ τὴν ὑπερασπιστοῦν ἐνάντια σ' ὅλους κι' ὅλα, χωρὶς νὰ λογαριάζουν καθόλου τὶς «ἀρχὲς» ἢ τὴ «δικαιοσύνη». Σπέρνει παντοῦ τὸ σπόρο τῆς ἀνισότητας καὶ μολύνει

σὲ λίγο ὁλόκληρο τὸν κοινωνικὸ ὀργανισμὸ πού, ὅλο καὶ πιὸ παθητικός, στὸ μέτρο ποὺ νοιώθει ἀδυναμία νὰ καταπολεμήσει τὴ μόλυνση, καταλήγει νὰ εὐνοεῖ κι' ὁ ἴδιος τὴν ἐπάνοδο τῶν ἀστικῶν ἀρχῶν, κάτω ἀπὸ μιὰ καινούρια ἐνσάρκωσή τους.

3. — Κάθε ἐξουσία ἐπιδιώκει, λίγο ὡς πολύ, νὰ πάρει στὰ χέρια της τὰ ἡνία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἐκπαιδεύει τὶς μάζες στὴν ὑποταγή, ἐφόσον κάθε πνεῦμα πρωτοβουλίας καταπνίγεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὕπαρξη τῆς ἐξουσίας καὶ στὸ μέτρο ποὺ αὐτὴ ἀσκεῖται.

Ἡ «κομμουνιστική» ἐξουσία, πού, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση της, συγκεντρώνει τὰ πάντα στὰ χέρια της, εἶναι, κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, ἕνα ἀληθινὸ φονικὸ ὄργανο. Ἔχοντας παραφουσκώσει ἀπ' τὴν ἴδια τὴν «κυριαρχία» της, ἔχοντας διαποτιστεῖ ἀπὸ τὴν ὑποτιθέμενη «ὑπευθυνότητά» της (πού, στὸ βάθος, αὐτὴ ἡ ἴδια ἀναθέτει στὸν ἑαυτό της), φοβᾶται κάθε ἀνεξάρτητη ἐνέργεια. Κάθε αὐτόνομη πρωτοβουλία τῆς φαίνεται ἀμέσως ὕποπτη, ἀπειλητική· πιστεύει ὅτι κάτι τέτοιο τὴ μειώνει, τὴν ἐμποδίζει. Γιατὶ θέλει νὰ κρατεῖ τὸ πηδάλιο, καὶ νὰ τὸ κρατεῖ μόνη. Κάθε ἄλλη πρωτοβουλία τῆς φαίνεται σὰν παρείσφρυση στὸν τομέα τῶν ἁρμοδιοτήτων της καὶ στὴν ἰδιοκτησία της. Τῆς εἶναι ἀνυπόφορη. Ἔτσι, περιφρονεῖ, ἀπορρίπτει, ποδοπατεῖ, ἢ μᾶλλον καιροφυλακτεῖ καὶ χτυπᾶ τὴν κάθε πρωτοβουλία, μὲ μιὰ «λογική» καὶ μιὰ ἐπιμονὴ δίχως οἶκτο, τρομακτική.

Οἱ τεράστιες νέες δημιουργικὲς δυνάμεις ποὺ κυοφοροῦνται μέσα στὶς λαϊκὲς μάζες παραμένουν ἔτσι ἀχρησιμοποίητες. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ στὸν τομέα τῆς δράσης καὶ σ' αὐτὸν τῆς σκέψης. Κάτω ἀπὸ τούτη τὴν τελευταία ἄποψη, ἡ «κομμουνιστική» ἐξουσία διακρίνεται προπάντων γιὰ τὴν ἀπόλυτη, τὴν ἐξαιρετική της ἀνεπιείκια ποὺ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ συγκριθεῖ παρὰ μόνο μὲ τὴν πυρὰ τῆς Ἱερῆς Ἐξέτασης. Γιατί, σ' ἄλλο ἐπίπεδο, αὐτὴ ἡ ἐξουσία θεωρεῖται σὰν ὁ ἀποκλειστικὸς φορέας τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς σωτηρίας, χωρὶς νὰ παραδέχεται οὔτε ν' ἀνέχεται καμμιὰ ἀντίρρηση, κανένα τρόπο νὰ βλέπεις ἢ νὰ σκέπτεσαι τὰ πράγματα ἔξω ἀπ' τὸν δικό της.

4. — Καμμιὰ πολιτικὴ ἐξουσία δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ λύσει ἀποτελεσματικὰ τὰ γιγαντιαία προβλήματα δημιουργίας ποὺ θέτει ἡ Ἐπανάσταση. Ἡ «κομμουνιστική» ἐξουσία ποὺ ἀναλαμβάνει αὐτὴ τὴν τεράστια προσπάθεια καὶ

ἰσχυρίζεται ὅτι τὴν πραγματοποιεῖ, κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, ἀποδεικνύεται ἰδιαίτερα θλιβερή.

Πραγματικά, ὁ ἰσχυρισμός της συνίσταται στὸ νὰ θέλει καὶ νὰ μπορεῖ νὰ «κατευθύνει» ὁλόκληρη τὴν ἐκπληκτικὴ δραστηριότητα, μὲ τὴν ἀπέραντη ποικιλία καὶ κινητικότητα, ἑκατομμυρίων ἀνθρώπινων πλασμάτων. Γιὰ νὰ τὸ πετύχει αὐτὸ οὐσιαστικὰ πρέπει νὰ μπορεῖ ν' ἀγκαλιάζει τὴν κάθε στιγμή, τὴν τεράστια ἀπροσμέτρητη κινητικότητα τῆς ζωῆς: νὰ μπορεῖ ὅλα νὰ τὰ γνωρίζει, ὅλα νὰ τὰ καταλαβαίνει, ὅλα νὰ τὰ ἑρμηνεύει, ὅλα νὰ τὰ ἐπιτηρεῖ, σ' ὅλα νὰ εἰσχωρεῖ, ὅλα νὰ τὰ βλέπει, ὅλα νὰ τὰ προβλέπει, ὅλα νὰ τ' ἀναλαμβάνεται, ὅλα νὰ τὰ τακτοποιεῖ, ὅλα νὰ τὰ ὀργανώνει, ὅλα νὰ τὰ διορθώνει. Ὅμως, πρόκειται ἐδῶ γιὰ ἕναν ἀνυπολόγιστο ἀριθμὸ ἀναγκῶν, συμφερόντων, δραστηριοτήτων, καταστάσεων, συνδυασμῶν, μετατροπῶν, δηλαδὴ προβλημάτων κάθε εἴδους καὶ κάθε ὥρας ποὺ βρίσκονται σὲ ἀδιάκοπη κίνηση.

Σὲ λίγο, μὴ ξέροντας πιὰ ποῦ νὰ στρέψει τὸ νοῦ της, ἡ ἐξουσία καταλήγει νὰ μὴν κάνει τίποτα, νὰ μὴν τακτοποιεῖ καὶ νὰ μὴ «διευθύνει» ἀπολύτως τίποτα. Καὶ κατὰ πρῶτο λόγο ἀποδεικνύεται ὁλότελα ἀνίκανη ν' ἀναδιοργανώσει ἀποτελεσματικὰ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας. Αὐτὴ ἡ τελευταία γρήγορα ἀποσυντίθεται. Σὲ λίγο, ὁλότελα ἀποπροσανατολισμένη, μάχεται κατὰ τελείως ἄτακτο τρόπο ἀνάμεσα στὰ κατάλοιπα τοῦ καθεστῶτος ποὺ ἔχει φθαρεῖ καὶ στὴν ἀδυναμία τοῦ νέου συστήματος ποὺ ἀναγγέλλεται.

Ἡ ἀδυναμία τοῦ καθεστῶτος φέρνει σὲ λίγο, μέσα στὶς ἔτσι δημιουργημένες συνθῆκες, μιὰ κυριολεκτικὴ οἰκονομικὴ κατάρρευση. Εἶναι τὸ σταμάτημα κάθε βιομηχανικῆς δραστηριότητας, ἡ ἐρήμωση τῆς γεωργίας, ἡ συντριβὴ κάθε δεσμοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς οἰκονομίας καὶ ἡ ρήξη κάθε οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἰσορροπίας.

Ἀπ' αὐτὸ προκύπτει κατ' ἀρχή, μαρασμός, μιὰ πολιτικὴ καταπίεσης, προπάντων ἀπέναντι στοὺς ἀγρότες γιὰ νὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν παρ' ὅλ' αὐτὰ νὰ τρέφουν τὶς πόλεις.

Μ' αὐτὴ τὴ μέθοδο, ποὺ τουλάχιστο στὴν ἀρχὴ εἶναι ἐλάχιστα ἀποτελεσματική, καὶ καθὼς οἱ ἀγρότες περνοῦν στὴν «παθητικὴ ἀντίσταση», ἡ φτώχεια ἐγκαθίσταται καὶ δεσπόζει στὴ χώρα. Ἡ ἐργασία, ἡ παραγωγή, τὰ μεταφορικὰ μέσα, οἱ ἀν-

ταλλαγές κλπ., ἀποδιοργανώνονται καὶ πέφτουν σὲ μιὰ χαοτική κατάσταση.

5. — Γιὰ νὰ διατηρηθεῖ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας σ' ἕνα ὑποφερτὸ ἐπίπεδο, δὲν ἀπομένει στὴν ἐξουσία τελικὰ π α ρ ὰ ὁ κ α τ α ν α γ κ α σ μ ό ς, ἡ β ί α, ἡ τ ρ ο μ ο κ ρ α τ ί α. Καταφεύγει λοιπὸν σ' αὐτὲς τὶς μεθόδους ὅλο καὶ πιὸ πλατιὰ καὶ συστηματικά. Μὰ ἡ χώρα ἐξακολουθεῖ νὰ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τρομαχτικὴ ἐξαθλίωση, φτάνοντας μέχρι τὰ ὅρια τοῦ λιμοῦ.

6. — Ἡ ἐξόφθαλμη ἀδυναμία τῆς ἐξουσίας νὰ προσφέρει στὴ χώρα μιὰ κανονικὴ οἰκονομικὴ ζωή, ἡ ἔκδηλη στειρότητα τῆς Ἐπανάστασης, τὰ σωματικὰ καὶ ἠθικὰ δεινὰ ποὺ δημιουργεῖ αὐτὴ ἡ κατάσταση γιὰ ἑκατομμύρια ἄτομα, ἡ βία ποὺ αὐξάνεται καθημερινὰ σὲ αὐθαιρεσία κι' ἔνταση: ὅλ' αὐτὰ εἶναι βασικοὶ παράγοντες ποὺ σὲ λίγο κουράζουν κι' ἀπογοητεύουν τὸν πληθυσμό, τὸν ὀρθώνουν ἐνάντια στὴν Ἐπανάσταση καὶ εὐνοοῦν ἔτσι τὴν ἀ ν α ζ ω π ύ ρ ω σ η τ ο ῦ ἀ ν τ ε π α ν α σ τ α τ ι κ ο ῦ π ν ε ύ μ α τ ο ς κι' ἀ ν ά λ ο γ ω ν κ ι ν η μ ά τ ω ν. Ἡ κατάσταση αὐτὴ ἐμπνέει τὰ πλῆθος οὐδέτερα κι' ἀσυνείδητα στοιχεῖα — ποὺ μέχρι τώρα δίσταζαν κι' εὐνοοῦσαν μᾶλλον τὴν Ἐπανάσταση — νὰ πάρουν ξεκάθαρα θέση ἐναντίον της καὶ νὰ σκοτώσουν τελικὰ τὴν πίστη μέσα σὲ πολλοὺς ἀπ' τοὺς ὀπαδούς της.

7. — Μιὰ τέτοια κατάσταση πραγμάτων ὄχι μόνο παρεκκλίνει τὴν Ἐπανάσταση ἀπ' τὴν πορεία της, ἀλλὰ καὶ π ρ ο δ ί δ ε ι τ ὸ ἔ ρ γ ο τ ῆ ς ἄ μ υ ν ά ς τ η ς.

Ἀντὶ νὰ ἔχουμε κοινωνικοὺς ὀργανισμοὺς (συνδικάτα, ἑνώσεις, κοοπερατίβες, ὁμοσπονδίες κλπ.), δραστήριους, ζωντανούς, κανονικὰ συντονισμένους, ἱκανοὺς νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας καὶ νὰ ὀργανώσουν ταυτόχρονα τὴν ἄμυνα τῆς Ἐπανάστασης ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς μάζες ἀπέναντι στὸν κίνδυνο τῆς ἀντίδρασης (ποὺ εἶναι σχετικὰ ἀνώδυνη κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες), ἔχουμε πάλι, μερικοὺς μῆνες μετὰ τὴν ἔναρξη τῆς κρατιστικῆς πρακτικῆς, μιὰ ὁμάδα συμφεροντολόγων καὶ τυχοδιωκτῶν στὴν ἐξουσία, ποὺ εἶν' ἀνίκανοι νὰ «δικαιολογήσουν» καὶ νὰ ἐνισχύσουν κανονικὰ τὴν Ἐπανάσταση, ποὺ τὴν ἔχουν τρομαχτικὰ ἀκρωτηριάσει καὶ στειροποιήσει. Τώρα, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερασπιστοῦν τοὺς ἑαυτούς τους (καὶ τοὺς ὀπαδούς τους) ἀπὸ τοὺς ὅλο καὶ πιὸ

πολυάριθμους ἐχθρούς, πού ἡ ἐμφάνιση κι' ἡ αὐξανόμενη δραστηριότητά τους εἶναι προπάντων συνέπεια τῆς δικῆς τους ἀποτυχίας.

Ἔτσι, ἀντὶ γιὰ μιὰ φυσικὴ κι' ἄνετη ἄμυνα τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης πού νὰ ἑδραιώνεται προοδευτικά, παρακολουθοῦμε, γιὰ ἄλλη μιὰ φορά, αὐτὸ τὸ ἀπογοητευτικὸ θέαμα: ἡ ἀποτυχημένη Ἐξουσία, ὑπερασπίζεται μὲ ὅλα τὰ μέσα, συχνὰ μὲ τὰ πιὸ ἄγρια, τὴν ἴδια τὴ ζωή της.

Αὐτὴ ἡ δῆθεν «ἄμυνα τῆς Ἐπανάστασης» ὀργανώνεται, φυσικά, ἀπὸ τὰ πάνω, μὲ τὴ βοήθεια τῶν πανάρχαιων καὶ τερατώδικων μεθόδων, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, πού «ἔχουν καλὰ δοκιμαστεῖ»: ἀπόλυτη κυριαρχία τῆς κυβέρνησης πάνω στὸν πληθυσμό, δημιουργία τακτικοῦ στρατοῦ πού νὰ πειθαρχεῖ τυφλὰ σ' αὐτὴ τὴν ἐξουσία, δημιουργία ἐπαγγελματικῶν αστυνομικῶν θεσμῶν καὶ εἰδικῶν σωμάτων ἀσφαλείας φανατικὰ ἀφοσιωμένων, κατάργηση τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Λόγου, τοῦ Τύπου, τῶν συγκεντρώσεων καὶ προπάντων κάθε δραστηριότητας, ἐγκαθίδρυση ἑνὸς καθεστῶτος καταπίεσης, τρομοκρατίας κλπ. Πρόκειται μ' ὅλ' αὐτὰ νὰ πετύχουν καὶ πάλι τὴν πειθαρχία καὶ τὴν ἀποχτήνωση τῶν ἀτόμων μὲ σκοπὸ νὰ δημιουργήσουν μιὰ δύναμη ἀπόλυτα ὑποταγμένη στὶς διαθέσεις τους. Μέσ' ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀνώμαλες συνθῆκες ὅπου διεξάγονται τὰ γεγονότα, ὅλες αὐτὲς οἱ μέθοδοι ἀποκτοῦν γρήγορα μορφὴ βίας κι' αὐθαιρεσίας σὲ μεγάλο βαθμό. Ὁ ἐκφυλισμὸς τῆς Ἐπανάστασης προχωρεῖ μὲ μεγάλα βήματα.

8. — Ἡ ἀποτυχημένη «ἐπαναστατικὴ ἐξουσία» σκοντάφτει ἀναπόφευκτα, ὄχι μόνο στοὺς ἐχθροὺς τῆς «Δεξιᾶς» ἀλλὰ καὶ στοὺς ἀντίπαλους τῆς Ἀριστερᾶς, σ' ὅλους αὐτοὺς πού νοιώθουν φορεῖς τῆς ἀληθινῆς ἐπαναστατικῆς ἰδέας πού ἔχει ποδοπατηθεῖ, σ' αὐτοὺς πού ἀγωνίζονται γιὰ τούτη τὴν ἰδέα καὶ ξεσηκώνονται γιὰ τὴν ὑπεράσπισή της. Ὅλοι λαπὸν αὐτοὶ στρέφονται ἐνάντια στὴν ἐξουσία πρὸς τὸ συμφέρον τῆς «ἀληθινῆς Ἐπανάστασης».

Ὅμως, ἔχοντας γευτεῖ τὸ δηλητήριο τῆς κυριαρχίας κι' ὅλων τῶν προνομίων της, ἔχοντας πειστεῖ κι' ἡ ἴδια κι' ἀποζητώντας νὰ πείσει ὅλο τὸν κόσμο πὼς εἶναι ἡ μοναδικὴ ἀληθινὰ ἐπαναστατικὴ δύναμη πού καλεῖται νὰ ἐνεργήσει ἐξ ὀνόματος τοῦ «προλεταριάτου», πού πιστεύει, «ὑποχρεωμένη» καὶ «ὑπεύθυνη» ἀπέναντι στὴν Ἐπανάσταση, συνδέοντας μὲ μιὰ μοι-

ραία αὐθαιρεσία τὴν τύχη τῆς Ἐπανάστασης μὲ τὴ δική της καὶ βρίσκοντας γιὰ δλες τὶς πράξεις της ἀπατηλὲς δικαιολογίες κι' ἐξηγήσεις, ἡ Ἐξουσία δὲ μπορεῖ οὔτε θέλει νὰ ὁμολογήσει τὸ «φιάσκο» της καὶ νὰ ἐξαφανιστεῖ. Ἀντίθετα, δσο πιὸ πολὺ αἰσθάνεται κυνηγημένη κι' ἀπειλημένη, τόσο πιὸ πολὺ μανιάζει στὴν ἄμυνα τοῦ ἑαυτοῦ της. Θέλει νὰ παραμείνει μὲ κάθε θυσία κύρια τῆς κατάστασης. Ἐλπίζει ἀκόμη, δπως πάντα, δτι θὰ βγεῖ κ' ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀδιέξοδο, δτι θὰ «τακτοποιήσει» τὰ πράγματα.

Καταλαβαίνοντας τέλεια δτι διακυβεύεται ἔτσι, κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, ἡ ἴδια της ἡ ὕπαρξη, ἡ Ἐξουσία καταλήγει στὸ σημεῖο νὰ μὴ μπορεῖ πιὰ νὰ διακρίνει τοὺς ἀντιπάλους της· δὲν ξεχωρίζει πιὰ τοὺς προσωπικοὺς της ἐχθροὺς ἀπ' αὐτοὺς τῆς Ἐπανάστασης. Ὅλο καὶ πιὸ πολὺ καθοδηγημένη ἀπὸ τὸ ἁπλὸ ἔνστικτο αὐτοσυντήρησης, δλο καὶ λιγότερο ἱκανὴ νὰ ὑποχωρήσει, ἀρχίζει νὰ χτυπᾶ, μ' ἕναν παροξυσμὸ ἀποτύφλωσης καὶ αὐθαιρεσίας, δεξιὰ κι' ἀριστερά, στὴν τύχη. Τρέμοντας γιὰ τὴν ἴδια της τὴν τύχη, ἐξουδετερώνει τὶς καλύτερες δυνάμεις τοῦ μέλλοντος.

Καταπνίγει τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα πού, ἀναπόφευκτα, ξαναγεννιοῦνται. Ἐξοντώνει μαζικὰ τοὺς ἐπαναστάτες καὶ τοὺς ἁπλοὺς ἐργάτες ποὺ τοὺς θεωρεῖ ἔνοχους γιατὶ θέλησαν νὰ κρατήσουν ψηλὰ τὸ λάβαρο τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης.

Ἐνεργώντας ἔτσι, ἀνίκανη στὸ βάθος κι' ἰσχυρὴ μόνο ἀπὸ τὴν τρομοκρατία ποὺ ἀσκεῖ, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ κρύβει τὸ παιχνίδι της, νὰ καταφεύγει σὲ πονηριές, σὲ ψέμματα, σὲ συκοφαντίες, ἐπειδὴ κρίνει καλὸ νὰ μὴν ἀπαρνηθεῖ ἀνοιχτὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ νὰ διατηρεῖ ἀνέπαφο τὸ γόητρό της, τουλάχιστο στὸ ἐξωτερικό.

9. — Ἀλλά, μὲ τὸ νὰ καταπνίγει τὴν Ἐπανάσταση, δὲν τῆς εἶναι δυνατὸ νὰ στηρίζεται ταυτόχρονα σ' αὐτή. Δὲν εἶναι δυνατὸ πιὰ οὔτε καὶ νὰ μένει μετέωρη στὸ κενό, ὑποστηριζόμενη ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη δύναμη τῶν δπλων καὶ τῶν περιστάσεων.

Λοιπόν, καταπνίγοντας τὴν Ἐπανάσταση ἡ Ἐξουσία εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ στηρίζεται δλοένα πιὸ ξεκάθαρα καὶ σταθερά, στὴ βοήθεια καὶ στὴν ὑποστήριξη τῶν ἀντιδραστικῶν, ἀστικῶν στοιχείων πού, ὑπολογιστικά, εἶναι διατεθειμένα νὰ τεθοῦν στὴν ὑπηρεσία της, νὰ κλείσουν εἰρήνη μαζί της. Ναώθοντας τὸ ἔδα-

φος νά κλονίζεται κάτω άπ' τά πόδια της, καθώς άποσπάται δ-λο καί πιό πολύ άπ' τίς μάζες, έχοντας διακόψει καί τούς τε-λευταίους δεσμούς της μέ τήν 'Επανάσταση κι' έχοντας δημι-ουργήσει μιά κάστα προνομιούχων, μεγάλων καί μικρών δικτα-τόρων, ύπηρετών, κολάκων, άρριβιστών καί παράσιτων, άλλ' άνίκανη νά πραγματοποιήσει κάτι πού νά 'ναι πραγματικά έπα-ναστατικό καί θετικό, άφοϋ άπέρριψε καί συνέτριψε τίς νέες δυ-νάμεις, ή 'Εξουσία βλέπει πώς είναι ύποχρεωμένη, γιά νά έ-δραιωθεί, νά καταφύγει στίς παλαιές δυνάμεις. Τή συμπαράστασή τους είναι πού ζητά δλο καί πιό συ-χνά κι' δλο καί πιό συνειδητά. Είναι μ' αύτές πού έπιδιώκει συμμαχίες, συμφωνίες καί ένωση. Σ' αύτές παραχωρεί θέσεις, μήν έχοντας κανένα άλλο τρόπο γιά νά έξασφαλίσει τή ζωή της. Χάνοντας τή φιλία τών λαϊκών μαζών, ζητά νέες συμπά-θειες. 'Ελπίζει βέβαια πώς θά τίς προδώσει κι' αύτές μιά μέρα. 'Αλλά στό μεταξύ, προχωρεί κάθε μέρα καί περισσότερο σέ άν-τεπαναστατική κι' άντικαγωνική δραστηριότητα.

'Η 'Επανάσταση τής έπιτίθεται δλο καί πιό ένεργητικά. Καί ή 'Εξουσία μέ μιά δλο καί πιό άγρια μανία, μέ τή βοήθεια τών δπλων πού έχει ή ίδια χαλκεύσει κι' έκπαιδεύσει, καταπο-λεμά τήν 'Επανάσταση.

Σέ λίγο, αύτή ή τελευταία θά 'χει όριστικά νικηθεί μέσα σέ τοϋτο τόν άνισο άγώνα. 'Αργοπεθαίνει καί άποσυντίθεται. 'Η έπιθανάτια άγωνία τελειώνει σέ μιά πτωματική άκινησία. 'Ο κατηγορικός δρόμος τέλειωσε. Φτάσαμε στήν άβυσσο. 'Η 'Ε-πανάσταση τέλειωσε τή ζωή της. 'Η άντίδραση θά έγκαταστα-θεί θριαμβευτικά — άπαίσια μασκαρεμένη, ξεδιάντροπη, κτη-νώδικη, χυδαία.

Αύτοί πού δέν έχουν άκόμη καταλάβει τοϋτες τίς λίγες ά-λήθειες καί τή δίχως οίκτο λογική τους, δέν ξέρουν τίποτα άπό τή Ρώσσικη 'Επανάσταση. Καί νά γιατί δλα αύτοί οί τυφλοί, οί «λενινιστές», οί «τροτσκυστές» καί οί «άπ' δλα», είν' άνίκανοι νά έξηγήσουν μ' έναν κατανοητό τρόπο τή χρεωκοπία τής Ρώσσικης 'Επανάστασης καί τοϋ μπολσεβικισμοϋ, — τή χρεωκοπία πού είναι ύποχρεωμένοι νά όμολογήσουν. (Δέ μι-λοϋμε γιά τούς Δυτικούς «κομμουνιστές»: αύτοί θέλουν νά μένουν τυφλοί). Μήν έχοντας καταλάβει τίποτα άπό τή Ρώσσικη 'Επανάσταση, μήν έχοντας τίποτα μάθει γι' αύτήν, είν' έτοιμοι νά ξανακάνουν τά ίδια μοιραία λάθη: πολιτικά

κόμματα, κατάκτηση τῆς ἐξουσίας, κυβέρνηση («ἐργατικὴ κι' ἀγροτική»!), Κράτος («σοσιαλιστικό»!), δικτατορία («τοῦ προλεταριάτου»!)... Ξεκάθαρες ἀνοησίες, ἐγκληματικὲς ἀναφάσεις, ἀπογοητευτικὲς ἠλιθιότητες!

Δυστυχία στὴ μελλοντικὴ ἐπανάσταση ἂν σκεφτεῖ νὰ ξαναζωντανέψει αὐτὰ τὰ πτώματα ποὺ βρωμοῦν, ἂν γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ καταφέρει νὰ παρασύρει τὶς μάζες τῶν ἐργαζομένων σ' αὐτὸ τὸ μακάβριο παιχνίδι! Δὲ θὰ μπορέσει νὰ χάνει τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὸ νὰ θρέψει καινούριους Χίτλερ ποὺ θ' ἀνθίσουν μέσ' ἀπὸ τὴ σαπίλα τῶν ἐρειπίων της. Καὶ πάλι, «τὸ φῶς της γιὰ τὸν κόσμο θὰ σβήσει».

Ἂς ἀνακεφαλαιώσουμε.

Ἡ «ἐπαναστατικὴ» κυβέρνηση («σοσιαλιστικὴ» ἢ «κομμουνιστική») ἐγκαθίσταται. Φυσικά, θέλει δική της ἀπόλυτη κι' ὁλοκληρωτικὴ τὴν ἐξουσία. Εἶν' αὐτὴ ποὺ διατάσσει. (Ἀλλιώτικα, σὲ τί θὰ χρησίμευε;).

Ἀργὰ ἢ γρήγορα ἔρχεται ἡ πρώτη διαφωνία ἀνάμεσα σὲ κυβερνῆτες καὶ κυβερνώμενους. Αὐτὴ ἡ διαφωνία προκύπτει πολὺ πιὸ μοιραῖα, ὅσο μιὰ κυβέρνηση, ὅποια κι' ἂν εἶν' αὐτή, βρεθεῖ ἀνίκανη νὰ λύσει τὰ προβλήματα μιᾶς Μεγάλης Ἐπανάστασης καὶ πού, παρ' ὅλ' αὐτὰ θέλει νὰ ἔχει δίκιο, θέλει ὅλα νὰ τὰ ἐλέγχει, νὰ κρατᾶ γιὰ τὸν ἑαυτό της τὴν κάθε πρωτοβουλία, τὴν ἀλήθεια, τὴν ὑπευθυνότητα, τὴ δράση.

Αὐτὴ ἡ διαφωνία στρέφεται πάντα πρὸς ὄφελος τῶν κυβερνώντων ποὺ μαθαίνουν γρήγορα νὰ ἐπιβάλλονται μ' ὅλα τὰ μέσα. Καί, στὴ συνέχεια, κάθε πρωτοβουλία περνᾶ μοιραῖα σ' αὐτοὺς τοὺς κυβερνῶντες ποὺ γίνονται σιγά-σιγὰ κύριοι ἑκατομμυρίων κυβερνομένων.

Ὅταν κι' αὐτὸ πραγματοποιηθεῖ οἱ «ἄρχοντες» γατζώνονται στὴν ἐξουσία, παρ' ὅλη τὴν ἀνικανότητά τους, παρ' ὅλη τὴν ἀνεπάρκεια καὶ τὴν ἐγκληματικότητά τους. Πιστεύουν, ἀντίθετα, πὼς εἶναι οἱ μοναδικοὶ φορεῖς τῆς Ἐπανάστασης. «Ὁ Λένιν (ἢ ὁ Στάλιν), ὅπως κι' ὁ Χίτλερ, ἔχουν πάντα δίκιο» — «Ἐργάτες, ὑπακούετε στοὺς ἡγέτες σας! Αὐτοὶ ξέρουν τί κάνουν κι' ἐργάζονται γιὰ σᾶς». — «Προλετάριοι ὅλων τῶν χωρῶν ἑνωθεῖτε!» (... γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ σᾶς διοικοῦμε καλύτερα...». Μὰ αὐτὸ τὸ δεύτερο τμῆμα τοῦ συνθήματος δὲν θὰ τὸ

προφέρουν ποτὲ οἱ «ἐμπνευσμένοι ἡγέτες» τῶν «ἐργατικῶν κομμάτων»).

Ἔτσι, σιγὰ-σιγά, οἱ κυβερνῶντες γίνονται οἱ ἀπόλυτοι κύριοι τῆς χώρας. Δημιουργοῦν προνομιοῦχα στρώματα πάνω στὰ ὁποῖα στηρίζονται. Ὀργανώνουν δυνάμεις ἱκανὲς νὰ τοὺς ὑποστηρίξουν. Ὑπερασπίζουν μὲ λύσσα τὸν ἑαυτό τους ἀπέναντι σὲ κάθε ἀντίπαλο, ἐνάντια σὲ κάθε ἀντίρρηση, ἐνάντια σὲ κάθε ἀνεξάρτητη πρωτοβουλία. Μονοπωλοῦν τὰ πάντα. Ἐπικρατοῦν πάνω στὴ ζωὴ καὶ στὴ δραστηριότητα τῆς χώρας.

Μὴν ἔχοντας ἄλλα μέσα δράσης, καταπιέζουν, ὑποτάσσουν, ὑποδουλώνουν, ἐκμεταλλεύονται...

Καταργοῦν κάθε ἀντίσταση. Βασανίζουν καὶ συντρίβουν ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐπανάστασης κάθε τί ποὺ δὲν θέλει νὰ ὑποταχτεῖ στὴ θέλησή τους.

Γιὰ νὰ δικαιολογηθοῦν, λένε ψέμματα, ἐξαπατοῦν, συκοφαντοῦν.

Γιὰ νὰ καταπνίξουν τὴν ἀλήθεια, τιμωροῦν αὐστηρά: γεμίζουν τὶς φυλακές καὶ τοὺς τόπους ἐξορίας, ἐκτελοῦν, ὑποβάλλουν σὲ βασανιστήρια, σκοτώνουν, δολοφονοῦν.

Νὰ σὲ ποιὸ ἀκριβῶς σημεῖο ἔφτασε μοιραῖα ἡ Ρώσσικη Ἐπανάσταση.

Η ΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ. —Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχουν ἐγκαθιδρυθεῖ στὴν ἐξουσία, ἔχουν ὀργανώσει τὴ γραφειοκρατία τους, τὸ στρατὸ καὶ τὴν ἀστυνομία τους, ἔχοντας βρεῖ χρήματα καὶ οἰκοδομώντας ἕνα καινούριο Κράτος, ὑποτίθεται «ἐργατικό», οἱ μπολσεβίκοι ποὺ κυβερνοῦν γίνονται ἀπόλυτοι κύριοι, παίρνουν στὰ χέρια τους, ὁριστικά, καὶ τὰ πεπρωμένα τῆς Ἐπανάστασης. Προοδευτικὰ — καὶ στὸ μέτρο ποὺ αὐξάνονταν οἱ δυνάμεις τῆς δημαγωγικῆς προπαγάνδας τους, ἡ καταπίεση καὶ τὰ καταναγκαστικὰ μέτρα — ἡ Κυβέρνηση κρατικοποίησε καὶ μονοπώλησε τὰ πάντα, κυριολεκτικὰ τὰ πάντα, μέχρι καὶ τὸ Λόγο, μέχρι καὶ τὴ Σκέψη.

Ἦταν τὸ Κράτος — ἄρα ἡ κυβέρνηση — ποὺ πῆρε τὴ γῆ, τὸ σύνολο τῶν χωραφιῶν. Ἔγινε ὁ πραγματικὸς ἰδιοκτήτης τους. Οἱ ἀγρότες, στὸ σύνολό τους, ἐλάχιστα εἶδαν τὴ θέση τους ν' ἀλλάζει: στὴν ἀρχὴ ἔγιναν οἱ νοικάρηδες τοῦ Κράτους, μετά, ὅπως θὰ δοῦμε, πραγματικοὶ

δουλοπάροικοι.

Ἦταν ἡ κυβέρνηση πού οἰκειοποιήθηκε τὰ ἐργοστάσια, τὶς βιομηχανίες, τὰ ὀρυχεῖα — μὲ δυὸ λόγια, ὅλα τὰ μέσα παραγωγῆς, ἐπικοινωνιῶν, ἀνταλλαγῶν κλπ.

Ἦταν ἡ κυβέρνηση τέλος ποὺ ἔγινε μοναδικὸς κύριος τοῦ Τύπου τῆς χώρας κι' ὅλων τῶν ἄλλων μέσων διάδοσης ἰδεῶν. Ὅλες οἱ ἐκδόσεις, ὅλα τὰ δημοσιεύματα στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. — ἀκόμη καὶ τὰ ἐπισκεπτήρια — γίνονται κάτω ἀπ' τὴν ἐπίβλεψη, ἂν ὄχι τὸν αὐστηρὸ ἔλεγχο τοῦ Κράτους.

Μὲ δυὸ λόγια, τὸ Κράτος — ἄρα ἡ Κυβέρνηση — ἔγινε τελικὰ ὁ μόνος «κάτοχος» κάθε ἀλήθειας, ὁ μόνος ἰδιοκτήτης ὅλων τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν, ὁ μόνος ὑποκινητής, ὀργανωτὴς κι' ἐμπνευστὴς ὅλων τῶν πλευρῶν τῆς ζωῆς τῆς χώρας, σ' ὅλες τὶς διακλαδώσεις της.

Τὰ 150 ἑκατομμύρια τῶν «κατοίκων» μεταβλήθηκαν προοδευτικὰ σὲ ἁπλοὺς ἐκτελεστὲς τῶν κυβερνητικῶν διαταγῶν, σὲ ἀληθινοὺς σκλάβους τῆς κυβέρνησης καὶ τῶν ἀναρίθμητων πρακτόρων της. «Ἐργάτες, ὑπακοῦτε στοὺς ἡγέτες σας!».

Ὅλα οἱ οἰκονομικοί, κοινωνικοὶ κι' ὁποιου ἄλλου εἴδους ὀργανισμοί, χωρὶς καμμιὰ ἐξαίρεση, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ Σοβιὲτ καὶ καταλήγοντας στοὺς πιὸ μικροὺς πυρῆνες, ἔγιναν διοικητικὰ ὑποκαταστήματα τῆς ἐπιχείρησης Κράτος, ἕνα εἶδος «Ἀνώνυμης Ἑταιρίας Ἐκμετάλλευσης ἀπὸ τὸ Κράτος»: ὑποκαταστήματα ὑποταγμένα ὁλοκληρωτικὰ στὸ «κεντρικὸ διοικητικὸ συμβούλιο» (τὴν κυβέρνηση), στενὰ παρακολουθούμενα ἀπ' τοὺς πράκτορες αὐτῆς τῆς τελευταίας (τὴν ἐπίσημη καὶ μυστικὴ Ἀστυνομία), ἔχοντας στερηθεῖ ἀκόμη κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιφανειακή τους ἀνεξαρτησία.

Ἡ αὐθεντικὴ καὶ λεπτομερειακὴ ἱστορία αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης, ποὺ πραγματοποιήθηκε μέσα σὲ δώδεκα χρόνια — μιὰ σπάνια, μοναδικὴ στὸν κόσμο ἱστορία — θ' ἀπαιτοῦσε ἀπὸ μόνη της ἕνα ξεχωριστὸ ἔργο. Θὰ ξαναγυρίσουμε ὅμως σ' αὐτὴ γιὰ νὰ προσθέσουμε μερικὲς ἀπαραίτητες διευκρινίσεις.

ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ. — ΟΙ ΓΡΗΓΟΡΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΤΟΥΣ. — Ὁ ἀναγνώστης ξέρει κιόλας ὅτι αὐτὴ ἡ κατάπνιξη τῆς Ἐπανάστασης μὲ τὶς καταστρεπτικὲς λογικὲς συνέπειές της, προκάλεσε μαρεία μιὰ ἀντίδραση ὅλο καὶ πιὸ ζωηρὴ καὶ ὑποστηριζόμενη

ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἀριστερᾶς πού δὲν ἀντιμετώπιζαν τὴν Ἐπανάσταση κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ποὺ ὀρθώθηκαν γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπιστοῦν καὶ νὰ τὴ βοηθήσουν νὰ προοδεύσει.

Τὰ πιὸ σημαντικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ στασιαστικὰ κινήματα γεννήθηκαν μέσα στὶς τάξεις τοῦ σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος τῆς Ἀριστερᾶς καὶ τῶν ἀναρχικῶν.

Ἡ ἐξέγερση τοῦ σοσιαλεπαναστατικοῦ κόμματος τῆς Ἀριστερᾶς ἦταν ἐξέγερση ἑνὸς ἀνταγωνιστικοῦ πολιτικοῦ καὶ κρατιστικοῦ Κόμματος.

Οἱ διαφορές του μὲ τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα κ' ἡ ἀπογοήτευσή του μπροστὰ στὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς μπολσεβίκικης Ἐπανάστασης τὸ ὑποχρέωσαν τελικὰ νὰ ἐξεγερθεῖ ἐνάντια στοὺς μπολσεβίκους. Οἱ σοσιαλεπαναστάτες, ἐξαναγκασμένα νὰ φύγουν ἀπ' τὴν κυβέρνηση ὅπου εἶχαν συνεργαστεῖ γιὰ ἕνα διάστημα μὲ τοὺς μπολσεβίκους, ξεκίνησαν ἐνάντιά τους ἕναν ἀπ' τοὺς πιὸ βίαιους ἀγῶνες. Ἀντιμπολσεβίκικη προπαγάνδα, ἀπόπειρες ἐξέγερσης, τρομοκρατικὲς πράξεις — τίποτε δὲν ἔλειψε.

Οἱ σοσιαλεπαναστάτες τῆς Ἀριστερᾶς πῆραν μέρος στὴν περίφημη ἀπόπειρα δολοφονίας τῆς ὁδοῦ Λεοντιέφσκυ (θὰ μιλήσουμε σχετικὰ πιὸ κάτω). Ὀργάνωσαν τὴ δολοφονία τοῦ Γερμανοῦ στρατηγοῦ Ἔϊχχορν (στὴν Οὐκρανία) καὶ τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτῆ στὴ Μόσχα, Μίρμπαχ: δυὸ βίαιες ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας ἐνάντια στὶς στενὲς ἐπαφὲς τῆς μπολσεβίκικης κυβέρνησης μὲ τὴ γερμανικὴ. Ἀργότερα, ὑπῆρξαν οἱ ἐμπνευστὲς μερικῶν τοπικῶν ταραχῶν ποὺ γρήγορα καταπνίγηκαν.

Θυσίασαν σ' αὐτὸ τὸν ἀγώνα τὶς καλύτερες δυνάμεις τους.

Οἱ ἡγέτες τους: Μαρία Σπιριντόνοβνα, Μπ. Κάμκωφ, Καρέλιν κι' ἄλλοι, καθὼς καὶ πλῆθος ἀνώνυμων ἀγωνιστῶν, συμπεριφέρθηκαν κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες μὲ πολὺ κουράγιο.

Ὡστόσο, ἂν οἱ σοσιαλεπαναστάτες τῆς Ἀριστερᾶς εἶχαν ἀνέβει στὴν ἐξουσία, οἱ ἐνέργειές τους θὰ ἦταν στὴ συνέχεια, μοιραῖα κι' ἀπαράλλαχτα, ἴδιες μ' αὐτὲς τῶν μπολσεβίκων. Τὸ ἴδιο πολιτικὸ σύστημα θά 'φερνε ἀναπόφευχτα τὰ ἴδια ἀποτελέσματα.

Στὸ βάθος οἱ σοσιαλεπαναστάτες τῆς Ἀριστερᾶς ἐξεγέρθη-

καν προπάντων ἐνάντια στὸ μονοπώλιο τῆς ἐξουσίας ἀπὸ μέρους τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος. Ἰσχυρίζονταν πὼς ἂν ἡ ἐξουσία μοιραζόταν ἐξίσου σὲ δυὸ ἢ πολλὰ κόμματα, ἀντὶ νὰ τὴν μονοπωλοῦν οἱ μπολσεβίκοι, ὅλα θὰ πήγαιναν καλύτερα. Φυσικά, ἐκεῖ βρισκόταν τὸ βαθύτερο λάθος τους.

Τὰ δραστήρια στοιχεῖα τῶν ἐργαζομένων μαζῶν πού, ἔχοντας καταλάβει τὰ αἴτια τῆς ἀποτυχίας τοῦ μπολσεβικισμοῦ, ξεκίνησαν ἕναν ἀγώνα ἐναντίον του, τὸ ἤξεραν αὐτὸ καλά. Δὲν ὑποστήριξαν τὸ Σοσιαλεπαναστατικὸ Κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς παρὰ ὡς ἕνα πολὺ περιορισμένο μέτρο. Ἡ ἀντίστασή του λύγισε καὶ οἱ ἀγῶνες του δὲν κράτησαν πολύ. Δὲν εἶχαν μεγάλη ἀπήχηση στὴ χώρα.

Ἡ ἀντίσταση τῶν ἀναρχικῶν ὑπῆρξε, κατὰ τόπους, πολὺ πιὸ πλατιὰ καὶ μακρόχρονη, παρ' ὅλη τὴ γρήγορη ἐξάπλωση τῆς καταστολῆς καὶ τῆς τρομοκρατίας.

Ἔχοντας σὰν ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν ὑ λ ο π ο ί η σ η τ ῆ ς ἄ λ λ η ς ἰ δ έ α ς τ ῆ ς Ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς, ἔχοντας προπάντων ἀποκτήσει μέσα στὴν πορεία τῶν γεγονότων μιὰ σημαντικὴ θέση, αὐτὸς ὁ ἀγώνας κι' οἱ περιπέτειές του ἀξίζουν νὰ κρατήσουν τὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη.

Ἂς προσθέσουμε ὅτι, ἐσκεμμένα διαστρεβλωμένη καὶ κατόπιν ἀποσιωπημένη ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους, ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ξεπερασμένη ἀπ' τὰ κατοπινὰ γεγονότα, ἀπ' τὴν ἄλλη, τούτη ἡ ἐποποιΐα ἔχει μείνει ἀπόλυτα ἄγνωστη (ἐκτὸς ἀπ' τοὺς ἄμεσα ἐνδιαφερόμενους κύκλους), ὄχι μόνο στὸ μεγάλο κοινό, μὰ ἀκόμη καὶ σ' αὐτοὺς πού, λίγο ὡς πολύ, ἔχουν μελετήσει τὴ Ρώσσικη Ἐπανάσταση. Παρ' ὅλη τὴ σημασία της ἡ ἐποποιΐα αὐτῶν τῶν ἀγώνων ἔμεινε στὸ περιθώριο τῶν ντοκουμέντων καὶ τῶν ἐρευνῶν τους.

Σπάνια μέσα στὴ διάρκεια τῆς ἀνθρώπινης Ἱστορίας, μιὰ ἰδέα ἔχει τόσο πολὺ διαστρεβλωθεῖ καὶ συκοφαντηθεῖ ὅσο ἡ ἰδέα τοῦ ἀναρχισμοῦ.

Γενικά, ἄλλωστε, δὲν ἀσχολοῦνται κὰν μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἀ ν α ρ χ ι σ μ ό: ἐπιτίθενται ἀποκλειστικὰ στοὺς «ἀναρχικούς», ποὺ θεωροῦνται ἀπ' ὅλες τὶς κυβερνήσεις σὰν οἱ «ὑπ' ἀριθμὸν 1 δημόσιοι κίνδυνοι», καὶ ποὺ παντοῦ τοὺς παρουσιάζουν κάτω ἀπὸ ἕνα φῶς ἐξαιρετικὰ παραμορφωτικό. Στὴν καλύτερη τῶν περιπτώσεων τοὺς κατατάσσουν στοὺς «παθιασμένους», στοὺς «μισότρελλους», ἢ ἀκόμη τοὺς χαρακτηρίζουν

«τρελλούς» γιὰ περισσότερη συντομία. Πιὸ συχνὰ ἀκόμη τοὺς ἐμφανίζουν σὰν «ληστές», «ἐγκληματίες», ἢ ξέφρενους τρομοκράτες, ποὺ ξαμολοῦν βόμβες μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία.

Βέβαια, ὑπῆρχαν — καὶ ὑπάρχουν — τρομοκράτες ἀνάμεσα στοὺς ἀναρχικούς, ὅπως ὑπάρχουν τέτοιοι κι' ἀνάμεσα στοὺς ὀπαδοὺς τῶν ἄλλων ἰδεολογικῶν ρευμάτων καὶ πολιτικῶν ἢ κοινωνικῶν ὀργανώσεων. Ἀλλὰ ἀκριβῶς ἐπειδὴ θεωροῦν τὴν ἀ ν α ρ χ ι κ ὴ ἰ δ έ α πολὺ γοητευτικὴ κι' ἐπικίνδυνη γιὰ νὰ τὴν ἀνεχθοῦν καὶ νὰ τὴ γνωρίσουν οἱ μάζες, οἱ κυβερνήσεις ὅλων τῶν χωρῶν κι' ὅλων τῶν ἀποχρώσεων, ἐκμεταλλεύονται ὁρισμένες τέτοιες ἀπόπειρες ποὺ ἔχουν γίνει ἀπὸ ἀναρχικούς-τρομοκράτες γιὰ νὰ καταδικάσουν τ ὴ ν ἰ δ ε α τ ὴ ν ἰ δ έ α καὶ νὰ τὴ σπιλώσουν, καταδικάζοντας ὄχι μόνο αὐτοὺς τοὺς τρομοκράτες μὰ κι' ὅλους τοὺς ἀγωνιστές ὅποιες κι' ἂν εἶναι οἱ μέθοδοί τους.

Ὅσο γιὰ τοὺς ἀναρχικοὺς στοχαστὲς καὶ θεωρητικούς, τοὺς χαρακτηρίζουν τὸ πιὸ συχνὰ σὰν «οὐτοπιστές», «ἀνεύθυνους ὀνειροπόλους», «ἀφηρημένους φιλόσοφους» ἢ «παράξενους» τύπους ποὺ οἱ θεωρίες τους ἑρμηνεύονται ἐπικίνδυνα ἀπ' τοὺς «παθιασμένους» ποὺ τοὺς «ἀκολουθοῦν», ἢ σὰν «μυστικιστές» ποὺ ἡ ἰδέα τους, ἔστω κι' ἂν εἶναι ὄμορφη, δὲν ἔχει τίποτα τὸ κανὸ μὲ τὴν πραγματικὴ ζωή, οὔτε μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἔτσι ὅπως πραγματικὰ εἶναι. «Οἱ ἀστοὶ ἀπὸ τὴ μεριά τους ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα εἶναι σταθερὸ καὶ «πραγματικό», κι' οἱ σοσιαλιστὲς ὅτι ἡ ἐξουσιαστικὴ σοσιαλιστικὴ ἰδέα δὲν εἶναι οὐτοπική: κι' αὐτό, παρ' ὅλο τὸ ἀνεξερεύνητο χάος καὶ τὰ τεράστια κοινωνικὰ δεινὰ ποὺ ἔχουν συσσωρευθεῖ ἐδῶ κι' αἰῶνες ἀπὸ τοὺς πρώτους, καὶ παρ' ὅλες τὶς ἐξόφθαλμες ἀποτυχίες ποὺ «πραγματοποιήθηκαν» μέσα σὲ μισὸ αἰῶνα ἐφαρμογῶν τῆς ἰδέας τῶν δεύτερων).

Πολὺ συχνά, προσπαθοῦν ἁπλὰ νὰ γελοιοποιήσουν τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα. Μήπως δὲ δοκίμασαν νὰ κάνουν τὴν ἀγράμματη μάζα τοῦ λαοῦ νὰ πιστέψει ὅτι ὁ ἀναρχισμὸς εἶν' ἕνα σύστημα «ποὺ ἀρνεῖται κάθε κοινωνία καὶ κάθε ὀργάνωση», ἕνα σύστημα ὅπου «ὁ καθένας μπορεῖ νὰ κάνει ὅ,τι θέλει»; Δὲ λένε στὸν κόσμο ὅτι ἡ ἀναρχία εἶναι συνώνυμη μὲ τὴν ἀταξία, κι' αὐτὰ ὅλα ἀπέναντι στὴν ἀληθινὴ καὶ ἀκατανόμαστη ἀταξία ὅλων τῶν μὴ ἀναρχικῶν συστημάτων ποὺ ἔχουν ἐφαρμοστεῖ μέχρι σήμερα;

Αὐτὴ ἡ «πολιτική» ἀπέναντι στὸν ἀναρχισμό, ὀφείλεται προπάντων στὴν ἀκεραιότητά του καὶ στὴν ἀδυναμία νὰ τὸν μειώσουν (πράγμα ποὺ πέτυχαν πολὺ καλὰ μὲ τὸ σοσιαλισμό), ἐξαιτίας τοῦ ὅτι ἀποφεύγει κάθε «πολιτική» δραστηριότητα, ἔφερε τελικὰ τοὺς καρπούς της: μιὰ δυσπιστία, δηλαδὴ ἕνας φόβος καὶ μιὰ γενικὴ ἐχθρότητα — ἢ τουλάχιστο μιὰ ἀδιαφορία, μιὰ ἄγνοια καὶ μιὰ βαθειὰ ριζωμένη ἀκατανοησία — τὸν ὑποδέχονταν παντοῦ ὅπου ἐμφανιζόταν.

Αὐτὴ ἡ κατάσταση ἔφερε τὸν ἀναρχισμὸ γιὰ πολὺν καιρὸ σὲ ἀπομόνωση κι' ἀδυναμία.

(Ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια, ἀργά, κάτω ἀπὸ τὴν ὤθηση τῶν γεγονότων καὶ τῆς προπαγάνδας, ἡ κοινὴ γνώμη ἐξελίσσεται ἀπέναντι στὸν ἀναρχισμὸ καὶ στοὺς ἀναρχικούς. Οἱ ἄνθρωποι ἀρχίζουν ν' ἀντιλαμβάνονται τὴν ἐξαπάτηση ποὺ τοὺς ἔγινε καὶ νὰ βλέπουν καθαρά. Ἴσως νὰ μὴν εἶναι μακριὰ ἡ μέρα ὅπου οἱ τεράστιες μάζες, ἔχοντας καταλάβει τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα, θὰ στραφοῦν κατὰ τῶν «δημαγωγῶν» — λίγο ἔλλειψε νὰ γράψω τῶν «δημίων» — δείχνοντας ὅλο καὶ πιὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ μαρτυρικὴ ἰδέα καὶ προκαλώντας μιὰ φυσικὴ ψυχολογικὴ ἀντίδραση.

Μερικὲς ὁμολογίες κι' ἀλήθειες ποὺ ὁ Τύπος ὑποχρεώθηκε νὰ δημοσιεύσει κατὰ τὴ διάρκεια τῶν γεγονότων τῆς Ἰσπανίας, καθὼς κι' ὁρισμένα ἄλλα περιστατικά, λίγο ἢ πολὺ γνωστά, ἔχουν κιόλας δημιουργήσει σωτήριες ἐπιπτώσεις καὶ βοήθησαν τὴν ἀναρχικὴ ἰδέα νὰ κερδίσει ἔδαφος).

— ⁂ —

Ὅσο γιὰ τὴ Ρώσικη Ἐπανάσταση, ἡ στάση τῆς μπολσεβίκικης κυβέρνησης ἀπέναντι στοὺς ἀναρχικοὺς ξεπέρασε κατὰ πολὺ τὴν «πλύση ἐγκεφάλου», τὴ συκοφαντία καὶ τὴν καταστολὴ ὅλων τῶν ἄλλων παλιῶν καὶ σημερινῶν κυβερνήσεων.

Ὁ ρόλος ποὺ ἡ ἀντιεξουσιαστικὴ ἰδέα ἔπαιξε μέσα στὴν Ἐπανάσταση, κ' ἡ μοίρα ποὺ τὴν περίμενε, θὰ γίνουν γνωστά, ἀργὰ ἢ γρήγορα, στὸ πλατὺ κοινό, παρ' ὅλη τὴν προσπάθεια ποὺ γίνεται νὰ καταπνιγοῦν. Γιατί, ἐπὶ ἕνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα, αὐτὸς ὁ ρόλος ὑπῆρξε σημαντικός.

Οἱ ἀποκαλύψεις ποὺ συσσωρεύονται σιγὰ-σιγά, θὰ ρίξουν

καινούριο φῶς ὄχι μόνο στὰ τρέχοντα καὶ στὰ περασμένα γεγονότα, μὰ ἀκόμη καὶ στὸ δρόμο ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθηθεῖ: θὰ ἐπιτρέψουν νὰ προβλέψουμε καὶ ν' ἀντιληφθοῦμε καλύτερα ὁρισμένα φαινόμενα, πολὺ σημαντικά, *ποὺ, χωρὶς καμιὰ ἀμφιβολία, θὰ δημιουργηθοῦν κατὰ τὴ διάρκεια τῶν γεγονότων τοῦ ἄμεσου μέλλοντος.*

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὁ ἀναγνώστης ἔχει τὸ δικαίωμα — καὶ προπάντων τὸ καθῆκον — νὰ γνωρίσει τὰ γεγονότα ποὺ θὰ ἐκτεθοῦν ἐδῶ.

Ποιὰ ὑπῆρξε ἡ δραστηριότητα τῶν ἀναρχικῶν μέσα στὴ Ρώσσικη Ἐπανάσταση; Ποιὸς ὑπῆρξε ἀκριβῶς ὁ ρόλος κι' ἡ τύχη τους; *Ποιὸ ἦταν τὸ ἀληθινὸ «δάρος» καὶ ποιὰ ἡ μοίρα αὐτῆς τῆς «ἄλλης ἰδέας περὶ Ἐπανάστασης»,* ποὺ ἀνάπτυξαν κ' ὑποστήριξαν οἱ ἀναρχικοί;

Ἡ μελέτη μας θ' ἀπαντήσει σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα καὶ ταυτόχρονα θὰ προσφέρει τὶς ἀπαραίτητες διευκρινίσεις πάνω στὸν πραγματικὸ ρόλο. τὴ δράση καὶ τὸ σύστημα τῶν μπολσεβίκων. Θέλουμε νὰ ἐλπίζουμε πὼς αὐτὸ τὸ κείμενο θὰ βοηθήσει τὸν ἀναγνώστη νὰ προσανατολιστεῖ μέσα στὰ σοβαρὰ σημερινὰ καὶ μελλοντικὰ γεγονότα.

Παρ' ὅλη τὴν ἀνεπανόρθωτη καθυστέρηση καὶ τὴν ἐξαιρετικὴ ἀδυναμία τους, παρ' ὅλα ἀκόμη τὰ κάθε εἴδους ἐμπόδια καὶ δυσκολίες καί, τέλος, παρ' ὅλη τὴν ἀμείλικτη καταστολὴ ποὺ τοὺς χτύπησε, οἱ ἀναρχικοὶ μπόρεσαν νὰ σημειώσουν νίκες, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, προπάντων μετὰ τὸν Ὀχτώβρη, καὶ νὰ κερδίσουν ζωηρὲς καὶ βαθειὲς συμπάθειες.

Οἱ ἰδέες τους μάλιστα σημείωσαν ἄμεσες ἐπιτυχίες μέσα σ' ὁρισμένες περιοχές.

Ὁ ἀριθμός τους αὐξήθηκε γρήγορα, παρ' ὅλες τὶς θυσίες σὲ ἀνθρώπινες ζωὲς ποὺ τοὺς ἐπιβλήθηκαν ἀπὸ τὰ γεγονότα.

Ἡ δραστηριότητά τους ἄσκησε, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης, μιὰ ἰσχυρὴ ἐπίδραση· εἶχε ἔντονες ἐπιπτώσεις, πρῶτα, γιατὶ οἱ ἀναρχικοὶ ὑπῆρξαν οἱ μόνοι ποὺ ἔφεραν *μιὰ καινούρια ἰδέα περὶ Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης* ἀπέναντι στὴ θέση καὶ στὴ δράση

τῶν μπολσεβίκων, πού δλο καί περισσότερο δυσφημίζονταν στά μάτια τῶν μαζῶν, κ' ὕστερα γιατί προπαγάνδιζαν καί ὑπερασπίζονταν αὐτή τήν ἰδέα, μέσα στό μέτρο τῶν δυνάμεών τους καί παρ' ὅλες τίς ἀπάνθρωπες διώξεις, μέ ὑπέροχη ἀνιδιοτέλεια καί ἀφοσίωση, ὥς τό τέλος, ὥς τή στιγμή πού ὁ συντριπτικός ἀριθμός, ἡ ξέφρενη δημαγωγία, ἡ ἀπάτη κ' ἡ ἀνήκουστη βία τῶν ἀντιπάλων τους, ὑποχρέωσαν τούς ἀναρχικούς νά ὑποχωρήσουν.

Δέν μᾶς ἐκπλήττουν διόλου αὐτές οἱ ἐπιτυχίες, οὔτε ἡ μή ὁλοκλήρωσή τους.

Ἀπ' τή μιά μεριά, χάρη στήν ἀκέραια στάση τους, μιά στάση ὅλο θάρρος καί πλέρια αὐταπάρνηση, χάρη ἀκόμα στήν ἔντονη παρουσία καί δράση τους μέσα στούς ἴδιους τούς κόλπους τῶν μαζῶν, κι' ὄχι μέσα στά «ὑπουργεῖα» καί στά γραφεῖα· χάρη τέλος, στήν ἐκπληκτική ζωντάνια τῶν ἰδεῶν τους ἀπέναντι στήν πρακτική τῶν μπολσεβίκων πού γρήγορα ἔγινε ὕποπτη, οἱ ἀναρχικοί ἔβρισκαν — παντοῦ ὅπου μποροῦσαν νά δράσουν — φίλους κι' ὀπαδούς. (Ἔχουμε τό δικαίωμα νά ὑποθέτουμε πώς ἄν οἱ μπολσεβίκοι, πού τέλεια εἶχαν συνειδητοποιήσει τόν κίνδυνο πού παρουσίαζαν γι' αὐτούς τοῦτες οἱ ἐπιτυχίες, δέν εἶχαν βάλει τέλος ἔτσι βιαστικά στήν προπαγάνδα καί στή δράση τῶν ἀναρχικῶν ἡ Ἐπανάσταση θά μποροῦσε νά πάρει ἄλλη πορεία καί νά καταλήξει σέ διαφορετικά ἀποτελέσματα).

Μά, ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, ἡ καθυστέρησή τους ἀπέναντι στά γεγονότα, ὁ πολύ περιορισμένος ἀριθμός τῶν ἀγωνιστῶν τους πού ἦταν ἱκανοί ν' ἀσκήσουν μιά εὐρύτερη προπαγάνδα, προφορική καί γραπτή, μέσα στήν τεράστια χώρα, ἡ μή προετοιμασία τῶν μαζῶν, οἱ γενικές δυσμενεῖς συνθῆκες, οἱ διώξεις, οἱ σημαντικές ἀπώλειες σέ ἀνθρώπους, κτλ., ὅλ' αὐτά περιόρισαν κατά πολύ τήν ἐπέκταση καί τή συνέχιση τοῦ ἔργου τους, διευκολύνοντας τήν κατασταλτική δραστηριότητα τῆς μπολσεβίκικης κυβέρνησης.

Ἀλλ' ἄς περάσουμε στά γεγονότα.

Στή Ρωσσία, οἱ ἀναρχικοί ὑπῆρξαν πάντα οἱ μόνοι πού προπαγάνδιζαν ἀνάμεσα στίς μάζες τήν ἰδέα τῆς ἀληθινῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης τοῦ λαοῦ, μιᾶς ἀκέραιας Ἐπανάστασης πού θά ὁδηγοῦσε στήν πλήρη χειραφέτηση.

Ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1905, μ' ἐξαίρεση τὸ ἀναρχικὸ ρεῦμα, προχώρησε κάτω ἀπὸ τὰ συνθήματα τῆς (ἀσπικῆς) «δημοκρατίας»: «Κάτω ὁ τσαρισμός! — Ζήτω ἡ Δημοκρατία!». Οὔτε ὁ μπολσεβικισμὸς προχώρησε πιὸ μακριὰ ἐκείνη τὴν ἐποχή. Ὁ ἀναρχισμὸς στάθηκε τότε ἡ μόνη θεωρία ποὺ προχώρησε ὥς τὸ βάθος τοῦ προβλήματος καὶ πληροφόρησε τὶς μάζες γιὰ τὸν κίνδυνο ποὺ τὶς ἀπειλοῦσε ἀπὸ μιὰ πολιτικὴ λύση.

Ὅσο ἀδύναμοι κι' ἂν ἦταν τότε οἱ ἀναρχικοὶ σὲ σχέση μὲ τὰ δημοκρατικὰ κόμματα, ἡ ἰδέα συγκέντρωνε κιόλας γύρω της μιὰ μικρὴ ὁμάδα ἐργατῶν καὶ διανοούμενων ποὺ ὕψωσαν, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, τὶς διαμαρτυρίες τους ἐνάντια στὸ δόλωμα τῆς «δημοκρατίας».

Βέβαια, ἡ φωνή τους ἀντηχοῦσε στὴν ἔρημο. Μὰ αὐτὸ δὲν τοὺς ἀπογοήτευσε καθόλου. Καὶ σὲ λίγο μερικὲς συμπάθειες κι' ἕνα συγκεκριμένο κίνημα δημιουργήθηκαν γύρω τους.

Ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1917 ἐξελίχθηκε στὴν ἀρχὴ σὰ φουσκοθαλασσιά. Ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ προβλέψεις τὰ δριά της. Ἔχοντας ἀνατρέψει τὴν ἀπολυταρχία, ὁ λαὸς «ἔχχνε τὴν εἴσοδό του στὴν ἀρένα τῆς ἱστορικῆς δράσης».

Μάταια τὰ πολιτικὰ κόμματα προσπάθησαν νὰ σταθεροποιήσουν τὶς θέσεις τους, μὲ τὸ νὰ προσαρμοστοῦν στὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα: ὁ ἐργαζόμενος λαὸς προχωροῦσε πάντα πιὸ μπροστὰ ἐνάντια στοὺς ἐχθρούς του, ἀφήνοντας πίσω του τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο τὰ διάφορα κόμματα μὲ τὰ «προγράμματά» τους. Οἱ ἴδιοι οἱ μπολσεβίκοι — τὸ πιὸ καλὰ ὀργανωμένο κόμμα, τὸ πιὸ ἀποφασισμένο, μὲ τὴν πιὸ φλογερὴ βλέψη στὴν ἐξουσία — ὑποχρεώθηκαν νὰ τροποποιήσουν πολλὲς φορὲς τὰ συνθήματά τους γιὰ νὰ μπορέσουν ν' ἀκολουθήσουν τὴ γρήγορη ἐξέλιξη τῶν γεγονότων καὶ τῶν μαζῶν. (Ἂς θυμίσουμε τὰ πρῶτα συνθήματά τους: «Ζήτω ἡ Συνταχτικὴ Συνέλευση!» — «Ζήτω ὁ ἐργατικὸς ἔλεγχος τῆς παραγωγῆς!» κλπ.).

Τὸ ἴδιο καθὼς στὰ 1905, οἱ ἀναρχικοὶ στάθηκαν καὶ στὰ 1917 οἱ μόνοι ὑπερασπιστὲς τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης, τῆς ἀληθινῆς κι' ὁλοκληρωτικῆς. Ὑποστήριζαν σταθερὰ καὶ μὲ πεῖσμα αὐτὸ τὸ δρόμο, παρ' ὅλο τὸν περιορισμένο ἀριθμό τους, τὴν ἀδυναμία τῶν μέσων καὶ τὴν ἔλλειψη ὀργάνωσής τους.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1917, ὑποστήριζαν, μὲ λόγια κι' ἔργα, τὰ ἀγροτικὰ κινήματα. Ἦταν τὸ ἴδιο ἀπα-

ρέγκλιτα στὸ πλευρὸ τῶν ἐργατῶν ὅταν, πολὺ πρὶν τὸ «πραξικόπημα τοῦ 'Οχτώβρη», αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι κατέλαβαν σὲ μερικὰ σημεῖα τὰ ἐργοστάσια καὶ προσπάθησαν νὰ ὀργανώσουν ἐκεῖ τὴν παραγωγὴ πάνω σὲ μιὰ βάση αὐτονομίας κι' ἐργατικῆς κολλεχτίβας.

Εἶναι στὴν πρώτη γραμμὴ ποὺ οἱ ἀναρχικοὶ ἀγωνίστηκαν μέσα στὸ κίνημα τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ναυτῶν τῆς Κρονστάνδης καὶ τῆς Πετρούπολης, στὶς 3-5 τοῦ 'Ιούλη. Στὴν Πετρούπολη, οἱ ἀναρχικοὶ ἔδοσαν τὸ παράδειγμα τῆς κατάληψης τῶν τυπογραφείων γιὰ νὰ κυκλοφορήσουν οἱ ἐργατικὲς κι' ἐπαναστατικὲς ἐφημερίδες.

Ὅταν, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1917, πῆραν οἱ μπολσεβίκοι μιὰ στάση πιὸ τολμηρὴ ἀπὸ τ' ἄλλα πολιτικὰ κόμματα, ἀπέναντι στὴν ἀστικὴ τάξη, οἱ ἀναρχικοὶ τοὺς χειροκρότησαν καὶ θεώρησαν πὼς εἶχαν ἐπαναστατικὸ καθῆκον νὰ καταπολεμήσουν τὰ ψέμματα τῶν ἀστικῶν καὶ σοσιαλιστικῶν κυβερνήσεων ποὺ χαρακτήριζαν τὸν Λένιν καὶ τοὺς ἄλλους μπολσεβίκους, σὰν «π ρ ά κ τ ο ρ ε ς τ ῆ ς γ ε ρ μ α ν ι κ ῆ ς κ υ β έ ρ ν η σ η ς».

Ἦταν πάλι στὴν ἐμπροσθοφυλακὴ ποὺ οἱ ἀναρχικοὶ ἀγωνίστηκαν στὴν Πετρούπολη, στὴ Μόσχα κι' ἀλλοῦ, τὸν 'Ο χ τ ώ β ρ η τ ο ῦ 1 9 1 7 , ἐνάντια στὴν κυβέρνηση συνασπισμοῦ (τοῦ Κερένσκυ). Εἶναι αὐτονόητο πὼς κινήθηκαν, ὄχι γιατὶ ἤθελαν νὰ ἐγκαθιδρυθεῖ μιὰ ἄλλη ἐξουσία, μὰ ἀποκλειστικὰ γιὰ νὰ κατακτήσουν οἱ μάζες τῶν ἐργαζόμενων τὸ δικαίωμα νὰ οἰκοδομήσουν οἱ ἴδιες πάνω σ' ἀληθινὰ νέες βάσεις τὴν οἰκονομικὴ καὶ κανωνικὴ ζωή τους. Γιὰ πολλαπλοὺς λόγους ποὺ ὁ ἀναγνώστης γνωρίζει, αὐτὴ ἡ ἰδέα δὲν πέρασε ποτὲ στὴ πράξη, μὰ οἱ ἀναρχικοὶ ἀγωνίστηκαν μόνο ὡς τὸ τέλος γιὰ τοῦτο τὸ δίκαιο ἰδανικό. Ἄν, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, πρέπει νὰ τοὺς κατηγορήσουμε γιὰ κάτι, εἶναι γιὰ τὸ ὅτι δὲν βιάστηκαν ἔγκαιρα νὰ σ υ μ φ ω ν ή σ ο υ ν μ ε τ α ξ ύ τ ο υ ς καὶ δὲ μπόρεσαν νὰ παρουσιάσουν σὲ ἱκανοποιητικὸ μέτρο τὰ σ τ ο ι χ ε ῖ α ἑνὸς ἐλεύθερου συντονισμοῦ μέσα στοὺς κόλπους τῶν ἐργατικῶν μαζῶν. 'Αλλὰ ξέρουμε πὼς πρέπει νὰ λάβουμε σοβαρὰ ὑπ' ὄψη τὸ μικρὸ ἀριθμό τους, τὴν πολὺ καθυστερημένη συσπείρωσή τους καί, προπάντων, τὴν ἔλλειψη κάθε συνδικαλιστικῆς καὶ ἀντικρατιστικῆς διαπαιδαγώγησης τῶν ἴδιων τῶν μαζῶν. Χρειαζόταν λίγος χρόνος γιὰ νὰ διορθωθεῖ

αὐτὴ ἡ κατάσταση πραγμάτων. Ὅμως, *ἐσκεμμένα οἱ μπολσεβίκοι δὲν ἄφησαν οὔτε στοὺς ἀναρχικούς, οὔτε στὶς μάζες τὸν ἀπαιτούμενο χρόνο γιὰ νὰ ἐπανορθώσουν τούτη τὴν καθυστέρηση.*

Στὴν Πετρούπολη, ἦταν ἀκόμη οἱ ναῦτες τῆς Κρονστάνδης πού, φτάνοντας στὴ πρωτεύουσα γιὰ τὸν ἀποφασιστικὸ ἀγῶνα τοῦ Ὀχτώβρη, ἔπαιξαν ἕνα ἰδιαίτερα σημαντικὸ ρόλο. Ἀνάμεσά τους, οἱ ἀναρχικοὶ ἀποτελοῦσαν ἕναν ἀρκετὰ μεγάλο ἀριθμό.

Στὴ Μόσχα, ἡ πιὸ ἐπικίνδυνη κ' ἡ πιὸ ἀποφασιστικὴ προσπάθεια κατὰ τὴ διάρκεια τῶν σκληρῶν μαχῶν τοῦ Ὀχτώβρη, ἔπεσε στοὺς περίφημους «Ντβίντσι» (τὸ σύνταγμα τοῦ Ντβίνσκ). Ἡ κυβέρνηση Κερένσκυ εἶχε φυλακίσει τὸ σύνταγμα αὐτό, ὁλόκληρο, γιατὶ ἀρνήθηκε νὰ πάρει μέρος στὴν ἐπίθεση ποὺ ἐξελίσσονταν στὸ Αὐστρο-γερμανικὸ μέτωπο, τὸν Ἰούνη τοῦ 1917. Ἦταν πάντα αὐτοὶ οἱ ἄντρες τοῦ Ντβίνσκ ποὺ ἔδρασαν ὅταν χρειάστηκε νὰ ἐκτοπιστοῦν οἱ «λευκοὶ» (οἱ «εὐέλπιδες», ὅπως τοὺς ἔλεγαν τότε) ἀπὸ τὸ Κρεμλίνο, τὴ «Μητρόπολη» ἢ ἄλλα σημεῖα τῆς Μόσχας, ποὺ θεωροῦνταν τὰ πιὸ ἐπικίνδυνα. Ὅταν οἱ «εὐέλπιδες», ἔχοντας πάρει ἐνισχύσεις, πέρασαν στὴν ἐπίθεση, ἦταν πάντα οἱ «Ντβίντσι» ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ ν' ἀνταποκριθοῦν στὸ χτύπημα, ποὺ βάσταξε δέκα ὁλόκληρες μέρες. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ στρατιῶτες ἔλεγαν ὅτι εἶναι ἀναρχικοὶ καὶ βάδιζαν κάτω ἀπ' τὴν καθοδήγηση δυὸ παλιῶν ἀντιεξουσιαστῶν, τοῦ Γκράτσωφ καὶ τοῦ Φεντότωφ.

Ἡ ἀναρχικὴ Ὁμοσπονδία τῆς Μόσχας, μ' ἕνα τμῆμα τοῦ συντάγματος Ντβίνσκ, βάδισε πρώτη, σὲ παράταξη μάχης, ἐνάντια στὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα τοῦ Κερένσκυ. Οἱ ἐργάτες τῆς Πρέσνια, τοῦ Σοκόλνικι, τοῦ Ζαμοσκβορέτσιε κι' ἄλλων προαστίων τῆς Μόσχας βάδιζαν στὴ μάχη ἔχοντας σὰν ἐμπροσθοφυλακὴ ὁμάδες ἀναρχικῶν. Οἱ ἐργάτες τῆς Πρέσνια ἔχασαν στὴ μάχη ἕναν ἀγωνιστὴ μεγάλης ἀξίας: τὸν Νικίτιν, ἐργάτη ἀναρχικό, ποὺ ἀγωνιζόταν πάντα στὴν πρώτη γραμμὴ καὶ χτυπήθηκε θανάσιμα, κατὰ τὸ τέλος τῆς μάχης στὸ κέντρο τῆς πόλης.

Μερικὲς δεκάδες ἀναρχικοὶ ἐργάτες ἔδοσαν τὴ ζωή τους σ' αὐτὲς τὶς μάχες κι' ἀναπαύονται στὸν κοινὸ τάφο τῆς Κόκ-

κινης Πλατείας, στὴ Μόσχα.

Μετὰ τὴν Ὀχτωβριανὴ Ἐπανάσταση, οἱ ἀναρχικοὶ παρ' ὅλες τὶς διαφορὲς ἰδεῶν καὶ μεθόδων ποὺ τοὺς χώριζαν μὲ τὴ νέα «κομμουνιστικὴ» Ἐξουσία, ἐξακολούθησαν νὰ ὑπηρετοῦν τὸ ἰδανικὸ τῆς Κανωνικῆς Ἐπανάστασης μὲ τὴν ἴδια ἀφοσίωση καὶ τὴν ἴδια ἐπιμονή. Ἂς θυμίσουμε πὼς ἦταν οἱ μόνοι ποὺ ἀρνήθηκαν τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς «Συνταχτικῆς» καὶ πώς, ὅταν αὐτὴ γίνηκε ἐμπόδιο γιὰ τὴν Ἐπανάσταση, ὅπως τὸ εἶχαν προβλέψει καὶ τὸ εἶχαν προκαταβολικὰ δηλώσει, ἔκαναν αὐτοί, οἱ ἀναρχικοί, τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ τὴ διάλυσή της.

Στὴ συνέχεια, ἀγωνίστηκαν μὲ μιὰ ἐνεργητικότητα καὶ μιὰ αὐταπάρνηση ποὺ ἀναγνωρίστηκαν κι' ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀντιπάλους τους ἀκόμη, σ' ὅλα τὰ μέτωπα, ἐνάντια στὶς ἐπανειλημμένες ἐπιθέσεις τῆς ἀντίδρασης.

Στὴν ὑπεράσπιση τῆς Πετρούπολης ἐνάντια στὸ στρατηγὸ Κορνίλωφ (Αὔγουστος 1917), στοὺς ἀγῶνες κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Καλέναν στὴ νότια Ρωσσία (1918) κι' ἀλλοῦ, οἱ ἀναρχικοὶ ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο.

Πλῆθος ἀποσπάσματα παρτιζάνων, μεγάλα καὶ μικρά, ποὺ σχηματίστηκαν ἀπὸ ἀναρχικοὺς ἢ εἶχαν ἀναρχικοὺς γιὰ ἐπικεφαλῆς τους (τ' ἀποσπάσματα τοῦ Μοκρούσσωφ, τοῦ Τσερνιάκ, τῆς Μαρίας Νικηφόροβνα κι ἄλλα, χωρὶς ν' ἀναφερθοῦμε γιὰ τὴν ὥρα στὴ στρατιὰ παρτιζάνων τοῦ Μάχνο), κι' ἔχοντας στὶς τάξεις τους μεγάλο ἀριθμὸ ἀναρχικῶν ,ἀγωνίστηκαν στὴ Νότια Ρωσσία ἀκατάπαυτα ἐνάντια στὰ στρατεύματα τῶν ἀντιδραστικῶν, ἀπὸ τὸ 1918 ὥς τὸ 1920. Μεμονωμένοι ἀναρχικοὶ βρίσκονταν σ' ὅλα τὰ μέτωπα σὰν ἁπλοὶ μαχητές, χαμένοι μέσα στὶς μάζες τῶν ἐργατῶν κι' ἀγροτῶν ποὺ εἶχαν ξεσηκωθεῖ.

Κατὰ τόπους, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναρχικῶν μεγάλωνε πολὺ γρήγορα. Ἀλλὰ ὁ ἀναρχισμὸς σπατάλησε πολλὲς ἀπ' τὶς καλύτερες δυνάμεις του σ' αὐτοὺς τοὺς σκληροὺς ἀγῶνες. Τούτη ἡ ὑπέροχη θυσία, ποὺ συνέβαλε πολὺ στὴν τελικὴ νίκη τῆς Ἐπανάστασης, ἐξασθένησε πολὺ σοβαρὰ τὸ ἀναρχικὸ κίνημα ποὺ μόλις εἶχε σχηματιστεῖ. Καὶ δυστυχῶς οἱ δυνάμεις του, ἔχοντας χρησιμοποιηθεῖ στὰ πλῆθος μέτωπα τοῦ ἀγώνα κατὰ τῶν ἀντεπαναστατῶν, δὲ μπόρεσαν ν' ἁπλωθοῦν στὴν ὑπόλοιπη χώρα. Ἡ ἀναρχικὴ προπαγάνδα καὶ δραστηριότητα ὑπόφεραν ἀπ'

αὐτὸ τὸ γεγονὸς σημαντικά.

Στὰ 1919 προπάντων ἡ ἀντεπανάσταση, ὁδηγημένη ἀπ' τὸν στρατηγὸ Ντενίκιν κι' ἀργότερα ἀπ' τὸ στρατηγὸ Βράγκελ, προκάλεσε ἀκόμη μεγαλύτερα κενὰ στὶς τάξεις τῶν ἀναρχικῶν. Γιατὶ ἦταν προπάντων οἱ ἀναρχικοὶ ποὺ συνέβαλαν στὴν ἧττα τῆς στρατιᾶς τῶν «Λευκῶν». Ἡ στρατιὰ αὐτὴ ἐξουδετερώθηκε ὄχι ἀπ' τὸν Κόκκινο Στρατὸ τοῦ Βορρᾶ, ἀλλὰ στὸ Νότο, στὴν Οὐκρανία, ἀπὸ τὴ μάζα τῶν ἀγροτῶν ποὺ εἶχαν ἐξεγερθεῖ καὶ ποὺ ἡ κυριότερη δύναμή τους ἦταν ἡ λεγόμενη «Μαχνοβίστικη» στρατιὰ παρτιζάνων, ποὺ ἦταν ἰσχυρὰ διαποτισμένη ἀπ' τὶς ἀντιεξουσιαστικὲς ἰδέες καὶ καθοδηγοῦνταν ἀπ' τὸν ἀναρχικὸ Νέστορ Μάχνο. Σὰν ἐπαναστατικὲς ὀργανώσεις, οἱ ὁμάδες τῶν ἀντιεξουσιαστῶν τοῦ Νότου ὑπῆρξαν οἱ μόνες ποὺ ἀγωνίστηκαν, μέσα στὶς τάξεις τῶν «μαχνοβιστῶν», ἐνάντια στὸν Ντενίκιν καὶ στὸ Βράγκελ. (Ὁ ἀναγνώστης θὰ βρεῖ συγκεκριμένες λεπτομέρειες γι' αὐτοὺς τοὺς ἡρωικοὺς ἀγῶνες στὸ τρίτο μέρος τοῦ ἔργου τούτου).

Καὶ μιὰ ἀποκαλυπτικὴ λεπτομέρεια: ἐνῶ στὸ Νότο οἱ ἀναρχικοί, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἦταν ἐλεύθεροι νὰ δράσουν, ὑπερασπίζονταν ἡρωικὰ τὴν Ἐπανάσταση, πληρώνοντας μὲ τὴ ζωή τους, ἡ «σοβιετικὴ» κυβέρνηση, ποὺ πραγματικὰ εἶχε διασωθεῖ ἀπ' τὴ δράση τῶν ἀναρχικῶν, καταδίωκε ἄγρια τὸ ἀναρχικὸ κίνημα στὴν ὑπόλοιπη χώρα. Ὅπως θὰ δεῖ ὁ ἀναγνώστης, ἀμέσως μόλις πέρασε ὁ κίνδυνος, ἡ καταστολὴ στράφηκε κι' ἐνάντια στοὺς ἀναρχικοὺς τοῦ Νότου.

Οἱ ἀναρχικοὶ ἔλαβαν ἀκόμη μέρος, σὲ σημαντικὸ βαθμό, στὶς μάχες κατὰ τοῦ ναύαρχου Κόλτσακ στὴν Ἀνατολικὴ Ρωσσία, στὶς μάχες τῆς Σιβηρίας κλπ. Ἐκεῖ ἔχασαν κι' ἄλλους μαχητὲς κι' ὀπαδούς τους.

Παντοῦ, οἱ δυνάμεις τῶν παρτιζάνων, ἔχοντας στὶς τάξεις τους μεγάλο ἀριθμὸ ἀναρχικῶν, ἀνάλαβαν τὸ πιὸ δύσκολο μέρος τοῦ ἔργου τοῦ τακτικοῦ Κόκκινου Στρατοῦ.Καὶ παντοῦ οἱ ἀναρχικοὶ ὑπερασπίστηκαν τὴν θεμελιακὴ ἀρχὴ τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης: τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἐλευθερία δράσης τῶν ἐργαζόμενων ποὺ βάδιζαν πρὸς τὴν πραγματικὴ χειραφέτησή τους.

III. — ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Ἡ συμμετοχὴ τῶν ἀναρχικῶν στὴν Ἐπανάσταση δὲν περιορίστηκε μόνο στὴν ἀγωνιστικὴ δραστηριότητα. Προσπάθησαν ἀκόμη νὰ προπαγανδίσουν ἀνάμεσα στὶς μάζες τῶν ἐργαζόμενων τὶς ἰδέες τους πάνω στὴν ἄμεση καὶ προοδευτικὴ οἰκοδόμηση μιᾶς μὴ ἐξουσιαστικῆς κοινωνίας, σὰν ἕνα ἀπαραίτητο ὅρο γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα. Γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουν αὐτὴ τὴν προσπάθεια δημιούργησαν τὶς ὀργανώσεις τους, ἀνάπτυξαν λεπτομερειακὰ τὶς ἀρχές τους, ἐφαρμόζοντάς τες ὅσο ἦταν μπορετὸ στὴν πράξη, δημοσίευαν καὶ κυκλοφοροῦσαν τὶς ἐφημερίδες καὶ τὴ φιλολογία τους.

Ἂς ἀναφέρουμε μερικὲς ὀργανώσεις ἀναρχικῶν τῆς ἐποχῆς, ἀνάμεσα στὶς πιὸ δραστήριες.

(1). «Ἡ Ἕνωση ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς προπαγάνδας Γκόλος-Τρούντα» (ποὺ τὴν ἔχουμε κιόλας ἀναφέρει). Εἶχε σὰ σκοπό της τὴ διάδοση τῶν ἀ ν α ρ χ ο σ υ ν δ ι κ α λ ι σ τ ι κ ῶ ν ἰδεῶν μέσα στὶς ἐργαζόμενες μάζες. Ἀνάπτυξε τὴ δραστηριότητά της, πρῶτα στὴν Πετρούπολη (καλοκαίρι τοῦ 1917 - ἄνοιξη τοῦ 1918) καὶ στὴ συνέχεια, γιὰ ἕνα διάστημα, στὴ Μόσχα. Ἡ ἐφημερίδα της («ΓκόλοςΤρούντα», Ἡ Φωνὴ τῆς Ἐργασίας) κυκλοφόρησε στὴν ἀρχὴ ἑβδομαδιαία κι' ὕστερα καθημερινή. Ἵδρυσε κι' ἕναν ἐκδοτικὸ οἶκο γιὰ ἀναρχοσυνδικαλιστικὲς ἐκδόσεις.

Μόλις ἀνέβηκαν στὴν ἐξουσία οἱ μπολσεβίκοι φρόντισαν νὰ παρενοχλοῦν μ' ὅλα τὰ μέσα αὐτὴ τὴ δραστηριότητα γενικὰ καὶ τὴν κυκλοφορία τῆς ἐφημερίδας εἰδικότερα. Τελικά, στὰ 1918-1919 ἡ «κομμουνιστικὴ» κυβέρνηση διάλυσε ὁριστικὰ τὴν ὀργάνωση καὶ ἀργότερα καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο. Ὅλα τὰ μέλη τῆς ὀργάνωσης εἴτε φυλακίστηκαν, εἴτε ἐξορίστηκαν.

(2) «Ἡ Ὁμοσπονδία Ἀναρχικῶν Ὁμάδων Μόσχας». Ὑπῆρξε μιὰ σχετικὰ μεγάλη ὀργάνωση πού, στὰ 1917-1918, ἄσκησε ἔντονη προπαγάνδα στὴ Μόσχα καὶ στὶς ἐπαρχίες. Κυκλοφοροῦσε μιὰ καθημερινὴ ἐφημερίδα (τὴν «Ἀναρχία») ποὺ

εἶχε ἀναρχοκομμουνιστικὲς τάσεις* καὶ ἵδρυσε κι' αὐτὴ τὸ ἴδιο ἕναν ἐκδοτικὸ οἶκο ἀντιεξουσιαστικῶν ἐκδόσεων. Διαλύθηκε ἀπὸ τὴ «σοβιετικὴ» κυβέρνηση τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1918. Μερικὰ κατάλοιπα αὐτῆς τῆς ὀργάνωσης ἐπιβίωσαν μέχρι τὸ 1921. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς παλιᾶς Ὁμοσπονδίας «ἐκκαθαρίστηκαν» καὶ οἱ τελευταῖοι ἀγωνιστὲς «βγῆκαν ἀπὸ τὴ μέση».

(3) Ἡ «Συνομοσπονδία Ἀναρχικῶν Ὀργανώσεων Οὐκρανίας Ν α μ π ά τ ε». Αὐτὴ ἡ σημαντικὴ ὀργάνωση ἱδρύθηκε στὰ τέλη τοῦ 1918 στὴν Οὐκρανία ὅπου, ἐκείνη τὴν ἐποχή, οἱ μπολσεβίκοι δὲν εἶχαν ἀκόμη καταφέρει νὰ ἐπιβάλουν τὴ δικτατορία τους. Ξεχώρισε προπάντων γιὰ τὴ θετικὴ καὶ συγκεκριμένη δραστηριότητά της. Διακήρυξε τὴν ἀνάγκη γιὰ ἄμεσο αὐτόνομο ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν μορφῶν κοινωνικῆς ὀργάνωσης καὶ προσπάθησε νὰ καλλιεργήσει τὰ πρακτικὰ στοιχεῖα του. Ἔπαιξε ἕνα σημαντικὸ ρόλο μὲ τὴν ἐξαιρετικὰ ἐνεργητικὴ κινητοποίηση καὶ προπαγάνδα της, καὶ συνέβαλε πολὺ στὴ διάδοση τῶν ἀντιεξουσιαστικῶν ἰδεῶν στὴν

---

* Κάποιες σημειώσεις σχετικὰ μὲ τὶς τάσεις ποὺ ἐπικρατοῦσαν στοὺς κόλπους τοῦ ἀναρχισμοῦ θά 'ταν χρήσιμες.

Οἱ ἀ ν α ρ χ ο σ υ ν δ ι κ α λ ι σ τ ὲ ς στήριζαν προπάντων τὶς ἐλπίδες τους στὸ ἐλεύθερο ἐργατικὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα, μ' ἄλλα λόγια στὶς μεθόδους δράσης κι' ὀργάνωσης ποὺ θ' ἀπέρρεαν ἀπ' αὐτὸ τὸ κίνημα.

Οἱ ἀ ν α ρ χ ο κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ ὲ ς στηρίζονταν, ὄχι στὰ συνδικάτα, ἀλλὰ στὶς ἐλεύθερες κομμοῦνες καὶ στὶς ὁμοσπονδίες τους, σὰν βάσεις γιὰ δράση, μετασχηματισμὸ κι' οἰκοδόμηση. Ἔδειχναν δυσπιστία γιὰ τὸ συνδικαλισμό.

Τέλος, οἱ ἀ ν α ρ χ ο α τ ο μ ι κ ι σ τ ὲ ς δείχνονταν σκεπτικιστὲς ἀπέναντι στὸ συνδικαλισμὸ καὶ στὸν κομμουνισμό, ἔστω καὶ ἀντικρατικῆς μορφῆς, στηρίζονταν προπάντων στὸ ρόλο τοῦ ἐλεύθερου ἄτομου. Δὲν παραδέχονταν παρὰ τὶς ἐλεύθερες ἑνώσεις ἀτόμων σὰ βάση τῆς καινούριας κοινωνίας.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ρωσσικῆς Ἐπανάστασης, ἐμφανίστηκε ἕνα κίνημα μέσα στὶς ἀναρχικὲς τάξεις, ποὺ δοκίμασε νὰ συμφιλιώσει τὶς τρεῖς αὐτὲς τάσεις, δημιουργώντας ἕνα εἶδος «ἀναρχικῆς σύνθεσης» κι' ἕνα ἑνοποιημένο ἀντικρατικὸ κίνημα. Ἡ συνομοσπονδία «Ναμπάτε» ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλία αὐτῆς τῆς ἑνοποίησης τῶν ἀναρχικῶν τάσεων.

Οὐκρανία. Κυκλοφόρησε σὲ διάφορες πόλεις ἐφημερίδες καὶ μπροσοῦρες. Ἡ κυριότερη ἐφημερίδα της «Ναμπάτε» (Συναγερμὸς) βρῆκε μεγάλη ἀπήχηση. Ἐπιχείρησε νὰ δημιουργήσει ἕνα ἑ ν ο π ο ι η μ έ ν ο ἀναρχικὸ κίνημα (βασισμένο θεωρητικὰ σ' ἕνα εἶδος ἀναρχικῆς «σύνθεσης») καὶ νὰ συνενώσει ὅλες τὶς δραστήριες δυνάμεις τοῦ ἀναρχισμοῦ στὴ Ρωσσία, χ ω ρ ὶ ς δ ι α φ ο ρ ὲ ς ἀ π ο χ ρ ώ σ ε ω ν , μέσα στοὺς κόλπους μιᾶς γενικῆς ὀργάνωσης. Συνένωσε σχεδὸν ὅλες τὶς ἀναρχικὲς ὁμάδες τῆς Οὐκρανίας κι' ἔκλεισε στοὺς κόλπους της μερικὲς ἀκόμη ὁμάδες τῆς Μεγαλορωσσίας. Ἐπιχείρησε νὰ ἱδρύσει μιὰ «Πανρωσσικὴ Ἀναρχικὴ Συνομοσπονδία».

Ἀναπτύσσοντας τὴ δραστηριότητά της στὴν ταραγμένη Μεσημβρινὴ Ρωσσία, ἡ Συνομοσπονδία δημιούργησε στενὲς σχέσεις μὲ τὸ ἐπαναστατικὸ παρτιζάνικο κίνημα τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, καὶ μὲ τὸν πυρήνα αὐτοῦ τοῦ κινήματος: τὴ «Μαχνοβτσίνα». (Βλ. Κεφάλαιο Πρῶτο τοῦ 3ου Μέρους). Πῆρε δραστήριο μέρος στοὺς ἀγῶνες ἐνάντια σ' ὅλες τὶς μορφὲς ἀντίδρασης: ἐνάντια στὸν «χέτμαν»* Σκοροπάντσκυ, ἐνάντια στοὺς Πετλιούρα, Ντενίκιν, Γκριγκόριεφ, Βράγκελ κι' ἄλλους. Ἔχασε στοὺς ἀγῶνες καὶ στὶς ἔνοπλες αὐτὲς συγκρούσεις σχεδὸν ὅλους τοὺς καλύτερους μαχητές της. Τελικὰ τράβηξε ἐνάντιά της, καθὼς ἦταν φυσικό, καὶ τοὺς κεραυνοὺς τῆς «κομμουνιστικῆς» ἐξουσίας, μὰ ἐξαιτίας τῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν Οὐκρανία, δὲ μπόρεσε ν' ἀντισταθεῖ γιὰ μεγάλο διάστημα στὶς ἐπανειλημμένες ἐπιθέσεις.

Ἡ τελευταία κι' ὁριστικὴ ἐπίθεση ποὺ ὁδήγησε στὴ διά-

* Τὴν παλιὰ ἐποχὴ «χέτμαν» ἦταν ὁ τίτλος τοῦ ἐκλεγμένου ἡγέτη τῆς ἀνεξάρτητης Οὐκρανίας. Ὁ Σκοροπάντσκυ, ἔχοντας ἐγκατασταθεῖ στὴν ἐξουσία ἀπ' τοὺς Γερμανούς, οἰκειοποιήθηκε αὐτὸ τὸν τίτλο.

Σήμερα οἱ δυνάμεις μας συσπειρώνονται ἐδῶ. Καὶ θεωροῦμε σὰν τὸ πιὸ μεγάλο καθῆκον μας νὰ ξαναρχίσουμε αὐτὸ τὸ ἔργο στὴ χώρα μας, ποὺ τώρα εἶναι ἡ γῆ τῆς ἐλευθερίας.

Πρέπει νὰ δράσουμε. Πρέπει ν' ἀνοίξουμε στὶς ἐργαζόμενες μάζες καινούριους ὁρίζοντες καὶ νὰ τὶς βοηθήσουμε στὶς ἀναζητήσεις τους.

Τόφεραν ἔτσι τὰ πράγματα νὰ μπορέσουμε ν' ἀκουστοῦμε σὲ μιὰ

λυσή της, ἀπὸ μέρους τῶν μπολσεβίκικων ἀρχῶν, σημειώθηκε στὰ τέλη τοῦ 1920. Γύρω σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ πολλοὶ ἀπ' τοὺς μαχητές της τουφεκίστηκαν ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους, χωρὶς ν' ἀκολουθηθεῖ καμιὰ διαδικασία.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὲς τὶς τρεῖς σημαντικὲς ὀργανώσεις, ποὺ ἀνέπτυξαν ἀρκετὰ ἐκτεταμένη δραστηριότητα, ὑπῆρξαν κι' ἄλλες μὲ μικρότερη σημασία. Σχεδὸν παντοῦ, στὰ 1917 καὶ 1918, δημιουργήθηκαν ἀναρχικὲς ὁμάδες, ρεύματα καὶ κινήματα, γενικὰ ἐλάχιστα σημαντικὰ κι' ἐφήμερα, ἀλλὰ κατὰ τόπους πολὺ δραστήρια: ἄλλα ἀνεξάρτητα κι' ἄλλα σ' ἐπαφὴ μὲ τὶς προαναφερόμενες ὀργανώσεις.

Παρ' ὅλες τὶς κάποιες διαφορὲς πάνω σὲ θέματα ἀρχῶν ἢ τακτικῆς, ὅλ' αὐτὰ τὰ κινήματα συμφωνοῦσαν στὸ βάθος τῶν πραγμάτων κι' ὁλοκλήρωναν, τὸ καθένα στὸ μέτρο τῶν δυνάμεων καὶ τῶν δυνατοτήτων του, τὸ καθῆκον τους ἀπέναντι στὴν Ἐπανάσταση καὶ στὸν ἀναρχισμό, σπέρνοντας μέσα στὶς μάζες τῶν ἐργαζόμενων τὰ σπέρματα γιὰ μιὰ ἀληθινὰ νέα κοινωνικὴ ὀργάνωση: ἀντιεξουσιαστικὴ καὶ φεντεραλιστική.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ὁμάδες εἶχαν τελικὰ τὴν ἴδια τύχη: τὴ βίαιη καταστολή τους ἀπὸ τὴ «σοβιετικὴ» ἐξουσία.

στιγμὴ ποὺ ἡ ἐπανάσταση ἔχει μπλεχτεῖ σ' ἕνα ἀδιέξοδο καὶ ποὺ οἱ μάζες μοιάζουν, σταματημένες, σὰν νάχουνε βυθιστεῖ μέσα σὲ βαθειὰ σκέψη. Θὰ κάνουμε τὸ πᾶν γιὰ νὰ μὴ μείνει στείρα αὐτὴ ἡ σκέψη. Καὶ θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθεῖ αὐτὸς ὁ χρόνος ἔτσι ὥστε μὲ τὸ νέο ἐπαναστατικὸ κίνημα οἱ μάζες νάναι ἐκ τῶν προτέρων ἕτοιμες, νάχουν ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερο συνειδητοποιήσει τοὺς ἐπιδιωκόμενους σκοποὺς καὶ τὶς μεθόδους ποὺ θὰ πρέπει ν' ἀκολουθήσουν. Πρέπει νὰ γίνει ὅ,τι εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸ ὥστε τὸ ἐπερχόμενο κύμα νὰ μὴν σπάσει καὶ νὰ μὴν περιοριστεῖ σ' ἕνα ἐνθουσιασμὸ χωρὶς μέλλον.

Ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμὴ πρέπει νὰ ὑποδείξουμε τοὺς τρόπους ποὺ βγάζουν ἀπ' τὸ ἀδιέξοδο — τρόπους γιὰ τοὺς ὁποίους ὅλος ὁ τύπος δὲν λέει λέξη.

Η ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

I. — Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ (ΑΝΑΡΧΙΚΟΣ) ΤΥΠΟΣ ΣΤΗ ΡΩΣΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ: ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ, ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ, ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ

Παραθέσαμε πιὸ πάνω μερικὰ ἄρθρα ἀπὸ τὴν «Γκόλος Τρούντα», ἐφημερίδα τῆς «Ἕνωσης Ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς Προπαγάνδας». ἀναφερόμενα στὴ θέση ποὺ ἔπερνε ἡ «Ἕνωση» σχετικὰ μὲ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους, τὴν εἰρήνη τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ καὶ τὴ συνταχτικὴ συνέλευση.

Εἶναι χρήσιμο νὰ γίνει μιὰ συμπλήρωση μὲ μερικὲς ἄλλες ἀναφορές. Ἔτσι θἄχει ὁ ἀναγνώστης μιὰ πιὸ ἀκριβῆ εἰκόνα γιὰ τὶς διαφορὲς ποὖχαν οἱ μπολσεβίκοι κι' οἱ ἀναρχικοί, θὰ κατανοήσει καλύτερα τὴ θέση τῶν ἀναρχικῶν στὰ προβλήματα τῆς Ἐπανάστασης καὶ τελικὰ θὰ γίνει πιὸ σαφὲς τὸ βαθύτερο νόημα αὐτῶν τῶν δύο διαφορετικῶν ἀντιλήψεων.

Μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπ' τὸν ἀναρχικὸ τύπο, θ' ἀποτελέσουν πραγματικὲς ἀποκαλύψεις γιὰ τὸν ἀναγνώστη, πολὺ περισσότερο ἐπειδὴ τότε εἶχε μείνει ἐντελῶς ἄγνωστος ἔξω ἀπὸ τὴ Ρωσσία.

Τὸ πρῶτο φύλλο τῆς «Γκόλος Τρούντα» δημοσιεύτηκε στὶς 11 Αὐγούστου 1917, δηλαδὴ ἔξη μῆνες μετὰ τὶς ἀρχὲς τῆς Ἐπανάστασης, μιὰ καθυστέρηση ποὺ ἄφησε ἕνα πολὺ μεγάλο καὶ ἀναντικατάστατο κενό. Ὡστόσο οἱ σύντροφοι ἔκαναν ὅ,τι περισσότερο μποροῦσαν. Ἡ δουλειὰ ἦτανε τρομερὰ δύσκολη. Οἱ μπολσεβίκοι εἶχαν κιόλας πάρει μὲ τὸ μέρος τους τὴ με-

γάλη πλειοψηφία τῶν ἐργατῶν. Ἔτσι ἡ δράση καὶ ἡ ἐπιρροὴ τῆς «Ἕνωσης» καὶ τοῦ ὀργάνου της λίγη μποροῦσε νὰ ἔχει σημασία, καὶ προχωροῦσε πολὺ ἀργὰ καὶ μὲ μεγάλες δυσκολίες. Γιὰ τὴν «Ἕνωση» δὲν ὑπῆρχε μιὰ σχεδὸν χῶρος στὰ ἐργοστάσια τῆς Πετρούπολης. Ὅλος ὁ κόσμος παρακολουθοῦσε τοὺς μπολσεβίκους, δὲν διάβαζε παρὰ μόνο τὶς ἐφημερίδες τους καὶ δὲν ἔβλεπε τὰ γεγονότα παρὰ μέσα ἀπ' τὴν ὀπτική τους. Οἱ μπολσεβίκοι διέθεταν πολλὲς καθημερινὲς ἐφημερίδες σ' ὅλη τὴ χώρα, μὲ μεγάλη κυκλοφορία. Κανεὶς δὲν ἔδινε προσοχὴ σὲ μιὰ ὀργάνωση ἐντελῶς ἄγνωστη, μὲ ἰδέες «παράξενες» ποὺ καθόλου δὲ μοιάζανε μ' ὅ,τι λέγανε καὶ συζητοῦσαν ἀλλοῦ. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ «Ἕνωση» ἀποκτάει γρήγορα κάποια ἐπίδραση, καὶ σὲ λίγο ἀρχίζουν νὰ τὴν προσέχουν. Οἱ συγκεντρώσεις της — ἂν καὶ ὀλιγάριθμες — προσελκύουν πολὺ κόσμο καὶ γρήγορα πετυχαίνει νὰ δημιουργηθοῦν ἀρκετὰ ἰσχυρὲς ὁμάδες, κυρίως στὴν Πετρούπολη καὶ τὰ προάστειά της: στὴν Κρονστάνδη, στὸ Ὀμπούχοβο, στὸ Κολπίνο κλπ. Ἡ ἐφημερίδα της ἔχει ἐπιτυχία καὶ διαδίδεται ὅλο καὶ περισσότερο, ἀκόμα καὶ στὴν ἐπαρχία, παρὰ τὶς δυσκολίες. Στὶς συνθῆκες ποὺ ὑπῆρχαν ὁ πρῶτος στόχος τῆς «Ἕνωσης» ἦταν νὰ ἐντείνει τὴν προπαγάνδα της, νὰ γίνει γνωστή, νὰ προκαλέσει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐργαζομένων γιὰ τὶς ἰδέες της καὶ τὴ θέση της ἀπέναντι στ' ἄλλα κοινωνικὰ ρεύματα. Ἡ περισσότερη δουλειὰ ἔπεφτε βέβαια στὴν ἐφημερίδα μιὰ καὶ ἡ προφορικὴ προπαγάνδα, λόγω τῶν συνθηκῶν, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ εἶναι πολὺ περιορισμένη. Μποροῦμε νὰ διακρίνουμε τρεῖς περιόδους στὴν πολὺ σύντομη ζωὴ τῆς «Ἕνωσης»: 1. πρὶν τὴν ἐπανάσταση τοῦ Ὀκτώβρη· 2. τὶς μέρες τῆς ἐπανάστασης· καὶ 3. μετὰ τὴν ἐπανάσταση.

Τὴν πρώτη περίοδο ἡ «Ἕνωση» ἀγωνίστηκε ταυτόχρονα καὶ κατὰ τῆς τότε κυβέρνησης (τοῦ Κερένσκυ) καὶ ἐνάντια στὸν κίνδυνο μιᾶς π ο λ ι τ ι κ ῆ ς ἐπανάστασης (πρὸς τὴν ὁποία ὅλα μοιάζανε νὰ συγκλίνουν), καθὼς καὶ γιὰ μιὰ νέα κοινωνικὴ ὀργάνωση μὲ βάση συνδικαλιστικὴ καὶ ἀντιεξουσιαστική.

Σὲ κάθε της φύλλο ἡ ἐφημερίδα εἶχε εἰδικὰ καὶ συγκεκριμένα ἄρθρα γιὰ τὸ πῶς οἱ ἀναρχοσυνδικαλιστὲς βλέπανε τὴν ἐπερχόμενη ἐπανάσταση — ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, δημοσιεύτηκαν μιὰ σειρὰ ἄρθρα γιὰ τὸν ρόλο τῶν ἐργοστασιακῶν ἐπιτροπῶν, γιὰ τὰ καθήκοντα τῶν σοβιέτ, γιὰ τὸν τρόπο ἐπί-

λυσης τοῦ ἀγροτικοῦ προβλήματος, γιὰ μιὰ νέα ὀργάνωση τῆς παραγωγῆς, τῆς ἀνταλλαγῆς κλπ.

Σὲ πάρα πολλά, κι' ἰδίως στὰ κύρια ἄρθρα, ἡ ἐφημερίδα ἐξηγοῦσε στοὺς ἐργαζόμενους, μ' ἕναν τρόπο ἀρκετὰ σαφῆ, πῶς εἶναι γιὰ τοὺς ἀναρχοσυνδικαλιστὲς ἡ πραγματικὰ ἀπελευθερωτικὴ ἐπανάσταση.

Ἔτσι τὸ κύριο ἄρθρο τοῦ πρώτου φύλλου τῆς «Γκόλος Τρούντα» (τῆς 11ης Αὐγούστου 1917: «Τὸ ἀδιέξοδο τῆς Ἐπανάστασης»), ἀφοῦ ἔκανε μιὰ ἀνασκόπιση τῆς πορείας τῆς ἐπανάστασης καὶ διαπίστωνε τὴν κρίση της (τὸν Αὔγουστο ἡ Ρωσσικὴ ἐπανάσταση βρισκόταν σὲ πολὺ ἀποφασιστικὸ σημεῖο), ἔγραφε:

Δηλώνουμε ἐξ ἀρχῆς ὅτι βλέπουμε καὶ τὶς αἰτίες αὐτῆς τῆς κρίσης καὶ τὴν προσεχὴ ἐπαναστατικὴ δράση, μὲ τρόπο ποὺ δὲν ἔχει τίποτα κοινὸ μὲ ὅλους τοὺς σοσιαλιστὲς συγγραφεῖς.

Ἂν μᾶς ἦταν δυνατὸ ν' ἀκουστοῦμε πιὸ γρήγορα καὶ ἰδίως στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπανάστασης, στὶς πρῶτες μέρες καὶ ἑβδομάδες τῆς ἐλεύθερης ἀνάπτυξής της, τότε ποὺ οἱ μάζες βρίσκονταν στὴν πιὸ καυτὴ καὶ ἀπεριόριστη ἀναζήτησή τους, ἀπ' ἐκείνη τὴ στιγμὴ θάχαμε προτείνει καὶ θὰ ὑπερασπίζαμε μεθόδους καὶ δράση τελείως διαφορετικὲς ἀπ' αὐτὲς ποὺ ἐκθειάζουν τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα. Εἴμαστε σαφῶς ἀντίθετοι μὲ τὰ «προγράμματα» καὶ τὶς «τακτικὲς» ὅλων αὐτῶν τῶν ὁμάδων καὶ κομμάτων: τῶν μπολσεβίκων, τῶν μενσεβίκων, τῶν σοσιαλεπαναστατῶν τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς κλπ. Θάχαμε προτείνει ἄλλους στόχους γιὰ τὴν ἐπανάσταση κι' ἄλλα καθήκοντα γιὰ τὶς ἐργαζόμενες μάζες.

Ἡ μακρόχρονη ἐργασία μας στὸ ἐξωτερικὸ ἀφιερώθηκε στὴν προπαγάνδα ἑνὸς ἐντελῶς διαφορετικοῦ συνόλου ἰδεῶν γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἐπανάσταση καὶ τὶς προοπτικές της. Ἀλλὰ τὰ ἀστυνομικὰ μέτρα ποὺ χώριζαν τὴ Ρωσσία ἀπ' τὶς ἄλλες χῶρες ἀπομόνωσαν τὴ σκέψη μας.

Τὸ κύριο ἄρθρο τοῦ φύλλου 2 («Ἡ ἱστορικὴ καμπὴ» — 18 Αὐγούστου 1917) διαπίστωνε:

Ζοῦμε πολὺ κρίσιμες ὧρες. Ἡ ζυγαριὰ τῆς ἐπανάστασης γέρνει πότε ἀπ' τὴ μιά, πότε ἀπ' τὴν ἄλλη, ἄλλοτε ἀργὰ κι' ἄλλοτε σπασμωδικά. Αὐτὴ ἡ κατάσταση θὰ συνεχιστεῖ ἀκόμα γιὰ λίγο. Θάχουνε ὅμως οἱ ρῶσσοι ἐργάτες σ' αὐτὸ τὸ διάστημα τὴν εὐκαιρία νὰ ρίξουνε τὸ βάρος πρὸς τὸ μέρος τους, δίνοντας καινούριες ἰδέες, νέες ἀρχές, ὀργάνωσης, μιὰ νέα βάση γιὰ τὴν κοινωνία; Ἀπ' αὐτὸ θὰ ἐξαρτηθεῖ

πολὺ — ἂν ὄχι ἐξ ὁλοκλήρου — καὶ ἡ μελλοντικὴ πορεία καὶ ἡ κατάληξη τῆς σημερινῆς ἐπανάστασης.

Τὸ κύριο ἄρθρο τοῦ φύλλου Νο 3 μὲ τίτλο «Καυτὰ προβλήματα» τῆς 25ης Αὐγούστου 1917 ἀπευθύνεται στοὺς ἐργαζόμενους μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια:

Φωνάζουμε στοὺς ἐργάτες, τοὺς ἀγρότες, τοὺς στρατιῶτες, σ' ὅλους τοὺς ρώσσους ἐπαναστάτες: Πρὶν ἀπ' ὅλα καὶ πάν' ἀπ' ὅλα συνεχίστε τὴν ἐπανάσταση. Συνεχίστε νὰ ὀργανώνεστε καὶ νὰ συντονίζετε τὰ νέα ὄργανά σας. Συνεχίστε — μὲ σιγουριὰ καὶ ὑπομονή, παντοῦ καὶ πάντα— νὰ συμμετέχετε ὅλο καὶ πιὸ πλατειά, ὅλο καὶ πιὸ ἀποτελεσματικά, στὴν οἰκονομικὴ δραστηριότητα τῆς χώρας. Συνεχίστε μὲ τὶς ὀργανώσεις σας νὰ παίρνετε στὰ χέρια σας τὶς πρῶτες ὕλες κι' ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴ δουλειά σας. Συνεχίστε νὰ καταργεῖτε τὶς ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις. Συνεχίστε τὴν ἐπανάσταση! Μὴ διστάζετε νὰ ζητᾶτε τὴ λύση γιὰ ὅλα τὰ καυτὰ σημερινὰ προβλήματα. Δημιουργεῖστε παντοῦ τὰ ἀπαραίτητα ὄργανα γιὰ τὴ λύση αὐτῶν τῶν προβλημάτων. Ἀγρότες, καταλάβετε τὴ γῆ καὶ λύστε τὰ προβλήματά σας μὲ τὶς ἐπιτροπές σας. Ἐργάτες, προετοιμαστεῖτε νὰ πάρετε στὰ χέρια σας καὶ νὰ θέσετε στὴ διάθεση τῶν δικῶν σας κοινωνικῶν ὀργάνων — ποὺ θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν παντοῦ — τὰ ὀρυχεῖα, τὸ ὑπέδαφος, τὶς ἐπιχειρήσεις, τὰ κάθε εἴδους συγκροτήματα, τὰ ἐργοστάσια, τὶς φάμπρικες, τὰ ἐργαστήρια, τὶς μηχανές.

Στὸ μεταξὺ οἱ μπολσεβίκοι προσανατολίζονταν ὅλο καὶ περισσότερο πρὸς ἕνα πραξικόπημα. Ὑπολογίζοντας στὸ ἐπαναστατικὸ πνεῦμα τῶν μαζῶν, λογάριαζαν νὰ τὸ ἐκμεταλλευτοῦν καὶ νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσία.

Κάνοντας κριτικὴ σ' αὐτό, ἡ «Γκόλος Τρούντα» ἔγραφε στὸ ἴδιο φύλλο:

Μᾶς προσφέρεται μιὰ λύση λογική, καθαρὴ καὶ ἁπλή, ποὺ ἐπιβάλλεται ἀπὸ μόνη της. Δὲν ἔχουμε παρά, ἀποφασιστικὰ καὶ ψύχραιμα, νὰ προχωρήσουμε στὴν πραγματοποίησή της. Πρέπει νὰ ἀποφασίσουμε νὰ ποῦμε αὐτὸ ποὺ ἐπιβάλλει ἡ λογικὴ τῶν πραγμάτων:

Δὲν ἔχουμε ἀνάγκη τὴν ἐξουσία.

Ἀντὶ γιὰ τὴν ἐξουσία θὰ πρέπει νὰ κάνουμε κυρίαρχες στὴ ζωὴ τὶς ἑνιαῖες ὀργανώσεις τῶν ἐργαζομένων — ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν — ποὺ ὑποστηριζόμενες ἀπ' τὶς ὀργανώσεις τῶν ἐπαναστατῶν στρατιωτῶν θὰ πρέπει, ὄχι νὰ βοηθήσουν κάποιον νὰ «καταλάβει τὴν ἐξου-

σία», ἀλλὰ νὰ πάρουν ἀπ' εὐθείας στὰ χέρια τους, τὴ γῆ κι' ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὴ δουλειά τους, ἐγκαθιστώντας ἔτσι, παντοῦ καὶ ἐπὶ τόπου, μιὰ νέα κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ τάξη πραγμάτων.

Οἱ «οὐδέτεροι» καὶ οἱ «φιλήσυχοι» πολίτες θὰ δεχτοῦν χωρὶς ἀντιδράσεις τὴ νέα τάξη πραγμάτων. Ἡ μπουρζουαζία, χωρὶς στρατὸ καὶ χωρὶς κεφάλαια, θάναι φυσικὰ καὶ χ ω ρ ὶ ς ἐ ξ ο υ σ ί α. Οἱ ὀργανώσεις τῶν ἐργαζομένων, συντονισμένες μεταξύ τους, θὰ ὀργανώσουν τὴν παραγωγή, τὶς ἀνταλλαγὲς καὶ τὴ διανομὴ τῶν προϊόντων πάνω σὲ νέες βάσεις, δημιουργώντας γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ καὶ πάντα σύμφωνα μὲ τὶ πραγματικὲς ἀνάγκες, τὰ ἀπαραίτητα ὄργανα καὶ κέντρα συντονισμοῦ. Τότε καὶ μόνο ἡ ἐπανάσταση θάχει νικήσει.

Τὸ ἄρθρο συνεχίζοντας λέει: ὅτι ὅσο ὁ ἀγώνας θάχει τὸ χαραχτήρα διαμάχης ἀνάμεσα στὰ κόμματα γιὰ τὴν ἐξουσία, κι' ὅσο οἱ ἐργαζόμενες μάζες εἶναι κι' αὐτὲς παρασυρμένες σ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα καὶ διαιρεμένες ἀπ' τὰ πολιτικὰ φετίχ, δὲν τίθεται θέμα οὔτε γιὰ τὴ νίκη τῆς ἐπανάστασης, οὔτε γιὰ μιὰ πραγματικὴ καὶ βαθειὰ ἀνανέωση τῆς ζωῆς.

Τὸ ἄρθρο ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ μάζες, σπρωγμένες ἀπ' τὶς ἴδιες τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς, θὰ φτάσουν στὸ τέλος στὴ λύση, ποὺ οἱ συνθῆκες τῆς ἐποχῆς δείχνουν πὼς ὁ χρόνος γιὰ τὴν πραγματοποίησή της ἔχει ὡριμάσει, καὶ καταλήγει μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια:

Ἐξυπακούεται πὼς δὲν παριστάνουμε τοὺς προφῆτες. Ἁπλῶς προβλέπουμε μιὰ δυνατότητα, μιὰ ὡρισμένη τάση ποὺ μπορεῖ κιόλας νὰ μὴν πραγματοποιηθεῖ. Ἀλλὰ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἡ σημερινὴ ἐπανάσταση δὲν θάναι ἡ ἀληθινὰ μεγάλη Κοινωνικὴ ἐπανάσταση. Καὶ τότε ἡ λύση γιὰ τὸ πρόβλημα — ὅπως τὴ σκιαγραφήσαμε — θάναι τὸ ἔργο μιᾶς ἀπ' τὶς μελλοντικὲς ἐπαναστάσεις.

Τέλος, τὸ κύριο ἄρθρο τοῦ φύλλου Νο 9 (τῆς 6ης Ὀχτώβρη, δηλαδὴ λίγο πρὶν τὴν Ὀχτωβριανὴ ἐπανάσταση, λέει:

Εἴτε ἡ ἐπανάσταση θ' ἀκολουθήσει τὸ δρόμο της καὶ οἱ μάζες — μέσα ἀπ' τὶς δοκιμασίες, τὰ ἐμπόδια, τὶς ἀτυχίες, τὶς ὑποχωρήσεις, τὶς ἀμφιταλλαντεύσεις — θὰ μπορέσουν στὸ τέλος νὰ σηκώσουν τὴ συνείδησή τους σ' ἕνα ὕψος ποὺ θὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ χρησιμοποιήσουν τὶς δημιουργικές τους δυνάμεις γιὰ μιὰ θετικὴ δραστηριότητα τῶν αὐτόνομων ὀργανώσεών τους, ὁπότε ἡ σωτηρία καὶ ἡ νίκη τῆς ἐπανάστασης θάναι ἐξασφαλισμένες, εἴτε οἱ μάζες δὲν θὰ γίνει δυνατὸ νὰ δημιουργήσουν στὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς ἐπανάστασης τὶς ὀργανώ-

σεις τους, πού συντονισμένες θά οἰκοδομήσουν τή νέα ζωή, καί τότε ή έπανάσταση άργά ή γρήγορα θά καταπνιγεῖ, γιατί μόνο αὐτές οἱ ὀργανώσεις εἶναι ἱκανές νά τήν ὁδηγήσουν στήν τελική νίκη.

Ἡ στάση τῆς «Ἕνωσης» τήν ἴδια στιγμή τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Ὀκτώβρη ἔχει ἤδη περιγραφεῖ μέ ἀρκετά ἀνάγλυφο τρόπο. Ἔτσι δέν θά ἀναφερθοῦμε ξανά σέ κείνη τήν ἐποχή. Θά θυμίσουμε ὅμως ὅτι οἱ ἀναρχικοί, ἔχοντας ἐκφράσει τίς ἐπιφυλάξεις τους, συμμετεῖχαν μέ μεγάλη ἐνεργητικότητα σ' αὐτή τήν Ἐπανάσταση — ἐκεῖ πού ὁδήγησε σέ μιά δράση τῶν μαζῶν (Κρονστάνδη, Μόσχα) — κι' αὐτό γιά λόγους καί σκοπούς πού διατύπωναν μέσα στίς ἴδιες τίς ἐπιφυλάξεις τους. Μετά τήν Ἐπανάσταση τοῦ Ὀκτώβρη, στούς δύσκολους πρώτους μῆνες τῆς ὕπαρξής της, ἡ ἀναρχοσυνδικαλιστική Ἕνωση, πού δεχόταν ὁλοένα περισσότερες πιέσεις καί καταστολή, ἀπ' τήν κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων,* παρακολουθεῖ μέρα μέ τή μέρα τή δράση τῆς τελευταίας καί τήν πορεία τῶν γεγονότων. Ἡ ἐφημερίδα, πού ἔβγαινε κάθε μέρα γιά τρεῖς μῆνες, ἐξηγοῦσε στούς ἐργάτες τίς ἐκτροπές καί τά λάθη τῆς νέας ἐξουσίας, ἀναπτύσσοντας παράλληλα τίς ἰδέες τῆς «Ἕνωσης» καί προτείνοντας τρόπους γιά τήν ἐφαρμογή τους. Μιά τέτοια δραστηριότητα ἀποτελοῦσε ὄχι μόνο δικαίωμα τῆς «Ἕνωσης» ἀλλά καί τό πιό σοβαρό της καθῆκον.

* Γιά νά δώσουμε μιά εἰκόνα τῶν μεθόδων τῆς μπολσεβίκικης κυβέρνησης μέσα σ' αὐτούς τούς μῆνες ἀναφέρουμε μερικά ἐπεισόδια ἀπό τή σχετική δράση της:

Ἐλέγχοντας τή διανομή ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, κάθε πρωΐ γύρω στίς τρεῖς προξενοῦσε διακοπές στή γραμμή πού τροφοδοτοῦσε τό τυπογραφεῖο. Οἱ διαμαρτυρίες δέν ἔφεραν κανένα ἀποτέλεσμα. Τό ρεῦμα ξαναρχόταν κατά τίς 5 ἤ 6 τό πρωΐ καί πολλές φορές δέν ἐρχόταν καθόλου. Ἔτσι ἡ ἐφημερίδα μόλις καί μετά βίας κατόρθωνε νά βγεῖ κατά τίς 9 ἤ 10 τό πρωΐ, ὅταν πιά οἱ ἐργάτες καί οἱ ὑπάλληλοι, ἔχοντας πιάσει δουλειά, δέν ἦταν δυνατό νά τήν ἀγοράσουν. Ἐξ ἄλλου ὅσοι πουλάγανε τήν ἐφημερίδα στούς δρόμους δεχόντουσαν ἐπιθέσεις, διώχνονταν μέ τή βία, ἤ καί συλλαμβάνονταν μέ γελοῖα προσχήματα.

Στό ταχυδρομεῖο τά 50ο)ο ἀπ' τά φύλλα «χανόντουσαν». Ἔτσι, ἔπρεπε συνεχῶς νά γίνεται ἕνας ἀγχώδης ἀγῶνας κατά τοῦ σαμποτάζ πού ὀργάνωναν οἱ μπολσεβίκικες ἀρχές.

Σὲ μιὰ σειρὰ ἄρθρων («Καὶ μετά;» τῆς 27ης Ὀκτώβρη, «Ἡ δεύτερη ἐπανάσταση» τῆς 3-16ης Νοέμβρη, «Ἡ διακήρυξη καὶ ἡ ζωή» τῆς 4-17ης Νοέμβρη κλπ.) τονίζεται ἡ ἀναγκαιότητα νὰ ἐγκαταλειφθοῦν οἱ πολιτικὲς μέθοδοι τῆς δικτατορίας πάνω στὶς μάζες καὶ νὰ ἀφεθοῦν οἱ ἐργαζόμενοι ἐλεύθεροι στὴν ὀργάνωση καὶ τὴ δράση τους.

Τὸ ἄρθρο «Ἡ δεύτερη ἐπανάσταση» ἔγραφε:

Λέμε ὅτι:

1ον) Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπανάστασης, δηλαδὴ ἀπ' τὸν Μάρτη, ἔπρεπε παντοῦ οἱ ἐργαζόμενοι νὰ δημιουργήσουν ὀργανώσεις ταξικές, ἔξω ἀπὸ τὰ κόμματα, καὶ συντονίζοντας τὴ δράση τους νὰ τὴν κατευθύνουν σ' ἕνα μοναδικὸ στόχο. τὴν κυριαρχία τους, ἀρχικὰ σ' ὅ,τι ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὴν ἐργασία τους καὶ τελικὰ σ' ὅλη τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας.

2ον) Οἱ μορφωμένοι, οἱ εἰδικοί, οἱ διανοούμενοι, οἱ συνειδητοποιημένοι κλπ. ὤφειλαν ἀπ' τὶς πρῶτες μέρες τῆς ἐπανάστασης νὰ ἀσχοληθοῦν, ὄχι μὲ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνες καὶ τὰ πολιτικὰ συνθήματα οὔτε μὲ τὴν «ὀργάνωση τῆς ἐξουσίας», ἀλλὰ μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς ἐπανάστασης. Ὅλοι αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ παραστέκουν στὶς μάζες στὴν προσπάθειά τους γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τελειοποίηση τῶν ὀργανώσεών τους, βοηθώντας τες νὰ συγκεντρώσουν τὴν προσοχή τους, τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὴ δράση τους στὴν προπαρασκευὴ μιᾶς αὐθεντικῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπανάστασης.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ κανεὶς δὲν θὰ τοὺς ἐμπόδιζε σ' αὐτὸ τὸ ἔργο.

Οἱ ἐργάτες, οἱ ἀγρότες κι' οἱ στρατιῶτες ἦταν ἐντελῶς σύμφωνοι γι' αὐτὸ τὸ συλλογικό τους καθῆκον.

Ἡ ἀληθινὴ ἐπανάσταση ἔπρεπε νάχε προχωρήσει κατ' εὐθεῖαν πρὸς τοὺς στόχους της μὲ μεγάλα βήματα. Θάπρεπε νάχει ριζώσει πολὺ βαθειά, τόσο πιὸ πολύ, ἀφοῦ οἱ μάζες, μ' ἕνα ταυτόχρονο κι' αὐθόρμητο ξεκίνημα, εἶχαν ἤδη δημιουργήσει ἕνα ἀπέραντο δίκτυο ὀργανώσεων καὶ δὲν ἀπέμενε παρὰ αὐτὴ ἡ δημιουργικὴ διάθεση νὰ συμπληρωθεῖ μὲ κάποια τάξη καὶ μὲ μιὰ πιὸ ψηλὴ συνείδηση. Ἂν ἀπ' τὴν ἀρχή, οἱ εἰλικρινεῖς ἐπαναστάτες, ὅλος ὁ σοσιαλιστικὸς τύπος κλπ. εἶχαν συγκεντρώσει τὴν προσοχή τους τὶς δυνάμεις καὶ τὴν ἐνεργητικότητά τους πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, οἱ ἐξελίξεις γιὰ τὴν ἐπανάσταση θάταν διαφορετικές.

Ὅμως αὐτὰ εἶναι ὅ,τι ἀκριβῶς ὅλοι αὐτοὶ δὲν κάνανε.

Ἕνα ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο «Ἡ νέα ἐξουσία» (Νο 14 τῆς 4-17ης Νοεμβρίου) ἔγραφε:

'Εκεῖ ποὺ ἀρχίζει ἡ ἐξουσία τελειώνει ἡ 'Επανάσταση. 'Εκεῖ ποὺ ἀρχίζει ἡ «ὀργάνωση τῆς ἐξουσίας» τελειώνει ἡ «ὀργάνωση τῆς Επανάστασης». 'Η ἔκφραση «ἐπαναστατικὴ ἐξουσία» ἔχει τόση ἔννοια ὅση καὶ οἱ ἐκφράσεις «ζεστὸς πάγος» ἢ «κρύα φωτιά», δηλαδὴ ἀπολύτως καμιά.

"Αν πάρει ἡ ἐπανάσταση ὁριστικὰ πολιτικὴ κατεύθυνση, κατὰ τὰ πρότυπα τῆς «ὀργάνωσης τῆς ἐξουσίας», μποροῦμε νὰ δοῦμε αὐτὸ ποὺ θ' ἀκολουθήσει: ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θάχει κατακτηθεῖ ἡ πρώτη ἐπαναστατικὴ νίκη τοῦ ἐξεγερμένου λαοῦ (νίκη τόσο ἀκριβὰ πληρωμένη ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς τῶν πολιτικῶν μεθόδων), ἡ «δεύτερη ἐπανάσταση» θὰ σταματήσει. Στὴ θέση μιᾶς ἐλεύθερης καὶ δημιουργικῆς ἐπαναστατικῆς, γενικῆς κι' ἄμεσης, δραστηριότητας τῶν μαζῶν — δραστηριότητας ἀπαραίτητης γιὰ τὴν ἑδραίωση κι' ἐπέκταση αὐτῆς τῆς νίκης — θὰ ζήσουμε τὸ ἐπαίσχυντο παζάρεμα γιὰ τὴν κεντρικὴ ἐξουσία, τὴν ἀπόλυτα ἄχρηστη «ὀργάνωση τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας» καί, τέλος, τὴν παράλογη «δραστηριότητα» τῆς νέας κεντρικῆς «ἐξουσίας»: τῆς νέας «κυβέρνησης πασῶν τῶν Ρωσσιῶν».

'Εξυπακούεται ὅτι τὰ σοβιὲτ καὶ οἱ ἄλλες τοπικὲς ὀργανώσεις θὰ ἐξαρτῶνται ἀπ' τὸ κεντρικὸ σοβιὲτ καὶ τὴν κυβέρνηση· θὰ πιεστοῦν νὰ ὑ π ο τ α χ τ ο ῦ ν στὸ κέντρο καὶ νὰ τὸ ἀναγνωρίσουν. Τὸ σύνθημα «"Ολη ἡ ἐξουσία στὰ Σοβιέτ!», θὰ σημαίνει στὴν πραγματικότητα τὴν ἐξουσία τῶν ἡγετῶν τοῦ κόμματος. Στὴ θέση τῆς φυσικῆς κι' ἀνεξάρτητης συνεργασίας τῆς ἐλεύθερης πόλης μὲ τὴν ἐλεύθερη ὕπαιθρο γιὰ τὴν ἀδέσμευτη συγκρότηση τῆς νέας οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, θὰ δοῦμε ἕνα «ἰσχυρὸ» συγκεντρωτικὸ κράτος, μιὰ «στιβαρὴ ἐπαναστατικὴ ἐξουσία»: ἐξουσία ποὺ θὰ καθοδηγεῖ, θὰ διατάσσει, θὰ ἐπιβάλλει, θὰ τιμωρεῖ.

"Η ἔτσι θάχουν τὰ πράγματα, ἢ δὲ θὰ ὑπάρχει καθόλου ἐξουσία. Γιατὶ τίποτα ἐνδιάμεσο ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς δύο δυνατότητες δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμο. Οἱ φράσεις γιὰ μιὰ «τοπικὴ αὐτονομία», παράλληλα μὲ τὴν ὕπαρξη μιᾶς κρατικῆς ἐξουσίας, ἦταν πάντοτε, εἶναι σήμερα καὶ θὰ εἶναι στὸ μέλλον φράσεις κενές...

Αὐτὴ ἡ νέα ἐξουσία, ποὺ τώρα βαθμιαῖα ἑδραιώνεται, θὰ μπορέσει νὰ δώσει «κάτι τί» στὸ λαό; 'Αναμφίβολα θὰ τοῦ παραχωρήσει μερικὰ πράγματα.

'Αλλά, ἐργαζόμενοι, ξεχάστε τὴν κοινωνικὴ ἐπανάσταση, τὸν σοσιαλισμό, τὴν καταστροφὴ τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος, τὴν αὐθεντικὴ σας χειραφέτηση, ἂν τὰ περιμένετε ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὴ νέα ἐξουσία! Γιατὶ οὔτε ἡ νέα ἐξουσία (οὔτε καμιὰ ἄλλη) θὰ μπορέσει νὰ σᾶς τὰ δώσει...

Θέλετε ἀποδείξεις;...

Κι' ἀφοῦ παραθέτει γεγονότα ποὺ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ

μπολσεβικισμός θά καταλήξει μοιραΐα στή προδοσία, στόν ἐκφυλισμό, τό ἄρθρο καταλήγει:

... Αὐτό πάει νά πεῖ ὅτι ἀπ' τόν μπολσεβικισμό ὥς τόν καπιταλισμό ἡ γραμμή παραμένει βασικά ἑνιαία καί χωρίς διακοπή. Αὐτοί, μοιραία, εἶναι οἱ νόμοι τοῦ π ο λ ι τ ι κ ο ῦ ἀγώνα. Θά μᾶς πεῖτε ὅτι θά διαμαρτυρηθεῖτε, ὅτι θ' ἀγωνιστεῖτε γιά τά δικαιώματά σας, ὅτι θά ξεσηκωθεῖτε καί θά ἀντιδράσετε ἀμέσως κι' ἐπί τόπου μέ πλήρη ἀνεξαρτησία;

Πολύ καλά. Ὅμως τότε νά ξέρετε ὅτι ἡ δραστηριότητά σας θά χαρακτηριστεῖ «παράνομη» κι' «ἀναρχική»· ὅτι οἱ «σοσιαλιστές τῆς ἐξουσίας» θά σᾶς ἐπιτεθοῦν μ' ὅλη τή δύναμη τῆς «σοσιαλιστικῆς» τους ἐξουσίας· κι' ὅτι τέλος τά ἱκανοποιημένα ἀπ' τή νέα κυβέρνηση λαϊκά στρώματα (στά ὁποῖα θάχει δώσει «κάτι τί»), καθώς κι' αὐτοί πού ἔχουν κουραστεῖ ἀπ' τήν 'Επανάσταση καί νοιώθουν γιά σᾶς μόνο ὀργή καί μῖσος, ὅλοι αὐτοί θά τά βάλουν μαζί σας.

Στόν ἀγώνα σας κατά τοῦ τσαρισμοῦ εἴχατε μαζί σας σχεδόν ὅλο τό λαό.

Στόν ἀγώνα σας κατά τοῦ Κερένσκι εἴχατε ἤδη ἀρκετά ἀπομονωθεῖ.

'Εάν τώρα ἀφήσετε τή νέα ἐξουσία νά σταθεροποιηθεῖ κι' ἄν ἔρθουν ἔτσι τά πράγματα ὥστε στό μέλλον νά πρέπει ν' ἀγωνιστεῖτε ἐνάντια σ' αὐτή τήν ἰσχυρή πιά ἐξουσία, τότε δέ θάχετε μείνει παρά μιά χούφτα ἄνθρωποι.

Θά σᾶς συντρίψουν ἀλύπητα σάν «τρελλούς», σάν ἐπικίνδυνους «φανατικούς», σάν «ἀναρχικούς», σάν «ληστές»... Καί δέ θά βάλουν οὔτε ταφόπετρα στό μνῆμα σας.

Σ' ἕνα ἄρθρο μέ τίτλο «'Από ἀδιέξοδο σέ ἀδιέξοδο» (Νο 15 τῆς 6-19ης Νοέμβρη) διαβάζουμε:

Δέν ὑπάρχει παρά ἕνας τρόπος γιά νά μπεῖ ἡ 'Επανάσταση στόν σωστό κι' εὐθύ δρόμο:

Νά ἐκφράσουμε τήν ἀντίθεσή μας στή σταθεροποίηση τῆς κεντρικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Νά βοηθήσουμε ἀμέσως τίς μάζες — σ' ὅλους τούς τομεῖς καί χώρους — νά δημιουργήσουν τίς ταξικές τους ὀργανώσεις, ἔξω ἀπ' τά κόμματα. Νά βοηθήσουμε αὐτές τίς ὀργανώσεις νά σχηματίσουν ἕνα ἁρμονικό σύνολο, στήν ἀρχή τοπικά, μετά περιφερειακά, κλπ. μέσω τῶν Σοβιέτ (συμβουλίων) αὐτῶν τῶν ὀργανώσεων: Σοβιέτ ὄχι ἐξουσιαστικῶν, ἀλλά ἀποκλειστικά καί μόνο ὀργάνων σύνδεσης καί συντονισμοῦ. Νά προσανατολίσουμε αὐτές τίς ὀργανώσεις πρός τό μοναδικό σκοπό πού ἀξίζει: τήν αὐξανόμενη κυριαρχία τους στήν παραγωγή, τίς ἀνταλλαγές, τίς ἐπικοινωνίες, τή διανομή, κλπ.

Ν' ἀρχίσουμε ἔτσι, ἀμέσως, τὴν ὀργάνωση τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς χώρας σὲ νέες βάσεις.

Τότε θ' ἀρχίσει νὰ πραγματοποιεῖται εὔκολα καὶ μὲ τρόπο φυσικὸ ἕνα εἶδος «δικτατορίας τῆς ἐργασίας». Κι' ὁλόκληρη ἡ χώρα θὰ εἶναι σὲ λίγο ἱκανὴ γιὰ κάτι τέτοιο.

Καὶ τὸ ἄρθρο καταλήγει ὡς ἑξῆς:

Κ ά θ ε ἐ ξ ο υ σ ί α εἶναι ἕνας κίνδυνος γιὰ τὴν Ἐπανάσταση. Κ α μ ι ὰ ἐ ξ ο υ σ ί α δὲ θὰ μπορέσει νὰ ὁδηγήσει τὴν Ἐπανάσταση στοὺς αὐθεντικούς της στόχους. Τὸ κλειδὶ ποὺ θ' ἀνοίξει τὴ μυστικὴ πόρτα τοῦ Ναοῦ τῆς Νίκης δὲ βρίσκεται στοὺς λαβύρινθους τῶν πολιτικῶν ἑλιγμῶν!

Ἕνα ἄρθρο γιὰ τὴν «Ὀργάνωση τῆς Ἐπανάστασης» διαπιστώνει καὶ διασαφηνίζει (Νο 16 τῆς 7-20 Νοέμβρη):

Τὰ σ ο σ ι α λ ι σ τ ι κ ὰ κ ό μ μ α τ α λένε:

Γιὰ νὰ ὀργανώσουμε τὴν Ἐπανάσταση πρέπει πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ πάρουμε τὴν κ ρ α τ ι κ ὴ ἐ ξ ο υ σ ί α καὶ νὰ τὴν ὀργανώσουμε. Μὲ τὴ βοήθειά της ὅλη ἡ οἰκονομία θὰ περάσει στὰ χέρια τοῦ Κράτους.

Οἱ ἀ ν α ρ χ ι κ ο ὶ λένε:

Γιὰ νὰ ὀργανώσουμε τὴν Ἐπανάσταση πρέπει πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ πάρουμε στὰ χέρια μας τὴν ο ἰ κ ο ν ο μ ί α καὶ νὰ τὴν ὀργανώσουμε. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ Ἐξουσία καὶ τὸ Κράτος (ποὺ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ σοσιαλιστὲς παραδέχονται ὅτι ἀποτελοῦν ἕνα «ἀναπόφευγο» καὶ πρόσκαιρο κακὸ) δὲν θάχουν λόγο ὕπαρξης.

Ὅταν λέμε νὰ πάρουμε στὰ χέρια μας τὴν οἰκονομία, αὐτὸ σημαίνει νὰ κάνουμε δικές μας τὴ γεωργία καὶ τὴ βιομηχανία· νὰ πάρουμε στὰ χέρια μας τὴν παραγωγή, τὶς ἀνταλλαγές, τὶς ἐπικοινωνίες κλπ. Αὐτὸ σημαίνει νἄχουμε στὴ διάθεσή μας ὅλα τὰ μέσα καὶ ἐργαλεῖα γιὰ τὴν ἐργασία καὶ τὶς ἀνταλλαγές: Τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ὑπέδαφος, τὶς φάμπρικες, τὰ ἐργοστάσια, τὰ ἐργαστήρια, τὰ ναυπηγεῖα, κλπ. Τὰ ἀποθέματα καὶ τὶς ἀποθῆκες, τὰ μαγαζιά, τὶς τράπεζες, τοὺς σιδηρόδρομους, τὶς θαλάσσιες καὶ παραποτάμιες μεταφορὲς κι' ὅλους τοὺς τρόπους ἐπικοινωνίας, τὸ ταχυδρομεῖο, τὸν τηλέγραφο, τὸ τηλέφωνο, κλπ.

Γιὰ νὰ καταληφθεῖ ἡ Ἐ ξ ο υ σ ί α χρειάζεται ἕνα π ο λ ι τ ι κ ὸ κ ό μ μ α. Γιατὶ πράγματι εἶναι ἕνα κ ό μ μ α ποὺ παίρνει στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία, στὸ πρόσωπο τῶν ἡγετῶν του (ἀφεντικῶν). Γι' αὐτὸ οἱ σοσιαλιστὲς παρακινοῦν τὶς μᾶζες νὰ ὀργανωθοῦν σ' ἕνα κόμμα. Γιὰ νὰ τὸ ὑποστηρίξουν τὴν ὥρα τῆς πάλης γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἐξουσίας.

Γιὰ νὰ πάρουμε στὰ χέρια μας τὴν οἰκονομία δὲν χρειάζεται ἕνα πολιτικὸ κόμμα, ἀλλὰ εἶναι ἀπαραίτητοι οἱ ὀργανισμοὶ τῶν ἐργαζομένων μαζῶν: ὀργανισμοὶ ἀνεξάρτητοι καὶ ἔξω ἀπὸ κάθε πολιτικὸ κόμμα. Σ' αὐτοὺς τοὺς ὀργανισμοὺς ἐναπόκειται, τὴν ὥρα τῆς ἐπανάστασης, τὸ καθῆκον τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνοικοδόμησης.

Νὰ γιατὶ οἱ ἀναρχικοὶ δὲ φτιάχνουν ἕνα πολιτικὸ κόμμα: ἀγωνίζονται, εἴτε ἀπ' εὐθείας στὶς ὀργανώσεις τῶν μαζῶν, εἴτε — σὰν προπαγανδιστὲς — μέσα στὶς ἰδεολογικὲς ὁμάδες κι' ἑνώσεις.

Ἐν συνεχείᾳ τὸ ἄρθρο θέτει τὶς ἀκόλουθες βασικὲς ἐρωτήσεις:

Πῶς πρέπει, πῶς μποροῦμε νὰ ὀργανωθοῦμε χωρὶς 'Εξουσία; 'Απὸ τί πρέπει ν' ἀρχίσουμε; Πῶς πρέπει ν' ἀρχίσουμε;

Ἡ ἐφημερίδα ὑπόσχεται νὰ ἀπαντήσει σ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἐρωτήσεις μ' ἕνα τρόπο ἀκριβῆ καὶ λεπτομερειακό.

Καὶ πράγματι ἀπαντάει σὲ ἄρθρα ποὺ κυκλοφόρησαν πρὶν ἀπ' τὴν ἀπαγόρευσή της (τὴν ἄνοιξη τοῦ 1918). (Σημειώνουμε ἄρθρα ὅπως τά: «Ὁ πόλεμος», Νο 17 τῆς 8-21 Νοέμβρη· «Ἡ Πεῖνα», στὸ ἴδιο φύλλο· «Ὁ τελευταῖος γῦρος» στὸ ἴδιο φύλλο· «Τί νὰ κάνουμε», Νο 19 τῆς 18ης Νοέμβρη - 1ης Δεκέμβρη· «Προειδοποίηση», Νο 20 «Τὰ ἄμεσα καθήκοντα», Νο 21 κλπ.).

Τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1917 ἦταν πολὺ σκληρὸ γιὰ τὸ λαό. Ὁ πόλεμος συνέχιζε νὰ ἀποδυναμώνει καὶ νὰ παραλύει τὴ χώρα. Ἡ κατάσταση στὸ ἐσωτερικὸ γινόταν ὅλο καὶ περισσότερο τραγική.

Τὸ ἄρθρο «Τί νὰ κάνουμε» διαπιστώνει:

Οἱ συνθῆκες ὕπαρξης τῶν ἐργαζομένων μαζῶν χειροτερεύουν ἀπὸ μέρα σὲ μέρα κι' ἡ μιζέρια αὐξάνει. Ἡ πεῖνα ἐγκαθίσταται μόνιμα στὰ σπίτια. Κάνει κρύο, ἀλλὰ τὸ πρόβλημα τῆς κατοικίας καὶ τῆς θέρμανσης δὲν ἔχει λυθεῖ. Πολλὰ ἐργοστάσια κλείνουν ἀπὸ ἔλλειψη μέσων, καυσίμων, πρώτων ὑλῶν καὶ συχνὰ ἰδιοκτητῶν ποὺ τὰ κλείνουν καὶ φεύγουν. Οἱ σιδηρόδρομοι βρίσκονται σ' ἀξιοθρήνητη κατάσταση. Ἡ οἰκονομία τῆς χώρας εἶναι ὁλοκληρωτικὰ ἐξαρθρωμένη.

Καὶ συνεχίζει:

Μιὰ παράδοξη κατάσταση δημιουργεῖται: Ἄ ν ω, ἡ κυβέρνηση τῶν «ἐργατῶν κι' ἀγροτῶν» κέντρο περιβεβλημένο μ' ὅλες τὶς ἐξουσίες ποὺ ἔχει τὰ μέσα γιὰ τὴν ἐξάσκησή τους. Οἱ μᾶζες περιμένουν ἀπ' αὐτὴ τὶς λύσεις. Δημοσιεύει διατάγματα ὅπου λέει ποιὲς θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν οἱ βελτιώσεις (καὶ πάλι τὰ μέτρα ποὺ ἐκθειάζει εἶναι πολὺ πιὸ κάτω ἀπ' τὶς ἀνάγκες τῶν μαζῶν), ἀλλὰ ὅσον ἀφορᾶ τὸ οὐσιῶδες πρόβλημα: πῶς υλοποιοῦνται αὐτὰ ἀπαντάει: «ἡ σ υ ν τ α κ τ ι κ ὴ σ υ ν έ λ ε υ σ η !»

Κ ά τ ω, ὅλα εἶναι ὅπως πρίν.

Οἱ μᾶζες πεθαίνουν τῆς πείνας — ἡ κερδοσκοπία, οἱ εὔνοιες κι' ἡ μαύρη ἀγορὰ ἐξακολουθοῦν.

Οἱ μᾶζες εἶναι μέσα στὴ μιζέρια — ὅμως τὰ μαγαζιὰ (ἀκόμα καὶ οἱ βιτρίνες τους) ξεχειλίζουν ἀπὸ ὑφάσματα, κρέας, λαχανικά, φροῦτα καὶ κονσέρβες... Καὶ δὲν ἀμφιβάλλουμε ὅτι ὑπάρχει στὴν πόλη ἐπαρκὴς ποσότητα ἀπὸ ἀντικείμενα πρώτης ἀνάγκης.

Οἱ μᾶζες εἶναι φτωχὲς — ἀλλὰ οἱ τράπεζες εἶναι πλούσιες.

Οἱ μᾶζες στεροῦνται (ἔστω καὶ μιᾶς μέτριας) κατοικίας — ἀλλὰ τὰ σπίτια ἀνήκουν στοὺς ἰδιοκτῆτες.

Οἱ μᾶζες πετιοῦνται στὸ δρόμο, ἐργοστάσια κλείνουν κι' εἶναι ἀδύνατο νὰ πάρουν αὐτὲς στὰ χέρια τους τὶς ἐγκαταλειμένες ἐπιχειρήσεις λόγω ἔλλειψης κεφαλαίων, καυσίμων καὶ πρώτων ὑλῶν.

Ἡ ὕπαιθρος ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς πόλης. Ἡ πόλη ἔχει ἀνάγκη ἀπ' τὰ προϊόντα τῆς ὑπαίθρου — ἀλλὰ ἡ κατάσταση εἶναι τέτοια ποὺ εἶναι σχεδὸν ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ ἀνταλλαγές.

Διαπιστώνοντας αὐτὴ τὴν κατάσταση καὶ κάνοντας κριτικὴ στὴ μαλθακὴ στάση τῆς κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων, ὁ ἀναρχικὸς τύπος κάνει ταυτόχρονα προτάσεις, ποὺ, κατὰ τὴ γνώμη του, εἶναι οἱ πιὸ γρήγορες, ἁπλὲς καὶ ἀποτελεσματικὲς τρόποι γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπ' τὴν κρίση.

Ἔτσι, σὲ πολλὰ ἄρθρα («Τί νὰ κάνουμε;», «Προειδοποίηση», κλπ.) ἡ ἐφημερίδα θέτει ὑπ' ὄψη τῶν ἐργαζομένων ἕνα πρόγραμμα συγκεκριμένο καὶ λεπτομερειακὸ μὲ μέτρα ἐπείγοντα καὶ ἄμεσα, ὅπως: ἐπίταξη ἀ π ὸ τ ο ὺ ς ἐ ρ γ α τ ι κ ο ὺ ς ὀ ρ γ α ν ι σ μ ο ὺ ς τῶν προϊόντων πρώτης ἀνάγκης καὶ ὀργάνωση ἀποθεμάτων καὶ ἀποθηκῶν διανομῆς (γιὰ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ ἡ πεῖνα)· δημιουργία λαϊκῶν ἑστιατορίων· μεθοδικὴ ὀργάνωση ἐπιτροπῶν στὰ σπίτια (τῶν ἐνοίκων), σὲ κάθε δρόμο καὶ συνοικία κλπ. (γιὰ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ ἡ ἀνεπάρκεια κατοικιῶν. καὶ ν' ἀρχίσει ταυτόχρονα ἡ αν-

ακατάσταση τῶν ἰδιοκτητῶν ἀπ' τὶς κοινότητες τῶν ἐνοίκων)· μ' ἄλλα λόγια, ἄμεση κοινωνικοποίηση τῶν τόπων κατοικίας· ἐπίταξη (πάντα ἀπ' τοὺς ἐργατικοὺς ὀργανισμούς) τῶν ἐγκατελειμμένων ἀπ' τοὺς ἰδιοκτῆτες τους ἐργοστασίων· ἄμεση ὀργάνωση δημόσιων ἔργων (ποὺ θὰ κάνουν τὶς ἐπείγουσες ἐπισκευὲς στὶς πόλεις, τοὺς σιδηρόδρομους κλπ.), ἄμεση δήμευση ἑνὸς μέρους τῶν τραπεζικῶν διαθεσίμων γιὰ νὰ γίνει δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξη τῆς νέας συλλογικῆς παραγωγῆς· ὁμαλὴ ἐπαναλειτουργία τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου· ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων ἀπ' τὶς ὀργανώσεις τῶν ἐργατῶν καὶ τοὺς καλλιεργητές· κοινωνικοποίηση τῶν σιδηροδρόμων καὶ ὅλων τῶν μέσων ἐπικοινωνίας· ἐπίταξη καὶ κοινωνικοποίηση ὅσο τὸ δυνατὸν γρηγορώτερα τῶν ὀρυχείων γιὰ τὴν ἄμεση προμήθεια (μὲ τὴ φροντίδα τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων) τῶν ἐργοστασίων, τῶν σιδηροδρόμων, τῶν κατοικιῶν κλπ. μὲ καύσιμα καὶ πρῶτες ὕλες.

Ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων δὲν εἶχε τὴν πρόθεση νὰ υἱοθετήσει αὐτὰ τὰ μέτρα γιατὶ ἀναγκαστικὰ θὰ μείωναν τὸ ρόλο της, θὰ τὴν παραμέριζαν σὲ δεύτερο πλάνο, θὰ ἀποδείχνανε γρήγορα ὅτι ἦταν ἄχρηστη καὶ τελικὰ θὰ ἔθεταν σὲ ἀμφισβήτηση τὴν ὕπαρξή της. Φυσικὰ δὲ μποροῦσε νὰ δεχτεῖ κάτι τέτοιο.

Μὴ θέλοντας νὰ ἐμπιστευθεῖ τίποτα στὶς μάζες, ἀλλὰ μὴ νοιώθοντας ταυτόχρονα ἀρκετὰ δυνατὴ γιὰ νὰ κάνει κάτι ἀποφασιστικὸ μὲ τὴ μέθοδο τῆς πολιτικῆς δράσης, ἄφηνε τὰ πράγματα νὰ κυλᾶνε, περιοριζόμενη στὸ μεταξὺ σὲ οἰκονομικὰ γιατροσόφια — δειλὰ καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Προσπαθοῦσε ἰδιαίτερα ν' ἀντιμετωπίσει τὶς πιὸ πιεστικὲς ἀνάγκες μὲ πολιτικοάστυνομικὲς καὶ στρατιωτικὲς μεθόδους: μὲ ἐπιτάξεις, πρόχειρες αὐθαίρετες καὶ βίαιες ἀπὸ φανατισμένα ἀπ' τοὺς ἀρχηγούς τους στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα (ἐνέργειες ποὺ μεταξὺ ἄλλων εἶχαν σὰ συνέπεια τὴν ἐχθρότητα τῆς ὑπαίθρου γιὰ τὶς πόλεις καὶ τὴν ἀποστροφὴ κάθε ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν Ἐπανάσταση), μὲ καταστολή, βία, κλπ.

Διαμαρτυρόμενοι ἀποφασιστικὰ γιὰ τὸ στραβὸ δρόμο ὅπου ὁδηγοῦσαν τὴν Ἐπανάσταση οἱ μπολσεβίκοι καὶ κριτικάροντας τὸ σύστημά τους, οἱ ἀναρχικοὶ ἦταν οἱ μόνοι ποὺ συνιστοῦσαν τὴν ἐφαρμογὴ ἀληθινὰ λαϊκῶν, ἀληθινὰ σοσιαλιστικῶν καὶ ταυτόχρονα συγκεκριμένων μέτρων πού, κατὰ τὴ γνώμη τους, θὰ

κατευθύνανε ἀπὸ τώρα τὴν Ἐπανάσταση στὸ δρόμο τῆς αὐθεντικῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης.

Φυσικά, οἱ μπολσεβίκοι κάνανε τὸν κουφό. Ὅσο γιὰ τὶς μᾶζες, δλοκληρωτικὰ καταπιεσμένες καὶ ὑποδουλωμένες ἀπ' τὸν μπολσεβικισμό, δὲ μποροῦσαν οὔτε ν' ἀκούσουν τοὺς ἀναρχικούς, οὔτε νὰ ἐκφραστοῦν οἱ ἴδιες.

Μὲ τὴν εὐκαιρία, βρίσκω σωστὸ ν' ἀναφέρω ἐδῶ δλόκληρο ἕνα ἄρθρο τῆς «Γκόλος Τρούντα» (Νο 18, τῆς 13ης Φλεβάρη 1918), ποὺ δημοσιεύτηκε μὲ τὴν εὐκαιρία μιᾶς ἀπόφασης τῆς Κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων ποὺ ἀφοροῦσε τὴν ἐλευθερία τοῦ τύπου. Τὸ ἄρθρο ἀντιπαραθέτει καθαρὰ τὶς ἀντίστοιχες θέσεις τῶν δύο ἰδεολογιῶν ἀπέναντι σ' ἕνα συγκεκριμένο πρόβλημα.

ΛΑΘΟΣ ΔΡΟΜΟΣ — Ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ καταγράφει καθημερινὰ τὶς πράξεις καὶ τὰ γεγονότα ποὺ ἀποδείχνουν ἀναμφισβήτητα ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ ἀληθινὴ κοινωνικὴ Ἐπανάσταση «ἐκ τῶν ἄνω» θἄχε βρεῖ ἕνα τρόπο νὰ γεμίζει δεκάδες στῆλες ἐφημερίδας... Μόνο ποὺ ἐμεῖς ἔχουμε πιὸ ἐπείγοντα καθήκοντα αὐτὴ τὴ στιγμή! Ἀφήνουμε αὐτὸ τὸ καθῆκον στοὺς φιλόπονους μελλοντικοὺς ἱστορικοὺς τῆς Ἐπανάστασή μας. Χωρὶς ἀμφιβολία θ' ἀνακαλύψουν στ' ἀρχεῖα τους μιὰ πληθώρα ντοκουμέντων ποὺ θ' ἀποδείχνουν εὔκολα «πῶς δὲν πρέπει νὰ γίνεται ἡ Ἐπανάσταση». Ὅσο γιὰ μᾶς, ἔχουμε κουραστεῖ νὰ ἐπαναλαμβάνουμε καθημερινὰ ὅτι οὔτε ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία, οὔτε ἡ αὐθεντικὴ χειραφέτηση τοῦ κόσμου τῆς ἐργασίας, οὔτε ἡ νέα κοινωνία, οὔτε ἡ νέα κουλτούρα — τελικά, ὅτι καμιὰ π ρ α γ μ α τ ι κ ὴ ἀ ξ ί α τ ο ῦ σ ο σ ι α λ ι σ μ ο ῦ δὲ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ μέσω μιᾶς συγκεντρωτικῆς «κρατικῆς μηχανῆς» ποὺ κινεῖται ἀπὸ μιὰ πολιτικὴ ἐξουσία καὶ στὰ χέρια ἑνὸς κόμματος. Δὲ θἆταν καιρὸς νὰ τελειώνουμε μ' αὐτὸ τὸ θέμα, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι αὔριο ἡ ἴ δ ι α ἡ ζ ω ὴ θὰ κάνει κατανοητὴ αὐτὴ τὴν ἀλήθεια (τόσο ἁπλὴ στὸ βάθος) μὲ τέλεια καθαρότητα σ' ὅλους τοὺς τυφλούς;

Κι' ὅμως, αὐτοὶ ποὺ δὲ βλέπουν, εἶναι ἀκόμα πολλοί.

Μόλις πρὶν λίγες μέρες εἴχαμε στὰ χέρια μας μιὰ ἀπόφαση, ποὺ ἔλεγε τὰ ἑξῆς: ἂν καὶ ἡ ἰδέα τοῦ ἀναρχισμοῦ εἶναι ἡ καλύτερη, ἡ πιὸ ὄμορφη καὶ ἡ πιὸ καθαρὴ ἀπ' τὶς ἰδέες, δὲν ἦρθε ἀκόμα ἡ ὥρα τῆς πραγματοποίησής της. Εἶναι ἀπαραίτητο κατ' ἀρχὴ νὰ σταθεροποιήσουμε τὴν Ἐπανάσταση ποὺ ἔγινε («τὴ σοσιαλιστική»). «Εἴμαστε πεπεισμένοι», καταλήγει ἡ ἀπόφαση, «ὅτι ὁ ἀναρχισμὸς θάρθει καὶ θὰ θριαμβεύσει μ ε τ ὰ τ ὸ ν σ ο σ ι α λ ι σ μ ό».

Νάτη λοιπὸν ἡ τρέχουσα, κοινότοπη, ἀντίληψη γιὰ τὸν ἀναρχισμό!

Γιὰ τὸν φιλήσυχο «πολίτη», ὁ ἀναρχισμὸς εἶναι εἴτε ἡ μπόμπα καὶ ἡ ληλασία, ὁ τρόμος καὶ τὸ χάος, εἴτε — στὴν καλύτερη περίπτωση — ἕνα μακάριο ὄνειρο: ὁ παράδεισος «μετὰ τὸν σοσιαλισμό». Γιατί ὁ φιλήσυχος «πολίτης» ἀ γ ν ο ε ῖ τὸν ἀναρχισμό. Τὸν κρίνει σύμφωνα μ' ὅ,τι «διαδίδεται». Εἶναι τόσο ἀφελὴς κι' εὐκολόπιστος ὁ φτωχός!...

Οἱ ἐμπνευστὲς τῆς ἀπόφασης δὲ τὸν γνωρίζουν περισσότερο.

Ἐὰν παρουσιάζεται ὁ ἀναρχισμὸς σὰν ἐρχομὸς μιᾶς ἐποχῆς ὅπου θὰ ζοῦμε χρυσαφένιες καὶ μετάξινες μέρες σὲ μιὰ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, τότε ναί. δὲν ἦρθε ἀκόμα ἡ ὥρα του, (ὅμως ἐξίσου μὲ τὴν ἴδια ἔννοια, δὲν ἔχει ἔρθει οὔτε καὶ ἡ ὥρα τοῦ «σοσιαλισμοῦ»).

Ἂν ὅμως (ὅπως καὶ κάνουν οἱ ἐμπνευστὲς τῆς ἀπόφασης) ἐξετάζεται τὸ πρόβλημα ἀπ' τὴν ἄποψη τοῦ δ ρ ό μ ο υ πρὸς τὴ χειραφέτηση, καὶ ἰδίως τοῦ π ρ ο τ σ έ ς τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση, τότε θἆταν παράλογο νὰ φανταστοῦμε ὅτι θὰ πάρουμε μιὰ κατεύθυνση ἀκολουθῶντας ταυτόχρονα μιὰ ἄλλη. Ὁπότε θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος κανεὶς νὰ δ ι α λ έ ξ ε ι: ἢ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη.

Ὁ ἀναρχισμὸς δὲν εἶναι λοιπὸν μόνο μιὰ ἰ δ έ α, ἕνας σ κ ο π ό ς: εἶναι πρὶν ἀπ' ὅλα καὶ μιὰ μ ε θ ο δ ο ς, ἕνα μ έ σ ο τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴ χειραφέτηση τοῦ ἀνθρώπου. Κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη δηλώνουμε καθαρὰ καὶ κατηγορηματικὰ ὅτι ὁ «σοσιαλιστικὸς» δρόμος (ὁ δρόμος τοῦ ἐξουσιαστικοῦ καὶ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ» δὲ μπορεῖ νὰ πραγματοποιήσει τοὺς σκοποὺς τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης καὶ νὰ μᾶς ὁδηγήσει στὴν ἀναρχία. Μόνο ἡ ἀναρχικὴ μέθοδος εἶναι ἱκανὴ νὰ λύσει τὸ πρόβλημα.

Ἡ βασικὴ θέση τοῦ ἀναρχισμοῦ σ ὰ μ ε θ ό δ ο υ ἀ γ ῶ ν α, σὰν δρόμου πρὸς τὸν ἀληθινὸ σοσιαλισμό, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἑξῆς: εἶναι ἀδύνατο νὰ καταλήξουμε στὸν ἀναρχισμό, καὶ γενικὰ στὴν ἐλευθερία, «μέσω τοῦ σοσιαλισμοῦ», «μετὰ τὸν σοσιαλισμό». Ὄχι «διὰ μέσου», ἀλλὰ ἀκριβῶς ἀ ν τ ί θ ε τ α καὶ σὲ σ ύ γ κ ρ ο υ σ η μὲ τὸ «σοσιαλισμό» θὰ μπορέσουμε νὰ φτάσουμε στὸ σκοπό μας. Δὲ γίνεται νὰ πραγματοποιηθεῖ ἀλλοιῶς ὁ ἀναρχισμὸς παρὰ πηγαίνοντας ἀ π' ε ὐ θ ε ί α ς σ τ ὸ σ τ ό χ ο, ἀπὸ τὸν ἄ μ ε σ ο ἀ ν α ρ χ ι κ ὸ δ ρ ό μ ο. Ἀλλοιώτικα, δὲ θὰ φτάσουμε ποτέ.

Ε ἶ ν α ι ἀ δ ύ ν α τ ο ν ὰ π ρ α γ μ α τ ο π ο ι ή σ ο υ μ ε τ ὴ ν ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α μ έ σ ω ἑ ν ὸ ς κ ρ α τ ι κ ο ῦ σ ο σ ι α λ ι σ μ ο ῦ.

Παίρνοντας μέρος στὸν ἀγῶνα γιὰ τὸν σοσιαλισμὸ μέσω μιᾶς ἐκ τῶν ἄνω Ἐπανάστασης, οἱ «σοσιαλιστὲς» κατὰ τὴ γνώμη μας ἔχουν παρεκκλίνει· ἔχουν πάρει λάθος δρόμο. Ὁ ἀγῶνας τους δὲ θὰ ὁδηγήσει σὲ καμμιὰ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση, σὲ κανένα σοσιαλισμό. Εἴτε θὰ ἀναγκαστοῦν νὰ ἀντιστρέψουν τὴν πορεία τους καὶ νὰ ξαναπάρουν

τή σωστή — ἄμεση ἀναρχική — κατεύθυνση, εἴτε θὰ μποῦν οἱ ἴδιοι καὶ θὰ βάλουν καὶ τὴν Ἐπανάσταση σ' ἀδιέξοδο.

Αὐτὰ διακηρύσσει ὁ ἀναρχισμός. Νά γιατὶ ἀγωνίζεται κατὰ τοῦ σημερινοῦ σοσιαλισμοῦ. Καὶ νὰ τί θ' ἀποδείξει σὲ λίγο ἡ ζωὴ καὶ στοὺς πιὸ τυφλούς. ... ...

Ἀποφεύγοντας ἐδῶ ν' ἀσχοληθοῦμε μὲ πολυάριθμα γεγονότα, ποὺ συνεχῶς ἐνισχύουν τὶς πεποιθήσεις μας, νοιώθουμε τὴν ἀνάγκη νὰ ἀναφέρουμε ἕνα χτυπητὸ γεγονός, ἐντελῶς πρόσφατο:

Μόλις πήραμε ἕνα ἀντίτυπο τῶν «Προσωρινῶν διατάξεων σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο ἔκδοσης κάθε εἴδους ἐντύπων, στὴν Πετρούπολη».

Θεωροῦσαμε πάντα τὸν ἀγώνα κατὰ τοῦ ἀστικοῦ τύπου σὰν τὸ ἄμεσο καθῆκον τῶν ἐργαζομένων κατὰ τὴν Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση.

Ἂς ὑποθέσουμε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὅτι αὐτὴ ἡ Ἐπανάσταση ἀκολουθεῖ, ἐξαρχῆς, τὸν δικό μας ἀναρχικὸ δρόμο: οἱ ἐργατικοὶ καὶ οἱ ἀγροτικοὶ ὀργανισμοὶ δημιουργοῦνται καὶ ὁμοσπονδοποιοῦνται σὲ μιὰ ταξικὴ ὀργάνωση· παίρνουν στὰ χέρια τους τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας, μάχονται οἱ ἴδιες καὶ μὲ τὸ δικό τους τρόπο τὶς ἀντίπαλες δυνάμεις. Καταλαβαίνει κανεὶς εὔκολα ὅτι ὁ τύπος, σὰν ὄργανο δράσης τῆς μπουρζουαζίας, θὰ καταπολεμοῦνταν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὀργανισμοὺς μ' ἕναν τρόπο οὐσιαστικὰ διαφορετικὸ ἀπ' αὐτὸν ποὺ χρησιμοποιεῖ ἡ «σοσιαλιστική» μας κυβέρνηση.

Αὐτὲς οἱ «προσωρινὲς διατάξεις» σκοπεύουν πράγματι νὰ θίξουν τὸν ἀ σ τ ι κ ὸ τύπο;

Διαβάστε προσεχτικὰ τὰ ἄρθρα 2-8 αὐτῶν τῶν «διατάξεων». Ἰδιαίτερα διαβάστε μὲ προσοχὴ τὴν παράγραφο μὲ τὸν τίτλο: «Ἀπαγόρευση καὶ κατάσχεση». Θὰ ἔχετε τὴ χειροπιαστὴ ἀπόδειξη ὅτι ἀπ' τὸ πρῶτο μέχρι τὸ τελευταῖο ἄρθρο τους αὐτὲς οἱ «διατάξεις» περιορίζουν ὄχι τὸν ἀ σ τ ι κ ὸ τύπο, ἀλλὰ κ ά θ ε ὑ π ο ψ ί α ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α ς τ ο ῦ τ ύ π ο υ ἐν γένει. Θὰ δεῖτε ὅτι εἶναι μιὰ τυπικὴ πράξη ποὺ καθιερώνει τὴν πιὸ αὐστηρὴ λογοκρισία γιὰ ὅ λ ε ς τὶς ἐκδόσεις ποὺ θὰ εἶχαν τὴν ἀτυχία νὰ δυσαρεστοῦν τὴν κυβέρνηση, ἀπ' ὅπου κι' ἂν προέρχονται. Θὰ διαπιστώσετε ὅτι αὐτὴ ἡ ἐνέργεια καθιερώνει ἕνα πλῆθος διατυπώσεων καὶ περιορισμῶν ἀπόλυτα ἄχρηστων.

Εἴμαστε σίγουροι ὅτι ἡ αὐθεντικὴ Ἐπανάσταση τῶν ἐργαζομένων θ' ἀγωνιζόταν κατὰ τοῦ ἀστικοῦ τύπου μ' ἄλλες μεθόδους καὶ μορφές. Εἴμαστε πεπεισμένοι ὅτι οἱ ἀληθινοὶ ἀγωνιστὲς κι' ὀπαδοὶ τῆς αὐθεντικῆς κοινωνικῆς Ἐπανάστασης δὲ θἄχαν οὔτε θἄχουν ποτὲ τὴν ἀνάγκη νὰ καθιερώσουν ἕνα νόμο περὶ λογοκρισίας· νόμο κοινότοπο, τυπικότατα γραφειοκρατικὸ καὶ ἐξουσιαστικό· νόμο ποὺ ἀποβλέπει νὰ προστατέψει τὴν ἑκάστοτε κυβέρνηση ἀπὸ κάθε προσπάθεια κριτικῆς ἢ δράσης, ε ἴ τ ε π ρ ο έ ρ χ ε τ α ι ἀ π' τ ὴ δ ε ξ ι ὰ ε ἴ τ ε ἀ π' τ ὴ ν ἀ ρ ι σ τ ε ρ ά· νόμο ποὺ καθιερώνει ἕνα πλῆθος δυσκο-

λίες κι' ἐμπόδια περιττὰ καὶ βάρβαρα, ἀπ' τὴν ἄποψη τῆς ἐλευθερίας τῆς ἔκφρασης.

Ἔχουμε τονίσει περισσότερο ἀπὸ μιὰ φορὰ ὅτι κάθε μέθοδος ἔχει τὶς ἰδιομορφίες της. Εὐτυχῶς ἡ «ἰδιομορφία» ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ ἀφορᾶ γιὰ τὴν ὥρα μόνο τὴν Πετρούπολη. Ἐλπίζουμε ὅτι οἱ ἐπαναστατημένες μάζες τῆς ὑπόλοιπης χώρας θὰ δείξουν περισσότερη ἑτοιμότητα ἀπ' τὴ φτωχή μας πρωτεύουσα καὶ θὰ κάνουν ἄχρηστη τὴν ἐφαρμογὴ τῶν «προσωρινῶν διατάξεων» στὴν ἐπαρχία.

Ἂς ἐλπίσουμε ἀκόμα ὅτι αὐτὲς οἱ προσωρινές «διατάξεις» δὲ θὰ γίνουν μόνιμες.

Οἱ ἀναρχικοὶ ὑποθέτανε ὅτι τὰ τυπογραφεῖα κι' ὅλα τὰ μέσα ἐνημέρωσης, αὐτοδιευθυνόμενα ἀπ' τὶς ταξικὲς ἐργατικὲς ὀργανώσεις, θὰ ἀρκόντουσαν — πράγμα ἁπλούστατο καὶ φυσικὸ — νὰ τυπώσουν καὶ νὰ ἐκδόσουν ἀντεπαναστατικὰ κείμενα. Ἔτσι, ὅπως καὶ στοὺς ἄλλους τομεῖς, δὲ θὰ ὑπῆρχε ἔδαφος γιὰ δράση πολιτική (κυβέρνηση, ἀστυνομία, κλπ.) καὶ ἡ λογοκρισία δὲ θἄχε νόημα.

Δὲ χρειάζεται νὰ ποῦμε ὅτι αὐτὲς οἱ «διατάξεις» ἐφαρμόστηκαν σὲ λίγο σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα, κι' ἀργότερα ὑπῆρξαν ἡ βάση γιὰ τὸν νόμο περὶ τύπου ποὺ περιόριζε κάθε μὴ κυβερνητική (μπολσεβίκικη) ἔκδοση.

Στὸ ἄρθρο: «Τὰ ἄμεσα καθήκοντα», πολὺ μεγάλο γιὰ νὰ τὸ παραθέσουμε, ἡ ἐφημερίδα προτείνει ξανὰ καὶ λεπτομερειακὰ λύσεις γιὰ πολλὰ ἐπίκαιρα προβλήματα. «Ὀργάνωση τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ», «πῶς νὰ λύσουμε τὸ πρόβλημα τῆς κατοικίας», «φάμπρικες κι' ἐργοστάσια», «οἱ τράπεζες», «ἡ πόλη καὶ ἡ ἐπαρχία», «οἱ πρῶτες ὕλες καὶ τὰ καύσιμα», «οἱ μεταφορές», «τὰ δημόσια ἔργα» — ἦταν τὰ βασικὰ κεφάλαια.

Φυσικά, πολλὰ ἄρθρα ἀφιερώθηκαν στὸ ἀγροτικὸ ζήτημα («Τὰ καθήκοντα τῶν ἀγροτῶν», Νο 22 κλπ.), καθὼς καὶ πολλὰ κύρια ἄρθρα ἀναφέρθηκαν στὸ ἐργατικὸ ζήτημα («Ὁ ἐργατικὸς δρόμος», Νο 7 τῆς καθημερινῆς ἐφημερίδας· «Τὰ καθήκοντα τῶν ἐργατῶν», Νο 11· «Τὸ ἐργατικὸ συνέδριο», κι' ἄλλα).

Τελειώνοντας, ἀναφέρω σὰν ἀξιοπερίεργο ἀκόμα ἕνα ἀπόσπασμα ἀπ' ἕνα ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο: «Ὁ Λένιν κι' ὁ ἀναρχισμός», (Νο 5, τῆς 19ης Δεκέμβρη - 1ης Γενάρη 1918):

Οἱ «σοσιαλιστές», ξεχειλίζοντας ἀπὸ αἰσθήματα τάξης, σύνεσης καὶ ἐπιφυλακτικότητας, προσάπτουν στὸν πολίτη Λένιν, ἀναρχικὲς παρεκκλίσεις.

Οἱ ἀπαντήσεις τοῦ πολίτη Λένιν περιορίζονται: κάθε φορὰ στὴν ἴδια φόρμουλα: «Ἡσυχᾶστε. Δὲν εἶμαι ἀκόμα ἐντελῶς ἀναρχικός».

Οἱ ἀναρχικοὶ ἐπιτίθενται στὸν πολίτη Λένιν ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας του γιὰ τὸ μαρξιστικὸ δόγμα.

Οἱ ἀπαντήσεις τοῦ πολίτη Λένιν περιορίζονται κάθε φορὰ στὴν ἴδια φόρμουλα: «Ἡσυχᾶστε. Δὲν εἶμαι πιὰ ἐντελῶς μαρξιστής».

Ἐπιθυμοῦμε νὰ ποῦμε σ' ὅλους αὐτοὺς πούχουν ἐξαπατηθεῖ: μὴν ἀνησυχεῖτε καὶ μὴν περιμένετε! Ὁ πολίτης Λένιν δὲν εἶναι καθόλου ἀναρχικός.

Καὶ μετὰ μιὰ σύντομη ἀνάλυση τῆς θέσης τοῦ Λένιν γιὰ τὴν Ἐπανάσταση τὸ ἄρθρο καταλήγει ὡς ἑξῆς:

Ὁ πολίτης Λένιν ἔχει δίκηο ὅταν λέει:

Ἀπορρίπτουμε τὸν κοινοβουλευτισμό, τὴ Συνταχτικὴ κλπ. γιατὶ ἡ Ἐπανάσταση γέννησε τὰ σοβιέτ.

Ναί, ἡ Ἐπανάσταση γέννησε — ὄχι μόνο τὰ σοβιέτ, ἀλλὰ μιὰ ὁλοκάθαρη τάση γιὰ μιὰ ταξικὴ ὀργάνωση, ἔξω ἀπ' τὰ κόμματα, ἀπολιτική, κι' ὄχι κρατιστική. Ἡ τύχη τῆς Ἐπανάστασης, ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικὰ ἀπ' τὴν ἀνάπτυξη αὐτῆς τῆς τάσης. Κι' ὁ πολίτης Λένιν θάχε δίκιο ἂν εἶχε ἀναγνωρίσει κάποτε — στὴν αὐγὴ τῆς νιότης του — ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐπανάσταση θἄπερνε αὐτὸ τὸ δρόμο. Ἀλλοίμονο ὅμως, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν «καθαρὸς μαρξιστής»!

Καὶ τώρα; Τώρα βέβαια, ἐξυπακούεται, αὐτὲς οἱ τάσεις τῶν μαζῶν οἱ ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ἀναρχικὲς τὸν σκοτίζουν. Ἡ στάση τῶν μαζῶν ἔχει ἤδη ὑποχρεώσει τὸν πολίτη Λένιν νὰ ξεχάσει τὰ παλιά. Ἔχει ἤδη ἀρχίσει νὰ ὑποχωρεῖ καὶ νὰ ὑποκύπτει. Δὲν δέχεται τὸ «κράτος», τὴν «ἐξουσία», τὴ «δικτατορία», παρὰ μόνο γιὰ λίγο, γιὰ ἕνα μόλις λεπτούλι, γιὰ τὴ «στιγμὴ μετάβασης». Καὶ μετά! Μετὰ βέβαια θάχουμε ἀναρχισμὸ (δηλαδὴ περίπου), τὸν «σοβιετικὸ ἀναρχισμὸ» τὸν ἀναρχισμὸ «ἀλὰ Λένιν».

Καὶ οἱ «μαρξιστές», φουσκωμένοι ἀπὸ μέθοδο, φρονιμάδα καὶ δυσπιστία, τσιρίζουν: «Μὰ βλέπετε! Μὰ ἀκοῦτε! Μά τἶναι αὐτά! Εἶναι τρομερό! Εἶναι μαρξιστικὰ αὐτά! Εἶναι σοσιαλιστικὸ αὐτὸ τὸ πράγμα!»

Ὢ! Θεέ μου! Δὲν καταλαβαίνετε, ἀγαπητοί μας σοσιαλιστές, τί θὰ πεῖ ὁ πολίτης Λένιν ὅταν ἡ ἐξουσία ἑδραιωθεῖ καὶ δὲν θἄχει πιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ δίνει σημασία στὶς μάζες;

Θὰ ξαναγυρίσει τότε στὸν γνωστό του δρόμο. Θὰ φτιάξει ἕνα αὐθεντικὸ «μαρξιστικὸ κράτος» καὶ τὴ χαρμόσυνη ὥρα τῆς ὁριστικῆς νίκης θὰ σᾶς πεῖ «Βλέπετε κύριοι, εἶμαι ξανὰ ε ν τ ε λ ῶ ς μαρξιστής!»

Ἀπομένει ἕνα μόνο ἐρώτημα, τὸ πιὸ βασικό: οἱ μάζες δὲν θὰ γίνουν πρὶν ἀπ' αὐτὴ τὴν πολυπόθητη ὥρα ὁλοκληρωτικὰ ἀναρχικές», ἐμποδίζοντας ἔτσι τὸν πολίτη Λένιν νὰ ξαναγυρίσει στὸν «τέλειο Μαρξισμό»;

Λυπᾶμαι ποὺ δὲν μπόρεσα νὰ δώσω ἐδῶ μερικὰ ἀκόμα ἀποσπάσματα τῆς «Γκόλος Τρούντα» τῆς «Ἀναρχίας» (ποδόγαινε στὴ Μόσχα), τοῦ «Ναμπάτε» (στὴν Οὐκρανία). Δὲν ἔχω στὰ χέρια μου τὰ σχετικὰ φύλλα, καὶ στὶς σημερινὲς συνθῆκες δὲν μπορῶ νὰ τὰ προμηθευτῶ. Μπορῶ πάντως νὰ βεβαιώσω ὅτι, ἔξω ἀπὸ μερικὲς ἀποχρώσεις καὶ λεπτομέρειες, τὸ περιεχόμενο ὅλων τῶν σοβαρῶν ἀναρχικῶν ἐφημερίδων ἦταν παρόμοιο. Ἐξ ἄλλου ὅ,τι παράθεσα εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ δώσει στὸν ἀναγνώστη μιὰ ἀρκετὰ καθαρὴ εἰκόνα γιὰ τὶς ἀντιλήψεις, τὴ θέση καὶ τὴ δραστηριότητα τῶν ἀναρχικῶν στὴ διάρκεια τῆς Ἐπανάστασης.

Ἀναφέρω ἐπὶ πλέον ὅτι ἡ ἀναρχικὴ Συνομοσπονδία τῆς Οὐκρανίας («Ναμπάτε»), ποὺ ἀπαγορεύτηκε ἀργότερα ἀπ' τὴν νέα ἐξουσία τῶν μπολσεβίκων, μπόρεσε νὰ ὀργανώσει τὸ Νοέμβρη τοῦ 1918 καὶ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1919 στὸ Κοῦρσκ καὶ στὸ Ἐλισάμπετγκραντ δυὸ συνέδρια ποὺ πραγματοποίησαν μιὰ πολὺ ἀξιόλογη δουλειά. Ἔφτιαξαν ἕνα πλάνο ἀντιεξουσιαστικῆς δράσης γιὰ ὅλη τὴν Οὐκρανία καὶ οἱ ἀποφάσεις τους ἔδιναν πολὺ μελετημένες λύσεις σὲ διάφορα ἐπίκαιρα προβλήματα.

Ἡ περίοδος μεταξὺ Ὀχτώβρη 1917 καὶ τοῦ τέλους τοῦ 1918 ἦταν ἀποφασιστικῆς σημασίας: Σ τ ὴ δ ι ά ρ κ ε ι α α ὐ τ ῶ ν τ ῶ ν μ η ν ῶ ν κ ρ ί θ η κ ε ἡ τ ύ χ η τ ῆ ς Ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς. Γιὰ κάμποσο καιρὸ ἡ πλάστιγγα δὲν εἶχε γύρει ὁριστικὰ σὲ καμιὰ μεριά, πράμα ποὺ ἔγινε λίγους μῆνες ἀργότερα. Ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων πέτυχε πιὰ νὰ ἐγκαταστήσει τὸ στρατιωτικο-ἀστυνομικό, τὸ γραφειοκρατικὸ καὶ καπιταλιστικὸ (νέου τύπου) κράτος της.

Ἡ ἀναρχικὴ ἰδέα, ποὺ ἔμπαινε ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ἐμπόδιο στὸ δρόμο της, πνίγηκε.

Κι' ὅσο γιὰ τὶς ἐργαζόμενες μᾶζες, δὲν εἶχαν ἀρκετὴ δύναμη καὶ τὴν ἀπαιτούμενη συνείδηση γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ποῦν τὴν ἀποφασιστικὴ τους λέξη.

II. — ΜΕΡΙΚΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ὡρισμένα ἐπεισόδια ποὺ ἔζησα ἀνάμεσα σὲ χιλιάδες ἄλλα παρόμοια, εἶναι πολὺ χαραχτηριστικὰ γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ κλίματος ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Ἕνα βράδυ, τέλος τοῦ 1917, στὴν Πετρούπολη, δυὸ ἢ τρεῖς ἐργάτες τοῦ παλιοῦ ἐργοστασίου πετρελαίου «Νόμπελ» (ποὺ χρησιμοποιοῦσε 4.000 ἐργάτες περίπου) ἦρθαν στὴν ἕδρα τῆς «Ἕνωσης» καὶ μᾶς διηγήθηκαν τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ ἐργοστάσιο εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ ἀπ' τοὺς ἰδιοκτῆτες του καὶ οἱ ἐργάτες, μετὰ ἀπὸ πολλὲς συγκεντρώσεις καὶ συζητήσεις, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ τὸ θέσουν συλλογικὰ σὲ λειτουργία. Ἄρχισαν τὶς ἀπαιτούμενες ἐνέργειες καὶ ἀπευθύνθηκαν, μεταξὺ ἄλλων, καὶ στὴν «κυβέρνησή τους» (τὴν κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων), ζητώντας νὰ τοὺς βοηθήσει στὴν πραγματοποίηση τοῦ σχεδίου τους.

Τὸ ὑπουργεῖο ἐργασίας τοὺς ἀνάγγειλε ὅτι δυστυχῶς στὶς συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν δὲν μποροῦσε νὰ κάνει τίποτα: Δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς προμηθεύσει καύσιμα ἢ πρῶτες ὕλες, οὔτε νὰ τοὺς δώσει παραγγελίες ἢ νὰ τοὺς βρεῖ πελάτες, μέσα μεταφορᾶς ἢ κεφάλαια γιὰ νὰ ξεκινήσουν. Γιὰ παρηγοριὰ τοὺς ἀνέφερε ὅτι τὰ 90% τῶν ἐργοστασίων βρίσκονται στὴν ἴδια κατάσταση κι' ὅτι ἡ κυβέρνηση θάπερνε σὲ λίγο γενικὰ μέτρα γιὰ τὴ λειτουργία τους.

Οἱ ἐργάτες ἑτοιμάστηκαν τότε νὰ ξεκινήσουν τὸ ἐργοστάσιο μὲ δικά τους μέσα, ἐλπίζοντας νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀπαραίτητα γιὰ νὰ συνεχίσουν τὴν παραγωγὴ καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν μιὰ ἱκανοποιητικὴ ἀγορά.

Ὅμως, ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ ἐργοστασίου πληροφορήθηκε ἀπ' τὸ ὑπουργεῖο ἐργασίας ὅτι ἡ περίπτωσή του δὲν ἦταν μοναδική, ὅτι πάρα πολλὰ ἐργοστάσια ἦταν σὲ ἀνάλογη κατάσταση κι' ὅτι ἡ κυβέρνηση εἶχε ἀποφασίσει νὰ κλείσει ὅλες αὐτὲς τὶς ἐγκαταστάσεις καὶ ν' ἀπολύσει τοὺς ἐργάτες δίνοντάς τους μισθοὺς δυὸ ἢ τριῶν μηνῶν, μέχρι νὰ καλιτερεύ-

σει ή κατάσταση.

Οἱ ἐργάτες τοῦ ἐργοστασίου «Νόμπελ» δὲν συμφώνησαν μὲ τὴν κυβέρνηση καὶ θέλανε νὰ συνεχίσουν τὴ δουλειὰ καὶ τὴν παραγωγή. Ἦταν σίγουροι ὅτι θὰ πετύχουν καὶ κάνανε γνωστὴ τὴν ἀπόφασή τους στὴν κυβέρνηση. Ἡ κυβέρνηση ἀπάντησε μὲ μιὰ κατηγορηματικὴ ἄρνηση καὶ διακήρυξε ὅτι σὰν κυβέρνηση ποὺ εἶχε τὴ διεύθυνση καὶ τὴν εὐθύνη ὅλης τῆς χώρας, δὲ μποροῦσε νὰ δεχτεῖ τὸ κάθε ἐργοστάσιο νὰ λειτουργεῖ μὲ τὸ δικό του τρόπο, γιατὶ αὐτὸ θὰ κατέληγε σὲ ἀξεδιάλυτο χάος· ὅτι σὰν κυβέρνηση θᾶναι ὑποχρεωμένη νὰ πάρει γενικὰ μέτρα κι' ὅτι σχετικὰ μὲ τὶς ἐπιχειρήσεις ποὺ βρίσκονταν σὲ παρόμοια κατάσταση μὲ τὸ ἐργοστάσιο «Νόμπελ», τὸ μέτρο δὲ μποροῦσε νᾶναι ἄλλο ἐκτὸς ἀπ' τὸ κλείσιμό τους.

Οἱ ἐργάτες, στὴ γενικὴ συνέλευση ποὺ ὀργάνωσε ἡ ἐργοστασιακὴ ἐπιτροπή, ἐναντιώθηκαν σ' αὐτὴ τὴν ἀπόφαση.

Τότε ἡ κυβέρνηση τοὺς πρότεινε νὰ ξαναγίνει μιὰ γενικὴ συνέλευση ὅπου οἱ ἀντιπρόσωποί της θὰ πήγαιναν ν' ἀποσαφηνίσουν τὴν οὐσία τοῦ προβλεπόμενου μέτρου καὶ τὴ γενικὴ ἀναγκαιότητα τῆς ἐφαρμογῆς του.

Οἱ ἐργάτες δέχτηκαν. Κι' ἔτσι μερικοὶ ἀπ' αὐτούς, ποὔχαν σχέση μὲ τὴν «Ἕνωση», ἦρθαν νὰ μᾶς ἐνημερώσουν καὶ νὰ μᾶς ζητήσουν νὰ στείλουμε σ' αὐτὴ τὴ συγκέντρωση ἕναν ὁμιλητὴ ποὺ θ' ἀνέπτυσσε τὴν ἄποψη τῶν ἀναρχικῶν (ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τέτοια πράγματα ἦταν ἀκόμα δυνατά). Οἱ ἐργάτες τοῦ ἐργοστασίου, μᾶς εἶπαν, θὰ θέλανε νὰ μάθουν τὴ γνώμη μας, νὰ μπορέσουν νὰ συγκρίνουν τὶς δυὸ θέσεις, νὰ διαλέξουν τὴν καλύτερη καὶ νὰ ἐνεργήσουν ἀνάλογα.

Ἀπεσταλμένος τῆς «Ἕνωσης» στὴ συγκέντρωση ἤμουν ἐγώ.

Ἔφτασα πρῶτος. Σ' ἕνα ἀπέραντο ἐργαστήριο εἶχαν συγκεντρωθεῖ οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς ἐργάτες τοῦ ἐργοστασίου. Σ' ἕνα εἶδος ἐξέδρας, ποὔχε στηθεῖ στὴ μέση, τὰ μέλη τῆς ἐργοστασιακῆς ἐπιτροπῆς εἶχαν καθήσει γύρω ἀπόνα τραπέζι περιμένοντας τὴν ἄφιξη τῶν μελῶν τῆς κυβέρνησης. Ἡ στάση τῶν ἐργατῶν ἦταν σοβαρὴ κι' ἐπιφυλαχτική. Κάθησα κάπου στὴν ἐξέδρα.

Σὲ λίγο ἔφτασαν μὲ μεγάλη «ἐπισημότητα» (ἤδη!), εὐδιάθετοι, μὲ στιλπνοὺς χαρτοφύλακες στὴ μασχάλη, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς κυβέρνησης. Ἦταν τρεῖς ἢ τέσσερεις, μ' ἐπικεφα-

λης τὸν ἴδιο τὸν Σλάπκκωφ, Ἐπίτροπο τότε τοῦ Λαοῦ γιὰ τὴν Ἐργασία.

Αὐτὸς μίλησε πρῶτος. Μ' ἕνα τόνο ξερὸ κι' ἐπίσημο, ἐπανέλαβε τοὺς ὅρους τῆς ἀπόφασης ποὺ πῆρε ἡ κυβέρνηση, ἀναλύοντας τὶς αἰτίες ποὺ τὴν ὁδήγησαν στὴ λήψη της. Κατάληξε δηλώνοντας ὅτι αὐτὴ ἡ ἀπόφαση ἦταν ὁριστικὴ κι' ἀμετάκλητη, κι' ὅτι ἡ ἀντίθεση σ' αὐτὴ θἆταν μιὰ πράξη ἀπειθαρχίας τῆς ὁποίας οἱ συνέπειες θἆταν σοβαρὲς καὶ γιὰ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐργάτες καὶ γιὰ τὴ χώρα.

Μιὰ παγωμένη σιωπὴ ἀκολούθησε τὴν ὁμιλία του κι' ἀκούστηκαν μόνο μερικὰ χειροκροτήματα ἀπὸ μπολσεβίκους.

Τότε ὁ πρόεδρος εἶπε ὅτι μερικοὶ ἐργάτες τοῦ ἐργοστασίου θέλαν νὰ μάθουν καὶ τὴν ἄποψη τῶν ἀναρχικῶν, ὅτι ἕνας ἀντιπρόσωπος τῆς ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς «Ἕνωσης» ἦταν παρών, καὶ μοῦ ἔδωσε τὸ λόγο.

Σηκώθηκα. Τὰ «μέλη τῆς κυβέρνησης», κατάπληκτα (προφανῶς δὲ τὸ περιμένανε), μὲ κοιτούσανε μ' ἔκδηλη περιέργεια, ἀνάκατη μὲ εἰρωνία, ἀνησυχία καὶ κακία.

Αὐτὸ ποὺ ἀκολούθησε ἔμεινε ὁριστικὰ χαραγμένο στὴ μνήμη μου. Ἦταν ἕνα γεγονὸς πολὺ χαρακτηριστικὸ ποὺ ἀνανέωσε τὶς πεποιθήσεις μου.

Ἀπευθυνόμενος στοὺς ἐργάτες τοῦ ἐργοστασίου τοὺς εἶπα περίπου τὰ ἑξῆς:

«Σύντροφοι, χρόνια δουλεύετε σ' αὐτὸ τὸ ἐργοστάσιο καὶ τώρα θέλετε νὰ συνεχίσετε ἐδῶ ἐλεύθεροι τὴ δουλειά σας. Αὐτὸ εἶναι ἀναφαίρετο δικαίωμά σας καὶ ἴσως καθῆκον σας. Ὅπως καὶ νἄχει τὸ πράγμα, αὐτὸ ποὺ προφανῶς ὄφειλε νὰ κάνει ἡ κυβέρνηση — ποὺ ἰσχυρίζεται πὼς εἶναι δική σας — ἦταν νὰ σᾶς διευκολύνει ὑποστηρίζοντας τὴν ἀπόφασή σας. Ἀλλὰ ἡ κυβέρνηση μόλις πρὶν λίγο ξανάπε ὅτι νοιώθει ἀδύναμη νὰ κάνει κάτι τέτοιο, κι' ὅτι γι' αὐτὸ τὸ λόγο θὰ κλείσει τὸ ἐργοστάσιο καὶ θὰ σᾶς ἀπολύσει, κι' αὐτὸ παρὰ τὶς ἀποφάσεις καὶ τὰ συμφέροντά σας. Πρὶν ἀπ' ὅλα βρίσκω τὴν εὐκαιρία νὰ σᾶς πῶ ὅτι κατὰ τὴ γνώμη μας — μιλάω στ' ὄνομα τῆς «Ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς Ἕνωσης» — ἡ ἀδυναμία τῆς κυβέρνησης δὲν εἶναι λόγος γιὰ νὰ σᾶς στερήσει τὸ ψωμί σας ποὺ κερδίζετε τίμια».

Μὲ διέκοψε μιὰ ὁμοβροντία χειροκροτημάτων.

«Ἀντίθετα — συνέχισα — αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι (κι' ἔδειξα

τὰ «μέλη τῆς κυβέρνησης»), ποὺ ὀνομάζονται «κυβέρνηση» ἢ κάπως ἀλλοιῶς, ὤφειλαν νὰ διευκολύνουν τὴν πρωτοβουλία σας, νὰ σᾶς δώσουν κουράγιο καὶ νὰ σᾶς ποῦν ὅπως σᾶς λέμε ἐμεῖς: δεδομένης τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀρχῶν δὲν σᾶς ἀπομένει παρὰ μιὰ μόνο διέξοδος. Νὰ τὰ βολέψετε μόνοι σας καὶ νὰ τὰ βγάλετε πέρα μὲ τὶς δικές σας δυνάμεις καὶ μέσα. Ἡ κυβέρνησή σας ὤφειλε νὰ προσθέσει ὅτι θὰ κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ σᾶς βοηθήσει καὶ μάλιστα τὸ συντομώτερο δυνατό. Ἐγὼ δὲν εἶμαι μέλος τῆς κυβέρνησης οὔτε θέλω νὰ εἶμαι· γιατὶ καμιὰ κυβέρνηση δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ καλύψει τὶς ἀνάγκες σας καὶ νὰ κάνει μιὰ συνολικὴ ὀργάνωση τῆς ζωῆς. Θὰ προσθέσω λοιπὸν κάτι ἄλλο, καὶ σᾶς θέτω μιὰ ἐρώτηση: Ἔχετε τὴ δύναμη καὶ τὰ μέσα γιὰ ν' ἀναλάβετε τὴ συνέχεια τῆς ἐργασίας; Πιστεύετε ὅτι θὰ μπορέσετε νὰ ἐπιτύχετε; Θὰ μπορούσατε γιὰ παράδειγμα, νὰ δημιουργήσετε στὸ χῶρο σας μικροὺς εὐκίνητους καὶ δραστήριους ὀργανισμοὺς ἀπ' τοὺς ὁποίους ἄλλοι θ' ἀσχολοῦνταν μὲ τὴν ἀναζήτηση καυσίμων, ἄλλοι μὲ τὸ πρόβλημα τῶν πρώτων ὑλῶν, ἄλλοι μὲ τὸ θέμα τῆς διανομῆς μέσω τοῦ σιδηροδρόμου, κι' ἄλλοι τέλος μὲ τὴν ἀναζήτηση παραγγελιῶν, πελατείας κλπ.; Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτό, σύντροφοι. Ἂν μπορεῖτε νὰ φτιάξετε τὰ ἀπαραίτητα, κι' ἂν πιστεύετε ὅτι θὰ πετύχετε, δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ξεκινήσετε, κι' ἡ κυβέρνηση — ἡ κυβέρνησή «σας» — θὰ ὤφειλε νὰ μὴν ἔχει καμιὰ ἀντίρρηση. Ὅσο γιὰ μᾶς τοὺς ἀναρχικούς, εἴμαστε σίγουροι ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ ἐργάτες, ἔχοντας ποικίλες σχέσεις σχεδὸν παντοῦ στὴ χώρα καὶ γνωρίζοντας σὲ βάθος τὰ οὐσιώδη προβλήματα τῆς δουλειᾶς τους, θὰ μπορέσουν — κι' ἰδιαίτερα ὅταν εἶναι 4.000 — νὰ λύσουν τὰ προβλήματά τους πολὺ πιὸ ἁπλὰ καὶ γρήγορα ἀπ' ὅ,τι ἡ κυβέρνηση. Νομίζουμε λοιπὸν ὅτι δὲν ἔχετε παρὰ νὰ δημιουργήσετε εὐκίνητους ὀργανισμοὺς κι' ἀνθρώπους ἱκανούς, ἀπὸ ἄποψη σχέσεων, γνώσεων καὶ ἐπιδεξιότητας, νὰ δράσουν ἐνεργητικὰ καὶ μ' ἐπιτυχία. Ὅταν τελειώσει ἡ ἀποστολή τους, αὐτοὶ οἱ ὀργανισμοὶ θὰ πάψουν νὰ ὑπάρχουν καὶ τὰ μέλη τους θὰ ξανάρθουν στὴ μᾶζα τῶν ἐργατῶν τοῦ ἐργοστασίου. Τί γνώμη ἔχετε γιὰ ὅλ' αὐτά;»

Χειροκροτήματα — καθολικὰ καὶ παρατεταμένα — ἦταν ἡ ἀπάντηση. Ταυτόχρονα πολλοὶ φώναζαν:

«Μὰ ναί! Καὶ βέβαια! Ἔχουμε προετοιμάσει ὅλα τ' ἀπαραίτητα. Μποροῦμε νὰ συνεχίσουμε. Ἀσχολούμαστε μὲ τὸ θέ-

μα ἐδῶ καὶ ἑβδομάδες...».

«Προσοχὴ σύντροφοι, εἶπα, σᾶς λείπουν καύσιμα. Ἡ κυβέρνηση ἀρνεῖται νὰ σᾶς τὰ προμηθεύσει. Χωρὶς καύσιμα τὸ ἐργοστάσιο δὲν μπορεῖ νὰ δουλέψει. Μπορεῖτε νὰ ἐφοδιαστεῖτε μὲ δικά σας μέσα;»

— Ναί, καὶ βέβαια, φώναξαν. Δεκαπέντε ἄτομα ἤδη εἶναι ἕτοιμα καὶ ὀργανωμένα γιὰ νὰ πᾶνε σὲ μιὰ περιοχή. Καθένας ἀνάλογα μὲ τὶς σχέσεις του θὰ βρεῖ μιὰ ποσότητα καὶ τὰ καύσιμα ποὺ θάρθουν τελικὰ θἄναι ἐπαρκῆ γιὰ τὸ ἐργοστάσιο.

— Καὶ γιὰ νὰ φέρετε τὰ καύσιμα ἐδῶ;

— Ἔχουμε κάνει κιόλας συνομιλίες μὲ τοὺς συντρόφους τῶν σιδηροδρόμων. Ἔχουμε ἐξασφαλίσει τὰ βαγόνια κι' ὅλα τὰ ἀπαραίτητα. Μὲ τὸ θέμα ἀσχολεῖται μιὰ ἄλλη ὁμάδα ἀπ' τοὺς ἐργάτες τοῦ ἐργοστασίου.

— Καὶ γιὰ τὴν ἀγορά;

— Καμμιὰ δυσκολία, σύντροφε! Ξέρουμε πολὺ καλὰ τὴν πελατεία τοῦ ἐργοστασίου καὶ μποροῦμε νὰ διαθέσουμε τὰ προϊόντα».

Ἔρριξα μιὰ ματιὰ στὸν Σλιάπνικωφ καὶ τοὺς ἄλλους. Τοὺς ἔβλεπαν ὅλους μὲ ἐχθρότητα καὶ χτυποῦσαν νευρικὰ τὰ δάχτυλά τους στὸ τραπέζι.

«Ὡραία λοιπὸν φίλοι μου, συνέχισα, ἐφ' ὅσον ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, ἡ γνώμη μας, ἐμᾶς τῶν ἀναρχικῶν, εἶναι πολὺ ἁπλῆ: ἐνεργεῖστε, ἀρχίστε τὴν παραγωγή, προχωρεῖστε! Ὅμως, κάτι ἀκόμα. Ἐξυπακούεται ὅτι δὲν θὰ ἐνεργήσετε σὰν ἀφεντικὰ ὅπως οἱ καπιταλιστές. Δὲν θὰ προσλάβετε ἐργάτες γιὰ νὰ τοὺς ἐκμεταλλευτεῖτε, οὔτε θὰ ἀποτελεῖτε μιὰ ἀνώνυμη μετοχικὴ ἑταιρία. Ἔτσι δὲν εἶναι;»

Βάλανε τὰ γέλια. Κι' ἀμέσως μερικοὶ ἐργάτες πῆραν τὸ λόγο γιὰ νὰ διακηρύξουν ὅτι ἡ δουλειὰ θὰ γινόταν μὲ ἕνα τρόπο συλλογικό, μὲ πλήρη συντροφικότητα κι' ἀποκλειστικὰ γιὰ νὰ ἐξασφαλιστοῦν τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἡ ἐπιτροπὴ θὰ ἐπαγρυπνοῦσε γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία τῆς ἐπιχείρησης. Θὰ μοίραζαν τὰ ἔσοδα μ' ἕνα τρόπο δίκαιο καὶ κατόπιν κοινῆς συμφωνίας. Ἂν ὑπῆρχε πλεόνασμα, θὰ τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ περαιτέρω ἀνάπτυξη.

«Ἄν, κατέληξαν, προκληθοῦν πράξεις ἀντίθετες μὲ τὴν ἐργατικὴ ἀλληλεγγύη δίνουμε ἐν λευκῷ στὴν κυβέρνηση τὸ δικαίωμα τιμωρίας. Ἀλλοιώτικα δὲν ἔχει παρὰ νὰ μᾶς ἀφήσει ἐ-

λεύθερους στὴν προσπάθειά μας καὶ θὰ πρέπει νὰ μᾶς ἔχει ἐμπιστοσύνη.

— Λοιπόν, φίλοι μου, τελείωσα καὶ γὼ μὲ τὴ σειρά μου, δὲν μένει παρὰ νὰ ξεκινήσετε. Σᾶς εὔχομαι κουράγιο καὶ καλὴ τύχη!».

Μοῦ ἀπάντησε ἕνας κεραυνὸς ἀπὸ χειροκροτήματα. Μιὰ ἀπίθανη ἔξαψη κυριαρχοῦσε μέσα στὴν αἴθουσα, στὴ θέση τῆς προηγούμενης ἠρεμίας. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη ἐπευφημοῦσαν αὐτὴ τὴν κατάληξη καὶ κανεὶς δὲν ἀσχολιόταν πιὰ μὲ τοὺς «ἀντιπροσώπους τῆς κυβέρνησης», ποὺ ἔμεναν ἀκίνητοι ,παγωμένοι στὶς θέσεις τους καὶ μὲ τὰ χαραχτηριστικά τους νὰ δείχνουν τὴν ἀντίθεσή τους μὲ τοὺς ὑπόλοιπους.

Ὁ Σλιάπνικωφ κάτι ψιθύρισε τότε στ' αὐτὶ τοῦ προέδρου. Αὐτὸς ἄρχισε νὰ χτυπάει δαιμονισμένα τὸ κουδούνι. Τέλος, ἡ ἡσυχία ἀποκαταστάθηκε.

Τότε ὁ Σλιάπνικωφ ξαναπῆρε τὸ λόγο.

Ψυχρά, ἂν καὶ φανερὰ ὀργισμένος, τονίζοντας τὶς λέξεις καὶ συνοδεύοντάς τες μὲ χειρονομίες στρατιωτικοῦ διοικητῆ, διακήρυξε ὅτι «ὡς μέλος τῆς κυβέρνησης» δὲν εἶχε τίποτε ν' ἀλλάξει — οὔτε νὰ προσθέσει οὔτε ν' ἀφαιρέσει — ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἤδη εἶχε πεῖ. Ἐπανέλαβε ὅτι ἡ ἀπόφαση τῆς κυβέρνησης ἦταν ὁριστική.

«Ἐσεῖς οἱ ἴδιοι, εἶπε, μᾶς φέρατε στὴν ἐξουσία. Μᾶς ἐμπιστευτήκατε. ἐλεύθερα καὶ μὲ τὴ θέλησή σας, τὰ πεπρωμένα τῆς χώρας. Ἔχετε, λοιπόν, ἐμπιστοσύνη σὲ μᾶς καὶ τὶς πράξεις μας. Ἐσεῖς, ἡ ἐργατικὴ τάξη αὐτῆς τῆς χώρας, θελήσατε ν' ἀσχοληθοῦμε μὲ τὰ συμφέροντά σας. Ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμὴ κι' ὕστερα ἐμεῖς ὀφείλουμε νὰ τὰ γνωρίζουμε, νὰ τὰ κατανοοῦμε καὶ νὰ ἐπαγρυπνοῦμε γι' αὐτά. Ἐξυπακούεται, ὅτι τὸ καθῆκον μας εἶναι ν' ἀσχολούμαστε μὲ τ' ἀληθινὰ γενικὰ συμφέροντα τῆς ἐργαζόμενης τάξης κι' ὄχι μὲ τὰ συμφέροντα τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης μικρομάδας. Δὲν μποροῦμε νὰ ἐνεργοῦμε γιὰ τὸ ἰδιαίτερο συμφέρον κάθε ξεχωριστῆς ἐπιχείρησης. Αὐτὸ θὰ τὸ καταλάβαινε κι' ἕνα παιδί. Εἶναι λογικὸ καὶ φυσικὸ νὰ ἐπεξεργαζόμαστε καὶ νὰ πραγματοποιοῦμε πλάνα ποὺ ἀφοροῦν τὸ σύνολο τῆς χώρας. Αὐτὰ τὰ πλάνα ὀφείλουν νὰ διαφυλάξουν τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ συνόλου. Τὸ ἀντίθετο, δηλαδὴ νὰ πάρουμε ἢ ν' ἀνεχτοῦμε εὐνοϊκὰ μέτρα γιὰ κάποια κανότητα, θἆταν γελοῖο, ἀντίθετο μὲ τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ, κι' ἔγκλημα-

τικό γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἐργατικὴ τάξη. Ἡ ἀδυναμία μας νὰ ἐπιλύσουμε ἀμέσως τὰ διάφορα σύνθετα προβλήματα τῆς στιγμῆς εἶναι παροδικὴ κι' ἐξηγεῖται ἀπ' τὶς τρομερὲς σημερινὲς συνθῆκες ποὺ προκύψανε μετὰ τὶς δυστυχίες ποὺ περάσαμε καὶ τὸ χάος ἀπ' τὸ ὁποῖο μόλις τώρα βγαίνουμε. Ἡ ἐργατικὴ τάξη ὀφείλει νὰ τὸ καταλάβει καὶ νὰ ξέρει νὰ ὑπομένει. Ἡ παροῦσα κατάσταση δὲν ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴ θέλησή μας. Δὲν δημιουργήθηκε ἀπὸ μᾶς. Ὑπομένουμε, ὅλοι, τὶς ὀδυνηρὲς καὶ μοιραῖες συνέπειες, ποὺ θὰ ὑπάρχουν γιὰ ὅλους γιὰ λίγο καιρὸ ἀκόμα. Οἱ ἐργάτες δὲν ἔχουν παρὰ νὰ κάνουν ὅπως ὅλοι, ἀντὶ νὰ ζητᾶνε νὰ δημιουργήσουν καταστάσεις προνομιακὲς γιὰ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη ὁμάδα ἐργαζομένων. Μιὰ παρόμοια συμπεριφορὰ εἶναι βασικὰ ἀστική, ἐγωϊστικὴ καὶ ἀποδιοργανωτική. Ἂν ὁρισμένοι ἐργάτες παρασυρμένοι ἀπ' τοὺς ἀναρχικούς, αὐτοὺς τοὺς μικροαστοὺς καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀποδιοργανωτές, δὲ θέλουν νὰ τὸ καταλάβουν, τόσο τὸ χειρότερο γι' αὐτούς! Δὲν μποροῦμε νὰ χάνουμε τὸν καιρό μας μὲ τὰ καθυστερημένα στοιχεῖα καὶ τοὺς ὑποκινητές τους».

Καὶ τελειώνοντας διακήρυξε μὲ τόνο ἐπιθετικό, γεμᾶτο ἀπειλές:

«Ἐν πάσῃ περιπτώσει προειδοποιῶ τοὺς ἐργάτες αὐτοῦ τοῦ ἐργοστασίου καὶ ἐπίσης τοὺς κυρίους ἀναρχικούς, αὐτοὺς τοὺς ἀποτυχημένους καὶ ἐπαγγελματίες ἀποδιοργανωτές, ὅτι ἡ κυβέρνηση δὲ μπορεῖ τίποτε ν' ἀλλάξει ἀπ' τὶς ἀποφάσεις ποὺ μὲ πλήρη γνώση ἔχει πάρει, κι' ὅτι θὰ τὶς κάνει σεβαστὲς μὲ κάθε μέσο. Ἐὰν οἱ ἐργάτες ἐπιμένουν, τόσο τὸ χειρότερο γι' αὐτούς! Ἁπλούστατα, θὰ τοὺς ἀπολύσουμε μὲ τὴ βία καὶ χωρὶς ἀποζημίωση. Οἱ ἀμετανόητοι, οἱ ὑποκινητές, — ἐχθροὶ τῶν συμφερόντων τοῦ προλεταριάτου — θὰ ὑποστοῦν ἐπιπλέον πιὸ σοβαρὲς συνέπειες. Κι' ὅσο γιὰ τοὺς κυρίους ἀναρχικοὺς — ἂς φυλάγονται! Ἡ κυβέρνηση δὲ θ' ἀνεχτεῖ ν' ἀναμειγνύονται σὲ ὑποθέσεις ποὺ δὲν τοὺς ἀφοροῦν καὶ νὰ ὑποκινοῦν τοὺς ἐργάτες σὲ ἀνυπακοή... Ἡ κυβέρνηση μπορεῖ νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσει καὶ δὲν θὰ διστάσει. Ἂς τὸ ἔχουν ὑπ' ὄψη τους!».

Ἡ ὁμιλία ἔγινε δεκτὴ μὲ ἄκρα ἐπιφύλαξη.

Μετὰ τὴ συγκέντρωση οἱ ἐργάτες μὲ περιτριγύρισαν ἀγαναχτισμένοι. Εἶχαν πιάσει στὴν ἐντέλεια τὸ νόημα τῆς ὁμιλίας τοῦ Σλιάπνικωφ.

«Ἡ ὁμιλία του ἦταν ἐπιδέξια, ἀλλὰ ὄχι καὶ σωστή, ἔλε-

γαν. Κατὰ τὴ γνώμη μας, δὲ πρόκειται γιὰ μιὰ προνομιακὴ κατάσταση. Μιὰ τέτοια ἑρμηνεία διαστρεβλώνει τὶς πραγματικές μας σκέψεις. Ἡ κυβέρνηση δὲν ἔχει παρὰ νὰ ἐπιτρέψει στοὺς ἐργάτες καὶ στοὺς ἀγρότες νὰ ἐνεργήσουν ἐλεύθερα σ' ὅλη τὴ χώρα. Τότε θὰ δεῖ: τὰ πράγματα θὰ ἀναδιοργανωθοῦν γρήγορα μόνα τους καὶ θὰ καταλήξουμε στὴν ἱκανοποίηση ὅλων, καὶ θἄχει ἡ κυβέρνηση λιγώτερες φροντίδες, ἀσχολίες κι' ἀκόμα ἐπεξηγήσεις νὰ δίνει».

Στὸ βάθος ἐπρόκειτο πάντα γιὰ τὴν ἐκδήλωση καὶ ἀντίθεση σὲ μιὰ χαρακτηριστικὴ περίπτωση τῶν δύο ἀντιλήψεων: τῆς κυβερνητικῆς-κρατιστικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς-ἀντιεξουσιαστικῆς. Κάθε μιὰ εἶχε τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τις δικαιολογίες της. Αὐτὸ ποὺ ἐξόργιζε ἐπιπλέον τοὺς ἐργάτες ἦταν οἱ ἀπειλὲς ποὺ διατυπώθηκαν ἐναντίον τους καὶ ἐναντίον μας.

«Μιὰ σοσιαλιστικὴ κυβέρνηση ἔπρεπε ν' ἀνατρέξει σ' ἄλλες μεθόδους γιὰ νὰ βρεθεῖ ἡ σωστὴ λύση».

Στὸ μεταξὺ δὲν εἶχαν καμιὰ αὐταπάτη γιὰ τὴν κατάληξη τῆς διαμάχης.

Καὶ πράγματι μερικὲς ἑβδομάδες ἀργότερα τὸ ἐργοστάσιο κλείστηκε καὶ οἱ ἐργάτες ἀπολύθηκαν. Κάθε ἀντίσταση ἦταν ἀδύνατη μὲ τὰ μέτρα ποὺ πῆρε κατὰ τῶν ἐργατῶν ἡ «ἐργατικὴ» κυβέρνηση.

Ἕνα ἄλλο ἐπεισόδιο.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1918, μετὰ μιὰ παραμονὴ στὸ μέτωπο τῆς ἐπανάστασης κατὰ τῆς γερμανικῆς ἐπιδρομῆς (στὴν Οὐκρανία), πῆγα στὴν κωμόπολη Μπομπρὼφ (στὴν περιφέρεια τοῦ Βορονέζε) ὅπου ἔμενε ἡ οἰκογένειά μου.

Τὰ μέλη τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς τῶν μπολσεβίκων, ὅλοι νέοι, μὲ γνώριζαν προσωπικά. Γνώριζαν ἀκόμα καὶ τὶς ἱκανότητές μου σχετικὰ μὲ τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴ μόρφωση τῶν ἐνηλίκων. Μοῦ πρότειναν νὰ ἀναλάβω τὴν ὀργάνωση τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴν κουλτούρα στὴν περιοχή. (Ἐκείνη τὴν ἐποχή, αὐτὴ ἡ προσπάθεια εἶχε πάρει τὸ ὄνομα «προλετκούλτ»: προλεταριακὴ κουλτούρα).

Δέχτηκα, ἀλλὰ μὲ δύο προϋποθέσεις: 1ον: νὰ μὴν τεθεῖ θέμα ἀμοιβῆς (γιὰ νὰ διατηρήσω κάθε ἀνεξαρτησία στὶς μεθόδους καὶ τὴ δράση μου)· 2ον: νὰ διαφυλαχτεῖ, εἰδικά, ἡ ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία τῆς ἐκπαιδευτικῆς μου δράσης.

Ἡ ἐπιτροπὴ δέχτηκε καὶ τὸ τοπικὸ σοβιὲτ ἔδωσε, φυσικά, τὴν συγκατάθεσή του.

Θυμᾶμαι τὴν πρώτη συγκέντρωση ἐκείνου τοῦ νεοδημιουργημένου ὀργανισμοῦ.

Εἶχα στείλει πολλὲς προσκλήσεις στὶς ἐργατικὲς ὀργανώσεις τῆς πόλης, στὰ γειτονικὰ χωριά, στοὺς διανοούμενους κλπ. Τὸ βράδυ βρισκόμουνα μπροστὰ σὲ καμιὰ τριανταριὰ ἄτομα ποὺ δεῖχναν μιὰ διάθεση ἐπιφύλαξης, δυσπιστίας μέχρι καὶ ἔχθρας. Κατάλαβα βέβαια: οἱ ἄνθρωποι περίμεναν νὰ γίνει μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς τυπικὲς συγκεντρώσεις, μὲ ἕναν «κομισσάριο» μπολσεβίκο νὰ κάνει, μὲ τὸ πιστόλι στὴ ζώνη, τὶς δικτατορικές του χειρονομίες, νὰ δίνει διαταγὲς καὶ παραγγελίες γιὰ νὰ ἐκτελεστοῦν κατὰ γράμμα.

Αὐτὴ τὴ φορά, τοῦτοι οἱ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι συνάντησαν κάτι ἐντελῶς διαφορετικό.

Μιλώντας τους σὰν φίλος, τοὺς ἔκανα νὰ καταλάβουν ἀμέσως ὅτι ἡ δουλειά μας δὲν ἐξαρτιόταν παρὰ ἀπ' τὴν πρωτοβουλία τους, τὸν ἐνθουσιασμό τους, τὴ θέληση καὶ τὴν ἐνεργητικότητά τους. Τοὺς ἔκανα γνωστὸ ὅτι κάθε πρόθεση διαταγῆς, ὑπαγόρευσης ἢ ἐπιβολῆς μοῦ ἦταν ἐντελῶς ξένη, καὶ τοὺς κάλεσα νὰ ἐργαστοῦν οἱ ἴδιοι, ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις καὶ τὶς εὐθύνες τους, στὴν πραγματοποίηση τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴν κουλτούρα.

Ἀπευθυνόμενος ἔτσι στὴν καλή τους θέληση καὶ στὶς ἱκανότητές τους καθόριζα ταυτόχρονα τὸ δικό μου ρόλο: φιλικὴ καὶ πραγματικὴ βοήθεια στὴν κατάστρωση τῶν σχεδίων καὶ τῶν προγραμμάτων· σύσταση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ σώματος· προτάσεις καὶ συμβουλὲς βασισμένες στὴν πεῖρα καὶ τὶς γνώσεις μου κλπ.

Τοὺς ἔκανα συνοπτικὰ μιὰ περιγραφὴ γιὰ ὅσα θὰ μπορούσαμε νὰ πετύχουμε στὴν περιοχή μας ἂν εἴχαμε μιὰ καλὴ συνεργασία καὶ δουλεύαμε μὲ κέφι.

Μιὰ ἐντελῶς ἐλεύτερη ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων ἀκολούθησε τὴν ὁμιλία μου καὶ μπόρεσα νὰ διαπιστώσω ὅτι κάποιο ἐνδιαφέρον εἶχε ξυπνήσει στοὺς παρευρισκόμενους.

Στὴν ἑπόμενη συγκέντρωση ἦρθαν καμιὰ ἑκατοστὴ ἄτομα. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν πολὺ φιλική.

Ἔπρεπε ὅμως νὰ γίνουν τρεῖς ἢ τέσσερεις συγκεντρώσεις γιὰ νὰ σπάσει τελείως ὁ πάγος καὶ νὰ κατακτηθεῖ στὸ ἀκέραιο

ἡ ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη. Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὴν εἰλικρίνειά μου κι' ἡ ὑπόθεση φάνηκε σ' ὅλους ἐνδιαφέρουσα καὶ πραγματοποιήσιμη, μιὰ μεγάλη συμπάθεια γεννήθηκε ἀνάμεσα σ' ὅλους μας καὶ σ' ὁρισμένους ἐκδηλώθηκε ἀληθινὸς ἐνθουσιασμός.

Καὶ τότε ἄρχισε μιὰ πυρετώδης δραστηριότητα τῆς ὁ-πσίας τὸ πλᾶτος καὶ τ' ἀποτελέσματα ξεπεράσανε τὶς προβλέψεις μου. Δεκάδες ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, συχνὰ ἐλάχιστα μορφωμένοι, ἔπαιρναν μ' ἐνθουσιασμὸ μέρος στὴν προσπάθεια μὲ τέτοιο κέφι κι' ἐφευρετικότητα, μὲ τόσο πλούσιες ἰδέες καὶ πράξεις, ποὺ σύντομα δὲ μοῦ ἀπόμεινε παρὰ νὰ συνδυάζω καὶ νὰ συντονίζω τὶς προσπάθειές τους ἢ νὰ κάνω προπαρασκευὲς γιὰ τὶς πιὸ σημαντικὲς καὶ γενικὲς ἐνέργειες.

Οἱ συναντήσεις μας, πάντα δημόσιες, ὅπου καθένας μποροῦσε νὰ συνεισφέρει μὲ ἰδέες καὶ πράξεις, ἄρχισαν νὰ προσελκύουν καὶ ἀγρότες — ἄντρες καὶ γυναῖκες — ἀπὸ χωριὰ ἀρκετὰ μακρυνά. Μιλάγανε γιὰ τὴ δουλειά μας σ' ὅλην τὴν περιοχή. Τὶς ἀργίες, ποὺ ὁ κόσμος κατέβαινε στὴν πόλη, στὶς συγκεντρώσεις μας συμμετεῖχε ἕνα τεράστιο πλῆθος, ἔντονα γραφικό.

Σὲ λίγο, ἦταν ἕτοιμη μιὰ ὑπέροχη λαϊκὴ θεατρικὴ ὁμάδα καὶ ἄρχισε τὶς πρόβες γιὰ νὰ δώσει ὑπαίθριες παραστάσεις, ποὺ διαλέχτηκαν μὲ γοῦστο καὶ μεθοδικότητα.

Γρήγορα βρέθηκαν ἐντευκτήρια ποὺ τὰ διαμορφώσαμε κατάλληλα.

Ἐπισκευάσαμε καὶ ἀνακαινίσαμε τὰ ἔπιπλα· ἀντικαταστήσαμε τὰ σπασμένα τζάμια· καταφέραμε νὰ βροῦμε σ' ἐλάχιστο χρόνο ἐξοπλισμὸ γιὰ τὰ σχολεῖα (τετράδια, μολύβια, πέννες, μελάνι, κλπ.), ἐνῶ προηγουμένως ἡ ἀνυπαρξία τους ἦταν ἕνα σοβαρὸ ἐμπόδιο: αὐτὰ ἦταν τὰ πρῶτα βήματα ποὺ πραγματοποιήθηκαν στὸν τομέα τῆς ἐκπαίδευσης.

Ἱδρύθηκε μιὰ βιβλιοθήκη, ποὺ ἀμέσως ἄρχισε νὰ δέχεται τὶς πρῶτες δωρεὲς βιβλίων. Ἐπίσης, ἄρχισαν νὰ λειτουργοῦν βραδυνὰ μαθήματα γιὰ ἐνήλικους.

Ἀλλὰ οἱ τοπικὲς ἀρχὲς στείλανε τὶς ἐκθέσεις τους στὸ Κέντρο, στὴ Μόσχα. Ἐκεῖ κατάλαβαν ἀμέσως ὅτι ἐνεργοῦσα κατὰ τὴν ἐλεύθερη κρίση μου, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρομαι γιὰ τὶς ἐκ τῶν ἄνω «ὁδηγίες» καὶ «ὑποδείξεις» ὅτι ὅλα ἐργαζόμασταν ἐλεύθερα χωρὶς νὰ περιοριζόμαστε στὰ διατάγματα καὶ στὶς ὁ-

δηγίες τῆς Μόσχας, τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ ὁποῖα ἦταν ἀνεφάρμοστα στὴν περιοχή μας ἢ ἀποδείχνονταν ἐντελῶς ἄχρηστα.

Μιὰ ὡραία μέρα ἄρχισα νὰ παίρνω «ἀπὸ κεῖ πάνω», μέσω τοῦ τοπικοῦ Σοβιέτ, χοντρὰ πακέτα, φίσκα ἀπὸ διατάγματα, ὑποδείξεις, κανονισμούς, ρητὲς ὁδηγίες κι' ἀκόμα προγράμματα, σχέδια, πλάνα, κλπ. ὅλα τόσο φανταστικὰ καὶ παράλογα. Μοῦ ζητοῦσαν νὰ τηρῶ αὐστηρὰ τὸ περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ ἀνόητου χαρτοβασίλειου, ὅλες αὐτὲς τὶς ἀπίθανες καὶ ἀπραγματοποίητες ὁδηγίες· φυσικὰ δὲν ἔλαβα ὑπ' ὄψη μου ὅλη αὐτὴ τὴ «φιλολογία» καὶ συνέχισα τὴ δουλειά μου χωρὶς νὰ τῆς δίνω καμμιὰ σημασία.

Ἡ ὑπόθεση τέλειωσε μ' ἕνα τηλεσίγραφο: ἢ νὰ ὑπακούσω ἢ νὰ παραιτηθῶ. Φυσικὰ παραιτήθηκα, ξέροντας ἐκ τῶν προτέρων ὅτι μιὰ ὑποχώρηση ἢ ἐφαρμογὴ τῶν ὁδηγιῶν τῆς Μόσχας θὰ κατέστρεφε μαραῖα τὴν προσπάθεια ποὺ γινόταν. (Παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη νὰ πιστέψει ὅτι μ' ἐνδιέφερε αὐτὴ καθ' αὐτὴ ἡ δουλειά μου καὶ τηροῦσα αὐστηρὰ τὶς ἐπαγγελματικές μου ὑποχρεώσεις χωρὶς νὰ κάνω ποτὲ ἀναφορὰ στὶς ἀναρχικές μου ἰδέες. Δὲν ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ ὁποιαδήποτε «ἀνατρεπτικὴ» προπαγάνδα, καὶ στὶς προειδοποιήσεις ποὺ μοῦ στείλανε δὲν τέθηκε ποτὲ τέτοιο θέμα. Ἁπλούστατα τὸ «Κέντρο» δὲ δεχότανε νὰ μὴν ἀκολουθοῦν τυφλὰ τὶς ὑποδείξεις του).

Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος. Μετὰ ἀπὸ μιὰ συγκινητικὴ ἀποχαιρετιστήρια συγκέντρωση, ὅπου ὅλος ὁ κόσμος αἰσθανόταν κι' ὅλας ὅτι τὸ ἔργο μας κινδύνευε, παραιτήθηκα.

Ὁ διάδοχός μου, πιστὸς ὑπηρέτης τῆς Μόσχας, ἐφάρμοσε κατὰ γράμμα τὶς ὁδηγίες τοῦ «Κέντρου». Λίγο ἀργότερα ὅλος ὁ κόσμος τὰ παράτησε. Ὁ ὀργανισμὸς ποὺ λίγο πιὸ πρὶν ἦταν γεμᾶτος ζωή, ἔσβυσε γρήγορα καὶ χάθηκε.

Ἂς προσθέσουμε ὅτι λίγους μῆνες ἀργότερα ἡ ἐπιχείρηση «προλεταριακὴ κουλτούρα» εἶχε ἀξιοθρήνητη ἀποτυχία σ' ὅλη τὴ χώρα.

Ἀκόμα ἕνα ἐπεισόδιο:

Ὅπως οἱ ἐργάτες τοῦ ἐργοστασίου «Νόμπελ» στὴν Πετρούπολη, ἔτσι καὶ οἱ ἐργαζόμενοι διαφόρων ἐπιχειρήσεων στὶς περισσότερες βιομηχανικὲς περιοχὲς καὶ πόλεις, ἤθελαν νὰ πάρουν μόνοι τους ὁρισμένα μέτρα — εἴτε γιὰ νὰ συνεχίσουν τὴν παραγωγὴ σὲ ἐργοστάσια ποὺ κινδύνευαν νὰ κλείσουν, εἴτε

γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν καὶ νὰ ὀργανώσουν τὶς ἀνταλλαγὲς μὲ τὴν ὕπαιθρο, εἴτε τέλος γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν κάποια δυσκολία: νὰ βελτιώσουν μιὰ μὴ ἀποδοτικὴ ὑπηρεσία, νὰ καλύψουν κενά, κλπ. Συστηματικὰ καὶ παντοῦ, οἱ μπολσεβίκικες ἀρχὲς ἀπαγόρευαν στὶς μάζες κάθε ἀνεξάρτητη δράση, ἂν καὶ οἱ ἴδιες ἦταν κατὰ κανόνα ἀνίκανες νὰ δράσουν ἀποτελεσματικὰ κι' ἔγκαιρα.

Ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, ἐπειδὴ τὸ Σοβιὲτ τῆς πόλης Ἐλισάμπετγκραντ (στὸ Νότο) ἦταν ἀνίκανο νὰ λύσει μερικὰ ἐπείγοντα τοπικὰ οἰκονομικὰ προβλήματα καὶ δὲν ἄφηνε μὲ τὶς γραφειοκρατικές του ἐνέργειες καμιὰ ἐλπίδα ἐπιτυχίας, οἱ ἐργάτες πολλῶν ἐργοστασίων ζήτησαν ἀπ' τὴν προεδρία τοῦ τοπικοῦ Σοβιὲτ τὴν ἐξουσιοδότηση ν' ἀσχοληθοῦν οἱ ἴδιοι μὲ τὰ προβλήματα αὐτὰ (κάτι τέτοιο ἦταν ἀκόμα δυνατὸ τὸ 1918-19), νὰ δημιουργήσουν τοὺς σχετικοὺς ὀργανισμούς, νὰ συγκεντρώσουν γύρω ἀπ' αὐτοὺς ὅλους τοὺς ἐργάτες τῆς πόλης γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἡ ἐπιτυχία· κι' ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπ' τὸν ἔλεγχο τῶν Σοβιέτ.

Ὅπως παντοῦ, ἔτσι κι' ἐδῶ οἱ ἐργάτες ἐπικρίθηκαν αὐστηρὰ κι' ἀπειλήθηκαν μὲ κυρώσεις γιὰ τὶς «ἀποδιοργανωτικές» τους ἐνέργειες.

Ἄλλο γεγονός:

Μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ χειμῶνα, πολλὲς πόλεις εἶχαν ἔλλειψη καυσίμων, ὄχι μόνο γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις ἀλλὰ ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ θέρμανση τῶν σπιτιῶν.

Στὴ Ρωσσία τὰ σπίτια πάντα θερμαίνονταν μὲ ξύλα. Στὶς πολυάριθμες δασώδεις περιοχὲς ἡ ἔγκαιρη προμήθεια σὲ καύσιμα — πρὸς τὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ — ἦταν πράγμα πολὺ ἁπλό. Πρὶν τὴν Ἐπανάσταση, οἱ ἰδιοκτῆτες τῶν μεγάλων ἀποθηκῶν ξυλείας ἔπαιρναν συχνὰ ἀγρότες ἀπ' τὰ γειτονικὰ χωριὰ γιὰ νὰ κόψουν τὰ δέντρα καὶ νὰ τὰ σταβάσουν εἴτε στὸν σταθμὸ εἴτε στὶς ἀποθῆκες. Στὴ Σιβηρία καὶ στὶς ἄλλες περιοχὲς τοῦ Βορρᾶ, τόπους κατ' ἐξοχὴ δασώδεις, τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἦταν πολὺ συνηθισμένο. Ὅταν τέλειωνε ἡ συγκομιδή, οἱ ἀγρότες, ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε ἀπασχόληση στοὺς ἀγρούς, πήγαιναν γιὰ τὰ ξύλα μὲ μισθοὺς πολὺ χαμηλούς.

Μετὰ τὴν Ἐπανάσταση τὰ Σοβιὲτ τῶν πόλεων, ποὺ ἡ κυ-

βέρνηση εἶχε μετασχηματίσει σὲ διοικητικὰ ὄργανα, εἶχαν ἐπιφορτιστεῖ νὰ κάνουν τὶς ἀπαραίτητες προμήθειες. Ἦταν λοιπὸν δικιά τους ὑπόθεση νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τοὺς ἀγρότες. Καὶ τὸ μέσο αὐτὸ ἦταν τόσο πιὸ πολὺ ἐπιβεβλημένο, στὸ μέτρο ποὺ οἱ ἰδιοκτῆτες τῶν δασῶν καὶ τῶν ἀποθηκῶν ἦταν δύσκολο νὰ βρεθοῦν καὶ οἱ σιδηρόδρομοι λειτουργοῦσαν ἄσχημα.

Ὅμως, ἐξ αἰτίας τῆς γραφειοκρατικῆς τους δυσκινησίας — γενικὴ ἀρρώστεια κάθε διοικητικῆς ὑπηρεσίας — τὰ Σοβιὲτ δὲν μπόρεσαν σχεδὸν πουθενὰ νὰ τὰ βγάλουν πέρα ἐγκαίρως.

Στὴν κατάλληλη ἐποχὴ οἱ ἐργάτες καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων προσφέρονταν πρόθυμα νὰ πᾶνε νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τοὺς ἀγρότες γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἡ διανομὴ τῆς ξυλείας.

Φυσικά, τὰ Σοβιὲτ ἀρνιόντουσαν, χαρακτηρίζοντας πάντοτε τὴν πρωτοβουλία σὰν «αὐθαίρετη» καὶ «ἀποδιοργανωτική», καὶ ἰσχυρίζονταν ὅτι ἡ διανομὴ ἔπρεπε νὰ γίνει ἀπ᾿ τὰ ἐπίσημα ὄργανα τοῦ κράτους — τὰ Σοβιὲτ — ἀκολουθώντας τὸ γενικὸ πλάνο ποὖχε καταστρώσει ἡ κεντρικὴ κυβέρνηση.

Ἀποτέλεσμα: εἴτε οἱ πόλεις μένανε χωρὶς καύσιμα, εἴτε τὰ πληρώνανε σὲ φανταστικὲς τιμές, μιὰ καὶ ἡ δουλειὰ γινόταν πολὺ κοπιαστικὴ καὶ οἱ δρόμοι μετὰ τὸν Σεπτέμβρη ἦταν σχεδὸν ἀδιάβατοι, ἐξ αἰτίας τῶν βροχῶν καὶ τῆς λάσπης.

Συχνά, ἐπειδὴ οἱ ἀγρότες ἀρνιόντουσαν τέτοια ἐποχὴ νὰ κάνουν αὐτὴ τὴ δουλειά, ἀκόμα καὶ μὲ ὑψηλὲς ἀμοιβές (κατὰ βάθος τὰ χάρτινα ρούβλια τῶν μπολσεβίκων ἐλάχιστα τοὺς συγκινοῦσαν), τοὺς ὑποχρέωναν μὲ στρατιωτικὲς διαταγές.

Θὰ μποροῦσα νὰ γεμίσω δεκάδες σελίδες μὲ ἀνάλογα παραδείγματα παρμένα στὴν τύχη, γιὰ κάθε τομέα. Ἂν ὁ ἀναγνώστης σκεφτεῖ διάφορες παραλλαγὲς καὶ πολλαπλασιάσει ὅσα προηγουμένως ἀνέφερα, καὶ πάλι δὲν θὰ ξεπεράσει ποτὲ τὴν πραγματικότητα! Παντοῦ καὶ σ᾿ ὅλα τὰ πράγματα ἐμφανιζόταν τὸ ἴδιο φαινόμενο: ἡ παραγωγή, οἱ μεταφορές, οἱ ἀνταλλαγές, τὸ ἐμπόριο, κλπ., πέφτανε σ᾿ ἕνα ἀπίθανο χάος. Οἱ μάζες δὲν εἶχαν κανένα δικαίωμα νὰ δράσουν μὲ δική τους πρωτοβουλία καὶ οἱ «διοικήσεις» (Σοβιέτ, κλπ.) βρίσκονταν μόνιμα σὲ χρεωκοπία.

Οἱ πόλεις δὲν εἶχαν ψωμί, κρέας, γάλα, λαχανικά. Ἡ ἐπαρχία δὲν εἶχε ἁλάτι, ζάχαρι, βιομηχανικὰ προϊόντα. Τὰ ροῦχα σαπίζανε στὶς ἀποθῆκες τῶν μεγάλων πόλεων καὶ ἡ ἐπαρχία δὲν εἶχε μὲ τί νὰ ντυθεῖ.

Ἀταξία, ἀδιαφορία, ἀδυναμία κυριαρχοῦσαν παντοῦ καὶ σ' ὅλα. Ἀλλὰ ὅταν οἱ ἄμεσα ἐνδιαφερόμενοι θέλαν νὰ παρέμβουν γιὰ νὰ λύσουν αὐτὰ τὰ προβλήματα, ὅλα κάνανε πὼς δὲν καταλαβαίνανε. Ἡ κυβέρνηση ἤθελε νὰ «κυβερνήσει» καὶ δὲν ἀνεχόταν «ἀνταγωνισμούς». Ἡ παραμικρὴ ἐκδήλωση πνεύματος ἀνεξαρτησίας καὶ πρωτοβουλίας χαρακτηριζόταν «ἀπειθαρχία» καὶ ἀπειλοῦνταν μὲ σοβαρὲς κυρώσεις.

Οἱ πιὸ ὄμορφες ἐλπίδες καὶ καταχτήσεις τῆς Ἐπανάστασης ἄρχισαν νὰ σβύνουν. Καὶ τὸ πιὸ τραγικὸ ἦταν ὅτι ὁ λαός, στὸ σύνολό του, δὲν καταλάβαινε. «Ἀφηνόταν» ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὴν «κυβέρνησή» του καὶ στὸ μέλλον. Ἡ κυβέρνηση βρῆκε τὸν καιρὸ γιὰ νὰ στήσει τοὺς τυφλὰ ὑπάκουους μηχανισμοὺς καταστολῆς. *Κι' ὅταν ὁ λαὸς κατάλαβε, ἦταν πιὰ ἀργά.*

Μετὰ ἀπ' αὐτά, νομίζω ὅτι περιττεύουν τὰ σχόλια. Εἶναι ἀρκετὸ νὰ σημειώσω ὅτι αὐτὰ τὰ γεγονότα ποὺ ἔζησα, ἐπικύρωσαν στὴν πράξη τὴ βασική μου ἰδέα: ἡ αὐθεντικὴ ἐπανάσταση δὲ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἀλλοιῶς παρὰ μέσω μιᾶς *ἐλεύθερης* δραστηριότητας τῶν ἑκατομμυρίων ποὺ ἄμεσα ἐνδιαφέρονται, τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ. Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἀνακατεύεται μιὰ κυβέρνηση κι' ἀντικαθιστᾶ τὸν λαό, ἡ *ζωὴ* ἐγκαταλείπει τὴν Ἐπανάσταση: ὅλα σταματᾶνε, ὅλα ὑποχωροῦν, ὅλα πρέπει νὰ ξαναρχίσουν ἀπ' τὴν ἀρχή.

Καὶ νὰ μὴ μᾶς λένε ὅτι ὁ λαὸς «δὲν ἔχει ὄρεξη γιὰ δράση», ὅτι «πρέπει νὰ τὸν ὑποχρεώσουμε μὲ τὴ βία νὰ δράσει» γιὰ «νὰ φτιάξει τὴν εὐτυχία του παρὰ τὴ θέλησή του», κλπ. Ὅλα αὐτὰ εἶναι καθαρὲς ἐπινοήσεις. Σὲ μιὰ μεγάλη Ἐπανάσταση ὁ λαὸς πάνω ἀπ' ὅλα ζητάει νὰ δράσει. Αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀνάγκη, εἶναι μιὰ ἀφιλοκερδὴς *βοήθεια* ἀπ' τοὺς πραγματικοὺς ἐπαναστάτες, ἀπ' τοὺς μορφωμένους, τοὺς εἰδικούς, τοὺς τεχνικούς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ κάστες, οἱ ὁμάδες καὶ οἱ ἄπληστοι γιὰ ἐξουσία καὶ προνόμια, ξέχειλοι μὲ βλακώδη δόγματα καὶ περιφρόνηση γιὰ τὸ λαό, στὸν ὁποῖο δὲν ἔχουν καμιὰ ἐμπιστοσύνη, *τὸν ἐμποδίζουν νὰ δράσει*, κι' ἀντὶ νὰ τὸν *βοηθήσουν*, ψάχνουν πῶς νὰ τὸν *κυβερνήσουν*, νὰ τὸν *καθοδηγήσουν*, καὶ τελικὰ νὰ τὸν *ἐκμεταλλευτοῦν* κάτω ἀπὸ ἄλλες μορφές. Γιὰ νὰ δικαιωθοῦν, δημιουργοῦν τὸ μῦθο τῆς «ἀ-

δυναμίας» του. Ἐφ' ὅσον οἱ λαοί, δηλαδὴ οἱ ἐργαζόμενες μάζες ὅλων τῶν χωρῶν, δὲν θὰ τόχουν καταλάβει καὶ δὲν θάχουν ἀντιτάξει τὴν ἄρνησή τους στὶς ἀντιδραστικὲς προσδοκίες ὅλων αὐτῶν τῶν σταχείων, ὅλες οἱ Ἐπαναστάσεις θ' ἀποτύχουν. Καὶ ἡ πραγματικὴ χειραφέτηση τῆς Ἐργασίας θὰ παραμένει ἕνα ὄνειρο χωρὶς ἐπαύριο.

Εἴπαμε ὅτι οἱ μάζες δὲν ὑπολόγισαν ἀκριβῶς τὸν θανάσιμο κίνδυνο ποὺ ὑπῆρχε στὸν δρόμο τῆς Ἐπανάστασης.

Ἦταν ὡστόσο φυσικὸ στὶς νέες συνθῆκες ποὺ δημιούργησε ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων, οἱ κριτικὲς καὶ οἱ ἰδέες τῶν ἀναρχικῶν, ποὺ προσπαθούσανε νὰ ἀποδοθεῖ στὶς μάζες ἐλευθερία πρωτοβουλίας καὶ δράσης, νὰ βρίσκουν μιὰ ὅλο καὶ πιὸ πλατειὰ ἀπήχηση στὸν πληθυσμό.

Ἦταν τότε ποὺ τὸ ἀναρχικὸ κίνημα ἄρχισε νὰ γνωρίζει γρήγορη ἄνοδο. Καὶ τότε ἡ Κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων, ὅλο καὶ πιὸ ἀνήσυχη ἀπ' τὸν ἀπειλητικὸ ἀναρχισμό, ἀποφάσισε νὰ ἀνατρέξει στὸ μέσο τὸ δοκιμασμένο ἀπ' ὅλες τὶς κυβερνήσεις: σὲ μιὰ ἀμείλικτη καταστολή, σ' ἕνα συνδυασμὸ δολιότητας καὶ βίας.

Η ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ

1. — ΤΑ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑ

Ἡ «σοβιετικὴ ἐξουσία» εἶχε πετύχει πλήρως σ' ἕνα τομέα: τὴν ἄνοιξη τοῦ 1918 εἶχε σὲ μεγάλο βαθμὸ προχωρήσει ἡ ὀργάνωση τῶν κυβερνητικῶν καὶ κρατικῶν της στελεχῶν — τῶν στελεχῶν τῆς ἀστυνομίας, τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς «σοβιετικῆς» γραφειοκρατίας. Δημιουργήθηκε ἔτσι ἡ βάση τῆς δικτατορίας, ἀρκετὰ ἰσχυρὴ καὶ πλήρως ὑποταγμένη σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν εἶχαν φτιάξει καὶ τὴν συντηροῦσαν, καὶ ποὺ μποροῦσαν ἔτσι νὰ στηρίζονται πάνω της.

Μ' αὐτὲς τὶς δυνάμεις καταστολῆς, πειθαρχημένες καὶ τυφλὰ ὑπάκουες, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων ἔπνιξε τὶς τάσεις ἀνεξάρτητης δράσης ποὺ ἐκδηλώθηκαν ἐδῶ κι' ἐκεῖ.

Μὲ τὴ βοήθεια αὐτῶν τῶν δυνάμεων μπόρεσε στὸ τέλος ἡ κυβέρνηση νὰ ὑποτάξει τοὺς ἐργαζόμενους στὴν δικτατορία της.

Καὶ μ' αὐτὲς τὶς ἴδιες τὶς δυνάμεις, ὅταν ἦταν σίγουρη γιὰ τὴν χωρὶς ἐπιφύλαξη ὑποταγή τους καὶ γιὰ τὴν παθητικότητα τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ, στράφηκε κατὰ τῶν ἀναρχικῶν.

Στὶς μέρες τῆς Ὀκτωβριανῆς ἐπανάστασης, ἡ τακτικὴ τῶν μπολσεβίκων σχετικὰ μὲ τοὺς ἀναρχικοὺς ἦταν: νὰ χρησιμοποιηθοῦν στὸ μάξιμουμ σὰν παράγοντες πάλης καὶ «καταστροφῆς», βοηθώντας τους στὸ μέτρο τοῦ ἀναγκαίου (μὲ ὅπλα κλπ.) ἀλλὰ καὶ ταυτόχρονα νὰ τοὺς ἐπιτηροῦν ἀπὸ κοντά.

Μόλις κατακτήθηκε ἡ νίκη καὶ καταλήφθηκε ἡ ἐξουσία, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων ἄλλαξε μέθοδο.

Ἀναφέρουμε ἕνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα.

Στὴ διάρκεια τῶν μαχῶν τῆς Μόσχας τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1917, τὸ ἐπιτελεῖο τῶν «Ντβίντζι» (τὸ σύνταγμα Ντβίνσκ ποὺ ἔχουμε ἤδη ἀναφέρει) στεγαζόταν ὅπου καὶ τὸ Σοβιὲτ τῆς Μόσχας. Στὴ διάρκεια τῶν γεγονότων μιὰ «ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπή» τῶν μπολσεβίκων συστάθηκε στὴ Μόσχα καὶ ἀνακηρύχτηκε «ἀνώτατη ἐξουσία». Ἀμέσως τὸ ἐπιτελεῖο τῶν «Ντβίντζι» (γνωστὸ σὰν «ἀναρχικό») ἔγινε ἀντικείμενο παρακολούθησης, ὑπονοιῶν καὶ δυσπιστίας ἀπ' τὴν «Ἐπιτροπή».

Ἕνα δίχτυ κατασκοπείας τυλίχτηκε γύρω του. Ἕνα εἶδος πολιορκίας ἐμπόδιζε τὶς κινήσεις του.

Ὁ Γκράτσωφ (ἀναρχικὸς ποὺ διοικοῦσε τὸ σύνταγμα) ἔβλεπε πὼς οἱ μπολσεβίκοι δὲν εἶχαν τὸ νοῦ τους στὴν Ἐπανάσταση καὶ τὰ ἄμεσα προβλήματα, ἀλλὰ στοὺς ἀνταγωνισμοὺς καὶ τὴν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας. Ἔνοιωθε ὅτι πήγαιναν νὰ εὐνουχίσουν τὴν Ἐπανάσταση, ὁδηγώντας την στὸν ἐκφυλισμό. Τὸν ἔπνιγε ἡ ἀγωνία. Μάταια σκεφτόταν πῶς θὰ μπορέσει νὰ σταματήσει τὸ ἐγκληματικὸ χέρι τῆς νέας ἐξουσίας ποὺ ἔσφιγγε τὴ θηλειὰ στὸ λαιμὸ τῆς Ἐπανάστασης. Συμφώνησε νὰ δράσει μὲ μερικοὺς συντρόφους, τὸ ἴδιο ὅμως ἀνίσχυρους ὅπως κι' αὐτός.

Τὸ περισσότερο ποὺ μπόρεσε νὰ κάνει ἦταν νὰ ἐξοπλίσει τοὺς ἐργαζόμενους ὅσο πιὸ καλὰ μποροῦσε. Μοίρασε σὲ πολλὰ ἐργοστάσια τουφέκια, μυδράλια, φυσίγγια. Εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ προπαρασκευάσει τὶς μάζες γιὰ μιὰ πιθανὴ ἐξέγερση ἐνάντια στοὺς νέους ἀπατεῶνες.

Χάθηκε ξαφνικά. Οἱ ἀρχὲς τῶν μπολσεβίκων τὸν καλέσανε στὸ Νίζνι-Νόβγκοροντ «γιὰ ὑποθέσεις στρατιωτικῆς φύσεως». Ἐκεῖ σκοτώθηκε ἀπὸ μιὰ τουφεκιά, κάτω ἀπὸ συνθῆκες ἀρκετὰ μυστηριώδεις. Ἡ ἐπίσημη ἐκδοχὴ ἦταν δυστύχημα ποὺ προξένησε ἕνας φαντάρος ποὺ δὲν ἤξερε ἀκόμα νὰ χειριστεῖ καλὰ τὸ τουφέκι του.

Μερικὲς ἐνδείξεις μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ὑποθέσουμε ὅτι δολοφονήθηκε ἀπὸ ἕνα μισθοφόρο πληρωμένο ἀπ' τὴ «σοβιετικὴ» ἐξουσία.

(Οἱ συνθῆκες τοῦ θανάτου τοῦ ἀναρχικοῦ Ντουρούτι στὴν

Ἱσπανία τοῦ 1936, θυμίζουν παράξενα τὴν περίπτωση Γκράτσωφ).

Στὴ συνέχεια ὅλα τὰ ἐπαναστατικὰ συντάγματα τῆς Πετρούπολης καὶ τῆς Μόσχας ποὔχαν συμμετάσχει στὰ γεγονότα τοῦ Ὀκτώβρη, ἀφοπλίστηκαν ἀπ' τὶς ἀρχές.

Στὴ Μόσχα τὸ πρῶτο σύνταγμα ποὺ ἀφοπλίστηκε (μὲ τὴ βία) ἦταν τὸ Ντβίνσκ.

Λίγο ἀργότερα, σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα, ὅλοι οἱ πολίτες χωρὶς ἐξαίρεση, ἀκόμα κι' οἱ ἐργαζόμενοι καὶ οἱ ὀργανώσεις τους, εἰδοποιήθηκαν, μὲ ἀπειλὴ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου, νὰ παραδώσουν τὰ ὅπλα τους στὶς στρατιωτικὲς ἀρχὲς τῶν μπολσεβίκων.

II. — Η ΕΞΑΠΟΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗΣ

Τὴν ἄνοιξη τοῦ 1918 ἡ «κομμουνιστικὴ» κυβέρνηση ἄρχισε τὶς διώξεις κατὰ τῶν ἀναρχικῶν μὲ τρόπο γενικό, μεθοδικὸ καὶ ἀποφασιστικό.

Ὅταν ἔγινε ἡ εἰρήνη τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ, ἡ κυβέρνηση ἔνοιωσε ἀρκετὰ ἰσχυρὴ γιὰ ν' ἀρχίσει ὁλοκληρωτικὸ ἀγῶνα κατὰ τῶν «ἐξ ἀριστερῶν» ἀντιπάλων της (σοσιαλεπαναστατῶν τῆς ἀριστερᾶς καὶ ἀναρχικῶν).

Ἔπρεπε βέβαια νὰ δράσει μὲ μεθοδικότητα καὶ προσοχή.

Κατ' ἀρχάς, ὁ κομμουνιστικὸς τύπος, μὲ διαταγὴ τῆς κυβέρνησης, ἄρχισε κατὰ τῶν ἀναρχικῶν μιὰ ἐκστρατεία συκοφαντιῶν καὶ πλαστῶν καταγγελιῶν ποὺ μέρα μὲ τὴ μέρα γινόταν πιὸ βίαιη. Ταυτόχρονα παρασκεύαζε δραστήρια τὸ ἔδαφος στὰ ἐργοστάσια, στὸ στρατὸ καὶ γενικὰ στὸν πληθυσμό, μὲ συγκεντρώσεις καὶ διαλέξεις. Σφιγμομετροῦσαν παντοῦ τὶς διαθέσεις τῶν μαζῶν.

Σὲ λίγο ἡ κυβέρνηση ἦταν σίγουρη ὅτι μποροῦσε νὰ βασιστεῖ στὶς δυνάμεις της κι' ὅτι οἱ μάζες θάμεναν κατὰ βάση ἀδιάφορες ἢ ἀδύναμες.

Τὴ νύχτα τῆς 12ης Ἀπρίλη, μὲ κατασκευασμένα καὶ παράλογα προσχήματα, ὅλες οἱ ἀναρχικὲς ὀργανώσεις τῆς Μόσχας — καὶ πρὶν ἀπ' ὅλες ἡ «Ὁμοσπονδία τῶν Ἀναρχικῶν Ὁμάδων τῆς Μόσχας» — δέχτηκαν ἐπίθεση καὶ τὰ γραφεῖα

τους λεηλατήθηκαν ἀπὸ ἀστυνομικὲς καὶ στρατιωτικὲς δυνάμεις. Γιὰ πολλὲς ὧρες ἡ πρωτεύουσα εἶχε τὴ μορφὴ πολιορκημένης πόλης. Ἀκόμα καὶ τὸ πυροβολικὸ «ἔδρασε».

Αὐτὴ ἡ ἐπιχείρηση ἦταν τὸ σύνθημα γιὰ τὴν ἐπίθεση ἐναντίον τῶν ἀναρχικῶν ὀργανώσεων σχεδὸν σ' ὅλες τὶς σημαντικὲς πόλεις τῆς χώρας. Ὅπως πάντα οἱ ἀρχὲς στὴν ἐπαρχία ξεπεράσανε σὲ ζῆλο τὶς ἀρχὲς τῆς πρωτεύουσας.

Ὁ Τρότσκυ, ποὺ ἐπὶ δυὸ ἑβδομάδες προετοίμαζε τὴν ἐπίθεση καὶ καθοδηγοῦσε προσωπικὰ στὰ συντάγματά του μιὰ ὕστερικὴ ἐκστρατεία κατὰ τῶν «ἀναρχοληστῶν», ἔνιωθε ἱκανοποιημένος ποὺ μποροῦσε νὰ κάνει τὴν περίφημη δήλωση: «Ἐπὶ τέλους, ἡ σοβιετικὴ ἐξουσία ἀπαλλάσσει μὲ μιὰ πύρινη σκούπα, τὴ Ρωσσία ἀπ' τὸν ἀναρχισμό!»

Ἀτέλειωτη καὶ ἀνελέητη εἰρωνία τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας: δεκαπέντε χρόνια μετά, ὁ Στάλιν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο χρησιμοποιοῦσε τὴν ἴδια «πύρινη σκούπα» γιά... τὸν τροτσκισμό, πρὸς μεγάλη ἀγανάκτηση τοῦ Τρότσκυ.

Ὁμολογῶ ὅτι δοκίμασα κάποια αἰσθήματα ἱκανοποίησης γι' αὐτὸ τὸ εἶδος φυσικῆς δικαιοσύνης.*

Ὡστόσο αὐτὴ ἡ πρώτη ἐπίθεση δὲν ἦταν παρὰ μιὰ δειλὴ ἀρχή, μιὰ «δοκιμή», ἕνα «προσχέδιο».

Ἡ ἴδια ἡ ἰδέα τοῦ ἀναρχισμοῦ δὲν ἀνακηρύχτηκε ἀκόμα ἐκτὸς νόμου. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐξακολουθοῦσε ἀκόμα νὰ ὑπάρχει κάποια ἀρκετὰ περιορισμένη ἐλευθερία λόγου, τύπου καὶ σκέψης. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἦταν ἀκόμα δυνατὴ κάποια ἀναρχικὴ δράση. Σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες οἱ ἀναρχικὲς ὀργανώσεις — χλωμὲς σκιὲς τοῦ παλιοῦ τους ἑαυτοῦ — ξαναφύτρωσαν ἀπ' τὴν «καταστροφὴ» καὶ ξανάρχισαν τὴ δράση τους.

Στὸ μεταξύ, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων χτύπησε τὸ σοσιαλεπαναστατικὸ κόμμα (καθὼς καὶ τὶς ἄλλες φράξεις τῆς ἀριστερᾶς, τοὺς μαξιμαλιστὲς κλπ.). Θ' ἀσχοληθοῦμε λιγώτερο μ' αὐτὲς τὶς ἐπιθέσεις μιὰ καὶ δὲν εἶχαν τὴν ἴδια ἔκταση οὔτε τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον μὲ τὶς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ἀναρχικῶν. Μπορεῖ κανεὶς νὰ θεωρήσει τὴ μονομαχία μεταξὺ τῶν μπολσεβίκων καὶ τῶν σοσιαλεπαναστατῶν τῆς ἀριστερᾶς σὰν ἕνα ἀγῶνα δυὸ πολι-

* Αὐτὲς οἱ γραμμὲς εἶχαν γραφτεῖ πρὶν τὴν δολοφονία τοῦ Τρότσκυ (σημ. τοῦ γάλλου ἐκδότη).

τικῶν κομμάτων γιὰ τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας, πράγμα ποὺ γιὰ μᾶς παρουσιάζει μικρὸ ἐνδιαφέρον.

Σημειώνουμε ὡστόσο, ὅτι, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα, ἀπαλλάχτηκε ἀπ' τὴν παρουσία στὴν κυβέρνηση τῶν σοσιαλεπαναστατῶν, τοὺς ἄρχισε ἕναν ἀνελέητο πόλεμο. Ἀπ' τὸ καλοκαίρι τοῦ 1918 οἱ σοσιαλεπαναστάτες τῆς ἀριστερᾶς βρέθηκαν ἐκτὸς νόμου. Σὲ λίγο χάθηκαν σὰν κόμμα. Ἕνας-ἕνας οἱ ἀγωνιστές του κυνηγήθηκαν σ' ὅλη τὴ χώρα καὶ χάθηκαν μέχρι τὸν τελευταῖο. Ἡ τραγικὴ τύχη τῆς Μαρίας Σπιριντόνοβνα ἀποτελεῖ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ φοβερὲς σελίδες αὐτῆς τῆς ἀπάνθρωπης καταστολῆς. Πιάστηκε, τὴν τραβοῦσαν ἀπὸ φυλακὴ σὲ φυλακή, τὴ βασάνισαν ἠθικὰ — καὶ πιθανῶς ὄχι μόνο ἠθικὰ — κι' ἔμελλε νὰ τελειώσει τὴ ζωή της σὲ κάποιο βρώμικο κελλὶ ἢ σὲ κάποιο ὑπόγειο. Τὴ σκότωσαν τὰ τσιράκια τῆς Τσέκα. (Δὲν ἔχω μάθει ἀρκετὰ γιὰ τὴν τύχη της). Καὶ πόσοι ἄλλοι ἀγωνιστὲς τοῦ ἴδιου κόμματος, ποὺ ἡ ἁμαρτία τους εἴτανε ὅτι εἴχανε ἄλλη γνώμη γιὰ τὴν ἀποστολὴ καὶ τὴν κατεύθυνση τῆς Ἐπανάστασης, ἔμελλε νὰ ἔχουν τὴν ἴδια τύχη!

III. — Η ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΣΕ ΑΠΟΚΟΡΥΦΩΜΑ

Στὰ 1919-1920, οἱ διαμαρτυρίες καὶ τὰ κινήματα τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν (ποὺ ἄρχισαν νὰ διαγράφονται ἀπ' τὸ 1918) κατὰ τῆς ἐκμετάλλευσης καὶ τῆς τρομοκράτισής τους ἀπ' τὴ «σοβιετικὴ» ἐξουσία, πῆραν ἔκταση. Ἡ κυβέρνηση ὅλο καὶ περισσότερο ἀνηλεὴς καὶ κυνικὴ μέσα στὸ δεσποτισμό της, ἀπάντησε μὲ σκληρὰ ἀντίποινα.

Οἱ ἀναρχικοί, ψυχὴ καὶ σώματι δεμένοι μὲ τὶς ἐξαπατημένες καὶ καταπιεσμένες μάζες, βρίσκονταν πάλι στὴν πρώτη γραμμή. Ὑποστηρίζοντας τοὺς ἐργάτες, ἀπαιτοῦσαν γιὰ τοὺς ἐργαζόμενους καὶ τὶς ὀργανώσεις τους τὸ δικαίωμα νὰ διευθύνουν οἱ ἴδιοι καὶ ἐλεύθερα τὴν παραγωγὴ χωρὶς παρεμβάσεις τῶν πολιτικῶν. Ὑποστηρίζοντας τοὺς ἀγρότες διεκδικοῦσαν γι' αὐτοὺς τὴν ἀνεξαρτησία, τὴν αὐτοδιοίκηση, τὸ δικαίωμα νὰ ἔρχονται σὲ ἀπ' εὐθείας καὶ ἐλεύθερες συνεννοήσεις μὲ τοὺς ἐργάτες. Στ' ὄνομα τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ ἀπαιτοῦσαν τὴν ἐπαναπόκτηση ὅσων οἱ ἐργαζόμενοι εἶχαν κατακτήσει μὲ τὴν ἐπανάσταση, ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποία τοὺς εἶχε «ἀποστερήσει»

ἡ «κομμουνιστική» ἐξουσία, κι' ἰδιαίτερα τὴν ἐπανεγκατάσταση τοῦ «ἀληθινοῦ, ἐλεύθερου σοβιετικοῦ συστήματος», τὴν ἀποκατάσταση τῶν «πολιτικῶν ἐλευθεριῶν» γιὰ ὅλα τὰ ἐπαναστατικὰ ρεύματα κλπ. Ἐν ὀλίγοις, ἀπαιτοῦσαν νὰ ἀποδοθοῦν οἱ κατακτήσεις τοῦ Ὀκτώβρη στὸν ἴδιο τὸ λαό, στὶς ἐλεύθερες ὀργανώσεις τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν.

Φυσικά, ξεσκέπαζαν καὶ χτυποῦσαν, στ' ὄνομα αὐτῶν τῶν ἀρχῶν, μὲ γραφτὰ ἢ ἄμεσα, τὴν πολιτικὴ τῆς κυβέρνησης.

Ὅπως θὰ μποροῦσε νὰ τὸ προβλέψει κανείς, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων τοὺς ἔκανε στὸ τέλος ἕναν ἐξοντωτικὸ πόλεμο.

Μετὰ τὴν πρώτη μεγάλη ἐπιχείρηση τῆς ἄναξης τοῦ 1918, οἱ διώξεις συνεχίζονταν σχεδὸν ἀδιάκοπα, πέρνοντας ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ἕνα χαραχτήρα βίαιο καὶ ἀποφασιστικό.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 1918, πολλὲς ἀναρχικὲς ὀργανώσεις στὴν ἐπαρχία διαλύθηκαν ξανά. Σ' αὐτὲς πού, κατὰ τύχη ξέφυγαν, οἱ ἀρχὲς δὲν ἄφησαν καμιὰ δυνατότητα νὰ κάνουν ὁ,τιδήποτε.

Τὸ 1919, ἐνῶ συνεχιζόταν ἡ καταστολὴ στὴ Μεγαλορωσία, ἄρχισαν οἱ διώξεις στὴν Οὐκρανία. (Γιὰ διάφορες αἰτίες, ἡ δικτατορία τῶν μπολσεβίκων ἐγκαθιδρύθηκε ἐκεῖ πιὸ ἀργὰ ἀπ' ἀλλοῦ). Παντοῦ ὅπου οἱ μπολσεβίκοι ἐπικρατοῦσαν, διάλυαν τὶς ἀναρχικὲς ὁμάδες, πιάνανε τοὺς ἀγωνιστές, ἔκλειναν τὶς ἐφημερίδες, κατάστρεφαν τὶς βιβλιοθῆκες, ἀπαγόρευαν τὶς συγκεντρώσεις.

Εἶναι περιττὸ νὰ ποῦμε ὅτι ὅλ' αὐτὰ τὰ μέτρα πάρθηκαν μὲ ἀστυνομικές, στρατιωτικὲς ἢ διοικητικὲς διαταγές, ἐντελῶς αὐθαίρετες, χωρὶς νὰ διατυπωθεῖ καμιὰ κατηγορία, χωρὶς νὰ γίνει κάποια προανάκριση ἢ καμιὰ ἄλλη δικαστικὴ διαδικασία. Παντοῦ χρησιμοποιοῦσαν σὰν μοντέλο, τὸν τρόπο ποὺ χαθιέρωσε στὰ γεγονότα τῆς Μόσχας ὁ ἴδιος ὁ Τρότσκυ τὴν ἄναξη τοῦ 1918.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1919, μετὰ τὴν περίφημη διαταγὴ ἀρ. 1824 τοῦ Τρότσκυ, ποὺ κήρυξε ἐκτὸς νόμου τὸ κίνημα τῶν «μαχνοβιστῶν», πιάνανε σχεδὸν παντοῦ, μαζὶ μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Μάχνο, καὶ τοὺς ἀναρχικοὺς γενικά. Συχνὰ τοὺς σκότωναν ἐπὶ τόπου, ἁπλῶς μὲ τὴ διαταγὴ ἑνὸς κόκκινου ἀξιωματικοῦ.

Στὶς περισσότερες περιπτώσεις, ἡ ἀπαγόρευση τῶν ἀναρχικῶν ὀργανώσεων συνοδευόταν μὲ πράξεις ἄγριας βίας καὶ παρανοϊκοῦ βανδαλισμοῦ ἀπ' τοὺς ἄντρες τῆς Τσέκα (κομμουνι-

στὲς ἀστυφύλακες) καὶ τοὺς ἐξαπατημένους στρατιῶτες, ποὺ φανατίζονταν ἔντεχνα: μεταχειρίζονταν βάναυσα τοὺς ἀγωνιστές, ἄντρες καὶ γυναῖκες, σὰν «ἐγκληματίες»· ἔκαιγαν τὰ βιβλία, κατάστρεφαν τὶς λέσχες κλπ. Ἦταν μιὰ πραγματικὴ μανία καταστολῆς.

Στὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1919, πετύχανε στὴν Οὐκρανία τὴν πλήρη καταστολὴ τῶν ἀναρχικῶν ὀργανώσεων.

Καὶ στὸ τέλος τοῦ 1919, δὲν ἀπόμειναν ἀπ' τὸ κίνημα τῶν ἀναρχικῶν στὴ Ρωσία παρὰ ἐλάχιστα ὑπολείμματα.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 'Οχτώβρη τοῦ 1920, ἡ «σοβιετικὴ» ἐξουσία ἔχοντας ἀνάγκη τοὺς ἐπαναστάτες «μαχνοβιστὲς» παρτιζάνους γιὰ νὰ χτυπήσει τὸν Βράνγκελ, ἔκλεισε μιὰ συμφωνία μαζί τους.

Σύμφωνα μ' ἕναν ἀπὸ τοὺς ὅρους της οἱ φυλακισμένοι ἢ ἐξορισμένοι ἀναρχικοὶ θάπρεπε ν' ἀπελευθερωθοῦν καὶ νάχουν τὸ δικαίωμα δράσης χωρὶς περιορισμοὺς στὴν Ρωσία καὶ τὴν Οὐκρανία.

Ἂν καὶ καθυστεροῦσαν, φυσικά, τὴν ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ ὅρου, οἱ μπολσεβίκοι ὤφειλαν ὡστόσο νὰ σταματήσουν τὶς διώξεις καὶ νὰ ἐλευθερώσουν μερικοὺς ἀγωνιστές.

Μόλις ὅμως νικήθηκε ὁ Βράνγκελ, ἡ «σοβιετικὴ» κυβέρνηση, χτύπησε ὕπουλα τὸν Μάχνο καὶ ἔπνιξε, ξανά, τὸ ἀναρχικὸ κίνημα στὴν Οὐκρανία.

Καὶ νὰ πῶς:

Στὰ τέλη Νοέμβρη 1920, μόλις εἶχε νικηθεῖ ὁ Βράνγκελ, ἡ κυβέρνηση ἔπιασε στὸ Χάρκοβο τοὺς ἀναρχικοὺς ποὖχαν προσκληθεῖ ἀπ' ὅλα τὰ μέλη γιὰ ἕνα νόμιμο συνέδριο. Ταυτόχρονα τοὺς ἄρχισε ἕνα ἄγριο κυνηγητὸ στὸ Χάρκοβο καὶ σ' ὅλη τὴν Οὐκρανία. Ἔστηνε παγίδες, ἔπιανε νέους ἀπὸ 14 ὡς 16 χρονῶν, ἔπερνε «σὰν ὁμήρους» γονεῖς, γυναῖκες, παιδιά... σὰ νάθελε νὰ ἐκδικηθεῖ γιὰ τὴν πρόσφατη ἀναγκαστικὴ παραχώρηση πούχε κάνει στοὺς ἀναρχικούς, νὰ ξανακερδίσει τὸ χαμένο χρόνο, ζητώντας αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ ἐξαλείψει «τὴ βρώμικη ράτσα τῶν ἀναρχικῶν» ὡς καὶ τὰ παιδιά τους!

Γιὰ νὰ δικαιολογήσει αὐτὴ τὴν ἄτιμη πράξη της, ἡ κυβέρνηση ἐξήγησε τὴ ρήξη της μὲ τὸν Μάχνο, ἐπικαλούμενη μιὰ «προδοσία» του καὶ ἔκανε τὴν ἐφεύρεση μιᾶς φανταστικῆς «μεγάλης συνωμοσίας τῶν ἀναρχικῶν κατὰ τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας».

Ἡ μικρὴ ἱστορία αὐτῆς τῆς συνωμοσίας εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ καὶ ἀξίζει νὰ τὴ διηγηθεῖ κανείς.

Μερικὲς μέρες πρὶν τὴν ἀποφασιστικὴ νίκη κατὰ τοῦ Βράνγκελ, κι ἐνῶ ἡ ἧττα του ἦταν πιὰ σίγουρη, ὁ κεντρικὸς σταθμὸς ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν τῆς Μόσχας ἔδωσε διαταγὴ σ' ὅλους τοὺς ἐπαρχιακοὺς σταθμοὺς νὰ κλείσουν τὶς συσκευὲς λήψης, γιὰ νὰ μὴν πιάσουν ἕνα ἐπεῖγον καὶ ἄκρως ἀπόρρητο τηλεγράφημα τοῦ Λένιν ποὺ θἄπρεπε νὰ τὸ λάβουν μόνο οἱ δυὸ κεντρικοὶ σταθμοὶ τῆς Κριμαίας καὶ τοῦ Χάρκοβο.

Ἡ ὑπόδειξη δὲν ἐκτελέστηκε ἀπὸ ἕνα συμπαθοῦντα ἀναρχικὸ ποὺ δούλευε σὲ ἕναν ἀπ' τοὺς ἐπαρχιακοὺς σταθμούς. καὶ ποὺ ἔπιασε τὸ ἀκόλουθο τηλεγράφημα:

> «Ἐρευνήσατε σχετικὰ μὲ τὶς ἀναρχικὲς δυνάμεις στὴν Οὐκρανία καὶ εἰδικὰ στὴν περιοχὴ τῶν μαχνοβιστῶν. ΛΕΝΙΝ».

Μερικὲς μέρες μετὰ στάλθηκε, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ ἀκόλουθο μήνυμα:

> «Παρακολουθεῖτε προσεχτικὰ ὅλους τοὺς ἀναρχικούς. Ἑτοιμᾶστε ντοκουμέντα ὅσο τὸ δυνατὸ ἐγκληματικοῦ χαρακτήρα μὲ βάση τὰ ὁποῖα θὰ μποροῦσε νὰ διατυπωθεῖ κατηγορία. Κρατεῖστε μυστικὴ τὴ διαταγὴ καὶ τὰ ντοκουμέντα. Στεῖλτε παντοῦ τὶς ἀπαραίτητες ὁδηγίες — ΛΕΝΙΝ».

Καὶ μερικὲς μέρες ἀργότερα στάλθηκε τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο λακωνικὸ τηλεγράφημα:

> «Συλλάβατε ὅλους τοὺς ἀναρχικοὺς καὶ ἐνοχοποιεῖστε τους — ΛΕΝΙΝ».

Ὅλα τὰ τηλεγραφήματα ἀπευθύνονταν στὸν Ρακόφσκυ, τότε πρόεδρο τῶν λαϊκῶν κομισσαρίων τῆς Οὐκρανίας, καὶ στὶς ἄλλες πολιτικὲς καὶ στρατιωτικὲς ἀρχές.

Μὲ τὴ λήψη τοῦ τελευταίου τηλεγραφήματος ὁ φιλοαναρχικὸς ραδιοτηλεγραφητὴς εἰδοποίησε ἕναν ἀναρχικὸ σύντροφο. Αὐτὸς ἔφυγε ἐπειγόντως γιὰ τὸ Χάρκοβο, γιὰ νὰ εἰδοποιήσει τοὺς ἀναρχικοὺς γιὰ τὴν καταστολὴ ποὺ ἑτοιμαζόταν. Ἔφτασε

πολὺ ἀργά: Ὅλα εἶχαν τελειώσει. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἀναρχικοὶ τοῦ Χάρκοβο, κι αὐτοὶ πούχαν φτάσει γιὰ τὸ συνέδριο, εἶχαν φυλακιστεῖ κι' οἱ λέσχες τους εἶχαν κλειστεῖ.

Αὐτὴ ἦταν ἡ «συνωμοσία» τῶν Οὐκρανῶν ἀναρχικῶν κατὰ τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας.

Σημειώνουμε ὅτι ὅταν εἶχε γίνει ἡ συμφωνία τῆς κυβέρνησης «τῶν σοβιέτ» μὲ τὸν Μαχνό, ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν μαχνοβιστῶν εἶχε ἐπίσημα καθορίσει τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀτόμων πού, φυλακισμένα ἢ ἐξόριστοι, ἔπρεπε νὰ ἀπελευθερωθοῦν σὲ π ε ρ ι σ σ ό τ ε ρ ο υ ς ἀ π ὸ 200.000: ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπρόκειτο γιὰ χ ω ρ ι κ ο ὺ ς χ α ρ α κ τ η ρ ι σ μ έ ν ο υ ς μ α ζ ι κ ὰ σ ὰ ν σ υ μ π α θ ο ῦ ν τ ε ς μ α χ ν ο β ι σ τ έ ς. Δὲν ξέρουμε πόσοι συνειδητοὶ ἀναρχικοὶ βρίσκονταν μεταξύ τους. Κι ἀκόμα, δὲν θὰ μάθουμε ποτὲ πόσοι, ἐκείνη τὴν ἐποχή, τουφεκίστηκαν ἢ χάθηκαν χωρὶς ν' ἀφήσουν ἴχνη στὶς πολυάριθμες τοπικὲς φυλακές, συχνὰ μυστικές, καὶ ἄγνωστες ἀπ' τὸν πληθυσμό.

Κατὰ τὸ κίνημα τῆς Κρονστάνδης, τὸ Μάρτη τοῦ 1921, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων ἔκανε νέες μαζικὲς συλλήψεις ἀναρχικῶν καὶ ἀναρχοσυνδικαλιστῶν. Ὀργάνωσε ἕνα πραγματικὸ ἀνθρωποκυνηγητὸ σ' ὅλη τὴ χώρα, θέλοντας ν' ἀπαλλαχτεῖ ἀπ' τοὺς τελευταίους ἀγωνιστὲς ποὺ τολμοῦσαν ἀκόμα νὰ σηκώσουν τὴ φωνή τους.

Γιατί, ἀντίθετα μὲ τὰ ψεύδη ποὺ διέσπειρε ἡ «σοβιετικὴ» ἐξουσία στὸ ἐσωτερικὸ κι' ἀλλοῦ, ἡ ἐξέγερση τῆς Κροστάνδης καὶ τὰ κινήματα ποὺ τὴν ἀκολούθησαν ἦταν διαποτισμένα ἀπὸ ἀναρχικὸ πνεῦμα.

Κάθε κίνημα τῶν μαζῶν: μιὰ ἐργατικὴ ἀπεργία, διαμαρτυρίες τῶν ἀγροτῶν ἢ μιὰ δυσαρέσκεια ἀνάμεσα στοὺς ναῦτες ἢ τοὺς στρατιῶτες, εἶχε πάντα συνέπειες γιὰ τὴν τύχη τῶν ἀναρχικῶν.

Συχνά, ἔρριχναν στὴ φυλακὴ ἄτομα ποὺ δὲν εἶχαν ἄλλους δεσμοὺς μὲ τοὺς ἀναρχικοὺς παρὰ μιὰ κοινότητα ἰδεῶν, κάποια συγγένεια ἢ ἀσαφεῖς φιλικὲς σχέσεις.

Νὰ υἱοθετεῖς ἀναχτὰ τὶς ἀπόψεις τῶν ἀναρχικῶν, ἀρκοῦσε γιὰ νὰ πᾶς στὴ φυλακὴ ὅπου θάβγαινες πολὺ δύσκολα ἢ κατὰ κανόνα ποτέ.

Τὸ 1919 καὶ 1921 οἱ συγκεντρώσεις τῶν Ἀναρχικῶν νεολαιῶν σταμάτησαν βίαια. Τὴ δράση τῶν μπολσεβίκων προ-

κάλεσε ή έπιθυμία τῶν νέων νά γνωρίσουν άναρχικές ιδέες. Ἐκτός ἀπ' τό μαρξιστικό δόγμα, τίποτα ἄλλο δέν ἦταν ἀνεκτό.

Τό καλοκαίρι τοῦ 1921 ὁ ἴδιος ὁ σοβιετικός τύπος (πράγμα ἐξαιρετικά σπάνιο, πού ἐξηγεῖται ἀποκλειστικά ἀπ' τήν πρόθεσή τους νά φοβήσουν τή νεολαία καί νά κάμψουν κάθε τάση ἀντίστασής της) ἀνακοίνωσε ὅτι στά περίχωρα τῆς Σμερίνκα (μιᾶς μικρῆς οὐκρανικῆς πόλης) «ἀνακαλύφθηκαν καί ἐξουδετερώθηκαν» — δηλαδή τουφεκίστηκαν — 30 ἤ 40 ἀναρχικοί ἐγκατεστημένοι σ' αὐτή τήν περιοχή πού εἶχαν ἐπαφή μέ ἄλλες πόλεις τοῦ νότου. Δέν μπορέσαμε ποτέ νά μάθουμε τά ὀνόματα αὐτῶν πού χάθηκαν κατ' αὐτό τόν τρόπο. Ξέρουμε ὅμως πώς ἀνάμεσα σ' αὐτούς πού σκοτώθηκαν, ἦταν μερικοί ἀπ' τούς πιό ἐκλεκτούς ἀγωνιστές τῆς ἀναρχικῆς νεολαίας.

Πρός τό τέλος αὐτῆς τῆς περιόδου καί σύμφωνα μέ τόν ἴδιο τό σοβιετικό τύπο, φυλακίστηκαν ἤ σκοτώθηκαν στήν Ὀδησσό τά μέλη μιᾶς πολύ σημαντικῆς καί δραστήριας ἀναρχικῆς ὁμάδας πού ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἔκαναν προπαγάνδα στούς σοβιετικούς χώρους καί τά ἱδρύματα (ἀκόμα καί μέσα στά σοβιέτ τῆς Ὀδησσοῦ καί στήν τοπική ἐπιτροπή τοῦ κόμματος). Αὐτό συνιστοῦσε κατά τό σοβιετικό τύπο, ἔγκλημα «ἐσχάτης προδοσίας».

Σύμφωνα μέ ἐπίσημα δεδομένα, ὑπῆρχαν μέχρι τό τέλος τοῦ 1922, 92 ἀναρχικοί «τολστοϊκοί» (ἀπόλυτα πασιφιστές) πού ἐκτελέστηκαν κυρίως γιατί ἀρνήθηκαν νά ὑπηρετήσουν στό στρατό. Πολλοί «τολστοϊκοί» ἔλυωναν στίς φυλακές.

Ἕνας ἀπ' αὐτούς τούς γενναίους πασιφιστές βρέθηκε μιά μέρα μύτη μέ μύτη μέ τόν Πέτερς, τόν διαβόητο ἐκτελεστή τῆς Τσέκα (τῆς κομμουνιστικῆς μυστικῆς ἀστυνομίας), μπροστά σ' ἕνα γκισέ τῆς τελευταίας. Σάν ἀπό θαῦμα, εἶχε ἀφεθεῖ ἐλεύθερος. Περιμένοντας τή σειρά του ἔπιανε ἤρεμα τίς ψεῖρες ἀπ' τό φουντωτό μούσι του καί τίς πετοῦσε στό πάτωμα. (Ἐκείνη τήν ἐποχή οἱ ψεῖρες ἦταν οἱ πιό ἀχώριστοι φίλοι τῶν ἀνθρώπων· τό κοινό τίς ἀποκαλοῦσε χαϊδευτικά «σεμάσκι» ἀπ' τ' ὄνομα τοῦ Σεμάσκο, κομισάριου τοῦ λαοῦ γιά τή δημόσια ὑγεία: καυστική μά χαρακτηριστική εἰρωνία).

«— Γιατί λοιπόν τίς πετᾶτε ἔτσι χωρίς νά τίς σκοτώνετε; ρώτησε ἔκπληκτος ὁ Πέτερς.

«— Δέν σκοτώνω ποτέ ὅ,τι ζεῖ, ἦταν ἡ ἀπάντηση.

«— Ὤ! ἔκανε ὁ Πέτερς, ποὺ θεώρησε τὴν ὑπόθεση ἀρκετὰ διασκεδαστική. Πόσο παράξενο! Ἀφήνετε νὰ σᾶς τρῶνε οἱ ψεῖρες, οἱ κοριοὶ κι' οἱ ψύλλοι; Μὰ εἴσαστε ὅλο σημάδια, φίλε μου. Ἐγὼ ἔχω ἐξαφανίσει μερικὲς ἑκατοντάδες κολόπαιδα—ληστὲς ἐξυπακούεται— καὶ καρφάκι δὲ μοῦχει καεῖ. Τί περίεργο!»

Δὲν ξανάπε τίποτα μὰ καὶ δὲν ἔπαψε νὰ κυτάει τὸν ἤρεμο «τολστοϊκό», ποὺ σίγουρα τὸν πέρασε γιὰ διασκεδαστικὸ τρελλό.

Θὰ μποροῦσα νὰ συνεχίσω γιὰ πολὺ ἀκόμα αὐτὸ τὸ μαρτυρολόγιο.

Θὰ μποροῦσα νὰ παραθέσω ἑκατοντάδες περιπτώσεων ὅπου τραβοῦσαν τὰ θύματα στὶς παγίδες τους γιὰ νὰ τὰ ἐξοντώσουν, εἴτε μετὰ ἀπὸ «ἀνακρίσεις» καὶ βασανιστήρια εἴτε ἀκόμα κι' ἐπὶ τόπου, μέσα στὸ δρόμο ἢ σὲ κάποιο δάσος ἢ τραβόντας τους ἔξω ἀπ' τὸ βαγόνι κάποιου τραίνου σταματημένο σένα μακρινὸ σταθμό...

Θὰ μποροῦσα ν' ἀναφέρω ἑκατοντάδες περιπτώσεων ὅπου βίαιες καὶ ἀτιμωτικὲς ἔρευνες καὶ συλλήψεις συνοδεύονταν ἀπὸ ἀπερίγραπτες βιαιότητες καὶ καταναγκασμούς.*

Θὰ μποροῦσα νὰ δώσω ἀτέλειωτες σειρὲς ὀνόματα ἀναρχικῶν, συχνὰ νεκρῶν, ποὺ φυλακίστηκαν ἢ ἐξορίστηκαν σὲ τόπους νοσηροὺς κι' ὅπου σβήσανε μετὰ ἀπὸ ἀδιάκοπες καὶ τρομερὲς ταλαιπωρίες.

Θὰ μποροῦσα νὰ διηγηθῶ περιπτώσεις ἐξοργιστικῆς ἀτομικῆς καταπίεσης, βασισμένες εἴτε σ' ἐπαίσχυντο χαφιεδισμό, εἴτε σὲ κυνικὴ προδοσία, εἴτε σὲ ἀπεχθεῖς προκλήσεις. Περιπτώσεις ὅπου τὰ θύματα δὲν εἶχαν, κατὰ βάση, διαπράξει παρὰ τὸ ἀδίκημα νὰ θέλουν νὰ σκέφτονται ἐλεύθερα ἢ νὰ μὴν κρύβουν τὶς σκέψεις τους.

Ἐξαφάνιζαν τοὺς ἀνθρώπους, ποὖχαν κάποτε ἰδέες, ἂν δὲν ἦταν ἀκριβῶς αὐτὲς ποὖχε ἡ κυβέρνηση ἢ ἡ εὐνοούμενη κλίκα. Θέλανε νὰ ἐξαλείψουν τὶς ἴδιες τὶς ἰδέες, νὰ πνίξουν κάθε ἀνεξάρτητη σκέψη... Ἢ ἀκόμα, πολὺ συχνὰ ἐπίσης, ἐξαφάνιζαν ὅσους ξέρανε καὶ μποροῦσαν ν' ἀποκαλύψουν κάποια ἀλήθεια.*

* Αὐτὸς ποὺ γράφει αὐτὲς τὶς γραμμὲς ἦταν ἕνα ἀπ' τὰ θύματα αὐτῶν τῶν βιαιοτήτων.

Θὰ περιοριστῶ σὲ μ ε ρ ι κ ὰ ἀτομικὰ περιστατικά, ἰδιαίτερα ἀποτροπιαστικά (θάχουμε τὴν εὐκαιρία νὰ ξαναγυρίσουμε σ' αὐτὸ τὸ θέμα στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου III, γιὰ τὴν ἐξέγερση τῆς Κρονστάνδης, καὶ στὸ τελευταῖο κεφάλαιο τοῦ ἴδιου βιβλίου, γιὰ τὸ κίνημα τῶν «μαχνοβιστῶν»).

IV. — Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΛΕΟΝ ΤΣΟΡΝΥ ΚΑΙ ΦΑΝΥ ΜΠΑΡΟΝ

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1921, 13 ἀναρχικοὶ κρατούμενοι χωρὶς διατυπωμένη κατηγορία στὴ φυλακὴ Ταγκάνκα (στὴ Μόσχα), ἔκαναν ἀπεργία πείνας ἀπαιτώντας τὴ διατύπωση κατηγορίας ἢ τὴν ἀπελευθέρωσή τους. Ἡ ἀπεργία συνέπεσε μὲ τὴ σύνοδο τοῦ διεθνοῦς Συνεδρίου τῶν κόκκινων Συνδικάτων (ΠΡΟΦΙΝΤΕΡΝ) στὴ Μόσχα. Μιὰ ὁμάδα ἀπὸ ξένους συνδικαλιστὲς ἀντιπροσώπους (κυρίως γάλλους) ἐπερώτησε τὴ «σοβιετική» κυβέρνηση γιὰ τὸ γεγονὸς τῆς ἀπεργίας ποὺ τὸ εἶχε πληροφορηθεῖ μὲ πολλὲς λεπτομέρειες ἀπ' τοὺς γονεῖς τῶν κρατουμένων. Ἡ ἐπερώτηση ἔκανε ἐπίσης ἀναφορὰ σ' ἄλλες ἀνάλογες περιπτώσεις καὶ ἰδιαίτερα στὸ σύνολο τῆς πολιτικῆς καταστολῆς ἐνάντια στοὺς συνδικαλιστὲς καὶ τοὺς ἀναρχικούς.

Στ' ὄνομα τῆς κυβέρνησης ὁ Τρότσκυ εἶχε τὸν κυνισμὸ ν' ἀπαντήσει στοὺς ἀντιπροσώπους: «Δὲν φυλακίζουμε πραγματικοὺς ἀναρχικούς· αὐτοὺς ποὺ κρατᾶμε στὴ φυλακὴ δὲν εἶναι ἀναρχικοί, ἀλλὰ ἐγκληματίες καὶ ληστὲς ποὺ καλύπτονται μὲ τ' ὄνομα τοῦ ἀναρχισμοῦ».

Οἱ ἀντιπρόσωποι, καλὰ πληροφορημένοι, δὲν ἄφησαν ἔτσι τὴν ὑπόθεση, ἔφεραν τὴν ἐπερώτηση στὸ βῆμα τοῦ συνεδρίου, ζητῶντας τὸ λιγώτερο τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ἀναρχικῶν ποὖχαν κλειστεῖ στὴν Ταγκάνκα... Ἡ ἐπερώτηση προκάλεσε στὸ συνέδριο ἕνα τεράστιο σκάνδαλο καὶ ὑποχρέωσε τὴν κυβέρνηση (ποὺ φοβόταν σὲ περίπτωση ἐπιμονῆς σοβαρότερες ἀποκαλύψεις) νὰ ὑποχωρήσει. Ὑποσχέθηκε στοὺς ἀντιπροσώπους ν' ἀπελευθερώσει τοὺς φυλακισμένους τῆς Ταγκάνκα. Ἡ ἀπεργία σταμάτησε τὴν ἑνδέκατη μέρα...

Μετὰ τὴν ἀναχώρηση τῶν ἀντιπροσώπων κι' ἀφοῦ ἡ ὑπόθεση τραβήχτηκε δυὸ μῆνες, στὴ διάρκεια τῶν ὁποίων ἔψαχνε ἕνα ἐπαρκὲς πρόσχημα γιὰ νὰ μπορέσει νὰ κατηγορήσει τοὺς φυλακισμένους — ποὺ ἐξακολουθοῦσαν νὰ παραμένουν στὴ φυ-

λακή — γιὰ κάποιο σοβαρὸ ἀδίκημα καὶ νὰ μπορέσει ἔτσι ν' ἀθετήσει τὴν ὑπόσχεσή της, ἡ κυβέρνηση ὑποχρεώθηκε νὰ τοὺς ἀποφυλακίσει. (Αὐτὸ ἔγινε τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1921, ὁπότε καὶ ἐξορίστηκαν ὅλοι τους ἀπὸ τὴ Ρωσσία, ἐκτὸς ἀπὸ τρεῖς).

Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ (ἡ ἐκδίκηση ἦταν ἕνα μόνιμο στοιχεῖο στὴν καταστολὴ τῶν μπολσεβίκων), κι' ἰδιαίτερα γιὰ νὰ δικαιώσει στοὺς ξένους ἐργάτες καὶ στοὺς ἀντιπροσώπους τους τὶς τρομοκρατικές της ἐνέργειες σχετικὰ μὲ τοὺς «ὑποταθέμενους ἀναρχικοὺς», ἡ κυβέρνηση ἔβγαλε στὴ φόρα λίγο ἀργότερα μιὰ χοντροκομμένη καὶ πλαστογραφημένη «ὑπόθεση» ἐναντίον τους.

Γιὰ «ἐγκληματικὲς» πράξεις, καὶ ἰδιαίτερα γιὰ μιὰ ὑποτιθέμενη παραχάραξη χαρτονομισμάτων τῆς σοβιετικῆς τράπεζας, τουφεκίστηκαν (φυσικὰ μυστικά, τὴ νύχτα σ' ἕνα ἀπ' τὰ ὑπόγεια τῆς Τσέκα, χωρὶς οὔτε ἴχνος μιᾶς δικαστικῆς διαδικασίας) μερικοὶ ἀναρχικοί, ἀπ' τοὺς πιὸ τίμιους, εἰλικρινεῖς κι' ἀφοσιωμένους στὴν ὑπόθεση: ἡ νεαρὴ Φάνυ Μπάρον (τῆς ὁποίας ὁ ἄντρας ἦταν στὴ φυλακή), ὁ γνωστὸς ἀγωνιστὴς Λέον Τσόρνυ (ἀπ' τὸ πραγματικό του ὄνομα Τουρτσάνινωφ), κι' ἄλλοι.

Ἀποδείχτηκε ἀργότερα ὅτι δὲν εἶχαν καμμιὰ σχέση μὲ τὶς κατηγορίες αὐτές.

Καὶ ἀποδείχτηκε ἐξ ἄλλου ὅτι ἡ ὑποτιθέμενη ὑπόθεση παραχάραξης χαρτονομισμάτων εἶχε στηθεῖ ἀπ' τὴν ἴδια τὴν Τσέκα. Δυὸ ἀπ' τοὺς πράχτορές της ὁ διαβόητος Στάϊνερ (ὁ λεγόμενος «πέτρινος») κι' ἕνας σωφὲρ τῆς Τσέκα μπῆκαν στοὺς κύκλους τῶν ἀναρχικῶν καὶ ταυτόχρονα στοὺς κύκλους τοῦ ὑπόκοσμου γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ «διαπιστώσουν» τοὺς ἀναμεταξύ τους δεσμοὺς καὶ νὰ κατασκευάσουν τὴν «ὑπόθεση». Ὅλα γίνανε ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῆς Τσέκα καὶ τὴν ἄμεση συμμετοχὴ τῶν πραχτόρων της. Ὅταν συγκεντρώθηκαν τ' ἀπαραίτητα στοιχεῖα, ἡ «ὑπόθεση» δόθηκε στὴ δημοσιότητα.

Ἔτσι, γιὰ νὰ δικαιώσει τ' ἄλλα της ἐγκλήματα μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς νέου, ἡ κυβέρνηση θυσίασε μερικοὺς ἀναρχικοὺς ἐπιπλέον καὶ προσπάθησε νὰ λερώσει τὴ μνήμη τους.

V. — Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΛΕΦΕΒΡ, ΒΕΡΖΑ, ΛΕΠΕΤΙ

Ἀναφέρουμε ἀκόμα μιὰ ξεχωριστὴ περίπτωση, τὸ χαμὸ

τρῶν γάλλων ἀγωνιστῶν: τοῦ Ραϊμόν Λεφέβρ, τοῦ Βερζὰ καὶ τοῦ Λεπετί, ἀντιπροσώπων στὸ Συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς ποὺ ἔγινε στὴ Μόσχα τὸ καλοκαίρι τοῦ 1920.

Ὁ Ραϊμὸν Λεφέβρ, ἂν καὶ ἦταν μέλος τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἐκδήλωσε κατ' ἐπανάληψη τὴν πίκρα του γιὰ τὸ δρόμο ποὺ ἀκολουθοῦσαν οἱ ὁμοϊδεάτες του. Ὅσο γιὰ τὸν Βερζὰ καὶ τὸν Λεπετί, ἀναρχοσυνδικαλιστὲς καὶ οἱ δυό, ἄφηναν ἀνοιχτὰ τὴν ὀργή τους νὰ ξεσπάει καὶ δὲν σταματοῦσαν τὴν κριτική γιὰ τὴν κατάσταση πραγμάτων στὴ Ρωσσία. Πολλὲς φορὲς ὁ Λεπετί, μὲ τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στὰ χέρια του, ἔλεγε, ἀναλογιζόμενος τὴν ἔκθεση ποὺ θἄπρεπε νὰ κάνει στοὺς γάλλους συνδικαλιστὲς συντρόφους του: «Μά, τί θὰ τοὺς πῶ;».

Ὅταν τέλειωσε τὸ συνέδριο, ἐργάστηκαν πολλὲς μέρες καὶ νύχτες γιὰ νὰ ταχτοποιήσουν τὶς σημειώσεις τους καὶ τὰ ντοκουμέντα. Οἱ πιέσεις ἄρχισαν ὅταν, ἐνῶ πλησίαζε ἡ ἐπιστροφή τους στὴ Γαλλία, καὶ οἱ τρεῖς ἀρνήθηκαν νὰ παραδώσουν τὰ ντοσιέ τους στοὺς ὑπαλλήλους τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας, ποὺ ὑποτίθεται πὼς θὰ ἔστελναν τὰ ντοκουμέντα στὸ τόπο προορισμοῦ τους. Ὁ Λεφέβρ ἀρνήθηκε νὰ ἐμπιστευθεῖ τὶς σημειώσεις καὶ τὰ χαρτιά του ἀκόμα καὶ στοὺς Ρώσσους ποὺ ἦταν μέλη τοῦ κόμματός του.

Τότε, οἱ μοσχοβίτες πολιτικοὶ ἀποφάσισαν νὰ «σαμποτάρουν» τὴν ἀναχώρησή τους.

Μὲ διάφορα προσχήματα, δὲν τοὺς ἄφησαν νὰ φύγουν φυσιολογικὰ μαζὶ μὲ τὸν Κασὲν καὶ τοὺς ἄλλους κομμουνιστὲς ἀντιπροσώπους. Μὲ μυστηριώδεις δικαιολογίες, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνηση ἀποφάσισε νὰ τοὺς «κάνει νὰ φύγουν ἀπ' τὸ βορρᾶ».

Θέλοντας ὁπωσδήποτε νὰ τελειώσουν τὴν ἀποστολή τους καὶ πιστεύοντας ὅτι τοὺς προστάτευε ἀρκετὰ ἡ παρουσία τοῦ κομμουνιστῆ Λεφέβρ ποὺ ἔπρεπε νὰ ταξιδέψει μαζί τους, ὁ Βερζὰ κι' ὁ Λεπετὶ ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ γυρίσουν ὁπωσδήποτε καὶ ἔγκαιρα στὴ Γαλλία καὶ νὰ πάρουν μέρος στὸ συνδικαλιστικὸ Συνέδριο ὅπου ἔπρεπε νὰ παρουσιάσουν τὶς ἐκθέσεις τους.

Ὁ γολγοθάς τους ἄρχισε μὲ τὸ μακρὺ κι' ἐπίπονο ταξίδι ἀπ' τὴ Μόσχα στὸ Μουρμάνσκ (λιμάνι στὸ Βόρειο παγωμένο ὠκεανό), ποὺ τὸ πραγματοποίησαν κάτω ἀπὸ ἄθλιες συνθῆκες. «Μᾶς σαμποτάρουν», ἔλεγε μὲ τὸ δίκιο του ὁ Λεπετί. Στὸ τραῖνο, μέσα σὲ τρομερὸ κρύο, χωρὶς ζεστὰ ροῦχα καὶ τρό-

φιμα, ζήτησαν ἀπ' τοὺς ἄντρες τῆς Τσέκα πού συνόδευαν τὴν ἁμαξοστοιχία κάτι γιὰ νὰ βολευτοῦνε. Τοὺς θύμισαν τὴν ἰδιότητά τους σὰν ἀντιπρόσωποι κι' ἔπαιρναν τὴν ἀπάντηση: «Ἀγνοοῦμε τελείως ἂν ὑπάρχουν ἀντιπρόσωποι στὸ τραῖνο. Δὲν ἔχουμε πάρει καμιὰ σχετικὴ διαταγή». Μόνο ὕστερα ἀπ' τὶς ἐπίμονες παρακλήσεις τοῦ Λεφὲβρ τοὺς ἔδωσαν μερικὰ τρόφιμα. Ἔτσι, ὑποφέροντας ἀπ' τὶς πολλὲς στερήσεις καὶ μὲ ἀφάνταστες δυσκολίες, φτάσανε τελικὰ στὸ Μουρμάνσκ. Καταφύγανε στοὺς ψαράδες καὶ περιμένανε, σύμφωνα μὲ τὶς ὑποσχέσεις τῆς Μόσχας, τὴν ἄφιξη ἑνὸς πλοίου ποὺ θὰ τοὺς ὁδηγοῦσε στὴ Σουηδία.

Ἔτσι, περάσανε τρεῖς βδομάδες μέσ' τὴν ἀνησυχία καὶ τὴν ἔκπληξη γιατὶ δὲν ἐρχόταν τὸ καράβι ποὺ τοὺς εἶχαν ὑποσχεθεῖ. Ἄρχισαν ν' ἀμφιβάλλουν ἂν θὰ μποροῦσαν νὰ φτάσουν ἔγκαιρα στὴ Γαλλία καὶ νὰ φέρουν σὲ πέρας τὴν ἀποστολή τους.

Ὁ Λεφὲβρ ἔγραψε τότε ἕνα γράμμα σ' ἕνα φίλο του στὴ Μόσχα. Μὴ παίρνοντας ἀπάντηση ἔστειλε καὶ δεύτερο, μετὰ τρίτο, πάντα χωρὶς ἀποτέλεσμα. Μάθαμε ἀργότερα ὅτι αὐτὰ τὰ γράμματα δόθηκαν στὸν Τρότσκυ ποὺ τὰ κατάσχε.

Στὸ τελευταῖο του μήνυμα, ὁ Λεφὲβρ ἔκανε μιὰ σπαραχτικὴ ἔκθεση τῆς κατάστασής τους καὶ ἀνακοίνωσε τὴν ἀπελπισμένη ἀπόφασή τους νὰ διασχίσουν τὸν παγωμένο ὠκεανὸ πάνω σὲ μιὰ ψαρόβαρκα γιὰ νὰ βγοῦν ἀπ' τὴ χώρα τῶν Σοβιέτ. «Πᾶμε στὸ θάνατο», ἔγραφε.

Μάζεψαν τ' ἀπαραίτητα χρήματα γιὰ τὴν ἀγορὰ μιᾶς ψαρόβαρκας καὶ παρὰ τὶς παρακλήσεις μερικῶν φίλων καὶ τῶν ψαράδων τῆς περιοχῆς ξεκίνησαν καὶ πῆγαν... στὸ θάνατο, ὅπως τόλεγε κι' ὁ Ραιϋμὸν Λεφέβρ. Γιατὶ δὲν ξαναφάνηκαν ποτέ.

Χειροπιαστὲς ἀποδείξεις γι' αὐτὴ τὴ ψυχρὴ δολοφονία ποὺ ἐξυφάνθηκε στὴ Μόσχα δὲν ὑπάρχουν. (Ἢ τὰ πρόσωπα ποὺ τὶς ἔχουν κρατᾶνε τὸ στόμα τους κλειστὸ γιὰ λόγους ποὺ εὔκολα τοὺς καταλαβαίνει κανείς). Οἱ μπολσεβίκοι φυσικὰ ἀρνοῦνται. Μὰ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀμφιβάλλει ὅταν γνωρίζει τὴν σταθερὴ κι' ἀσυμβίβαστη συμπεριφορὰ τοῦ Βερζὰ καὶ τοῦ Λεπετὶτ στὴ Ρωσσία, τὶς γνώριμες ἐνέργειες τῆς κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων καὶ τὶς πιέσεις καὶ τὰ ἐμπόδια ποὺ συνάντησαν στὴν ἀναχώρησή τους, ὅταν ὁ Κασὲν μὲ τοὺς ἄλλους κομμουνιστὲς

ἀντιπρόσωπους μπόρεσαν τὸν ἴδιο καιρὸ νὰ κάνουν τὸ ταξείδι τῆς ἐπιστροφῆς χωρὶς προσκόμματα καὶ νὰ φτάσουν ἔγκαιρα γιὰ νὰ ἐπανκλάβουν στοὺς συνέδρους τῆς Τοὺρ τὸ μάθημα ποὺ τοὺς εἶχαν μάθει στὴ Μόσχα;...

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀναφέραμε πιστὰ τὰ αὐθεντικὰ γεγονότα ποὺ τελικὰ ἔγιναν γνωστὰ στὴ Ρωσσία, καὶ νομίζουμε ὅτι μιλᾶνε μόνα τους. Ὁ ἀναγνώστης ἂς κρίνει.

VI. — ΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἀναφερθῶ ἐδῶ στὴν προσωπική μου περίπτωση, ποὺ εἶναι λιγώτερο τραγική, ἀλλὰ δείχνει ἀνάγλυφα ὁρισμένες μεθόδους τοῦ μπολσεβικισμοῦ ποὺ ἀξίζει νὰ καταγραφοῦν στὰ μεγάλα κατορθώματα τοῦ κρατιστικοῦ κομμουνισμοῦ. Ἡ περίπτωση αὐτὴ δὲν ἦταν μοναδικὴ τὴν ἐποχὴ γιὰ τὴν ὁποία μιλῶ. (Κι' ἀπὸ τότε οὔτε καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ξαναγίνει στὴ χώρα ποὺ τελείως ὑποτάχθηκε στοὺς νέους της ἀφέντες).

Τὸ Νοέμβρη τοῦ 1918, ἔφτασα στὴ πόλη Κούρσκ στὰ σύνορα τῆς Οὐκρανίας, γιὰ νὰ παρευρεθῶ στὸ Συνέδριο τῶν ἀναρχικῶν τῆς Οὐκρανίας. Ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἕνα τέτοιο συνέδριο ἦταν πραγματοποιήσιμο στὴν περιοχὴ τῆς Οὐκρανίας, λόγω τῆς κατάστασης αὐτῆς τῆς χώρας ποὺ ἀγωνιζόταν κατὰ τῆς ἀντίδρασης καὶ τῆς γερμανικῆς ἐπέμβασης. Οἱ μπολσεβίκοι ἀ ν ε χ ό ν τ ο υ σ α ν ἐκεῖ τοὺς ἀναρχικούς, ἐνῶ ταυτόχρονα τοὺς χρησιμοποιοῦσαν καὶ τοὺς ἐπιτηροῦσαν.

Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς Ἐπανάστασης, ὁ ἐργαζόμενος πληθυσμὸς τοῦ Κοὺρσκ δὲν εἶχε ποτὲ ἀκούσει μιὰ διάλεξη γιὰ τὸν ἀναρχισμό. Ἡ μικρὴ τοπικὴ ὁμάδα δὲν εἶχε τὴ δύναμη γιὰ κάτι τέτοιο καὶ οἱ ὀλιγάριθμες διαλέξεις ἀναρχικῶν γινόντουσαν ἐν γένει ἀλλοῦ. Ἡ παρουσία μου ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στὴν τοπικὴ ὁμάδα νὰ μοῦ προτείνει νὰ κάνω μιὰ διάλεξη γιὰ τὸν ἀναρχισμό, σὲ μιὰ μεγάλη αἴθουσα τῆς πόλης. Φυσικὰ δέχτηκα μὲ χαρά.

Ἔπρεπε νὰ ζητήσουμε ἄδεια ἀπ' τὸν πρόεδρο τοῦ τοπικοῦ σοβιέτ. Ὁ πρόεδρος, ἕνας εὐγενικὸς παλαίμαχος ἐργάτης, μᾶς τὴν ἔδωσε χωρὶς δυσκολία. Μὲ τὸ πολύτιμο ἔγγραφο στὸ χέρι νοικιάσαμε τὴν αἴθουσα, δυὸ ἑβδομάδες πιὸ νωρίς, γιὰ ἕνα

βράδυ τῆς δδομάδας τῶν Χριστουγέννων. Παραγγείλαμε μεγάλες καὶ ὄμορφες ἀφίσσες ποὺ μερικὲς μέρες ἀργότερα κολλήθηκαν στοὺς τοίχους. Ὅλα ἦταν ἕτοιμα.

Ὅλα ἔδειχναν ὅτι ἡ διάλεξη θὰ πρέπει νὰ ἦταν μεγάλη ἐπιτυχία γιὰ τὶς ἰδέες μας. Εἴχαμε γι' αὐτὸ τὶς κατάλληλες ἐνδείξεις: οἱ συζητήσεις στὴν πόλη, οἱ ἄνθρωποι ποὺ μαζευόντουσαν μπροστὰ στὶς ἀφίσσες ἢ ζητάγανε πληροφορίες ἀπ' τὰ γραφεῖα τῆς ὁμάδας κλπ., ὅλα αὐτὰ δὲν ἄφηναν καμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἐπιτυχία. Ἡ αἴθουσα θἄτανε (ὅλα τὸ δείχνανε) γεμάτη.

Λίγο συνηθισμένοι σὲ παρόμοιες ἐπιτυχίες (στὴ Μεγαλορωσσία, ἤδη ἐκείνη τὴν ἐποχή, καμιὰ δημόσια διάλεξη γιὰ τὸν ἀναρχισμὸ δὲν ἦταν δυνατή) νοιώθαμε δικαιολογημένη ἱκανοποίηση.

Δυὸ μέρες πρὶν ἀπ' τὴν καθορισμένη ἡμερομηνία, ὁ γραμματέας τῆς ὁμάδας ἦρθε καὶ μὲ βρῆκε, ἀναστατωμένος: μόλις εἶχε πάρει μιὰ εἰδοποίηση τοῦ προέδρου τῆς ἐ π ι τ ρ ο π ῆ ς τ ῶ ν μ π ο λ σ ε β ί κ ω ν τοῦ Κούρσκ (ἡ πραγματικὴ ἐξουσία), ποὺ τὸν πληροφοροῦσε πὼς ἐπ' εὐκαιρία τῶν ἑορτῶν, ἡ ἐπιτροπὴ θὰ διοργάνωνε ἕνα λαϊκὸ χορευτικὸ βραδυνὸ στὴν αἴθουσά μας καὶ πὼς ὁ ὑπεύθυνος τῆς αἴθουσας εἶχε κιόλας εἰδοποιηθεῖ κι' ἔτσι ἡ διάλεξη τῶν ἀναρχικῶν δὲν θὰ μποροῦσε νὰ γίνει.

Πῆγα γρήγορα στὴν ἕδρα τῆς κομμουνιστικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐκεῖ εἶχα μιὰ θυελλώδη συνομιλία μὲ τὸν πρόεδρο, ὀνόματι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, Ρύνατς (ἢ Ρύντιν, δὲν θυμᾶμαι ἀκριβῶς).

— «Πῶς; τοῦ εἶπα, ἐσεῖς ἕνας κομμουνιστής, δὲν ἀναγνωρίζετε τοὺς κανόνες προτεραιότητας; Πήραμε τὴν ἄδεια δυὸ δδομάδες νωρίτερα ἀκριβῶς γιὰ νάμαστε σίγουροι ὅτι θάχουμε τὴν αἴθουσα. Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἔχει παρὰ νὰ περιμένει τὴ σειρά της».

— «Λυπᾶμαι, σύντροφε, ἀλλὰ ἡ ἀπόφαση τῆς ἐπιτροπῆς — ποὺ εἶναι, μὴν τὸ ξεχνᾶτε, ἡ ἀνώτατη ἀρχὴ καὶ σὰν τέτοια μπορεῖ νάχει τοὺς λόγους της τοὺς ὁποίους ἀγνοεῖτε καὶ ποὺ ἔχουν τὴν προτεραιότητα — εἶναι ἀμετάκλητη. Οὔτε ὁ πρόεδρος τοῦ Σοβιὲτ οὔτε ὁ ὑπεύθυνος τῆς αἴθουσας δὲν μποροῦσαν νὰ ξέρουν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ θὰ χρειαζόταν τὴν αἴθουσα αὐτὴ τὴν ἡμερομηνία. Ἐξ ἄλλου εἶναι απόλυτα ἄχρηστο νὰ τὸ συζητᾶμε καὶ νὰ ἐπιμένεις. Σᾶς τὸ ξανα-

λέω: ή απόφαση είναι αμετάκλητη, ή διάλεξη δεν θά γίνει... Ή, άν θέλετε, οργανώστε την σέ μιά άλλη αίθουσα ή άλλη μέρα.

— «Ξέρετε πολύ καλά ότι δέν μπορούμε νά τά ταχτοποιήσουμε όλα σέ δυό μέρες. Καί μετά δέν υπάρχει άλλη αίθουσα τόσο μεγάλη. Άλλωστε όλες οί αίθουσες είναι πιασμένες γιά τίς γιορτές. Είναι πολύ άπλό, ή προσπάθεια πήγε χαμένη».

— «Λυπάμαι. Μπορείτε όμως νά τή μεταφέρετε σέ μιά κατοπινή ήμερομηνία. Τελικά, δέν χάνετε τίποτα. Όλα ταχτοποιοῦνται».

— «Μά δέν θάνατ: τό ίδιο! Οί μεταβολές είναι μεγάλη ζημιά. Ύστερα, οί άφίσες κοστίζουν άκριβά. Κι' έπειτα πρέπει νά φύγω άπ' τό Κούρσκ αυτές τίς μέρες. Άλλά πέστε μου: πώς σκεφτόσαστε νά διορθώσετε τά πράγματα τό βράδυ της διάλεξης; Είμαι της γνώμης ότι θά έκτεθεῖτε στήν άντίθεση τοῦ κοινοῦ πού θάρχεται πολυάριθμο γιά τή διάλεξη. Οί άφίσες είναι δυό βδομάδες κολλημμένες. Οί έργάτες στήν πόλη καί τά περίχωρα περιμένουν μ' άνυπομονησία. Είναι πολύ άργά νά τυπώσουμε καί νά ταχοκολλήσουμε μιά άνάκληση. Πολύ δύσκολα θά έπιβάλετε στόν κόσμο ένα χορευτικό βραδυνό τήν ώρα πού θάρχεται ν' άκούσει μιά διάλεξη».

— «Αυτό είναι δική μας υπόθεση. Μήν άσχολεῖστε. Θά τά βγάλουμε πέρα μόνοι μας».

— «Στήν ουσία ή διάλεξη άπαγορεύτηκε άπ' τήν Έπιτροπή κι' αυτό παρά τήν άδεια τοῦ Σοβιέτ».

— «Ά! όχι, όχι σύντροφε. Έμεῖς δέν άπαγορεύουμε τίποτε. Κανονίστε μιάν ήμερομηνία μετά τίς γιορτές. Έμεῖς θά ειδοποιήσουμε τό κοινό πού θάρθει γιά τή διάλεξη, αυτό είναι όλο».

Έδῶ, χωριστήκαμε. Άσχολήθηκα γιά τό θέμα μέ τά μέλη της όμάδας κι' άποφασίσαμε νά μεταφέρουμε τή διάλεξη γιά τίς 5 Γενάρη 1919. Ειδοποιήσαμε τήν Έπιτροπή τῶν μπολσεβίκων καί τόν υπεύθυνο της αίθουσας. Αυτή ή άλλαγή μέ υποχρέωσε νά καθυστερήσω τήν άναχώρησή μου γιά τήν Ουκρανία.

Παραγγείλαμε καινούργιες άφίσες. Έπί πλέον, άποφασίσαμε κατ' άρχάς ν' άφήσουμε στούς μπολσεβίκους τήν φροντίδα νά τά ξεμπλέξουν μέ τόν κόσμο καί μετά γιά κάθε ένδεχόμενο, έγώ θάμενα έκεῖνο τό βράδυ στό ξενοδοχεῖο μου. Γιατί υποθέ-

ταμε πώς ὁ κόσμος θ' ἀπαιτοῦσε, παρ' ὅλα αὐτά, τὴ διάλεξη καὶ πώς, τελικά, οἱ μπολσεβίκοι θάταν ἀναγκασμένοι νὰ ὑποχωρήσουν. Ἔπρεπε λοιπὸν ὁ γραμματέας τῆς ὁμάδας νὰ μπορέσει νὰ μὲ καλέσει σ' αὐτὴ τὴ περίπτωση.

Προσωπικὰ περίμενα ἕνα μεγάλο σκάνδαλο κι' ἴσως ἀκόμα μιὰ πολὺ σοβαρὴ σύγκρουση.

Ἡ διάλεξη εἶχε κανονιστεῖ γιὰ τὶς ὀχτὼ τὸ βράδυ.

Γύρω στὶς ὀχτώμιση, μὲ καλέσανε στὸ τηλέφωνο. Ἀναγνώρισα τὴν ταραγμένη φωνὴ τοῦ γραμματέα: «Σύντροφε, ἡ αἴθουσα εἶναι πολιορκημένη ἀπ' ἕνα πλῆθος ποὺ δὲν θέλει ν' ἀκούσει τίποτα κι' ἀπαιτεῖ τὴ διάλεξη. Οἱ μπολσεβίκοι δὲν μποροῦν νὰ τὰ βγάλουν πέρα. Πιθανῶς νὰ ὑποχωρήσουν κι' ἡ διάλεξη νὰ γίνει. Πάρτε ἕνα αὐτοκίνητο κι' ἐλᾶτε γρήγορα».

Πηδάω σ' ἕνα αὐτοκίνητο καὶ φεύγω. Ἀπὸ μακρυὰ ἀκούω μιὰ ἀπίθανη βουή. Φτάνοντας ἐπὶ τόπου βλέπω ἕνα τεράστιο πλῆθος νὰ στέκει μπροστὰ στὴν αἴθουσα καὶ νὰ κραυγάζει: «Στὸ διάολο ὁ χορός! Ἀρκετὰ μὲ τοὺς χορούς! Τοὺς ἔχουμε μπουχτίσει!.. Θέλουμε τὴ διάλεξη! Ἤρθαμε γιὰ τὴ διάλεξη!.. Διάλεξη! Διάλεξη! Διά-λε-ξη!».

Ὁ γραμματέας ποὺ μὲ περίμενε ἦρθε νὰ μὲ πάρει. Μὲ δυσκολία ἀνοίξαμε ἕνα διάδρομο. Μέχρι μέσα πήχτρα ὁ κόσμος. Ἡ αἴθουσα εἶναι στὸν πρῶτο. Φτάνουμε στὸ τέλος τῆς σκάλας καὶ βρίσκω τὸ «σύντροφο» Ρύνιτς ἕτοιμο νὰ πεῖ τὶς χοντράδες του στὸν κόσμο ποὺ συνεχίζει νὰ φωνάζει: «Διάλεξη! Διάλεξη!».

«Κάνατε καλὰ ποὺ ἤρθατε... Βλέπετε τί ἔχω πάθει, μοῦπε ὀργισμένος. Εἶναι δική σας δουλειὰ αὐτό!».

Ἀγαναχτισμένος τοῦ λέω:

— «Σᾶς προειδοποίησα. Ἐσεῖς εἴσαστε ὑπεύθυνος γιὰ ὅλα, κι' ἔχετε τὴν ὑποχρέωση νὰ τὰ ταχτοποιήσετε. Ἄντε λοιπόν! Ξεμπλέχτε τα τώρα ὅπως νομίζετε. Τὸ καλύτερο καὶ τὸ πιὸ ἁπλὸ θάταν νὰ ἐπιτρέψετε τὴ διάλεξη.

— «Ὄχι, ὄχι καὶ πάλι ὄχι! οὐρλιάζει μανιασμένος. Ἡ διάλεξή σας δὲν θὰ γίνει, σᾶς τὸ ἐγγυῶμαι».

Σήκωσα τοὺς ὤμους:

Ἀπότομα μοῦ λέει:

— «Ὁρίστε σύντροφε. Δὲν θέλουν νὰ μ' ἀκούσουνε. Καὶ δὲ θέλω νὰ ἀνατρέξω σὲ αὐστηρὰ μέτρα. Μπορεῖτε νὰ ταχτοποιήσετε τὰ πράματα. Θὰ σᾶς ἀκούσουν. Ἐξηγεῖστε τους τὴν κα-

τάσταση καὶ πεῖστε τους νὰ φύγουν ἥσυχα. Κάντε τους νὰ λογικευτοῦν. Πέστε τους πὼς ἡ διάλεξή σας ἀναβλήθηκε. Ἔχετε τὸ χρέος νὰ κάνετε αὐτὸ ποὺ σᾶς ζητάω».

Καταλαβαίνω πὼς ἂν ἡ διάλεξη δὲν γίνει ἀμέσως, δὲν θὰ γίνει ποτέ. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἀπαγορευτεῖ ὁριστικὰ κι' ὅτι ἐγὼ ἴσως θὰ συλληφθῶ.

Ἀρνοῦμαι κατηγορηματικὰ νὰ μιλήσω στὸν κόσμο. Μὲ μιὰ χειρονομία καθαρῆς ἄρνησης τοῦ φωνάζω:

— «Ὄχι, δὲν θὰ μιλήσω. Τὰ θέλατε καὶ τὰ πάθατε. Τώρα ξεμπλέχτε τα!».

Ὁ κόσμος, βλέποντας τὴ φιλονικία μας οὐρλιάζει. Ὁ Ρύντιτς προσπαθεῖ κάτι νὰ φωνάξει. Μάταιος κόπος! Ἡ φωνή του καλύπτεται ἀπὸ μιὰ πραγματικὴ θύελλα. Ὁ κόσμος ναιώθει δυνατός. Διασκεδάζει, εὐχαριστιέται, στριμώχνεται, γεμίζει ὅλο καὶ περισσότερο τὴ σκάλα, τὸ διάδρομο, φτάνει μέχρι τὴν εἴσοδο τῆς αἴθουσας, ποὔχει κλειστὲς τὶς πόρτες.

Ὁ Ρύντιτς κάνει κάτι ἀπελπισμένες χειρονομίες κι' ἀπευθύνεται ξανὰ σὲ μένα:

— «Μιλῆστε τους, μιλῆστε τους λαπόν! μοῦ λέει, ἡ ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία θὰ τελειώσει ἄσχημα!».

Μούρχεται μιὰ ἰδέα. Ζητῶ ἀπὸ τοὺς ἐργαζόμενους νὰ ἡσυχάσουν. Τότε ψύχραιμα τονίζοντας τὶς λέξεις λέω:

— «Σύντροφοι! Ἡ εὐθύνη γι' αὐτὴ τὴν ἄσχημη ἀνακατωσούρα βαρύνει τὴν Ἐπιτροπὴ τῶν μπολσεβίκων τῆς πόλης. Ἐμεῖς νοικιάσαμε πρῶτοι τὴν αἴθουσα, πρὶν δυὸ βδομάδες. Δυὸ μέρες πρὶν τὴ διάλεξη, ἡ Ἐπιτροπή, χωρὶς κὰν νὰ τὸ συζητήσει μαζί μας, ἔκλεισε τὴν αἴθουσα γιὰ ἕνα χορευτικὸ βραδυνό. (Τὸ πλῆθος φωνάζει δυνατά: «Κάτω ἡ χορευτικὴ βραδυά! Τὴ διάλεξη!»). Ὑποχρεωθήκαμε νὰ ἀναβάλουμε τὴ διάλεξη γιὰ μιὰ κατοπινὴ ἡμερομηνία. Εἶμαι ὁ ὁμιλητὴς κι' εἶμαι ἕτοιμος νὰ κάνω ἀμέσως τὴ διάλεξη. Οἱ μπολσεβίκοι τὴν ἀπαγορεύουν ρητὰ γι' ἀπόψε. Ὅμως ἐ σ ε ῖ ς εἴσαστε οἱ κάτοικοι τῆς πόλης· τὸ κοινὸ εἴσαστε ἐ σ ε ῖ ς . Ἄρα ἐ σ ε ῖ ς πρέπει ν' ἀποφασίσετε. Εἶμαι ἐντελῶς στὴ διάθεσή σας. Διαλέγτε σύντροφοι: ἢ ἀναβάλλουμε τὴ διάλεξη καὶ τότε φεύγετε ἥσυχα καὶ ξαναογόσαστε ὅλοι τὴν καινούργια ἡμερομηνία, στὶς 5 Γενάρη· ἤ, ἂν θέλετε τὴ διάλεξη τώρα ἀμέσως, ἂν τόχετε πραγματικὰ ἀποφασίσει, τότε μ ὴ ν π ε ρ ι μ έ ν ε τ ε , καταλάβετε τὴν αἴθουσα».

Πρὶν καλὰ-καλὰ ἀκουστοῦν οἱ τελευταῖες λέξεις ὁ κόσμος ἐνθουσιασμένος, χειροκροτεῖ μανιασμένα καὶ κραυγάζει: «Διάλεξη τώρα! Διάλεξη! Διάλεξη!», καὶ μ' ὁρμὴ ξεχύνεται πρὸς τὴν αἴθουσα. Ὁ Ρύνατς παραμερίζεται. Ἀνοίγουν τὴν πόρτα. (Ἀλλοιώτικα θὰ τὴν σπάζανε). Ἀνάβουν τὰ φῶτα.

Σ' ἕνα λεπτὸ ἡ αἴθουσα ἔχει γεμίσει. Ὁ κόσμος, ἄλλοι ὄρθιοι, ἄλλοι καθισμένοι, ἡσυχάζει. Δὲν ἔχω παρὰ ν' ἀρχίσω. Ἀλλὰ ὁ Ρύνατς πηδάει στὸ βῆμα καὶ ἀπευθύνεται στὸ κοινό:

— «Πολίτες, σύντροφοι! Κάνετε ὑπομονὴ ἀκόμα μερικὰ λεπτά. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν μπολσεβίκων θ' ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ θέμα καὶ θὰ πάρει μιὰ ὁριστικὴ ἀπόφαση. Θὰ σᾶς ἀνακοινωθεῖ ἀμέσως. Πιθανῶς, τὸ χορευτικὸ βραδυνὸ ματαιώνεται...».

— «Ναί!», φωνάζει τὸ πλῆθος, μὲ ἱκανοποίηση γιὰ τὴν προφανὴ νίκη του: «Διάλεξη! Ζήτω ἡ διάλεξη!».

Χειροκροτᾶνε ξανὰ καὶ χαίρονται. Οἱ μπολσεβίκοι πηγαίνουν σὲ μιὰ γειτονικὴ κάμαρα γιὰ νὰ συζητήσουν. Κλείνουν οἱ πόρτες τῆς αἴθουσας. Περιμένουμε ὑπομονετικὰ τὴν ἀπόφαση. Ὑποθέτουμε πὼς αὐτὴ ἡ μικρὴ κωμωδία, παίζεται ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους γιὰ νὰ σώσουνε τὰ προσχήματα.

Περνάει ἕνα τέταρτο.

Ξαφνικὰ ἀνοίγει ἀπότομα ἡ πόρτα κι' ἕνα ἰσχυρὸ ἀπόσπασμα στρατιωτῶν τῆς Τσέκα (εἰδικὲς μονάδες, ἕνα εἶδος χωροφυλακῆς ἢ κινητῆς φρουρᾶς, ἐκπαιδευμένες καὶ τυφλὰ ὑπάκουες στὸ καθεστὼς) μὲ τὰ ὅπλα στὸ χέρι κάνει τὴν ἐμφάνισή του. Τὸ κοινό, κατάπληκτο, μένει παγωμένο στὶς θέσεις του. Ἥρεμα, σὲ μιὰ ἐντυπωσιακὴ σιωπή, οἱ στρατιῶτες καταλαμβάνουν τὴν αἴθουσα, πιάνοντας ἕνα γύρο τὴν αἴθουσα. Μιὰ ὁμάδα στέκεται κοντὰ στὴν πόρτα, μὲ τὰ ὅπλα στραμμένα στὸν κόσμο.

(Μάθαμε ἀργότερα πὼς ἡ Ἐπιτροπὴ μπολσεβίκων, ἀπευθύνθηκε στὴν ἀρχή, στὸ στρατῶνα τῆς πόλης, ζητώντας σ' ἕνα κανονικὸ σύνταγμα νὰ ἐπέμβει. Οἱ στρατιῶτες ζητήσανε ἐξηγήσεις — ἐκείνη τὴν ἐποχὴ κάτι τέτοιο ἦταν ἀκόμα δυνατὸ — δηλώσανε ὅτι κι' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θὰ θέλανε ν' ἀκούσουνε τὴ διάλεξη καὶ ἀρνηθήκανε. Τότε ἡ Ἐπιτροπὴ κάλεσε ἕνα ἀπόσπασμα τῆς Τσέκα, ἕτοιμο γιὰ παντὸς εἴδους ἐξυπηρέτηση).

Ἀμέσως τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ξαναφάνηκαν στὴν πα-

γωμένη αἴθουσα: Ὁ Ρύντιτς ξανανεβαίνει στὸ βῆμα καὶ λέει στὸ κοινὸ μ' ἕνα τόνο θριαμβευτικό:

— «Νὰ λοιπόν. Ἡ ἀπόφαση τῆς Ἐπιτροπῆς πάρθηκε. Ὁ χορὸς δὲν θὰ γίνει. Ἡ δ ι ά λ ε ξ η ἐ π ί σ η ς. Ἄλλωστε εἶναι πιὰ ἀργὰ καὶ γιὰ τὸ ἕνα καὶ γιὰ τὸ ἄλλο. Καλῶ τὸ κοινὸ ν' ἀδειάσει τὴν αἴθουσα καὶ τὸ κτίριο μὲ ἀπόλυτη τάξη καὶ ἡσυχία. Διαφορετικὰ οἱ ἄντρες τῆς Τσέκα θὰ ἐπέμβουν».

Ἀγαναχτισμένοι, μὰ ἀδύναμοι, οἱ ἄνθρωποι ἀρχίζουν νὰ σηκώνονται καὶ νὰ φεύγουν. «Ἔστω, μουρμούρισαν μερικοί: χάλασε καὶ τὸ βραδυνό τους... Δὲν εἶναι κι' ἄσχημα!».

Κάτω μιὰ ἄλλη ἔκπληξη τοὺς περιμένει: στὴν ἔξοδο, δυὸ ἄντρες τῆς Τσέκα, ψάχνουν τὸν καθένα καὶ ἐλέγχουν τὶς ταυτότητες.

Πολλοὶ συλλαμβάνονται. Τὴν ἄλλη μέρα θ' ἀφήσουνε μερικοὺς μὰ ὁρισμένοι θὰ μείνουνε στὴ φυλακή.

Ἐπιστρέφω στὸ ξενοδοχεῖο.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ, χτυπάει τὸ τηλέφωνο. Ἀκούω τὸν Ρύντιτς.

— «Σύντροφε Βολίν, ἐλᾶτε νὰ μὲ δεῖτε στὴν Ἐπιτροπή. Ἔχω νὰ σᾶς μιλήσω σχετικὰ μὲ τὴ διάλεξή σας».

Ἀπαντάω:

— «Ἡ ἡμερομηνία ἔχει καθοριστεῖ γιὰ τὶς 5 τοῦ Γενάρη. Παραγγείλαμε τὶς ἀφίσες. Βλέπετε κανένα ἐμπόδιο;»

— «Ὄχι, μὰ παρ' ὅλα αὐτὰ ἐλᾶτε, ἔχω νὰ σᾶς μιλήσω».

Μόλις μπῆκα, μὲ ὑποδέχτηκε ἕνας μπολσεβίκος ποὺ μοῦ λέει γελώντας εὐχαριστημένα:

— «Νὰ λοιπόν, σύντροφε. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποφάσισε ὅτι ἡ διάλεξή σας δ ὲ ν θ ὰ γ ί ν ε ι. Ἐσεῖς εἴσαστε ὑπεύθυνος γι' αὐτὴ τὴν ἀπόφαση, γιατὶ ἡ συμπεριφορά σας, χτές, ἦταν ἐχθρικὴ καὶ αὐθάδης. Ἐπὶ πλέον, ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποφάσισε ὅτι δὲν μπορεῖτε πιὰ νὰ μείνετε στὸ Κούρσκ. Γιὰ τὴν ὥρα θὰ μείνετε ἐδῶ στὰ γραφεῖα μας».

— «Ἄ! δηλαδὴ μὲ συλλαμβάνετε;».

— «Μὰ τί λέτε σύντροφε. Δὲν σᾶς συλλαμβάνουμε. Μόνο σᾶς π ε ρ ι ο ρ ί ζ ο υ μ ε ἐ δ ῶ γιὰ μερικὲς ὧρες, μέχρι τὴν ἀναχώρηση τοῦ τραίνου γιὰ τὴ Μόσχα».

— «Γιὰ τὴ Μόσχα; φώναξα. Μὰ δὲν ἔχω νὰ κάνω τίποτα στὴ Μόσχα! Ἀφῆστε ποὺ ἔχω εἰσιτήριο γιὰ τὸ Χάρκοβο (Οὐ-

κρανία) δπου πρέπει νὰ βρίσκομαι μετὰ τὸ Συνέδριο. Ἐκεῖ ἔχω φίλους καὶ δουλειές».

Μετὰ μιὰ σύντομη συνομιλία μὲ τοὺς συντρόφους του, μοῦ λέει:

— «Ἐντάξει. Μπορεῖτε νὰ πᾶτε στὸ Χάρκοβο. Ὅμως τὸ τραῖνο φεύγει στὴ μία τὸ πρωΐ. Πρέπει λοιπὸν νὰ μείνετε ἐδῶ ὅλη τὴ μέρα».

— «Θὰ μποροῦσα νὰ πάω μέχρι τὸ ξενοδοχεῖο νὰ πάρω τὰ πράματά μου καὶ τὴ βαλίτσα μου;».

— «Ὄχι σύντροφε. Δὲν μποροῦμε νὰ σᾶς τὸ ἐπιτρέψουμε».

— «Σᾶς ὑπόσχομαι νὰ πάω κατ' εὐθεῖαν στὸ ξενοδοχεῖο καὶ νὰ πάρω τὰ πράγματά μου. Ἄλλωστε μπορεῖτε νὰ μὲ συνοδεύσετε».

— «Ἀκριβῶς, σύντροφε, λυπούμαστε μὰ δὲν εἶναι δυνατό. Μπορεῖ νὰ σᾶς δοῦνε. Τὸ πράγμα μπορεῖ νὰ διαδοθεῖ, καὶ δὲν θέλουμε. Ἡ διαταγὴ εἶναι ρητή. Πέστε τί θέλετε σ' ἕναν ἀπ' τοὺς συντρόφους μας: Θὰ πάει νὰ φέρει τὴ βαλίτσα σας ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο».

Ἕνας ἔνοπλος «φρουρὸς» τῆς Τσέκα, εἶχε κιόλας σταθεῖ μπροστὰ στὴν πόρτα. Δὲν μποροῦσε νὰ γίνει τίποτα.

Ἕνας «σύντροφος» μοὔφερε τὴ βαλίτσα μου. Γύρω στὰ μεσάνυχτα, ἕνας ἄλλος μ' ἔφερε στὸ σταθμὸ καὶ περίμενε μέχρι νὰ φύγω.

Προσθέτω, ὅτι τὸ ταξείδι ἔγινε μέσα σὲ πολὺ δυσχερεῖς συνθῆκες καὶ στὸ δρόμο ἀρρώστησα. Ἀπόφυγα μιὰ πνευμονικὴ συμφόρηση μόνο χάρη σ' ἕνα συνεπιβάτη ποὺ μὲ φιλοξένησε σὲ κάτι φίλους του, στὸ Σούμυ (μιὰ μικρὴ πόλη τῆς Οὐκρανίας). Ἐκεῖ ἕνας καλὸς γιατρὸς μὲ φρόντισε καὶ μετὰ μερικὲς μέρες βρισκόμουνα στὸ Χάρκοβο.

Προσθέτω ὅτι μόλις ἔφτασα, ἔγραψα γιὰ τὴν ἑβδομαδιαία τοπικὴ ἐφημερίδα μας («Ναμπάτε»), ποὺ ἀπαγορεύτηκε λίγο ἀργότερα ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους ἐξ αἰτίας τῆς αὐξανόμενης ἐπιτυχίας της, ἕνα ἄρθρο μὲ τίτλο: «Ἱστορία μιᾶς διάλεξης ὑπὸ τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου». Ἐκεῖ διηγήθηκα μὲ κάθε λεπτομέρεια ὅλη αὐτὴ τὴ νόστιμη περιπέτεια.

Μετὰ ἀπ' ὅλα ὅσα ἔχουμε πεῖ γιὰ τὴ φύση τοῦ κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ γιὰ τὴν μοιραία ἐξέλιξή του, ὁ ἀναγνώστης θὰ καταλάβει εὔκολα τὶς αἰτίες ποὺ ὁδήγησαν αὐτὸ τὸ «σοσιαλισμὸ» σὲ μιὰ θανάσιμη σύγκρουση μὲ τὴν ἰδέα τοῦ ἀναρχισμοῦ.

Ἕνας γνώστης τῶν πραγμάτων δὲν βλέπει τίποτα πρωτότυπο κι' ἐκπληκτικὸ στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ σοσιαλιστικὴ Ἐξουσία διώκει τὸν ἀναρχισμὸ καὶ τοὺς ἀναρχικούς. Τὸ γεγονὸς εἶχε προβλεφτεῖ ἀπ' τοὺς ἀναρχικοὺς (μεταξὺ ἄλλων, τόχε προβλέψει ἤδη ὁ Μπακούνιν) πολὺ πρὶν τὴν ἐπανάσταση, στὴν περίπτωση ποὺ θ' ἀκολουθοῦσε τὸ δρόμο τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ κρατισμοῦ.

Ἡ καταστολὴ τῆς ἀναρχικῆς ἰδέας, ἡ δίωξη τῶν ὀπαδῶν της, ἡ κατάπνιξη τῶν ἀνεξάρτητων μαζικῶν κινημάτων: αὐτὲς εἶναι οἱ μοιραῖες συνέπειες τῆς ἀντίθεσης μεταξὺ τῆς ἀληθινῆς Ἐπανάστασης ποὺ παίρνει τὴ δική της ἀνάπτυξη καὶ τῆς κρατιστικῆς πρακτικῆς πού, πρὸς στιγμὴ ὑπερισχύουσα δὲν δέχεται αὐτὴ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τῆς ἀντιτίθεται.

Ἡ νέα κυβέρνηση (ἂν ἡ ἐπανάσταση ἔχει τὴν ἀτυχία νὰ τὴ σχηματίσει), ὅπως κι' ἂν ὀνομάζεται — «ἐπαναστατική». «δημοκρατική», «σοσιαλιστική», «προλεταριακή», «ἐργατικὴ καὶ ἀγροτική», «Λενινιστική», «Τροτσκυστική», ἢ καὶ ἀλλοιῶς — ἀντιτίθεται ἀναπόδραστα στὶς ζωντανὲς δυνάμεις τῆς ἐπανάστασης. Αὐτὸς ὁ ἀνταγωνισμὸς παρασύρει, ἐξ ἴσου μοιραῖα, τὴν ἐξουσία σ' ἕναν ὅλο καὶ πιὸ ἀδιάλλακτο ἀγώνα — ποὺ θὰ πρέπει νὰ τὸν δικαιολογεῖ μὲ τὴν μεγαλύτερη ὑποκρισία — κατὰ τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων καί, κατὰ συνέπεια, κατὰ τῶν ἀναρχικῶν ποὺ εἶναι οἱ ἐκφραστές, οἱ προπομποὶ καὶ οἱ ὑπερασπιστὲς τῶν δυνάμεων τῆς ἀληθινῆς Ἐπανάστασης καὶ τῶν προσδοκιῶν της.

Ὁ θρίαμβος τῆς ἐξουσίας σ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα σημαίνει, ἀναπόφευκτα, τὴν ἧττα τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης καὶ ἄρα, ὁπωσδήποτε, «αὐτόματα», τὴ συντριβὴ τῶν ἀναρχικῶν.

Ὅσο ἡ ἐπανάσταση καὶ οἱ ἀναρχικοὶ ἀντιστέκονται, ἡ σοσιαλιστικὴ ἐξουσία γίνεται βίαιη καὶ αὐθάδης. Τρομοκρατία χωρὶς ὅρια καὶ τερατώδης ἀπάτη: αὐτὰ εἶναι τὰ τελευταῖα

ἐπιχειρήματά της, ἡ ἀποθέωση τῆς ἀπελπισμένης της ἄμυνας.

Ἔτσι, αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ εἶναι ἐπαναστατικὸ καταλήγει νὰ σαρώνεται χωρὶς οἶκτο ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἀπατηλὰ αὐτοαποκαλεῖται «ἐπαναστατικό», σὰν ἀντιθέμενο στὰ «ὕψιστα συμφέροντα τῆς ἐπανάστασης» (τί σκληρὴ εἰρωνεία!), σὰν «ἐγκληματικό», σὰν «προδοτικό»!

Νὰ τί ἔπρεπε νὰ προβλεφτεῖ — καὶ μερικοὶ ἔκαναν τὴν πρόβλεψη — γιὰ τὴν περίπτωση ποὺ θὰ θριάμβευε ὁ κρατισμός.

Νὰ τί ἐπιβεβαιώθηκε πλήρως καὶ ὁριστικὰ ἀπ' τὴν ἐμπειρία τῆς ρώσσικης ἐπανάστασης.

Καὶ νὰ τί θὰ πρέπει ἑκατομμύρια ἀνθρώπων νὰ κατανοήσουν ἂν θέλουν νὰ ἀποφύγουν στὴν προσεχὴ Ἐπανάσταση τὴν ἀποτυχία, τὸν ἐφιάλτη καὶ τὴν πανωλεθρία τῆς ρωσσικῆς Ἐπανάστασης.

Σήμερα — κι' ἀπὸ καιρὸ τώρα — δὲν ὑπάρχει πιὰ στὴ Ρωσσία ἴχνος ἀναρχικοῦ τύπου, προπαγάνδας, ἢ κινήματος. Ὁ ἀναρχισμὸς εἶναι ἐκτὸς νόμου. Οἱ ἀναρχικοὶ ἔχουν ἐξοντωθεῖ μ έ χ ρ ι τ ὸ ν τ ε λ ε υ τ α ῖ ο, μ' ὅλα τὰ δυνατὰ ἢ ἀπίθανα μέσα καὶ ἐνέργειες.

Μερικοὶ βρίσκονται ἀκόμα, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, στὶς ἐξορίες καὶ τὶς φυλακές. Ὁ θάνατος τοὺς ἔκανε τέτοια φθορὰ ποὺ ἐλάχιστα βρίσκονται ἀκόμα στὴ ζωή.

Οἱ ἐλάχιστοι ἀναρχικοὶ ποὺ ξεφύγανε τὴ σφαγὴ — διωγμένοι ἀπ' τὴ χώρα τους ἢ σκαστοὶ — βρίσκονται σὲ διάφορες χῶρες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

Κι' ἂν ὑπάρχουν στὴ Ρωσσία συνειδητοὶ ὀπαδοὶ τοῦ ἀναρχισμοῦ, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ φυλᾶνε τὶς ἰδέες τους γιὰ τοὺς ἑαυτούς τους.

Ἐδῶ καὶ χρόνια, ὅπως καὶ τὸν καιρὸ τῶν τσάρων, δὲν τίθεται πιὰ θέμα οὔτε γιὰ ἀναρχικοὺς οὔτε γιὰ ἀναρχισμὸ στὴ Ρωσσία.

Ἡ «Ἐπιτροπὴ Βοήθειας γιὰ τοὺς φυλακισμένους καὶ ἐξόριστους ἀναρχικοὺς στὴ Ρωσσία», ἐπιτροπὴ ποὺ λειτουργοῦσε χρόνια στὴ Γερμανία, τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἀμερική, ποὺ ἐξέδιδε ἕνα Δελτίο πληροφοριῶν γιὰ τὴν καταστολή, ποὺ μάζευε χρήματα καὶ τἄστελνε στὰ θύματά της, ἔπαψε κι' αὐτὴ τὴ δραστηριότητά της μιὰ καὶ οἱ ἐπαφὲς μὲ τὰ λιγοστὰ θύματα ποὺ βρίσκονται ἀκόμα στὴ ζωὴ ἔχουν γίνει ἀδύνατες.

Ἡ «ἐποποιία» τῆς ἐξόντωσης τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος στὴ Ρωσσία, τὴν ἐπαύριο τῆς «κομμουνιστικῆς» Ἐπανάστασης, τέλειωσε. Αὐτὴ τὴν ὥρα ἀνήκει πιὰ στὴν «ἱστορία».

Τὸ πιὸ τρομερὸ εἶναι ὅτι στὸ τέρμα αὐτῆς τῆς μοναδικῆς καταστολῆς, πλάϊ στοὺς ἀληθινοὺς ἀναρχικούς, ἑκατοντάδες χιλιάδες ἁπλοὶ ἐργαζόμενοι — ἐργάτες, ἀγρότες καὶ διανοούμενοι — ποὺ ἀντισταθήκανε στὴν ἀπάτη, ἐξοντώθηκαν. Καὶ ὅτι ἡ ἴ δ ι α ἡ ἰ δ έ α τ ῆ ς ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς ἢ καλύτερα κ ά θ ε ἐ λ ε ύ θ ε ρ η σ κ έ ψ η κ α ὶ δ ρ ά σ η ἀνήκουν ἐπίσης «στὴν ἱστορία» στὴ χώρα ὅπου «γεννήθηκε ὁ σοσιαλισμός»!..

VIII. — Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΞΑΠΑΤΗΣΗΣ

Πῶς γίνεται αὐτὴ ἡ συνταρακτικὴ «ἱστορία» νὰ μὴν ἔχει γίνει γνωστὴ στὸ ἐξωτερικό;

Ὁ ἀναγνώστης θὰ τὸ καταλάβει.

Ἀπ' ἀρχῆς, καὶ γιὰ χρόνια, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων ἔκανε ὅ,τι ἦταν δυνατὸ γιὰ νὰ κρύψει τὶς βρωμιές της ἀπ' τοὺς ἐργαζόμενους καὶ τοὺς ἐπαναστάτες τῶν ἄλλων χωρῶν, ἐξαπατώντας τους μεθοδικὰ καὶ ἀναίσχυντα μὲ τὰ μέσα τῆς σιωπῆς, τοῦ ψεύδους καὶ τῆς συκοφαντίας.

Ὁ βασικὸς τρόπος λειτουργίας της ἦταν αὐτὸς ποὺ χρησιμοποιήσαν ὅλα οἱ ἀπατεῶνες ὅλων τῶν ἐποχῶν: ἀφοῦ εἶχε καταπνίξει τὴν ἰδέα καὶ τὸ κίνημα, ἐξαφάνισε καὶ τὴν ἱστορία του. Ποτὲ ὁ «σοβιετικὸς τύπος» δὲν μιλάει γιὰ τοὺς ἀγῶνες τοῦ μπολσεβικισμοῦ κατὰ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ, οὔτε γιὰ τὰ μέσα στὰ ὁποῖα κατέφυγε γιὰ νὰ πετύχει τὸ σκοπό του: Πουθενὰ ὁ ἀναγνώστης δὲν θὰ βρεῖ στὰ «σοβιετικὰ» ἔργα ἀναφορὲς σὲ τέτοια γεγονότα. Κι' ἂν καμιὰ φορὰ ἡ μπολσεβίκικη φιλολογία εἶναι ἀναγκασμένη νὰ μιλήσει, περιορίζεται ν' ἀναφέρει, σὲ μερικὲς γραμμές, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ καταστολὴ κινημάτων τῆς ἀντεπανάστασης ἢ γιὰ ἐνέργειες ληστῶν. Π ο ι ὸ ς λ ο ι π ὸ ν θ ὰ ἐ ξ α κ ρ ί β ω ν ε τ ὴ ν π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η τ α ;

Μιὰ ἄλλη μέθοδος ποὺ βοήθησε πολὺ τὴν κυβέρνηση ἦταν τὸ ἀποτελεσματικὸ κλείσιμο τῶν συνόρων. Τὰ γεγονότα τῆς ρώσσικης ἐπανάστασης ἐξελίχτηκαν — καὶ ἐξελλίσονται ἀκό-

μα — κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Ἦταν πάντα δύσκολο, ἂν ὄχι ἀδύνατο, νὰ ξέρει κανεὶς ἀκριβῶς αὐτὸ πού πραγματικὰ γινόταν. Ὁ τύπος τῆς χώρας, ἀποκλειστικὰ κυβερνητικός, σώπαινε γιὰ κάθε τὶ ποὖχε σχέση μὲ τὴν καταστολή.

Ἂν καμμιὰ φορά, στοὺς προοδευτικοὺς κύκλους τῆς Εὐρώπης, ἐτίθετο τὸ θέμα τῶν διώξεων τῶν ἀναρχικῶν στὴ Ρωσσία, ὅταν μερικὰ ψίχουλα ἀλήθειας κατόρθωναν νὰ γίνουν γνωστὰ παρ' ὅλα τὰ μέτρα, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων δήλωνε κάθε φορά, μὲ τὸ στόμα τῶν ἀντιπροσώπων της καὶ μὲ σπάνιο θράσος: «Δὲν εἶναι ἀλήθεια! Οἱ ἀναρχικοὶ — οἱ ἀληθινοὶ ἀναρχικοὶ — ἔχουν στὴ Ρωσσία πλήρη ἐλευθερία νὰ προπαγανδίσουν καὶ νὰ ἐκφράσουν τὶς ἰδέες τους. Ἔχουνε ἀκόμα τὶς λέσχες καὶ τὸν τύπο τους». Κι' ἔτσι ὅσον, τελικά, δὲν ὑπῆρχε καὶ τόσο τρομερὴ ἔγνοια γιὰ τοὺς ἀναρχικοὺς καὶ τὶς ἰδέες τους, αὐτὴ ἡ ἀπάντηση ἦταν ἀρκετή. Χρειαζόντουσαν ἔρευνες πάνω στὶς ἔρευνες γιὰ νὰ μπορέσει ν' ἀποδειχτεῖ τὸ ἀντίθετο. **Μὰ ποιὸς εἶχε τέτοια διάθεση;**

Κάτι ἀπόβλητα τοῦ ἀναρχισμοῦ, πατροναρισμένα ἀπ' τὴν κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων, τῆς δίνανε τὰ προσχήματα. Ἐν εἴδει μαρτυρίας, ἡ κυβέρνηση ἀνέφερε τὶς νόθες διαβεβαιώσεις αὐτῶν τῶν πρώην ἀναρχικῶν. Ἔχοντας ἀπαρνηθεῖ τὸ παρελθόν τους κι' ἐπιθυμώντας τὸν «ἐξαγνισμό» τους ἐπιβεβαιώνανε καὶ ἐπικυρώνανε ὅ,τι τοὺς ζητοῦσαν.

Στοὺς μπολσεβίκους ἄρεσε ἐπίσης ν' ἀναφέρονται στοὺς «ἐξημερωμένους» ἀναρχικούς, τοὺς λεγόμενους καὶ «σοβιετικούς». Αὐτοὶ κρίνανε φρόνιμο καὶ χρήσιμο νὰ προσαρμοστοῦν στὶς περιστάσεις καὶ στὸ μπολσεβικισμὸ «γιὰ νὰ μπορέσει νὰ γίνει κάτι» — προσεχτικά, κρυφά, πίσω ἀπ' τὴν πρόσοψη τῆς «νομιμότητας». Αὐτὴ ἡ «τακτικὴ χαμελαίοντα» δὲν μπόρεσε ν' ἀποδώσει μὲ τοὺς μπολσεβίκους, ποὺ εἶχαν πεῖρα ὅλων τῶν μεθόδων τοῦ ἀντικυβερνητικοῦ ἀγῶνα. Ἐπιτηρώντας αὐτοὺς τοὺς «χαμουφλαρισμένους» ἀναρχικούς, παρακολουθώντας τους χωρὶς ἀνάπαυλα, ἀπειλώντας τους καὶ «ἐξημερώνοντάς» τους κατάλληλα, οἱ ἀρχὲς καταλήξανε νὰ τοὺς στριμώξουνε γιὰ νὰ δικαιώσουνε κι' ἀκόμα νὰ δεχτοῦνε — «προσωρινά» — τὶς πράξεις τῶν μπολσεβίκων. Οἱ ἀνυπάκουοι φυλακίστηκαν ἢ ἐξορίστηκαν. Κι' ὅσο γι' αὐτοὺς ποὺ δήλωσαν ἀληθινὴ ὑποταγή, γίναν ὑπόδειγμα σὰν οἱ «ἀληθινοὶ ἀναρχικοὶ» ποὺ «κατανόησαν τὸ μπολσεβικισμὸ» καὶ τοὺς παραβάλλανε μ' ὅλους τοὺς ἄλλους, τοὺς «ψευτο-ἀναρχικούς».

Ἀκόμα, οἱ μπολσεβίκοι κάνανε λόγο γιὰ τοὺς ἀναρχικοὺς ἐκείνους ποὺ μένανε λίγο ἢ πολὺ ἄπραγα καὶ δὲν θίγανε τὰ «εὐαίσθητα» σημεῖα. Γιὰ νάχουνε αὐταπάτες τοὺς ἄφηναν νὰ διατηροῦν κάτι ἀσήμαντες ὀργανώσεις, στενὰ ἐπιτηρούμενες. Ἐξουσιοδότησαν μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς νὰ ἐπανεκδώσουν μερικὰ παλιὰ ἀθῶα ἔργα ἀναρχικῶν: ἱστορικὰ ἢ θεωρητικά. Καὶ χρησιμοποιοῦσαν αὐτοὺς τοὺς «ἀναρχικοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους» γιὰ νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ ὅτι δὲν ἔθιγαν τοὺς «ἀληθινοὺς ἀναρχικούς». Ἀργότερα ὅλες αὐτὲς οἱ «ὀργανώσεις» βέβαια «ἐξουδετερώθηκαν».

Τέλος, ἀνεχόντουσαν μερικοὺς «ἀναρχικούς», ἀχυροκέφαλους ἢ χοντροκέφαλους, ποὺ παραμόρφωναν τὸν ἀναρχισμὸ μέχρι ποὺ νὰ τὸν κάνουν καρικατούρα. Οἱ μπολσεβίκοι συγγραφεῖς δὲν παράλειπαν νὰ τοὺς ἀναφέρουν γιὰ νὰ γελοιοποιοῦν τὴν ἰδέα.

Ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων ἔφτιαξε ἔτσι τὴ βιτρίνα ποὺ τῆς ἐπέτρεπε νὰ κρύβει τὴν ἀλήθεια ἀπ' τὶς μάζες καὶ τοὺς ἀπληροφόρητους ἀπὸ ἐξωτερικό. Ἀργότερα, ἔχοντας διαπιστώσει τὴν ἀδιαφορία, τὴν ἀφέλεια ἢ τὴ δειλία τῶν «προοδευτικῶν» κύκλων τῶν ἄλλων χωρῶν, οἱ μπολσεβίκοι οὔτε κὰν ἔκρυβαν αὐτὴ τὴν ἀλήθεια, μιὰ καὶ οἱ «προοδευτικοὶ» ἄνθρωποι καὶ οἱ μάζες τὰ χάβανε ὅλα!

Αὐτὴ ἡ ἀπατηλὴ πρόσοψη ἐπέτρεψε στοὺς μπολσεβίκους νὰ ἀνατρέξουν μ' ἐπιτυχία σ' ἕνα ὅπλο ποὺ ἡ χρήση του εἶναι, ἀλλοίμονο, πάντα ἀποδοτική: τὴ συκοφαντία.

Ἀπ' τὴ μιὰ μπέρδευαν συνειδητὰ τοὺς ἀναρχικοὺς μὲ τοὺς «ἀντεπαναστάτες», τοὺς «ἐγκληματίες», τοὺς «ληστὲς» κλπ.

Ἔπειτα, βεβαίωναν ὅτι κατὰ τὴν ἐπανάσταση οἱ ἀναρχικοί, ἐφ' ὅσον δὲν ἤταν «ληστές», ἤξεραν μόνο νὰ πολυλογοῦν, νὰ κριτικάρουν, νὰ διαμαρτύρονται, νὰ βάζουν τρικλοποδιὲς στὴν Ἐπανάσταση, νὰ καταστρέφουν, νὰ προκαλοῦν τὴν ἀταξία καὶ νὰ ἐνδιαφέρονται μόνο γιὰ τὶς δικές τους ὑποθέσεις. Ἰσχυρίζονταν ὅτι κι' ὅταν ἀκόμα οἱ ἀναρχικοὶ θέλανε νὰ ὑπηρετήσουν τὴν Ἐπανάσταση, ἦταν ἀνίκανοι νὰ πραγματοποιήσουν κάτι συγκεκριμένο· ὅτι δὲν εἶχαν κανένα «θετικὸ πρόγραμμα», ὅτι ποτὲ δὲν πρότειναν κάτι πραγματικό, ὅτι ἤτανε ἀνεύθυνοι ὀνειροπόλοι, ὅτι κι' οἱ ἴδιοι δὲν ξέρανε τί θέλανε κι' ὅτι γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ ἐπέμβει, μιὰ καὶ τέτοια σταγεῖα

ήτανε ένας μεγάλος κίνδυνος γιά τήν πορεία μας δύσκολης ἐπανάστασης.

Ἀφοῦ κανείς δέν γνώριζε τήν ἀλήθεια καί δέν ἦταν σέ θέση νά ἐλέγξει τά γεγονότα, ἡ ἐπιχείρηση πέτυχε.

Αὐτή ἡ «τακτική» ἐξυπηρετεῖ, τέλεια καί μόνιμα, ἐδῶ καί χρόνια τήν κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων. Ἐξ ἄλλου, ἦταν μέρος ἑνός συστήματος ἐξαπάτησης στό ὁποῖο οἱ μπολσεβίκοι ἀποδείχτηκαν ἔφθαστα.

Ὅλες οἱ ἀποκαλύψεις, διαρκῶς περισσότερες καί πιό ἐξακριβωμένες, τοῦ ἀναρχικοῦ ἤ ὄχι τύπου στό ἐξωτερικό, ἀνασκευάζονταν μεθοδικά καί κυνικά μέ τόν ἴδιο στερεότυπο τρόπο.

Οἱ ἐργαζόμενες μάζες καί οἱ «πρωτοποριακοί» διανοούμενοι σ' ὅλες τίς χῶρες, θαμπωμένοι ἀπ' τήν ἀπατηλή λάμψη τῆς «πρώτης σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας», καταπίνοντας ὅλες τίς τερατολογίες τῶν «μεγαλοφυῶν ἀρχηγῶν» τους κι' ἀφημένοι χαυνωτικά στήν ἐξαπάτηση, λίγο νιαζόντουσαν γιά τίς ἀποκαλύψεις τῶν ἀναρχικῶν.

Ἡ ματαιοδοξία, ἡ μόδα, ὁ σνομπισμός κι' ἄλλοι δευτερεύοντες παράγοντες ἔπαιξαν τό ρόλο τους σ' αὐτή τή γενική ἀδιαφορία.

Τέλος, τά πιό πεζά προσωπικά συμφέροντα ἔπαιξαν κι' αὐτά τό ρόλο τους. Μεταξύ ἄλλων, πόσοι ὀνομαστοί συγγραφεῖς σ' ὅλες τίς χῶρες δέν ἔκλεισαν συνειδητά τά μάτια τους μπροστά στήν πραγματικότητα, τήν ὁποία παρ' ὅλα αὐτά γνώριζαν ἀρκετά! Ἡ «σοβιετική» κυβέρνηση εἶχε ἀνάγκη τά ὀνόματά τους γιά τή διαφήμισή της. Γι' ἀντάλλαγμα ἐξασφάλιζε γιά τά ἔργα τους μιά ἐνδιαφέρουσα καί καμιά φορά μοναδική ἀγορά. Κι' οἱ φτωχούληδες ἔκλειναν αὐτή τή σιωπηρή ἀγοραπωλησία, βαυκαλίζοντας τή συνείδησή τους μέ ἐξηγήσεις καί δικαιολογίες ἐμπνευσμένες ἀπ' τούς νέους τους μαικῆνες.

IX. — ΤΟ ΚΟΛΠΟ ΤΩΝ «ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΙΩΝ»

Πρίν νά τελειώσω, πρέπει ν' ἀφιερώσω μερικές γραμμές σέ μιά εἰδική μέθοδο «προπαγάνδας» πού ἐφάρμοσαν τά «Σοβιέτ» σέ πλατειά κλίμακα: τίς «ξένες (ἤ «ἐργατικές») ἀντιπροσωπεῖες».

Τὸ γεγονὸς εἶναι γνωστό. Ἕνα ἀπὸ τὰ «ἀτράνταχτα ἐπιχειρήματα» τῶν μπολσεβίκων γιὰ νὰ διαψεύσουν τὶς δυσμενεῖς ἀποκαλύψεις, συνίσταται στὴν ἐπίκληση τῆς μαρτυρίας τῶν «ἀντιπροσωπειῶν» ποὺ στέλνανε στὴ Ρωσσία διάφορες ὀργανώσεις, ἐργοστάσια ἢ ἱδρύματα ἀπὸ διάφορες χῶρες. Μετὰ μιὰ διαμονὴ μερικῶν ἑβδομάδων στὴ «χώρα τοῦ σοσιαλισμοῦ», οἱ «ἀντιπρόσωποι», ἐκτὸς ἀπὸ σπάνιες ἐξαιρέσεις, χαρακτηρίζουν «ψευδολογίες», «ἀπάτη» καὶ «συκοφαντίες» ὅ,τι λέγεται στὸ ἐξωτερικὸ κατὰ τῶν Σοβιέτ.

Στὴν ἀρχή, τὸ «κόλπο τῶν ἀντιπροσωπειῶν» δούλευε ἄψογα. Ἀργότερα ἔχασε τὴν ἀποδοτικότητά του. Ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ ἔχει σχεδὸν ἐγκαταλειφτεῖ. Ἀπὸ τὴ μιά, τὰ γεγονότα τρέχουνε κι' αὐτὸ τὸ παιχνιδάκι εἶναι πιὰ κάτι ξεπερασμένο. Ἀπ' τὴν ἄλλη, στὸ τέλος ἔγινε κατανοητὸ πὼς στὶς δοσμένες συνθῆκες οἱ «ἀντιπρόσωποι» δὲν μποροῦν διόλου νὰ πιάσουν τὴν πραγματικότητα ἀκόμα κι' ἂν εἶναι εἰλικρινεῖς κι' ἀμερόληπτοι. Ἕνα πρόγραμμα διαμονῆς αὐστηρὰ καθορισμένο καὶ σύντομο, καλὰ κανονισμένο κι' ὑπολογισμένο ἐκ τῶν προτέρων, τοὺς ἐπιβάλλεται μὲ τὴν ἄφιξή τους. Μὴ γνωρίζοντας οὔτε τὴ γλῶσσα, οὔτε τὰ ἤθη, οὔτε τὴν πραγματικὴ ζωὴ τοῦ πληθυσμοῦ, βοηθοῦνται ἢ καλύτερα διευθύνονται ἀπ' τοὺς κυβερνητικοὺς ξεναγοὺς ἢ διερμηνεῖς. Τοὺς δείχνουν καὶ τοὺς διηγοῦνται αὐτὰ ποὺ θέλουνε. Δὲν ἔχουνε, τελικά, κανένα μέσο νὰ πλησιάσουνε τὸ πληθυσμὸ γιὰ νὰ μελετήσουνε ἀντικειμενικὰ καὶ σὲ ἔκταση τὶς συνθῆκες ὕπαρξής του.

Ὅλα αὐτά, λίγο ἢ πολύ, ἔχουν πιὰ γίνει φανερά.

Ἀλλὰ ὑπάρχει ἀκόμα ἕνα γεγονὸς ποὺ παραμένει ἄγνωστο στὸ κοινὸ καὶ τὸ ὁποῖο λέει πολλὰ γιὰ τὴν κατάσταση πραγμάτων στὴ Ρωσσία.

Ἡ «Ἐπιτροπὴ Βοήθειας» ποὺ ἤδη ἀνέφερα, μερικὲς συνδικαλιστικὲς ὀργανώσεις κι' ἀκόμα μερικοὶ γνωστοὶ ἀγωνιστὲς ὅπως ὁ μακαρίτης Ἔριχ Μύσαμ στὴ Γερμανία, καὶ ὁ Σεμπαστιὲν Φὼρ στὴ Γαλλία, πρότειναν στὴν κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων, κατ' ἐπανάληψη, ν' ἀφήσει νὰ πάει στὴ Ρωσσία μιὰ ἀντιπροσωπεία, ποὺ νὰ συσταθεῖ ἐντελῶς ἀνεξάρτητα καὶ ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀγωνιστὲς διαφόρων τάσεων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν «κομμουνιστῶν». Πρότειναν στὴ «σοβιετικὴ» κυβέρνηση τοὺς ἀκόλουθους ὅρους: 1ο. διαμονὴ ἐλεύθερη, τῆς ὁποίας τὰ χρονικὰ ὅρια θὰ τὰ καθόριζε ἡ ἴδια ἡ

ἀντιπροσωπεία πού μόνη της θ' ἀποφάσιζε πότε ἡ ἀποστολή ἔχει τελειώσει. 2ον. δικαίωμα ἐπίσκεψης παντοῦ ὅπου ἡ ἐπιτροπή θὰ ἔκρινε ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς της, χωρὶς νὰ ἐξαιροῦνται οἱ φυλακές, οἱ τόποι ἐξορίας κλπ. 3ον. δικαίωμα δημοσίευσης τῶν γεγονότων, τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν συμπερασμάτων στὸν πρωτοποριακὸ τύπο στὸ ἐξωτερικό. 4ον. διερμηνέα πού θὰ τὸν διάλεγε ἡ ἴδια ἡ ἐπιτροπή.

Ἦταν σπάνια εὐκαιρία γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων νὰ δεχτεῖ τὴν πρόταση — ἄν, ἐξυπακούεται, ἦταν εἰλικρινὴς καὶ δὲν εἶχε τίποτα νὰ φοβηθεῖ, ἂν δὲν εἶχε νὰ κρύψει μιὰ ἀνομολόγητη πραγματικότητα. Μιὰ εὐνοϊκή κι' ἐπιδοκιμαστική ἔκθεση μιᾶς τέτοιας ἀντιπροσωπείας θάβαζε τέρμα στὶς ἀμφιβολίες. Κάθε σοσιαλιστικὴ κυβέρνηση, κυβέρνηση «τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν» (ἂν ὑποθέσουμε γιὰ μιὰ στιγμή, πὼς κάτι τέτοιο μπορεῖ νὰ ὑπάρχει) θάπρεπε νὰ ὑποδεχτεῖ μιὰ τέτοια ἀντιπροσωπεία μὲ ἀνοιχτὲς ἀγκάλες. Ἐπὶ πλέον, θάπρεπε νὰ εὔχεται νὰ ὑπάρξει, νὰ τὴν προτείνει καὶ νὰ τὴν ἐπιζητεῖ. Ἡ μαρτυρία κι' ἐπιδοκιμασία μιᾶς παρόμοιας ἐπιτροπῆς θάταν ἀληθινὰ ἀποφασιστική, ἀκαταμάχητη, καὶ δὲν θὰ τὴν ἀμφισβητοῦσε κανείς.

Ὅμως, ποτὲ αὐτὴ ἡ προσφορὰ δὲν ἔγινε δεκτή. Ἡ «σοβιετική» κυβέρνηση ἔκανε κάθε φορὰ τὸν κουφό.

Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ βγάλει τὰ συμπεράσματά του. Ἡ ἀποδοκιμασία μιᾶς τέτοιας ἀντιπροσωπείας θάταν, ἐπίσης, ἀκαταμάχητη καὶ ὁριστική. Καὶ τ' ἀποτελέσματα μιᾶς παρόμοιας ἔρευνας θάταν καταστρεπτικὰ γιὰ τὴ φήμη τῆς «σοβιετικῆς» κυβέρνησης, γιὰ ὅλο της τὸ σύστημα καὶ τὴν ὑπόθεσή της.

Μὰ στὸ ἐξωτερικὸ δὲν κουνιότανε φύλλο. Οἱ νεκροθάφτες τῆς Ἐπανάστασης μποροῦσαν νὰ κοιμοῦνται ἥσυχα καὶ νὰ περιφρονοῦν τὶς ἀπόπειρες νὰ τοὺς κάνουν νὰ ὁμολογήσουν τὴν πικρὴ ἀλήθεια: τὴ χρεωκοπία τῆς Ἐπανάστασης σὰ συνέπεια τῶν μεθόδων τους. Οἱ τυφλοὶ καὶ οἱ πουλημένοι ὅλων τῶν χωρῶν βάδιζαν πλάϊ τους.

Ἀποκαλύπτοντας ἐδῶ τὴν ἀλήθεια, ἄγνωστη — εἴμαστε σίγουροι — ἀπ' τὴν πλειονότητα τῶν μὴ ἀναρχικῶν ἀναγνωστῶν μας, ἐκπληρώνουμε ἕνα ἐπιτακτικὸ καθῆκον. Αὐτὸ ὄχι μόνο ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ λάμπει μ' ὅλη της τὴ λάμψη,

ἀλλὰ ἀκόμα — κι' ἰδιαίτερα — γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια θἄναι μιὰ ἀνεκτίμητη βοήθεια γιὰ ὅλους αὐτοὺς ποὺ *θέλουν* νὰ τὴ γνωρίζουν, πούχουν βαρεθεῖ νὰ εἶναι τὰ αἰώνια κορόϊδα ἀπατεώνων, πού, τέλος, μὲ τὴ δύναμη αὐτῆς τῆς ἀλήθειας θὰ μποροῦν στὸ μέλλον νὰ δράσουν μὲ πλήρη γνώση τῆς ὑπόθεσης.

Ἡ Ἱστορία τῆς καταστολῆς στὴ Ρωσσία εἶναι ἀπὸ μόνη της χαρακτηριστικὴ καὶ ἀποκαλυπτική. Κι' ὄχι μόνο αὐτό: εἶναι ἀκόμα ἕνα ἐξαίσιο μέσο κατανόησης *τῆς ἴδιας τῆς οὐσίας τῶν ἀπόκρυφων καὶ τῆς πραγματικῆς φύσης τοῦ ἐξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ*.

Λυπούμαστε μονάχα ποὺ σ' αὐτὴ τὴν ἔκθεση δὲ μποροῦμε νὰ διατρέξουμε αὐτὴ τὴν «Ἱστορία» παρὰ μ' ἕνα τρόπο ἀρκετὰ ἐλλειπή.

Ἀναφέρουμε ἀκόμα ἕνα πρόσφατο παράδειγμα. Δείχνει καθαρὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο οἱ μπολσεβίκοι καὶ οἱ ὑπηρέτες τους ἐξαπατοῦν τὸν κόσμο.

Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο τοῦ διαβόητου μπολσεβίκου Ε. Γιαροσλάβσκυ «Ὁ ἀναρχισμὸς στὴ Ρωσσία», ποὺ δημοσιεύτηκε τὸ 1937 στὰ ἱσπανικὰ καὶ τὰ γαλλικά, μὲ σκοπὸ νάναι ἕνα αντίβαρο στὴν ἀναμφισβήτητη ἐπιτυχία τῆς ἀναρχικῆς ἰδέας στὴν Ἱσπανία καὶ ἀλλοῦ κατὰ τὰ γνωστὰ γεγονότα.

Ἀφήνουμε στὴν ἄκρη τὶς ἀπόλυτα φανταστικὲς «πληροφορίες» του γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ ἀναρχισμοῦ, γιὰ τὸν Μπακούνιν, γιὰ τὸν ἀναρχισμὸ στὴ Ρωσσία πρὶν τὸ 1917 καὶ γιὰ τὴ στάση τῶν ἀναρχικῶν στὸν πόλεμο τοῦ 1914. Μιὰ ἀπάντηση σ' αὐτὰ τὰ παραμύθια θὰ δημοσιευτεῖ, πιθανῶς, στὸν ἀναρχικὸ τύπο.

Αὐτὸ ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ εἶναι οἱ ἀναφορὲς τοῦ συγγραφέα στὸ ἀναρχικὸ κίνημα *κατὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1917*.

Ὁ Γιαροσλάβσκυ ἀποφεύγει ἐπιμελῶς νὰ μιλήσει γιὰ τὸ *πραγματικὸ ἀναρχικὸ κίνημα*. Ἀναφέρεται διεξοδικὰ σὲ περιθωρειακὰ κινήματα ποὺ δὲν εἶχαν καμιὰ σχέση μὲ τὸν ἀναρχισμό. Ἀσχολεῖται μὲ ὁμάδες, μερικὲς ἐφημερίδες καὶ ἀναρχικὲς δραστηριότητες *δεύτερης κατηγορίας*. Μὲ φροντίδα σημειώνει τ' ἀδύνατα ση-

μεῖα κι' ἐκλέγει μὲ κακοήθεια τὶς ἐλλείψεις γιὰ νὰ τροφοδοτήσει τὴν κακοπιστία του. Στέκεται ἰδιαίτερα — καὶ ἐν ἐκτάσει — στὰ «ἀποφάγια» τοῦ κινήματος: σ' αὐτὰ τὰ δύστυχα «ὑπόλοιπα» πού, τὴν ἑπόμενη τῆς διάλυσης τῶν πραγματικῶν ἀναρχικῶν ὀργανώσεων, ἀγωνιζόντουσαν ἀπελπισμένα καὶ μάταια νὰ διαφυλάξουν αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ὑποψία δραστηριότητας. Ἦταν, στ' ἀλήθεια, ἀξιοδάκρυτα κι' ἀδύναμα ἀπομεινάρια τοῦ παλιοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος ποὔχε καταπνιγεῖ. Στὸ ἑξῆς, δὲν μποροῦσαν νὰ κάνουν πιὰ ὁ,τιδήποτε ἀξιόλογο καὶ θετικό. Ἡ «δραστηριότητά» τους, μισο-παράνομη, ἐπιτηρούμενη, ἐγκλωβισμένη, δὲν εἶχε κανένα ἀπ' τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος στὴ Ρωσσία. Σ' ὅλες τὶς χῶρες καὶ σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς αὐτὰ τὰ ὑπολείμματα τῶν διαλυμένων ἀπ' τὶς δυνάμεις τοῦ κράτους ὀργανώσεων, ἔσερναν στὴ συνέχεια, μέχρι τὸ τελικὸ καὶ μοιραῖο σβήσιμό τους, τὴν ἀρρωστημένη καὶ στείρα τους ὕπαρξη. Παρεκκλίσεις, ἀσυνέπειες, σχίσματα, γέμιζαν τὴν ὑποτιθέμενη ζωή τους, χωρὶς νὰ μποροῦμε τίμια νὰ τὰ κατηγορήσουμε γιὰ ὁ,τιδήποτε μιὰ καὶ κάθε δυνατότητα φυσιολογικῆς δραστηριότητας τοὺς εἶχε ἀφαιρεθεῖ.

Γι' αὐτὰ τὰ ὑπολείμματα λοιπὸν μιλάει ὁ Γιαροσλάβσκυ, προσποιούμενος ὅτι μιλάει γιὰ τὸ πραγματικὸ ἀναρχικὸ κίνημα.

Δὲν ἀναφέρει τὴν «Ἀναρχοσυνδικαλιστικὴ Ἕνωση τῆς Πετρούπολης» καὶ τὴν ἐφημερίδα της «Γκόλος Τρούντα» παρὰ μονάχα μιὰ φορά, στὰ πεταχτά, κι' αὐτὸ μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ βρίσκει τὴν εὐκαιρία γιὰ πλαστογραφία. Δὲ μιλάει οὔτε γιὰ τὴν Ὁμοσπονδία τῆς Μόσχας οὔτε γιὰ τὴν ἐφημερίδα «Ἀναρχία». Κι' ἂν ἀφιερώνει μερικὲς γραμμὲς στὴ «Ναμπάτε» τῆς Οὐκρανίας εἶναι καὶ δῶ γιὰ νὰ διαστρεβλώσει τὰ γεγονότα.

Ἂν ἦταν τίμιος, θάπρεπε νὰ σταματήσει ἰδιαίτερα σ' αὐτὲς τὶς ὀργανώσεις καὶ νὰ παραθέσει κομμάτια ἀπ' τὶς ἐφημερίδες τους. Ἀλλὰ ξέρει καλὰ πὼς μιὰ παρόμοια ἀντικειμενικότητα θὰ κατέστρεφε τὶς προσπάθειές του καὶ θἄταν ἀντίθετη μὲ τὸν ἴδιο τὸ σκοπὸ τοῦ «βιβλίου» του. Κι' ἔτσι ἐξαλείφει κάθε τι ποὺ ἀποδεικνύει ἀναμφισβήτητα τὴν σοβαρὴ βάση, τὴ θετικὴ σημασία καὶ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος στὴ Ρωσσία κατὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1917.

Δὲν λέει ἀκόμα λέξη γιὰ τὶς διώξεις, τὴν καταστολὴ καὶ τὴ βίαιη ἐξόντωση τοῦ κινήματος. Γιατὶ ἂν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια θὰ κατέστρεφε τὴ σαθρή του θέση.

Γι' αὐτόν, οἱ ἀναρχικοὶ τὸ 1917, «ἦταν κατὰ τῆς σοσιαλιστικῆς καὶ προλεταριακῆς Ἐπανάστασης». Γι' αὐτόν, τὸ ἀναρχικὸ κίνημα ἔσβυσε μόνο του λόγω ἔλλειψης δημοτικότητας καὶ τῆς ἀδυναμίας του.

Ὁ ἀναγνώστης ξέρει πὼς αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ εἶναι ψέμμα. Ἀκριβῶς γιατὶ τὸ Κίνημα ἀναπτυσσόταν καὶ ἐξαπλωνόταν γρήγορα, κερδίζοντας συμπάθειες καὶ αὐξάνοντας τὶς ἐπιτυχίες του, οἱ μπολσεβίκοι βιάστηκαν νὰ τὸ καταστείλουν στὴ γένεσή του μὲ τὴν πιὸ κοινότοπη βία: μὲ τὴν κτηνώδη ἐπέμβαση τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀστυνομίας τους.

Ἂν ὅμως ὁ Γιαροσλάβσκυ ὁμολογοῦσε αὐτὴ τὴν ἀλήθεια θὰ τοῦ ἀνέτρεπε ὅ,τι πήγαινε νὰ σκαρώσει! Κι' ἔτσι ἀραδιάζει ψέμματα, βέβαιος γιὰ τὴν ἄγνοια τῶν ἀναγνωστῶν του καὶ τὴν ἀπουσία διάψευσης.

Ἂν ἀφέθηκα νὰ σταματήσω ἀρκετὰ σ' αὐτὸ τὸ παράδειγμα, εἶναι γιατὶ αὐτὸ τὸν τρόπο παρουσίασης τῶν πραγμάτων τὸν ἔχουνε κάνει τυφλοσούρτη. Ὅλα τὰ ἔργα μπολσεβίκων γιὰ τὸν ἀναρχισμὸ στὴ Ρωσία ἀκολουθοῦν ἀκριβῶς τὴν ἴδια διαδικασία καὶ μοιάζουν μεταξύ τους ὅπως οἱ σταγόνες τοῦ νεροῦ. Ἡ ὑπόδειξη ἔρχεται ἐκ τῶν ἄνω. Οἱ μπολσεβίκοι «ἱστορικοὶ» καὶ «συγγραφεῖς» δὲν ἔχουν παρὰ νὰ τὴν ἀκολουθήσουν. Πρέπει νὰ καταστραφεῖ ἡ ἀναρχικὴ ἰδέα μὲ κάθε μέσο. Εἶναι δουλειὰ κατὰ διαταγὴ καὶ καλοπληρωμένη. Δὲν ἔχει τίποτα κοινὸ μὲ τὴν ἱ σ τ ο ρ ι κ ὴ ἀ λ ή θ ε ι α ποὺ προσπαθοῦμε ν' ἀποκαταστήσουμε.

X. — Η «ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ» ΤΩΝ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΩΝ

Μᾶς ἀπομένει νὰ ρίξουμε μιὰ γρήγορη ματιὰ στὶς διοικητικὲς καὶ δικαστικὲς μεθόδους τῶν μπολσεβίκων στὴ χρονικὴ αὐτὴ περίοδο.

Ἄλλωστε, στὴν οὐσία τους, αὐτὲς οἱ διαδικασίες δὲν ἔχουν σχεδὸν ἀλλάξει. Ἂν σήμερα ἐφαρμόζονται σὲ μικρότερη ἔκταση, εἶναι γιατὶ αὐτοὶ ποὺ τὶς ὑπομένανε τότε ἔχουν ἐξοντωθεῖ. Ἀλλὰ πρόσφατα ἀκόμα, οἱ ἴδιες ἀρχὲς καὶ μέτρα ἐφαρμόστηκαν γιὰ τοὺς «Τροτσκυστές», γιὰ παλιοὺς ἀντισταλινικοὺς μπολσεβίκους, γιὰ ὑπαλλήλους ποὺ πέσανε στὴ δυσμένεια: ἀστυνομικούς, ἀξιωματικοὺς καὶ ἄλλους.

Ὅπως ἔχουμε ἐξηγήσει, ὑπάρχει στὴ Ρωσσία μιὰ πολιτικὴ ἀστυνομία ποὺ ἐργάζεται μυστικά, ποὺ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ συλλαμβάνει μυστικά, χωρὶς καμιὰ περαιτέρω διαδικασία, νὰ «κρίνει» μυστικὰ τοὺς συλλαμβανόμενους, χωρὶς μάρτυρες καὶ δικηγόρο, νὰ τοὺς «καταδικάζει» μυστικὰ σὲ διάφορες ποινές, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, ἢ νὰ παρατείνει τὴ φυλάκιση ἢ τὸ χρόνο ἐξορίας τους ὅσο αὐτὴ νομίζει.

Κι' ἐδῶ εἶναι ἡ οὐσία. Τὸ φρικτὸ καθεστὼς ποὺ ἐπιβάλλεται στοὺς φυλακισμένους καὶ τοὺς ἐξόριστους, — διατηροῦμε αὐτὴ τὴ βεβαιότητα παρὰ τὶς ἀντίθετες γνῶμες τῶν ἐξαπατημένων ἢ πουλημένων ξένων «ἀντιπροσώπων» — δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἐπιπλέον ἐπιβαρυντικὴ περίπτωση. Κι' ἂν ἀκόμα ἡ ζωὴ στὶς ρωσσικὲς φυλακὲς εἶχε κάποια στοιχεῖα ἀνθρωπισμοῦ, ὅπως τὰ παρουσιάζουν οἱ ἐπίσημοι καὶ οἱ λιβανιστές τους, δὲν θἆταν καθόλου φυσιολογικὸ τίμιοι ἐργάτες ν' ἁρπάζονται αὐθαίρετα, νὰ ρίχνονται στὴ φυλακὴ καὶ νὰ στεροῦνται τὸ δικαίωμα νὰ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ὑπόθεσή τους μὲ μιὰ ἁπλὴ ἀπόφαση κάποιων ὑπαλλήλων.

Τὴν ἐποχὴ γιὰ τὴν ὁποία μιλᾶμε, αὐτὴ ἡ παντοδύναμη ἀστυνομία ὀνομάζονταν «Τσέκα», ἀπὸ σύντμηση τοῦ ρωσσικοῦ ὀνόματός της ποὺ πλῆρες εἶναι «Τσρεζβιτσάϊναγια Κομίσια» (Ἔκτακτη Ἐπιτροπή).

Ἡ Τσέκα συστάθηκε τὸ 1917, μὲ πρωτοβουλία τοῦ Λένιν, ἀπὸ ἕνα πυρήνα κομμουνιστῶν ποὖχαν δώσει τὶς ἐξετάσεις τους στὸν ἀγώνα κατὰ τοῦ τσαρισμοῦ κι' εἶχαν τὴν ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ρώσσικου κομμουνιστικοῦ κόμματος.

Τότε, οἱ μπολσεβίκοι δικαιολογοῦσαν τὴν ὕπαρξή της καὶ τὶς εἰδικές ἁρμοδιότητές της μὲ τὴν ἀναγκαιότητα γρήγορης ἀντίδρασης κατὰ τῶν πολυάριθμων συνωμοσιῶν ποὺ ἀπειλοῦσαν τὴν ἐπανάσταση. Ἀργότερα αὐτὴ ἡ ἐπιχειρηματολογία ἔχασε τὴν ἀξία της, μὰ ὁ ρόλος τῆς Τσέκα δὲν μειώθηκε.

Ἡ μεταβολή, τὸ 1923, τοῦ ὀνόματός της σὲ Γκεπεοὺ (ἀκόμα μιὰ σύντμηση) λίγα πράματα ἄλλαξε. Κι' ἀπὸ τότε τίποτα δὲν ἔχει ἀλλάξει ἐκτὸς ἀπ' τοὺς ἀρχηγούς της. Τὰ ὀνόματα τοῦ Ντζερζίνσκυ, δημιουργοῦ καὶ ἐγκέφαλου τῆς Τσέκα ποὺ πέθανε ξαφνικὰ ἢ κατ' ἄλλους δολοφονήθηκε μὲ διαταγὴ τοῦ Στάλιν ἐν ὥρα ὑπηρεσίας· τοῦ Γιαγκόντα, ποὺ ἐκτελέστηκε

μετά την περίφημη «δίκη»' του Γιέζωφ, αντικαταστάτη του προηγούμενου, πού εξαφανίστηκε μυστηριωδώς κλπ., είναι αρκετά γνωστά στό έξωτερικό.

Ἡ Τσέκα δέν παρουσίαζε ποτέ αναφορές γιά τη δράση της στούς έργαζόμενους ούτε στούς «έκπροσώπους» τους. Τίς δραστηριότητές της τίς άκολουθοῦσε παντοῦ τό πιό μεγάλο μυστήριο. Τήν ὑπηρεσία πληροφοριῶν τροφοδοτοῦσε ἰδιαίτερα ἕνα ἀπέραντο δίκτυο μυστικῶν πρακτόρων πού ἕνα μεγάλο μέρος τους είχε στρατολογηθεῖ ἀπ' τήν παλιά τσαρική ἀστυνομία. Ἡ Τσέκα ἐκμεταλλευόταν ἐπί πλέον τήν ἐξαναγκαστική ὑποχρέωση κάθε κομμουνιστή νά βοηθάει τήν «ἐπαναστατική» ἀστυνομία μέ καταγγελίες, καταδόσεις κλπ.

Οἱ αὐθαιρεσίες, οἱ καταχρήσεις, τά διαπραχθέντα ἐγκλήματα στά ὑπόγειά της, ξεπερνᾶνε κάθε φαντασία. Φυσικά δέν θά καθυστερήσουμε ἀπαριθμώντας τα· αὐτό τό εἰδικό θέμα θ' ἀπαιτοῦσε μιά εἰδική ἔκδοση. Ὁ ἱστορικός τοῦ μέλλοντος θά παγώσει ὅταν τά ἀρχεῖα, δοσμένα στή δημοσιότητα, θά τοῦ προσφέρουν τίς φριχτές ἀνθρώπινες ἀποδείξεις. (Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νά βρεῖ σχετικά στοιχεῖα σέ μερικά ἄλλα ἔργα).

Τήν ἐποχή γιά τήν ὁποία μιλᾶμε, δικαστήρια καί δημόσιες δίκες γιά πολιτικές ὑποθέσεις δέν ὑπῆρχαν. Ἐξ ἄλλου ἀκόμα καί σήμερα τέτοιες δίκες εἶναι σπάνιες. Αὐτές οἱ ὑποθέσεις ἦταν ἀποκλειστική ἀσχολία τῆς Τσέκα.

Οἱ ἀποφάσεις δέν γινόντουσαν ποτέ γνωστές. Ἀργότερα, δίνανε καμιά φορά, μέ λίγες γραμμές, ἀναφορά γι' αὐτές τίς τυποποιημένες διαδικασίες μιᾶς ἀστυνομικῆς συνεδρίασης. Αὐτά τά ἀποσπάσματα ἀνάφεραν ὅτι ἡ τάδε περίπτωση ἀπασχόλησε τήν ἡμερήσια διάταξη κι' ὅτι ἡ τάδε ἀπόφαση βγῆκε. Δέν γινόταν λόγος γιά τίς κατηγορίες.

Κατά κανόνα, οἱ ἀποφάσεις τῆς Τσέκα ἦταν ἀμετάκλητες.

Καί τίς ἀποφάσεις τίς ἐκτελοῦσε ἡ ἴδια ἡ Τσέκα. Σέ περίπτωση θανατικῆς ποινῆς, ἔπαιρναν τόν κρατούμενο ἀπ' τό κελλί του καί τόν ἐκτελοῦσαν συνήθως πυροβολώντας τον μ' ἕνα περίστροφο στό σβέρκο, τήν ὥρα πού ἀκολουθούμενος ἀπό κάποιον δήμιο τῆς Τσέκα κατέβαινε τά τελευταία σκαλοπάτια τῆς σκάλας πού ὁδηγοῦσε στά ὑπόγεια. Τό πτῶμα θαβόταν ὕστερα μυστικά. Ποτέ δέν τόδιναν στούς δικούς του, πού συχνά δέν μάθαιναν γιά τήν ἐκτέλεση παρά ἔμμεσα: ἀπ' τήν ἄρνηση τῆς διοίκησης τῆς φυλακῆς νά δεχτεῖ τά τρόφιμα πού πηγαί-

νανε γιὰ τὸν φυλακισμένο. Ἡ κλασσικὴ ἀπάντηση ἦταν πέτρινα ἁπλή: «Τέτοιο ὄνομα δὲν ὑπάρχει στὰ βιβλία τῆς φυλακῆς». Αὐτὸ μποροῦσε νὰ σημαίνει τὴ μεταφορὰ σὲ μιὰ ἄλλη φυλακὴ ἢ στὴν ἐξορία. Ἀλλὰ καὶ στὴν περίπτωση θανάτωσης ἡ φόρμουλα ἦταν ἴδια. Ὁπότε ἔμενε στοὺς γονεῖς νὰ πληροφορηθοῦν μ' ἄλλο τρόπο καὶ νὰ μάθουν ἀκριβῶς τί συμβαίνει.

Ἡ ἐκτόπιση — πάντα διοικητικὴ — σήμαινε τὸν περιορισμὸ στοὺς πιὸ ἀπομακρυσμένους καὶ δυσμενεῖς χώρους τῆς ἀπέραντης χώρας: εἴτε σὲ θερμὲς καὶ ἑλώδεις περιοχὲς — στὸ ἔπακρον ἀνθυγιεινὲς — τοῦ Τουρκεστάν, εἴτε στὸ τέλος τοῦ Βορρά, στὴ μεθόριο τῆς τροπικῆς περιοχῆς τοῦ Νάρυμ καὶ τοῦ Τουρουχάνσκ.

Ἀρκετὰ συχνά, ἡ κυβέρνηση «εὐχαριστιόταν» νὰ στέλνει τοὺς ἀνθρώπους πρῶτα στὸ Τουρκεστὰν καὶ μετὰ νὰ τοὺς μεταφέρει ξαφνικὰ στὸ Βορρὰ ἢ ἀντίστροφα. Ἦταν ἕνας ἔμμεσος ἀλλὰ σίγουρος τρόπος γιὰ νὰ τοὺς στέλνει στὸν ἄλλο κόσμο.

Ἡ ἐπαφὴ ποὺ ὑπῆρχε κάποτε μεταξὺ τῆς Ἐπιτροπῆς Βοηθείας καὶ τῶν ἐξορίστων ἀναρχικῶν τοῦ Βορρᾶ ἀποκαλύπτει σ' ὅλο της τὸ πλάτος τὰ σωματικὰ καὶ ἠθικὰ μαρτύρια τῆς «ζωῆς» αὐτῶν τῶν θυμάτων. Ἡ ἄφιξή τους στὸ τόπο τοῦ προορισμοῦ σήμαινε ἀποκοπή τους ἀπ' τὸν ὑπόλοιπο κόσμο. Σὲ πολλοὺς τόπους — χωριὰ ἢ ξεχασμένες κωμοπόλεις τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ζοῦσαν ἀπ' τὸ κυνῆγι καὶ τὸ ψάρεμα — ἔφτανε τὸ ταχυδρομεῖο δύο ἢ ἀκόμα καὶ μιὰ φορὰ κάθε χρόνο. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς οἰκισμοὺς δὲν εἶχαν παρὰ 4 ἢ 5 καλύβες χαμένες μέσα σ' ἕνα χάος χιονιοῦ καὶ πάγου.

Οἱ ἐξόριστοι ὑπέφεραν ἀπ' ὅλες τὶς ἀρρώστειες ποὺ προξενοῦσαν ἡ ἀσιτία, τὸ κρύο, κι' ἡ ἀδράνεια· σκορβοῦτο, φυματίωση, παθήσεις τῆς καρδιᾶς καὶ τοῦ στομάχου. Ἐκεῖ ἡ ζωὴ ἦταν ἕνα ἀργὸ μαρτύριο κι' ὁ θάνατος φαινόταν σωτηρία.

Τὶς φυλακές, ὅπου κλείνανε τοὺς ἀναρχικούς, τοὺς συνδικαλιστές, τοὺς «ἀντιπολιτευόμενους», τοὺς ἁπλοὺς ἐργάτες, ἀγρότες ἢ πολίτες ποὺ ἀντιστέκονταν ἢ ἁπλὰ καὶ μόνο ἦταν ὕποπτοι διαφωνίας μὲ τὶς ἀρχές, δὲν ἐπισκέφτηκαν ποτὲ οἱ «ξένες ἀντιπροσωπεῖες». Τὶς ὁδηγοῦσαν κατὰ κανόνα στὸ Σοκολνίκι, στὸ Λεφόρτοβο, σὲ μερικὰ ὑποκαταστήματα τοῦ Μπουτύρκι, δηλαδὴ σὲ φυλακὲς τῆς Μόσχας ὅπου κρατοῦσαν τοὺς ἀντεπαναστάτες, τοὺς μαυραγορίτες καὶ τοὺς πανικούς. καὶ καμιὰ φορὰ τοὺς ὑποχρέωναν νὰ δηλώσουν «πολιτικοὶ κρατούμενοι» καὶ

νὰ ἐγκωμιάζουν τὸ καθεστὼς μὲ τὴν ὑπόσχεση νὰ τοὺς μειώσουν τὴν ποινή. Μερικὲς ἀντιπροσωπεῖες μπόρεσαν νὰ ἐπισκεφτοῦν τὴ φυλακὴ τῶν σοσιαλδημοκρατῶν στὴν Τυφλίδα τοῦ Καυκάσου. Μὰ ποτὲ τὶς φυλακὲς ποὺ ἀναφέρονται παρακάτω δὲν τὶς ἐπισκέφτηκαν ἀντιπρόσωποι ἢ ξένοι ἐπισκέπτες. Ἀναφέρουμε κυρίως: τὸ στρατόπεδο τοῦ Σολόβκι, φυλακὴ ποὺ ἀναφέρεται συχνὰ στὸν τύπο τοῦ ἐξωτερικοῦ μὰ παραμένει μυστηριώδης· τὴ φυλακὴ τοῦ Σουζντάλ, (παλιὸ μοναστήρι ποὺ τοὔγινε κατάλληλη προσαρμογή)· τὰ «πολιτικὰ ἀπομονωτήρια» τοῦ Βερχνὲ-Οὐράλσκ, τοῦ Τομπόλσκ ἢ τοῦ Γιαροσλάβ. Θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσουμε ἀκόμα πολυάριθμες φυλακὲς καὶ στρατόπεδα συγκέντρωσης, κατανεμημένα σ' ὅλη τὴν ἔκταση τῆς χώρας. Ὅλα μένανε ἄγνωστα στοὺς ἀφελεῖς καὶ τοὺς ὑστερόβουλους ποὺ τολμοῦσαν νὰ κάνουν μὲ τὴν ἐπιστροφή τους ἀπὸ ἕνα ταξεῖδι «ἐρευνῶν» στὴν «πρώτη χώρα τοῦ σοσιαλισμοῦ», εὐνοϊκὲς ἐκθέσεις γιὰ «τὸ νέο σωφρονιστικὸ σύστημα ποὺ δημιούργησε ἡ Ε.Σ.Σ.Δ.». Κι' αὐτὸ ἐνῶ ὁ Ρομαὶν Ρολλὰν βεβαίωνε ὅτι δὲν μπόρεσε νὰ διαπιστώσει τὴν ὕπαρξη διοικητικῆς δικαιοσύνης στὴ Ρωσσία!..

Ἡ ἀχαλίνωτη καταπίεση, ἡ βία κατὰ τοῦ λαοῦ, ἡ τρομοκρατία: αὐτὸ ἦταν τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ἔργου τῶν μπολσεβίκων καὶ τοῦ καθεστῶτος τους ποὺ τόπαν «σοβιετικό».

Γιὰ νὰ δικαιολογήσουν αὐτὴ τὴ φρίκη, ἐπικαλοῦνται τὰ συμφέροντα τῆς Ἐπανάστασης. Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη ἀπάτη καὶ ὑποκρισία ἀπ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια δικαιολόγησης.

Οἱ ἀναρχικοὶ ἐξοντώθηκαν στὴ Ρωσσία· δὲν μποροῦν πιὰ νὰ ὑπάρξουν ἐκεῖ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο γιατὶ ὑπερασπίζονταν τὶς ἀρχὲς τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης, ἐπειδὴ ἀγωνίζονταν γιὰ τὴν πραγματικὴ οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ.

Οἱ ἐπαναστάτες ἐν γένει καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἐργαζόμενοι ἐξοντώθηκαν στὴ Ρωσσία ἀπὸ μιὰ νέα Ἐξουσία κι' ἀπὸ ἕνα νέο προνομιοῦχο στρῶμα, ποὺ ὅπως ὅλες οἱ ἐξουσίες κι' ὅλα τὰ προνομιοῦχα στρώματα τοῦ κόσμου δὲν τοὺς ἔχει ἀπομείνει σταλιὰ ἐπαναστατικοῦ πνεύματος καὶ δὲν διατηροῦνται στὴν ἐξουσία παρὰ μὲ τὴ δίψα νὰ κυριαρχοῦν καὶ νὰ ἐκμεταλλεύονται. Τὸ σύστημά τους βασίζεται στὶς δολοπλοκίες καὶ στὴ βία, ὅπως καὶ σ' ὅλα τὰ ἐξουσιαστικά, κρατιστικά, καὶ κατ' ἀ-

ναγκαιότητα αὐταρχικά, ἐκμεταλλευτικὰ καὶ καταπιεστικὰ συστήματα.

Τὸ κρατιστικὸ «κομμουνιστικὸ» καθεστὼς δὲν εἶναι παρὰ μιὰ παραλλαγὴ τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος. Ἤδη ὅμως οἱ ἐργαζόμενοι ὅλων τῶν χωρῶν ἔχουν ἀρχίσει νὰ τὸ κατανοοῦν, νὰ κάνουν τοὺς ἀναγκαίους συλλογισμοὺς καὶ νὰ βγάζουν τ' ἀπαραίτητα συμπεράσματα ἀπ' αὐτὴ τὴ φοβερὴ ἀρνητικὴ ἐμπειρία.

Ἄλλωστε τὰ γεγονότα ποὺ ἐξελίσσονται καὶ ποὺ θάρθουν, θὰ δώσουν τὴ δυναμικὴ προσφορά τους γι' αὐτὸ τ' ἀποτέλεσμα.

Τώρα ποὺ γράφονται αὐτὲς οἱ γραμμὲς — τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1939 — ὁ μπολσεβικισμὸς ἑτοιμάζεται, ἐπὶ τέλους, νὰ περάσει τὰ σύνορά του, νὰ βγεῖ ἀπ' τὴν ρώσσικη «καλύβα» του. Θὰ τὸν δοῦμε ἐπὶ τὸ ἔργον, στὸ φῶς τῆς μέρας. Δὲν ἔχω τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία γιὰ τὴ φύση τῆς τελικῆς κρίσης.

Αὐτὰ τὰ γεγονότα θὰ συμβάλλουν ἐπίσης — τὸ ἐλπίζω — στὴν καλύτερη κατανόηση τοῦ πνεύματος τοῦ παρόντος βιβλίου καὶ τῶν ἀποκαλύψεών του.

Καὶ ἀντιστρόφως — τὸ ἐλπίζω ἐπίσης — αὐτὸ τὸ βιβλίο θὰ βοηθήσει γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση μερικῶν γεγονότων.

Ἀνάμεσα στᾶλλα, μὲ τὸ φῶς αὐτῶν τῶν ἀποκαλύψεων μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ ἄνοδος ἑνὸς Στάλιν.

Πράγματι, ὁ Στάλιν δὲν ἔπεσε «ἀπ' τὸν οὐρανό». Ὁ Στάλιν κι' ὁ «σταλινισμὸς» δὲν εἶναι παρὰ οἱ λογικὲς συνέπειες μιᾶς προηγούμενης καὶ προπαρασκευαστικῆς ἐξέλιξης ποὺ μὲ τὴ σειρά της ἦταν ἀποτέλεσμα μιᾶς τρομερῆς παρεκτροπῆς, μιᾶς ὀλέθριας παρέκκλισης τῆς Ἐπανάστασης.

Ἦταν ὁ Λένιν κι' ὁ Τρότσκυ — δηλαδὴ τὸ σύστημά τους — ποὺ παρασκεύασε τὸ ἔδαφος καὶ ἀνέθρεψαν τὸν Στάλιν.

Ὅλοι αὐτοὶ ποὺ ὑποστήριζαν τὸν Λένιν καὶ τὸν Τρότσκυ καὶ τώρα ρίχνουν τοὺς κεραυνούς τους κατὰ τοῦ Στάλιν θερίζουν ὅ,τι σπείρανε.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ λογικὴ δὲν εἶναι χάρισμα ὅλου τοῦ κόσμου.

Μὰ ἂς διορθώσουν τουλάχιστον τὸ στόχο τους πρὶν εἶναι πολὺ ἀργά!

«Ἰδοὺ τὰ γεγονότα ποὺ δείχνουν τὸ αἰώνιο ἐξουσιαστικὸ τερατούργημα. Εἴθε νὰ κάνουν νὰ ὑποχωρήσουν ἀπὸ φρίκη αὐτοὶ ποὺ παρασύρονται στὰ τυφλὰ στὸ δρόμο τῆς δικτατορί-

ας, ἔστω καὶ στὸ ὄνομα τῆς πιὸ ἀνώτερης ἰδέας ἢ τῆς πιὸ λογικῆς φόρμουλας τῆς κοινωνιολογίας. Εἶθε, κυρίως, τὴν προηγούμενη τῶν γεγονότων ποὺ εἶναι δυνατὸ νὰ ὁδηγήσουν σὲ μιὰ ἐπαναστατικὴ κατάσταση, νὰ παρακινήσουν γιὰ νὰ παρθοῦν ὅλες οἱ προφυλάξεις, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῶν παγίδων στὶς ὁποῖες πιάστηκαν καὶ ἐξοντώθηκαν οἱ ρῶσσοι ἀναρχικοί, ἀλλὰ ἰδιαίτερα γιὰ νὰ ὑπάρχει ἡ ἱκανότητα στὶς ὧρες τῆς Ἐπανάστασης ν' ἀντιταχθοῦν πραχτικὲς γνῶμες γιὰ τὴ παραγωγὴ καὶ τὴ κατανομὴ τῶν ἀγαθῶν στὶς ἀντίσταχες ἀπόψεις τῶν κομμουνιστῶν δικτατόρων».

Αὐτὰ τὰ λόγια — ὄμορφα, δυνατὰ καὶ σωστὰ — γράφτηκαν πρὶν δεκαπέντε καὶ περισσότερα χρόνια ἀπὸ ἕναν ἀναρχικὸ πάνω στὴ ροὴ τῶν γεγονότων. Ἀργότερα, λίγο πρὶν τὸ θάνατό του, οἱ ἀναρχικὲς πεποιθήσεις του λύγισαν. Σὲ κάποια στιγμὴ ὑποχώρησε καὶ ἀποδέχτηκε τὸ μπολσεβικισμό.

Εὐτυχῶς πού, ἐνῶ οἱ ἄ ν θ ρ ω π ο ι — ὄντα κατὰ βάση ἀδύναμα κι' ἀσυνεπὴ — λυγίζουν, μεταμορφώνοντα: καὶ φεύγουν, οἱ ἀ λ ή θ ε ι ε ς ποὺ προηγούμενα εἶχαν διακηρύξει π α ρ α μ έ ν ο υ ν !

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΩΝ

I. — Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Τέλος τοῦ 1921, ἡ κομμουνιστικὴ ἐξουσία νοιώθει ὁριστικὰ ὅτι ἔχει τὴν κατάσταση στὰ χέρια της· τὸ λιγώτερο, μποροῦσε νὰ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό της προφυλαγμένο ἀπὸ κάθε ἄμεσο κίνδυνο. Οἱ ἐχθροὶ κι' οἱ ἀνταγωνιστές της τόσο στὸ ἐξωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ ἐσωτερικό, τόσο τῆς δεξιᾶς ὅσο καὶ τῆς ἀριστερᾶς, ἦταν στὸ ἑξῆς ἀνίκανοι νὰ τὴν πολεμήσουν.

Ἀπ' τὸ 1922, μποροῦσε πιὰ νὰ ἀφιερωθεῖ πλήρως στὴν λειτουργία καὶ τὴν ἰσχυροποίηση τοῦ κράτους της.

Αὐτὸ ἔκανε πράγματι, κι' αὐτὸ συνεχίζει νὰ κάνει.

Μιλῶντας ἀπὸ τώρα γιὰ τὸ Κράτος τῶν μπολσεβίκων καὶ γιὰ τὰ χρόνια μετὰ τὸ 1921, δίνω τὴν ἐντύπωση ὅτι κόβω τὴ χρονολογικὴ σειρὰ τῆς διήγησης καὶ πηδάω τὴ φυσικὴ ροὴ τῶν γεγονότων. Πράγματι, ἡ ἐξέγερση τῆς Κρονστάνδης (Μάρτιος 1921) καὶ τὰ διάφορα κινήματα στὴν Οὐκρανία (1912-21) ἔγιναν πρὶν τὴν ὁριστικὴ διαμόρφωση τοῦ κράτους.

Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ χάσμα δὲν εἶναι παρὰ φαινομενικὸ καὶ δὲν θὰ χαλάσει τὴ συνέχεια τῆς μελέτης μας. Ἀντίθετα, θὰ τὴν διευκολύνει ἐξ αἰτίας τοῦ χαραχτήρα της ποὺ εἶναι περισσότερο ἐπεξηγηματικὸς κι' ἀναλυτικὸς παρὰ καθαρὰ ἱστορικός.

Ἀφ' ἑνὸς τὸ σημερινὸ ρωσσικὸ κράτος εἶναι, στὶς βασικές του γραμμές, ἡ λογικὴ ἐπέκταση αὐτοῦ ποὺ θεμελιώθηκε καὶ καθιερώθηκε τὸ 1918-1921. Οἱ κατοπινὲς μεταβολὲς δὲν ἦταν παρὰ λεπτομερειακὲς ἀλλαγὲς καὶ συμπληρώματα, στὶς ὁποῖες θὰ ἀναφερθοῦμε ὅταν μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία.

Ἀφ' ἑτέρου, κι' εἶναι βασικό, ὁ ἀναγνώστης δὲν θὰ μποροῦσε νὰ καταλάβει βαθειὰ οὔτε τὶς αἰτίες, οὔτε τὴν ἔκταση,

οὔτε τὴν ἐξέλιξη γεγονότων ὅπως ἡ ἐξέγερση τῆς Κρονστάνδης καὶ τὰ κινήματα τῆς Οὐκρανίας, ἂν δὲν κατέχει προηγουμένως ἐπαρκῆ δεδομένα γιὰ τὴν π ρ α γ μ α τ ι κ ὴ φ ύ σ η αὐτοῦ τοῦ κράτους.

Νὰ γιατὶ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ μελήσουμε πρῶτα γ' αὐτὸ τὸ κράτος καὶ μετὰ γιὰ τὴν Κρονστάνδη καὶ τὴν Οὐκρανία.

Η ΑΓΝΩΣΤΗ Ε.Σ.Σ.Δ. — Τὸ κράτος τῶν μπολσεβίκων ποὺ τὰ βασικὰ του χαρακτηριστικὰ διαμορφώθηκαν στὰ 1918-1921, ὑπάρχει ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια.

Αὐτὸ τὸ κράτος, τί εἶναι ἀκριβῶς;

Ποιές εἶναι οἱ βάσεις του, ἡ δομή του, τὰ θεμελιώδη του στοιχεῖα;

Ὀνομάζεται «Ἕνωση τῶν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν» (Ε.Σ.Σ.Δ.). Ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ἕνα «προλεταριακὸ» ἢ ἀκόμα ἕνα «ἐργατοαγροτικὸ» κράτος. Διακηρύσσει ὅτι ἐξασκεῖ μιὰ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου». Ὑπερηφανεύεται ὅτι εἶναι «ἡ πατρίδα τῶν ἐργαζομένων», τὸ φρούριο τῆς ἐπανάστασης καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Πόση ἀλήθεια ὑπάρχει σ' ὅλα αὐτά; Οἱ πράξεις καὶ τὰ γεγονότα δικαιώνουνε αὐτὲς τὶς δηλώσεις καὶ τοὺς ἰσχυρισμούς;

Μιὰ σύντομη ἐξέταση θὰ μᾶς ἐπιτρέψει ν' ἀπαντήσουμε σ' αὐτὲς τὶς ἐρωτήσεις.

Εἶπα: σ ύ ν τ ο μ η ἐξέταση. Πράγματι μιὰ λεπτομερειακὴ καὶ λίγο ἢ πολὺ πλήρης μελέτη τοῦ σύγχρονου ρωσικοῦ κράτους εἶναι ἕνα ἰδιαίτερο θέμα, κι' ὄχι τὸ ἀντικείμενο αὐτῆς τῆς ἔκδοσης. Ἐξ ἄλλου, μετὰ ἀπ' αὐτὰ ποὺ προηγήθηκαν, μιὰ γενικὴ ματιὰ θἆναι ἀρκετή. Συμπληρώνουμε καὶ συστηματοποιοῦμε αὐτὸ ποὺ προηγουμένως ἔχουμε ἀφήσει νὰ διαφανεῖ.

Βρίσκω τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ κάνω γνωστὸ στὸν ἀμύητο ἀναγνώστη ὅτι ὑπάρχει αὐτὸ τὸν καιρὸ* στὴ Γαλλία μιὰ πλούσια φιλολογία σὲ βιβλία, μπροσοῦρες, ἄρθρα ἐφημερίδων καὶ ἐπιθεωρήσεων κλπ., ποὺ ἐπιτρέπει νὰ σχηματίζεται μιὰ ἀρκετὰ ἀκριβὴς ἰδέα γιὰ τὴ δομή, τὴ λειτουργία καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ

** Βλέπε, σχετικά, μερικὲς ἀναρχικὲς ἐκδόσεις: «Ἡ καταστολὴ τοῦ ἀναρχισμοῦ στὴ σοβιετικὴ Ρωσσία», καὶ τὸ «Δελτίο τῆς Ἐπιτροπῆς Βοήθειας», μεταξὺ ἄλλων.

«σοβιετικοῦ» κράτους. Ἐδῶ κι' ἀρκετὰ χρόνια ἔχουν κυκλοφορήσει πολλὲς ἐκδόσεις ποὺ δείχνουν ἀνάγλυφα τὸν πραγματικὸ χαρακτήρα αὐτοῦ τοῦ κράτους: τὴν πραγματικὴ φύση τῆς κυβέρνησης, τὴν πραγματικὴ κατάσταση τῶν ἐργαζομένων μαζῶν, τὴν ἀκριβὴ κατάσταση τῆς οἰκονομίας του, τῆς κουλτούρας κλπ. Αὐτὰ τὰ ἔργα φέρνουν στὸ φῶς τὰ παρασκήνια καὶ τὰ ἀπόκρυφα τοῦ καθεστῶτος, τὶς παρεκτροπὲς του, τὶς «κρυφὲς ἀρρώστειες» του.

Βέβαια οἱ συγγραφεῖς δὲν προσπαθοῦν νὰ ἐμβαθύνουν στὸ πρόβλημα γιὰ νὰ διαπιστωθοῦν οἱ αἰτίες καὶ οἱ συνέπειες αὐτῆς τῆς κατάντιας. Ἐπὶ πλέον δὲν κάνουν καμιὰ ἀναφορὰ σ' αὐτὴ τὴν «ἄλλη φλόγα»: τὴν ἰδέα τοῦ ἀναρχισμοῦ, στὸ ρόλο της καὶ τὴν κατάληξή της στὴ ρώσσικη Ἐπανάσταση. Γι' αὐτούς, ὅπως καὶ γιὰ τόσους ἄλλους, πρόκειται γιὰ ἕνα χῶρο ἄγνωστο. Δὲν διαβλέπουν καμιὰ λύση. Ὅμως κάνουν ἀκριβεῖς διαπιστώσεις γιὰ τὰ γεγονότα. Ἔτσι ἀποκαλύπτουν πόσο ἔχει ξεφύγει ἀπ' τὸ δρόμο της ἡ Ἐπανάσταση κι' ἀποδεικνύουν ἀναμφισβήτητα τὴ χρεωκοπία της. Ἐν γένει αὐτὲς οἱ μελέτες προσφέρουν ἕνα πλούσιο καὶ ἀκριβὲς ντοκουμεντάρισμα.

Ἐμεῖς θὰ περιοριστοῦμε ἐδῶ σὲ μιὰ εὐρεία συνολικὴ «θεώρηση», ποὺ θὰ ἐπαρκέσει γιὰ τὸ σκοπὸ μας. Γιατὶ εἶναι ὁ γενικὸς χαρακτήρας αὐτοῦ τοῦ κράτους ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει, στὸ μέτρο ποὺ μᾶς ἐξηγεῖ τὴ συνέχεια τῶν γεγονότων.

Εἴπαμε παραπάνω ὅτι πρωταρχικὴ φροντίδα τοῦ μπολσεβίκικου κόμματος ποὖχε τὴν ἐξουσία ἦταν νὰ κρατικοποιήσει κάθε δραστηριότητα, ὅλη τὴ ζωὴ τῆς χώρας, κάθε τὶ ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ κρατικοποιηθεῖ. Ἐπρόκειτο νὰ δημιουργήσει αὐτὸ τὸ καθεστὼς ποὺ ἡ μοντέρνα ὁρολογία χαραχτηρίζει «ὁλοκληρωτισμό».

Μιὰ καὶ κατεῖχαν μιὰ ἐπαρκῆ δύναμη καταστολῆς, τὸ κόμμα κι' ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων τὴ χρησιμοποίησαν ὅσο καλύτερα μποροῦσαν γι' αὐτὸ τὸ σκοπό.

Στὴ διάρκεια τῆς πραγματοποίησης αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ ἡ κομμουνιστικὴ Ἐξουσία δημιούργησε τὸν ἀπέραντο γραφειοκρατικὸ μηχανισμό της. Κατάληξη ἦταν ἡ διαμόρφωση ἑνὸς πολυάριθμου καὶ δυναμικοῦ στρώματος «ὑπεύθυνων» ὑπαλλήλων, ποὺ σχηματίζει σήμερα ἕνα ἐξαιρετικὰ προνομιοῦχο στρῶμα,

δυὸ περίπου ἑκατομμυρίων ἀτόμων. Πραγματικὸς κύριος τῆς χώρας, τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀστυνομίας, αὐτὸ τὸ στρῶμα, ὑποστηρίζει, προστατεύει, ὑπακούει καὶ κολακεύει τὸν Στάλιν: εἴδωλό του, «τσάρο» του, τὸ μόνο ἄνθρωπο ποὺ θεωρεῖται ἱκανὸς νὰ κρατήσει «τὴν τάξη» καὶ νὰ διαφυλάξει τὰ προνόμιά του.

Λίγο - λίγο οἱ μπολσεβίκοι κρατικοποιοῦσαν, μονοπωλοῦσαν καὶ ἐντάσσανε στὸν «ὁλοκληρωτισμό» τους εὔκολα καὶ γρήγορα: ὁλόκληρη τὴ διοίκηση, τὶς ἐργατικές, ἀγροτικὲς καὶ ἄλλες ὀργανώσεις· τὸ χρηματοπιστωτικὸ σύστημα· τὰ μέσα μεταφορᾶς κι' ἐπικοινωνίας· τὸ ὑπέδαφος καὶ τὴν παραγωγὴ τῶν ὀρυχείων· τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο καὶ τὸ χοντρεμπόριο τοῦ ἐσωτερικοῦ· τὴ βαρειὰ βιομηχανία· τὴ γῆ καὶ τὴ γεωργία· τὴν κουλτούρα, τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴ μόρφωση· τὸν τύπο καὶ τὰ γράμματα· τὴν τέχνη, τὴν ἐπιστήμη, τὰ σπόρ, τὶς διασκεδάσεις, ἀκόμα καὶ τὴ σκέψη ἢ τουλάχιστον τὶς ἐκδηλώσεις της.

Ἡ κρατικοποίηση τῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων — Σοβιέτ, συνδικάτα, ἐργοστασιακὲς ἐπιτροπὲς κλπ. — ἦταν ἡ πιὸ εὔκολη καὶ σύντομη. Ἡ ἀνεξαρτησία τους χάθηκε. Καταλήξανε ἁπλὰ διοικητικὰ καὶ ἐκτελεστικὰ γρανάζια τοῦ κόμματος καὶ τῆς κυβέρνησης.

Ἡ ἐπιχείρηση ἦταν ἀρκετὰ ἐπιδέξια. Οἱ ἐργάτες οὔτε κὰν τὸ πῆραν χαμπάρι τὸ καπέλλο ποὺ τοὺς φοράγανε. Ἐφ' ὅσον τὸ κράτος κι' ἡ κυβέρνηση ἦταν τώρα «δικά τους», τοὺς φαινόταν φυσικὸ νὰ μὴν διαχωρίζονται ἀπ' αὐτά. Τὸ βρίσκαν φυσικὸ οἱ ὀργανώσεις τους νὰ εἶναι ἐνσωματωμένες στὸ «ἐργατικὸ» κράτος καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὶς ἀποφάσεις τῶν «συντρόφων κομισσάριων».

Σὲ λίγο, καμιὰ αὐτόνομη δράση καμιὰ ἐλεύθερη δραστηριότητα δὲν ἦταν πλέον ἐπιτρεπτὴ γι' αὐτὲς τὶς ὀργανώσεις.

Στὸ τέλος ἀναλογιστήκανε τὸ λάθος τους. Ἀλλὰ ἦταν πολὺ ἀργά! Κ' ὅταν ὁρισμένες ἐργατικὲς ὀργανώσεις, ἀνησυχώντας γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς κατάστασης καὶ τὴ δική τους ἀδυναμία, νοιώσανε ὅτι «κάτι δὲν πήγαινε καλὰ στὸ βασίλειο τῶν Σοβιέτ», ἐκδηλώσανε κάποια δυσαρέσκεια καὶ θελήσανε νὰ ἀνακτήσουνε λίγη ἀνεξαρτησία, ἡ κυβέρνηση ἀντέδρασε μ' ὅλη τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὴ δολιότητά της. Ἀπ' ἑνὸς πῆρε ἄμεσα μέτρα κι' ἐπέβαλε κυρώσεις, κι' ἀφετέρου προσπάθησε νὰ ἐξαπατήσει. «Ἐπειδὴ — ἔλεγε στοὺς ἐργάτες μὲ τὸ πιὸ φυσικὸ ὕφος τοῦ κόσμου — ἔχουμε τώρα ἕνα ἐργατικὸ κράτος ὁ-

που οἱ ἐργαζόμενοι ἐξασκοῦν τὴ δικτατορία τους καὶ τὸ πᾶν τοὺς ἀνήκει, αὐτὸ τὸ κράτος καὶ τὰ ὄργανά του εἶναι δ ι κ ά σ α ς . Τότε ὅμως γιὰ πιὰ ἀνεξαρτησία γίνεται λόγος; Τέτοιες ἀπαιτήσεις εἶναι τώρα χωρὶς νόημα. Ἀνεξαρτησία ἀπὸ τί πράμα; Ἀ π ὸ σ ᾶ ς τ ο ὺ ς ἴ δ ι ο υ ς ; Μὰ τὸ κράτος τώρα Ε ἴ σ α σ τ ε σ ε ῖ ς ! Νὰ μὴν τὸ καταλαβαίνεις σημαίνει νὰ μὴν καταλαβαίνεις τὴν πραγματοποιημένη ἐπανάσταση. Νάσαι ἀντίθετος μ' αὐτὴ τὴν κατάσταση πραγμάτων σημαίνει νάσαι ἀντίθετος στὴν ἴδια τὴν Ἐπανάσταση. Δὲν θὰ ἀνεχτοῦμε παρόμοιες ἰδέες καὶ κινήματα γιατὶ εἶναι ἐμπνεύσεις τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐπανάστασης, τῆς ἐργατικῆς τάξης, τοῦ κράτους καὶ τῆς δικτατορίας της, τῆς ἐργατικῆς ἐξουσίας. Ὅσοι ἀνάμεσά σας εἶναι τόσο ἀσυνείδητοι ὥστε νὰ δίνουν σημασία στοὺς ψιθυριστὲς καὶ νὰ στήνουν αὐτὶ στοὺς ὀλέθριους ὑπαινιγμούς τους, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀκόμα ὅλα τέλεια στὸ κράτος σας, νὰ ξέρετε ὅτι κάνουν μιὰ καθαρὰ ἀντεπαναστατικὴ πράξη».

Ἐξυπακούεται ὅτι ὅλοι αὐτοὶ ποὺ ἐπέμεναν στὶς διαμαρτυρίες καὶ τὶς διεκδικήσεις τους συντρίφτηκαν χωρὶς οἶκτο.

Ἡ μεγάλη δυσκολία ἦταν ἡ ἀπαλλοτρίωση τῆς γῆς, ἡ ἐξαφάνιση τοῦ ἀτομικοῦ καλλιεργητῆ καὶ ἡ κρατικοποίηση τῆς γεωργίας. Ὅπως εἶναι γνωστὸ αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ πραγματοποιήθηκε πρὶν μερικὰ χρόνια ἀπ' τὸν Στάλιν. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ὅμως ἡ κατάσταση ξαναμπλέκεται ἄσχημα. Ἡ διαμάχη ἀνάμεσα στὸ κράτος καὶ τὶς ἀγροτικὲς μάζες ξαναβγαίνει στὴν ἐπιφάνεια μὲ διάφορους τρόπους.

Ἐφ' ὅσον ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἐργασία καὶ τὴ δραστηριότητα τῶν ἀνθρώπων — μ' ἄλλα λόγια, αὐτὸ πού, στὴν πλατειὰ ἔννοια τοῦ ὅρου, εἶναι κ ε φ ά λ α ι ο — ἀνήκει στὴ Ρωσσία, σ τ ὸ Κ ρ ά τ ο ς , ἔχουμε νὰ κάνουμε, στὴν περίπτωση αὐτῆς τῆς χώρας, μὲ ἕνα πλήρη κ ρ α τ ι κ ὸ κ α π ι τ α λ ι σ μ ό .

Κρατικὸς καπιταλισμός: αὐτὸ εἶναι τὸ οἰκονομικό, χρηματοπιστωτικό, κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ σύστημα στὴ Ρωσσία, μ' ὅλες τὶς λογικὲς συνέπειες καὶ ἐκδηλώσεις σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ζωῆς: ὑλικό, ἠθικό, πνευματικὸ κλπ.

Ἡ ἀκριβὴς ἐτικέττα αὐτοῦ τοῦ κράτους θάπρεπε νὰ εἶναι ὄχι Ε.Σ.Σ.Δ. ἀλλὰ Ε.Κ.Κ.Δ.: Ἕνωση Κρατιστικῶν Καπιταλιστικῶν Δημοκρατιῶν.

Οἰκονομικά, αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ κράτος εἶναι ὁ πραγματικὸς καὶ μοναδικὸς ἰδιοκτήτης ὅλου τοῦ πλούτου τῆς χώρας, ὅλης τῆς «Ἐθνικῆς περιουσίας», τοῦ κάθε τὶ ποὔναι ἀπαραίτητο στὰ ἑκατομμύρια τοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ ζήσουν, νὰ ἐργαστοῦν καὶ νάχουν κάποια δραστηριότητα (συμπεριλαμβανομένου, τὸ ὑπογραμμίζουμε), τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ χρηματικοῦ κεφαλαίου, ἐθνικοῦ καὶ ξένου).

Αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ σημαντικὸ πράγμα κι' αὐτὸ ποὺ πρέπει πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ γίνει κατανοητό. Τὰ ὑπόλοιπα εἶναι μοιραῖα συνέπεια.

Κανωνικά, τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ τοῦ συστήματος θὰ τὰ περιγράψουμε στὰ κεφάλαια ποὺ ἀκολουθοῦν.

II. — Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

Ὅπως σ' ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες, ὁ ἐργάτης στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. (Ε.Κ.Κ.Δ.) εἶναι μισθωτός. Βέβαια εἶναι μισθωτὸς τοῦ κράτους. Τὸ κράτος εἶναι τὸ μοναδικό του ἀφεντικό. Ἀντὶ νάχει χιλιάδες νὰ «διαλέξει», ὅπως γίνεται στὶς χῶρες τοῦ ἰδιωτικοῦ καπιταλισμοῦ, στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. (Ε.Κ.Κ.Δ.) ὁ ἐργάτης δὲν ἔχει νὰ κάνει παρὰ μόνο μ' ἕναν. Ἀλλαγὴ ἀφεντικοῦ εἶναι ἀδύνατη.

Ἰσχυρίζονται ὅτι ὄντας «ἐργατικό», αὐτὸ τὸ κράτος δὲν εἶναι «ἀφεντικό» μὲ τὴ συνηθισμένη ἔννοια τῆς λέξης: τὰ κέρδη ποὺ πραγματοποιεῖ στὴν παραγωγὴ δὲν πᾶνε στὶς τσέπες τῶν καπιταλιστῶν, ἀλλὰ ὑπηρετοῦν σὲ τελευταία ἀνάλυση τὰ συμφέροντα τῶν ἐργατῶν, δηλαδὴ ξαναγυρίζουν σ' αὐτούς, ὄχι βέβαια σὰ χρῆμα ἀλλὰ μ' ἄλλες μορφές.

Ὅσο ἐπιδέξια κι' ἂν εἶναι, αὐτὴ ἡ ἐπιχειρηματολογία εἶναι καθαρὰ θεωρητική. Τὸ «ἐργατικὸ» κράτος δὲν διευθύνε-

* Φυσικά, χρησιμοποιῶ τὸν ὅρο «διευθύνω» μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ὀργανώνω, διακανονίζω (κοινωνικοὶ ὅροι) κι' ὄχι μὲ τὴν ἔννοια τοῦ κυβερνῶ (πολιτικὸς ὅρος). Μιὰ κυβέρνηση, κι' ἂν ἀκόμα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐργάτες (πράγμα ποὺ οὔτε αὐτὸ συμβαίνει στὴν ΕΣΣΔ) δὲν θὰ ἐξυπηρετοῦσε παρὰ τὰ συμφέροντα ἑνὸς προνομιούχου στρώμματος ποὺ θὰ σχηματιζόταν μοιραῖα σ' ἕνα πολιτικό, κρατιστικὸ σύστημα.

ται* ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς ἐργάτες (οἱ ἐργάτες δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ διευθύνουν οἱ ἴδιοι τὴ παραγωγὴ παρὰ σ' ἕνα, ἐντελῶς ἄλλο κοινωνικὸ σύστημα καὶ ποτὲ σ' ἕνα μοντέρνο συγκεντρωτικὸ κράτος), ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα ἀπέραντο στρῶμα ὑπαλλήλων στὴν ἐκδούλευση τῆς κυβέρνησης, ποὺ ὁ πυρήνας του εἶναι μιὰ κλειστὴ ὁμάδα ἀποκομμένη ἀπ' τὶς μάζες ποὺ ἐνεργεῖ γιὰ τὸ δικό της συμφέρον. Θὰ ποῦνε βέβαια ὅτι εἶναι «ὑπεύθυνη» μπροστὰ στοὺς ἐργάτες. Ἄλλος παραλογισμὸς κι' αὐτός. Ἡ πραγματικότητα δὲν ἔχει τίποτα κοινὸ μ' αὐτὰ τὰ ἄψυχα σχήματα.

Ρωτῆστε ὁποιονδήποτε ἐργάτη στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. — ὅμως ἕναν ἁπλὸ καὶ πραγματικὸ ἐργάτη — μὲ ποιά μορφὴ ἀπολαμβάνει τὰ κέρδη ποὺ πραγματοποιεῖ τὸ κράτος πάνω στοὺς μισθούς τους. Δὲν θὰ καταλάβει γιατὶ πράγμα τοῦ μιλᾶτε: Δὲν ξέρει τίποτα. Τὸ μόνο πράγμα ποὺ ξέρει εἶναι ὅτι παίρνει τὸν ἰσχνὸ μισθό του, ἀρκετὰ ἀνεπαρκῆ, κι' ὅτι ὑποφέρει ὅλα τὰ βάσανα τοῦ κόσμου γιὰ νὰ ζήσει. Ξέρει ἀκόμα ὅτι ὑπάρχουνε πολλοὶ στὴ Ρωσσία, ποὺ ζοῦνε «εὐχάριστα» (ἔκφραση τοῦ Στάλιν), ἄνετα ἢ καὶ πολυτελῶς.

Ρωτῆστε τον ἂν μπορεῖ νὰ ἐξασκήσει κάποια πίεση στοὺς «ὑπεύθυνους», ἂν μπορεῖ νὰ τοὺς κάνει κριτική, νὰ τοὺς ἀνακαλέσει στὴν τάξη, νὰ τοὺς καταργήσει ἢ νὰ τοὺς ἀντικαταστήσει. Δὲν θὰ σᾶς καταλάβει ἀκόμα πιὸ πολύ. Αὐτὸ ποὺ ξέρει εἶναι ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἐκτελεῖ τὶς διαταγὲς τῶν ἀρχηγῶν του ποὺ «ξέρουν τί κάνουν», κι' ὅτι κι' ἡ παραμικρὴ κριτικὴ θὰ τοῦ στοίχιζε ἀκριβά. Οἱ ἀρχηγοὶ τούχουν ἐπιβληθεῖ ἀπ' τὴν κυβέρνηση καὶ δὲν εἶναι ὑπεύθυνοι παρὰ μόνο σ' αὐτήν. Κι' ὅσο γιὰ τὴν κυβέρνηση εἶναι ἀλάνθαστη καὶ ἀπρόσβλητη: ἡ ὑπευθυνότητά της εἶναι μῦθος.

Βλέπουμε καθόλου ποιά εἶναι ἡ πραγματικὴ κατάσταση τῶν ἐργατῶν στὴν Ε.Σ.Σ.Δ.; Διαφέρει βασικὰ ἀπ' τὴν κατάσταση τῶν ἐργαζομένων στὶς χῶρες τοῦ ἰδιωτικοῦ καπιταλισμοῦ;

Ὅπως παντοῦ, ὁ ἐργάτης στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ παρουσιάζεται, τὴ μέρα τῆς πληρωμῆς στὸ ταμεῖο τῆς ἐπιχείρησης γιὰ νὰ πάρει τὸ μισθό του. Τὸ μισθό του τοῦ τὸν δίνει ἕνας ὑπάλληλος, ταμίας τοῦ μοναδικοῦ ἀφεντικοῦ: τοῦ κράτους.

Ὁ ὑπάλληλος κάνει τοὺς ὑπολογισμούς του σύμφωνα μὲ τὸ ὕψος τῶν μισθῶν πούχει καθορίσει ἡ κυβέρνηση. Ἀπ' τὸ

ποσὸ τοῦ μισθοῦ κρατάει ὅ,τι ἡ κυβέρνηση-ἀφεντικὸ κρίνει ἀπαραίτητο νὰ κρατηθεῖ: κρατήσεις γιὰ τὴν Κόκκινη Βοήθεια, γιὰ τὸ δάνειο («ἐλεύθερο» μὰ ὑποχρεωτικό: ἀκόμα μιὰ σοβιετικὴ σοφιστεία), γιὰ τὴν προπαγάνδα στὸ ἐξωτερικό, γιὰ τὸ Ἐθνικὸ Λαχεῖο (ἀκόμα μιὰ «χειρονομία» ἐλεύθερη ἀλλὰ ὑποχρεωτική) κλπ. Μετὰ ἀπ' αὐτὰ δίνει τὸ μισθὸ στὸν ἐργάτη, ἀκριβῶς ὅπως κάθε ταμίας, σ' ὁποιαδήποτε ἐπιχείρηση, σ' ὁποιαδήποτε χώρα. Φυσικὰ ὁ ἐργάτης ἰδέα δὲν ἔχει: δὲν ξέρει πόσα κερδίζει τὸ «κράτος» ἀπ' τὸ μισθό του καὶ τί τὸ κάνει αὐτὸ τὸ κέρδος. «Αὐτὸ εἶναι ὑπόθεση τῆς κυβέρνησης» ,καὶ τοῦ ἐργάτη οὔτε ποὺ τοῦ περνάει ἀπ' τὸ μυαλὸ ν' ἀσχοληθεῖ στὸ ἐλάχιστο μὲ τὸ πρόβλημα.

Ὅμως, σὲ μιὰ χώρα τοῦ ἰδιωτικοῦ καπιταλισμοῦ, ὁ ἐργάτης, ἂν εἶναι δυσαρεστημένος, μπορεῖ νὰ ἐγκαταλείψει τὸ ἀφεντικό του καὶ νὰ βρεῖ ἕνα ἄλλο. Μπορεῖ ν' ἀλλάξει ἐργοστάσιο, νὰ πάει ὅπου θέλει, νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ τ' ἀρέσει. Ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἀδύνατα στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. γιατὶ ἐκεῖ ὑπάρχει μόνο ἕνα ἀφεντικό, ἰδιοκτήτης ὅλων τῶν ἐργοστασίων. Σύμφωνα μὲ τοὺς τελευταίους κανονισμοὺς ὁ ἐργάτης δὲν ἔχει κἂν τὸ δικαίωμα «νὰ ζητήσει τὰ λεφτά του» καὶ ν' ἀφήσει τὸ ἐργοστάσιο ἐπειδὴ ἔτσι θέλει, χωρὶς νὰ ὑπάρχει κατάλληλη δικαιολογία. Γιὰ κάτι τέτοιο εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἐξουσιοδότηση τῆς Διοίκησης. Σημειώνουμε, μὲ τὴν εὐκαιρία, ὅτι αὐτὴ ἡ διοίκηση ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑπαλλήλους πούχουν, πρὸ πολλοῦ, ἀντικαταστήσει τὶς ἐργοστασιακὲς ἐπιτροπές. Ἔτσι ὁ ἐργάτης εἶναι δ ε μ έ ν ο ς μὲ τὸ ἐργοστάσιό του σὰ δουλοπάροικος ἢ σκλάβος.*

Ἂν ὁ ἐργάτης ἐγκαταλείψει τὸ ἐργοστάσιο χωρὶς εἰδικὴ ἐξουσιοδότηση γ ρ α μ μ έ ν η π ά ν ω σ τ ὴ ν ὑ π ο χ ρ ε ω τ ι κ ὴ τ α υ τ ό τ η τ ά τ ο υ, ἢ ἂν ἔχει ἀπὸ δικό του «σφάλμα» ἀπολυθεῖ, δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ βρεῖ δουλειὰ

* Ὁ ἀναγνώστης δὲν θἄχει βέβαια τὴν ὑποψία ὅτι δίνω τὴν προτίμησή μου στὸν ἰδιωτικὸ καπιταλισμό. Διαπιστώνω ἕνα γεγονός, αὐτὸ εἶναι ὅλο. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ἐλευθερία νὰ διαλέγεις ἕναν ἐκμεταλλευτή, λίγο ἀξίζει. Ὅμως νὰ ζεῖς καὶ νὰ δουλεύεις κάτω ἀπ' τὴν ἀδιάκοπη ἀπειλὴ νὰ χάσεις τὸ μόνο δυνατὸ ἐκμεταλλευτὴ δὲν εἶναι περισσότερο εὐχάριστο. Αὐτὴ ἡ ἀπειλή, διαρκῶς κρεμασμένη πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τῶν ἐργατῶν στὴν ΕΣΣΔ, τοὺς κάνει τέλειους σκλάβους. Αὐτὸ εἶν' ὅλο ποὺ θέλω νὰ πῶ.

πουθενά, ἂν δὲν ξαναπάρει ἐξουσιοδότηση. Κανεὶς διευθυντὴς ἐργοστασίου, ὑπάλληλος τοῦ μοναδικοῦ ἀφεντικοῦ-Κράτους, δὲν θὰ τὸν προσλάβει, ἀπ' τὸ φόβο αὐστηρῶν κυρώσεων.

Σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, τὸ κράτος-ἀφεντικὸ μπορεῖ νὰ κάνει τὸν ἐργάτη ὅ,τι θέλει. Τὸν μεταχειρίζεται στὴν πραγματικότητα σὰν σκλάβο. Ὁ ἐργάτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὰ δεχτεῖ ὅλα: Δὲν ἔχει οὔτε τὴ δυνατότητα ἐκλογῆς ἀφεντικοῦ, οὔτε μέσα ἄμυνας, ἀφοῦ τὰ συνδικάτα ὄντας στὰ χέρια τῆς κυβέρνησης - ἀφεντικοῦ κάνουν πὼς δὲν καταλαβαίνουν τί νόημα ἔχει ἡ ἄμυνα («κατὰ τῆς δικῆς τους κυβέρνησης»), οὔτε τὴν ἐλάχιστη δυνατότητα νὰ ζεῖ διαφορετικὰ παρὰ δεμένος στὴν ἁλυσίδα. Ἐκτὸς ἂν τὰ «βολεύει» ὅπως μπορεῖ. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ παραπονεθεῖ, οὔτε κἂν νὰ ἐκφραστεῖ, ἀφοῦ ὁ τύπος εἶναι ἐπίσης στὰ χέρια τῆς «κυβέρνησής» του, μόνο αὐτὴ ἔχει τὸ λόγο καὶ οἱ συγκεντρώσεις δὲν γίνονται παρὰ μόνο μετὰ ἀπὸ ἐπίσημη ἀπόφαση. Σὲ μιὰ χώρα τόσο μεγάλη ὅσο ἡ Ρωσσία ὁ καλύτερος τρόπος νὰ τὰ «βολέψει» ἦταν ἀπὸ παλιὰ ἡ παγαποντιά. Ἡ συνταγὴ δὲν ἔχει ἀλλάξει ἀπὸ τότε. Χιλιάδες, ἑκατομμύρια ρῶσσοι πρώην-ἐργάτες, ἔχοντας «παρατύπως» ἐγκαταλείψει τὸ ἐργοστάσιό τους καὶ βρισκόμενοι σ' ἐπίσημη ρήξη μὲ τὶς ἀρχές, ξαναβρίσκουν τὴν παλιὰ παράδοση, παίρνουν τὸ δρόμο τῆς ἀλητείας καὶ φτιάχνουν μιὰ σημαντικὴ μάζα ἀνέργων γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ σοβιετικὸς τύπος δὲν λέει λέξη.

Οἱ νόμοι ποὺ ἀφοροῦν τοὺς ἐργάτες γενικὰ καὶ εἰδικὰ τοὺς χειρώναχτες τῶν ἐργοστασίων, εἶναι ἀβάσταχτοι. Δεκάδες χιλιάδες ἐργάτες λυώνουν καὶ χάνονται στὶς φυλακὲς καὶ τὶς ἐξορίες ἐπειδὴ τοὺς πιάσανε νὰ τοὺς παραβαίνουν.

Ἡ ἴδια ἡ ἐργασία εἶναι κοπιώδης. Κατ' ἀρχή, ἐκτὸς ἀπ' τὰ μεγάλα κέντρα, οἱ συνθῆκες ὑγιεινῆς στὰ ἐργαστήρια εἶναι ἄθλιες, τὸ γενικὸ περιβάλλον εἶναι ἐξουθενωτικό. Ἔπειτα ἡ σκληρὴ δουλειὰ μὲ τὸ κομμάτι καὶ τὸ σύστημα «Τέϋλορ» ἔχουν ἐφαρμοστεῖ σχεδὸν παντοῦ.

Ὁ περίφημος «σταχανοβισμός»* τὸ ἐπιβεβαιώνει. (Ὁ ἀ-

---

* Ἡ οὐσία τοῦ «σταχανοβισμοῦ» δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ ἔξω ἀπ' τὴ Ρωσσία.

Ὁ ὅρος προέρχεται ἀπὸ τ' ὄνομα ἑνὸς ἐργάτη ὀρυχείων, τοῦ Σταχάνωβ, ποὺ τὸν διάλεξε τὸ κόμμα καὶ οἱ ἀρχὲς ἐν ὄψει μιᾶς καμπάνιας γιὰ τὴν αὔξηση τῆς ἀποδοτικότητας τῶν ἐργατῶν. Ἔπρεπε, κα-

ναγνώστης θὰ βρεῖ σ' ἄλλες ἐκδόσεις ἄλλες μαρτυρίες κι' ἀποδείξεις γι' αὐτὸ ποὺ ἰσχυριζόμαστε).

Φυσικὰ ὁ «κρατικοποιημένος» ἐργάτης στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι, τουλάχιστο θεωρητικά, ἕνας μοντέρνος σκλάβος: μὲ τὸν ὅρο ὅτι θὰ εἶναι ὑπάκουος καὶ πρόθυμος, συντηρεῖται ἀρκετὰ καλὰ κι' εἶναι ἐξασφαλισμένος ἀπ' τὸν «κύριό» του (τὸ κράτος), ἀμείβεται μὲ πληρωμένη ἄδεια κλπ.

Ὡστόσο αὐτὰ ἰσχύουν στὴν πραγματικότητα γιὰ ἕνα πολὺ περιορισμένο τμῆμα τῆς ἐργατικῆς τάξης, ποὺ εἶναι διαιρεμένη σὲ πολλὲς κατηγορίες. Ἡ διαφορὰ συνθηκῶν ζωῆς, ἀνάλογα μὲ τὶς κατηγορίες, πάει ἀπ' τὴν ἄνεση μέχρι τὴ μιζέρια, περνώντας ἀπ' ὅλα τὰ ἐνδιάμεσα στάδια. Τὶς εὔνοιες ποὺ ἀναφέ-

---

τὰ τοὺς μεγιστάνες τοῦ «σοβιετικοῦ» νεοκαπιταλισμοῦ, νὰ ἐφαρμόσουν στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. τὶς ἀρχὲς τοῦ συστήματος Τέϋλορ, χωρὶς βέβαια νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἴδια ὀνομασία καί, ἰδιαίτερα, χωρὶς νὰ φανεῖ ἡ ἐπέμβαση τῆς κυβέρνησης.

Μιὰ μέρα ὁ Σταχάνωβ κάνει στοὺς ἐπικεφαλῆς του — «αὐθόρμητα» ποὺ λένε! — μιὰ ἐντυπωσιακὴ δήλωση, βεβαιώνοντας ὅτι εἶχε ἀνακαλύψει ἕνα νέο τρόπο ὀργάνωσης τῆς ἐργασίας γιὰ τὴν ἐξόρυξη τοῦ κάρβουνου ποὺ θὰ ἐπέτρεπε νὰ πολλαπλασιαστεῖ ἡ παραγωγικότητα. Ἡ κυβέρνηση δείχνει «ἐνδιαφέρον» γιὰ τὴν ἀνακάλυψη· τὴ βρίσκει χρήσιμη, γίνεται ντόρος, τὸ πράγμα διαδίδεται, ὁπότε ἀναλαμβάνεται μιὰ τεράστια καμπάνια γιὰ τὴ γενίκευση τῆς νέας μεθόδου.

Στὴν πραγματικότητα ὁ Σταχάνωβ, δασκαλεμένος καὶ ὠθούμενος ἀπ' τὸ κόμμα, δὲν «ἀνακάλυψε» παρὰ τὴν 'Αμερική: ἡ «νέα» του μέθοδος ἦταν μιὰ παλιὰ ἰδέα ποὺ εἶχε ἤδη κάνει τὸ ὑπερατλαντικό της ντεμποῦτο. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια ἦταν ἡ ἐργασία στὴν ἁλυσίδα προσαρμοσμένη στὶς ρώσσικες συνθῆκες. Μὰ ἡ «σκηνοθεσία» καὶ ἡ εἰδικὴ διαφήμιση ἦταν ἕνα μοναδικὸ καὶ μεγαλοφυὲς εὕρημα. Οἱ ἠλίθιοι κι' οἱ μυγοχάφτες στὸ ἐξωτερικὸ τὸ πῆραν στὰ σοβαρά.

Ἡ «ἀνακάλυψη» ἐξυπηρετοῦσε ἄριστα τὴν ὑπόθεση τοῦ κράτους - ἀφεντικοῦ: κατ' ἀρχὴ τοῦ ἔδινε τὸ δικαίωμα νὰ ἐλπίζει σὲ αὔξηση τῆς παραγωγικότητας τῶν ἐργατῶν· μετὰ ἐπέτρεπε τὸ γρήγορο σχηματισμὸ ἑνὸς προνομιούχου στρώματος μεταξὺ τῶν ἐργατῶν, πράγμα πολὺ χρήσιμο, γιατὶ αὐτὰ τὰ προνόμια ἀποδίδονται ἐν γένει γιὰ νὰ κάνουν πιὸ εὔκολη τὴ χειραγώγηση καὶ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς μάζας τῶν ἐργατῶν· τέλος θὰ ἀνοίγωνε, σὲ ὁρισμένους χώρους

ρουμε τὶς ἀπολαμβάνουν μόνο οἱ ἐργάτες ποὺ «τὶς ἀξίζουν». Γιὰ νάχεις τὴν ἄνεσή σου, γιὰ νὰ παίρνεις ἄδειες καὶ νάχεις ἄλλα πλεονεκτήματα, πρέπει «νὰ τ' ἀξίζεις», νὰ ξεχωρίζεις ἀπ' τὸ κοπάδι, νὰ γίνεις «γλύφτης».

Ἡ τεράστια πλειοψηφία τῶν ἐργαζομένων στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι βυθισμένη στὴ μιζέρια, ἰδιαίτερα οἱ ἀνειδίκευτοι ἐργάτες, οἱ χειρώνακτες, οἱ ὑπηρέτες, οἱ μικροϋπάλληλοι καὶ γενικὰ ἡ συνήθης μέση ἐργατικὴ μάζα.

Μερικοὶ ἄλλοι, προνομιοῦχοι καὶ εἰδικευμένοι, — εὐνοούμενοι σκλάβοι — ἔχουν μιὰ σχετικὰ «καλὴ» ζωὴ καὶ σχηματίζουν ἕνα εἶδος «ἐργατικῆς ἀριστοκρατίας».

Συνήθως, αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι περιφρονοῦν καὶ ἀποστρέφονται τοὺς δύστυχους ταξικούς τους συντρόφους. Ὁ ἀγώνας

τὸ γόητρο τῆς κυβέρνησης - ἀφεντικοῦ.

Ἡ «ὑπόθεση» ἐξαπολύθηκε λοιπόν, μέσω μιᾶς τεράστιας διαφήμισης ἀπ' τὸν τύπο, μὲ ἀφίσες, μὲ συγκεντρώσεις κλπ. Ὁ Σταχάνωβ ἀνακηρύχτηκε «ἥρωας τῆς ἐργασίας», ἀνταμείφθηκε, παρασημοφορήθηκε... Τὸ σύστημά του ἐφαρμόστηκε σ' ἄλλους κλάδους τῆς παραγωγῆς. Παντοῦ, οἱ φιλόδοξοι — σὲ ἔξαρση «σοσιαλιστικῆς ἅμιλλας» — βάλθηκαν νὰ τὸν μιμηθοῦν ἢ καὶ νὰ τὸν ξεπεράσουν. Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἄτομα ἐλπίζανε νὰ διακριθοῦν, νὰ ξεφύγουν ἀπ' τὴν πεπατημένη, νὰ «δημιουργηθοῦν», φυσικὰ εἰς βάρος τοῦ συνόλου τῶν ἐργατῶν, ποὺ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑφίστανται τοὺς νέους ρυθμοὺς τῆς ἐργασίας, μ' ἄλλα λόγια μιὰ ὀγκούμενη ἐκμετάλλευση, κάτω ἀπ' τὴν ἐπιτήρηση ὅλων αὐτῶν τῶν «ἡρώων». Αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι ἔχαναν τὴν καριέρα τους πάνω στὶς πλάτες τῶν ἄλλων. Εἶχανε πλεονεκτήματα καὶ προνόμια στὸ μέτρο ποὺ καταφέρνανε νὰ ἐφαρμόσουν τὸ σύστημα καὶ νὰ παρασύρουν τὶς μάζες. Ἡ «ἅμιλλα» τῶν «σταχανοβιστῶν» μεταξύ τους δημιούργησε τὸν «ὑπὲρ - σταχανοβισμό».

Ἡ μάζα τῶν ἐργατῶν κατάλαβε γρήγορα τὸ πραγματικὸ νόημα τῆς καινοτομίας. Ἀδύναμη γιὰ νὰ ἀντισταθεῖ σ' αὐτὴν τὴν «ὑπερ - ἐκμετάλλευση» μ' ἕνα γενικὸ κίνημα, ἐκδήλωσε τὴ δυσαρέσκειά της μὲ ἄπειρες πράξεις σαμποτάζ κι' ἐκδίκησης φτάνοντας, σὲ μερικὲς περιπτώσεις μέχρι καὶ τὴν δολοφονία τῶν πιὸ πρόθυμων «σταχανοβιστῶν». Χρειάστηκε νὰ παρθοῦν ἐξαιρετικὰ αὐστηρὰ μέτρα γιὰ νὰ κατασταλεῖ τὸ ἀντισταχανοβιστικὸ κίνημα. Ἄλλωστε ἡ ὅλη ἐπιχείρηση τέλειωσε, σὲ λίγο, ἀπότομα. Ὅταν ἡ μπλόφα φάνηκε, ἀπόμεινε ἕνα εἶδος ἐργατικοῦ ἀρριβισμοῦ ποὺ παίζει κάποιο πολὺ περιορισμένο ρόλο στὴν παραγωγή.

γιὰ τὴν ὕπαρξη εἶναι σκληρὸς στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Τόσο τὸ χειρότερο γιὰ τὰ θύματα! Ἂς τὰ βολέψουν! Ἂν ἀσχοληθεῖ κανεὶς μαζί τους, σὲ λίγο θάνατ κι' ὁ ἴδιος θῦμα. Ἔτσι οἱ εἰδικευμένοι καὶ προνομιοῦχοι ἐργάτες, οἱ ἀληθινοὶ «σταχανοβιστὲς» — ἄξιοι μαθητὲς τοῦ Σταχάνωβ, τοῦ πρώτου φτασμένου ἀρριβίστα ἐργάτη — κυνηγᾶνε ὅλο καὶ καλύτερες εὐκαιρίες. Ἔχουν τὴν ἐλπίδα νὰ βγοῦν μιὰ μέρα ἀπ' τὶς τάξεις τῶν σκλάβων, νὰ γίνουν ὑπάλληλα, διευθυντὲς ὁπουδήποτε. κι' ἴσως δικτάτορες... Κάνουν τὸ πᾶν γιὰ νὰ πετύχουν· ἀγωνίζονται· δουλεύουν γιὰ τέσσερεις· ἐκπαιδεύουν τοὺς νέους ποὺ θὰ τοὺς ἀντικαταστήσουν στὸ ἐργοστάσιο· προσπαθοῦν νὰ κάνουν αἰσθητὴ ὅπου μποροῦν τὴ παρουσία τους· κάνουν ἂν εἶναι δυνατὸ καὶ σπουδές· εἶναι πάντα σύμφωνοι μὲ τὶς ἀρχὲς καὶ τὸ δείχνουν· εἶναι ὑποψήφιοι στὸ κόμμα. Ἀλλοῦ ξεσκονίζουν, γλύφουν καὶ κολακεύουν, κι' ἀλλοῦ κάνουν τοὺς σπουδαίους καὶ τοὺς καμπόσους. Βέβαια, πάν' ἀπ' ὅλα δὲν πρέπει νὰ ἐνοχλοῦνται μ' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται «κάτω», οὔτε μὲ τοὺς ἀνταγωνιστές τους. Ὁ ἀγώνας εἶναι σκληρὸς στὴν Ε.Σ.Σ.Δ.

Οἱ «σταχανοβιστὲς» ἐργάτες εἶναι κυρίως τὰ «πρότυπα» τῶν ὁποίων ὁ ρόλος εἶναι νὰ ἀποδεικνύεται στοὺς ἄλλους ἐργάτες, μὲ τὸ παράδειγμά τους, ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ αὔξηση τῆς παραγωγικότητας. Παίρνουν μεγάλους μισθοὺς καὶ προαγωγές, κι' ἰδιαίτερα οἱ «ὑπὲρ-σταχανοβιστὲς» ποὺ θεωροῦνται «ἄσσοι». Ὁ ρόλος τους συνίσταται νὰ κάνουν τοὺς ἐργάτες νὰ πιστέψουν πὼς ἂν δουλέψουν καλὰ μποροῦν νὰ «φτάσουν» σὲ μιὰ ζωὴ «ἄνετη ἢ κι' εὐχάριστη» (λόγια τοῦ Στάλιν).

Συνήθως, ὅταν σ' ἕνα ἐργοστάσιο καθιερωθεῖ ἡ νέα «ἀπόδοση-ρεκόρ», δὲν εἶναι δυνατὸ ἕνας ἐργάτης «σταχανοβιστὴς» νὰ παραμείνει ἐκεῖ' οἱ ὑπόλοιποι δὲν θὰ τὸν ἀφήνανε γιὰ πολὺ ἀκόμα στὴ ζωή. Κατὰ κανόνα οἱ ἀρχὲς φροντίζουν τὸν πιστό τους ὑπηρέτη: κατὰ βάση τὸν στέλνουν πρῶτα σ' ἕνα ἀναπαυτήριο ὅπου περνάει «εὐπρεπῶς» μερικοὺς μῆνες· ἔπειτα τὸν καλοῦν σ' ἕνα διοικητικὸ πόστο στὴ Μόσχα ἢ σὲ καμιὰ ἄλλη μεγάλη πόλη. Ἐκεῖ, συχνὰ θάχει στὴ διάθεσή του μιὰ κομψὴ βίλλα, ὅπου περνάει μιὰ ζωὴ «εὐχάριστη», τσεπώνει τοὺς μισθοὺς κι' ἀπολαμβάνει τὰ προνόμια ἀνάλογα μὲ τὶς ὑπηρεσίες πούχει προσφέρει. Ἡ καριέρα του ἔγει γίνει. Εἶναι πιὰ διοικητικὸ στέλεχος, «φτασμένος» πούχει «ξεφύγει ἀπ' τὸ κοπάδι».

Μ' ὅλες αὐτὲς τὶς μεθόδους: «σταχανοβισμό», «ὑπὲρ-στα-

χανοδισμό», ταξινόμηση τῶν μισθωτῶν σὲ διάφορες κατηγορίες κλπ., ἡ «κομμουνιστικὴ» κυβέρνηση καταφέρνει νὰ διαιρεῖ καὶ νὰ ἐλέγχει καλύτερα τοὺς ἐργάτες. Δημιουργεῖ, ταυτόχρονα, ἕνα προνομιοῦχο στρῶμα ποὺ τῆς εἶναι τυφλὰ ἀφοσιωμένο: κρατάει τὸ «κοπάδι» σ' ἑτοιμότητα γιὰ ἐργασία καὶ ἀποτελεῖ ἕνα εἶδος μονωτικοῦ ἀνάμεσα στοὺς κυρίους καὶ τοὺς σκλάβους.

Ἔτσι, οἱ μέθοδοι ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ καινούριοι ἀφέντες — οἱ «κομμουνιστὲς» — σχετικὰ μὲ τὶς ἐργαζόμενες μάζες, παραμένουν στὸ παλιὸ στύλ: διαίρει καὶ βασίλευε. Κι' ὁ παρηγορητικὸς λόγος ποὺ ἀπευθύνεται ἀπ' τοὺς κυρίους στὸ «κοπάδι» παραμένει κι' αὐτὸς αἰώνιος: «Ἐργάτες! Θέλετε νὰ «πετύχετε»; Τώρα, αὐτὸ ἐξαρτᾶται μονάχα ἀπὸ σᾶς, γιατὶ κάθε ἄνθρωπος ἱκανός, προσηλωμένος καὶ ὑπάκουος μπορεῖ νὰ γίνει «κάποιος». Αὐτοὶ ποὺ δὲν θὰ τὰ καταφέρουν, οἱ «ἀποτυχημένοι», δὲν θὰ πρέπει νὰ τὰ βάζουν πάρα μόνο μὲ τὸν ἑαυτό τους».

Σύμφωνα μὲ λεπτομερεῖς κι' ἀνακειμενικοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ οἰκονομολόγου Ε. Γιουρλέφσκυ, μὲ στοιχεῖα ἀπ' τὶς στατιστικὲς τῆς κυβέρνησης τῆς Ε. Ε. Σ. Δ., τὸ 1938 σὲ 18 περίπου ἑκατομμύρια ἐργάτες ὑπῆρχαν κάπου ἐνάμιση ἑκατομμύριο (ἢ 8%) πρώην ἐργάτες ἢ προνομιοῦχοι ἐργάτες: ὑπὲρ-σταχανοβιστές, σταχανοβιστές, κλπ.

Ἡ κυβέρνηση, ἐννοεῖται, ἐνθαρύνει καὶ εὐνοεῖ αὐτὸ τὸν ἀρριβισμὸ ἀπ' τὸν ὁποῖο τόσα κερδίζει, κι' ὡστόσο δὲν τὸν ὀρίζει ποτὲ μὲ τὸ πραγματικό του ὄνομα: τὸν λένε «εὐγενὴς ἅμιλλα», «τίμιο ζῆλο στὴν ὑπηρεσία τοῦ προλεταριάτου» καὶ πάει λέγοντας. Ὑπάρχει καὶ παράσημο γιὰ τὸ «ζῆλο». Κι' ὑπάρχει ἀκόμα ἕνα πλῆθος «παρασημοφορημένων» («ὀρντενονόσσι»).

Μὲ τὰ πιὸ «ἄξια» ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἡ κυβέρνηση δημιουργεῖ ἕνα εἶδος νέας «σοβιετικῆς» ἀριστοκρατίας κι' ἀκόμα μιὰ νέα κρατικο-καπιταλιστικὴ μπουρζουαζία: στήριγμα ἰσχυρὸ κι' ἀποφασιστικὸ τοῦ καθεστῶτος.

Σ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἀναφέρεται, σὲ μερικὲς ὁμιλίες του ὁ ὑπεραρχηγός τους Στάλιν ὅταν λέει: «Ἡ ζωὴ σὲ μᾶς γίνεται συνεχῶς πιὸ εὐχάριστη καὶ πιὸ χαρούμενη».

Τὸ κοπάδι παραμένει κοπάδι, ὅπως παντοῦ. Κι' ὅπως παντοῦ, ἡ κυβέρνηση διαθέτει «ἐπαρκῆ μέσα» γιὰ νὰ τὸ κρατάει στὴν ὑπηρεσία της, ἥσυχο κι' ὑποταγμένο.

Ἰσχυρίζονται ὅτι τέτοια ἤθη προετοιμάζουν τὸ πέρασμα στὸν «πραγματικὸ κομμουνισμό».

Μᾶς ἔχουν ρωτήσει ἂν ἡ θέση τοῦ ἐργάτη στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι προτιμότερη ἀπ' αὐτὴ τῶν ἐργαζομένων στὶς χῶρες τοῦ ἰδιωτικοῦ καπιταλισμοῦ. Μὰ τὸ πραγματικὸ πρόβλημα δὲν εἶναι ἐκεῖ· τὸ πρόβλημα τίθεται σωστότερα ἔτσι: μιὰ τέτοια κατάσταση πραγμάτων εἶναι σοσιαλισμὸς ἢ τουλάχιστο εἶναι τὸ προμήνυμά του; Μιὰ τέτοια κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ τέτοιες κανονικὲς συνθῆκες εἶναι δυνατὸ νὰ ὁδηγήσουν στὸ σοσιαλισμό;

Καλοῦμε τὸν ἀναγνώστη νὰ δώσει μόνος του τὴν ἀπάντηση σ' αὐτές, καὶ σ' ἄλλες ἀκόμα ἐρωτήσεις, ὅταν θάχει φτάσει στὸ τέλος τῆς μελέτης μας.

III. — Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ

Ἐδῶ πρέπει νὰ διακρίνουμε τέσσερεις διαδοχικὲς περιόδους.

Κατ' ἀρχὰς θέλοντας νὰ κερδίσει καὶ νὰ ἑδραιώσει τὶς συμπάθειες τῶν ἐργαζομένων μαζῶν καὶ τοῦ στρατοῦ, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων ἐφάρμοσε σχετικὰ μὲ τοὺς ἀγρότες μιὰ πολιτικὴ «μὴ παρέμβασης».

Οἱ ἀγρότες — ὁ ἀναγνώστης τὸ γνωρίζει ἤδη — ἄρχισαν νὰ καταλαμβάνουν τὰ κτήματα τῶν ὁποίων οἱ ἰδιοκτῆτες εἴτε τὸ σκάσανε εἴτε διώχτηκαν, πολὺ πρὶν τὴν Ἐπανάσταση τοῦ Ὀχτώβρη. Στὴν κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων δὲν ἀπέμενε παρὰ νὰ ἐπικυρώσει αὐτὴ τὴν κατάσταση πραγμάτων. (Διάταγμα τῆς 25ης τοῦ Ὀχτώβρη 1917).

«Μόνα τους οἱ στρατιῶτες σταματήσανε τὸν πόλεμο, ἐνῶ οἱ ἀγρότες καταλαμβάνανε τὴ γῆ κι' οἱ ἐργάτες τὰ ἐργοστάσια» διαπιστώνει ὁ Π. Μιλιούκωφ, ρῶσσος ἱστορικὸς καὶ συγγραφέας ἀρκετὰ γνωστός, πρώην ὑπουργὸς στὴν πρώτη προσωρινὴ κυβέρνηση. «Ὁ Λένιν ἐπικύρωσε ἁπλῶς ἕνα γεγονὸς ποὔχε πραγματοποιηθεῖ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴ συμπάθεια τῶν στρατιωτῶν, τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν». (Π. Μιλιούκωφ: «Ἱστορία τῆς Ρωσσίας», τόμος III, σελ. 1274). Ὑπάρχει πολλὴ ἀλήθεια σ' αὐτὴ τὴ βεβαίωση τοῦ ἀστοῦ ἡγέτη, ἂν καὶ κάνει τὸ λάθος νὰ μὴν ὑπολογίζει τὴν ἐπίδραση τῆς προπαγάνδας καὶ

τῆς δραστηριότητας τῶν ἐπαναστατῶν. Μ' αὐτὴ τὴν ἐπιφύλαξη ἡ μαρτυρία του ἔχει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Ὁ Μιλιούχωφ ἦταν πάντα ἄριστος παρατηρητὴς καὶ γνώστης τῆς ρώσσικης ζωῆς. Κρατοῦσε ἕνα πόστο ποὺ τοῦ ἐπέτρεπε νάναι πάντα καλὰ πληροφορημένος. Τέλος, ὄχι μόνο δὲν εἶχε κανένα λόγο νὰ μειώσει τὸ ρόλο τῶν μπολσεβίκων, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο. (Σημειώνουμε μὲ τὴν εὐκαιρία, ὅτι αὐτὴ ἡ μαρτυρία εἶναι πολὺ χαραχτηριστικὴ ὄχι μόνο σχετικὰ μὲ τὸ ἀγροτικὸ καὶ ἐργατικὸ πρόβλημα στὴ διάρκεια τῆς ἐπανάστασης, ἀλλὰ ἐπίσης γιὰ ὅτι ἀφορᾶ τὸ πρόβλημα τοῦ πολέμου).

Κάνουμε μιὰ ἐξήγηση, γιὰ ὅλους αὐτοὺς ποὺ ἀπὸ πρόθεση ἢ ἄγνοια ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ Ἐπανάσταση πραγματοποιήθηκε ὄχι ἀπ' τὶς μάζες ἀλλὰ ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους. Πρόκειται γιὰ ἕνα πολὺ σημαντικὸ σημεῖο. Βασικὰ ἡ Ἐπανάσταση τοῦ Ὀχτώβρη, ὅπως κι' αὐτὴ τοῦ Φλεβάρη, *πραγματοποιήθηκε καὶ κερδήθηκε ἀπ' τὶς μάζες*, μὲ τὴ βοήθεια, βέβαια, καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν ἐπαναστατῶν ὅλων τῶν τάσεων. Οἱ μάζες ἦταν ἕτοιμες γιὰ τὴν Ἐπανάσταση· τὴν πραγματοποιούσανε ἀπὸ μέρα σὲ μέρα, παντοῦ κι' ἀπ' εὐθείας. Αὐτὸ ἔχει σημασία κι' αὐτὸ σημαίνει «πραγματοποίηση τῆς Ἐπανάστασης». Ὅσο γιὰ τοὺς μπολσεβίκους πραγματοποίησαν μιὰ πράξη καθαρὰ πολιτικὴ καταλαμβάνοντας τὴν ἐξουσία ποὺ *θάπρεπε μοιραῖα νὰ πέσει κατὰ τὴν πορεία αὐτῆς τῆς λαϊκῆς Ἐπανάστασης*. Μὲ τὴν πολιτική τους αὐτὴ χειρονομία οἱ μπολσεβίκοι σταμάτησαν τὴν πραγματικὴ Ἐπανάσταση καὶ διαμόρφωσαν τὴν παρέκκλισή της.*

Αὐτὴ ἡ διαπίστωση ἐκφράζει, μεταξὺ ἄλλων, τὴ βασικὴ θέση τῶν ἀναρχικῶν. Αὐτοὶ βεβαιώνουν, πράγματι, ὅτι ὅταν οἱ ἀναγκαῖες κι' ἀπαραίτητες συνθῆκες ἔχουν συμπληρωθεῖ. οἱ

* Οἱ μπολσεβίκοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἂν δὲν εἶχαν πάρει τὴν ἐξουσία, ἡ ἀντεπανάσταση θὰ τὴν εἶχε ἀνακαταλάβει κι' ἡ Ἐπανάσταση θἄχε νικηθεῖ. Ὁ ἰσχυρισμὸς εἶναι ἀβάσιμος. Οἱ μπολσεβίκοι μπόρεσαν νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία *ἐπειδὴ ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μαζῶν ἦταν μὲ τὴν ἐπανάσταση*. Οἱ «μάζες» εἶναι κυρίως οἱ ἐργάτες, οἱ ἀγρότες, οἱ στρατιῶτες. Παίρνοντας οἱ ἐργάτες τὰ ἐργοστάσια, καταλαμβάνοντας οἱ ἀγρότες τὴ γῆ, βοηθώντας οἱ ἐπαναστάτες καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δέ, καὶ ὄντας οἱ

μάζες εἶναι στὴν ἐντέλεια ἱκανὲς νὰ πραγματοποιήσουν μόνες τους τὴν Ἐπανάσταση μὲ τὴ βοήθεια καὶ τὴ συμμετοχὴ τῶν ἐπαναστατῶν. Οἱ ἀναρχικοὶ προσθέτουν — κι' αὐτὸ εἶναι τὸ βασικὸ σημεῖο τῆς ἄποψής τους — ὅτι τὴν ἑπόμενη τῆς νίκης ἡ Ἐπανάσταση ὀφείλει ν' ἀκολουθήσει τὸν ἴδιο δρόμο: ἐλεύθερη δράση τῶν μαζῶν, ὑποστηριγμένη ἀπ' τὴν ἐλεύθερη δράση τῶν ἐπαναστατῶν ὅλων τῶν τάσεων, χωρὶς ἕνα πολιτικὸ κόμμα νὰ καταργήσει τὰ ἄλλα, νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν ἐξουσία, νὰ ἐπιβάλει τὴ δικτατορία του καὶ νὰ μονοπωλήσει τὴν Ἐπανάσταση.

Στὴν ἀρχὴ λοιπὸν — πρώτη περίοδος — ὁ Λένιν δὲν πείραξε τοὺς ἀγρότες. Αὐτὸς μεταξὺ ἄλλων, ἦταν ὁ λόγος ποὺ αὐτοὶ τὸν ὑποστηρίξανε, ἀφήνοντάς του ἔτσι τὸν καιρὸ ποὺ τοῦ ἦταν ἀπαραίτητος γιὰ νὰ ἑδραιώσει τὸ κράτος καὶ τὴν ἐξουσία του. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ λέγανε ἀκόμα — κι' ἰδιαίτερα στὸ ἐξωτερικὸ — ὅτι οἱ ἀγρότες ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ κέρδισαν τὰ περισσότερα στὴν Ἐπανάσταση κι' ὅτι οἱ μπολσεβίκοι, παρὰ τὸ μαρξιστικὸ τους δόγμα, ὑποχρεώθηκαν νὰ στηριχτοῦν βασικὰ ὄχι στὴν ἐργατικὴ τάξη ἀλλὰ στοὺς ἀγρότες.

Ἔτσι, ἀργότερα — δεύτερη περίοδος — ὅσο προχωροῦσε ἡ σταθεροποίηση τοῦ κράτους καὶ οἱ πόλεις, μ' ἐξαντλημένες τὶς προμήθειες, στρέφανε τὰ βλέμματά τους στὴν ἐπαρχία, ὁ Λένιν ὅλο κι' ἔσφιγγε τὸν κύκλο γύρω ἀπ' τοὺς ἀγρότες.

Ἂν οἱ ἐργάτες τῶν πόλεων καὶ τῶν βιομηχανικῶν περιοχῶν εἶχαν, μέσω τῶν ἀνεξάρτητων καὶ εὐκίνητων ὀργανώσεών τους, ἐλευθερία δράσης καὶ πρωτοβουλίας, θάχαν σίγουρα ἀποκαταστήσει μιὰ ἄμεση καὶ γόνιμη οἰκονομικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἀγρότες γιὰ τὴν παραγωγή, τὶς ἀνταλλαγὲς κλπ. Πρέπει νἆναι

στρατιῶτες ὀπαδοὶ τῆς ἐπανάστασης, τότε ποιὰ εἶναι ἐκείνη ἡ δύναμη ποὺ χωρὶς βιομηχανία, χωρὶς κεφάλαια, χωρὶς βοήθεια καὶ στρατὸ θὰ μποροῦσε νὰ τὴ σταματήσει; Τὸ ἐξωτερικό; Ποιὸς ξέρει ποιὰ θάταν ἡ κατάσταση κι' ἡ στάση τῶν ἄλλων χωρῶν ἂν ἡ Ἐπανάσταση εἶχε πάρει τὸ δρόμο ποὺ προπαγάνδιζαν οἱ ἀναρχικοί; Ποιὸς ξέρει ποιὲς θάταν οἱ συνέπειες; Ἐκείνη τὴν ὥρα θάπρεπε οἱ δυὸ αὐτὲς θέσεις νὰ ἀντιπαρατεθοῦν δημόσια. Οἱ μπολσεβίκοι προτίμησαν νὰ πνίξουν τὴν ἄλλη. Ὁ κόσμος ὑφίσταται τὶς συνέπειες ἐδῶ κι' ἕνα τέταρτο τοῦ αἰῶνα.

κανεὶς σίγουρος πῶς μιὰ τέτοια ἐπαφὴ ἀνάμεσα στοὺς ἐλεύθερους παραγωγοὺς καὶ καταναλωτὲς τῶν πόλεων καὶ τῆς ἐπαρχίας θάχε καταλήξει σὲ συνεννοήσεις καὶ τελικὰ σὲ μιὰ πρακτικὴ καὶ εὔστοχη λύση αὐτοῦ τοῦ κεφαλαιώδους προβλήματος τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης: τοῦ προβλήματος τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο τάξεων ἐργαζομένων, μεταξὺ τῶν δύο βασικῶν κλάδων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ἀλλ' ὅμως οἱ ἐργάτες κι' οἱ ὀργανώσεις τους δὲν εἶχαν ἴχνος ἐλευθερίας δράσης, καμιὰ πρωτοβουλία. Οἱ ἀγρότες τὸ ἴδιο. Τὰ πάντα εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὰ χέρια τῆς κυβέρνησης καὶ τοῦ Κράτους. Μόνο ἡ κυβέρνηση καὶ τὸ κράτος εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ δράσουν, νὰ μεσολαβήσουν, νὰ προτείνουν λύσεις.

Σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες — φυσικὰ — ὅλος ὁ κόσμος περίμενε τὶς ἀποφάσεις τους.

Οἱ ἀγρότες πού, μὲ εἰσηγήσεις καὶ ἄμεσες προτάσεις τῶν ἐργατῶν, θὰ εἶχαν καταφέρει νὰ ἐφοδιάσουν μὲ τ' ἀπαραίτητα τὶς πόλεις — ἐνεργώντας μὲ δική τους πρωτοβουλία κι' ἕνα τρόπο φυσικὸ — τώρα ἔμεναν ἀδρανεῖς ἀφοῦ ἡ κυβέρνηση — ἦταν ἐκεῖ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο! — δὲν τοὺς γνωστοποίησε τὶς προθέσεις της.

Μὲ τὴν παρουσία καὶ τὴ λειτουργία της μιὰ κυβέρνηση παρεμβάλλεται ἀνάμεσα στὰ δυὸ στρώματα ἐργαζομένων καὶ τὰ διαχωρίζει. Αὐτόματα τὰ ἐμποδίζει νὰ συνεννοοῦνται γιατὶ παρεμβαίνει ἀνάμεσά τους σὰ μεσολαβητὴς καὶ διαιτητής.

Ἔτσι, ἐφ' ὅσον προέρχονται ἀπ' τὴν κυβέρνηση, τὰ «μέτρα» δὲν ἔχουν τίποτα κανὸ μὲ τὶς ἄμεσες σχέσεις μεταξὺ ἐργαζομένων. Ἀπ' τὴ φύση τους δὲν εἶναι παρὰ ἐντολές, παραγγελίες, διαταγές.

Ἔτσι, μπῆκε στὴ μέση ὁ Λένιν. Φυσικά, σὰν μαρξιστὴς δικτάτορας, δὲν καταλάβαινε τίποτα ἀπ' τὴν πραγματικὴ κατάσταση. Ἐξηγοῦσε τὴν ἀδιάφορη στάση τῶν ἀγροτῶν, ὄχι σὰ μοιραία συνέπεια τῆς ἐφαρμογῆς ἄτοπων κυβερνητικῶν μέτρων, ἀλλὰ σὰν ἐκδήλωση τοῦ «ἐγωϊσμοῦ» τους, τῆς «μικροαστικῆς νοοτροπίας» τους, τῆς «ἐχθρότητάς τους πρὸς τὶς πόλεις», κλπ.

Δρᾶ καὶ τιμωρεῖ. Μὲ μιὰ σειρὰ διαταγμάτων καὶ διαταγῶν, προστάζει τοὺς ἀγρότες νὰ δώσουν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς συγκομιδῆς τους στὸ κράτος. Ἡ προσταγὴ ἐκτελέστηκε

μὲ τὸ στρατὸ καὶ τὴν ἀστυνομία. Ἦταν ἡ περίοδος τῶν ἐπιτάξεων τῶν φυσικῶν ἀποθεμάτων, τῶν «στρατιωτικῶν ἀποστολῶν», μ' ἄλλα λόγια, τοῦ «πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ». Ἡ στρατιωτικὴ βία ἀναγκάζει τοὺς ἀγρότες νὰ στερηθοῦν ὅ,τι τὸ κράτος εἶχε ἀνάγκη.

Ἀπαγόρευσαν στοὺς ἀγρότες νὰ πουλᾶνε τὰ προϊόντα τους. Ἔστησαν στοὺς σιδηρόδρομους, στοὺς δρόμους καὶ γύρω ἀπ' τὶς πόλεις, «μπλόκα» γιὰ νὰ ἐμποδίσουν αὐτὴ τὴν πώληση ποὺ τῆς ἔδωσαν τ' ὄνομα «κερδοσκοπία». Χιλιάδες ἀγρότες κι' ἄλλοι «πολίτες» πάστηκαν καὶ ἀρκετοὶ τουφεκίστηκαν ἐπειδὴ παραβιάσανε αὐτὰ τὰ μέτρα. Περιττὸ νὰ ποῦμε πὼς πιάσανε ἰδιαίτερα τοὺς πιὸ φτωχοὺς ποὺ μ' ἕνα σακκούλι ἀλεῦρι πηγαίνανε στὴν πόλη μὲ σκοπὸ παίρνοντας μερικὲς δεκάρες νὰ βελτιώσουνε τὴν καθημερινή τους συντήρηση, ἢ ἀκόμα τοὺς ἀγρότες ποὺ δίνανε κάτι στοὺς συγγενεῖς τους ἢ τοὺς πεινασμένους φίλους τους. Οἱ πραγματικοὶ μεγαλοκερδοσκόποι «παραβιάζανε» εὔκολα τὰ μπλόκα μὲ κρασοκάνατα. Γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ σ' ἕνα κρατιστικὸ σύστημα ἡ πραγματικότητα περιγελοῦσε τὴ «θεωρία».

Σὲ λίγο, αὐτὴ ἡ πολιτικὴ καταλήγει σὲ σοβαρὲς ταραχές. Οἱ ἀγρότες ἀντέταξαν στὴ βία μιὰ ἔντονη ἀντίσταση. Κρύβανε τὸ στάρι τους· μειώνανε τὴν ἐπιφάνεια σπορᾶς στὸ ποσοστὸ τὸ ἀπόλυτα ἀπαραίτητο γιὰ τὶς δικές τους ἀνάγκες· σκοτώνανε τὰ ζωντανά τους, σαμποτάρανε τὴ δουλειά, ἀντιτάσσονταν ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὶς ἔρευνες καὶ τὶς ἐπιτάξεις, δολοφονοῦσαν ὅλο καὶ συχνότερα τοὺς «κομμουνιστὲς» ποὺ διενεργοῦσαν αὐτὲς τὶς ἐπιχειρήσεις.

Οἱ πόλεις ἦταν κάτω ἀπ' τὴν ἀπειλὴ τῆς πείνας καὶ καμιὰ βελτίωση δὲν προβλεπόταν. Οἱ ἐργάτες, ὑποφέροντας τὶς σκληρότερες στερήσεις, κατανοώντας ὅλο καὶ περισσότερο τὶς ἀληθινὲς αἰτίες αὐτῆς τῆς χρεωκοπίας καὶ ἀναζητώντας νὰ ξαναστεριώσουν τὴν Ἐπανάσταση, ἄργισαν στὰ σοβαρὰ ν' ἀνησυχοῦν. Ἕνα μέρος τοῦ στρατοῦ ἔδειξε ἀρκετὰ διατεθειμένο νὰ ὑποστηρίξει τὸ κίνημα τῶν μαζῶν. (Ἔτσι ξεκίνησε, τὸ Μάρτη τοῦ 1921, ἡ μεγάλη ἐξέγερση τῆς Κρονστάνδης μὲ τὴν ὁποία θ' ἀσχοληθοῦμε στὸ τελευταῖο μέρος τοῦ βιβλίου μας). Ἡ κατάσταση γινόταν κρίσιμη.

Θεωρώντας ὅτι τὸ κράτος του — δηλαδὴ τὸ σύνολο τῶν δυνάμεων στήριξης καὶ καταστολῆς — δὲν ἦταν ἀρκετὰ ἰσχυ-

ρὸ ὥστε νὰ μπορέσει νὰ ἐπιβάλλει βίαια τὴ θέλησή του στὴ χώρα, ὁ Λένιν ὑποχώρησε. Ἀμέσως μετὰ τὴ «νίκη» τοῦ Τρότσκυ στὴν Κρονστάνδη, ἀνακήρυξε τὴν περίφημη ΝΕΠ: τὴ «νέα οἰκονομικὴ πολιτική».

Ἡ ΝΕΠ ἀποτελεῖ τὴν τρίτη περίοδο στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀγροτικοῦ προβλήματος.

Ἦταν «νέα» μόνο σχετικὰ μὲ τὴν ἀπίστευτη αὐστηρότητα καὶ τὰ στρατιωτικὰ μέτρα τῆς προηγούμενης. Ἀποτέλεσε, ἁπλούστατα, ἕνα εἶδος ἀνάπαυλας. Ἀλάφρωσαν λίγο τὴν πίεση γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς κοιλιὲς καὶ νὰ κατευνάσουν τὰ πνεύματα.

«Ἡ νέα πολιτική» παραχώρησε στοὺς ἀγρότες ἕνα ποσοστὸ ἐλευθερίας νὰ διαθέτουν τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας τους: ἰδιαίτερα νὰ πουλᾶνε ἕνα μέρος ἐλεύθερα στὴν ἀγορά. Τὰ μπλόκα καταργήθηκαν. Τὸ μικρεμπόριο ὠφελήθηκε ἀπὸ κάποιους «φιλελευθερισμούς». Ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία ξαναπόχτησε κάποια δικαιώματα.

Ἀλλά, γιὰ πολλοὺς λόγους, ἡ ΝΕΠ δὲν ἄλλαξε πολλὰ πράγματα. Δὲν ἀποτελοῦσε λύση: ἦταν ἕνα ἡμίμετρο παροδικὸ καὶ ἀμφίβολο. Βέβαια ἠρέμησε λίγο τὴν ἀτμόσφαιρα. Μὰ δημιούργησε ταυτόχρονα μιὰ ἀβεβαιότητα καὶ ἀποδιοργάνωση. Κατάληξε γρήγορα σὲ σύγχυση καὶ ἀντιθέσεις μὲ βαρειὲς συνέπειες, τόσο στὸ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο ὅσο καὶ στὴν ἐν γένει ζωὴ τῆς χώρας.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἀμφίβολη καὶ ἀσταθὴς κατάσταση ποὺ δημιούργησε, ἀποτελοῦσε κίνδυνο γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς κυβέρνησης. Ἔχοντας κάνει παραχωρήσεις, πρόδινε κάποια ἀδυναμία. Αὐτὴ ἡ ὁμολογία ξύπνησε ἐλπίδες στοὺς ἀστικοὺς κύκλους. Ἔδωσε μιὰ νέα ὤθηση σὲ δυνάμεις καὶ σταχεῖα τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα κι' ἡ δραστηριότητα θὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν στασιαστικὰ κι' ἐπικίνδυνα γιὰ τὸ καθεστώς. Κι' αὐτὸ τόσο περισσότερο μιὰ καὶ ἡ συμπάθεια τῶν μαζῶν γιὰ τὸ μπολσεβικισμὸ εἶχε σημαντικὰ μειωθεῖ ἀπ' τὸ 1917, πράγμα ποὺ ἡ κυβέρνηση δὲν ἀγνοοῦσε. Τὸ πιθανὸ ξύπνημα ἀστικῶν ὀρέξεων σ' ὁρισμένα σταχεῖα τῆς ἀγροτιᾶς φαινόταν ἰδιαίτερα ἐπίφοβο.

Τὰ μέλη τοῦ κόμματος καὶ τὰ προνομιοῦχα στρώματα ἐν γένει, ποὔχαν ἤδη σχηματιστεῖ στὸ νέο κράτος κι' εἶχαν σημαντικὴ ἐπίδραση, φοβήθηκαν. Ἐπίεζαν τὴν κυβέρνηση σχετικὰ μὲ τὴν ἀναγκαιότητα νὰ τελειώνουν μὲ τὴν «ἀνάπαυλα τῆς

ΝΕΠ» καὶ νὰ ἐπιστρέψουν στὴν κατάσταση τοῦ Κράτους-ἀφεντικοῦ, τοῦ Κράτους-γροθιά.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ Στάλιν, ποὺ ἀντικατέστησε τὸν Λένιν ποὺ πέθανε τὸ 1924, ὑποχρεώθηκε νὰ διαλέξει ἀνάμεσα σὲ δυὸ λύσεις: ἢ νὰ ἐπεκτείνει περισσότερο τὴ ΝΕΠ, πράγμα ποὺ σήμαινε ὅτι, παρ' ὅλο ποὺ τὸ κράτος κατεῖχε τὶς θέσεις-κλειδιά, θ' ἄνοιγαν οἱ πόρτες στὴν οἰκονομική, καὶ πιθανῶς πολιτική, παλινόρθωση τοῦ καθεστῶτος τοῦ ἰδιωτικοῦ καπιταλισμοῦ· ἢ νὰ ξαναγυρίσει στὸν πλήρη κρατισμό, στὸ ὁλοκληρωτικὸ σύστημα, καὶ νὰ ἐπαναληφθεῖ ἡ ἐπίθεση τοῦ κράτους κατὰ τῶν ἀγροτῶν.

Ἀφοῦ τὰ ζύγισε ὅλα, σίγουρος γιὰ τὴ δύναμη ποὺ κατεῖχε καὶ τὴν κυριαρχία τοῦ κράτους, ἔχοντας ἐξασφαλίσει τὴν ἐνεργητικὴ ὑποστήριξη τῶν προνομιούχων στρωμάτων, στηριγμένος σ' ἕνα μεγάλο καὶ τελείως ὑποταγμένο κομμάτι τοῦ στρατοῦ καὶ σ' ὅλες τὶς δυνάμεις καταστολῆς τοῦ «μηχανισμοῦ του», ὁ Στάλιν κατάληξε στὴν υἱοθέτηση τῆς δεύτερης λύσης. Προχώρησε, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ 1928, στὴν πλήρη κρατικοποίηση τῆς γεωργίας: κρατικοποίηση ποὺ τὴν ὀνόμασαν «κολλεχτιβοποίηση» καὶ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν τ έ τ α ρ τ η π ε ρ ί ο δ ο στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀγροτικοῦ προβλήματος.

Μὲ τὴ δύναμη τῶν ὅπλων, μὲ τὴν τρομοκρατία ποὺ πῆρε σὲ λίγο μορφὲς καὶ διαστάσεις πρωτοφανεῖς, τὸ κράτος βάλθηκε ν' ἀφαιρεῖ ἀπ' τοὺς ἀγρότες ποὺ ἀπόμεναν ἰδιοκτῆτες, ἀκόμα καὶ τὰ μεσαῖα ἢ μικρὰ κομμάτια γῆς. Ἔφτασε ἔτσι στὴν πραγματικὴ καὶ πλήρη κατοχὴ τοῦ ἐδάφους.

Πρὶν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιχείρηση μπορούσαμε νὰ διακρίνουμε στὴν Ε.Σ.Σ.Δ.:

1ο. Τὰ σ ο β χ ὀ ζ (σύντμιση τοῦ ρωσσικοῦ ὀνόματος «σοβιετικὴ ἰδιοκτησία»), ποὺ τὰ ἐκμεταλλευόταν ἄ μ ε σ α τὸ Κράτος.

2ο. Τὰ κ ο λ χ ὀ ζ («συνεταιριστικὲς ἰδιοκτησίες»), ποὺ τὰ ἐκμεταλλεύονταν ἀ π ὸ κ ο ι ν ο ῦ οἱ ἀγρότες ποὺ ἔμπαιναν καὶ ἐργαζόντουσαν σ' αὐτὰ κάτω ἀπ' τὴ διεύθυνση καὶ τὸν ἔλεγχο τοῦ κράτους.

3ο. Τοὺς ἀ τ ο μ ι κ ο ὺ ς κ α λ λ ι ε ρ γ η τ έ ς, ποὺ ἦταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ κάτι σὰν κτηματίες τοῦ κράτους, ὑποχρεωμένοι, ὅπως καὶ τὰ «κολχόζ», νὰ τοῦ δώσουν ἕνα μέρος λίγο ἢ πολὺ σημαντικὸ τοῦ προϊόντος τους.

Αὐτὴ ἡ διαίρεση ἐξαφανίστηκε μὲ τὴν «κολλεχτιβοποίηση». Ὁλόκληρη ἡ γεωργία ἔγινε στὸ ἑξῆς ἐπιχείρηση ἀπ' εὐθείας κρατική, μὲ τὸ κράτος πραγματικὸ ἰδιοκτήτη τοῦ ἐδάφους. Κάθε «ἀγροτικὸ συγκρότημα» πῆρε τὸ ὄνομα «κολχόζ».

Κάθε ἀγρότης ὑποχρεώθηκε διὰ τῆς βίας νὰ μπεῖ σ' ἕνα «κολχόζ». Τὸ χωράφι του καὶ τ' ἀγαθά του δημεύτηκαν. Καί, τὸ ὑπογραμμίζουμε, ἐπρόκειτο ὄχι μόνο γιὰ γεωργοὺς λίγο ὡς πολὺ εὔπορους, ἀλλὰ γιὰ τὰ ἑκατομμύρια τῶν φτωχῶν καλλιεργητῶν, ποὔχαν ὅ,τι ἀκριβῶς τοὺς χρειαζόταν γιὰ νὰ ζήσουν, ποὺ δὲν ἐκμεταλλεύονταν ἐργάτες καὶ δὲν διέθεταν παρὰ μονάχα τ' ἀπαραίτητα γιὰ τὴν προσωπική τους ἐργασία.

Ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ κάθε χωρικὸς στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ἀνήκει ὑποχρεωτικὰ σὲ κάποιο «κολχόζ», ὅπως οἱ ἐργάτες σ' ἕνα ἐργοστάσιο. Τὸ κράτος τὸν μετέβαλε ὄχι μόνο σὲ καλλιεργητή του ἀλλὰ σὲ δουλοπάροικό του, ὑποχρεώνοντάς τον νὰ ἐργάζεται γιὰ τὸν νέο ἀφέντη του. Κι' ὅπως κάθε ἀληθινὸς ἀφέντης δὲν τοῦ ἀφήνει ἀπ' τὸ προϊὸν τῆς δουλειᾶς του παρὰ τ' ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσει: τὸ ὑπόλοιπο, τὸ μεγαλύτερο μέρος τίθεται στὴ διάθεση τῆς κυβέρνησης. Κι' ὅπως κάθε ἀληθινὸς ἀφέντης, τὸ διαθέτει κατὰ τὴν ἐπιθυμία του, χωρὶς ὁ ἀγρότης νάχει τὴν παραμικρὴ ἰδέα. Βέβαια αὐτὸ τὸ ὑπόλοιπο δὲν προορίζεται γιὰ νὰ πλουτίσει τοὺς καπιταλιστές, ἀλλὰ ὑπάρχουν διάφορα ἄλλα στρώματα ποὺ περνᾶνε πολὺ ἄνετα στὴν Ε.Σ.Σ.Δ.

Θεωρητικά, τὸ κράτος «ἀγοράζει» ἀπ' τὰ «κολχόζ» τὰ προϊόντα τους. Μ' αὐτὴν κυρίως τὴν μορφὴ ἀμείβει τὴν δουλειὰ τῶν ἀγροτῶν. Ὅμως, ὄντας μόνος ἰδιοκτήτης κι' ἀγοραστής, πληρώνει γι' αὐτὰ τὰ προϊόντα μιὰ ἀσήμαντη τιμή, κι' αὐτὴ ἡ ἀμοιβὴ εἶναι μιὰ νέα μορφὴ ἐκμετάλλευσης τῶν ἀγροτικῶν μαζῶν ἀπ' τὸ κράτος-καπιταλιστή.

Γιὰ νὰ γίνει αὐτὸ κατανοητό, ἀρκεῖ ν' ἀναφέρουμε ὅτι σύμφωνα μὲ τὰ δεδομένα τοῦ «σοβιετικοῦ» τύπου, τὸ κράτος πραγματοποίησε τὸ 1936 καθαρὸ κέρδος γύρω στὰ 25 ἑκατομμύρια ρούβλια ἀπ' τὴ μεταπώληση τῶν προϊόντων ποὺ ἀγόρασε ἀπ' τὰ «κολχόζ». Ἠ ἀκόμα: τὸ 1937, οἱ ἀγρότες τῶν «κολχόζ» δὲν πήρανε παρὰ 50% ἀπ' τὴν πραγματικὴ ἀξία τῶν προϊ-

έγων τοῦ μόχθου τους. Τὰ ὑπόλοιπα κρατήθηκαν σὰν φόροι, ἔξοδα διοίκησης, διάφορες κρατήσεις κλπ.

Ἡ πλειονότητα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. βρίσκεται σήμερα σὲ κατάσταση δουλοπαροικίας. Αὐτὴ ἡ ἀγροτικὴ ὀργάνωση θυμίζει τὶς περίφημες «στρατιωτικὲς ἀποικίες» τοῦ Ἀρακτσέγιεφ, τὸν καιρὸ τοῦ Τσάρου Ἀλέξανδρου τοῦ 1ου. Πράγματι, ἡ «σοβιετικὴ» γεωργία εἶναι «μηχανοποιημένη», «γραφειοκρατικοποιημένη» καὶ «στρατιωτικοποιημένη».

Γιὰ νὰ πετύχει τὸ σκοπό του, ὁ Στάλιν κατέφυγε στὴν ἐφαρμογὴ τρομερῶν μέτρων βίας ἐνάντια στοὺς ἀγρότες. Σὲ πολλὲς περιοχὲς οἱ ἀγρότες δὲν ὑποδέχτηκαν παθητικὰ τὶς μεταρρυθμίσεις καὶ ἐξεγέρθηκαν. Ὁ Στάλιν τὸ περίμενε καὶ δὲν δίστασε. Χιλιάδες ἀγρότες φυλακίστηκαν, ἐξορίστηκαν ἢ τουφεκίστηκαν μὲ τὴν παραμικρὴ ἀντίσταση. Ἀποσπάσματα ἀπὸ «εἰδικὲς μονάδες» — ἕνα εἶδος κινητῆς φρουρᾶς, χωροφυλακῆς ἤ στρατιωτικῆς ἀστυνομίας — ἐκπλήρωναν κυρίως αὐτὸ τὸ καθῆκον. Στὴ διάρκεια αὐτῶν τῶν «ἐπιχειρήσεων» πολλὰ χωριὰ κάηκαν ἢ καταστράφηκαν ἀπ' τὸ πυροβολικό.

Ἐπὶ πλέον, στὴ διάρκεια ὅλων αὐτῶν τῶν ἀναταραχῶν, ἡ πεῖνα ἐρήμωνε ὁλόκληρες περιοχὲς καὶ δημιουργοῦσε ἑκατομμύρια θύματα.

Τελικὰ «ἡ δύναμη ἀποκατάστησε τὸ νόμο». Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ νοιώσει κανεὶς ἔκπληξη καὶ νὰ ἀμφιβάλει γιὰ ὅσα βεβαιώνουμε. Ξέρουμε ἀπὸ ἄλλα παραδείγματα, σὰν αὐτὰ τοῦ φασισμοῦ καὶ τοῦ χιτλερισμοῦ, πόσο μπορεῖ ἕνα καθεστὼς αὐταρχικό, ἐξοπλισμένο μ' ὅλα τὰ σύγχρονα μέσα, νὰ ὑποτάξει τὶς μάζες, νὰ τοὺς ἐπιβάλει τὴ θέλησή του παρὰ τὶς κάθε εἴδους ἀντιστάσεις, ἐ φ' ὅ σ ο ν ἡ ἀ σ τ υ ν ο μ ί α κ α ὶ ὁ σ τ ρ α τ ὸ ς τ ο ῦ ε ἶ ν α ι π ι σ τ ά.

Μερικοὶ θὰ ποῦνε πὼς ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων δὲν εἶχε ἄλλο τρόπο γιὰ νὰ διαφυλάξει τὸ καθεστώς της, γιὰ νὰ σώσει τὴ χώρα ἀπ' τὴ μόνιμη κατάσταση πείνας καὶ τὶς ἄλλες συμφορές, καταστάσεις χειρότερες ἀπ' τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποίησε γιὰ τὴν «πρόοδο τῆς γεωργίας», γιὰ τὴν «ἐξασφάλιση τῆς πορείας πρὸς τὸ σοσιαλισμό».

Συμφωνοῦμε, ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπ' τοὺς στόχους.

Ναί, ἡ κ ρ α τ ι σ τ ι κ ή - κ υ β ε ρ ν η τ ι κ ὴ μ έ θ ο δ ο ς δ ὲ ν ἔ χ ε ι, ἐ κ τ ὸ ς ἀ π' α ὐ τ ά, ἄ λ λ α μ έ σ α δ ρ ά σ η ς. Κι' αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀναμ-

φισβήτητη απόδειξη πώς τό δόγμα της είναι λανθασμένο καί πώς ή δημιουργημένη κατάσταση δέν βγάζει πουθενά. Γιατί, μ' αυτά τά μέσα, ό σοσιαλισμός δέν θά πραγματοποιηθεί ποτέ.

Αυτό τό σύστημα μπορεί νά εξασφαλίσει τήν πορεία όχι «πρός τό σοσιαλισμό» άλλά πρός ένα κρατικό καπιταλισμό, ακόμα πιό στυγνό κι' από τόν ιδιωτικό καπιταλισμό. Αυτό τό σύστημα δέν είναι λοιπόν καθόλου ένα κράτος «μετάβασης» όπως συχνά θέλουν νά μας κάνουν νά πιστέψουμε: είναι απλούστατα μιά άλλη μορφή κυριαρχίας κι' εκμετάλλευσης. Είμαστε υποχρεωμένοι νά τό πολεμήσουμε όπως πολεμήσαμε — κι' όπως πολεμάμε καί σήμερα — κάθε σύστημα βασισμένο στήν κυριαρχία καί τήν εκμετάλλευση.

Όσο γιά τήν «πρόοδο τής γεωργίας», είμαστε πεπεισμένοι ότι ή πραγματική προοδευτική κολλεκτιβοποίηση αυτού τού κλάδου — όπως κι' όλης τής οικονομίας — θά πραγματοποιηθεί από δυνάμεις πού δέν θάχουν τίποτα κανό μέ τίς δυνάμεις τής κρατικής πολιτικής δικτατορίας.

Είπαμε ότι από μιά στιγμή καί μετά τό άγροτικό πρόβλημα έγινε εξαιρετικά σύνθετο στήν Ε.Σ.Σ.Δ. Ή άγροτιά άρχισε έναν αγώνα, κρυφό μά αποτελεσματικό, κατά τού κράτους-αφεντικού καί, σαμποτάροντας τήν εργασία στά «κολχόζ» έκανε τήν γεωργική απόδοση νάχει μιά καταστροφική πτώση. Γιά νά διεγείρουν τούς εργάτες τών κολχόζ καί νά τούς συμφιλιώσουν μέ τό σύστημα, τούς έδωσαν τήν άδεια νά κατέχουν, άλλά στά πλαίσια τού «κολχόζ», μιά κάποια ατομική ιδιοκτησία: λίγη γή, μερικά ζώα, ορισμένα εργαλεία. Τούς επέτρεψαν νά εργάζονται καί λίγο γιά τόν εαυτό τους.

Τό μοιραίο αποτέλεσμα αυτού τού μέτρου δέν άργησε νά γίνει αισθητό: ό αγώνας μεταξύ τού αγρότη καί τού Κράτους πήρε σέ λίγο συγκεκριμένη μορφή γύρω άπ' αυτό τόν «ιδιωτικό τομέα» («γύρω άπ' τήν αγελάδα» λένε στή Ρωσσία).

Από τότε, οί αγρότες προσπαθούν επίμονα νά αυξήσουν τήν «ιδιοκτησία τους», τά δικαιώματά τους καί τήν προσωπική εργασία τους εις βάρος τού κολχόζ.

Όσο γιά τό κράτος, αντιστέκεται σ' αυτή τήν τάση. Άλλά, ταυτόχρονα, ναιώθει υποχρεωμένο νά προσέχει όσο μπορεί τόν «ατομικό τομέα» τού οποίου ή αποδοτικότητα είναι ανώτερη

ἀπ' τοῦ κολχὸζ καὶ συνεισφέρει σημαντικὰ στὴν εὐημερία τοῦ Κράτους.

Σήμερα, αὐτὸς ὁ ἀγώνας καὶ ἡ ἀδέξια ἔκβασή του εἶναι τὸ νευραλγικὸ σημεῖο τοῦ ἀγροτικοῦ προβλήματος στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Δὲν εἶναι ἀπίθανο ἡ χώρα νὰ βρίσκεται στὶς παραμονὲς μιᾶς νέας — τῆς πέμπτης — περιόδου στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος.

Σημειώνουμε, ὡστόσο, ὅτι οἱ λεπτομέρειές της καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα της δὲν ἀλλάζουν τίποτα ἀπ' τὴ γενικὴ εἰκόνα ποὺ δώσαμε.

IV. — Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Τὸ τρίτο κοινωνικὸ στρῶμα τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξη ἀποκτᾶ τεράστια σημασία στὴν Ε.Σ.Σ.Δ., εἶναι οἱ γραφειοκράτες, οἱ κρατικοὶ λειτουργοί.

Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ ἀπ' εὐθείας σχέσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν ἐργαζομένων ἔχουν καταργηθεῖ, μαζὶ μὲ κάθε πρωτοβουλία τους κι' ἐλευθερία δράσης, ἡ λειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς θὰ πρέπει νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἀπὸ *ἐνδιάμεσους*, ἐξαρτημένους ἀπ' τὴν κεντρικὴ διεύθυνση τῆς μηχανῆς. Τὸ ὄνομα ποὺ δίνουνε σ' αὐτοὺς τοὺς ἐνδιάμεσους — «λειτουργοὶ» — ὁρίζει τέλεια τὸ ρόλο τους ποὺ συνίσταται στὸ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴ λειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς.

Στὶς «φιλελεύθερες» χῶρες, οἱ λειτουργοὶ «ἐξασφαλίζουν τὴ λειτουργία» τῶν θεσμῶν καὶ ἱδρυμάτων τοῦ Κράτους.

Σὲ μιὰ χώρα ὅπου τὸ κράτος *εἶναι τὸ πᾶν*, καλοῦνται νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ λειτουργία τῶν πάντων. Πράγμα ποὺ πάει νὰ πεῖ πῶς θὰ πρέπει νὰ ὀργανώνουν, νὰ διοικοῦν, νὰ συντονίζουν, νὰ ἐπιβλέπουν, τελικὰ δηλαδὴ νὰ διακανονίζουν κάθε δραστηριότητα στὴ χώρα, οἰκονομικὴ ἢ ἄλλη.

Σὲ μιὰ χώρα ἀπέραντη ὅπως ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. αὐτὸς ὁ «πολιτικὸς στρατὸς» τοῦ κράτους - ἀφεντικοῦ πρέπει νάναι ὑπερβολικὰ πολυάριθμος. Καὶ πράγματι ἡ ἐν λόγω κάστα ἀριθμεῖ ἐκεῖ ἀρκετὰ ἑκατομμύρια. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἐ. Γιουριέφσκυ, ποὺ τὸν ἔχουμε ξανὰ ἀναφέρει, ὁ συνολικὸς ἀριθμός τους ξεπερνάει τὰ *ἐννέα ἑκατομμύρια*. Ἂς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. δὲν ὑπάρχουν οὔτε δῆμοι οὔτε ἄλλες ὑπηρεσίες ἢ ὀρ-

γανισμοὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' τὸ κράτος, οὔτε ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις ὁποιασδήποτε μορφῆς.

Ἐξυπακούεται ὅτι, ἐκτὸς ἀπ' τοὺς κατώτερους ὑπαλλήλίσκους, εἶναι τὸ πιὸ προνομιοῦχο κοινωνικὸ στρῶμα· τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, μόνο τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ στελέχη μποροῦν νὰ τὸ συναγωνιστοῦν. Οἱ ὑπηρεσίες ποὺ προσφέρει στὸ ἀφεντικὸ (κράτος) εἶναι ἀνεκτίμητες. Μαζὶ μὲ τὸ στρατὸ καὶ τὴν ἀστυνομία, ποὺ εἶναι ἐπίσης τεράστια κι' ὀργανωμένη, ἡ «σοβιετική» γραφειοκρατία εἶναι μιὰ δύναμη μὲ τεράστια σημασία. Στὴν οὐσία τὰ πάντα στηρίζονται πάνω της. Ὄχι μόνο ὑπηρετεῖ τὸ κράτος, τὸ ὀργανώνει, τὸ διαχειρίζεται, τὸ κινεῖ, τὸ ἐλέγχει, κλπ., ἀλλά, πράγμα ποὔναι ἀκόμα πολυτιμότερο, ὑποστηρίζει ἐλικρινὰ καὶ δραστήρια τὸ καθεστώς, ἀπ' τὸ ὁποῖο ἐξαρτᾶται ἐντελῶς. Στ' ὄνομα τῆς κυβέρνησης ποὺ ἀντιπροσωπεύει, ἡ ἀνώτατη γραφειοκρατία διατάζει, ὑποδειχνύει, ὑπαγορεύει, ἐπιβλέπει, τιμωρεῖ, πατάσσει· ἡ μέση καὶ κατώτερη γραφειοκρατία ἐκτελεῖ καὶ διατάζει ἐπίσης· κάθε ὑπάλληλος εἶναι κύριος στὰ πλαίσια τῶν ἁρμοδιοτήτων του. Ἱεραρχικά, ὅλοι εἶναι ὑπεύθυνοι μπροστὰ στοὺς ἀνωτέρους τους. Κι' ἡ ἀνώτατη γραφειοκρατία εἶναι ὑπεύθυνη στὸν ὑπέρτατο ἀρχι-λειτουργό, τὸν μεγάλο, τὸν μεγαλοφυή, τὸν ἀλάνθαστο Δικτάτορα.

Οἱ λειτουργοὶ εἶναι δοσμένα «ψυχῇ τε καὶ σώματι» στὴν κυβέρνηση. Κι' αὐτὴ τοὺς τὸ ἀναγνωρίζει: ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τοὺς ὑπαλληλίσκους, ποὺ ἡ κατάστασή τους ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ κοπάδι τῶν ἐργατῶν, οἱ «ὑπεύθυνοι» λειτουργοὶ εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀδιάκοπης φροντίδας τῆς κυβέρνησης. Καλὸς μισθὸς καὶ προαγωγὲς εἶναι ἐξασφαλισμένα σὲ κάθε ὑπάλληλο ἄξιο γι' αὐτὲς τὶς ἀδάντες. Κάθε λειτουργὸ ὑπάκουο κι' ἀφοσιωμένο, τὸν πληρώνουν καλά, τὸν φροντίζουν, τὸν ἐπιβραβεύουν, τοῦ δίνουν καὶ παράσημα. Αὐτοὶ ποὺ δείχνουν τὴ μεγαλύτερη ἀφοσίωση καὶ ζῆλο παίρνουν γρήγορα τὶς προαγωγὲς καὶ μποροῦν νὰ ἐλπίζουν ὅτι θὰ φτάσουν στὶς ἀνώτατες θέσεις τοῦ κράτους.

Τὸ νόμισμα ὅμως ἔχει καὶ τὴν ἄλλη του ὄψη. Κάθε ὑπάλληλος εἶναι, στὴν οὐσία, ἕνα ὄργανο, ἕνα παιχνιδάκι στὰ χέρια τοῦ ἀνωτέρου του. Τὸ παραμικρὸ σφάλμα, λάθος ἢ παράλειψη μπορεῖ νὰ τοῦ στοιχίσει ἀκριβά. Ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικὰ ἀπ' τοὺς ἀνωτέρους του, ὅπως ἕνας στρατιωτικός, καὶ αὐτοὶ τοῦ ἐπι-

6άλλουν ποινές μὲ μόνο κριτήριο τὴν ἱεραρχικὴ τάξη, δηλαδὴ κατὰ τὸ γοῦστο τους, χωρὶς καμμιὰ ἄλλη διαδικασία: ἀπόλυση ἀπ' τὴν ὑπηρεσία, φυλακὴ ἀκόμα καὶ θάνατο. Οἱ προσωπικὲς παραξενιὲς κι' οἱ αὐθαιρεσίες τῶν ἀνώτερων κυριαρχοῦν ἀναπόφευκτα. Τὸ τρομερότερο εἶναι ὅτι συχνὰ ὁ τιμωρημένος εἶναι ἕνας ἀποδιοπομπαῖος τράγος τοῦ ὁποίου τὸ «λάθος» ἢ ἡ ἀποτυχία ὀφείλεται στὶς ἐλαττωματικὲς διαταγὲς τῶν ἀνωτέρων του, στὶς γενικὲς συνθῆκες ἢ στὴν πολιτικὴ τῆς κυβέρνησης. «Ὁ Στάλιν ἔχει πάντα δίκιο» (ὅπως ὁ Χίτλερ στὴ Γερμανία). Ἂν κάτι δὲν πάει καλά, βρίσκουν γρήγορα τοὺς ἔνοχους. Πολὺ συχνὰ ἐπίσης — τὸ πράγμα εἶναι βαθειὰ ριζωμένο στὰ ἤθη τῆς «σοβιετικῆς» γραφειοκρατίας — ὁ ἔνοχος εἶναι θῦμα τοῦ ἀγώνα γιὰ τὴν ὕπαρξη: ὁ ἀνταγωνισμός, ἡ ζήλεια, οἱ μηχανορραφίες, αὐτὰ τὰ ἀναπόσπαστα στοιχεῖα τοῦ ἀχαλίνωτου ἀρριβισμοῦ, παραμονεύουν τὸν ὑπάλληλο σ' ὅλη του τὴ ζωή.

Σ' ἀντάλλαγμα, ὁρισμένες παρεκτροπὲς στὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων, ποὺ φτάνουν καμιὰ φορὰ μέχρι τὴν ἀκολασία, εἶναι ἀνεκτὰ ἀπ' τὴν κυβέρνηση σὰν ἕνα εἶδος ἀπαραίτητης ἐκτόνωσης. Ἡ Γκεπεοὺ κλείνει τὰ μάτια. Οἱ ἀρχηγοί της συμμετέχουν. Ὁ περίφημος Γιαγκόντα ἦταν ἕνας ἄσωτος διεστραμμένος. Γίνονται ἀκόμα ὄργια στὴ Μόσχα!

«Ν' ἀνεβαίνεις» κάνοντας ὁ,τιδήποτε, μὲ κάθε μέσο, χωρὶς νὰ ἐκτίθεσαι σὲ κινδύνους: νὰ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ μεγάλες φροντίδες κι' ἀπ' τὰ πιὸ δυνατὰ κίνητρα στὴν Ε.Σ.Σ.Δ.

Μόλις πιὸ πάνω ἀπ' τὸ κοπάδι τῶν 160 ἑκατομμυρίων ἐργατῶν, ἀγροτῶν καὶ ὑπαλληλίσκων, ὁ πρωτάρης λειτουργὸς μπορεῖ — δείχνοντας θρησκευτικὴ καὶ τυφλὴ ὑποταγή, ξέροντας νὰ γλύφει καὶ νὰ «πατάει ἐπὶ πτωμάτων» — νὰ φτάσει στὴν «ὡραία ζωή».

Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα σπρώχνει σήμερα κάθε νεαρὸ πολίτη στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. πρὸς τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὶς σπουδές. Φιλοδοξεῖ κι' ἐλπίζει, ὅπως οἱ «σταχανοβιστές», «νὰ ξεχωρίσει ἀπ' τὴ μάζα» ποὺ ἀγωνίζεται μέσα στὴν ἐξαθλίωση. Ἐπιθυμεῖ ἕνα πόστο διευθυντή, ἕνα αὐτοκίνητο, μιὰ δερμάτινη τσάντα, ἕνα ζευγάρι ὄμορφες μπόττες, ἕνα καλὸ μισθό, παράσημα...

Σ' αὐτὸ τὸ δρόμο, δὲν νοιάζεται καθόλου γιὰ τοὺς γύρω του. Ξέρει τέλεια νὰ χώνεται, νὰ σπρώχνει, νὰ συκοφαντεῖ, νὰ

ραδιουργεῖ, νὰ ποδοπατεῖ, νὰ συντρίβει... Κι' ἀκόμα, ἐξυπακούεται, ξέρει νὰ κολακεύει, νὰ λιβανίζει, νἄναι περιποιητικὸς καὶ δουλοπρεπής.

Γιὰ νὰ ἀντιληφτεῖ κανεὶς ὅλα αὐτά, ἀρκεῖ νὰ παρακολουθήσει μὲ προσοχὴ ὅ,τι γίνεται στὴ χώρα. Ἀρκεῖ ἀκόμα νὰ διαβάσει προσεχτικὰ τὸ «σοβιετικό» τύπο, ἂν γνωρίζει ἀρκετὰ τὴ ζωή, τὴ νοοτροπία καὶ τὰ ἤθη ἐν γένει, τῶν Ρώσσων. Οἱ ὁμιλίες κι' οἱ πανηγυρικοὶ λόγοι τῶν ἀρχηγῶν, οἱ περιοδικὲς ἀπογομὲς τῶν παρασήμων, οἱ διακηρύξεις καὶ παρεμβάσεις τῶν ἀντιπροσώπων στὰ Συνέδρια, τὰ τοπικὰ ρεπορτάζ καὶ οἱ καθημερινὲς «μικρὲς ἱστορίες» ποὺ ἔχουν τὴ θέση καὶ τὴν ἀπήχησή τους στὶς ἐφημερίδες, ὅλ' αὐτὰ τὰ ντοκουμέντα κάνουν, αὐτὸν ποὺ ξέρει νὰ τὰ διαβάσει καὶ νὰ τὰ καταλάβει, γνώστη τῆς κατάστασης.

Σύμφωνα μὲ τὸν Γκουρκέφσκυ, σὲ 10 περίπου ἑκατομμύρια ὑπαλλήλων στὴν Ε.Σ.Σ.Δ., 2 ἑκατομμύρια (20%) εἶναι οἱ προνομιοῦχοι. Οἱ ὑπόλοιποι περνᾶνε μιὰ δύσκολη ζωή, γαρνιρισμένη μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ «ξεφύγουν» καὶ νὰ «φτάσουν».

Ἂν συγκεντρώσουμε ὅλα τὰ δεδομένα, ἔχουμε τὸν παρακάτω, προσεγγιστικὸ βέβαια, πίνακα:

1.500.000 προνομιοῦχοι ἐργάτες σὲ σύνολο 18 ἑκατομμυρίων.
2.000.000 προνομιοῦχοι ὑπάλληλοι σὲ σύνολο δέκα ἑκατομμυρίων.
4.000.000 εὔποροι ἀγρότες σὲ σύνολο 142 ἑκατομμυρίων.
2.500.000 διάφοροι προνομιοῦχοι: μέλη τοῦ κόμματος (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἁρμοδιότητές τους), εἰδικοί, στρατιωτικοί, ἀστυνομικοὶ κ.λ.π.

Δηλαδή, 10.000.000 προνομιοῦχοι κάθε κατηγορίας σὲ σύνολο 170.000.000.

Αὐτὰ τὰ 10 ἑκατομμύρια ἀποτελοῦν τὴ νέα προνομιοῦχα τάξη στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ τὸ πραγματικὸ στήριγμα τοῦ καθεστῶτος.

Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ πληθυσμοῦ, τὰ 160 ἑκατομμύρια ψυχές, δὲν εἶναι παρὰ ἕνα κοπάδι, λίγο ὡς πολὺ ἄχρωμο, ὑποταγμένο, ἐκμεταλλευόμενο κι' ἐξαθλιωμένο.

Μὲ τὴν ἀνάλυσή μας τοῦ ρόλου τῶν ὑπαλλήλων, φτάνουμε στὴν π ο λ ι τ ι κ η δομὴ τῆς χώρας.

Πολιτικά, ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. κυβερνιέται ἀπὸ τοὺς ἀνώτατους ὑπάλληλους τοῦ κράτους (ὅπως στὴ Γαλλία, σύμφωνα μὲ τὴν καθιερωμένη φόρμουλα, κυβερνᾶνε οἱ «νομάρχες») καὶ διοικεῖται, μὲ τὶς διαταγὲς τῶν πρώτων, ἀπὸ ἕναν ἀναρίθμητο στρατὸ κατωτέρων ὑπαλλήλων.

Ἀπομένει νὰ κάνουμε σ' αὐτὴ τὴ διαπίστωση μερικὲς ἀπαραίτητες ἀποσαφηνίσεις.

Πρὶν ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ ξεχωρίσουμε δυὸ ἐντελῶς διαφορετικὰ στοιχεῖα: τὸ ἕνα εἶναι ἡ ἐ π ι φ ά ν ε ι α, ὁ διάκοσμος, ἡ σκηνοθεσία — μόνη κληρονομιὰ τῆς ἔνδοξης Ἐπανάστασης τοῦ Ὀχτώβρη — τὸ ἄλλο εἶναι ἡ π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η τ α.

Ἐπίσημα, τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. κυβερνᾶνε τὰ Σ ο β ι έ τ. («Τὰ Σοβιὲτ παντοῦ!» κραυγάζουν οἱ γάλλοι κομμουνιστές, χωρὶς νάχουνε τὴ παραμικρὴ πληροφορία γιὰ τὰ «Σοβιέτ», χωρὶς νάχουνε ἰδέα γιὰ τὴν ἀληθινή τους ἱστορία καὶ τὸν πραγματικό τους ρόλο).

Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερο λάθος! Οἱ ἀφελεῖς στὸ ἐξωτερικὸ ποὺ πιστεύουν ἀκόμα στὰ σοβαρὰ αὐτὸ τὸ μῦθο δέχονται νὰ πιάνονται κορόϊδα.

Χωρὶς νὰ χαθοῦμε στὶς λεπτομέρειες, θ' ἀναφερθοῦμε στὰ βασικὰ γεγονότα, ὑπογραμμίζοντας ἰδιαίτερα τὰ ἐλάχιστα ἢ καθόλου γνωστά.

Ἐ δ ῶ κ α ὶ π ο λ ὺ κ α ι ρ ό, τὰ «Σοβιὲτ» (ἐργατικὰ συμβούλια) δὲν παίζουν πιὰ κ α ν έ ν α σ η μ α ν τ ι κ ό, ο ὔ τ ε π ο λ ι τ ι κ ὸ ο ὔ τ ε κ ο ι ν ω ν ι κ ό, ρ ό λ ο σ τ ὴ ν Ε. Σ. Σ. Δ. Ἡ χρησιμότητά τους εἶναι ἐντελῶς δευτερεύουσα, σχεδὸν ἀσήμαντη: εἶναι ὄργανα καθαρὰ διοικητικὰ κι' ἐκτελεστικά, ἁρμόδια γιὰ τοπικὰ μικροθέματα, τελείως ὑποταγμένα στὶς «ντιρεχτίβες» τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας: τῆς κυβέρνησης καὶ τῶν διευθυντικῶν ὀργάνων τοῦ κόμματος. Τὰ Σοβιὲτ δὲν εἶναι οὔτε κὰν τὸ φ ά ν τ α σ μ α μιᾶς ἐξουσίας.

Μιὰ μεγάλη παρεξήγηση βασιλεύει ἔξω ἀπ' τὴ Ρωσσία γιὰ τὰ Σοβιέτ. Γιὰ πολλοὺς ἐργάτες στὶς ἄλλες χῶρες, ὁ ὅρος «Σοβιέτ» ἔχει κάτι τὸ μαγικό! Πλῆθος οἱ ἁγνοὶ κι' οἱ εὐκολόπιστοι — κορόϊδα, γιὰ νὰ ποῦμε τὴ σωστὴ λέξη — ἐξαπατοῦνται καὶ πιστεύουνε στὰ «σοσιαλιστικὰ» καὶ «ἐπαναστατικὰ» στολίδια ποὺ τοὺς πασάρουνε οἱ νέοι ἀπατεῶνες. Στὴ Ρωσσία, οἱ μάζες ἀναγκάζονται μὲ τὴν βία καὶ μ' ἄλλες μεθόδους ἐσωτερικῆς κατανάλωσης, νὰ προσαρμοστοῦν μ' αὐτὴ τὴν ἀπατεωνιὰ (ἀκριβῶς ὅπως γίνεται στὴ Γερμανία τοῦ Χίτλερ, στὴν Ἰταλία τοῦ Μουσολίνι κλπ.). Μὰ τὰ ἑκατομμύρια ἐργαζομένων στὶς ἄλλες χῶρες ἀφήνονται νὰ ἐξαπατηθοῦν, ἀγνοώντας τὴν παγαπονιὰ τῆς ὁποίας θάναι μιὰ μέρα τὰ πρῶτα θύματα.

Ἂς ξεκαθαρίσουμε τὸ θέμα τῶν Σοβιέτ.

Πρέπει νὰ ὑπογραμμιστοῦν δύο γεγονότα:

Τὸ πρῶτο. — Ἡ δημουργία τῶν Σοβιὲτ στὴ Ρωσσία ἔγινε ἐξ αἰτίας τῆς ἔλλειψης ἄλλων ἐργατικῶν ὀργανώσεων. κάτω ἀπ' τὴν πιεστικὴ ἀνάγκη σχηματισμοῦ ἑνὸς ὀργάνου πληροφόρησης, συντονισμοῦ καὶ κοινῆς δράσης πολλῶν ἐργοστασίων (βλέπε στὸν πρῶτο τόμο τὴν ἀφήγησή μου γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ πρώτου Σοβιὲτ τὸ 1905). Εἶναι σίγουρο ὅτι ἂν στὴ Ρωσσία τὸ 1905 ὑπῆρχαν ἐργατικὰ συνδικάτα κι' ἕνα ταξικὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα, δὲν θάχει κανεὶς τὴν ἰδέα νὰ δημιουργηθοῦν τὰ «Σοβιέτ»· ποτὲ δὲν θὰ κατέφευγαν σ' αὐτοὺς τοὺς συγκεχυμένους, περιστασιακοὺς καὶ καθαρὰ ἀντιπροσωπευτικοὺς ὀργανισμούς.

Τὸ δεύτερο. — Στὴν οὐσία, ἕνα «Σοβιέτ» δὲν εἶναι διόλου μιὰ ὀργάνωση ταξικοῦ ἀγώνα κι' ἐπαναστατικῆς δράσης. Ἐπὶ πλέον, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἕνα ζωντανὸ καὶ δραστήριο κύτταρο τοῦ κανονικοῦ μετασχηματισμοῦ καὶ τῆς δημιουργούμενης νέας κοινωνίας. Λόγω τῆς δομῆς του κυρίως, εἶναι μιὰ ὀργάνωση πλαδαρή, παθητική, γραφειοκρατική, ἢ στὴν καλύτερη περίπτωση, διοικητικῆς φύσης. Ἕνα Σοβιὲτ μπορεῖ ν' ἀσχολεῖται μὲ ὁρισμένες τοπικὲς μικροδραστηριότητες καὶ τίποτα περισσότερο. Εἶναι ἕνα εἶδος ἐ ρ γ α τ ι κ ο ῦ κ ο ι ν ο τ ι κ ο ῦ σ υ μ β ο υ λ ί ο υ. Ὅμως — κι' αὐτὸ εἶναι σοβαρὸ — λόγω τῆς δομῆς του καὶ ἰδιαίτερα ἐξ αἰτίας τῶν προθέσεών του, μπορεῖ νὰ γίνει ἕνα ὄργανο στὰ χέρια ἑνὸς πολιτικοῦ κόμματος ἢ μιᾶς κυβέρνησης, ὅπως κι' ἔγινε στὴ Ρωσσία. Προσβάλλεται

λοιπὸν εὔκολα ἀπ' τὴν «πολιτικὴ ἀσθένεια» καί, συνεπῶς, ἀποτελεῖ ἕνα σίγουρο κίνδυνο γιὰ τὴν Ἐπανάσταση.

Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, αὐτὸ τὸ περίφημο σύστημα «τῶν Σοβιὲτ», ἀποτέλεσμα τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ ρώσσικου ἐργατικοῦ κινήματος, δὲν ἔχει κανένα ἐνδιαφέρον καὶ καμιὰ χρησιμότητα γιὰ τοὺς ἐργαζόμενους τῶν χωρῶν ὅπου ὑπάρχουν συνδικαλιστικοὶ ὀργανισμοί, ἕνα συνδικαλιστικὸ κίνημα καὶ συνδικαλιστικοὶ ἀγῶνες· γιὰ τὶς χῶρες ὅπου οἱ ἐργάτες ἔχουν ἀπὸ καιρὸ τὶς ταξικές τους ὀργανώσεις γιὰ τὸν ἀγώνα καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀνοικοδόμηση· γιὰ τὶς χῶρες ὅπου οἱ ἐργαζόμενες μάζες ἑτοιμάζονται γιὰ τὴν ἄμεση τελικὴ μάχη, ἔξω ἀπ' τὸ κράτος, τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ μιὰ κυβέρνηση, ὅπ(ω)ς κι' ἂν εἶναι αὐτή.

Ἐπίσημα — τόχουμε ἤδη ἀναφέρει — ἡ Ρωσσία κυβερνιέται ἀπ' τὰ Σοβιὲτ («ἐλεύθερη ἔκφραση τῆς ἐργατικῆς τάξης», σύμφωνα μὲ τὸ μῦθο ποὺ καταναλώνεται στὸ ἐξωτερικό).

Θεωρητικὰ — δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὸ παλιὸ «σοβιετικὸ» σύνταγμα — τὴν ἀνώτατη ἐξουσία στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ἔχει τὸ Πανρωσσικὸ Συνέδριο τῶν Σοβιὲτ, ποὺ συγκαλεῖται περιοδικὰ καὶ ὑποτίθεται πὼς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διορίσει, νὰ καθαιρέσει ἢ ν' ἀντικαταστήσει τὴν κυβέρνηση. Κατὰ τὸ σύνταγμα, τὰ Σοβιὲτ ἔχουν τὴ νομοθετικὴ ἐξουσία, καὶ τὰ «Ἐκτελεστικὰ ὄργανά» τους τὴν ἐκτελεστική.

Στὴν πραγματικότητα εἶναι ἡ ἴδια ἡ κυβέρνηση (τὸ Συμβούλιο τῶν Κομισσάριων τοῦ Λαοῦ, ἀπ' εὐθείας προϊὸν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος) ποὺ κρατάει, μ' ἕνα τρόπο ἀπόλυτο, ὅλη τὴ δύναμη καὶ ὅλη τὴν ἐξουσία, τόσο τὴ νομοθετικὴ ὅσο καὶ τὴν ἐκτελεστική, στὴ χώρα.

Ἀφέντης εἶναι ἡ Κυβέρνηση, κι' ὄχι τὰ Σοβιέτ.

Εἶναι ἡ κυβέρνηση ποὺ μπορεῖ, ἂν θέλει, νὰ καταργήσει τὸ Συνέδριο τῶν Σοβιέτ, ἢ κάθε ξεχωριστὸ Σοβιέτ, ἢ κάθε μέλος τῶν Σοβιὲτ ποὺ ἐκφράζει ἀντίθεση ἢ ἀνυπακοή. Γιατὶ ἡ κυβέρνηση κρατάει ὅλους τοὺς «μοχλοὺς τῆς ἐξουσίας».

Ἐπὶ πλέον: ἡ πραγματικὴ κυβέρνηση τῆς χώρας, δὲν εἶναι τὸ Συνέδριο τῶν Κομισσάριων τοῦ Λαοῦ, ποὺ κι' αὐτὸ εἶναι μπιχλιμπίδι, ἀλλὰ τὸ «Πολὶτμπυρὸ» (πολιτικὸ γραφεῖο),

ποὺ περιλαμβάνει τὶς φυσιογνωμίες τοῦ κόμματος, μέλη τῆς κεντρικῆς του ἐπιτροπῆς. Μὰ δὲν τελειώσαμε ἀκόμα. Στὴν πραγματικότητα εἶναι ὁ κτηνώδης καὶ ραδιοῦργος ἀρχηγὸς τοῦ Πολίτμπυρό, γραμματέας καὶ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος καὶ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς, ὁ «μεγάλος» καὶ «μεγαλοφυής» Στάλιν (ἢ αὐτὸς ποὺ θὰ τὸν ἀντικαταστήσει) ποὺ εἶναι ἡ πραγματικὴ καὶ ἀνώτατη ἐξουσία: ὁ δικτάτορας, ὁ «βόζντε» (Ἀρχιδούκας ἢ Φύρερ) τῆς χώρας. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ (καὶ θάχε περισσότερο δίκιο ἀπ' τὸ Λουδοβίκο) : «Τὸ Κράτος (ἡ Ε.Σ.Σ.Δ.) εἶμαι ἐγώ!».

Ὁ Στάλιν (ἢ ὁ πιθανός του διάδοχος) ὑποστηρίζεται ἀπ' τὸν «Ἄρειο Πάγο» (τὸ Πολίτμπυρό), τὸ Συμβούλιο τῶν Κομισσάριων τοῦ Λαοῦ, ὅλο τὸ κόμμα, τοὺς «ὑποψήφιους» (ποὺ φιλοδοξοῦν) νὰ γίνουν μέλη τοῦ κόμματος, τὰ προνομιοῦχα στρώματα, τὴ γραφειοκρατία, τὸ «μηχανισμό», τὸ στρατὸ καὶ τὴν ἀστυνομία. Φυσικά, γιατὶ ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτὸν (ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ) καὶ δὲν ὑπάρχει παρὰ χάρη σ' αὐτόν. Ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν τυφλὴ ἐμπιστοσύνη στὴ δύναμη καὶ τὴν ἐπιδεξιότητά του νὰ διαφυλάσσει τὸ καθεστὼς ποὺ μόνιμα ἀπειλεῖται ἀπ' τὴν ὑπόκωφη δυσαρέσκεια καὶ ὀργὴ — γιὰ τὴν ὥρα ἀδύναμη — τῆς τεράστιας, ἐξαπατημένες, ὑποταγμένης καὶ ἐκμεταλλευόμενης μάζας.

Αὐτὸς — ὁ «μεγάλος Ἀρχηγὸς» — καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ Πολίτμπυρό, ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος καὶ τὸ Συμβούλιο τῶν Κομισσάριων τοῦ Λαοῦ, εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιβάλλουν τὴ θέλησή τους στὰ Σοβιὲτ κι' ὄχι τὸ ἀντίθετο.

Μερικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Στάλιν κι' ὅλα αὐτὰ τὰ σώματα κυβερνᾶνε μὲ τὴ θέληση τοῦ Λαοῦ: γιατί, λένε, ὅλα τὰ μέλη τῆς κυβέρνησης, τῶν ἡγετικῶν ὀργάνων καὶ τῶν Σοβιὲτ ἐκλέγονται: μὲ μιὰ διαδικασία ἐλεύθερη καὶ μυστική.

Ὅμως, ἐξετάζοντας προσεχτικὰ τὸ μηχανισμὸ καὶ τὶς διατάξεις λειτουργίας τους, εἶναι εὔκολο νὰ διαπιστώσει κανείς, ἔστω κι' ἂν δὲν συμμετέχει, ὅτι αὐτὲς οἱ «ἐλεύθερες καὶ μυστικὲς» ἐκλογὲς εἶναι μιὰ κωμωδία (ὅπως λίγο ἢ πολὺ καὶ σ' ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες).

Ἂν, στὴν ἀρχή, οἱ ἐκλογὲς στὰ Σοβιὲτ κλπ. ἦταν σχετικὰ

ἐλεύθερες καὶ σχεδὸν μυστικές* — ἐφ' ὅσον ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μαζῶν ἦταν ὑπὲρ τῶν Σοβιὲτ ἡ κυβέρνηση δὲν εἶχε τίποτα νὰ φοβηθεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ κι' ἐξάλλου ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀπογοητεύσουν ἐξ ἀρχῆς τὶς μάζες — αὐτὴ ἡ σχετικὴ ἐλευθερία δὲν ὑπάρχει ἐδῶ κι' ἀρκετὸ καιρό. Χρόνια τώρα οἱ ἐκλογὲς δὲν εἶναι οὔτε ἐλεύθερες οὔτε μυστικές, κι' αὐτὸ μὲ τρόπο ἐντελῶς ἐπίσημο, ὅσο κι' ἂν αὐτὸ δὲν ἀρέσει στοὺς ἀνίδεους «συνοδοιπόρους» τῶν ἄλλων χωρῶν ποὺ πάντα ἀρνήθηκαν τὸ γεγονός. Εἶναι, πράγματα, πασίγνωστο ὅτι ἡ ὑποτιθέμενη «ἐλευθερία» καὶ ὁ «μυστικὸς χαραχτήρας» τῶν ἐκλογῶν «παραχωρήθηκαν» πρόσφατα στὸ λαό, μὲ τὸ περίφημο «δημοκρατικὸ σύνταγμα» τοῦ Στάλιν. Ὁ ἀληθινὸς στόχος αὐτῆς τῆς χειρονομίας ἦταν νὰ κατευνάσει τὴν αὐξανόμενη δυσαρέσκεια στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. κι' ἀκόμα νὰ ρίξει στάχτη στὰ μάτια τῶν ξένων ἐργαζομένων. Ὁ Στάλιν καὶ ἡ κυβέρνησή του εἶχαν στὸ ἑξῆς τὴ βεβαιότητα ὅτι θὰ μείνουν κύριοι τῆς κατάστασης, παρὰ τὴν «ἐλευθερία» καὶ τὴ «μυστικότητα» τῶν ἐκλογῶν. Ἡ κρατικὴ μηχανὴ ἦταν ἀρκετὰ ἑδραιωμένη — κι' ὁ λαὸς ἀρκετὰ δαμασμένος — ὥστε νάχει ἡ κυβέρνηση στὸ ἔλεός της τὸ κοπάδι τῶν ψηφοφόρων, παρὰ τὶς παραχωρημένες «ἐλευθερίες». Τὸ ἴδιο τὸ κείμενο τοῦ «συντάγματος» ἀφίνει νὰ διαχρίνονται αὐτοὶ οἱ ὑπολογισμοί.

Σήμερα, παρὰ τὰ προσχήματα, τὶς ἐκλογὲς ὑπαγορεύουν (διάβαζε: ἐπιβάλλουν), καθοδηγοῦν, ὀργανώνουν κι' ἐπιτηροῦν ἀπὸ κοντὰ τ' ἀναρίθμητα τσιράκια τῆς παντοδύναμης κυβέρνησης. Οἱ ἐπιτροπές, οἱ «πυρῆνες» καὶ τἄλλα ὄργανα τοῦ κόμματος, καθένα στὸ χῶρο του, «εἰσηγοῦνται» στοὺς ἐκλογεῖς τὶς «ἰδέες» τους κι' ἐπιβάλλουν τοὺς ὑποψηφίους τους. Ἄλλωστε τὸ ψηφοδέλτιο εἶναι ἕνα καὶ μοναδικὸ καὶ παρουσιάζεται ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα. Δὲν ὑπάρχουνε ἀνταγωνιστές. Ποιὸς θὰ τολμοῦσε ν' ἀντιταχθεῖ σ' αὐτὸ τὸ ψηφοδέλτιο ἢ νὰ παρουσιά-

* Ἡ «ὑπόδειξη», ἡ ἐπιτήρηση, ἡ ἀπειλὴ ὑπῆρχαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ἐξ ἄλλου ἀναφέρουμε μὲ τὴν εὐκαιρία πὼς οἱ Ἐπίτροποι τοῦ Λαοῦ, τὰ μέλη τοῦ Πολίτμπυρό, καὶ τῶν ἄλλων ἀνώτατων ὀργάνων, δὲν ἐκλέγονταν ποτὲ ἀλλὰ τοὺς ὅριζε πάντα ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ κόμματος — μὲ τὴν πίεση τοῦ «μεγαλοφυοῦς Βόζντε» — κι ἐπικύρωνε τὴν ἐκλογή τους τὸ Συνέδριο τῶν Σοβιέτ, ὄργανο πιστὸ τῆς Ἐπιτροπῆς.

σει ἕνα ἄλλο; Καὶ γιατὶ νὰ δείξει τὴ δυσαρέσκειά του ὁ καθένας ὅταν ξέρει ὅτι μιὰ τέτοια ἐνέργεια ὄχι μόνο δὲν θὰ μποροῦσε τίποτα ν' ἀλλάξει ἀπ' τὴν κατάσταση ἀλλὰ ἐπὶ πλέον θὰ μποροῦσε νὰ τὸν στείλει καὶ στὴ φυλακή;

Ἡ ψηφοφορία εἶναι «ἐλεύθερη» καὶ «μυστική» μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ὁ ἐκλογέας μπορεῖ νὰ βάλει τὸ σταυρό του χωρὶς κάποιο μάτι νὰ τὸν κατασκοπεύει πίσω ἀπ' τὴ πλάτη του. Μὰ τὴν ὥρα ποὺ πάει νὰ κάνει αὐτὴ τὴ δουλειὰ δὲν τίθεται πιὰ θέμα ἐκλογῆς. Ἡ ἐνέργειά του εἶναι «προκαθορισμένη», κι' ἑπομένως καθαρὰ μηχανική.

Ἔτσι, ἡ σύσταση τῶν Σοβιὲτ καὶ ἡ ὑποταγή τους στὴν κυβέρνηση εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἐξασφαλισμένη. Καὶ τὸ «ψηφοδέλτιο» δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μιὰ ἐπὶ πλέον ἀπάτη.

Ὑπενθυμίζουμε στὸν ἀναγνώστη ὅτι τὸ «Σύνταγμα τοῦ Στάλιν» εἶναι τὸ τρίτο μετὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ Ὀχτώβρη. Τὸ πρῶτο, ποὺ υἱοθέτησε τὸ Πέμπτο Συνέδριο τῶν Σοβιὲτ τὸν Ἰούλη τοῦ 1918, ἐπὶ Λένιν, ἔβαλε τὶς βάσεις τοῦ μπολσεβίκικου κράτους. Τὸ δεύτερο, ἐφαρμόστηκε τὸ 1924, πάλι ἐπὶ Λένιν. Εἶχε ἐπιπλέον μερικὲς ἀποσαφηνήσεις καὶ μετατροπὲς ποὺ στερέωναν ἀκόμα περισσότερο τὴ δύναμη τοῦ κράτους κι' ἐξαφάνιζαν τὰ τελευταῖα ἴχνη ἀνεξαρτησίας τῶν Σοβιέτ, τῶν ἐργοστασιακῶν ἐπιτροπῶν κλπ. Τέλος, τὸ τρίτο σύνταγμα παραχωρήθηκε ἀπ' τὸν Στάλιν κι' υἱοθετήθηκε τὸ 1936. Δὲν ἄλλαξε τίποτα στὴν κατάσταση. Κάποιες ἀλλαγές, χωρὶς σημασία, στὶς λεπτομέρειες· μερικὲς ἀσαφεῖς ὑποσχέσεις· μερικὰ ἄρθρα ποὺ γιὰ τοὺς τύπους μωρολογοῦν περὶ «δημοκρατίας» καὶ ποὺ ἔρχονται ἀμέσως σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ ἑπόμενα ἄρθρα, καὶ τέλος ἡ ἀντικατάσταση τῶν ἐτήσιων πανρωσσικῶν Συνεδρίων τῶν Σοβιὲτ μὲ ἕνα μόνιμο Ἀνώτατο Σοβιέτ, ποὺ ἀνανεώνεται κάθε τέσσερα χρόνια, κι' αὐτὸ εἶν' ὅλο.

Θἄπρεπε νὰ μιλήσω τώρα γιὰ τὸ π ο λ ι τ ι σ τ ι κ ὸ ἐπίπεδο αὐτοῦ τοῦ παράδοξου κράτους.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κουλτούρα δὲν ἀποτελεῖ, στὴν οὐσία, μέρος τῆς δ ο μ ῆ ς ἑνὸς κράτους, προτιμῶ ν' ἀσχοληθῶ μὲ τὸ θέμα ἀργότερα, στὸ κεφάλαιο γιὰ τὶς «ἐπιτεύξεις».

Γιὰ νὰ συμπληρώσουμε τὸν πίνακα ποὺ ἀρχίσαμε, ἂς δάλουμε μερικὲς ἀκόμα πινελιές.

Τὸ σύστημα τῶν μπολσεβίκων θέλει τὸ κράτος-ἐργοδότης νὰ εἶναι ταυτόχρονα γιὰ τοὺς πολίτες ὁ σιτιστής, ὁ σπιτονοικοκύρης, ὁ ἠθικὸς καθοδηγητής, ὁ κριτής, ὁ διανομέας ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν.

Τὸ κράτος προσφέρει στὸν πολίτη δουλειὰ καὶ τοῦ καθορίζει ἕνα ἐπάγγελμα· τὸ κράτος τὸν τρέφει καὶ τὸν πληρώνει· τὸ κράτος τὸν ἐπιτηρεῖ· τὸ κράτος τὸν χρησιμοποιεῖ καὶ τὸν κατευθύνει σύμφωνα μὲ τοὺς σκοπούς του· τὸ κράτος τὸν ἐκπαιδεύει καὶ τὸν διαμορφώνει· τὸ κράτος τὸν κρίνει, τὸν ἀνταμείβει ἢ τὸν τιμωρεῖ. Ἐργοδότης, σιτιστής, προστάτης, ἐπιτηρητής, ἐκπαιδευτής, διαμορφωτής, δικαστής, δεσμοφύλακας, δήμιος — τὰ πάντα, ἀπολύτως τὰ πάντα ἀπ' τὸ ἴδιο πρόσωπο: τὸ κράτος πού, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὑπαλλήλων του, θέλει νάναι πανταχοῦ παρών, παντογνώστης καὶ παντοδύναμος. Ἀλλοίμονο σ' αὐτὸν ποὺ θὰ προσπαθοῦσε νὰ τοῦ ξεφύγει!

Ὑπογραμμίζουμε ὅτι τὸ κράτος (ἡ κυβέρνηση) τῶν μπολσεβίκων ἔχει οἰκειοποιηθεῖ ὄχι μόνο τὰ ὑπάρχοντα ὑλικὰ ἀγαθὰ καὶ τὶς ἠθικὲς ἀξίες, ἀλλὰ — κι' αὐτὸ εἶναι, πιθανῶς, τὸ πιὸ σοβαρὸ — ἔγινε ἀκόμα ὁ μόνιμος κάτοχος κάθε ἀλήθειας σ' ὅλους τοὺς τομεῖς: τὸν ἱστορικό, οἰκονομικό, πολιτικό, κοινωνικό, ἐπιστημονικό, φιλοσοφικὸ ἢ ἄλλο. Σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τομεῖς ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων θεωρεῖ τὸν ἑαυτό της ἀλάνθαστο καὶ προορισμένο νὰ καθοδηγεῖ τὴν ἀνθρωπότητα. Μόνη αὐτὴ κατέχει τὴν ἀλήθεια. Μόνη αὐτὴ ξέρει πρὸς τὰ ποῦ καὶ πῶς θὰ πάει. Μόνη αὐτὴ εἶναι ἱκανὴ νὰ φέρει σὲ αἴσιο τέλος τὴν Ἐπανάσταση. Ὁπότε, λογικὰ καὶ μοιραῖα, ἰσχυρίζεται ὅτι τὰ 175 ἑκατομμύρια ποὺ κατοικοῦν τὴ χώρα θὰ πρέπει νὰ τὴν θεωροῦν κι' αὐτὰ σὰν τὸ μόνο κάτοχο τῆς ἀλήθειας: κάτοχο ἀλάθητο, ἀναμφισβήτητο, «θεόσταλτο». Καί, λογικὰ κι' ἀναπόφευκτα, κάθε ἄτομο ἢ ὁμάδα ποὺ θὰ τολμήσει, ὄχι βέβαια νὰ πολεμήσει τὴν κυβέρνηση, ἀλλὰ ἁπλῶς ν' ἀμφιβάλει γιὰ τὸ ἀλάθητό της, νὰ κάνει κριτική, νὰ πεῖ κάτι διαφορετικὸ ἢ νάχει, σ' ὁ,τιδήποτε, ἀντιρρήσεις, θεωρεῖται ἐχθρός της κι' ἑπομένως

ἐχθρὸς τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς Ἐπανάστασης: εἶναι «ἀντεπαναστάτης»!

Πρόκειται λοιπὸν γιὰ μιὰ πραγματικὴ μ ο ν ο π ώ λ η σ η τ ῆ ς γ ν ώ μ η ς κ α ὶ τ ῆ ς σ κ έ ψ η ς. Κάθε σκέψη ἢ γνώμη ἄλλη ἀπ' αὐτὴ τοῦ κράτους (ἢ τῆς κυβέρνησης) ἀντιμετωπίζεται σὰν αἵρεση: αἵρεση ἐπικίνδυνη, ἀπαράδεκτη, ἐγκληματική. Καί, λογικά κι' ἀναπόφευκτα, ἀκολουθεῖ ἡ τιμωρία τῶν αἱρετικῶν: ἡ φυλακή, ἡ ἐξορία, ἡ ἐκτέλεση.

Οἱ συνδικαλιστὲς κι' οἱ ἀναρχικοί, ποὺ τοὺς κυνήγησαν ἄγρια ἐπειδή, καὶ μόνο, τ ό λ μ η σ α ν ν ἀ χ ο υ ν μ ι ὰ δ ι κ ι ά τ ο υ ς γ ν ώ μ η γ ι ὰ τ ὴ ν Ἐ π α ν ά σ τ α σ η , κάτι ξέρουνε.

Ὅπως ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀναγνώστης αὐτὸ τὸ σύστημα εἶναι π λ ή ρ η ς κ α ὶ ἀ π ό λ υ τ η δ ο υ λ ε ί α γ ι ὰ τ ὸ λ α ό : δουλεία φυσικὴ καὶ ἠθική. Εἶναι, ἂν θέλεις, μιὰ νέα καὶ τρομερὴ Ἱ ε ρ ὰ Ἐ ξ έ τ α σ η στὸν κοινωνικὸ χῶρο. Αὐτὸ εἶναι ὅ,τι κατάφερε νὰ κάνει τὸ κόμμα τῶν μπολσεβίκων.

Ὅμως ἐπεδίωξε αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα; Ἔφτασε σ' αὐτὸ συνειδητά;

Σίγουρα ὄχι. Ἀναμφισβήτητα, οἱ καλύτεροι ἀντιπρόσωποί του, ἀπέβλεπαν σ' ἕνα σύστημα ποὺ θὰ ἐπέτρεπε τὴν οἰκοδόμηση τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ θ' ἄφηνε ἀνοιχτὸ τὸ δρόμο γιὰ τὸν ὁλοκληρωμένο κομμουνισμό. Πίστευαν ὅτι οἱ μέθοδοι ποὺ ἐκθείαζαν οἱ μεγάλοι τους ἰδεολόγοι θὰ ὁδηγοῦσαν ἀναπόφευκτα ἐκεῖ. Ἐξ' ἄλλου εἶχαν τὴ γνώμη πὼς κάθε μέσο ἦταν σωστὸ καὶ δικαιολογημένο φτάνει νὰ ὁδηγοῦσε στὸ σκοπό.

Ἦταν εἰλικρινεῖς μὰ εἶχαν αὐταπάτες. Ὁ δρόμος ποὺ πήρανε δὲν ἔβγαζε ἐκεῖ ποὺ θέλανε.

Γι' αὐτὸ μερικοὶ ἀπ' αὐτούς, ἔχοντας κατανοήσει τὸ ἀδιόρθωτο λάθος τους καὶ μὴ θέλοντας νὰ ζήσουν ἀφοῦ οἱ ἰδέες τους εἶχαν προδοθεῖ, αὐτοκτόνησαν.

Φυσικὰ οἱ κονφορμίστες κι' οἱ ἀρριβίστες προσαρμόστηκαν.

Καταγράφω ἐδῶ μιὰ ὁμολογία, ποὺ μοῦ ἔκανε ἕνας μπολσεβίκος ἐξέχων καὶ εἰλικρινής, σὲ μιὰ σχετικὴ συζήτηση περιεκτικότατη καὶ παθιασμένη: «Σίγουρα», μοῦ εἶπε, «οὔτε θέλαμε οὔτε φανταζόμασταν νὰ φτάσουμε στὸ σημεῖο ποὺ ἔχουμε φτάσει. Θὰ κάνουμε ὅμως ὅ,τι εἶναι δυνατὸ γιὰ νὰ ἐπανορθώ-

σουμε τὰ λάθη μας, νὰ βγοῦμε ἀπ' τὸ ἀδιέξοδο καὶ νὰ ξαναπάρουμε τὸ σωστὸ δρόμο. Θὰ ἐπιτύχουμε».

Μπορεῖ κανεὶς νάναι ἀπόλυτα σίγουρος ὅτι δὲν θὰ πετύχουν, ὅτι δὲν θὰ «βγοῦν» ποτέ. Γιατὶ ἡ λογικὴ τῶν πραγμάτων, ἡ ἀνθρώπινη ψυχολογία, ἡ σύνδεση τῶν γεγονότων, ἡ καθορισμένη ἀπ' τὶς αἰτίες καὶ τὰ ἀποτελέσματα ἀλληλουχία εἶναι, σὲ τελευταία ἀνάλυση, πιὸ δυνατὲς ἀπ' τὴ θέληση μερικῶν ἀτόμων ὅσο δυνατὰ κι' εἰλικρινὴ κι' ἂν εἶναι.

Ἂν βέβαια ἑ κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α ἐ λ ε ύ θ ε ρ ω ν ἀ ν θ ρ ώ π ω ν, εἶχαν κάνει λάθος καὶ ἐπρόκειτο γιὰ δυναμικὲς κοινότητες ἱκανὲς νὰ δράσουν ἐντελῶς ἐλεύθερα, ἀνεξάρτητα καὶ μὲ πλήρη συμφωνία, θάταν δυνατὸ μὲ μιὰ κοινὴ θεληημένη ἐνέργεια, νὰ διορθώσουν τὰ λάθη καὶ νὰ ξαναφτιάξουν τὴν κατάσταση. Ὅμως μιὰ παρόμοια δουλειὰ εἶναι ἀδύνατη γιὰ μιὰ ὁμάδα προσωπικοτήτων ποὺ βρίσκονται ἔξω καὶ πάνω ἀπὸ μιὰ ἀνθρώπινη μάζα ὑποταγμένη καὶ παθητικὴ ἀπέναντι στὶς γιγάντιες δυνάμεις ποὺ τὴν ἐξουσιάζουν.

Τὸ κόμμα τῶν μπολσεβίκων θέλει νὰ οἰκοδομήσει τὸ σοσιαλισμὸ μέσω ἑνὸς κράτους, μιᾶς κυβέρνησης, μιᾶς δράσης πολιτικῆς, συγκεντρωτικῆς κι' ἐξουσιαστικῆς. Αὐτὸ δὲν καταλήγει παρὰ σ' ἕνα ἀπάνθρωπο καὶ κτηνῶδες κράτος, βασισμένο στὴ σαγνὴ ἐκμετάλλευση τῶν «αὐτοματοποιημένων», τυφλῶν καὶ ἀπληροφόρητων μαζῶν.

Ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸ ἂν οἱ ἡγέτες τοῦ κόμματος ἦταν εἰλικρινεῖς, ἐνεργητικοὶ καὶ ἱκανοὶ καὶ τοὺς ἀκολούθησε ἡ πλειοψηφία τῶν μαζῶν, τὸ ἱστορικὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει ἀπ' τὰ γεγονότα εἶναι:

Κ ά θ ε ἀ π ό π ε ι ρ α γ ι ὰ τ ὴ ν ἐ π ι τ υ χ ί α τ ῆ ς Κ ο ι ν ω ν ι κ ῆ ς Ἐ π α ν ά σ τ α σ η ς μ έ σ ω ἑ ν ὸ ς κ ρ ά τ ο υ ς, μ ι ᾶ ς κ υ β έ ρ ν η σ η ς κ α ὶ μ ὲ π ο λ ι τ ι κ ὲ ς δ ι α δ ι κ α σ ί ε ς — ἀκόμα κι' ἂν αὐτὴ ἡ ἀπόπειρα εἶναι πολὺ εἰλικρινής, πολὺ ἐνεργητική, εὐνοούμενη ἀπ' τὶς περιστάσεις καὶ ὑποστηρίζεται ἀπ' τὶς μάζες — κ α τ α λ ή γ ε ι μ ο ι ρ α ῖ α σ' ἕ ν α κ ρ α τ ι κ ὸ κ α π ι τ α λ ι σ μ ό, τὸν χειρότερο ἀπ' τοὺς καπιταλισμούς, ποὺ δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητας πρὸς τὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία.

Αὐτὸ εἶναι τὸ παγκόσμιο δίδαγμα ἀπ' τὴν τρομερὴ κι' ἀποφασιστικὴ ἐμπειρία τῶν μπολσεβίκων: δίδαγμα ποὺ προσφέρει

ένα δυναμικό στήριγμα στην άναρχική θέση καί θάχει σέ λίγο, στό φώς τών γεγονότων, κατανοηθεί άπ' όλους αύτούς πού κοπιάζουν, ύποφέρουν, σκέφτονται καί άγωνίζονται.

VII. — ΟΙ «ΕΠΙΤΕΥΞΕΙΣ»

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ. — Παρά τά πολυάριθμα βιβλία καί μελέτες πού δίνουν μιά πλατειά πληροφόρηση καί άναμφισβήτητες λεπτομέρειες γιά τίς ύποτιθέμενες «σοβιετικές έπιτεύξεις», πολλοί συνεχίζουν νά πιστεύουν άκράδαντα σ' αύτό τό μύθο. Γιατί πολλοί ίσχυρίζονται ότι ξέρουν καί καταλαβαίνουν τά πράγματα χωρίς νά τά έξετάζουν άπό κοντά, χωρίς κάν νά κάνουν τόν κόπο νά διαβάσουν κάτι άπ' αύτά πού έκδίδονται.

Ένα σωρό άφελεῖς, δίνοντας όλη τους την έμπιστοσύνη στίς διαβεβαιώσεις τών όπαδών τής Ε.Σ.Σ.Δ., πιστεύουν είλικρινά ότι οί ύπέροχες «έπιτεύξεις» τού μοναδικού «σοβιετικού κράτους» προετοιμάζουν τό έδαφος γιά τόν προσεχή άληθινό καί όλοκληρωμένο «κομμουνισμό».

Έμεῖς πού γνωρίζουμε τή χώρα, πού παρακολουθούμε άπό κοντά ό,τι γίνεται κι' άποκαλύπτεται έκεῖ, μπορούμε νά έκτιμήσουμε στην πραγματική τους άξία τίς «έπιτεύξεις» καί τίς «κατακτήσεις» τού μπολσεβικισμού μέχρι σήμερα.

Μιά βαθειά καί λεπτομερής άνάλυση αύτού τού θέματος δέν είναι τό άντικείμενό μας. Μά θά προσπαθήσουμε νά δώσουμε μιά σύντομη άπάντηση σ' αύτή την πολύ ένδιαφέρουσα καί φυσιολογική έρώτηση:

Ό κρατικός καπιταλισμός στόν όποῖο — σύμφωνα μέ τίς όμολογίες είλικρινών κομμουνιστών — κατάληξε ό μπολσεβικισμός στή Ρωσσία, δίνει τουλάχιστο σημαντικά άποτελέσματα άπό άποψη καθαρά βιομηχανική, γεωργική, πολιτιστική; Πραγματοποιεί προόδους σ' αύτούς τούς τομεῖς; Κατάφερε νά δώσει μιά ώθηση στην καθυστερημένη βιομηχανικά, τεχνικά, πολιτικά καί κοινωνικά χώρα; Θά μπορέσει μιά μέρα, λόγω τών προόδων πούχει πετύχει, νά εύκολύνει τόν κοινωνικό μετασχηματισμό καί τή μετάβαση στην αύριανή σοσιαλιστική κοινωνία; Αύτός ό κρατικός καπιταλισμός μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σάν ένα μεταβατικό στάδιο πρός τό σοσιαλισμό: στάδιο άναπόφευκτο καί άπαραίτητο γιά μιά χώρα όπως ήταν ή Ρωσσία πρίν την Έπανάσταση;

Πολλοί ἰσχυρίζονται ὅτι, μέσα στὶς συνθῆκες ποὺ ὑπῆρχαν, οἱ μπολσεβίκοι ἔκαναν τὸ μέγιστο δυνατό. Ἐξ αἰτίας τῆς πολὺ ἄσκημης κατάστασης τῆς βιομηχανίας, τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς γενικῆς κατάρτισης τῶν μαζῶν, λένε, ἡ μόνη κατάληξη ποὺ ταίριαζε σ' αὐτὴ τὴ χώρα, ἦταν ἡ ἐγκατάσταση στὴν ἐξουσία μιᾶς διανοούμενης ἐλὶτ πού, ἐξουσιαστικά, θὰ ὑποχρέωνε τὸ λαὸ νὰ καλύψει τὴν καθυστέρηση, θὰ δημιουργοῦσε μιὰ δυναμικὴ βιομηχανία, μιὰ μοντέρνα τεχνική, μιὰ προοδευτικὴ γεωργία, μιὰ παραδειγματικὴ ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότητα. Αὐτὸ τὸ καθῆκον ἦταν τὸ μόνο ποὺ μποροῦσε κάποιου νὰ καταλήξει, κι' ἦταν ἀπαραίτητο γι' αὐτὴ τὴ χώρα. Οἱ μπολσεβίκοι ἦταν οἱ μόνοι ποὺ τὸ κατανόησαν κι' ἀφιέρωσαν ἀποφασιστικὰ τοὺς ἑαυτούς τους σ' αὐτό, μὴ διστάζοντας μπροστὰ σὲ ὁποιοδήποτε μέσο ἢ ἐμπόδιο. Καὶ εἶχαν ἀπόλυτο δίκιο νὰ σαρώσουν ἀλύπητα ὁ,τιδήποτε τοὺς ἐνοχλοῦσε σ' αὐτὸ τὸ προπαρασκευαστικό τους ἔργο. Γιατί, τὸ ἄμεσο μέλλον τῆς χώρας καὶ ἐπίσης τοῦ σοσιαλισμοῦ γενικὰ ἐξαρτιόταν ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀναγκαῖες καὶ ἐπείγουσες ἐπιτεύξεις.

Τὰ προηγηθέντα κεφάλαια, ἐλπίζουμε ὅτι παρακινοῦν σὲ σκέψεις σχετικὰ μὲ τὸ βάσιμο αὐτῶν τῶν ἰσχυρισμῶν.

Συμπληρώνουμε, χοντρικά, αὐτὴ τὴν ἔκθεση μὲ μερικὰ γεγονότα, ἀριθμοὺς κι' ἐξακριβωμένες διαπιστώσεις.

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ. — Ὑπάρχει ἕνας ἐξαιρετικὸς τρόπος γιὰ νὰ ἐκτιμήσει κανεὶς τὶς πρακτικὲς ἐπιτεύξεις τοῦ μπολσεβίκικου κράτους καὶ τὴν πραγματική του κατάσταση. Αὐτό, ὅμως, μὲ τὸν ὅρο νὰ ξέρει κανεὶς τὴ χώρα, τὴν ἱστορία της, τὴ γλῶσσα, τὰ ἤθη, καὶ ἰδιαίτερα νὰ ξέρει νὰ διαβάζει τὸ σοβιετικὸ τύπο. Κρίμα, πού, λόγω τῆς ἔλλειψης αὐτῶν τῶν προϋποθέσεων, ὁ τρόπος ποὺ ἀναφέρουμε εἶναι ἐλάχιστα ἐφαρμόσιμος ἔξω ἀπ' τὴ Ρωσσία.

Ἡ μέθοδος συνίσταται στὴν κανονικὴ παρακολούθηση τῶν ἐφημερίδων ποὺ κυκλοφοροῦν στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ ἰδιαίτερα τῆς «Ἰσβέστια» καὶ τῆς «Πράβντα».

Ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων γνωρίζει καλὰ ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ σπάνιες ἐξαιρέσεις, αὐτὲς οἱ ἐφημερίδες δὲν διαβάζονται στὸ ἐξωτερικό. Ποντάροντας ἀφ' ἑνὸς στὴν ἄγνοια γιὰ τὸ τί συμβαίνει πραγματικὰ στὴ Ρωσσία κι' ἀφ' ἑτέρου στὰ ἀποτελέσματα τῆς τεράστιας κι' ἐντατικῆς προπαγάνδας ἢ

κυβέρνηση νοιώθει άρκετά άσφαλής άπ' τίς άσκοπες άποκαλύψεις. Ύποχρεωμένη νά όμολογεί καί νά έρμηνεύει όρισμένες άδυναμίες στόν πληθυσμό τής Ε.Σ.Σ.Δ. μπορεί νά τό κάνει έκ τού άσφαλούς. Άνέχεται λοιπόν όρισμένες όμολογίες στίς έφημερίδες της, έλέγχοντας φυσικά τό άντικείμενό τους, τό ύφος καί τήν ποσότητά τους.

Άπό όμολογία σέ όμολογία, ένας τακτικός καί προσεχτικός άναγνώστης τού σοβιετικού τύπου φτάνει σίγουρα σέ εποικοδομητικά συμπεράσματα.

Ο «ΣΟΒΙΕΤΙΚΟΣ» ΤΥΠΟΣ. — Οί άκόλουθες στήλες τών έφημερίδων πρέπει ίδιαίτερα νά τραβήξουν τή προσοχή τού έρευνητή:

1ο. Τά κύρια άρθρα.

2ο. Τά πρακτικά τών Συνεδρίων (ίδιαίτερα οί όμιλίες τών άντιπροσώπων).

3ο. Τά τοπικά ρεπορτάζ καί άνταποκρίσεις.

4ο. Τά χρονικά.

Τ ά κ ύ ρ ι α ά ρ θ ρ α. — Τά κύρια καί τ' άλλα βασικά άρθρα, κατασκευασμένα κατά διαταγή καί γραμμένα πάντα μέ τό ίδιο καλούπι, έχουν έδώ καί χρόνια τά ίδια κι' άπαράλλαχτα χαρακτηριστικά.

Κάθε άρθρο άρχίζει μ' έναν ύμνο πρός τά πραγματοποιημένα «έπιτεύγματα»:

Στόν τάδε τομέα, πού θεωρείται ίδιαίτερα σημαντικός, έχουμε κάνει γιγάντια βήματα. Όλα πάνε θαυμάσια. «Τό κόμμα κι' ή κυβέρνηση» (φόρμουλα καθιερωμένη πού έπαναλαμβάνεται πολλές φορές σέ κάθε άρθρο) πήραν αύτή ή τήν άλλη άπόφαση, έφάρμοσαν αύτό ή έκείνο τό μέτρο ή έξέδωσαν αύτό ή έκείνο τό διάταγμα. Είμαστε λοιπόν σίγουροι (γλιστράνε άνεπαίσθητα στό μέλλοντα) ότι, άπό τώρα, αύτό ή έκείνο θ ά πραγματοποιηθεί· ότι λίαν προσεχώς θ ά έ χ ο υ μ ε π ρ α γ μ α τ ο π ο ι ή σ ε ι: αύτή ή τήν άλλη πρόοδο· ότι σύντομα θ ά χ ο υ μ ε π ε τ ύ χ ε ι αύτό ή τό άλλο άποτέλεσμα κλπ.

Αύτό τό μέρος άποτελεί, κατά βάση, τά δύο τρίτα τού άρθρου.

Στή συνέχεια άκολουθεί πάντα ένα «άλλά» ή «ώστόσο» ή

«παρ' ὅλα αὐτά» ἢ «ἐν τούτοις»:

'Αλλά, συνεχίζει τὸ ἄρθρο, τὸ κόμμα καὶ ἡ κυβέρνηση βρίσκονται στὴν ἀνάγκη νὰ διαπιστώσουν ὅτι σύμφωνα μὲ τὶς τελευταῖες ἐκθέσεις, οἱ πρόσφατες ἐπιτεύξεις εἶναι μακρυὰ ἀπ' τὰ ἀναμενόμενα ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα· ὅτι οἱ ὡραῖες ὑποσχέσεις περιμένουν· ὅτι μέχρι στιγμῆς δὲν ἔχει γίνει παρὰ μόνο αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο. 'Ακολουθοῦν ἀριθμοὶ καὶ στοιχεῖα σὲ ἐκπληκτικὴ ἀπόσταση ἀπ' τὶς προβλέψεις. 'Επὶ πλέον διαβάζεται καὶ διακρίνεται ὅτι, ἀναμένοντας τὸ λαμπρὸ μ έ λ λ ο ν , τὸ πραγματικὸ π α ρ ὸ ν εἶναι ἀπογοητευτικό: ἀμέλειες, παραλήψεις, σοβαρὰ λάθη, ἀδυναμίες, ἀνικανότητα, ἀταξία, σύγχυση, νὰ τί διαπιστώνει συνήθως τὸ ἄρθρο. Καὶ συνεχίζει, πάντα μὲ ἀπελπισμένες ἐκκλήσεις: «Μπρός! "Ας αὐξήσουμε τὴν ἀποδοτικότητα! Πρέπει νὰ συνέλθουμε! Εἶναι πιὰ καιρὸς ν' αὐξήσουμε τὴν παραγωγή! Λιγότερη σπατάλη! Οἱ ὑπεύθυνοι ἂς ἐπιβάλλουν τὴν τάξη! Ἡ κυβέρνηση ἔκανε τὸ καθῆκον της. 'Απομένει στοὺς ἐργάτες νὰ κάνουν τὸ δικό τους». κλπ.

Συχνὰ τὸ ἄρθρο τελειώνει μὲ ἀπειλὲς πρὸς τοὺς δυστυχεῖς «ὑπεύθυνους» κι' ἐν γένει γι' αὐτοὺς ποὺ θὰ συνέχιζαν νὰ μὴν ἀκοῦν τὶς ἐκκλήσεις «τοῦ κόμματος καὶ τῆς κυβέρνησης».

Σταματάω μ' αὐτὸ τὸν τομέα τοῦ σοβιετικοῦ τύπου γιατὶ εἶναι ἐξαιρετικὰ τυπικὸς καὶ ἐπαναλαμβάνεται, καθημερινά, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια. Κι' αὐτὸ μόνο λέει πολλὰ γιὰ τὶς πρόσφατες π ρ α γ μ α τ ι κ ὲ ς «ἐπιτεύξεις».

Τ ὰ π ρ α κ τ ι κ ὰ τ ῶ ν σ υ ν ε δ ρ ί ω ν . — Οἱ ἀπολογισμοὶ τῶν συνεδρίων ἔχουνε πολὺ ἐνδιαφέρον ἂν ἔχει κανεὶς τὴν ὑπομονὴ νὰ παρακολουθήσει προσεχτικὰ τὶς ὁ μ ι λ ί ε ς τ ῶ ν ἀ ν τ ι π ρ ο σ ώ π ω ν.

"Ολοι οἱ ἀντιπρόσωποι ἀνήκουν βέβαια στὴν προνομιούχα ἐργατικὴ «ἀριστοκρατία». "Ολες οἱ ὁμιλίες τους μοιάζουν ὅπως οἱ σταγόνες τοῦ νεροῦ.

Κάθε ὁμιλία ἀρχίζει μὲ μιὰ ὑπέρμετρη δοξολογία γιὰ τὸν Στάλιν: ὁ μεγάλος, ὁ μεγαλοφυής, ὁ ἀξιαγάπητος, ὁ ἀξιοσέβαστος, ὁ ὑπεράνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος ὁ σοφώτερος ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Μετὰ ὁ ἀντιπρόσωπος βεβαιώνει ὅτι στὴν περιοχή του — ἢ τὸν τομέα του — κάνουν τ' ἀδύνατα δυνατὰ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν πλάνων «τοῦ κόμματος καὶ τῆς κυβέρνησης» ὥστε νὰ ἱκανοποιηθεῖ ὁ «Βόζντε»

(ἀρχηγὸς) ὁ ἀξιολάτρευτος. Μετὰ ἀκούει κανεὶς ὄμορφες ὑποσχέσεις γιὰ τὸ μέλλον. Τέλος, σχεδὸν ὅλα οἱ ἀντιπρόσωποι, ἀπαριθμοῦν, δουλικότατα, ὅ,τι ἡ «κυβέρνηση καὶ τὸ κόμμα» ἔχουνε κάνει γιὰ τοὺς ἐργάτες. Σὰν παράδειγμα, ὁ ἀντιπρόσωπος ἀναφέρει συνήθως τὴν προσωπική του περίπτωση. Αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ὁμιλίας εἶναι, ἐν γένει, τὸ πιὸ περίεργο. Ἐργαζόμενος μὲ ζῆλο καὶ ἔχοντας πετύχει τὰ τάδε ἀποτελέσματα, μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσει τὰ τάδε ὀφέλη, πράγμα ποὺ τοῦ ἐπέτρεψε νάχει τώρα μιὰ ὄμορφη καὶ ζεστὴ φωλίτσα, χαριτωμένα ἔπιπλα, ἕνα πιανάκι, γραμμόφωνο κλπ. Ἐλπίζει νὰ καταφέρει ἀκόμα πιὸ πολλὰ γιὰ νὰ πετύχει μιὰ ζωὴ ἀκόμα πιὸ εὐχάριστη. «Ἔχει ἀπόλυτο δίκιο ὁ μεγάλος μας Στάλιν, κράζει ὁ ἀντιπρόσωπος: ἡ ζωὴ στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. γίνεται μέρα μὲ τὴ μέρα πιὸ χαρούμενη, πιὸ ἄνετη!». Συχνά, τελειώνει τὴν ὁμιλία του μ' ἕνα ὕφος ἁπλοϊκὸ μέχρι γελαιότητας: «Οἱ ἀρχὲς μοῦ ὑποσχέθηκαν σ' ἀντάλλαγμα τῶν προσπαθειῶν μου αὐτὸ κι' ἐκεῖνο (ἕνα ὡραῖο μοτοσακὸ π.χ.). Ἡ ὑπόσχεση δὲν ἔχει ἀκόμα πραγματοποιηθεῖ, ὅμως περιμένω ὑπομονετικά, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὴν κυβέρνησή μου...» (παρατεταμένα χειροκροτήματα).

Ὁ σκοπὸς αὐτὸς τῶν, σοφὰ ἐμπνευσμένων ὁμιλιῶν, εἶναι πενταχάθαρος. Λένε στοὺς ἐργάτες: Δουλέψτε μὲ ζῆλο, ὑπακούετε στὶς ἀρχές, σεβαστεῖτε τὸν «Βόζντε» σας καὶ θὰ καταφέρετε νὰ βγῆτε ἀπ' τὸ κοπάδι καὶ νὰ δημιουργήσετε μιὰ εὐγενικὴ μπουρζουάδικη ὕπαρξη.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα ἀποδίδει τοὺς καρπούς της. Ἡ ἐπιθυμία «ἐπιτυχιῶν» κεντρίζει τὴν ἐνεργητικότητα χιλιάδων ἀτόμων στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Τὸ παράδειγμα αὐτῶν ποὺ «πετυχαίνουν» δεκαπλασιάζει αὐτὴ τὴν ἐνεργητικότητα. Καὶ ἡ κυρίαρχη κάστα τσεπώνει ἔτσι τὰ κέρδη. Ὅμως ὁ σοσιαλισμός; Ὑπομονὴ φτωχὰ κορόϊδα!

Ὅσο γιὰ τὰ ρεπορτὰζ καὶ τὶς τοπικὲς ἀνταποκρίσεις, χρονικὰ κλπ. αὐτὰ τὰ κομμάτια μᾶς ἐπιτρέπουν, παρακολουθώντας τα τακτικά, νάχουμε μιὰ προσεγγιστικὴ καὶ ὑποδηλωτικὴ ἰδέα ἀπὸ μιὰ ποικιλία καθημερινῶν γεγονότων, τὰ ἀσήμαντα ποὺ στὴν οὐσία συνθέτουν καὶ χαρακτηρίζουν τὴν πραγματικότητα. Στὸ τέλος μιᾶς παρόμοιας μελέτης εἶναι κανεὶς ἀρκετὰ κατατοπισμένος γιὰ τὴν κοινωνικὴ στάθμη καὶ τὸ πραγματικὸ πνεῦμα τῆς «πρώτης χώρας τοῦ σοσιαλισμοῦ».

Φυσικά, ἡ μελέτη αὐτὴ πρέπει νὰ συμπληρωθεῖ μὲ τὴν

ἀνάγνωση ἄρθρων, ἐπιθεωρήσεων, στατιστικῶν κλπ.

Ποιά εἶναι λοιπὸν τὰ συμπεράσματά μας σχετικὰ μὲ τὶς συγκεκριμένες ἐπιτεύξεις στὴν Ε.Σ.Σ.Δ.;

Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ. — Ὑπάρχει πρὶν ἀπ' ὅλα ἕνας τομέας ὅπου ἡ «σοβιετικὴ» ἐξουσία ἔχει καταρίψει ὅλα τὰ ρεκόρ: ὁ τομέας τῆς π ρ ο π α γ ά ν δ α ς· συγκεκριμένα ὁ τομέας τοῦ ψεύδους, τῆς ἐξαπάτησης καὶ τῆς μπλόφας.

Σ' αὐτὸ τὸν τομέα οἱ μπολσεβίκοι ἀποδείχτηκαν ἀσυναγώνιστοι.*

Ἔχοντας στὰ χέρια τους ὅλα τὰ μέσα πληροφόρησης, διαφήμισης κλπ., περικύκλωσαν, ἀφ' ἑνός, τὴ χώρα μ' ἕνα προστατευτικὸ τεῖχος ἀπ' τὸ ὁποῖο ἀφήνουν μόνο νὰ περνάει ὅ,τι ἀντιστοιχεῖ μὲ τὰ σχέδιά τους· κι' ἀφ' ἑτέρου χρησιμοποιοῦν ὅλα τὰ μέσα γιὰ ν' ἀρχίσουν καὶ νὰ διατηρήσουν μιὰ ἀπίστευτα ἐντατικὴ ἐπιχείρηση κοροϊδίας, ἐξαπάτησης, σκηνοθεσιῶν καὶ μαγείας.

Αὐτὴ ἡ, ἀνὰ τὸν κόσμο, ἐπιχείρηση ἐξαπάτησης ἔχει μιὰ ἔκταση καὶ ἔνταση χωρὶς προηγούμενο. Θυσιάζονται γι' αὐτὴν τεράστια ποσά. Ἕνα ἀπὸ τὰ πρωταρχικὰ καθήκοντα τοῦ κράτους τῶν μπολσεβίκων εἶναι νὰ ρίχνει στάχτη στὰ μάτια. Ἐφημερίδες, ἐπιθεωρήσεις, μπροσοῦρες, βιβλία, φωτογραφίες, σινεμά, T.S.F., ἐκθέσεις, ἀποδείξεις, «μαρτυρίες» κλπ. ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα, τὸ ἕνα περισσότερο ἀπατηλὸ ἀπ' τὸ ἄλλο, χρησιμοποιοῦνται.

Ἀναμφισβήτητα, ἡ σοβιετικὴ κυβέρνηση κάνει μεγάλη χρήση τῶν ἄμεσων ἢ ἔμμεσων προσφορῶν πρὸς τὸ ἐξωτερικό. Ἀνάμεσα στοὺς «Φίλους τῆς Ε.Σ.Σ.Δ.» γιὰ παράδειγμα, ὑπάρχουν συγγραφεῖς ποὺ εἶναι «φίλοι» κυρίως ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ τίτλος τοὺς ἐπιτρέπει νὰ διοχετεύουν τὴ φιλολογικὴ τους παραγωγὴ στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ἢ νὰ καρποῦνται ἄλλα πλεονεκτήματα λόγω αὐτῆς τους τῆς «φιλίας».

Ἐπειδὴ ἡ προπαγάνδα μὲ τὰ λόγια δὲν ἀρκοῦσε, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων ὀργάνωσε ἔντεχνα μιὰ κοροϊδία μ ὲ γ ε γ ο ν ό τ α.

---

* Δίπλα τους κι' οἱ ναζί ἀκόμα δὲν εἶναι παρὰ μαθητούδια καὶ μιμητές.

Κανείς δὲν μπορεῖ νὰ μπεῖ στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. χωρὶς μιὰ εἰδικὴ ἄδεια ποὺ τὴν παίρνει πολὺ δύσκολα, ἐκτὸς ἂν προσφέρει κάποια ἐγγύηση συμπάθειας γιὰ τὸ καθεστώς. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ διασχίσει ἐλεύθερα τὴ χώρα οὔτε νὰ ἐξετάσει ἀνενόχλητος ὅ,τι τὸν ἐνδιαφέρει. Παράλληλα ἡ κυβέρνηση ἔφτιαξε ὑπομονετικὰ καὶ λεπτομερῶς μιὰ πομπώδη πρόσοψη. Ἐκτέλεσε ἕνα «μοντὰζ» ἐπιτευγμάτων ποὺ θὰ ἐξέθετε στὸν ἔκπληκτο κόσμο. Ἐπιδεικνύει αὐτὰ τὰ κατασκευάσματα σὲ κάθε εὐκαιρία. Τὶς «ἐργατικὲς ἀντιπροσωπεῖες», ἐξουσιοδοτημένες ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ νὰ περάσουν μερικὲς ἑβδομάδες στὴ Ρωσσία, ἀφοῦ τὶς κοροϊδεύουν ἀπαίσια (ἂν τὰ μέλη τους εἶναι εἰλικρινῆ), τὶς χρησιμοποιοῦν κατάλληλα. Τὰ ἴδια καὶ στὴν τεράστια πλειοψηφία τῶν «τουριστῶν» καὶ τῶν μεμονωμένων ἐπισκεπτῶν ποὺ πηγαίνουν στὴ χώρα κάτω ἀπ' τὸ ἄγρυπνο μάτι τῶν χαφιέδων, χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ καταλάβουν ὁ,τιδήποτε ἀπ' ὅ,τι πραγματικὰ συμβαίνει γύρω τους.

Ἐργοστάσια, ἀγροτικὲς κοινότητες, σχολεῖα, μουσεῖα, καντίνες, χῶροι γιὰ σπόρ, παιγνίδια, ἀνάπαυση κλπ., ὅλα εἶναι ἀπὸ πρὶν προετοιμασμένα, σὲ προκαθορισμένους τόπους καὶ παραποιημένα μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε ὁ φτωχὸς ταξειδιώτης νὰ μένει κατάπληκτος καὶ νὰ μὴν τοῦ περνάει ἀπ' τὸ μυαλὸ ἡ κοροϊδία.

Κι' ὅταν δεῖ κάτι ἀληθινὰ καλὸ καὶ ὄμορφο δὲν ὑποψιάζεται ὅτι αὐτὸ ἀφορᾶ ἀποκλειστικὰ τὰ 10 ἑκατομμύρια τῶν προνομιούχων καὶ καθόλου τὰ 160 ἑκατομμύρια τῶν ἐκμεταλλευομένων προλεταρίων.

Ἂν ἡ μπουρζουαζία τῶν ἄλλων χωρῶν ἀνατρέχει σὲ μιὰ «πλύση ἐγκεφάλου» ὁ μπολσεβικισμὸς καταφεύγει στὴν «ὑπέρπλύση», ἔτσι ποὺ, στὶς μέρες μας ἀκόμα καὶ παρὰ τὶς τόσες ἀξιόπιστες μαρτυρίες, ἑκατομμύρια ἐργάτες σ' ὅλο τὸν κόσμο νὰ μὴ γνωρίζουν τὴν πραγματικότητα γιὰ τὴν Ε.Σ.Σ.Δ.

Ἂς προχωρήσουμε σ' ἄλλες «ἐπιτεύξεις».

Η ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ. — Η ΝΕΑ ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ. — Ο ΣΤΡΑΤΟΣ. — Η ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ. — Ξέρουμε ἤδη ὅτι τὸ κράτος τῶν μπολσεβίκων τὰ κατάφερε νὰ γεννηθεῖ καὶ ν' ἀναπτυχθεῖ μὲ μιὰ ἰλιγγιώδη ταχύτητα μιὰ φοβερὴ γραφειοκρατία, ἀκαταμάχητη, ἀσύγκριτη, μιὰ γραφειοκρατία ποὺ σήμερα ἀποτελεῖ μιὰ προνομιοῦχα κάστα,

«ἀριστοκρατική», μὲ περισσότερα ἀπὸ 2 ἑκατομμύρια ἄτομα.

Πέτυχε ἀκόμα νὰ διαιρέσει τὸν πληθυσμὸ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ» κράτους σὲ πολλὲς κατηγορίες — τὸ λιγότερο 20 — μισθωτῶν. Φτάσαμε ἔτσι σὲ μιὰ ἀνισότητα κανωνικῶν συνθηκῶν ποὺ ποτὲ δὲν εἶχαν πλησιάσει τὰ κράτη τοῦ ἰδιωτικοῦ καπιταλισμοῦ. Οἱ πιὸ χαμηλὲς κατηγορίες παίρνουν 100 ὡς 150 ρούβλια τὸ μήνα. Οἱ ἀνώτερες κατηγορίες κερδίζουν 3.000 ρούβλια καὶ ἄνω.*

Ὑπάρχει μιὰ κ ρ α τ ι κ ὴ μ π ο υ ρ ζ ο υ α ζ ί α στὴν Ε.Σ.Σ.Δ.: μπουρζουαζία ποὺ ζεῖ ἄνετα, διαθέτει πολυτελεῖς βίλλες, αὐτοκίνητα, ὑπηρέτες κλπ.

Τὸ κράτος τῶν μπολσεβίκων μπόρεσε νὰ στρατιωτικοποιήσει τὶς ἴδιες τὶς τάξεις τοῦ ἡγετικοῦ κόμματος, σχηματίζοντας, κυρίως μὲ τὴ νεολαία τῶν μπολσεβίκων, «εἰδικὰ στρατιωτικὰ σώματα», κάτι σὰν τὰ σώματα χωροφυλακῆς ἢ τὶς κινητὲς φρουρές. Μὲ τὴ βοήθεια αὐτῶν τῶν εἰδικῶν σωμάτων ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων συνέτριψε τὴν ἐπαναστατικὴ ἐξέγερση τῆς Κρονστάνδης τὸ 1921 καί, ὅποτε τὸ θέλει, πνίγει χωρὶς πολλὰ-πολλὰ στὸ αἷμα τὶς ἀπεργίες, τὶς διαδηλώσεις, τὶς ἐξεγέρσεις ποὺ ἐκδηλώνονται ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ στὴ χώρα, μὰ γιὰ τὶς ὁποῖες ὁ τύπος τῶν μπολσεβίκων δὲ λέει λέξη.

Ἔτσι ὅπως ἦταν: ἀλυσοδεμένη, εὐνουχισμένη, γραφειοκρατικοποιημένη, ἀστικοποιημένη, στρατιωτικοποιημένη, παραμορφωμένη κι' ἀπολιθωμένη, ἡ ρώσσικη Ἐπανάσταση, τόχουμε ξαναπεῖ, ἦταν ἀδύναμη γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ μ ὲ τ ὸ π α ρ ά δ ε ι γ μ ά τ η ς στὸν κόσμο.

Οἱ μπολσεβίκοι στὸ τέλος τὸ κατάλαβαν. Κατάλαβαν ἀκόμα πώς, μ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους, θάπρεπε νὰ ὑπερασπιστοῦν—ἀργὰ ἢ γρήγορα ἀλλὰ σχεδὸν ἀναπόφευκτα — τὸ σύστημά τους ὄχι μόνο ἀπ' τὸν «ἐσωτερικὸ ἐχθρὸ» ἀλλὰ καὶ ἀπ' τὸν κόσμο ὁλόκληρο καὶ πὼς θάπρεπε νὰ τὸ κάνουν μὲ τὴν ἴδια μέθοδο ποὺ χρησιμοποίησαν γιὰ νὰ ἐπιβληθοῦν στὴ χώρα: μὲ σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ὴ β ί α.

Ἀπὸ τότε καταγίνονται συνεχῶς μὲ τὴ σφυρηλάτηση τοῦ ἀπαραίτητου γιὰ τὴ χρήση αὐτῆς τῆς μεθόδου ὀργάνου: Ἑνὸς σύγχρονου καὶ δυναμικοῦ στρατοῦ.

* Οἱ ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν στὰ ἔτη 1936 - 1938.

Ἡ παραγωγὴ τῶν ὀρυχείων κι' ἡ «βαρειὰ βιομηχανία» ἔχαναν ξεχωριστὲς θυσίες γι' αὐτὸ τὸ καθῆκον. Ὁ σκοπὸς τους πέτυχε μέχρις ἑνὸς σημείου. Κατάληξανε νὰ δημιουργήσουν ἕνα τεχνικὸ στρατὸ διαμορφωμένο σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπα ὅλων τῶν στρατῶν τοῦ κόσμου: μηχανικὰ πειθαρχημένο, τυφλὰ ἀφοσιωμένο στὴν Ἐξουσία, ἐφοδιασμένο μὲ βαθμοὺς καὶ παράσημα, καλοθρεμμένο, καλοντυμένο κι' ἐφοδιασμένο μὲ τὴν «τελευταία λέξη» τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ.

Αὐτὸς ὁ στρατὸς κατάληξε νὰ γίνει μιὰ ἐπιβλητικὴ δύναμη.

Ὁ μπολσεβικισμὸς κατάφερε τέλος νὰ δημιουργήσει μιὰ παντοδύναμη ἀστυνομία, στὸ μεγαλύτερο μέρος της μυστική, μιὰ ἀστυνομία ποὺ ἴσως εἶναι ἡ καλύτερη στὸν κόσμο ἀφοῦ πέτυχε μέχρι σήμερα νὰ ὑποχρεώσει σὲ ὑπακοὴ ἕνα πληθυσμὸ ὑποδουλωμένο, ἐξαπατημένο, ἐκμεταλλευόμενο καὶ ἐξαθλιωμένο. Μπόρεσε, ἰδιαίτερα, νὰ ὑψώσει τὸ χαφιεδισμό, στὸ ἐπίπεδο πολιτικῆς ἀρετῆς. Κάθε μέλος τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος — διάβαζε: κάθε νομιμόφρων πολίτης — προσπαθεῖ νὰ βοηθήσει τὴ «Γκεπεοὺ» ὑποδεικνύοντάς της τὶς ὕποπτες περιπτώσεις, καρφώνοντας, καταγγέλοντας.

Τελικά, ἡ Ἐξουσία τῶν μπολσεβίκων πέτυχε νὰ κάνει πραγματικοὺς δούλους 160 ἑκατομμύρια ἄτομα μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ὁδηγήσει μιὰ μέρα — μ' αὐτὸ τὸν ἀλάνθαστο, ὅπως λέει, τρόπο — στὴν ἐλευθερία, στὴν εὐδαιμονία, στὸν ἀληθινὸ κομμουνισμό! Στὸ μεταξύ, μὲ τὴν ἐντελῶς γραφειοκρατικοποιημένη της διοίκηση, μὲ τὴν ὁλοκληρωτικὰ κρατικοποιημένη οἰκονομία της, μὲ τὸν ἐπαγγελματικό της στρατό, καὶ τὴν παντοδύναμη ἀστυνομία, αὐτὴ ἡ Ἐξουσία πέτυχε νὰ δημιουργήσει ἕνα πρωτοφανὲς γραφειοκρατικό, στρατιωτικὸ καὶ ἀστυνομικὸ κράτος: ἕνα μοντέλο «ὁλοκληρωτικοῦ κράτους»· ἕναν ἀσύγκριτο ἐξουσιαστικὸ καὶ ἐκμεταλλευτικὸ μηχανισμό· ἕνα πραγματικὸ καπιταλιστικὸ κράτος.

Ὅλα αὐτὰ τὰ «κατορθώματα» κι' οἱ «ἐπιτεύξεις» εἶναι ὄντως ἀσύγκριτα.

Τί νὰ πεῖ κανεὶς γιὰ τὰ ἄλλα;

ΟΙ ΑΛΛΕΣ «ΕΠΙΤΕΥΞΕΙΣ». — Βεβαιώνουμε πρὶν ἀπ' ὁ,τιδήποτε ἄλλο καὶ κατηγορηματικὰ ὅτι, σύμφωνα μὲ τὶς ἴδιες

τις ὁμολογίες τῆς σοβιετικῆς ἐξουσίας, ὁμολογίες ἀναγκαστικές, ἔμμεσες, μὰ ἀρκετὰ σαφεῖς, τὰ τρία, πιὸ βασικὰ καθήκοντα τοῦ καπιταλιστικοῦ κράτους:

— Ἡ περίφημη «διομηχανοποίηση» τῆς χώρας,

— Τὰ ξακουστὰ «πενταετῆ προγράμματα»,

— Ἡ τρομερὴ «κολλεχτιβοποίηση τῆς γεωργίας»,

καταλήξανε σὲ πλήρη ἀποτυχία.

Βέβαια, εἰσήγαγαν στὴ χώρα μιὰ σημαντικὴ ποσότητα μηχανῶν, συσκευῶν καὶ ὀργάνων κάθε εἴδους· ἀνέγειραν, σ' ὁρισμένες μεγάλες πόλεις, μοντέρνα σπίτια, καὶ σὲ μερικοὺς τόπους ἐργατικὲς κατοικίες, ἐξαιρετικὰ ἄβολες ἄλλωστε· πραγματοποίησαν μὲ τὴ βοήθεια ξένων μηχανικῶν καὶ τεχνικῶν μερικὲς γιγαντιαῖες κατασκευὲς ὅπως: τὸ φράγμα «Ντνιεπροστρόϊ», τὶς ὑψικαμίνους ««Μαγκνιτογκόρσκ», τὶς τεράστιες μηχανουργικὲς ἐπιχειρήσεις «Σβερντλόφσκ», τὴν περίφημη διώρυγα «Μπιελοσσέρσκι», κλπ. Τέλος ξανάρχισαν — μετὰ τὸ σταμάτημα κατὰ τὰ θυελλώδη χρόνια — τὴν ἐκμετάλλευση τῶν ὁρυχείων, τὴν παραγωγὴ ἀκαθάρτου πετρελαίου, τὴν κανονικὴ λειτουργία τῶν ἐργοστασίων. Αὐτὰ κάθε χώρα, κάθε καθεστὼς θὰ τάχε κάνει ἂν δὲν ἤθελε τὴν καταστροφή του. Ὅμως στὴν προκειμένη περίπτωση, τὸ θέμα ἔχει γιὰ μᾶς μιὰ ἐντελῶς ἄλλη σημασία.

Σ' ὅ,τι ἔχει πραγματοποιήσει τὸ κράτος τῶν μπολσεβίκων, μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ ἐπιτεύξεις ποὺ ἔχουν ἐνδιαφέρον ἀπ' τὴν δική μας ἄποψη; Μπορεῖ νὰ διαπιστώσει κανεὶς μιὰ ἀληθινὴ γενικὴ πρόοδο τῆς χώρας, πρόοδο ποὺ θὰ τὴν ἔμπαζε στὸ δρόμο τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς χειραφέτησης τῶν ἐργαζομένων μαζῶν, στὴν πορεία πρὸς τὸ σοσιαλισμὸ καὶ τὸν κομμουνισμό; Ἡ δραστηριότητα τῆς κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων δημιούργησε στὴ χώρα τὶς ἀπαραίτητες συνθῆκες γι' αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη; Ἔχει πράγματι φτιάξει τὸ πρόπλασμα μιᾶς νέας κανωνίας; Ἐδῶ βρίσκεται ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος.

Ἡ διομηχανοποίηση μιᾶς χώρας μπορεῖ νὰ εἶναι πραγματικὰ παραγωγικὴ καὶ προοδευτικὴ μόνο ἂν ἐναρμονίζεται μὲ τὴ γενικὴ καὶ φυσιολογικὴ της ἐξέλιξη· εἶναι χρήσιμη κοινωνικὰ μόνο ἂν βρίσκεται σ' ἁρμονία μὲ τὸ σύνολο τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς κι' ἄν, κατὰ συνέπεια, τ' ἀποτελέσματά της μποροῦν νὰ ἀφομοιωθοῦν ἀπ' τὸν πληθυσμό. Στὴν ἀντί-

θετη περίπτωση μπορεῖ νὰ φτάσει σὲ ἐντυπωσιακὰ ἐπίπεδα, ἀλλὰ θάναι κ ο ι ν ω ν ι κ ὰ ἄχρηστη.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ φτιάξει ὅ,τι θέλει ὅταν διαθέτει ὁρισμένα μέσα καὶ κυρίως ἕνα ἐργατικὸ δυναμικὸ ὑποταγμένο, εὐκολόπιστο στὶς ὑποσχέσεις, καὶ πληρωμένο ἀπ' τὸ κράτος-ἀφεντικὸ ὅπως τοῦ ἀρέσει. Ὡστόσο τὸ πρόβλημα δὲν συνίσταται στὴν ἐπίδειξη μηχανικῶν ἢ ἄλλων ἐπιτεύξεων ἀλλὰ στὴ χρησιμότητά τους σχετικὰ μὲ τὸν ἐπιδιωκόμενο σκοπό.

Ἔτσι, μιὰ βίαιη βιομηχανοποίηση, ποὺ ἐπιβάλλεται στὸ λαὸ χωρὶς νάναι ἀπὸ καιμιὰ ἄποψη προεταμασμένος, δὲν μπορεῖ νὰ ἐκπληρώσει τὸ βασικό της ρόλο. Νὰ θέλει κανεὶς νὰ βιομηχανοποιήσει ἐκ τῶν ἄνω μιὰ χώρα τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ὑποταγμένο, ἄβουλο κι' ἐξαθλιωμένο κοπάδι, εἶναι σὰ νὰ θέλει νὰ βιομηχανοποιήσει τὴν ἔρημο.

Γιὰ νὰ μπορέσει νὰ βιομηχανοποιηθεῖ πραγματικὰ μιὰ χώρα πρέπει νάχει ἕνα ἀπ' τὰ δύο κατωτέρω βασικὰ χαρακτηριστικά: μιὰ δραστήρια, δυνατὴ καὶ πλούσια ἀ σ τ ι κ ὴ τ ά ξ η , ἢ ἕνα πληθυσμὸ κ υ ρ ί α ρ χ ο τ ῶ ν π ε π ρ ω μ έ ν ω ν τ ο υ , δηλαδὴ ἐλεύθερο, μὲ συνείδηση τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν πράξεών του, διψασμένο γιὰ πρόοδο κι' ἀποφασισμένο νὰ ἐργαστεῖ γιὰ νὰ τὴν πραγματοποιήσει. Στὴν πρώτη περίπτωση, ἡ ἀστικὴ τάξη πρέπει νάχει στὴ διάθεσή της μιὰ ἀγορὰ ἱκανὴ ν' ἀπορροφήσει γρήγορα τὰ προϊόντα μιᾶς βιομηχανοποίησης. Στὴ δεύτερη, αὐτὴ ἡ ἀνάπτυξη κι' ἡ βιομηχανοποίηση εἶναι ἐξασφαλισμένες ἀπ' τὴ δυναμικὴ ἔξαρση ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ στὴν πορεία του πρὸς τὸ σοσιαλισμό.

Ἡ ρώσσικη Ἐπανάσταση κατάργησε τὴν ἀστικὴ τάξη. Ἡ πρώτη συνθήκη, ἑπομένως, δὲν ὑπῆρχε. Ἀπόμενε ἡ δεύτερη. Ἔπρεπε νὰ δοθεῖ χῶρος γιὰ τὴν ἐ λ ε ύ θ ε ρ η , σ υ λ λ ο γ ι κ ὴ ἀ ν ά π τ υ ξ η ἑνὸς λαοῦ 170 ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἑνὸς λαοῦ α ὐ θ ό ρ μ η τ α ἕ τ ο ι μ ο υ νὰ πραγματοποιήσει ἕνα τρομερὸ κοινωνικὸ πείραμα· τὴν οἰκοδόμηση μιᾶς κοινωνίας σὲ ἀπολύτως νέες βάσεις, οὔτε καπιταλιστικές, οὔτε κρατιστικές. Ἔπρεπε, ἁπλῶς, ν ὰ β ο η θ η θ ε ῖ ὁ λαὸς στὴν πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς προσπάθειας. Ἐφ' ὅσον εἶχε ἐπιτευχθεῖ ἤδη στὸν κόσμο μιὰ τεράστια τεχνικὴ πρόοδος, κι' ἐφ' ὅσον μιὰ ταχεῖα βιομηχανοποίηση κι' ἡ ἀπορρόφηση τῶν προϊόντων της ἦταν στὶς μέρες μας ὑλικὰ δυνατές, δὲν ὑπῆρχαν ἀξεπέραστα ἐμπόδια γιὰ τὶς παντοδύναμες

ἀνθρώπινες κοινότητες, κυριευμένες ἀπὸ μιὰ δημιουργικὴ ἔξαρση καὶ βοηθούμενες ἀπ' ὅλες τὶς ὥριμες διαθέσιμες δυνάμεις, ὥστε νὰ μὴ καταλήξουν, αὐτὴ τὴ φορά, στὸν ἐπιδιωκόμενο σκοπό. Καὶ ποιὸς ξέρει ποιὰ θὰ ἦταν σήμερα ἡ ὄψη τοῦ κόσμου ἂν εἶχε ἀκολουθηθεῖ αὐτὸς ὁ δρόμος;

Τὸ μπολσεβίκικο κόμμα δὲν κατάλαβε τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά. Καταλαμβάνοντας τὴν ἐξουσία, θέλησε νὰ βάλει τὸν ἑαυτό του στὴ θέση τῆς καταργημένης μπουρζουαζίας καὶ τῶν ἐλεύθερων δημιουργικῶν μαζῶν. Κατάργησε τὶς δυὸ συνθῆκες καὶ δημιούργησε μιὰ τρίτη: τὴν δικτατορικὴ Ἐξουσία ποὺ πνίγει τὴν ἀνάσα τῆς Ἐπανάστασης — τὸ μελειῶδες ξεκίνημα ἑκατομμυρίων ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων πρὸς τὸ σοσιαλισμὸ — ποὺ στερεύει ὅλες τὶς ζωντανὲς πηγὲς τῆς ἀληθινῆς προόδου καὶ φράζει τὸ δρόμο τῆς ἀποτελεσματικῆς ἀνάπτυξης τῆς κοινωνίας. Τὸ ἀποτέλεσμα ἑνὸς τέτοιου λάθους ἦταν μοιραῖο: ἕνας «μηχανισμὸς» χωρὶς ζωή, ψυχὴ καὶ δημιουργία.

Ξέρουμε σήμερα, βασίζοντας τὴ γνώση μας σὲ δεδομένα ἀκριβῆ καὶ ἀναμφισβήτητα ὅτι, ἐκτὸς ἀπ' τὸ στρατιωτικὸ τομέα, ἡ «βιομηχανοποίηση» τῶν μπολσεβίκων καταλήγει, στὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν περιπτώσεων, σὲ κάθε εἴδους ἄχρηστες ἐγκαταστάσεις καὶ κατασκευές, κι' ἰδιαίτερα ἀπ' τὴν ἄποψη τῆς ἀληθινῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς προόδου ἑνὸς λαοῦ.

Ξέρουμε ὅτι οἱ 75 στὶς 100 ἀπ' αὐτὲς τὶς «τρομερὲς» ἐπιχειρήσεις μένουν χωρὶς ἀντικείμενο, δὲν λειτουργοῦν καθόλου ἢ λειτουργοῦν ἄσχημα.

Ξέρουμε ὅτι οἱ περισσότερες ἀπ' τὶς μηχανὲς πούχουν εἰσάγει ἀπ' ἔξω, χαλᾶνε γρήγορα, ἐγκαταλείπονται καὶ χάνονται.

Ξέρουμε ὅτι τὸ σημερινὸ ἐργατικὸ δυναμικὸ στὴν Ε.Σ.Σ.Δ., ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ἕνα κοπάδι σκλάβων ποὺ δουλεύουνε μὲ βαρειὰ καρδιὰ καὶ μ' ἕνα τρόπο κτηνώδη γιὰ λογαριασμὸ τοῦ κράτους-ἀφεντικοῦ, δὲν ξέρει νὰ τὶς χειριστεῖ καὶ νὰ τὶς χρησιμοποιήσει, καὶ τέλος ὅτι ὁ πληθυσμὸς δὲν ἔχει ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση τίποτα νὰ κερδίσει. Μόνο ὁ ἐξοπλισμὸς τοῦ στρατοῦ δὲν πάει στράφι, κι' αὐτὸ βέβαια σ' ὁρισμένα πλαίσια.

Ξέρουμε ὅτι ὁ λαὸς — 160 ἑκατομμύρια στὰ 170 — ζεῖ

σὲ συνθῆκες τρομερῆς ἐξαθλίωσης καὶ ἠθικῆς κτηνωδίας.

Ἡ ἀποκαλούμενη «διομηχανοποίηση» τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. δὲν εἶναι κανένα κατόρθωμα, οὔτε μιὰ «ἐπίτευξη τοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους»: εἶναι ἁπλούστατα μιὰ ἀπρόσκωπτη ἐπιχείρηση τοῦ κράτους-ἀφεντικοῦ, ποὺ ὑποχρεώθηκε μετὰ τὴ χρεωκοπία τοῦ «πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ» καὶ μετὰ τὴ Ν.Ε.Π. νὰ παίξει τὸ τελευταῖο του χαρτί. Ἡ προσπάθειά του εἶναι νὰ ἀποκοιμίσει τοὺς ὑπηκόους του καὶ τοὺς ἀφελεῖς στὸ ἐξωτερικό, μὲ τὴν πλαστὴ καὶ φανταστικὴ ἔκταση τῶν σχεδίων του, ἔχοντας τὴν ἐλπίδα νὰ κρατηθεῖ ὥσπου «νάρθουν καλύτεροι καιροί».

Ἡ «διομηχανοποίηση» τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. δὲν εἶναι παρὰ μιὰ μ π λ ό φ α καὶ τίποτα περισσότερο.

Τὰ «πενταετῆ σχέδια» δὲν εἶναι κι' αὐτὰ παρὰ μιὰ τεράστια μπλόφα ποὺ ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς «διομηχανοποίησης». Στηριγμένοι σὲ γεγονότα καὶ ἀκριβεῖς ἀριθμούς, βεβαιώνουμε ὅτι αὐτὰ τὰ πλάνα ἀποτύχανε πλήρως. Ἀρχίζουν ἤδη νὰ τὸ ἀναλαμβάνονται σχεδὸν παντοῦ.

Ὅσο γιὰ τὴν «κολλεκτιβοποίηση», ἔχουμε τόσο μιλήσει ὥστε δὲν χρειάζεται ν' ἀσχοληθοῦμε ἰδιαίτερα. Ὁ ἀναγνώστης κατάλαβε τί ἀντιπροσωπεύει στὴν πραγματικότητα. Ἐπαναλαμβάνουμε ὅτι μιὰ τέτοιου εἴδους «κολλεκτιβοποίηση» δὲν ἀποτελεῖ πραγματικὴ λύση γιὰ τὸ ἀγροτικὸ πρόβλημα. Ἀπέχει πολὺ ἀπ' τὸ νὰ εἶναι μιὰ σοσιαλιστικὴ ἢ ἔστω ἁπλῶς κανωνικὴ «ἐπίτευξη». Εἶναι ἕνα σύστημα ἄχρηστης καὶ ἀπόλυτα ἄσκοπης βίας. Βεβαιώνουμε ὅτι τὸν ἀγρότη θὰ τὸν πάρει μὲ τὸ μέρος της ἡ Κανωνικὴ Ἐπανάσταση μὲ μεθόδους ποὺ τίποτα κοινὸ δὲν ἔχουν μ' αὐτὴ τὴν ἐπιστροφὴ στὴ μεσαιωνικὴ δουλοπαροικία, ὅπου τὸν φεουδάρχη ἔχει ἀντικαταστήσει τὸ κράτος.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΙ. —Μπορεῖ νὰ οἰκοδομηθεῖ, ἃς μὴ ποῦμε ὁ σοσιαλισμός, ἀλλὰ τουλάχιστον μιὰ οἰκονομία ὑλικὴ καὶ προοδευτικὴ πάνω σὲ τέτοιες βάσεις:

Ἂς ἐξετάσουμε μερικὰ γεγονότα κι' ὁρισμένους ἀριθμούς.

Τ ὰ π ε ν τ α ε τ ῆ σ χ έ δ ι α — Τὸ 1939, ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἐκφράστηκε γιὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς τρίτης πενταετοῦς περιόδου.

Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν δύο πρώτων, οἱ σοβιετικὲς ἐφημερίδες κλαιγόντουσαν συνέχεια γιὰ τὶς σημαντικὲς καθυστερή-

σεις στὴν ἐκτέλεση τῶν πλάνων. Ἡ ἐξόρυξη μεταλλευμάτων καὶ γαιανθράκων, ἡ ἐκμετάλλευση τῶν ἀποθεμάτων πετρελαίου, ἡ παραγωγὴ στὴ μεταλλουργία καὶ στὴν ὑφαντουργία, ἡ πρόοδος τῆς βαρειᾶς καὶ τῆς ἄλλης βιομηχανίας, ἡ ἐπέκταση τῶν σιδηροδρομικῶν δικτύων καὶ ἡ βελτίωση τοῦ ὑλικοῦ τους — ἐν συντομίᾳ ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητας βρισκόντουσαν σὲ μεγάλη καθυστέρηση σχετικὰ μὲ τὶς ὁδηγίες καὶ τὶς προβλέψεις. Περνοῦσαν ἀπ' τὴ μιὰ πενταετὴ περίοδο στὴν ἄλλη μένοντας πολὺ καθυστερημένοι ὡς πρὸς τὰ ἐπιδιωκόμενα ἀποτελέσματα.

Ὁ μεγαλοφυὴς δικτάτορας τιμωροῦσε, χτυποῦσε, ἐκτελοῦσε.

Ἔτσι, νὰ ποὺ ἡ «Ἰσβέστια» βρίσκεται στὴν ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσει ἔμμεσα, σὲ μιὰ σειρὰ ἄρθρα ἀπ' τὸν Αὔγουστο μέχρι τὸ Νοέμβρη τοῦ 1939 τὴ χρεωκοπία καὶ τῆς τρίτης περιόδου. Ἡ ἐφημερίδα διαπιστώνει ὅτι ἡ παραγωγὴ σιδήρου καὶ χάλυβα ἦταν τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1939 κατώτερη ἀπ' τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1938 ποὺ κι' αὐτὴ ἦταν ἀνεπαρκής· ὅτι ἡ ἀπόδοση εἶχε πέσει σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς μεταλλουργικῆς βιομηχανίας· ὅτι πολλὲς ὑψικάμινοι ἀναγκάστηκαν νὰ σβήσουν ἀπὸ ἔλλειψη κάρβουνου καὶ μετάλλου.

Ἡ κατάσταση ἔφτασε σὲ τόσο κρίσιμο σημεῖο ποὺ ὁ σοβιετικὸς τύπος ἀπ' τὸ Σεπτέμβρη σταμάτησε νὰ δίνει στὴ δημοσιότητα τοὺς μηνιαίους δεῖκτες.

— Σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τοῦ σοβιετικοῦ τύπου, τὰ ἐργοστάσια ἀτμομηχανῶν, στη διάρκεια τῶν δυὸ πρώτων πενταετιων, πραγματοποίησαν λίγο παραπάνω ἀπ' τὰ 50 τοῖς ἑκατὸ ἀπ' ὅ,τι προέβλεπε τὸ σχέδιο.

— Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμπορικῶν βαγονιῶν δὲν μπόρεσε ν' αὐξηθεῖ παρὰ σ' ἕνα ποσοστὸ πολὺ κάτω ἀπ' ὅσο πρόβλεπε τὸ σχέδιο.

— Τεράστιες ἐπιχειρήσεις ὅπως ἡ «Ντνιεπροστρόϊ», ἡ «Μαγκνιτογκόρσκ» κλπ., λειτουργοῦν ἄσχημα. Πολλὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐπιχειρήσεις περνᾶνε μεγάλες περιόδους ἀναγκαστικῆς ἀδράνειας.

— Τὰ γιγαντιαῖα σχέδια ἠλεκτροδότησης δὲν πραγματοποιήθηκαν παρὰ σὲ ἀσήμαντο ποσοστό.

— Ὁ κομισάριος τοῦ Λαοῦ Κοσύγκιν δήλωσε τὸ Μάη τοῦ 1939 ὅτι οἱ ὑφαντουργικὲς ἐπιχειρήσεις εἶναι ἀνεπαρκῶς ἐξοπλισμένες καὶ τεχνικὰ ἀκατάλληλες νὰ ἐργαστοῦν γιὰ τὶς ἀναγκαῖες ποσότητες. Παρα-

πονιέται, ἐπὶ πλέον, γιὰ τὴν ἔλλειψη συντονισμοῦ μεταξὺ τῆς ὑφαντουργικῆς βιομηχανίας, ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν παραγωγῶν πρώτων ὑλῶν ἀφ' ἑτέρου. «Οἱ ὑφαντουργικὲς ἐπιχειρήσεις, ὁμολογεῖ, δὲν παίρνουν αρκετὴ ποσότητα λινάρι, κανάβι καὶ μαλλί. Ὡστόσο μεγάλες ποσότητες λιναριοῦ σαπίζουν στοὺς κάμπους· τὸ μαζεμένο κανάβι περιμένει ἀκόμα νὰ γίνει κλωστή· κι' ὅσο γιὰ τὸ μαλλὶ οἱ βασικοὶ κανόνες διαλογῆς καὶ καθαρισμοῦ δὲν τηροῦνται κατὰ τὴν προετοιμασία του. πρᾶγμα ποὺ φέρνει τρομερὴ ζημιὰ στὴν κατασκευὴ τῶν πλεχτῶν. Μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ παρόμοια πράγματα, προσθέτει, γιὰ τὸ μετάξι».

Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ γεμίσει σελίδες καὶ σελίδες μὲ γεγονότα καὶ ἀριθμούς, παρμένα ἀπ' τὸν τύπο τῶν μπολσεβίκων κι' ἀναφερόμενα σ' ὅλους τοὺς τομεῖς, γιὰ ν' ἀποδείξει ἀναμφισβήτητα τὴ χρεωκοπία τῶν «πεντάχρονων πλάνων».

Ἡ «διομηχανοποίηση». — Γιὰ ν' ἀποδείξει κανεὶς τὴν ἀξιοδάκρυτη κατάσταση ὅλων τῶν σοβιετικῶν βιομηχανιῶν, δὲν ξέρει τί νὰ πρωτοαναφέρει.

— Σύμφωνα μὲ ὁμολογίες τῆς «Ἰσβέστια» (σὲ πολλὰ φύλλα τοῦ Γενάρη 1940) ἡ βιομηχανία γαιανθράκων δὲν ξέρει νὰ χρησιμοποιήσει τὶς καινούργιες μηχανές. Πρᾶγμα ποὺ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς αἰτίες τῆς ἀνεπαρκοῦς ἀπόδοσης.

— Οἱ σοβιετικὲς ἐφημερίδες τῆς 30 Ἰούλη 1939 ἦταν ἀφιερωμένες στὴ «Μέρα τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν». Οἱ ὁμολογίες ποὺ ἀποκαλύπτει κανεὶς σ' αὐτὲς εἶναι ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτικές.

— Ἐν γένει, οἱ ράγιες ποὺ βγαίνουν ἀπ' τὰ ἐργοστάσια εἶναι πολὺ ἀνεπαρκεῖς σὲ ποσότητα. Ἡ ποιότητά τους ἔχει τὸ χάλι της.

— Τέσσερα μεγάλα ἐργοστάσια κατασκευάζουν ράγιες στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ τὰ ἐργοστάσια αὐτὰ σταμάτησαν νὰ κατασκευάζουν ράγιες πρώτης ποιότητας. Οἱ σιδηρόδρομοι πρέπει λοιπὸν ν' ἀρκεστοῦν σὲ ράγιες δεύτερης ἢ καὶ τρίτης κατηγορίας. Κι' ἀπ' αὐτὲς ἕνα ποσοστὸ μέχρι 20ο)ο εἶναι ἄχρηστες.

— Τὸν Ἰούλη τοῦ 1939, στὴ διάρκεια τῶν ἔργων ἐπισκευῆς τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, τὸ μεγάλο ἐργοστάσιο «Κουζνέτσκι» σταμάτησε ξαφνικὰ νὰ δίνει ράγιες. Ἡ αἰτία; Ἔλειπε τὸ μηχάνημα ποὺ ἄνοιγε τὶς τρῦπες.

— Κατὰ βάση τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὶς ἐπισκευὲς ἐξαρτήματα δὲν φτάνανε, μὲ συνέπεια τὸ σταμάτημα κάθε ἐργασίας.

— Τρία μεγάλα ἐργοστάσια ποὺ κατασκευάζουν διάφορα ἐξαρτήματα γιὰ τοὺς σιδηροδρόμους σταματᾶνε συχνὰ τὴ διανομὴ ἐπειδὴ δὲν εἶχαν χάλυβα, σίδηρο ἢ γιὰ ἄλλες αἰτίες. Ἀναφέρεται, μεταξὺ ἄλλων, μιὰ περίπτωση, ὅπου τὸ ἐργοστάσιο εἶχε ἔλλειψη τριῶν μό-

νο τόνων μετάλλου. 'Εν τούτοις σταμάτησε καθε παράδοση καὶ οἱ σιδηρόδρομοι εἶχαν ἔλλειψη ἕνα ἑκατομμύριο ἀνταλλακτικά.

— Πολὺ συχνὰ ἐπίσης, τὰ ἐργοστάσια παραδίνουν ἕνα εἶδος κομμάτια ἀλλὰ ἀρνοῦνται νὰ παραδώσουν ἕνα ἄλλο ἐξ ἴσου ἀπαραίτητο εἶδος. Ἔτσι μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ράγιες, ἀλλὰ μένουν ἐγκαταλειμμένες καὶ σκουριάζουν στὸ χῶμα ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν γιὰ παράδειγμα γάτζοι.

Οἱ ἀρχὲς φρόντισαν νὰ μοιράσουν τιμωρίες, ἡ κυβέρνηση νὰ ἐκπέμπει τὰ S.O.S. της καὶ ν' ἀποδίδει «εὐθύνες», ὅμως ὅλ' αὐτὰ τὰ μέτρα ἀποδείχτηκαν ἀνεπαρκῆ καὶ οἱ ἐπίσημες ἐκθέσεις εἶναι ὑποχρεωμένες νὰ διαπιστώνουν, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, ὅτι μιὰ ἀπ' τὶς αἰτίες ὅλων αὐτῶν τῶν ἐλλείψεων εἶναι «ἡ ἀπουσία κάθε ἐνδιαφέροντος καὶ ζωντάνιας στὶς ἐργαζόμενες μάζες». Σύμφωνα μ' ὁρισμένες ὁμολογίες τῶν ἁρμόδιων ὀργάνων. ἡ ἀδιαφορία τῶν ἐργατῶν παίρνει τὶς διαστάσεις σαμποτάζ.

Μιλᾶνε ἐπίσης πολὺ γιὰ «ὑπερβολὲς τοῦ συγκεντρωτισμοῦ», γιὰ «γραφειοκρατισμό», γιὰ «γενικὴ ἀνικανότητα» κλπ.

Μὰ νὰ μιλάει: κανεὶς δὲν σημαίνει ὅτι θεραπεύει κιόλας. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει θεραπεία. Τὸ σύστημα πρέπει νὰ καταδικαστεῖ ἐξ ὁλοκλήρου.

— Σύμφωνα μὲ ἄλλες ἀποκαλύψεις τοῦ σοβιετικοῦ τύπου, ὅλες οἱ ἐκμεταλλεύσεις τῶν ὀρυχείων καθὼς καὶ τῶν πετρελαίων πάσχουν ἀπὸ ἔλλειψη ὀργάνωσης. Ἡ ἀπόδοσή τους μένει σὲ χαμηλὰ ἐπίπεδα, παρὰ τὴ χρήση μηχανῶν (ποὺ ἐξ ἄλλου εἶναι συχνὰ σὲ πολὺ ἄσχημη κατάσταση) καὶ παρὰ τὰ τόσα ἐπίσημα μέτρα. Τὰ φύλλα τῆς «Πράβντα» τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1939 διαπιστώνουν ὅτι ἡ ἀπόδοση τῶν ἐπιχειρήσεων γαιάνθρακα τῶν Οὐραλίων πέφτει συνεχῶς.

— Τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ οἱ ἐφημερίδες παραπονοῦνται γιὰ ἀνεπίλυτες ἐμπλοκὲς στὴ χημικὴ βιομηχανία.

— Ἀπὸ ἄλλη πηγὴ μαθαίνουμε ὅτι τὸ ἐργοστάσιο «Τὸ Κόκκινο Προλεταριάτο» ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν «Πράβντα» εἶναι ἡ πρωτοπορία τῆς μεταλλουργικῆς βιομηχανίας στὴν Ε.Σ.Σ.Δ., δὲν κατάφερε νὰ παράγει παρὰ 40ο)ο τοῦ μετάλλου λόγω μιᾶς «μεγάλης τεχνικῆς καὶ διοικητικῆς ἀταξίας».

Μποροῦμε, χωρὶς τέλος, νὰ συνεχίσουμε τὰ παραδείγματα καὶ τὶς παραπομπές.

Σ' ὅλους τοὺς τομεῖς ἡ κατάσταση τῆς βιομηχανίας στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ἦταν καὶ παραμένει μέχρι σήμερα ἀξιοδάκρυτη. Ἡ ἀληθινὴ βιομηχανοποίηση εἶναι ἕνας μῦθος. Ὑπάρχουν μ η χ α ν ὲ ς ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει β ι ο μ η χ α ν ο π ο ί η σ η. Ἡ «κ ο λ λ ε χ τ ι β ο π ο ί η σ η». — Θὰ μποροῦσε νὰ γεμίσει κανεὶς τόμους μὲ σημαντικὰ δεδομένα ἀντλημένα ἀπ' τὸ σοβιετικὸ τύπο.

Ἀναφέρουμε μερικὰ γεγονότα ποὺ πήραμε στὴν τύχη ἀπ' τὶς ρώσσικες ἐφημερίδες:

— Σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τὴ συγκομιδὴ τοῦ 1939 ἡ «Σοσιαλιστικὴ Γεωργία» τῆς 8 Αὐγούστου διαπιστώνει ὅτι, παντοῦ, οἱ ἐργάτες τῆς συγκομιδῆς καθυστεροῦν ἀρκετὰ καὶ συχνὰ βάζουν τὸ θερισμὸ σὲ κίνδυνο. Σὲ μερικοὺς τόπους ἡ συγκομιδὴ δὲν ἔγινε. Κατὰ τὸ ἀγροτικὸ τμῆμα τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος, ἡ πρωταρχικὴ αἰτία βρίσκεται στὴν ἀνεπάρκεια τῶν τεχνικῶν μέσων ποὺ ὀφείλεται μὲ τὴ σειρά της στὶς παραλείψεις, τὴν ἀποδιοργάνωση, τὴν ἀμέλεια καὶ τὶς καθυστερήσεις κάθε εἴδους.

Ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, τ' ἀπαραίτητα ἀνταλλακτικὰ γιὰ τὶς μηχανὲς δὲν φτάνουν στὴν ὥρα τους ἢ φτάνουν σὲ ἀνεπαρκεῖς ποσότητες.

— Ἡ κατασκευὴ μηχανῶν ἐπιδιόρθωσης εἶναι πολὺ πίσω. Γιὰ παράδειγμα, ἕνα ἐργοστάσιο ποὺ ὑπόσχεται νὰ παραδώσει γιὰ τὴν τάδε ἡμερομηνία 300 μηχανές, δὲν ἀποτελειώνει παρὰ 14! Ἕνα ἄλλο κατασκευάζει 8 ἀντὶ γιὰ 353 καὶ πάει λέγοντας. Στὴν περιφέρεια τοῦ Κούρσκ, 3 μηχανὲς μόνο στὶς 91 τοῦ πλάνου μπόρεσαν νὰ τελειώσουν τελικά.

— Ἐξ ἄλλου (σύμφωνα πάντα μὲ τὶς εἰδήσεις τῆς ἐφημερίδας) οἱ ἐργασίες συγκομιδῆς εἶναι σὲ δύσκολο σημεῖο γιατὶ αὐτὸ τὸ χρόνο (1939) μεγάλες ποσότητες στάρι πέσανε ἀπ' τὴν κακοκαιρία. Στὸ μεταξὺ οἱ ὁδηγίες γιὰ τὸν τρόπο προσαρμογῆς τῶν μηχανῶν στὴ συγκομιδὴ τοῦ πεσμένου σταριοῦ ποτὲ δὲ φτάνουν.

— Τέλος, συνεχίζει ἡ ἐφημερίδα, οἱ εἰδικευμένοι ἐργάτες μειώθηκαν αἰσθητὰ αὐτὸ τὸ χρόνο γιατί, σὲ πολλὲς περιοχές, οἱ μηχανικοὶ κι' οἱ κατασκευαστὲς μηχανῶν δὲν πληρώθηκαν ἀκόμα γιὰ τὸν περασμένο χρόνο. Ἡ αἰτία; Πληρώνουν αὐτοὺς τοὺς ἐργάτες ἀφοῦ τὰ κολχὸζ συμπληρώνουν τὶς πληρωμές τους ποὺ ὅμως, σ' ὁρισμένες περιοχές, δὲν ἔχουν γίνει ἀκόμα.

— Ἡ «Ἰσβέστια» κι' ἡ «Σοσιαλιστικὴ Γεωργία» διαπιστώνουν ὅτι τὸ 1939 ὅλες αὐτὲς οἱ «ἀντιξοότητες» ἦταν ἡ αἰτία ποὺ θερίστηκαν τὴν 1η Αὐγούστου 64 ἑκατομμύρια ἑκτάρια σταριοῦ λιγώτερο ἀπ' ὅτι τὸ 1938.

— Ὁ σοβιετικὸς τύπος τὸ Νοέμβρη τοῦ 1939 κλαψουρίζει γιὰ τὶς

αἰσθητές καθυστερήσεις στὸ μάζωμα τῆς πατάτας καὶ τῶν ἄλλων λαχανικῶν. Σὰν αἰτίες ἀναφέρονται ἡ ἔλλειψη ἀλόγων κι' ἀνθρώπων, ἡ ἐλλειπὴς διανομὴ βενζίνης καὶ ἰδιαίτερα ἡ ἀδιαφορία τῶν ἀνθρώπων ποὺ δουλεύουν στὰ κολχόζ.

— Ἡ «Ἰσβέστια» τῆς 4 Νοέμβρη 1939 ὁμολογεῖ ὅτι στὶς 25 Ὀκτώβρη τὰ Σοβχόζ δὲν δώσανε παρὰ τὰ 67ο)ο τῶν ὑποχρεωτικῶν σπόρων ποὺ πρόβλεπε τὸ πλάνο· ὅτι τὰ κολχόζ εἶχαν ἐκπληρώσει μόνο τὸ 59ο)ο τῶν πληρωμῶν ποὺ ἦταν ὑποχρεωμένα νὰ κάνουν ὅτι τὴν ἴδια ἡμερομηνία 34ο)ο μόνο ἀπ' τὶς πατάτες καὶ 63ο)ο τῶν λαχανικῶν παραδόθηκαν ἀπ' τὰ κολχὸζ στὸ κράτος.

— Τὸν Ἰούλη τοῦ 1939, ἕνα συνέδριο κρατικῶν κτηνοτρόφων στὴν Οὐκρανία διαπιστώνει: 1ο ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ κολχὸζ ποὺ δὲν ἔχουν οὔτ' ἕνα ζῶο. (45ο)ο στὴν Κιργκισία· 62ο) στὴν Τατζικία, 17ο)ο στὴν περιοχὴ τοῦ Ριαζάν, 11ο)ο στὴν περιοχὴ τοῦ Κυρώφσκ, 34ο)ο στὴν Οὐκρανία κλπ.)· 2ο πάρα πολλὰ κολχὸζ δὲν διαθέτουν παρὰ μιὰ ἀσήμαντη ποσότητα ζώων· ἔτσι στὴν Οὐκρανία σχεδὸν 50ο)ο τῶν κολχὸζ ἔχουν λιγότερες ἀπὸ δέκα ἀγελάδες («Ἴσα - ἴσα γιὰ τὴ μυρουδιά» χαριτολογεῖ ὁ συντάχτης)· ὅτι κατὰ κανόνα ὁ ἀριθμὸς τῶν ζώων μειώθηκε πολὺ στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. μετὰ τὴν κολλεκτιβοποίηση.

Καὶ τὸ πιὸ περίεργο εἶναι ὅτι, ὅπως σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις, κανένα ἀνακουφιστικό, πρακτικὸ κι' ἀποτελεσματικὸ μέτρο δὲν μπόρεσε νὰ βρεθεῖ.

Χρειάζεται νὰ συνεχίσουμε;

Αὐτὰ τὰ γεγονότα, οἱ ὁμολογίες κι' οἱ θρῆνοι συνεχίζονται ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια. Καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους τομεῖς θὰ μπορούσαμε νὰ ἀκολουθήσουμε τὴν ἴδια ἀτέλειωτη ἀπαρίθμηση.

Στὴ Ρωσσία ἀσχολοῦνται πιὸ πολὺ μὲ τὸ θέμα. Ὑποχωροῦν στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ στὶς ἀπαιτήσεις τῶν ἀρχῶν καί... «τὰ βγάζουν πέρα ὅπως μποροῦν».

Στὸ ἐξωτερικό, μέχρι τώρα τελευταία, δὲν ξέρανε σχεδὸν τίποτα. Σήμερα ἀρχίζει νὰ ξεχωρίζει ἡ ἀλήθεια. Γιὰ νὰ εἶναι πλήρως κατατοπισμένος ὁ ἀναγνώστης ἀρκεῖ νὰ διαβάσει τίς, ὅλο καὶ πιὸ πολυάριθμες, ἐκδόσεις ποὺ ἀσχολοῦνται μ' αὐτὰ τὰ προβλήματα καὶ ἀποκαλύπτουν αὐτὰ τὰ γεγονότα.

Ὅσο γιὰ μᾶς, ἀναφέραμε ἐδῶ μερικὰ γεγονότα καὶ στοιχεῖα γιὰ νὰ ἐπιτρέψουμε στὸν ἀναγνώστη νὰ προβλέπει στὸ ἑξῆς τὴν ἀπάντηση στὰ βασικὰ θέματα ποὺ μᾶς ἀφοροῦν! Τὸ βασικό μας θέμα δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μείνουμε γιὰ πολὺ ἐδῶ.

Ὡστόσο ἀναφέρουμε ἀκόμα ἕνα γεγονὸς σημαντικὸ κι' ἀρκετὰ πρόσφατο.

Τὰ τελευταία μέτρα ποὺ πῆρε ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων γιὰ νὰ τονώσει τὴ δραστηριότητα τῶν κολχὸζ εἶναι χαρακτηριστικά.

Ἤδη τὸ καλοκαίρι τοῦ 1939, μερικὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα — ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ «Ἀνοικοδομητικὸ Ἔργο τοῦ Κόμματος», Νο Χ — διαπίστωναν ὅτι ἡ βασικὴ ἀρρώστεια τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος ἦταν «τὸ ἐλάχιστο ἐνδιαφέρον τῶν ἀνθρώπων στὰ κολχὸζ νὰ προσφέρουν μιὰ ποιοτικὴ ἐργασία καὶ νάχουν καλὴ συγκομιδή». Μὲ ὁδηγίες ἐκ τῶν ἄνω ὁ τύπος προσπαθεῖ νὰ ἐπεξεργαστεῖ τὸ θέμα.

Λίγο ἀργότερα, τὸ Γενάρη τοῦ 1940, ἡ «Ἰσβέστια» δηλώνει ὅτι «τὸ κόμμα καὶ ἡ κυβέρνηση» πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ τονώσουν τὸ οἰκονομικὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀνθρώπων στὰ κολχόζ. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, βεβαιώνουν, στὸ ἑξῆς «καθένας στὰ κολχὸζ θὰ πρέπει νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι κάθε πλεόνασμα τῆς συγκομιδῆς θὰ παραμένει στὴν διάθεση τοῦ κολχὸζ καὶ θὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴ βελτίωση τῆς οἰκονομίας του». (Ἄρα, π ρ ο η γ ο υ μ έ ν ω ς κ ά τ ι τ έ τ ο ι ο δ ὲ γ ι ν ό τ α ν). Καὶ προσθέταν ὅτι ἦταν πολὺ σημαντικὸ «ν' ἀναπτυχθεῖ ἡ δημιουργικὴ πρωτοβουλία τῶν μαζῶν στὰ κολχόζ».

Τέλος, μ' ἕνα διάταγμα μὲ ἡμερομηνία 18 Γενάρη 1940 ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κόμματος καὶ τὸ Συμβούλιο τῶν Κομισσάριων τοῦ Λαοῦ παραχώρησαν στὰ κολχὸζ κάποια οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία. Κάθε κολχὸζ θάχε στὸ ἑξῆς τὸ δικαίωμα νὰ καταστρώνει μόνο του τὰ σχέδια τῆς σπορᾶς (τὰ ὁποῖα, βέβαια, θάπρεπε σὲ κάθε περίπτωση «νὰ ἐπικυρωθοῦν ἀπ' τὶς ἐπίσημες ἀρχές»).

Ἐξυπακούεται ὅτι αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς κολχοζιανῆς Ν.Ε.Π. θὰ μείνει νεκρὸ γράμμα. Δὲν εἶναι παρὰ μιὰ μανούβρα τῆς κυβέρνησης ποὺ ὀφείλεται στὶς ἀποτυχίες της στὸ φιλανδικὸ πόλεμο καὶ συναντάει πολλὲς ἀντιθέσεις. Ἄλλωστε οἱ ἀγρότες καταλάβανε ἀμέσως γιὰ τί εἴδους παγαποντιὰ ἐπρόκειτο: ὑποδεχτήκανε τὴ «μεταρρύθμιση» μὲ πλήρη ἀδιαφορία.

Σταθήκαμε σ' αὐτὸ τὸ περιστατικό, γιατὶ αὐτὴ ἡ μικρὴ ἱστορία φωτίζει ἀρκετὰ τὸν πραγματικὸ χαραχτήρα τῆς «κολλεκτιβοποίησης» τῶν μπολσεβίκων.

Ὑπενθυμίζουμε ὅτι στὸ σύνολό της, αὐτὴ ἡ βίαιη, δῆθεν

«κολλεκτιβοποίηση» πού ἐπιχειρήθηκε μὲ σκοπὸ νὰ ὑποτάξει ὁλοκληρωτικὰ τὸν ἀγρότη στὸ κράτος καὶ πού ἀποτελεῖ μιὰ νέα μορφή δουλοπαροικίας, παρουσιάζει ρωγμὲς ἀπὸ παντοῦ. Δὲν θὰ πραγματοποιήσει καμιὰ πρόοδο. Ἡ ἀποτυχία της εἶναι σίγουρη. Ἡ ἔρευνα πού ἔχουμε κάνει δὲν μᾶς ἀφήνει καμιὰ ἀμφιβολία.

Ἄλλωστε, ὁ ἴδιος ὁ σοβιετικὸς τύπος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπιμένει ὅλο καὶ περισσότερο στὴ σοβαρότητα τῆς πάλης μεταξὺ τοῦ «ἰδιωτικοῦ τομέα» καὶ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ τομέα» στὴν γεωργία τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Ὁ δεύτερος παραμελεῖται, ἐγκαταλείπεται, κι' ἀκόμα σαμποτάρεται ἀπ' τοὺς ἀγρότες μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία καὶ μὲ χίλιους τρόπους. Ἡ κατάσταση χαρακτηρίστηκε τελικὰ «πολὺ σοβαρή». Οἱ κάποιες ἐπιφανειακὲς παραχωρήσεις ἀποτελοῦν προσπάθειες γιὰ νὰ ξυπνήσει στοὺς ἀγρότες κάποιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ κολχόζ τους καὶ νὰ καταπολεμηθοῦν οἱ ἀντίθετες τάσεις.

Δὲν ὑπάρχει ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία ὅτι αὐτὲς οἱ προσπάθειες θὰ ἀποτύχουν. Ὁ ἀγώνας τῶν ἀγροτῶν κατὰ τῆς δουλοπαροικίας θὰ συνεχιστεῖ.

ΟΙ «ΕΠΙΤΕΥΞΕΙΣ» ΣΤΟ «ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ». — Ἂς ἀφήσουμε τὸ «ὑλικὸ» πεδίο τῆς οἰκονομίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς τεχνικῆς, γιὰ νὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ ὁρισμένους τομεῖς πού θάταν δυνατὸ νὰ χαρακτηριστοῦν «πνευματικοί».

Χρειάζεται ν' ἀναπτύξουμε τρία κυρίως θέματα:

1ο. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐκπαίδευσης καὶ τῆς μόρφωσης τοῦ λαοῦ.

2ο. Τὴ χειραφέτηση τῆς γυναίκας.

3ο. Τὸ θρησκευτικὸ πρόβλημα.

Λυπᾶμαι πού δὲ μπορῶ νὰ σταθῶ γιὰ πολὺ σὲ καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ θέματα. Κάτι τέτοιο θ' ἀπαιτοῦσε πολὺ χῶρο καὶ δὲν εἶναι ἄλλωστε ὁ σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Θὰ περιοριστοῦμε νὰ ἀναφέρουμε τὶς οὐσιώδεις πλευρὲς αὐτῶν τῶν θεμάτων.

Ἡ ἐκπαίδευση καὶ ἡ μόρφωση. — Ἐδῶ καὶ χρόνια οἱ ἀνίδεοι κι' οἱ ὑστερόβουλοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχοντας βρεῖ τὴ χώρα σὲ μιὰ κατάσταση πλήρους ἀμορφωσιᾶς ἢ περίπου «ἀγριότητας», οἱ μπολσεβίκοι ἔκαναν «ἕνα γιγαν-

παῖο βῆμα» στὸν τομέα τῆς γενικῆς κουλτούρας, τῆς ἐκπαίδευσης καὶ τῆς μόρφωσης.

Ξένα ταξειδιῶτες, ἀφοῦ ἐπισκέφτηκαν κάποια μεγάλη πόλη, μᾶς μιλᾶνε γιὰ τὰ θαύματα ποὺ μπόρεσαν νὰ δοῦν «μὲ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια».

Ἄκουσα νὰ βεβαιώνουν μὲ τὴν πιὸ ἀπίθανη σιγουριὰ ὅτι πρὶν τοὺς μπολσεβίκους «δὲν ὑπῆρχαν, σχεδὸν καθόλου, λαϊκὲς σχολὲς στὴ Ρωσσία» κι' ὅτι τώρα «ὑπάρχουν πολλὲς καὶ θαυμάσιες, σχεδὸν παντοῦ». Ἄκουσα νὰ λένε ὅτι «πρὶν τὴν Ἐπανάσταση ὑπῆρχαν στὴν Ρωσσία δυὸ ἢ τρία Πανεπιστήμια κ' ὅτι οἱ μπολσεβίκοι ἔφτιαξαν πάρα πολλά». Ἀναφέρουν ἀκόμα ὅτι πρὶν τοὺς μπολσεβίκους σχεδὸν ὅλος ὁ ρώσσικος λαὸς δὲν ἤξερε οὔτε νὰ διαβάζει οὔτε νὰ γράφει κι' ὅτι τώρα οἱ ἀναλφάβητοι ἔχουν σχεδὸν ἐξαφανιστεῖ. Λένε τέλος — κι' ἀναφέρω αὐτὴ τὴν περίπτωση σὰν παράδειγμα ἄγνοιας καὶ ἀπατηλῶν διαβεβαιώσεων ποὺ ἀφοροῦν τὴ Ρωσσία — λένε λοιπὸν ὅτι ἡ τσαρικὴ νομοθεσία ἀπαγόρευε στοὺς ἐργάτες καὶ τοὺς ἀγρότες νὰ εἰσάγονται στὶς μέσες καὶ ἀνώτερες σχολές.

Ὅσο γιὰ τοὺς ταξειδιῶτες, εἶναι σίγουρο ὅτι μποροῦν νὰ δοῦν καὶ νὰ θαυμάσουν στὶς μεγάλες πόλεις τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. μερικὲς ὡραῖες, μοντέρνες σχολὲς ἄριστα ἐξοπλισμένες κι' ὀργανωμένες: κατ' ἀρχὴ τέτοιες σχολὲς-πρότυπα εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅλων τῶν μεγάλεων πόλεων τοῦ κόσμου (ἕνας ἐπισκέπτης θὰ μποροῦσε νὰ κάνει τὴν ἴδια διαπίστωση καὶ στὴν Τσαρικὴ Ρωσσία)· κι' ἔπειτα ἡ ἵδρυση τέτοιων σχολῶν εἶναι μέρος τοῦ προγράμματος ἐπίδειξης καὶ διακόσμησης τῆς κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων. Εἶναι ὅμως φανερὸ πὼς ἡ κατάσταση μερικῶν πόλεων δὲ μᾶς λέει τίποτα γιὰ τὴν κατάσταση πραγμάτων σ' ὅ λ η τὴ χώρα, κι' ἰδιαίτερα ὅταν πρόκειται γιὰ μιὰ χώρα τόσο τεράστια ὅπως ἡ Ρωσσία. Ἕνας ἐπισκέπτης ποὺ θάθελε νὰ διατυπώσει συμπεράσματα ποὺ νὰ προσεγγίζουν τὴν ἀλήθεια, θάπρεπε νὰ πάει νὰ δεῖ ἀπὸ κοντὰ τὴ κατάσταση καὶ νὰ παρακολουθήσει τὴν ἐξέλιξή της μέρα μὲ τὴ μέρα, τὸ λιγώτερο γιὰ μερικὲς βδομάδες, στὰ βάθη τῆς χώρας: στὶς πολυάριθμες μικρὲς πόλεις, στὰ ἀναρίθμητα χωριά, στὰ κολχόζ, στὰ ἀπομακρυσμένα ἀπ' τὰ μεγάλα κέντρα ἐργοστάσια κλπ. Ποιὸς ἐπισκέπτης ὅμως ποὺ εἶχε μιὰ παρόμοια ἰδέα, πῆρε τὴ σχετικὴ ἄδεια καὶ μπόρεσε νὰ τὸ κάνει;

Κι' ὅσο γιὰ τοὺς μύθους ποὺ μερικά τους δείγματα ἔδω-

σα παραπάνω ἔχουμε ἤδη ἐκτιμήσει τὴν ἀξία τους σὲ ἄλλα κεφάλαια.

Κανεὶς δὲν θὰ ἰσχυριστεῖ ὅτι ἡ μόρφωση κι' ἡ ἐκπαίδευση τοῦ λαοῦ ἦταν ἀρκετὰ διαδεδομένες στὴν προεπαναστατικὴ Ρωσσία. (Δὲν ἦταν ἄλλωστε σὲ καμιὰ χώρα. Οἱ διαφορὲς ἀπὸ χώρα σὲ χώρα δὲν ἦταν τόσο μεγάλες ὅσο συνήθως πιστεύεται). Κανεὶς δὲν θ' ἀμφισβητήσει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων ποὺ δὲν ἤξεραν οὔτε νὰ διαβάζουν οὔτε νὰ γράφουν παρέμεινε ἀκόμα πολὺ ψηλὸς στὴν τσαρικὴ Ρωσσία κι' ὅτι ἡ μόρφωση τοῦ λαοῦ ἦταν πολὺ καθυστερημένη σχετικὰ μὲ μερικὲς καπιταλιστικὲς χῶρες. Μὰ ἀπὸ κεῖ ὥς τὶς διαβεβαιώσεις ποὺ προηγουμένως ἀνέφερα ὑπάρχει μεγάλη ἀπόσταση.

Εἶναι ἀρκετὰ εὔκολο ν' ἀποκαταστήσει κανεὶς τὴν ἀλήθεια.

Ἀφ' ἑνός, τὸ δίκτυο τῶν σχολῶν κατωτέρας, μέσης κι' ἀνωτάτης ἐκπαίδευσης ἦταν ἤδη ἀρκετὰ ἐντυπωσιακὸ στὴν προεπαναστατικὴ Ρωσσία, χωρὶς νὰ εἶναι ἐπαρκές. Εἶναι ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευση καθ' αὐτὴ ποὺ ἡ κατάσταση ἦταν ἀπελπιστική: τὰ προγράμματα, οἱ μέθοδοι καὶ τὰ μέσα ἦταν ἀξιοδάκρυτα. Φυσικά, ἡ κυβέρνηση ἐνδιαφερόταν ἐλάχιστα γιὰ τὴν ἀληθινὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ. Κι' ὅσο γιὰ τὶς κοινοτικὲς καὶ ἰδιωτικὲς σχολές, κάτω ἀπ' τὴν ἐπίβλεψη τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐπίσημου προγράμματος, δὲν μπόρεσαν οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δὲ νὰ φτάσουν σὲ ἀξιόλογα ἀποτελέσματα παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχαν ὁρισμένες ἐπιτυχίες.

Ἀφ' ἑτέρου, ἡ ὑποτιθέμενη «τεράστια πρόοδος» ποὺ πραγματοποίησε σ' αὐτὸ τὸν τομέα ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων εἶναι στὴν πραγματικότητα κάτι πολὺ μέτριο.

Γιὰ νὰ κατατοπιστοῦμε σχετικά, ἀρκεῖ, ὅπως καὶ σ' ἄλλα θέματα, νὰ παρακολουθήσουμε τὸν αὐθεντικὸ σοβιετικὸ τύπο.

Ὅπως κι' ἀλλοῦ, τὰ κλαψουρίσματα κι' οἱ ὁμολογίες του σχετικὰ μὲ τὸ θέμα εἶναι ἀρκετὰ εὔγλωττα.

Ἂς σταθοῦμε σ' ὁρισμένες ἀναφορὲς λίγο ἢ πολὺ πρόσφατες.

Σύμφωνα μὲ τὶς γενικὲς δηλώσεις καὶ τοὺς συνολικοὺς ἐπίσημους ἀριθμούς, ἡ ἐκπαίδευση στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. συνεχίζεται μ' ἕνα τρόπο παραπάνω ἀπὸ ἱκανοποιητικό. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν στοιχειώδους καὶ μέσης ἐκπαίδευσης ἔφτανε τὸ 1935-36 τὸν ἐντυπωσιακὸ ἀριθμὸ τῶν 25 ἑκατομμυρίων· ὁ ἀριθμὸς

τῶν σπουδαστῶν στὶς ἀνώτατες σχολὲς ἀνερχόταν σὲ 520.000. Τὸ 1936-37 οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ ἦταν 28 ἑκατομμύρια καὶ 580.000. Τέλος τὸ 1939 («Πράβντα» τῆς 31ης Μάη): 29,7 ἑκατομμύρια καὶ 600.000. Περίπου ἕνα ἑκατομμύριο μαθητὲς φοιτοῦσαν στὴν τεχνικὴ ἐκπαίδευση: βιομηχανική, ἐμπορική, ἀγροτικὴ κλπ. Τὰ μαθήματα γιὰ τοὺς ἐνήλικες εἶναι σ' ὅλη τὴ χώρα πάμπολλα καὶ ὑπάρχει ἔντονη ἡ ἐπιθυμία γιὰ μάθηση.

Εἶναι φυσικό, μιὰ κυβέρνηση, ποὺ προέρχεται ἀπὸ μιὰ ἐπανάσταση καὶ ποὺ αὐτοαποκαλεῖται λαϊκή, νὰ προσπαθήσει νὰ ἱκανοποιήσει τὶς προσδοκίες τοῦ λαοῦ γιὰ μάθηση. Εἶναι φυσικὸ αὐτὴ ἡ κυβέρνηση νὰ ἐπιβάλλει στὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα μιὰ ἐκ βάθρων μεταρρύθμιση. Κάθε μετεπαναστατικὴ κυβέρνηση θἄχε κάνει τὸ ἴδιο.

Γιὰ νὰ κάνουμε μιὰ κριτικὴ στὸ ἔργο τῆς κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων βασισμένη στὰ γεγονότα, οἱ ἐπίσημα ποσοτικοὶ δεῖχτες δὲν ἀρκοῦν.

Τὸ πραγματικὸ πρόβλημα εἶναι νὰ ξέρουμε ποιά εἶναι ἡ π ο ι ό τ η τ α καὶ ἡ ἀ ξ ί α αὐτῆς τῆς νέας ἐκπαίδευσης.

Πρέπει ν' ἀναρωτηθοῦμε ἂν ἡ κυβέρνηση κατάφερε νὰ ὀργανώσει μιὰ καλὴ παιδεία, ποὺ νὰ ἐξασφαλίσει μιὰ ἐπίκαιρη, βαθειὰ καὶ σταθερὴ μόρφωση.

Πρέπει νὰ ξέρουμε ἂν ἡ μόρφωση κι' ἡ ἐκπαίδευση στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι ἱκανὲς νὰ διαμορφώσουν ἀ ν θ ρ ώ π ο υ ς δημιουργοὺς τῆς νέας κοινωνίας.

Σ' αὐτὴ τὴ βασικὴ ἐρώτηση, ὁ ἴδιος ὁ σοβιετικὸς τύπος μὲ τὶς ὁμολογίες του ποὺ ἐδῶ καὶ χρόνια κάνει, ἀπαντάει ἀρνητικά.

Διαπιστώνουμε, κατ' ἀρχάς, ὅτι ἡ παιδεία στὴ Ρωσσία δ ὲ ν ε ἶ ν α ι γ ι ὰ ὅ λ ο υ ς ἡ ἴ δ ι α. Πράγματι ἡ ἀνώτατη ἐκπαίδευση δὲν εἶναι δωρεὰν (βλέπε τὸ «Σύνταγμα» τοῦ Στάλιν, ἄρθρο 125). Ἡ πλειοψηφία τῶν φοιτητῶν εἶναι ὑ π ό τ ρ ο φ ο ι τοῦ κράτους. Κι' οἱ ἄλλοι; Σημαντικὸς ἀριθμὸς νέων στερεῖται τὴν ἀνώτατη ἐκπαίδευση ποὺ γίνεται ἔτσι ἕνα π ρ ο ν ό μ ι ο ποὺ παραχωρεῖται κατὰ τὸ κέφι τῆς κυβέρνησης.

Κάτι βασικὸ ποὺ παραλύει τὸ ἔργο τῆς παιδείας στὴν Ε.Σ.Σ.Δ., εἶναι ἡ ἔλλειψη δασκάλων καὶ καθηγητῶν.

Ἀπ' τὸ 1935, ἡ «Ἰσβέστια» καὶ ἡ «Πράβντα», ξεγελί-

ζουν ἀπὸ ὁμολογίες καὶ κλάψες σχετικὰ μὲ τὸ θέμα.

Σύμφωνα μ' αὐτὲς τὶς ὁμολογίες, ἡ παραγωγὴ στελεχῶν γιὰ τὴν παιδεία δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες τῆς χώρας. Τὸ 1937, γιὰ παράδειγμα, πραγματοποιήθηκαν μόνο τὰ 50% τοῦ «πλάνου» γιὰ τὰ στελέχη.

Ἑκατοντάδες καὶ καμιὰ φορὰ χιλιάδες δάσκαλοι λείπουν ἀπὸ κάθε περιφέρεια.

Ὑπάρχει καὶ συνέχεια. Αὐτοὶ ποὺ ὑπάρχουν καὶ δουλεύουν ἀπέχουν πολὺ ἀπ' τὸ νὰ εἶναι ἐπαρκῶς καταρτισμένοι.

Ὁ σοβιετικὸς τύπος κάνει πικρὸ χιοῦμορ μὲ τὴν ἀπίθανη ἄγνοια τῶν δασκάλων κι' ἀναφέρει πολυάριθμα ἐκπληκτικὰ παραδείγματα τῆς ἀδεξιότητας καὶ τῆς ἀνικανότητάς τους.

Τελικά, ἡ μόρφωση κι' ἡ ἐκπαίδευση στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι στὴν πραγματικότητα σ' ἀξιοθρήνητη κατάσταση.

Ἔξω ἀπ' τὶς μεγάλες πόλεις καὶ τὴν ἀπατηλή τους ἐπιφάνεια, δὲν ὑπάρχουν ἀρκετὰ βιβλία, ἐπαρκὴς ἐξοπλισμός, ἀρκετὲς σχολὲς καὶ δάσκαλοι. Τὰ σχολικὰ κτίρια δὲν ἔχουν τὶς πιὸ βασικὲς ἐγκαταστάσεις, ἐντευκτήρια, ὑγιεινή, ἀκόμα καὶ θέρμανση.

Στὰ βάθη τῆς χώρας ἡ λαϊκὴ ἐκπαίδευση βρίσκεται σὲ κατάσταση ἀπίστευτης ἐγκατάλειψης. Πρόκειται γιὰ ἕνα ἀπόλυτο χάος.

Μ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες τὰ ὑποτιθέμενα «90% τοῦ πληθυσμοῦ» λίγο ὣς πολὺ σπουδαγμένα δὲν εἶναι ἕνας ἀκόμη μῦθος;

Ὁ σοβιετικὸς τύπος ἀπαντάει μόνος του σ' αὐτό. Κάθε χρόνο διαπιστώνει τὴν ἀπουσία καὶ τῆς πιὸ βασικῆς κατάρτισης κι' ἕνα πολὺ χαμηλὸ πολιτισμικὸ ἐπίπεδο ὄχι μόνο στὶς λαϊκὲς μάζες ἀλλὰ καὶ στὴ σχολικὴ νεολαία, τοὺς φοιτητές, τοὺς δάσκαλους καὶ τοὺς καθηγητές.

Οἱ προσπάθειες τῆς κυβέρνησης νὰ διορθώσει αὐτὴ τὴν κατάσταση δὲν καταλήγουν πουθενά. Τὸ γενικὸ κλίμα, ἡ ἴδια ἡ οὐσία τοῦ μπολσεβίκικου συστήματος, ἀποτελοῦν ἀξεπέραστο ἐμπόδιο γιὰ ὁποιαδήποτε οὐσιαστικὴ βελτίωση τῆς κατάστασης.

Ἡ τάση ὅλου τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ἀποκλείει κάθε ἐπιτυχία. Κάνουν πιὸ πολὺ προπαγάνδα παρὰ μόρφωση κι' ἐκπαίδευση. Γεμίζουν τὰ κεφάλια τῶν μαθητῶν μὲ τὰ ἄκαμπτα δόγματα τοῦ μπολσεβικισμοῦ καὶ τοῦ μαρξισμοῦ. Καμιὰ πρωτοβουλία,

ἴχνος κριτικοῦ πνεύματος, καμιὰ ἐλευθερία ἀμφιβολίας ἢ ἔρευνας δὲν εἶναι ἀνεκτές.

Ὅλη τὴν ἐκπαίδευση διαπερνᾶ ἕνα σχολαστικὸ πνεῦμα: σκοτεινό, σκληρὸ καὶ πετρωμένο.

Ἡ γενικὴ ἔλλειψη κάθε ἐλεύθερης γνώμης, ἡ ἀπουσία κάθε ἀνεξάρτητης συζήτησης καὶ δράσης, κι' ἀκόμα, ὁποιασδήποτε ἀνταλλαγῆς ἰδεῶν στὴ χώρα ποὺ μόνο τὸ μαρξιστικὸ δόγμα εἶναι ἀνεκτό, ὅλ' αὐτὰ ἐμποδίζουν τὴν ἀληθινὴ μόρφωση κι' ἐκπαίδευση τοῦ λαοῦ.

Οἱ ταξειδιῶτες — παρατηρητὲς ἀναγκαστικὰ ἐπιφανειακοὶ καὶ συχνὰ ἀφελεῖς — θαυμάζουν τὰ μορφωτικὰ κι' ἀθλητικὰ ἱδρύματα ποὺ εἶδαν «μὲ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια», στὴ διάρκεια κάπαας σύντομης ἐπίσκεψης στὴ Μόσχα, στὸ Λένινγκραντ καὶ σ' ἄλλες δύο ἢ τρεῖς πόλεις.

Νὰ ὅμως τί βρήκαμε, γιὰ παράδειγμα, στὸ Νο 168 τῆς ἐφημερίδας «Τρούντ» (Ἰούλης 1939):

Οἱ ἀνθρακωρύχοι τοῦ λεχανοπεδίου τοῦ Ντόνετς, θέτουν στὶς ἀρχὲς τὴν ἀκόλουθη ἐρώτηση· (πράγμα σπάνιο, τὸ γεγονὸς δημοσιεύτηκε):

Σὲ τί χρησιμεύουν οἱ κρατήσεις ἀπ' τοὺς μισθούς τους ποὺ γίνονται γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ «Πολιτιστικοῦ Κέντρου» στὴ Γκορλόβκα (μιὰ βιομηχανικὴ τοποθεσία τοῦ λεχανοπεδίου);

Τὸ χρόνο αὐτὸ (1939), λένε οἱ ἀνθρακωρύχοι, ἡ σχετικὴ δαπάνη φτάνει σὲ μερικὰ ἑκατομμύρια ρούβλια. Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς «Λέσχης τῶν ἀνθρακωρύχων», φτάνει ἀπὸ μόνος του στὰ 1.173.000 ρούβλια. Ἀπ' αὐτὸ τὸ ποσό, περισσότερα ἀπὸ 700.000 ρούβλια δίνονται στὴν κινηματογραφικὴ βιομηχανία γιὰ τὴν ἐνοικίαση φίλμς ποὺ κανεὶς δὲν πάει νὰ δεῖ λόγω τῆς κακῆς τους ποιότητας. Τὰ ὑπόλοιπα 400.000 ρούβλια χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ προσωπικοῦ. Κι' ὅσο γιὰ τοὺς ἀνθρακωρύχους δὲν ὠφελοῦνται σὲ τίποτα ἀπολύτως ἀπ' τὰ χρήματα ποὺ εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ δώσουν.

Τὸ «Πολιτιστικὸ Κέντρο, συνεχίζουν οἱ ἀνθρακωρύχοι, περιστοιχίζεται ἀπὸ ἕνα κῆπο ποὺ ἐπίσημα ὀνομάζεται: «τὸ πάρκο». Ἕνα σημαντικὸ χρηματικὸ ποσὸ κρατήθηκε ἀπ' τοὺς ἀνθρακωρύχους γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ κήπου. Μ' αὐτὰ τὰ λεφτὰ ἔφτιαξαν μιὰ τεράστια πόρτα εἰσόδου, μὲ πάρα πολλὰ ταμεῖα ἀπὸ μπετό. Ἀλλὰ ξέχασαν νὰ σηκώσουν ἕνα τοῖχο γύρω

ἀπ' τὸ «πάρκο». Ὁ κῆπος λοιπὸν ἔχει μιὰ πολυτελὴ εἴσοδο, ἀλλὰ δὲν ἔχει τοῖχο. Κανεὶς δὲν τὸν χαίρεται, γιατὶ ὅλα βρίσκονται σὲ μιὰ κατάσταση ἐγκατάλειψης. Ὡστόσο, ἔχουν φτιάξει ἕνα θέατρο, μιὰ ἐξέδρα, ἕνα σκοπευτήριο, ἀκόμα καὶ λουτρά. Καμιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐγκαταστάσεις δὲν λειτουργεῖ γιὰ τοὺς ἀνθρακωρύχους. Ὑπάρχουν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο γιὰ νὰ τοὺς θυμίζουν πόσο ἀνεύθυνα οἱ ὑπεύθυνοι χαρίζονται τὸ χρῆμα τῶν ἐργατῶν. Αὐτοὶ οἱ ὑπεύθυνοι ἔφτιαξαν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ «πάρκου» ἕνα κῆπο γιὰ λογαριασμό τους: μιὰ ζεστὴ γωνία, ποὺ τὴ λένε «ὁ κῆπος τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ὀρυχείων», κι' ὅσο γιὰ τοὺς ἀνθρακωρύχους ποὺ πληρώνουν καὶ τὸ «Κέντρο» καὶ τὴ «Λέσχη» καὶ τὸ «Πάρκο» καὶ τὸν «κῆπο τῆς Ἐπιτροπῆς ὀρυχείων», ἔχουν στὴν διάθεσή τους τοὺς σκονισμένους δρόμους τῆς Γκορλόβκα.

Περίεργο, αὐτὴ ἡ διαμαρτυρία, καταχωρήθηκε στὶς στῆλες τῆς ἐφημερίδας. Πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι, γιὰ κάποια αἰτία, οἱ ἀρχὲς δὲν μπόρεσαν νὰ ἀρνηθοῦν στοὺς ἀνθρακωρύχους αὐτὴ τὴ δημοσιότητα κι' ὅτι εἶχε ἀποφασιστεῖ σ' ἀνώτερα κλιμάκια νὰ ἱκανοποιηθοῦν οἱ ἀπαιτήσεις τους καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν κυρώσεις. Εἶναι ὅμως σίγουρο πὼς γιὰ κάθε περίπτωση ποὺ φτάνει στὴ δημοσιότητα, ὑπάρχουν καὶ χιλιάδες ἄλλες ποὺ παραμένουν ἄγνωστες.

Ἕνας ἀποπνικτικὸς δογματισμός, ἡ παντελὴς ἔλλειψη πραγματικῆς προσωπικῆς ζωῆς, κάθε ἐλεύθερης ἀνάπτυξης, κάθε ἠθικῆς ἀνάτασης· ἡ ἀπουσία κάθε εὐρείας καὶ συναρπαστικῆς προοπτικῆς· ἡ βασιλεία ἑνὸς πνεύματος στρατοπέδου, μιᾶς ἀποπνιχτικῆς ὑπαλληλοκρατίας καὶ μιᾶς ἀπέραντης δουλικότητας καὶ ἀρριβισμοῦ· ἡ ἀπελπιστικὴ μονοτονία μιᾶς σκυθρωπῆς κι' ἄχρωμης ὕπαρξης, ρυθμισμένης μέχρι καὶ τὶς τελευταῖες της λεπτομέρειες ἀπ' τὸ κράτος· αὐτὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ σὲ κάθε τὶ ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴν παιδεία, τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴν «κουλτούρα» στὴν Ε.Σ.Σ.Δ.

Τί τὸ ἐγκληματικὸ πού, κατὰ τὴν «Κομσομόλσκαγια Πράβντα» (π.χ. στὸ φύλλο τῆς 20ης Ὀχτώβρη 1936), μιὰ βαθειὰ ἀπογοήτευση κι' ἕνα «ἐπικίνδυνο» πνεῦμα ἀνίας καταλαμβάνουν τοὺς χώρους τῆς σχολικῆς νεολαίας; Τὸ γενικὸ κλίμα στὸ σύνολό του πνίγει τοὺς νέους.

Σύμφωνα μ' ὁρισμένες ἀποκαλύψεις ποὺ δημοσιεύτηκαν στὸ σοβιετικὸ τύπο, ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς σπουδαστῶν παρακο-

λουθεῖ τὰ μαθήματά του μόνο ἀπὸ ὑποχρέωση, χωρὶς πραγματικὸ ἐνδιαφέρον.

Πολλοὶ φοιτητὲς περνᾶνε τὶς νύχτες τους παίζοντας χαρτιά.

Οἱ γραμμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν βρέθηκαν στὸ ἡμερολόγιο ἑνὸς νεαροῦ φοιτητῆ:

«Πλήττω. Πλήττω φοβερά. Τίποτα σημαντικὸ ἢ ἀξιοσημείωτο: οὔτε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων οὔτε στὰ γεγονότα. Τί μὲ περιμένει;.. Ὡραία, θὰ τελειώσω τὶς σπουδές μου καὶ θὰ γίνω ἕνας μηχανικός, ἕνας ἐξαίρετος, ἴσως, μηχανικός. Θάχω δυὸ κάμαρες, μιὰ γυναίκα βλάκα, ἕνα ἔξυπνο παιδάκι καὶ 500 ρούβλια μισθό. Δυὸ συγκεντρώσεις τὸ μήνα κλπ. Καὶ μετά;.. Κι' ὅταν ἀναρωτιέμαι ἂν θὰ δοκιμάσω λύπη ποὺ θ' ἀφήσω αὐτὴ τὴ ζωὴ ἀπαντάω: Ὄχι, θὰ τὴν ἀφήσω χωρὶς μεγάλη στεναχώρια».

Ἡ χειραφέτηση τῆς γυναίκας.— Ἔγινε τόσος θόρυβος γύρω ἀπ' τὴ «χειραφέτηση τῆς γυναίκας ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους». Ἡ ἀληθινὴ ἰσότητα τῶν φύλων, ἡ κατάργηση τοῦ νόμιμου γάμου, ἡ ἐλεύθερη ἕνωση, ἡ ἐλευθερία τῆς γυναίκας νὰ ὁρίζει τὸ σῶμα της καὶ τὸ δικαίωμα ἔκτρωσης, ὅλα αὐτὰ τὰ ὄμορφα «κατορθώματα» τῆς κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων ὑμνήθηκαν καὶ δοξάστηκαν ἀπ' τὸν τύπο τῆς «πρωτοπορίας» ὅλων τῶν χωρῶν, χωρὶς τὴν παραμικρὴ προσπάθεια μιᾶς ἐπὶ τόπου ἐπισταμένης ἔρευνας.

Αὐτὲς οἱ «ἐπιτεύξεις» ἀνήκουν, κι' αὐτές, στὴν περιοχὴ τῶν μύθων.

Ὁ ἀναγνώστης γνωρίζει ὅτι οἱ ἰδέες γιὰ τὴν ἰσότητα καὶ τὴν ἐλευθερία τῶν φύλων, μ'ὅλες τὶς πρακτικὲς συνέπειες ποὺ ἀκολουθοῦν, ἦταν παλιὰ κατάκτηση — πολὺ πρὶν τὴν Ἐπανάσταση — τῶν προχωρημένων ρώσσικων κύκλων. Κάθε κυβέρνηση μετὰ τὴν Ἐπανάσταση θάταν ὑποχρεωμένη νὰ τὶς λάβει ὑπ' ὄψη της καὶ νὰ ἐπικυρώσει αὐτὴ τὴν κατάσταση πραγμάτων. Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ εἰδικὰ «μπολσεβίκικο» σ' αὐτὲς τὶς κατακτήσεις. Ἡ προσφορὰ τῶν μπολσεβίκων σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση εἶναι πολὺ μηδαμινή.

Ἀναμφισβήτητα, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων θέλησε νὰ ἐφαρμόσει τὶς ἀρχὲς ποὺ ἀναφέραμε. Ἀλλά, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά, τὸ βασικὸ θέμα εἶναι νὰ ξέρουμε ἂν πέτυχε.

Καί, πάλι, θὰ μπορούσαμε νὰ γεμίσουμε σελίδες — μὲ βάση αὐθεντικὰ γεγονότα — γιὰ ν' ἀποδείξουμε ὅτι κι' ἐδῶ ὑπῆρξε μιὰ ἀξιοδάκρυτη ἀποτυχία κι' ὅτι τὸ σύστημά της, μὲ τὶς πρακτικές του συνέπειες, τὴν ὑποχρέωσε νὰ ἐγκαταλείψει τὰ πάντα, νὰ ξαναγυρίσει πίσω καὶ νὰ διαφυλάξει μόνο τὸ μῦθο καὶ τὴ μπλόφα.

Κατ' ἀρχάς, ὁ νόμιμος γάμος δὲν ἔχει καταργηθεῖ στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Ἀπλοποιήθηκε ἢ καλύτερα ἔγινε πολιτικὸς ἐνῶ πρὶν τὴν Ἐπανάσταση ἦταν ὑποχρεωτικὰ θρησκευτικός. Τὰ ἴδια καὶ γιὰ τὸ διαζύγιο πού, πολιτικὸ πιά, ρυθμίζεται μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ χρηματικὲς ποινές, ποινικὲς κυρώσεις κλπ. (Βλέπε, γιὰ παράδειγμα, στὴν «Ἰσβέστια» τῆς 28ης Ἰούνη 1936).

Ἐξετάζοντας τοὺς κατάλογους γάμων, διαπιστώνει κανεὶς ἕνα μεγάλο ποσοστὸ γάμων μεταξὺ πολὺ νεαρῶν γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ἡλικιωμένων ἀλλὰ πολὺ εὔπορων. Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι στὴν Ε.Σ.Σ.Δ., ὅπως παντοῦ — καὶ ἴσως περισσότερο ἀπ' ἀλλοῦ — ὁ γάμος εἶναι μιὰ σ υ ν α λ λ α γ ή κι' ὄχι μιὰ ἐλεύθερη ἐρωτικὴ ἕνωση, ὅπως οἱ μπολσεβίκοι θὰ θέλανε νὰ γίνει πιστευτό. Κι' εἶναι ἐντελῶς φυσικὸ ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα ἔχει παραμείνει — μὲ ἄλλη μορφή — ἀνέπαφο. Μόνο ἡ μορφὴ ἔχει ἀλλάξει, ἡ οὐσία κι' οἱ συνέπειές της ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν.

Ἔχοντας ἀποτύχει στὴν προσπάθειά τους νὰ δημιουργήσουν ἕνα «σοσιαλιστικὸ κράτος» κι' ἀφοῦ καταλήξανε σ' ἕνα κράτος καπιταλιστικὸ (κανένα ἄλλο κ ρ ά τ ο ς δὲν εἶναι νοητό), οἱ μπολσεβίκοι ἦταν ὑποχρεωμένοι, ὅπως καὶ σ' ὅλους τοὺς ἄλλους τομεῖς, νὰ πᾶνε πίσω γιὰ κάθε τὶ ποὺ ἀφορᾶ τὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν φύλων: τὴν οἰκογένεια, τὰ παιδιὰ κλπ.

Ἦταν μοιραῖο. Αὐτὸς ὁ τομέας δὲν μπορεῖ πραγματικὰ νὰ μεταβληθεῖ παρὰ ἂ ν τ ὸ σ ύ ν ο λ ο τ ῆ ς κ ο ι ν ω ν ί α ς ἀ λ λ ά ξ ε ι ρ ι ζ ι κ ά. Ἂν αὐτὸ τὸ σύνολο δὲν ἀνακαινιστεῖ ἐντελῶς, ἂν δὲν ἀλλάξει παρὰ μόνο ἡ μορφή, τότε ὅλα τὰ ἤθη — ὅπως κι' οἱ σχέσεις τῶν δύο φύλων, ἡ οἰκογένεια, τὸ παιδὶ — δὲν ἀλλάζουν, κι' αὐτά, παρὰ μ ό ν ο μ ο ρ φ ή. Στὴν οὐσία μένουν τόσο καθυστερημένα ὅπως καὶ προηγουμένως, ἀλλάζοντας μόνο στὴν ἐπιφάνεια.

Αὐτὸ κι' ἔγινε στὴν Ε.Σ.Σ.Δ.

Ἀπ' τὸ Μάη τοῦ 1936, ὅλες αὐτὲς οἱ «ὄμορφες ἰδέες», ὅλες αὐτὲς οἱ «προχωρημένες ἀρχές», μπῆκαν λίγο-λίγο στὸ πε-

ριθώριο. Μιὰ σειρὰ νόμων κωδικοποίησαν τὸ γάμο, τὸ διαζύγιο, τὶς εὐθύνες τῶν συζύγων κλπ.

Αὐτὴ ἡ νομοθεσία ξανάστησε, ἁπλὰ καὶ καθαρά, ἂν καὶ μὲ νέα μορφή, τὶς βάσεις τῆς «ἀστικῆς οἰκογένειας».

Τὸ δικαίωμα νὰ ἐξουσιάζει ἐλεύθερα τὸ σῶμα της, ἀπαγορεύεται πάλι στὴ γυναίκα. Τὸ δικαίωμα ἔκτρωσης περιορίστηκε σημαντικά. Σήμερα (δλέπε τὸ νόμο τοῦ Μάη 1936 καὶ τὰ προηγούμενα διατάγματα) ἡ ἔκτρωση δὲν ἐπιτρέπεται παρὰ σὲ ειδικὲς συνθῆκες, μετὰ ἀπὸ ἰατρικὴ γνωμάτευση, καὶ γιὰ καθωρισμένες περιπτώσεις. Ἡ ἔκτρωση κι' ἀκόμα ἡ συναίνεση γιὰ ἔκτρωση, τιμωροῦνται ἀρκετὰ αὐστηρὰ ἂν ἔχουν γίνει χωρὶς τὰ νόμιμα δικαιολογητικά.

Ἡ πορνεία εἶναι πολὺ διαδεδομένη στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. Γιὰ νὰ πεισθεῖ κανεὶς κι' ἐπίσης — τ' ἀναφέρουμε μὲ τὴν εὐκαιρία — γιὰ νὰ ἐκτιμήσει τὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο τῶν ἠθῶν ἐν γένει στὴν Ε.Σ.Σ.Δ., ἀρκεῖ νὰ παρακολουθήσει τακτικὰ καὶ προσεχτικὰ τὰ καθημερινὰ χρονικά, τὶς τοπικὲς ἀνταποκρίσεις κι' ἄλλα παρόμοια ἄρθρα τῶν σοβιετικῶν ἐφημερίδων.

Ὅσο γιὰ τὴν ἰσότητα τῶν φύλων, ἀρχὴ ποὺ εἶχε ἐφαρμοστεῖ στὸ χῶρο τῆς ρώσσικης πρωτοπορίας, οἱ μπολσεδίκοι τὴν υἱοθέτησαν, φυσικά. Ἀλλά, ὅπως κι' οἱ ἄλλες ὡραῖες κοινωνικὲς καὶ ἠθικὲς θέσεις, κι' αὐτὴ νοθεύτηκε μὲ τὴ σειρά της, μετὰ τὴ γενικὴ παρέκκλιση τῆς Ἐπανάστασης. Συγκεκριμένα στὴν Ε.Σ.Σ.Δ. πρόκειται γιὰ μιὰ «ἰσότητα» στὴ δ ο υ λ ε ι ὰ κι' ὄχι στοὺς μ ι σ θ ο ύ ς. Ἡ γυναίκα δουλεύει ὅσο κι' ὁ ἄντρας μὰ ἡ ἀμοιβὴ εἶναι μικρότερη. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ «ἰσότητα» ἐπιτρέπει στὸ κράτος νὰ ἐκμεταλλεύεται τὴ γυναίκα περισσότερο ἀπ' τὸν ἄντρα.

Ἡ θ ρ η σ κ ε ί α. — Ἂς σταθοῦμε γιὰ λίγο σ' αὐτὸ τὸ σημαντικὸ θέμα.

Ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ μπολσεδικισμὸς ἐξαφάνισε τὶς θρησκευτικὲς προκαταλήψεις. Εἶναι ἕνα λάθος ποὺ ἡ πηγή του δρίσκεται, ἐπίσης, στὴν ἄγνοια τῶν συγκεκριμένων γεγονότων.

Ἡ κυδέρνηση τῶν μπολσεδίκων πέτυχε, μὲ τὴν τρομοκρατία, νὰ καταργήσει γιὰ ἕνα διάστημα τὴ δ η μ ό σ ι α θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ὴ λ α τ ρ ε ί α. Ὅσο γιὰ τὸ θρησκευτικὸ σ υ ν α ί σ θ η μ α, ἀντὶ νὰ τὸ ξεριζώσει, ὁ μπολσεδικισμός, μὲ τὶς μεθόδους καὶ τὰ «κατορθώματά» του καὶ παρὰ τὴν

προπαγάνδα του, ἀντίθετα τόκανε πιὸ δυνατὸ σ' ὁρισμένους ἢ τὸ μετασχημάτισε σ' ἄλλους.

Προσθέτουμε ὅτι ἤδη πρὶν τὴν Ἐπανάσταση κι' ἰδιαίτερα μετὰ τὸ 1905, τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα ἔπεφτε στὶς λαϊκὲς μάζες, πρᾶμα ποὺ ἀνησύχησε σοβαρὰ τοὺς παπάδες καὶ τὶς τσαρικὲς ἀρχές. Ὁ μπολσεβικισμὸς πέτυχε νὰ τὸ ἀναζωογονήσει μὲ ἄλλες μορφές.

Ἡ θρησκεία θὰ πεθάνει ὄχι μὲ τὴ τρομοκρατία καὶ τὴν προπαγάνδα ἀλλὰ μὲ τὴ πραγματικὴ ἐπιτυχία τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης καὶ τὴν εὐτυχῆ της κατάληξη. Τὸ ἀντιθρησκευτικὸ σπέρμα ποὺ θὰ πέσει στὸ γόνιμο ἔδαφος αὐτῆς τῆς ἐπιτυχίας θὰ δώσει πλούσιους καρπούς.

Ἔχουμε ἀρκετὰ μιλήσει μέχρις ἐδῶ γιὰ τὶς κοινωνικὲς «ἐπιτεύξεις» ὥστε νὰ μὴν ἐπιμείνουμε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο.

Μοῦ κάνουν μερικὲς φορὲς τὴν παρατήρηση ὅτι ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων ἔ κ α ν ε ὅ,τ ι μ π ο ρ ο ῦ σ ε γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου σκοποῦ κι' ὅτι δ ὲ ν φ τ α ί ε ι α ὐ τ ὴ ἂν τὶς προσπάθειές της δὲν μπόρεσε νὰ τὶς στέψει ἀπόλυτη ἐπιτυχία.

Ἀκριβῶς: ὅσο πιὸ πολὺ ἀποδεικνύεται ἡ καλὴ θέληση τῆς κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων τόσο πιὸ πολὺ θὰ γίνεται φανερὸ ὅτι ἡ ἀληθινὴ Κοινωνικὴ Ἐπανάσταση καὶ ὁ ἀληθινὸς σοσιαλισμὸς δὲν μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν μὲ τὸ κυβερνητικὸ καὶ κρατιστικὸ σύστημα.

«Ἡ κομμουνιστικὴ κυβέρνηση, ἀπ' τὴ μεριά της, ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ πετύχει» μᾶς βεβαιώνουν.

Δὲν λέω τὸ ἀντίθετο. Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι ἐκεῖ. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι νὰ ξέρουμε ἂν ἡ κυβέρνηση ἤ θ ε λ ε ἢ δ ὲ ν ἤ θ ε λ ε νὰ κάνει αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο, ἀλλὰ π ο ῦ κ α τ ά λ η ξ ε καὶ τ ί π έ τ υ χ ε. Τὸ πρόβλημα εἶναι αὐτὸ κι' ὄχι ἄλλο.

«Ἡ κυβέρνηση δὲν μπόρεσε νὰ πάει παραπέρα».

Μὰ τότε, γιατὶ δὲν ἄφησε ἄλλους νὰ τὸ κάνουν; Ἂν αἰσθανόταν ἀδύνατη δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαγορεύει στοὺς ἄλλους νὰ δράσουν. Καὶ ποιὸς ξέρει τί, αὐτοὶ οἱ ἄλλοι, θὰ μποροῦσαν νάχουν καταφέρει καὶ πραγματοποιήσει;

Γιατὶ λοιπὸν ἡ κυβέρνηση δὲν πέτυχε;

«Ἡ καθυστέρηση τῆς χώρας τὴν ἐμπόδισε». «Οἱ καθυστερημένες μάζες δὲν ἦταν έταιμες».

Δὲν μπορεῖ νὰ ξέρει κανεὶς τίποτα γι' αὐτὸ ἀφοῦ συνειδητὰ ἐ μ π ό δ ι σ α ν τὶς μάζες νὰ δράσουν. Εἶναι σὰν νὰ μένει ἔκπληκτος κανεὶς ποὺ κάποιος δὲν μπορεῖ νὰ περπατήσει ἐνῶ προηγουμένως τούχει δέσει τὰ πόδια.

«Τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς ἀριστερᾶς δὲν θέλησαν νὰ βαδίσουν πλάϊ στοὺς μπολσεβίκους». Αὐτοὶ οἱ ἄλλοι δὲν θέλησαν νὰ ὑ π α κ ο ύ σ ο υ ν τ υ φ λ ὰ στὶς διαταγὲς καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν μπολσεβίκων ποὺ τὶς θεωροῦσαν ὀλέθριες. Τότε τοὺς ἐ μ π ό δ ι σ α ν νὰ ποῦν τὴ γνώμη τους καὶ νὰ δράσουν.

«Ὁ καπιταλιστικὸς περίγυρος...».

Ἀκριβῶς: ὁ καπιταλιστικὸς περίγυρος μπόρεσε νὰ θίξει καὶ νὰ ἐκφυλίσει μιὰ κ υ β έ ρ ν η σ η. Μὰ δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ ἐνοχλήσει ἢ νὰ ἐκφυλίσει τὴν ἐλεύθερη δράση ἑ κ α τ ο μ μ υ ρ ί ω ν ἀνθρώπων, ποὖταν ἕτοιμοι, ὅπως τὸ διαπιστώσαμε, νὰ φέρουν εἰς πέρας, μ' ἕνα ἐπιβλητικὸ ξεκίνημα, τὴν ἀληθινὴ Ἐπανάσταση.

Νὰ μιλάει κανεὶς γιὰ «προδοσία τῆς Ἐπανάστασης» μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὸ κάνει ὁ Τρότσκυ, εἶναι μιὰ «ἑρμηνεία» κατώτερη ὄχι μόνο κάθε «μαρξιστικῆς» ἢ «ὑλιστικῆς» ἀντίληψης ἀλλὰ καὶ τῆς κοινῆς λογικῆς.

Πῶς αὐτὴ ἡ «προδοσία» ἦ τ α ν δ υ ν α τ ὴ τὴν ἑπομένη μιᾶς τόσο ὄμορφης καὶ πλήρους ἐπαναστατικῆς νίκης;

Νὰ τὸ πραγματικὸ πρόβλημα.

Ἂν σκεφτεῖ κι' ἐξετάσει τὰ πράγματα ἀπὸ κοντά, κι' ὁ λιγώτερο μυημένος θὰ καταλάβει πῶς αὐτὴ ἡ ὑποτιθέμενη «προδοσία» δὲν ἔπεσε ἀπ' τὸν οὐρανό: ὅτι ἦταν ἡ «ὑλικὴ» καὶ αὐστηρὰ λογικὴ συνέπεια τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἡ Ἐπανάσταση.

Τὰ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα τῆς ρώσσικης Ἐπανάστασης ἦταν ἡ κατάληξη ἑ ν ὸ ς ὁ ρ ι σ μ έ ν ο υ π ρ ο τ σ έ ς. Καὶ τὸ σταλινικὸ καθεστὼς δὲν εἶναι παρὰ ἡ μοιραία κατάληξη τῶν μέτρων ποὺ ἐφάρμοσαν ὁ Λένιν κι' ὁ Τρότσκυ.

Αὐτὸ ποὺ ὁ Τρότσκυ ὀνομάζει «προδοσία» εἶναι στὴν πραγματικότητα τὸ ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα ἑνὸς ἀργοῦ ἐκφυλισμοῦ ποὺ ὀφείλονταν στὶς νόθες μεθόδους.

'Ακριβῶς: ἡ κυβερνητική καὶ κρατιστική διαδικασία ὁδηγεῖ στὴν «προδοσία», δηλαδὴ στὴ χρεωκοπία ποὺ ἐπιτρέπει τὴν «προδοσία» γιατὶ ἡ «προδοσία» δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἐντυπωσιακὴ ὄψη αὐτῆς τῆς χρεωκοπίας. Ἄλλες δ ι α δ ι κ α σ ί ε ς θάχαν καταλήξει σ' ἄλλα ἀ π ο τ ε λ έ σ μ α τ α.

Μέσα στὴ μεροληπτικὴ του τύφλωση (ἢ καλύτερα στὴν ἀσύλληπτη ὑποκρισία του), ὁ Τρότσκυ διαπράττει τὴν πιὸ καινότοπη σύγχυση, ἀσυγχώρητη γι' αὐτόν: σ υ γ χ έ ε ι τ' ἀ π ο τ ε λ έ σ μ α τ α μ ὲ τ ὶ ς α ἰ τ ί ε ς.

Κάνοντας ἕνα χοντρὸ λάθος (ἢ καλύτερα κάνοντας τὸ χαζό, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος νὰ ὑποστηρίξει τὴ θέση του), παίρνει τὸ ἀποτέλεσμα (τὴν «προδοσία» τοῦ Στάλιν) σὰν αἰτία. Λάθος — ἢ καλύτερα μανούβρα — ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀποφύγει τὸ βασικὸ πρόβλημα: π ῶ ς ὁ σ τ α λ ι ν ι σ μ ὸ ς ἦ τ α ν δ υ ν α τ ό ς;

«Ὁ Στάλιν πρόδωσε τὴν Ἐπανάσταση...». Εἶναι ἁπλοϊκό. Εἶναι πολὺ φτηνὸ γιὰ νὰ ἐξηγήσει ὁ,τιδήποτε.

Ἡ ἐξήγηση εἶναι ὡστόσο ἐντελῶς καθαρή: ἡ «προδοσία» ἦταν ἡ φυσικὴ συνέπεια τῆς χρεωκοπίας τῆς ἀληθινῆς Ἐπανάστασης κι' ὄχι τὸ ἀντίθετο· κι' ἡ χρεωκοπία τῆς Ἐπανάστασης ἦταν ἡ φυσικὴ κατάληξη τῆς παρέκκλισης ποὺ τῆς ἐπέβαλε ὁ μπολσεβικισμός.

Μ' ἄλλα λόγια: εἶναι ὁ ἐκφυλισμὸς τῆς παραπλανημένης καὶ χαμένης Ἐπανάστασης ποὺ ὁδήγησε στὸν Στάλιν καὶ δὲν ἦταν ὁ Στάλιν αὐτὸς ποὺ ἔκανε νὰ ἐκφυλιστεῖ ἡ Ἐπανάσταση.

Προσθέτουμε ὅτι ἡ ἤδη ἀσθενικὴ Ἐπανάσταση θὰ μποροῦσε ν' ἀναστασθεῖ νικηφόρα μόνο μὲ τὴν ἐλεύθερη δραστηριότητα τῶν μαζῶν: μὰ ἀπὸ καιρὸ οἱ μπολσεβίκοι, καθοδηγούμενοι ἀπ' τὸν Λένιν καὶ τ ὸ ν ἴ δ ι ο τ ὸ ν Τ ρ ό τ σ κ υ, τῆς εἶχαν ἀφαιρέσει κάθε μέσο αὐτοάμυνας: μοιραῖα στὸ τέλος ἡ ἀρρώστεια προχώρησε κι' ἡ Ἐπανάσταση χάθηκε.

Ἡ «προδοσία» ἔγινε δυνατὴ γιατὶ οἱ ἐργαζόμενες μάζες δὲν ἀντέδρασαν οὔτε κατὰ τὴν προετοιμασία της οὔτε κατὰ τὴν διάπραξή της. Κι' οἱ μάζες δὲν ἀντέδρασαν γιατί, πλήρως ὑποδουλωμένες ἀπ' τοὺς νέους ἀφέντες τους, ἔχασαν γρήγορα καὶ τὴν ἔννοια τῆς ἀληθινῆς Ἐπανάστασης καὶ κάθε πνεῦμα πρωτοβουλίας, ἐλεύθερης δράσης κι' ἀντίδρασης. Ἁλυσοδεμένες, ὑποταγμένες, καθοδηγούμενες, ἔνοιωθαν ὅτι ἦταν ἀνώφελη, ἢ μᾶλλον ἀδύνατη, κάθε ἀντίσταση. Ὁ Τρότσκυ εἶχε προσωπικὴ

συμμετοχὴ στὴν ἀναγέννηση αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τυφλῆς ὑπακοῆς τῶν μαζῶν κι' αὐτῆς τῆς σκυθρωπῆς ἀδιαφορίας τους γιὰ ὅ,τι συμβαίνει «πάνω». Οἱ «ἀρχηγοὶ» πέτυχαν τὸ σκοπό τους. Ἡ μάζα νικήθηκε καὶ γιὰ καιρό. Ἀπὸ τότε, ὅλες οἱ «προδοσίες» ἦταν δυνατές.

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ πού εἰπώθηκαν, καλοῦμε τὸν ἀναγνώστη νὰ κρίνει ὁ ἴδιος τὶς «ἐπιτεύξεις» τῶν μπολσεβίκων.

VIII. — Η ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Ἡ ἀδυναμία τῆς κυβέρνησης τῶν μπολσεβίκων νὰ δημιουργήσει, τὸ οἰκονομικὸ χάος στὸ ὁποῖο ἦταν βυθισμένη ἡ χώρα, ὁ δεσποτισμὸς κι' ἡ ἀνήκουστη βία, μὲ μιὰ λέξη ἡ χρεωκοπία τῆς Ἐπανάστασης καὶ ἡ τραγικὴ κατάσταση πού ἀκολούθησε, προκάλεσαν στὴν ἀρχὴ μιὰ μεγάλη δυσαρέσκεια, ἐν συνεχεία ἀναταραχὲς ὅλο καὶ πιὸ σοβαρὲς καί, τέλος, βίαια κινήματα ἐνάντια στὴν ἀνυπόφορη κατάσταση ποῦχε ἐπιβάλει ἡ δικτατορία.

Ὅπως πάντα σὲ παρόμοιες περιπτώσεις, αὐτὰ τὰ κινήματα προέρχονταν ἀπὸ δυὸ ἀντίθετους πόλους: ἀπ' τὴν πλευρὰ τῆς ἀντίδρασης, ἀπ' τὴ «δεξιὰ» πού εἶχε τὴν ἐλπίδα νὰ ξαναπάρει τὴν ἐξουσία καὶ ν' ἀποκαταστήσει τὴν παλιὰ τάξη· καὶ ἀπ' τὴν πλευρὰ τῆς Ἐπανάστασης, ἀπ' τὴν «ἀριστερὰ» πού φιλοδοξοῦσε νὰ διορθώσει τὴ κατάσταση καὶ νὰ ἐπαναληφθεῖ ἡ Ἐπαναστατικὴ δράση.

Δὲν θὰ σταθοῦμε πολὺ στὰ ἀντεπαναστατικὰ κινήματα. Ἀφ' ἑνὸς γιατί εἶναι λίγο ὡς πολὺ γνωστά· κι' ἀφ' ἑτέρου γιατί δὲν παρουσιάζουν καθαυτὰ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον: τὰ κινήματα τέτοιου εἴδους εἶναι περίπου παρόμοια σ' ὅλες τὶς μεγάλες ἐπαναστάσεις.

Ὡστόσο, ὁρισμένα στοιχεῖα ἀπ' αὐτὰ τὰ κινήματα εἶναι ἀρκετὰ διδακτικὰ καὶ πρέπει νὰ ὑπογραμμιστοῦν.

Οἱ πρῶτες ἀντιδράσεις κατὰ τῆς Κοινωνικῆς Ἐπανάστασης στὶς ἀρχές της (τὸ 1917 καὶ 1918) ἦταν ἀρκετὰ περιορισμένες, κυρίως τοπικὲς καὶ σχετικὰ ἀνώδυνες. Ὅπως σ' ὅλες τὶς ἐπαναστάσεις, ὁρισμένα ἀντιδραστικὰ στοιχεῖα ἀναπτύχθηκαν ἀμέσως στὴ νέα τάξη πραγμάτων, προσπαθώντας νὰ πνίξουν τὴν Ἐπανάσταση ἐν τῇ γεννέσει της. Αὐτὲς οἱ ἀντιδράσεις

συντρίφτηκαν εὔκολα καὶ γρήγορα μιὰ καὶ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν ἐργατῶν, τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν ἦταν — ἐνεργητικὰ ἢ παθητικὰ — μὲ τὸ μέρος τῆς Ἐπανάστασης.

Ἂν στὴ συνέχεια ἡ Ἐπανάσταση εἶχε ἀποδειχτεῖ ἀληθινὰ γόνιμη, δυναμική, δημιουργική, δίκαιη· ἂν εἶχε λύσει ἀποτελεσματικὰ τὰ μεγάλα της προβλήματα κι' εἶχε ἀνοίξει στὴ χώρα — καὶ πιθανῶς σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση, καὶ σ' ἄλλες χῶρες — νέους ὁρίζοντες, ὅλα θάχαν περιοριστεῖ σὲ μερικὲς τοπικὲς ἀψιμαχίες καὶ ἡ νίκη τῆς Ἐπανάστασης δὲν θάχε ἀπειληθεῖ. Ἡ κατοπινὴ ἐξέλιξη τῶν γεγονότων στὴ Ρωσσία καὶ ἀλλοῦ, θὰ μποροῦσε νάχε πάρει ἕνα διαφορετικὸ χαραχτήρα ἀπ' αὐτὸν ποὺ ζοῦμε ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια.

Ὅμως, ὅπως γνωρίζει ὁ ἀναγνώστης, ὁ μπολσεβικισμὸς παίρνοντας τὴν ἐξουσία νόθευσε, φίμωσε καὶ εὐνούχισε τὴν Ἐπανάσταση. Τὴν ἔκανε στὴν ἀρχὴ ἀδύναμη, στείρα, σκυθρωπή, ἄθλια καὶ στὴ συνέχεια ζοφερή, τυραννική, ἄχρηστα καὶ ἀνόητα βίαιη.

Ὁ μπολσεβικισμὸς κατάληξε ἔτσι νὰ προκαλέσει ἀπογοήτευση, ὀργὴ καὶ ἀηδία σ' ὅλο καὶ πιὸ πλατειὰ στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ. Εἴδαμε πῶς ὑποδούλωσε τοὺς ἐργάτες, πῶς κατάργησε τὶς ἐλευθερίες καὶ κατάπνιξε τὰ ἄλλα ρεύματα. Ἡ ἀπάνθρωπη τρομοκρατικὴ καὶ βίαιη στάση του ἀπέναντι στοὺς ἀγρότες ἔκανε κι' αὐτοὺς νὰ συνταχτοῦν ἐναντίον του.

Ἂς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι σ' ὅλες τὶς ἐπαναστάσεις, τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ — ὁ ἀπολιτικὸς ἁπλὸς «λαός», οἱ «πολίτες» ποὺ πᾶνε καθημερινὰ στὶς δουλειές καὶ τὶς ὑπηρεσίες τους, οἱ μικροαστοί, ἕνα μέρος τῆς μέσης ἀστικῆς τάξης, ἕνα σημαντικὸ κομμάτι τῶν ἐργατῶν, τῶν ἀγροτῶν κλπ. — παραμένουν κατ' ἀρχὰς οὐδέτεροι: παρατηροῦν, διστάζουν, περιμένουν παθητικὰ τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα. Εἶναι ζωτικῆς σημασίας θέμα γιὰ τὴν Ἐπανάσταση, νὰ μπορέσει νὰ «δικαιωθεῖ» μπροστὰ σ' ὅλους αὐτοὺς ὅσο πιὸ γρήγορα γίνεται. Διαφορετικά, ὅλος αὐτὸς ὁ «πλαδαρὸς» πληθυσμὸς γυρνάει τὶς πλάτες στὸ ἐπαναστατικὸ ἔργο: εἶναι ἕτοιμος νὰ γίνει ἐχθρός του· ἀρχίζει τὶς συμπάθειες μὲ τοὺς ἀντεπαναστάτες· τοὺς ὑποστηρίζει καὶ τοὺς κάνει ἔτσι πολὺ πιὸ ἐπικίνδυνους.

Τέτοια εἶναι βασικὰ ἡ κατάσταση κατὰ τὶς ἀνακατατάξεις μεγάλης ἔκτασης ποὺ ἀγγίζουν τὰ συμφέροντα ἑκατομμυρίων

ἀνθρώπων, μεταβάλλουν σὲ βάθος τὶς κανωνικὲς σχέσεις καὶ γίνονται μὲ μεγάλες θυσίες καὶ μεγάλες ὑποσχέσεις ἱκανοποίησης. Αὐτὴ ἡ ἱκανοποίηση πρέπει νὰ ἔρθει γ ρ ή γ ο ρ α. Ὁπωσδήποτε, οἱ μάζες πρέπει νὰ μποροῦν ν ὰ τ ὴ ν ἐ λ π ί ζ ο υ ν. Στὴν ἀντίθετη περίπτωση ἡ Ἐπανάσταση ἀποδυναμώνεται κι' ἡ ἀντεπανάσταση χαλυβδώνεται.

Προσθέτουμε ὅτι ἡ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ αὐτῶν τῶν οὐδέτερων στοιχείων εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὁμαλὴ πορεία τῆς ἐπανάστασης γιατὶ μεταξύ τους ὑπάρχουν ἀρκετοὶ «εἰδικοὶ» κι' ἐπαγγελματίες: ειδικευμένοι ἐργάτες, τεχνικοί, διανοούμενοι κλπ.

Ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος, ποὺ δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἐχθρικὸς πρὸς τὴν Ἐπανάσταση μόλις αὐτὴ γίνει, πάει ἐ ν τ ε λ ῶ ς μὲ τὸ μέρος της καὶ τὴ βοηθάει μ' ἐνθουσιασμὸ ἂν τοῦ ἐμπνεύσει κάποια ἐμπιστοσύνη, ἂν κάνει αἰσθητὲς τὶς ἱκανότητές της, τὶς δυνατότητες καὶ τὶς προοπτικές της, τὰ πλεονεκτήματα, τὴ δύναμη, τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ δικαιοσύνη της.

Στὴν ἀντίθετη περίπτωση, ὅλ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα καταλήγουν νὰ γίνουν ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῆς Ἐπανάστασης, πράμα ποὺ εἶναι γι' αὐτὴν ἕνα πολὺ σοβαρὸ χτύπημα.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποθέσει ὅτι ἂν οἱ ἐργαζόμενες μάζες ἐξασκοῦσαν οἱ ἴδιες, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἐπαναστατῶν, μιὰ ἐλεύθερη δραστηριότητα, θὰ μποροῦσαν νὰ φτάσουν σὲ πειστικὰ ἀποτελέσματα καὶ κατὰ συνέπεια νὰ πείσουν καὶ νὰ πάρουν μαζί τους τὰ ἐν λόγῳ στοιχεῖα.

Ἡ δικτατορία — ἀδύναμη, ὑπεροπτική, ἀνόητη καὶ βίαιη — δὲν τὰ κατάφερε καὶ τοὺς ἔριξε στὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ ὁδοφράγματος.

Ὁ μπολσεβικισμὸς δὲν μπόρεσε οὔτε νὰ «δικαιωθεῖ» ὁ ἴδιος, οὔτε νὰ «δικαιώσει» τὴν Ἐπανάσταση.

Ὅπως εἴδαμε, τὸ μόνο πρόβλημα ποὺ κατάφερε νὰ λύσει — ὅπως-ὅπως καὶ κάτω ἀπ' τὴν πίεση τοῦ ἴδιου τοῦ στρατοῦ ποὺ ἀρνιόταν νὰ πολεμήσει — ἦταν τὸ πρόβλημα τοῦ πολέμου. Αὐτὴ ἡ ἐπιτυχία — ἡ εἰρήνη — τοῦ ἔδωσε τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴ διαρκὴ συμπάθεια τῶν πλατειῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ἀλλὰ αὐτὸ ἦταν ὅλο κι' ὅλο. Στὴ συνέχεια οἱ οἰκονομικές, κοινωνικὲς καὶ ἄλλες ἀδυναμίες του ἔγιναν αἰσθητές. Ἡ στειρότητα τῶν μέσων δράσης του: κυβερνητικὲς διαδικασίες, κρατιστικὸς

ἀπολυταρχισμός κλπ., ἀποκαλύφθηκε τὴν ἐπομένη, σχεδόν, τῆς νίκης.

Στοὺς μπολσεβίκους καὶ τοὺς ὀπαδούς τους ἀρέσει νὰ ἐπικαλοῦνται τὶς «τρομερὲς δυσκολίες» ποὺ ἔπρεπε νὰ ξεπεράσει ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων μετὰ τὸν πόλεμο καὶ τὴν Ἐπανάσταση, σὲ μιὰ χώρα ὅπως ἡ Ρωσσία. Μὲ βάση αὐτὲς τὶς δυσκολίες προσπαθοῦν νὰ δικαιολογήσουν τὶς ἐνέργειες τῶν μπολσεβίκων.

Μποροῦν νὰ ἐπηρεάσουν, μὲ τέτοια ἐπιχειρήματα, τὸ *ξένο* κοινό, ποὺ δὲν γνωρίζει τὰ γεγονότα. Ὅμως αὐτοὶ ποὺ *ζοῦσαν* τὴν ἐπανάσταση ἀντιλαμβάνονταν ἀργὰ ἢ γρήγορα:

1ο. Ὅτι οἱ ὀλέθριες ἐνέργειες τῶν μπολσεβίκων ὀφείλονταν ὄχι τόσο στὶς ἐπικαλούμενες δυσκολίες ὅσο στὴ *φύση* τοῦ μπολσεβίκικου δόγματος.

2ο. Ὅτι πολλὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς δυσκολίες ἐμφανιζόντουσαν ἀκριβῶς γιατὶ ἡ κυβέρνηση, ἀπ' τὴν ἀρχὴ κιόλας, θέλησε νὰ *πνίξει τὴν ἐλεύθερη δραστηριότητα τῶν μαζῶν*.

3ο. Ὅτι οἱ *πραγματικὲς δυσκολίες* ἀντὶ νὰ ἀμβλυνθοῦν ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους, γινόντουσαν ἐξ αἰτίας τους ἀκόμα πιὸ σοβαρές.

4ο. Ὅτι αὐτὲς οἱ δυσκολίες θάχαν εὔκολα ξεπεραστεῖ μὲ τὴν ἐλεύθερη δράση τῶν μαζῶν.

Ἡ μεγαλύτερη δυσκολία ἦταν βέβαια ἡ τροφοδοσία κι' ἡ διανομὴ τῶν ἀγαθῶν. Γιὰ νὰ προχωρήσει ἡ Ἐπανάσταση, ἔπρεπε νὰ περάσουμε, τὸ γρηγορώτερο δυνατό, ἀπ' τὸ καθεστὼς τῆς σπάνης καὶ τῆς «ἀνταλλαχτικῆς» (μὲ βάση τὸ χρῆμα) οἰκονομίας στὸ καθεστὼς τῆς ἀφθονίας καὶ στὴν «οἰκονομία τῆς διανομῆς» καταργώντας τὸ χρῆμα.

Ἀλλά: ὅσο πιὸ πολὺ οἱ δυσκολίες εἶναι σημαντικὲς κι' ἐκτεταμένες, τόσο λιγώτερο ἱκανὴ εἶναι μιὰ κυβέρνηση νὰ τὶς ἐπιλύσει. Ὅσο πιὸ πολὺ σκληρὲς καὶ ἀκανθώδεις εἶναι, τόσο πιὸ πολὺ θάπρεπε νὰ ἀνατρέξουν στὴν ἐλεύθερη πρωτοβουλία καὶ δραστηριότητα τοῦ λαοῦ. Ὅμως, ὅπως ξέρουμε, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων τάθελε ὅλα γιὰ τὸν ἑαυτό της: ἰδέες, πρωτοβουλίες, μέσα καὶ δράση. Ἔγινε ἀπόλυτος δικτάτορας («τοῦ προλεταριάτου»). Ὑποδούλωσε τὶς μάζες κι' ἔπνιξε τὴν ἀνάπτυξή τους. Κι' ὅσο πιὸ σοβαρὲς ἦταν οἱ δυσκολίες, τόσο

λιγότερο ἐπέτρεπε στὸ «προλεταριάτο» νὰ δράσει.

Καθόλου παράξενο ποὺ παρὰ τὴν ὑποτιθέμενη «διομηχανοποίηση», τὰ περίφημα «πενταετὴ πλάνα» κλπ., ὁ μπολσεβικισμὸς δὲν μπόρεσε νὰ ξεπεράσει αὐτὲς τὶς δυσκολίες καὶ βρέθηκε σὲ λίγο, στὸν ἀπελπισμένο ἀγώνα του κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ζωῆς — στὸ ἀδιέξοδο τῆς πιὸ ἀπάνθρωπης βίας, πράγμα ποὺ δὲν ἔκανε παρὰ νὰ ὑπογραμμίζει τὴν πραγματική του ἀδυναμία. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὁδηγηθοῦμε στὴν ἀφθονία καὶ νὰ φτιάξουμε μιὰ νέα οἰκονομία μέσω μιᾶς βίαιης διομηχανοποίησης ποὺ ἐπιβάλλεται σὲ μιὰ μάζα σκλάβων.

Οἱ μάζες διαισθάνονταν τὴν ἀνάγκη νὰ περάσουν σὲ ἄλλες μορφὲς παραγωγῆς καὶ νὰ ἀλλάξουν τὶς σχέσεις της μὲ τὴν κατανάλωση. Οἱ μάζες ἀντιλαμβάνονταν ὅλο καὶ καλύτερα τὴν ἀνάγκη καὶ τὴ δυνατότητα νὰ τελειώνουν μὲ τὸ χρῆμα καὶ νὰ περάσουν σ' ἕνα σύστημα ἄμεσων ἀνταλλαγῶν ἀνάμεσα στοὺς ὀργανισμοὺς παραγωγῆς καὶ κατανάλωσης. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ἦταν ἕτοιμες νὰ δοκιμάσουν αὐτὲς τὶς μεθόδους. Εἶναι σχεδὸν σίγουρο πὼς ἂν εἶχαν ἐλευθερία δράσης, θάχαν κατορθώσει, προοδευτικά, νὰ φτάσουν στὴ λύση τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος: στὴν «οἰκονομία τῆς διανομῆς». Ἔπρεπε νὰ τὶς ἀφίσουν ν' ἀναζητήσουν, νὰ βροῦν, νὰ δράσουν, καθοδηγώντας καὶ βοηθώντας τες σὰν ἀληθινοὶ φίλοι.

Ἡ κυβέρνηση δὲν ἤθελε ν' ἀκούσει τίποτα. Ζητοῦσε νὰ τὰ κάνει ὅλα μόνη της, νὰ ἐπιβάλει τὴ θέληση καὶ τὶς μεθόδους της. Ἀσυναίσθητα στὴν ἀρχή, ὅλο καὶ πιὸ καθαρὰ στὴ συνέχεια, οἱ μάζες ἀντιλαμβάνονταν τὴν ἀναποτελεσματικότητα αὐτῶν τῶν μεθόδων, τὴν ἀδυναμία τῆς κυβέρνησης καὶ τοὺς κινδύνους στοὺς ὁποίους, ἀπ' τὴ δικτατορία καὶ τὴ βία, ὁδηγούνταν ἡ χώρα.

Τὸ ψυχολογικὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς τέτοιας κατάστασης εἶναι εὔκολα κατανοητό.

Ἀφ' ἑνός, οἱ μάζες ἀποστρέφονταν ὅλο καὶ περισσότερο τὸ μπολσεβικισμό. Ἀπογοητευμένες τὸν ἐγκατέλειπαν ἢ ἀκόμα στρέφονταν ἐναντίον του. Ἡ δυσαρέσκεια καὶ τὸ πνεῦμα ἐξέγερσης αὐξάνονταν ἀπὸ μέρα σὲ μέρα.

Ἀλλά, ἀφ' ἑτέρου, δὲν ἤξεραν πῶς θὰ μπορέσουν νὰ βγοῦν ἀπ' τ' ἀδιέξοδο. Κι' ἀφοῦ ὁποιαδήποτε διακίνηση ἰδεῶν, κάθε εἶδος συζήτησης, προπαγάνδας κι' ἐλεύθερης δράσης εἶχαν ἀπαγορευτεῖ, δὲν παρουσιαζόταν καμιὰ ἀξιόλογη λύση. Ἡ κα-

τάσταση φαινόταν νὰ μὴν ἔχει διέξοδο: δὲν εἶχαν κανένα μέσο δράσης· οἱ ὀργανώσεις τους ἦταν κρατικοποιημένες καὶ στρατιωτικοποιημένες· κι' ἡ παραμικρὴ ἀντίθεση κατασταλλόταν αὐστηρά· τὰ ὅπλα καὶ κάθε ἄλλο ὑλικὸ μέσο βρισκόταν στὰ χέρια τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν νέων προνομιούχων, ποὺ μπόρεσαν νὰ ὀργανώσουν τὴν ἐξαπάτηση καὶ τὴν ἄμυνά τους.

Τελικὰ οἱ μάζες, ἂν καὶ βρισκόντουσαν σὲ συνεχῆ αὐξανόμενη κατάσταση ἐξέγερσης, δὲν διέβλεπαν κανένα τρόπο νὰ πραγματοποιήσουν μιὰ ἀποτελεσματικὴ δράση.

Ἡ ἀντεπανάσταση ποὺ καιροφυλαχτοῦσε δὲν παράλειψε νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴν κατάσταση καὶ διάθεση. Μὲ ζῆλο προσπάθησε νὰ στρέψει π ρ ὸ ς ὄ φ ε λ ό ς τ η ς τὶς διαθέσεις καὶ τὰ γεγονότα. Κι' ἔτσι ἡ ὅλο καὶ πιὸ γενικὴ καὶ βαθειὰ λαϊκὴ δυσαρέσκεια ἔγινε ἡ βάση τῶν μεγάλων ἀντεπαναστατικῶν κινημάτων καὶ τὰ στήριξε τρία χρόνια.

Μεγάλες στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις ὀργανώθηκαν στὸ Νότο καὶ τ' ἀνατολικὰ τῆς χώρας, ποὺ τὶς ὑποκίνησαν οἱ προνομιοῦχες τάξεις, τὶς ὑποστήριξαν οἱ μπουργουαζίες ἄλλων χωρῶν καὶ τὶς διεύθυναν στρατηγοὶ τοῦ παλιοῦ καθεστῶτος.

Στὶς νέες συνθῆκες, οἱ μεγάλες ἐξεγέρσεις ποὺ ξέσπασαν στὰ 1919-1921 εἶχαν ἕνα διαφορετικὸ χαραχτήρα ἀπ' ὅ,τι οἱ ἀνοργάνωτες καὶ σχετικὰ ἀσήμαντες ἀντιδράσεις τοῦ 1917-1918, ὅπως ἡ στάση τοῦ στρατηγοῦ Καλέντιν στὸ Νότο, τοῦ ἀταμάνου Ντούτωφ στὴν Οὐράλη, κι' ἄλλες ἀκόμα.

Ἤδη τὸ 1918-1919, μερικὲς πιὸ σοβαρὲς ἐξεγέρσεις, μεγαλύτερης κλίμακας, ἐμφανίστηκαν ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Ἀναφέρουμε τὴν ἐπίθεση τοῦ στρατηγοῦ Γιουντένιτς στὴν Πετρούπολη (Δεκέμβρης 1919) καὶ τὸ ἀντεπαναστατικὸ κίνημα στὸ Βορρὰ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς κυβέρνησης Τσαϊκόφσκυ.

Οἱ δυνάμεις τοῦ Γιουντένιτς, καλὰ ὀργανωμένες, ὁπλισμένες κι' ἐφοδιασμένες, φτάσανε μέχρι τὶς πύλες τῆς πρωτεύουσας. Ἐκείνη τὴν ἐποχή, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά, συντρίφτηκαν εὔκολα μὲ μιὰ ἐξόρμηση γεμάτη αὐταπάρνηση, ἐνθουσιασμό, κι' ἐπίσης ἀξιοσημείωτη ὀργάνωση τῶν ἐργατικῶν μαζῶν τῆς Πετρούπολης, ποὺ τὶς ὑποστήριζαν ἀποσπάσματα ναυτῶν τῆς Κρονστάνδης, καὶ βοηθήθηκαν σημαντικὰ ἀπὸ κινήματα πίσω ἀπ' τὸ «μέτωπο». Ὁ νεαρὸς Κόκκινος Στρατός, ὑπὸ τὶς διαταγὲς τοῦ Τρότσκυ, συμμετεῖχε στὴν ἄμυνα.

Τὸ κίνημα Τσαϊκόφσκυ πέτυχε νὰ καταλάβει τὸ διαμέρισμα Ἀρχαγκέλσκ κι' ἕνα κομμάτι τοῦ Βολόγκντα. Ὅπως κι' ἀλλοῦ, ἡ κατάπνιξή του δὲν ἦταν ἔργο τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ. Οἱ ἐπὶ τόπου καθὼς καὶ στὰ μετόπισθεν αὐθόρμητες ἐξεγέρσεις τῶν ἐργαζομένων μαζῶν θριάμβευσαν. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι αὐτὸ τὸ κίνημα, ὑποστηριζόμενο ἀπ' τὴν ξένη μπουρζουαζία, προσέκρουσε ἐπίσης καὶ σὲ μιὰ ἀντίσταση τῆς δυτικῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἀπεργίες καὶ διαδηλώσεις ἐναντίον κάθε εἴδους ἐπέμβασης στὴ Ρωσσία — ἀπεργίες κυρίως στὰ Ἀγγλικὰ λιμάνια — ἀνησύχησαν αὐτὴ τὴ μπουρζουαζία, ποὺ κι' ἡ ἴδια δὲν αἰσθανόταν ἀσφαλής, καὶ τὴν ἔκαναν νὰ ὑποχωρήσει.

Πιὸ σημαντικὴ ἦταν ἡ ἀνταρσία τοῦ ναύαρχου Κόλτσακ στὴν Ἀνατολὴ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1918. Τὴν ὑποστήριξε μεταξὺ ἄλλων ἕνας τσεχοσλοβακικὸς στρατὸς ποὺ σχηματίστηκε στὴ Ρωσσία. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ Κόκκινος Στρατὸς ἦταν ἀνίκανος νὰ συντρίψει τὸ κίνημα, ποὺ κατέρρευσε ἀπ' τὴν ἀκαταμάχητη ἀντίσταση τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν ἀνταρτῶν καὶ ἀπὸ τὶς ἐξεγέρσεις στὰ μετόπισθεν. Ὁ Κόκκινος Στρατὸς ἔφθασε «θριαμβευτικά»... μετὰ τὴν κατάκτηση τῆς νίκης.

Σημειώνουμε ὅτι αὐτὰ τὰ ἀντεπαναστατικὰ κινήματα ὑποστηρίχτηκαν λιγώτερο ἢ περισσότερο ἐνεργητικὰ ἀπ' τοὺς μετριοπαθεῖς σοσιαλιστές: τοὺς μενσεβίκους καὶ τοὺς σοσιαλεπαναστάτες τῆς δεξιᾶς.

Ὅταν εἶχε ἐκδηλωθεῖ ἡ ἐπίθεση τῶν Τσεχοσλοβάκων (Ἰούνης-Ἰούλης 1918) οἱ μπολσεβίκοι, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὶς περιπλοκὲς καὶ φοβούμενοι μιὰ πιθανὴ ἀπαγωγή, ἐκτέλεσαν τὴ νύχτα τῆς 16ης πρὸς 17η Ἰούλη τὸν πρώην Τσάρο Νικόλαο II καὶ τὴν οἰκογένειά του, ποὺ εἶχε πρόσφατα ἐκτοπιστεῖ στὴν πόλη Ἐκατερίνεμπουργκ τῆς Σιβηρίας. Οἱ μπολσεβίκοι ἐκκένωσαν κατόπιν τὴ πόλη.

Οἱ ἀκριβεῖς συνθῆκες αὐτῆς τῆς ἐκτέλεσης παραμένουν ἀρκετὰ μυστηριώδεις, παρὰ μιὰ λεπτομερὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε ἀπ' ἕνα δικαστικὸ μετὰ ἀπὸ διαταγὴ τοῦ Κόλτσακ. Δὲν ξέρουμε ἂν αὐτὴ ἡ ἐκτέλεση διατάχτηκε ἀπὸ τὶς κεντρικὲς ἀρχὲς στὴ Μόσχα ἢ τὴν ἀποφάσισε τὸ τοπικὸ Σοβιέτ. Ὅσο γιὰ τοὺς μπολσεβίκους, τηροῦν σιωπή.

Ἔτσι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ λαϊκὲς μάζες, ποὺ δὲν εἶχαν ἀκόμα ἀφοπλιστεῖ ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους καὶ διατηροῦσαν τὴν ἐμπιστοσύνη τους πρὸς τὴν Ἐπανάστασή τους, ἀντιστέκονταν

ἐνεργητικὰ σ' αὐτὰ τὰ ἀντεπαναστατικὰ κινήματα καὶ θριάμβευσαν ἀρκετὰ εὔκολα.

Ἡ κατάσταση ἄλλαξε ἐντελῶς ἀπ' τὸ τέλος τοῦ 1919.

Οἱ μάζες, μὴν ἔχοντας τὶς παλιὲς αὐταπάτες γιὰ τὸν μπολσεβικισμὸ (κι' ἀφοπλισμένες ἀπ' τὴ «σοβιετικὴ» κυβέρνηση), δὲν ἀντιστέκονταν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο στὶς ἀντεπαναστάσεις. Ἐπὶ πλέον οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν τῶν κινημάτων ἤξεραν τέλεια ν' αγγίζουν τὶς πιὸ εὐαίσθητες χορδές τους. Στὶς προκηρύξεις καὶ τὰ μανιφέστα τους διακήρυσσαν ὅτι μάχονται μόνο τὸ δεσποτισμὸ τῶν μπολσεβίκων. Ἔδιναν στὸ λαὸ ὑποσχέσεις γιὰ «Ἐλεύθερα Σοβιὲτ» καὶ γιὰ διαφύλαξη τῶν ἄλλων ἀρχῶν τῆς ἐπανάστασης ποὺ τὶς εἶχε ποδοπατήσει ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων. (Ἐξυπακούεται ὅτι, εἶχαν τὴν ἐλπίδα, ἅμα νικοῦσαν, νὰ μπορέσουν νὰ μὴν κρατήσουν τὶς ὑποσχέσεις τους καὶ μετὰ νὰ καταπνίξουν κάθε ἐξέγερση).

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο οἱ δυὸ μεγάλες «λευκὲς» ἐξεγέρσεις στὸ Νότο, τοῦ Ντενίκιν καὶ τοῦ Βράνγκελ, μπόρεσαν νὰ πάρουν τέτοια ἔκταση ποὺ παρὰ λίγο νὰ ἀνατρέψουν τὸ καθεστώς.

Τὸ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ τὰ κινήματα, ποὺ στρατιωτικὰ τὸ διοικοῦσε ὁ στρατηγὸς Ντενίκιν (1919), κατέλαβε γρήγορα ὅλη τὴν Οὐκρανία κι' ἕνα σημαντικὸ τμῆμα τῆς Κεντρικῆς Ρωσσίας. Μιὰ ἐποχὴ οἱ λευκοί, κυνηγῶντας τὸν Κόκκινο Στρατό, φτάσανε στὴν πόλη Ὀρέλ κοντὰ στὴ Μόσχα. Ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων ἦταν ἕτοιμη νὰ τὴν κοπανίσει ὅταν, γιὰ μεγάλη της ἔκπληξη, ὁ στρατὸς τοῦ Ντενίκιν τόβαλε στὰ πόδια καὶ ἀποσύρθηκε διαστικά. Ἡ ἀπειλὴ κατὰ τῆς Μόσχας ἔπαψε. Ἡ κατάσταση διασώθηκε. Ὁ ἀναγνώστης θὰ βρεῖ πιὸ κάτω λεπτομέρειες γι' αὐτὸ τὸ ἱστορικὸ ἐπεισόδιο. Σημειώνουμε ξανὰ ὅτι οὔτε οἱ μπολσεβίκοι οὔτε ὁ Κόκκινος Στρατός της παίξανε κάποιο ρόλο σ' αὐτὴ τὴ σύγκρουση.

Τὸ δεύτερο ἐπικίνδυνο γιὰ τοὺς μπολσεβίκους κίνημα ἦταν τοῦ στρατηγοῦ Βράνγκελ. Ἔγινε μετὰ τὴν ἀνταρσία τοῦ Ντενίκιν. Ὁ Βράνγκελ, πιὸ ἐπιτήδειος, μπόρεσε νὰ βγάλει μερικὰ διδάγματα ἀπ' τὴν ἧττα τοῦ Ντενίκιν καὶ βρῆκε πιὸ ἰσχυρὲς καὶ πιὸ βαθειὲς συμπάθειες ἀπ' ἐκεῖνον. Ἐπὶ πλέον ἡ μεταστροφὴ τῶν πνευμάτων ἦταν πιὸ προχωρημένη. Ὁ ἀναγνώστης θὰ βρεῖ στὸ τελευταῖο μέρος τοῦ βιβλίου μὲ ποιὸ τρόπο αὐτὴ ἡ δεύτερη στρατιωτικὴ ἀντεπανάσταση συντρίφτηκε. Γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα τὴ νίκη τοὺ δὲν τὴν πέτυχαν οἱ μπολσεβίκοι.

Όλα αυτά τα κινήματα και τ' άλλα μικρότερης σημασίας απέτυχαν.

Τό κίνημα τοῦ Ντενίκιν κατέρρευσε ξαφνικά. Έχοντας φτάσει, ὅπως εἴπαμε, «στίς πύλες τῆς Μόσχας» ὁ στρατός του ἐγκατέλειψε ξαφνικά τά πάντα καί ξαναγύρισε κακήν-κακῶς πρός τό Νότο. Ἐκεῖ χάθηκε μέσα σ' ἕνα τρομερό παγετώνα. Μερικά απομεινάρια του, περιπλανώμενα ἐδῶ κι' ἐκεῖ, διαλύθηκαν λίγο-λίγο ἀπό ἀποσπάσματα τοῦ Κόκκινου Στρατοῦ — πού κατέβηκαν ἀπ' τό Βορρᾶ ἀκολουθῶντας τά ἴχνη τῶν φυγάδων — κι' ἀπό αντάρτες.

Γιά εἰκοσιτέσσερεις ὧρες τό λιγότερο, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων στή Μόσχα, πανικοβλημένη, δέν ἤθελε νά πιστέψει τήν ὑποχώρηση τῶν δυνάμεων τοῦ Ντενίκιν, μή κατανοῶντας τήν αἰτία. Εἶχε τήν ἐξήγηση πολύ ἀργότερα. Ὅταν συνῆρθε, διέταξε τά κόκκινα συντάγματα νά καταδιώξουν τούς λευκούς. Τό κίνημα τοῦ Ντενίκιν συντρίφτηκε.

Τό κίνημα τοῦ Βράγγκελ, ἐκδηλώθηκε λίγο ἀργότερα, καί εἶχε, κι' αὐτό στήν ἀρχή, μερικές μεγάλες ἐπιτυχίες. Χωρίς βέβαια ν' απειλήσει τή Μόσχα, ἀνησύχησε ὡστόσο τήν κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἡ ἐπιδρομή τοῦ Ντενίκιν. Γιατί ὁ πληθυσμός πού ὅλο καί περισσότερο ἀποστρέφονταν τόν μπολσεβικισμό, ἔμοιαζε νά μή θέλει ν' ἀντιτάξει καμιά σοβαρή ἀντίσταση σ' αὐτό τό νέο ἀντιμπολσεβίκικο κίνημα: ἔμενε ἀδιάφορος.

Ἐξ ἄλλου, ἐξ αἰτίας ἰδίως αὐτῆς τῆς γενικῆς ἀδιαφορίας, ἡ κυβέρνηση ὑπολόγιζε λιγώτερο ἀπό πρίν στό στρατό της.

Ὡστόσο, μετά τίς ἐπιτυχίες του στήν ἀρχή, τό κίνημα τοῦ Βράγγκελ κατέρρευσε ὅπως καί τά ἄλλα.

Ποιές ἦταν οἱ αἰτίες αὐτῶν τῶν περίπου «ὡς ἐκ θαύματος» μεταστροφῶν καί τῆς τελικῆς ἀποτυχίας αὐτῶν τῶν ἐπιχειρήσεων πού ἄρχισαν μέ τόση ἐπιτυχία;

Οἱ ἀληθινές αἰτίες κι' οἱ ἀκριβεῖς συνθῆκες αὐτῶν τῶν ἐπιτυχιῶν καί ἀποτυχιῶν εἶναι ἀφ' ἑνός λίγο γνωστές κι' ἀφ' ἑτέρου θελημένα παραποιημένες ἀπ' τούς ἐνδιαφερόμενους.

Ἐν συντομεία, οἱ βασικές αἰτίες τῆς χρεωκοπίας τῶν «λευκῶν» κινημάτων ἦταν οἱ ἀκόλουθες:

Κατ' ἀρχή ἡ ἀδέξια, κυνική καί προκλητική συμπεριφορά τῶν ἀρχῶν, τῶν ἀρχηγῶν καί τῶν ἡγετῶν τῶν κινημάτων. Ἐνῶ καλά-καλά δέν εἶχαν νικήσει, αὐτοί οἱ κύριοι ἐγκαθίσταν-

ταν στὶς κατακτημένες περιοχὲς σὰν ἀληθινοὶ δικτάτορες, μὴ διαφέροντας σὲ τίποτα ἀπ' τοὺς ἀνταγωνιστές τους τοὺς μπολσεβίκους. Κάνοντας, συνήθως, μιὰ ἀχαλίνωτη ζωή, ἀδύναμοι — κι' αὐτοὶ — νὰ ὀργανώσουν μιὰ φυσιολογικὴ ζωή. χαμένα στὰ ὄργια, γεμάτοι περιφρόνηση γιὰ τὸν ἐργαζόμενο λαό, τοῦδωσαν γρήγορα νὰ καταλάβει πῶς περιμένανε τὴν ὥρα νὰ ἀποκαταστήσουνε τὸ παλιὸ καθεστώς, μ' ὅλες του τὶς «χάρες». Οἱ δελεαστικὲς ὑποσχέσεις στὰ μανιφέστα τους, ποὺ τὶς διακήρυσσαν τὴν προηγούμενη κάποιας ἐπίθεσης, μὲ σκοπὸ ν' ἀποπλανήσουν τὸν πληθυσμό, ξεχνιόντουσαν γρήγορα. Αὐτοὶ οἱ κύριοι δὲν εἶχαν κὰν τὴν ὑπομονὴ νὰ περιμένουν ἔστω τὴν τελικὴ κι' ὁριστικὴ νίκη. Ἔρριχναν τὶς μάσκες πρὶν ἐξασφαλιστοῦν, μὲ μιὰ βιασύνη ποὺ πρόδινε ἀμέσως τὰ πραγματικά τους σχέδια. Ἔτσι δὲν ἦταν λοιπὸν κάτι ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τραβήξει τὸν πληθυσμό. Ἡ «λευκὴ» τρομοκρατία κι' οἱ ἄγριες καταστολὲς μὲ τὴ συνηθισμένη συνοδεία καταδόσεων, συλλήψεων καὶ συνοπτικῶν ἐκτελέσεων χωρὶς τὴν ἐλάχιστη δικαιολογία καὶ οἶκτο, ἄρχιζαν παντοῦ ἐνῶ ἀκόμα ἡ παράσταση συνεχιζόταν.

Ἐπὶ πλέον, οἱ παλιοὶ ἰδιοκτῆτες, βιομήχανοι ἢ φεουδάρχες, ποῦχαν φύγει ἢ διωχτεῖ κατὰ τὴν Ἐπανάσταση, ξαναγύριζαν μὲ τὸ στρατὸ καὶ βιάζονταν νὰ ξαναγίνουν κάτοχα τῶν «ἀγαθῶν» τους.

Τὸ παλιὸ ὁλοκληρωτικὸ καὶ φεουδαρχικὸ καθεστὼς ἐμφανιζόταν πάλι καὶ ξαφνικά, μ' ὅλη του τὴ φρίκη.

Αὐτὸ προκάλεσε γρήγορα μιὰ βίαιη ψυχολογικὴ ἀντίδραση στὶς ἐργαζόμενες μάζες. Φοβόντουσαν τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ τσαρισμοῦ καὶ τοῦ «τσιμέστσικου» πολὺ περισσότερο ἀπ' τὸν μπολσεβικισμό. Μ' αὐτόν, εἶχαν, τουλάχιστο, τὴν ἐλπίδα νὰ φτάσουν σὲ κάποια βελτίωση, σὲ μιὰ ἀλλαγὴ καὶ τελικὰ σὲ κάποια βελτίωση, σὲ μιὰ ἀλλαγὴ καὶ τελικὰ σὲ μιὰ ζωὴ «ἐλεύθερη κι' εὐτυχισμένη». Ἐνῶ δὲν εἶχαν τίποτα νὰ ἐλπίζουν ἀπὸ μιὰ ἐπιστροφὴ στὸν Τσαρισμό. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ τοῦ φράξουν τὸ δρόμο χωρὶς χρονοτριβή. Καὶ ἰδιαίτερα οἱ ἀγρότες, ποὺ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τοὺς εὐνοοῦσε, τουλάχιστο θεωρητικά, ἡ ἀπαλλοτρίωση τῶν ἐγκαταλειμμένων γαιῶν καὶ τρόμαζαν στὴν ἰδέα ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τὶς ἐπιστρέψουν στοὺς παλιούς τους κατόχους. (Αὐτὴ ἡ κατάσταση πνευμάτων ἐξηγεῖ, σὲ μεγάλο βαθμό, τὴ σχετικὴ σταθερότητα τοῦ μπολσεβίκικου καθεστῶτος: ἀνάμεσα σὲ δυὸ κακά, οἱ μάζες διάλεγαν αὐτὸ ποὺ τοὺς φαινό-

ταν τὸ μικρότερο).

Ἔτσι ἡ ἐξέγερση κατὰ τῶν «λευκῶν» ξανάρχιζε τὴν ἑπομένη κιόλας τῶν ἐφήμερων ἐπιτυχιῶν τους. Μόλις ἔνοιωθαν τὸν κίνδυνο, οἱ μάζες περνοῦσαν στὴν ἀντίσταση. Καὶ τελικά, τ' ἀποσπάσματα τῶν ἀνταρτῶν, δημιουργημένα βιαστικὰ κι' ὑποστηριζόμενα τόσο ἀπ' τοὺς μπολσεβίκους ὅσο κι' ἀπ' τὸν ἐργαζόμενο πληθυσμὸ ποὺ σταματοῦσε νάναι ἐπιφυλακτικός, προξενοῦσαν στοὺς «Λευκοὺς» βαρειὲς καταστροφές.

Ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, ὁ στρατὸς ποὺ εἶχε τὴ μεγαλύτερη συνεισφορὰ στὴ συντριβὴ τῶν δυνάμεων τοῦ Ντενίκιν καὶ τοῦ Βράνγκελ ἦταν ὁ στρατὸς τῶν ἐξεγερμένων οὐκρανῶν — ἀγροτῶν κι' ἐργατῶν — γνωστὸς σὰν «μαχνοβίτικος στρατὸς» ἀπ' τ' ὄνομα τοῦ ἀναρχικοῦ ἀγωνιστῆ Νέστορ Μάχνο.

Μαχόμενος στ' ὄνομα μιᾶς ἐλεύθερης κοινωνίας, ὑποχρεωμένος ν' ἀγωνίζεται ταυτόχρονα ἐναντίον ὅλων τῶν δυνάμεων καταπίεσης, τόσο κατὰ τῶν «λευκῶν» ὅσο καὶ κατὰ τῶν «κόκκινων», αὐτὸς ὁ στρατὸς καὶ τὸ σχετικὸ κίνημα θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν ἀργότερα, ὅταν θὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν ἄ λ λ η ἀντίσταση κατὰ τοῦ μπολσεβικισμοῦ: τὴν ἀντίσταση ἀπ' τὰ ἀ ρ ι σ τ ε ρ ά.

Ἀλλά, μιλώντας γιὰ τὴ «λευκὴ» ἀντίδραση, θὰ πρέπει νὰ ξεκαθαρίσουμε τώρα κιόλας ὅτι ἦταν ὁ λαϊκὸς στρατὸς τοῦ Μάχνο ποὺ ὑποχρέωσε τὸν Ντενίκιν ν' ἀφήσει τὴν Ὀρὲλ καὶ νὰ ὑποχωρήσει βιαστικά. Ἦταν ὁ « μ α χ ν ο β ί τ ι κ ο ς » σ τ ρ α τ ὸ ς ποὺ προξένησε τρομερὴ καταστροφὴ στὶς ὀπισθοφυλακὲς καὶ τὶς εἰδικὲς δυνάμεις τοῦ Ντενίκιν στὴν Οὐκρανία.

Ὅσο γιὰ τὶς στρατιωτικὲς δυνάμεις τοῦ Βράνγκελ, ἡ πρώτη σοβαρή τους ἧττα ἀ π' τ ὸ ν σ τ ρ α τ ὸ τ ο ῦ Μ ά χ ν ο μοῦ ὁμολογήθηκε ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς μπολσεβίκους, σὲ συνθῆκες ἀρκετὰ περίεργες.

Κατὰ τὴν κεραυνοβόλο ἐπίθεση τοῦ Βράνγκελ, βρισκόμουνα σὲ μιὰ φυλακὴ τῶν μπολσεβίκων στὴ Μόσχα. Ὅπως κι' ὁ Ντενίκιν, ὁ Βράνγκελ χτυποῦσε τὸν Κόκκινο Στρατὸ καὶ τὸν κυνηγοῦσε πρὸς τὸ Βορρά. Ὁ Μάχνο, ποὺ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τάχε χαλάσει μὲ τοὺς μπολσεβίκους, ἀποφάσισε, βλέποντας τὸν κίνδυνο ποὺ διέτρεχε ἡ Ἐπανάσταση, νὰ τὰ φτιάξει μαζί τους καὶ νὰ τοὺς προσφέρει «χεῖρα βοηθείας» κατὰ τῶν «Λευκῶν». Σὲ κακὴ κατάσταση οἱ μπολσεβίκοι δέχτηκαν. Ἔ-

κλεισαν μιὰ συμφωνία μὲ τὸν Μάχνο. Αὐτὸς ρίχτηκε στὸν στρατὸ τοῦ Βράνγκελ καὶ τὸν νίκησε ἔξω ἀπ' τὸ Ὀρέχοβο. Ὅταν τέλειωσε ἡ μάχη καὶ πρὶν συνεχίσει τὸν ἀγώνα καὶ τὴν καταδίωξη τῶν δυνάμεων τοῦ Βράνγκελ ποὺ ὑποχωροῦσαν, ὁ Μάχνο ἔστειλε ἕνα τηλεγράφημα στὴν κυβέρνηση τῆς Μόσχας ἀναγγέλοντας τὴ νίκη του καὶ δηλώνοντας ὅτι δὲν θὰ προχωροῦσε οὔτε ἕνα βῆμα ὅσο δὲν ἐλευθέρωναν τὸν ὑπασπιστή του Τσουμπένκο κι' ἐμένα. Ἔχοντας ἀκόμα ἀνάγκη τὸν Μάχνο, οἱ μπολσεβίκοι ὑποχώρησαν καὶ μ' ἄφησαν ἐλεύθερο. Μὲ τὴν εὐκαιρία, μοῦ ἔδειξαν τὸ τηλεγράφημα ἀναγνωρίζοντας τὴν ἄριστη μαχητικὴ ἱκανότητα τοῦ ἀντάρτικου στρατοῦ του.

Γιὰ νὰ τελειώνουμε μὲ τὶς ἀντιδράσεις τῆς δεξιᾶς, πρέπει νὰ ὑπογραμμίσω τὴν ψευτιὰ ὁρισμένων θρύλων ποὺ ἐπινόησαν καὶ διάδοσαν οἱ μπολσεβίκοι καὶ οἱ φίλοι τους.

Ὁ πρῶτος ἀφορᾶ τὶς ξένες ἐπεμβάσεις. Σύμφωνα μὲ τὸ μῦθο, οἱ ἐπεμβάσεις θάπρεπε νὰ εἶναι πολὺ σημαντικές. Μ' αὐτὸν ἰδιαίτερα τὸν τρόπο, οἱ μπολσεβίκοι ἐξηγοῦσαν τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐπιτυχία τῶν «λευκῶν» κινημάτων.

Αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα. Εἶναι πολὺ διογκωμένη. Πράγματι, ἡ ξένη ἐπέμβαση κατὰ τῆς Ρώσσικης Ἐπανάστασης δὲν ἦταν ποτὲ οὔτε ἰσχυρή, οὔτε διαρκής. Μιὰ κάπαα, ἀρκετὰ μέτρια, βοήθεια σὲ χρῆμα, τρόφιμα κι' ἐξοπλισμό: αὐτὸ ἦταν ὅλο. Οἱ ἴδιοι οἱ «Λευκοὶ» τὸ διαπίστωσαν ἀργότερα κι' ἔκαναν τὰ πικρά τους παράπονα. Ὅσο γιὰ τ' ἀποσπάσματα ποὺ στάλθηκαν στὴ Ρωσσία ἦταν πάντα μικρῆς σημασίας καὶ σχεδὸν δὲν παίξανε κανένα ρόλο.

Αὐτὸ εἶναι εὔκολα κατανοητό. Κατ' ἀρχή, ἡ ξένη μπουρζουαζία εἶχε πολὺ δουλειὰ στὸ δικό της σπίτι, κατὰ καὶ ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμο. Ἐπίσης, οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ φοβόντουσαν τὴν «ἀποσύνθεση» τῶν δυνάμεών τους στὴν ἐπαφή τους μὲ τὸν ἐπαναστατημένο Ρωσσικὸ λαό. Ὅσο ἦταν δυνατὸ αὐτὴ ἡ ἐπαφὴ ἀποφεύχθηκε. Τὰ γεγονότα ἀπόδειξαν ὅτι αὐτοὶ οἱ φόβοι ἦταν βάσιμοι. Χωρὶς νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ τὰ ἀγγλικὰ καὶ γαλλικὰ ἀποσπάσματα ποὺ ποτὲ δὲν ἔφτασαν νὰ μάχονται ἐξ ὁλοκλήρου τοὺς ἐπαναστάτες, οἱ αὐστρο-γερμανικὲς δυνάμεις κατοχῆς (μετὰ τὴν εἰρήνη τοῦ Μπρέστ-Λιτόφσκ), ἀρκετὰ σημαντικὲς καὶ προστατευόμενες ἀπ' τὶς δυνάμεις τῆς οὐκρανικῆς

κυβέρνησης τοῦ Σχοροπάντσκυ, «μιάσθηκαν» γρήγορα καὶ ἀποσυντέθηκαν ἀπ' τὶς ἐπαναστατικὲς δυνάμεις τῆς χώρας.

Πρέπει νὰ ὑπογραμμίσω, μὲ τὴν εὐκαιρία, ὅτι ἡ ἐξέλιξη τῆς γερμανικῆς κατοχῆς ἐπιβεβαίωσε τὴν ἀναρχικὴ θέση κατὰ τὴν εἰρήνη τοῦ Μπρὲστ-Λιτόφσκ. Ποιὸς ξέρει ποιά θἆταν σήμερα ἡ ὄψη τοῦ κόσμου ἂν ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἡ κυβέρνηση τῶν μπολσεβίκων, ἀντὶ νὰ κάνει συμφωνίες μὲ τοὺς γερμανοὺς ἰμπεριαλιστές, ἄφινε τὶς δυνάμεις τους νὰ εἰσχωρήσουν στὴν ἐπαναστατημένη Ρωσσία, κι' ἂν οἱ συνέπειες αὐτῆς τῆς εἰσχώρησης δὲν ἦταν οἱ ἴδιες μ' αὐτὲς πού, ἀργότερα, ἔκαναν νὰ ἐξαφανιστοῦν ὅλοι οἱ Ντενίκιν, Βράνγκελ, Αὐστρο-Γερμανοὶ καὶ ὅλα τὰ παρόμοια φηράματα!

Μὰ βέβαια! Κάθε κυβέρνηση — καὶ πάντα — σημαίνει γιὰ τὴν Ἐπανάσταση: «πολιτικὸς» δρόμος, λίμνασμα, δυσπιστία, ἀντίδραση, κίνδυνος, δυστυχία!

Ὁ Λένιν, ὁ Τρότσκυ καὶ τὸ συνάφι τους, δὲν ἦταν ποτὲ κοινωνικοὶ ἐπαναστάτες. Δὲν ἦταν παρὰ — κάπως κτηνώδεις — ρεφορμιστὲς ποὺ σὰν πραγματικοὶ ρεφορμιστὲς καὶ πολιτικοί, ἀνατρέχανε πάντα στὶς παλιὲς ἀστικὲς μέθοδες, τόσο στὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα ὅσο καὶ στὸ πρόβλημα τοῦ πολέμου. Δὲν εἶχαν καμιὰ ἐμπιστοσύνη στὶς μάζες καὶ τὴν ἐπανάσταση, ποὺ δὲν τὴν καταλάβαιναν καθόλου. Ἀφήνοντας σ' αὐτοὺς τοὺς ἀστοὺς κρατικο-ρεφορμιστὲς τὴν τύχη τῆς ἐπανάστασης, οἱ ἐπαναστάτες ρῶσσοι ἐργαζόμενοι διέπραξαν ἕνα κεφαλαιῶδες κι' ἀδιόρθωτο λάθος. Ἐδῶ βρίσκεται, ἐν μέρει, ἡ ἐξήγηση γιὰ ὅ,τι ἔγινε στὴ Ρωσσία ἀπ' τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1917 μέχρι σήμερα.

Ὁ δεύτερος μῦθος ποὺ διαδόθηκε ἀρκετὰ ἦταν γιὰ τὸν Κόκκινο Στρατό. Σύμφωνα μὲ τοὺς μπολσεβίκους «ἱστορικούς», αὐτὸς πολέμησε τὶς ἀντεπαναστατικὲς δυνάμεις, συνέτριψε τὶς «λευκὲς» ἐπιθέσεις καὶ κέρδισε ὅλες τὶς μάχες.

Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη ἀπάτη. Σ' ὅλες τὶς σημαντικὲς ἐπιθέσεις τῶν ἀντεπαναστατῶν, ὁ Κόκκινος Στρατὸς χτυπήθηκε καὶ καταδιώχτηκε. Ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ἐξεγερμένος κι' ἐν μέρει ὁπλισμένος λαὸς ποὺ πολέμησε τοὺς Λευκούς. Ὁ Κόκκινος Στρατὸς ἐρχόταν πάντα κατόπιν ἑορτῆς (ἀλλὰ εὐάριθμος) γιὰ νὰ δώσει χεῖρα βοηθείας στοὺς ἀντάρτες ποὖχαν ἤδη νικήσει, γιὰ νὰ δώσει τὴ χαριστικὴ βολὴ στοὺς — ἤδη πανικόβλητους — λευκοὺς καὶ γιὰ νὰ αὐτοστεφανωθεῖ τὶς δάφνες τῆς νίκης.

Δρχ. 150